

Conferința Științifică Internațională

**CONTABILITATEA ȘI AUDITUL
ÎN CONDIȚIILE GLOBALIZĂRII:
REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE DE
DEZVOLTARE**

Ediția a VII-a

19-20 aprilie 2018, mun. Chișinău

Culegere de articole științifice

Academy of Economic
Studies of Moldova

Association of Chartered
Certified Accountants

KPMG in Moldova

Association of
Professional
Accountants and
Auditors of the Republic
of Moldova

THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

ACCOUNTING AND AUDITING IN THE GLOBALIZED CONDITIONS: REALITIES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT

VII Edition

April 19-20, 2018, Chișinău

CZU 657:378.633(478-25)=135.1=111=161.1
C 69

Responsabilitatea pentru conținutul fiecărui articol aparține autorilor

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

"Contabilitatea și auditul în condițiile globalizării: realități și perspective de dezvoltare", conferință științifică internațională (7 ; 2018 ; Chișinău). Conferința Științifică Internațională "Contabilitatea și auditul în condițiile globalizării: realități și perspective de dezvoltare" = "Accounting and auditing in the globalized conditions: realities and prospects for development", consacrată Zilei Profesionale a Contabilului, Ed. a 7-a, 19-20 aprilie 2018, mun. Chișinău / com. șt.: Grigore Belostecinic (președinte) ; com. org.: Liliana Lazari (președinte). – Chișinău : S. n., 2018 (Tipogr. "Arva Color"). – 331 p. : fig., tab.

Antetit.: Acad. de Studii Econ., Asoc. Contabililor și Auditorilor și Profesioniști din Rep. Moldova, Asoc. of Chartered Certified Accountants (ACCA). – Tit. paral.: lb. rom., engl. – Texte : lb. rom., engl., rusă. – Rez.: lb. rom., engl. – Bibliogr. la sfârșitul art. – Referințe bibliogr. în subsol. – 20 ex.

ISBN 978-9975-127-59-2.
657:378.633(478-25)=135.1=111=161.1
C 69

ISBN 978-9975-127-58-5.

Comitetul de Organizare al Conferinței:

Academia de Studii Economice din Moldova (ASEM)

The Association of Chartered Certified Accountants (ACCA)

KPMG în Moldova

Asociația Contabililor și Auditorilor Profesioniști din Republica Moldova (ACAP)

1. Liliana LAZARI, dr., conf.univ., Șef-departament „Contabilitate, Audit și Analiză Economică”, ASEM – președinte
2. Lilia GRIGOROI, dr., conf.univ., Decan al facultății „Contabilitate”, ASEM
3. Mihaela ROBU, Manager de dezvoltare ACCA Europa de Sud-Est
4. Andreia STANCIU, Director ACCA Europa de Sud-Est
5. Veronica GROSU, dr., prof. univ., Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, România
6. Natalia ZLATINA, dr., conf. univ., Director executiv ACAP
7. Maia BAJAN, dr., conf. univ., ASEM
8. Svetlana MIHAILA, dr., conf. univ., ASEM
9. Ludmila ȚURCAN, lector univ. ASEM
10. Ala COJOCARI, lector univ., ASEM
11. Diana CĂLUGĂREANU, lector univ., ASEM
12. Galina GUDIMA, lect. sup., ASEM
13. Stela CARAMAN, lector univ., ASEM
14. Corneliu BUGAN, lector univ., ASEM
15. Liliana CONDRAȚCHI, drd. ASEM
16. Georgeta COVALIOV-RUSU, drd. ASEM

Comitetul Științific al Conferinței:

1. Grigore BELOSTECINIC dr. hab., prof. univ., academician, Academia de Studii Economice a Moldovei – președinte
2. Lilia GRIGOROI, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
3. Liliana LAZARI, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
4. Andreia STANCIU, Director ACCA Europa de Sud-Est, dr.
5. Vitalie CORNICIUC, Senior manager KPMG în Moldova
6. Viorel DANDARA, Președinte ACAP din RM, dr.
7. Viorel ȚURCANU, dr. hab., prof. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
8. Alexandru NEDERIȚA, dr. hab., prof. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
9. Nicolae BALTEȘ, dr., prof. univ., Universitatea Lucian Blaga din Sibiu, România
10. Svetlana BYCHKOVA, Phd., prof., Saint-Petersburg State Agrarian University, Russia
11. Ovidiu BUNGET, dr., prof. univ., Universitatea de Vest din Timișoara, România
12. Mădălina DUMITRU, dr. hab., prof. univ., Academia de Studii Economice București, România
13. Liliana FELEAGĂ, dr., prof. univ., Academia de Studii Economice București, România
14. Veronica GROSU, dr., prof. univ., Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, România
15. Elena HLACIUC, dr., prof. univ., Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, România
16. Rasa SUBAČIENĖ, Phd., prof., Vilnius University, Lituania
17. Petru ȘTEFEA, dr., prof. univ., Universitatea de Vest din Timișoara, România
18. Svetlana VEGHERA, Phd., prof., Polotsk State University, Belarus
19. Svitlana ZUBILEVYCH, Phd., prof., National University of Water and Environmental Engineering Rivne, Ukraine
20. Fitim DEARI, Phd., assoc. prof., South East European University, Macedonia
21. Ludmila MASKO, Phd., assoc. prof., Polotsk State University, Belarus
22. Elena MALEI, Phd., assoc. prof., Polotsk State University, Belarus
23. Ruslana KUZINA, Phd., assoc. prof., Odessa National Economic University, Ukraine
24. Gabriel RADU, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice București, România
25. Carlotta del SOLDO, Phd., assoc. prof., University of Bologna, Italy
26. Adrian TRIFAN, dr., conf. univ. Universitatea Transilvania din Brașov, România
27. Jacek WELC, Phd., Wrocław University of Economics, Poland & SHR University Berlin, Germany
28. Maia BAJAN, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
29. Galina BĂDICU, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
30. Aliona BÎRCĂ, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
31. Nelea CHIRILOV, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
32. Lica ERHAN, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
33. Liudmila GAVRILIUC, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
34. Anatol GRAUR, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
35. Dumitru GRUMEZA, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
36. Ruslan HAREA, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
37. Anatolie IACHIMOVȘCHI, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
38. Ludmila LAPIȚKAIA, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
39. Svetlana MIHAILA, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
40. Neli MUNTEAN, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei
41. Ada ȘTAHOVȘCHI, dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei

CUPRINS

Educația universitară contabilă: avem nevoie de schimbare?	9
<i>GRIGOROI Lilia, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>LAZARI Liliana, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
Implications of social and environmental costs on economic and financial performance of a company	17
<i>ȘTEFEA Petru, PhD, professor, West University of Timisoara, Romania</i>	
<i>PELIN Andrei, PhD, associate professor, West University of Timisoara, Romania</i>	
<i>BOGDAN Valentina, PhD, West University of Timisoara, Romania</i>	
Dezvoltarea concepției contabilității în Republica Moldova	25
<i>ȚURCANU Viorel, dr. hab., prof. univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>GOLOCIALOVA Irina, dr., conf.univ., USM, Republica Moldova</i>	
Provocări recente privind raportarea în audit	36
<i>BOTEZ Daniel, dr., conf. univ., Universitatea „Vasile Alecsandri”, Bacău, România</i>	
Proceduri analitice de testare a utilizării principiului prudenței în raportările financiare supuse auditului statutar din România	44
<i>ROBU Ioan-Bogdan, dr., lect. univ., Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, Romania</i>	
<i>GROSU Maria, dr., conf. univ., Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, Romania</i>	
<i>CRUȘITU Mihaiela, Director Executiv CECCAR Iași, Romania</i>	
Analiza salariului în domeniul bugetar din România – principalul factor de motivare a forței de muncă	47
<i>APOSTOL Ciprian, dr., conf.univ., Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, România</i>	
Studiu privind influența ratelor de rentabilitate asupra echilibrului financiar	54
<i>BALTEȘ Nicolae, PhD, professor, „Lucian Blaga” University of Sibiu, Sibiu, Romania</i>	
<i>PAVEL Ruxandra Maria, student, „Lucian Blaga” University of Sibiu, Sibiu, Romania</i>	
Концепция вариантности в бухгалтерском учете	61
<i>ЛЕГЕНЧУК Сергей Федорович, д.э.н., профессор, Житомирский государственный технологический университет, Украина</i>	
Элементы учетной политики и их влияние на финансовые результаты	70
<i>BYCHKOVA Svetlana M., PhD, prof., FSBEI HE «Saint-Petersburg State Agrarian University», St. Petersburg, Russia</i>	
<i>SADCHENKO Kristina G., post-graduate student, FSBEI HE «Saint-Petersburg State Agrarian University», St. Petersburg, Russia</i>	
Profesia contabilă, adevăr și provocare. Studiu de caz Republica Moldova, România și Ucraina	75
<i>HLACIUC Elena, dr., prof. univ., Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România</i>	
<i>ANTON Andreea, Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România</i>	
Răspunderea materială a salariaților: aspecte juridice, contabile și fiscale	79
<i>FRECĂUȚEANU Alexandru, dr. hab., prof. univ., UASM, Republica Moldova</i>	
<i>CHIȘLARU Angela, dr., conf. univ., UASM, Republica Moldova</i>	
<i>ȚAPU Tatiana, lector superior, UASM, Republica Moldova</i>	
Методы учета затрат и их эволюция	87
<i>ПАПКОВСКАЯ Пелагея Яковлевна, д. э. н., профессор БГЭУ, г. Минск, Беларусь</i>	

Abordări conceptuale privind contabilitatea creative	93
<i>GROSU Veronica, dr., prof. univ., Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România</i>	
<i>TIMOFTE Cristina, drd., Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România</i>	
Тенденции развития теории и практики формирования интегрированной отчетности в условиях глобализации	98
<i>ВОРОНЧЕНКО Тамара, д. э. н. профессор, Российская таможенная академия</i>	
Перспективы развития бухгалтерского учета с использованием облачных технологий (M-CLOUD)	103
<i>ЛАПИЦКАЯ Людмила, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>ЛЯХОВЧЕНКО Александру, masterand, ASEM, Republica Moldova</i>	
Recunoașterea veniturilor în cadrul campaniilor de fidelizare a clienților prin prisma IFRS15 “Venituri din contractele cu clienții”	108
<i>GRAUR Anatol, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>BUGAN Corneliu, drd., lector, ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>HAREA Ruslan, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
The utilisation of credit scoring method in the financial stability analysis to the beer industry entities	114
<i>MUNTEAN Neli, PhD, associate professor, ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>CARLOTTA Del Sordo, PhD, associate professor, ALMA MATER STUDIORUM - University of Bologna, Italy</i>	
Valorificarea analizei creanțelor în sistemul de gestiune a entității	121
<i>PALADI Valentina, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>ERHAN Lica, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
Asigurarea calității auditului prin prisma Reformei cadrului legislativ	126
<i>IACHIMOVSKI Anatolie, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
Трактовки концессионного договора и их влияние на бухгалтерский учет	131
<i>ГОЛОЧАЛОВА Ирина, dr., conf.univ., USM, Republica Moldova</i>	
<i>ЦУРКАНУ Виорел, dr. hab., prof. univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
Aspecte juridice, contabile și fiscale privind drepturile de proprietate intelectuală la realizarea unei platforme E-LEARNING	142
<i>HLACIUC Elena, dr., prof. univ., Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România</i>	
<i>STRĂPUC Constantin, drd., Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România</i>	
Cheltuielile de deplasare și de protocol: reglementări, experiență și probleme	152
<i>FRECĂUȚEANU Alexandru, dr. hab., prof. univ., UASM, Republica Moldova</i>	
<i>ȚAPU Tatiana, lector superior, UASM, Republica Moldova</i>	
<i>CHIȘLARU Angela, dr., conf. univ., UASM, Republica Moldova</i>	
Performanța prin prisma raportării integrate. O abordare a cadrului elaborat de Consiliul Internațional pentru Raportare Integrată	162
<i>GROSU Veronica, dr., prof. univ., Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România</i>	
<i>TANASĂ Simona-Maria, drd., Ștefan cel Mare University of Suceava, Romania</i>	
Current conditions and methodological approaches in the audit of operations with derivatives	168
<i>MASKO Ludmila, PhD of Economics, Associate Professor Polotsk State University, Novopolotsk, Belarus</i>	
<i>PANKOV P.I., master of economic Sciences, Polotsk State University, Novopolotsk, Belarus</i>	
Metoda ABC: studiu de caz privind rolul costurilor indirecte în cadrul deciziilor manageriale	176
<i>BÎRCĂ Aliona, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	

Efectele globalizării asupra calității informației prezentate în situațiile financiare	183
<i>DOLGHI Cristina, dr., conf.univ., USM, Republica Moldova</i>	
Agreement on joint arrangement as the basis of economic relations between parties: accounting and legal approach	186
<i>HYK Vasyl Volodymyrovych, PhD in economics, associate professor at Accounting and Analysis Department, National University "Lviv Polytechnik", Ukraine</i>	
Анализ эффективности организации труда с использованием методов теории массового обслуживания	191
<i>ГАВРИЛЮК Людмила, PhD, доцент, ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>ВОРОНЦОВА Галина Григорьевна, PhD, доцент, СПбГЭУ, Санкт-Петербург, Россия</i>	
The accounting evolution of post-communist period in romania	199
<i>COSMULESE Cristina Gabriela, drd., Universitatea Ștefan cel Mare, România</i>	
<i>SOCOLIUC Marian dr., conf. univ., Universitatea Ștefan cel Mare, România</i>	
Теоретические основы построения системы учета с целью Обеспечения экономического механизма устойчивого развития	204
<i>ЗАМУЛА Ирина Валериевна, д.э.н., проф., Житомирский государственный технологический университет, Украина</i>	
<i>ТРАВИН Виталий Викторович, PhD, доцент, Житомирский государственный технологический университет, Украина</i>	
Methods of audit of operations with environmental assets and obligations: modern state and development	212
<i>MASKO Ludmila, PhD of Economics, Associate Professor, Polotsk State University, Novopolotsk, Belarus</i>	
Analiza aportului impozitului pe venit la formarea veniturilor bugetului public național în Republica Moldova	217
<i>BURLEA Ecaterina, mg., lec. univ., ULIM, Republica Moldova</i>	
<i>BALAN Igor, dr., conf. univ., ULIM, Republica Moldova</i>	
Incursiuni evolutive și conceptuale privind organizarea controlului intern managerial la nivelul entităților publice din România	223
<i>RAVDAN Gabriela Alisie, Curtea de Conturi a României, Camera de Conturi Iași, România</i>	
<i>МИХАИЛА Svetlana, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
Unele aspecte fiscale și contabile privind activitatea independentă	231
<i>BĂDICU Galina, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
Abordări conceptuale privind conținutul capitalului propriu	237
<i>CHIRILOV Nelea, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
Impactul tehnologiilor informaționale asupra contabilității	242
<i>BAJAN Maia, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
Strategia și controlul dezvoltării sistemului de servicii și produse bancare și implementarea în sistemul bancar autohton	250
<i>ȘTAHOVSCHI Ada, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
Contabilitatea sectorului asociativ în contextul sustenabilității	256
<i>HAREA Ruslan, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>GRAUR Anatol, dr., conf.univ., ASEM, Republica Moldova</i>	
<i>BUGAN Corneliu, drd., lector, ASEM, Republica Moldova</i>	
Abordarea controlului intern în contextul factorilor de risc	263
<i>ȘEVCIUC Tatiana, dr., conf.univ., UASM, Republica Moldova</i>	
Financial audit in public institutions	271
<i>BULAT Inga, PhD, Universitatea Academiei de Științe, Republica Moldova</i>	
Экономический анализ 90-летней давности	279
<i>ЩЕРБАТЮК Василий, dr., conf.univ., USEM, Republica Moldova</i>	

Структура страховой премии и факторы, влияющие на стоимость страховой услуги	289
<i>ДОЛГИЙ Владимир, преподаватель, Молдавского Государственного Университета, Republica Moldova</i>	
Государственный аудит и перспективы его развития	293
В связи с переходом россии на международные стандарты	
<i>ВОРОНЧЕНКО Трофим, соискатель, Российская академия предпринимательства, Россия</i>	
Aspecte privind contabilitatea pieselor muzeale și a altor bunuri culturale în cadrul entităților din sectorul privat	298
<i>GUDIMA Galina, lector superior, ASEM, Republica Moldova</i>	
Analiza performanței și stabilității financiare, prin prisma indicatorilor de lichiditate și solvabilitate	306
<i>COJOCARI Ala, lector, ASEM, Republica Moldova</i>	
Patronajul tehnologiilor informaționale prin intermediul Moldova IT Parc – oportunități și rezerve	313
<i>IACOB Aliona, lector, USM, Republica Moldova</i>	
Contabilitatea – o reprezentare normativă a realului economic?	320
<i>СĂПĂȚINĂ-VERDEȘ Neli, student masterand, Universitatea "Alexandru Ioan Cuza", Iași, România</i>	
Проблемы внедрения систем ABC «Activity based costing»	329
<i>СКАКУНОВА Людмила, старший преподаватель кафедры бухгалтерского учета и аудита МолдГУ, Republica Moldova</i>	

EDUCAȚIA UNIVERSITARĂ CONTABILĂ: AVEM NEVOIE DE SCHIMBARE?

UNIVERSITY ACCOUNTING EDUCATION: DO WE NEED CHANGES?

CZU: 378.4:657(478)

GRIGOROI Lilia¹, LAZARI Liliana²

^{1,2} Dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

E-mails: ¹lilia.grigoroii@ase.md; ²liliana.lazari@ase.md

Abstract. The purpose of this article is to investigate the current situation in accounting high education and the need to change this learning environment, the catalysts that impose changes in university accounting education to ensure the sustainability of accounting education and the accounting profession.

The theme was chosen because it outlines an interface between the challenges of the lessons learned in the STAREP project on the one hand, and the shortcomings sometimes met at local and even national level, on the other hand. It is a qualitative research and our main contribution is to confirm the change requirement in university accounting that meets student expectations and employers' requirements.

Keywords: accounting education, accounting, university, quality, change.

Cuvinte cheie: educație contabilă, contabilitate, universitate, calitate, schimbare.

JEL Classifications: M41

Introducere

Pe parcursul ultimilor ani ne-am confruntat cu o scădere rapidă atât a numărului de candidați la studii în învățământul universitar superior (tabelul 1), cât și a numărului de studenți înmatriculați la studii în instituțiile de învățământ superior, afirmație valabilă și pentru domeniul contabilității.

Tabelul 1. Dinamica studenților în instituțiile de învățământ superior la domeniul științelor economice

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Ciclul I	21 024	20 737	19 118	17 643	15 533	13 852
Ciclul II	4 272	4 334	3 771	3 208	2 915	2 704
Total	25 296	25 071	22 889	20 851	18 448	16 556

*Sursa: elaborată de autor în baza bazei de date statistice
<http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=116&>*

La finele anului 2013, conform Raportului ROSC [1], ofereau studii superioare de licență în domeniul contabilității 9 universități din Republica Moldova, care erau apreciate ca având o recunoaștere internațională limitată și li se recomanda să-și perfecționeze considerabil programul de studii. Conform aceluiași raport, Academia de Studii Economice din Moldova (ASEM) este recunoscută pe larg ca principala universitate care oferă studii superioare contabile, precum și cea care inițiasse deja procesul de acreditare ACCA, prin care curriculum-urile erau revizuite și îmbunătățite conform practicilor ACCA. Se recomanda și pentru celelalte universități să facă același lucru.

La începutul anului 2018, conform datelor prezentate pe pagina web ANACIP, deja avem 12 universități care oferă programe de studii superioare de licență în domeniul contabilității, acreditate național (acreditate pentru 5 ani – 6 universități; acreditate condiționat pentru 3 ani – 5 universități, acreditare suspendată – 1 universitate) [2]. Deci, am putea concluziona că programul de studii în domeniul contabilității este încă cerut pe piață, în comparație cu alte domenii de studii, întrucât

aproximativ jumătate dintre universitățile din Republica Moldova, indiferent de profilul lor de activitate, dispun de acest program în oferta sa educațională. Astfel, instituțiile de învățământ superior, ofertante de programe de studii în domeniul contabilității sunt într-o competiție și concurență acerbă pentru atragerea candidaților la studii și a se demonstra că sunt cei mai buni dintre cei mai buni.

Însă, puține programe de studii în domeniul contabilității au o personalitate distinctă. Cele mai multe dintre ele sunt clone ale altor programe. Această strategie de copiere a reușit în trecut, întrucât era un număr suficient de candidați la studii și mai puține oportunități de studii, însă, nu va funcționa în viitor. Viitorul ne cere identificarea punctelor forte, care ne va deosebi de alții și ne va face distinși, personalizați și competitivi. De asemenea urmează să îmbunătățim aspectele mai puțin bune, pentru a le dezvolta și schimba spre mai bine, astfel ridicând calitatea serviciilor prestate și rămânând în continuare competitivi pe piață. Fără o acțiune pro activă atât a liderilor programelor de studii în contabilitate, cât și a profesorilor s-ar putea să vedem în curând dispariția acestora la unele instituții.

Deși, există o mulțime de indicatori care evaluează calitatea procesului de studii și definesc instituția ca fiind cea mai bună, în final contează opiniile mediului de afaceri asupra calității competențelor absolvenților de universități și punctul lor de vedere privind problemele existente în legătură cu nivelul de satisfacere a nevoilor entităților în forță de muncă de calificarea solicitată. Or, în cadrul unei Audieri Publice „În ce măsură sistemul educațional din Republica Moldova satisface nevoile de forță de muncă ale companiilor?” majoritatea absolută a participanților au indicat asupra unor disfuncționalități în procesul de asigurare a pieței forței de muncă cu cadre de calificarea solicitată, afirmări ce pot fi listate și în raportul de sinteză a acestor audieri. [3].

Este evident faptul, că angajatorii sunt îngrijorați, deoarece odată cu globalizarea economiilor și complexitatea afacerilor și a tranzacțiilor au evoluat și nevoile acestora, dezvoltându-se tot mai multe activități și cerințe de la contabili care necesită mai multă pregătire și cunoștințe, nevoi care nu pot fi susținute fără sisteme educaționale de calitate, capabile să răspundă acestor provocări.

De fapt, asigurarea calității procesului educațional este declarat primordial în Strategiile de dezvoltare a Republicii Moldova: „Moldova 2020” [4] și „Educație 2020” [5] - compatibilizarea structurală și calitativă a învățământului național cu spațiul european al educației, racordarea la cerințele pieței forței de muncă în scopul sporirii productivității forței de muncă și majorării ratei de ocupare în economie.

La fel, educația de calitate este identificată drept prioritatea de gradul întâi pentru următorii 13 ani (39% din respondenți) într-un sondaj organizat de către Consiliul Național al Tineretului din Republica Moldova în contextul elaborării Strategiei Naționale de dezvoltare „Moldova 2030”. 44% dintre tinerii participanți la sondaj (15-19 ani), consideră că principalul determinant în educația de calitate sunt profesorii, iar un sfert din tinerii participanți la sondaj, identifică și consideră că problema locurilor de muncă necesită un interes și o atenție deosebită din partea decidenților [6].

Reieșind din cele menționate, scopul acestui articol este de a cerceta despre situația actuală în învățământul superior contabil și nevoia de schimbare a acestui mediu de învățare, despre catalizatorii care presează și impun schimbări în educația contabilă universitară, pentru a asigura sustenabilitatea educației contabile și a profesiei contabile. Or, noi universitarii suntem permanent în căutare de mecanisme de adaptare a mediilor de învățare la exigențele timpului prezent. Nu cred că s-a realizat integral ajustarea conținutului planului de învățământ și a mediului de învățare pentru a satisface totalitatea preferințelor de învățare, care devin din ce în ce mai eterogene.

Motivația alegerii acestei teme este dublu justificată. Pe de o parte, argumentele expuse referitoare la importanța educației, inclusiv în domeniul contabilității, cu accent deosebit asupra contextului actual de armonizare a abordării sale la nivelul Uniunii Europene, iar pe de altă parte importanța deosebită ce trebuie acordată contabilității, în procesul de gestionare a riscurilor și de evaluare a performanțelor entității, care a parcurs și ea în ultimii ani numeroase etape pentru realizarea convergenței către prevederile internaționale. Tema aleasă a reprezentat o provocare și pentru faptul că ea conturează o interfață între provocările lecțiilor învățate în cadrul proiectului STAREP, pe de o parte, și deficiențele, întâlnite uneori la nivel local și chiar național, pe de altă parte.

Studiul se bazează pe cercetarea fundamentală și este menit să conducă atât la recunoașterea necesității de schimbare în paradigma educației contabile universitare cât și la evidențierea unor obiective comune privind perspectivele de dezvoltare a educației universitare contabile, care să corespundă așteptărilor beneficiarilor (studentilor) și cerințelor angajatorilor. Această cercetare calitativă identifică catalizatorii și provocările cheie pentru o educație universitară contabilă calitativă și eficientă și modul cum se pot schimba universitățile pentru a răspunde la presiunile sociale de asigurare a unei dezvoltări sustenabile a educației și a profesiei contabile. Acțiunile de perspectivă trebuie să se regăsească în noi proiectări și noi soluții la abordările tradiționale ale învățământului universitar contabil.

Conținut de bază

Fiecare dintre noi am finalizat cândva studii superioare de contabilitate. Întrebarea care se iese ar fi: de câte ori v-ați întrebat sau v-ați gândit la faptul cum a evoluat și s-a schimbat contabilitatea, profesia contabilă și educația contabilă? Răspunsurile ar putea varia, precum și timpul necesar de a gândi răspunsul la întrebarea adresată, în funcție de timpul expirat de la finalizarea studiilor. Într-adevăr, putem cu toții gândi modurile în care contabilitatea, instrumentele de învățare a acesteia și profesia contabilă s-au schimbat față de timpurile în care noi am învățat. Diferențele sunt foarte mari față de trecut, viteza de comunicare a crescut enorm, accesul nelimitat la informații, soluțiile „cloud”, etc.

Această transformare treptată duce la câteva întrebări importante legate de competențele absolvenților: i) care sunt actualmente cele mai importante competențe pentru a construi succesul în contabilitate? ii) sunt dezvoltate aceste competențe în cadrul programului dvs. de studii contabile? iii) ce pot aștepta absolvenții unui program de contabilitate? Prin răspunsul la aceste întrebări știm unde suntem și urmează să gândim dacă avem nevoie de schimbare în educația universitară în domeniul contabilității. Acum este momentul să spunem clar: unde vrem să ajungem, ce măsuri trebuie luate și ce acțiuni trebuie întreprinse pentru a atinge țintele propuse.

Argumente în favoarea schimbării educației contabile sunt o mulțime, cum ar fi reglementarea contabilității, globalizarea economiilor, tehnologiile, administrarea riscurilor, managementul părților implicate, validarea strategiilor corporative, schimbarea raportării financiare, identificarea personalului potrivit cu abilități potrivite [7]. O cercetare realizată de ACCA [8] identifică de asemenea, mai mulți factori care vor determina schimbări semnificative în profesia contabilă până în anul 2025, grupate în patru teme generale: reglementarea, guvernanta, așteptările și globalizarea. Iar ca răspuns la aceste schimbări raportul prezintă și abilitățile viitoare necesare profesioniștilor contabili (fig. 1).

Deci, practica contabilă influențată de accelerarea globalizării și a tehnologiilor devine din ce în ce mai dinamică, mai complexă și abordează o gamă mai largă de probleme. Universitățile urmează să se alinieze exigențelor timpului în dotarea viitorilor absolvenți contabili cu cunoștințele și abilitățile necesare.

Așadar, programul de studii de licență în domeniul contabilității, atât în ASEM, cât și în celelalte 11 universități (inclusiv 7 universități de stat), se bazează în foarte mică măsură pe finanțarea publică. Predominante sunt studiile cu achitare de taxe, iar mărimea taxelor, variază nesemnificativ, ce denotă faptul că goodwill-ul creat în timp nu contează în stabilirea taxelor și selectarea instituției. În final, instituțiile de învățământ superior, ofertante de programe de studii în contabilitate, indiferent de infrastructură și tradiție, sunt antrenate în goana după studenți, unele fiind corecte în promovare, altele folosind diferite căi de manipulare a studenților, mai puțin axându-se pe calitatea serviciilor prestate.

În continuarea abordărilor referitoare la pregătirea profesioniștilor contabili, ne vom referi la experiența ASEM, la viteza de reacție a acesteia, în materie de formare, la cerințele business-ului. Am abordat tema dată nu din perspectiva goanei după mai mulți studenți, dar din perspectiva calității studiilor oferite și a calificărilor acordate, care să satisfacă așteptările angajatorilor.

	<p>Inteligentă (IQ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Capacitatea de a însuși și a utiliza cunoștințe: gândire, raționalizare și soluționarea problemelor.
	<p>Creativitate (CQ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Capacitatea de a utiliza cunoștințele existente într-o situație nouă, de a face legături, de a explora rezultatele potențiale și de a genera idei noi.
	<p>Aptitudini digitale (DQ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cunoașterea și aplicarea tehnologiilor, capacităților, practicilor și strategiilor digitale existente și emergente.
	<p>Inteligentă emoțională (EQ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Capacitatea de a identifica propriile emoții și emoțiile celorlalți, stăpânirea și aplicarea lor la îndeplinirea sarcinilor, și ordonarea și gestionarea lor.
	<p>Viziune (VQ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Capacitatea de a anticipa cu exactitate tendințele din viitor prin extrapolarea tendințelor și faptelor existente, și eliminarea lacunelor prin gândire inovativă.
	<p>Experiență (XQ)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Capacitatea și abilitățile de a înțelege așteptările clienților, de a livra rezultatele dorite și de a crea valoare.

Fig. 1. Abilitățile viitoare necesare contabililor profesioniști.

Sursa: *Professional accountants - the future: drivers of change and future skills*

<http://www.accaglobal.com/hk/en/technical-activities/technical-resources-search/2016/june/professional-accountants-the-future-report.html>

În ASEM, programul de studii la contabilitate de la ciclul I Licență este acreditat la nivel internațional de către ACCA încă din anul 2014, urmând apoi în anul 2017 acreditarea națională de către ANACIP [2]. Pentru obținerea acreditării internaționale s-a recurs la instrumentul cheie din domeniul educației – benchmarking-ul (evaluarea comparativă a programelor de studii), care ne-a permis să economisim enorm costuri de dezvoltare, dar și să ne ghidăm de eforturile de reformă ale părților interesate din domeniul educației contabile. De asemenea, pentru a înțelege mai bine reformele educaționale și orientarea acestora spre cele mai bune practici și aducerea de beneficii tuturor părților implicate, programul de studii de contabilitate a fost dezbătut printrun proces de benchmarking și în cadrul proiectului STAREP [9], acumulând un procentaj ridicat privind compatibilitatea acestuia cu cerințele ACCA și CIPFA. Or, majoritatea universităților din țară și-au acreditat programul de studii la contabilitate doar la nivel național. Acest lucru este dezavantajos pentru studenții care ar putea dori să aplice pentru calitatea de membru al unui organism profesional internațional. Pe măsură ce calificările profesionale devin comercializate pe plan internațional, acestea devin mai atractive pentru potențialii solicitanți și atrage de noi talente în această profesie. În plus, recunoașterea internațională contribuie la sporirea calității programelor educaționale, deoarece există o aspirație de a atinge standarde mai înalte de educație recunoscute de instituțiile din străinătate, precum și suportul oferit de aceștia prin diferite training-uri, instruirii, conferințe, diseminare de informații și oportunități pentru studenți. Ca rezultat are loc revizuirea periodică a planului de învățământ - o activitate importantă care asigură că procesele de predare și curricula programului sunt aliniate la nevoile de competențe ale părților interesate și la așteptările viitorilor absolvenți. Deoarece profesia de contabilitate și audit este expusă schimbărilor rapide și frecvente (de exemplu, modificări determinate de modernizarea tehnologiei sau de modificările standardelor de contabilitate și de audit), sunt de dorit cicluri mai scurte de revizuire, în mod ideal între trei și cinci ani.

La ASEM, schimbări semnificative ale planului de învățământ sunt efectuate în ciclurile de evaluare de 2-3 ani. Ultima actualizare a structurii și conținutului programului de licență la contabilitate a fost realizată în 2016. Modificările și actualizările curriculumului disciplinelor se efectuează anual. Acest proces este motivat de necesitatea de a răspunde cerințelor numeroaselor părți interesate, inclusiv studenții, facultatea, comunitatea de afaceri, angajatorii și personalul

administrativ, organismele de acreditate, astfel contribuind la dezvoltarea aptitudinilor și cunoștințelor pe care sectorul de afaceri le așteaptă de la viitorii absolvenți.

O componentă esențială în pregătirea contabilă în cadrul ASEM, care vizează completarea educației și consolidarea învățării prin aplicarea cunoștințelor în situațiile din lumea reală este experiența practică a absolvenților contabili, dobândită preponderent prin stagiile de practică. Prin dobândirea experienței practice, absolvenții dezvoltă, demonstrează și mențin competența tehnică și competențele profesionale, necesare pentru a-și îndeplini atribuția de contabil. Completarea învățământului universitar cu abordări mai practice în predarea teoriei și dezvoltarea mai multor oportunități de stagii de practică pentru studenți ajută la crearea unor relații mai bune între studenți și piața muncii, ceea ce duce în final la o mai mare capacitate de angajare a studenților la absolvire.

În acest context s-au realizat foarte multe acțiuni în cadrul ASEM pentru a dezvolta experiența practică a studenților, inclusiv primirea feedback-ului din partea angajatorilor, în urma fiecărui stagiul de practică realizat de studenți, pentru a ne asigura că lipsa de competențe să fie identificată și abordată în cadrul îmbunătățirii programului. Însă, perfecțiunea nu are limite, întotdeauna există loc pentru mai bine. Trebuie să recunoaștem că în prezent este destul de anevoios procesul de identificare a entităților cu activități și infrastructură adecvată pentru realizarea stagiilor de practică. Majoritatea entităților (tabelul 2) sunt entități micro (85,15 %) și entități mici (11,04), care, fie că au un volum foarte redus de tranzacții, fie ca diversificarea și complexitatea activității și tranzacțiilor sunt absente. Or, majoritatea dintre aceste entități mici și micro își au sediile în apartamentele fondatorilor. Dacă se raportează numărul de studenți de la ciclul I Licență din domeniul științelor economice (tabelul 1) la numărul entităților mari și mijlocii, rezultă că fiecare entitate dintre cele mari și mijlocii (tabelul 2) ar urma în mediu să primească aproximativ câte 6 studenți la practică. De aceea, pe lângă eforturile instituției se contează foarte mult și pe efortul studenților în găsirea unui loc adecvat de realizare a stagiului de practică.

Tabelul 2. Clasificarea entităților și ponderea lor pe categorii

Număr de entități	2015		2016	
	unități	%	unități	%
Total, dintre care	51 216	100,00	52 320	100,00
Mari	661	1,29	694	1,33
Mijlocii	1 268	2,47	1 299	2,48
Mici	5 849	11,42	5 780	11,04
Micro	43 438	84,82	44 547	85,15

Sursa: elaborată de autori în baza băncii de date statistice
<http://www.statistica.md/category.php?!=ro&idc=116&>

Este binevenită crearea unei rețele on-line de oportunități de stagii pentru studenți; implicarea contabililor practicieni pentru a asigura predarea unor cursuri practice; facilitarea oportunităților de conectare profesională pentru studenți; crearea de baze de date și oferirea accesului angajatorilor la bazele de date ale studenților ca instrument de conectare a solicitanților de locuri de muncă și a angajatorilor.

În prezent, piața competitivă a forței de muncă, în afară de o reușită academică, solicită de la absolvenți să demonstreze excelente abilități de comunicare, creativitate, rezolvare de problemele și muncă în echipă. Peter Kriz [10] afirmă că trebuie să ne îmbunătățim abilitățile de comunicare, căci clienții noștri folosesc deja social media. În acest context, susținem afirmațiile economistului român Teodor Stolojan [11] precum că contabilii nu mai pot să rămână în poziția de păstrători ai datelor. Ei trebuie să ofere comentarii și soluții valoroase pentru schimbarea în bine a situației și a performanței financiare a entităților, să furnizeze consultanță în business; să ofere recomandări, soluții înainte ca lucrurile să se întâmple, să contribuie la strategia de afaceri a entităților. Deci, să adauge valoare datelor contabile. Iar, instituțiile de învățământ superior sunt cei ce anticipează și dotează viitorii absolvenți cu competențe necesare contabilului în viitor. Or, în ultima perioadă, goana departamentelor după posturi didactice, nu prea au ținut cont de disciplinele ce ar dezvolta și competențe de comunicare, creativitate, spirit antreprenorial, etc., ceea ce în majoritatea cazurilor este

în detrimentul studenților. Un contabil calificat trebuie să fie versat în mai multe discipline și „să nu se limiteze doar la regulile contabile pentru unele domenii de activitate”. Dimpotrivă, contabilul este parte componentă a managementului entității, el trebuie să fie capabil și deschis de a acorda asistență în complexitatea financiară ale anumitor decizii, cum ar fi alegerea între a angaja un contractant independent (externare de servicii) sau un angajat full-time, de a cumpăra sau de a închiria un spațiu pentru birou, și multe alte nuanțe. De asemenea, în lista de competențe trebuie să fie prezentă gândirea analitică și creativă, colaborarea cu personalul, auto-managementul, adaptabilitatea, inițiativa și altele. Trebuie să mutăm centrul de greutate de la informația istorică la cea previzională, de la cunoașterea constatativă la cea care pune în mișcare energiile creative. Toate acestea sunt importante în producerea unor absolvenți mai buni, care să poată adăuga valoare în orice mediu în care lucrează. Iar aici ar urmă să se producă schimbarea prin trecerea de la o paradigmă de predare spre una de învățare. Pe de altă parte, profesia de profesor necesită să fie respectată și recompensată ca o componentă de bază în realizarea misiunii fiecărei instituții. În ultimul timp se pune mult accent pe cercetare în detrimentul predării. Este necesar să crească recompensa, recunoașterea și sprijinul pentru învățământul de înaltă calitate.

Practica contabilității se schimbă rapid, iar tehnologia joacă un rol din ce în ce mai important. Există preocupări în acest sens și din partea unor organisme europene și internaționale. Astfel, în anul 2016 a avut loc Congresul Profesiei Contabile din România cu tema „Profesia contabilă în era digitală. Provocări și oportunități”, în cadrul căruia s-a menționat că fenomenul perturbării digitale afectează profesia în practicile de lucru, modul de organizare, interacțiune și, bineînțeles, în modul în care profesia trebuie să facă față concurenței low cost pe piață, venită din partea furnizorilor care sunt înarmați digital [10]. În 2017, IFAC [12] a publicat o noua analiza privind progresul tehnologiei în profesia contabilă, punându-l în contextul dilemelor etice moderne. Ce învățăm a devenit, spune sursa amintită, mai puțin important decât cum învățăm. Noua generație de studenți flirtează foarte bine cu tehnologia și devin mai puțin răbdători cu metodele tradiționale de predare. Deși nu mai este o noutate faptul ca viețile studenților sunt în permanență înconjurate de device-uri mobile de tot felul, fiecare an aduce cu el noi tehnologii și inovații în ceea ce privește telefoanele. Pe măsură ce tehnologia se schimbă, și educația universitară contabilă se transformă. Profesorii încearcă să devină mai deschiși la gadgeturi, în timp ce studenții sunt maeștri în folosirea lor. Eforturile noastre sunt îndreptate spre aplicarea tehnologiilor și a oferi sprijin on-line maxim studenților prin facilitarea accesului la personalul academic, facilitarea accesului la materialele didactice și aplicarea tehnologiilor în procesul de învățare.

Majoritatea entităților dețin și folosesc, atât în cadrul entității cât și în relațiile cu clienții, tehnologia informațională - tehnică de calcul, hardware, software, telecomunicații, suporturi de stocare a datelor (tabelul 3).

Tabelul 3. Numărul de computere personale ale persoanelor juridice, inclusiv pe domenii de activitate

Indicatorii	Anii		din care, cu acces la Internet	
	2015	2016	2015	2016
Total computere (unități)	195 257	206 721	154 329	166 134
Total entități (unități)	51 216	52 320	-	-

Sursa: elaborată de autori în baza băncii de date statistice
<http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=116&>

În aceste condiții contabilitatea nu poate să rămână izolată de tendința manifestată față de folosirea tehnologiilor de ultimă generație. Contabilii nu sunt doar persoane care posedă cunoștințe temeinice în materie, ci și persoane care pot utiliza tehnologiile informaționale actuale și se pot alătura altor tendințe actuale, ca aderarea la asociații profesionale, la viața comunitară, la cooperare, comunicare pe internet, promovarea de noi soluții. Iar către atingerea scopului urmează să fie educați și îndrumați de pe băncile universitare.

Acum, mai mult ca niciodată, universitățile și studenții urmează să se îndrepte spre cursuri de eLearning, apariția cărora a schimbat modul de predare, învățare și păstrare a informațiilor. Trebuie să ne orientăm spre elemente de comunicare și formare on-line, dictate de cerințele timpului prezent, pentru ca studenții să poată atinge obiectivele sale personale și profesionale. Este imperativ ca noi profesorii să evoluăm în mod continuu în domeniul eLearning pentru a răspunde stilurilor și nevoilor de învățare ale studenților noștri.

În acest context, am putea prelua și implementa bune practici prezente în alte universități străine: de exemplu de a identifica unul dintre cei mai importanți furnizori de materiale educaționale profesionale de contabilitate și audit din Europa și a încheia un acord pentru utilizarea și traducerea materialelor sale de instruire. Aceste materiale sunt actualizate anual pentru a se asigura că acestea sunt la zi cu schimbările în evoluția contabilității și a auditului.

Crearea de parteneriate, programe de studii cu diplome duble și consolidarea colaborării între furnizorii de educație poate conduce la multe beneficii, inclusiv următoarele: o mai mare integrare între programele de învățământ universitare și organismele profesionale (un exemplu de bune practici poate servi acreditarea de către ACCA); o mai mare eficiență în utilizarea resurselor educaționale limitate la nivel de țară. Printre exemplele de bune practici, care sprijină colaborarea și parteneriatul în educația contabilă, necesare de a fi promovate și dezvoltate în continuare s-ar enumera: participarea membrilor facultăților la schimburi de programe cu universități din străinătate; crearea de parteneriate pentru utilizarea și traducerea materialelor didactice de calitate și a manualelor; cooperarea dintre organismele profesionale și universități pentru dezvoltarea curriculei, stagiilor, etc; introducerea unui sistem de scutiri între programele de învățământ universitar și profesional pentru a permite o cale mai rapidă pentru studenții care aspiră la o calificare profesională (exemplu ACCA, pot fi urmate și alte acreditări); cooperarea regională și introducerea unor sisteme reciproce de recunoaștere a calificărilor (am menționa aici organismele profesionale din România, Ucraina, Rusia, etc.).

Așadar, evident este că pentru a răspunde exigențelor timpului prezent și viitor universitățile urmează să se gândească azi dacă educația universitară contabilă urmează să se schimbe. Cine credeți că poate influența schimbarea în universități? Ele nu sunt decât oglinda lumii în care trăim. Schimbarea se produce oricum, dar nu neapărat în bine. Schimbări în sistemul educațional contabil ar putea surveni numai prin schimbarea mentalității factorilor implicați în educație. Evoluția acestui fenomen este însă un proces de durată, cu implicații majore. Profesorii ar trebui să-și adapteze conținuturile și modalitățile de abordare a acestora la viața reală a societății. Studenții trebuie implicați în derularea actului pedagogic și încurajați să se exprime. Performanța se poate obține ușor prin corelarea dorințelor și nevoilor fiecărui factor implicat în educație. Pentru ca toate acestea să se întâmple, este necesar să existe deschidere spre nou, atât din partea profesorilor, cât și din cea a studenților.

Concluzii

Principala contribuție a cercetării noastre vizează confirmarea cerinței de schimbare în educația contabilă universitară, cu identificarea provocărilor cheie pentru îmbunătățirea calității educației contabile universitare, care să corespundă așteptărilor studenților și cerințelor angajatorilor. Deziderat care poate fi realizat datorită unei comunicări mai coerente între cadrele didactice și cercetătorii din domeniul contabilității, asociațiile profesionale și de reglementare, universități și mediul de afaceri în ceea ce privește dezvoltarea de competențe și abilități anticipate cerințelor pieței forței de muncă. Toate aceste părți au câte un rol în formarea specialiștilor în contabilitate, or, responsabilitatea finală integral aparține universităților. Acestea trebuie să se orienteze rapid și continuu la imperativele prezentului monopolizat de tehnologiile informației și a comunicării.

Cercetarea este utilă pentru a evidenția faptul că ofertanții de programe de studii contabile universitare sunt în permanentă căutare de noi soluții de îmbunătățire a calității studiilor, sunt deschiși pentru crearea de platforme de dialog privind schimbul și stimularea bunelor practici ale educației contabile universitare.

Schimbările structurale și de conținut sunt esențiale pentru o redresare dinamică și durabilă a educației contabile. În joc se află calitatea și eficiența studiilor, precum și locurile de muncă pentru absolvenți. Dacă nu acționăm, vom pierde teren. Managerilor programului de studii „Contabilitate” îi revin responsabilitatea de a indica care este calea de urmat.

Bibliografie

1. Raport cu privire la respectarea Standardelor și Codurilor, Contabilitate și audit, iunie 2013. http://siteresources.worldbank.org/EXTCENFINREPREF/Resources/4152117-1232359743213/5751608-1279318020896/Moldova_ROSC-AA_ro.pdf (accesat 10.02.2018)
2. Programe de Studiu Acreditate: Învățământul superior, Licență. <http://anacip.md/index.php/ro/evaluari/institutii-acreditate/acreditate-invatomantul-superior/acreditate-invatomantul-superior-licenta> (accesat 10.02.2018)
3. În ce măsură sistemul educațional din Republica Moldova satisface nevoile de forță de muncă ale companiilor? sinteza audierii publice. http://www.viitorul.org/files/4539299_md_raportul_sinte.pdf (accesat 10.02.2018)
4. Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”, aprobată prin Legea Republicii Moldova nr. 166 din 11.07.2012. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=345635> (accesat 13.02.2018)
5. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”, aprobată prin hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 944 din 14.11.2014. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355494> (accesat 13.02.2018)
6. Viziunea tinerilor pentru strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”: rezultatele primului sondaj U-report <http://moldova.ureport.in/poll/522/> (accesat 21.02.2018)
7. Flood Barbara. The case for change in accounting education. Dublin City University, Routledge, 2014. <http://siteresources.worldbank.org/EXTCENFINREPREF/Resources/4152117-1380634652337/9346897-1509402927315/01.pdf> (accesat 21.02.2018)
8. Professional accountants - the future: drivers of change and future skills <http://www.accaglobal.com/hk/en/technical-activities/technical-resources-search/2016/june/professional-accountants-the-future-report.html> (accesat 21.02.2018)
9. Education for opportunity: Starting the Process of Change. <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/EXTCENFINREPREF/0,contentMDK:23618530~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:4152118,00.html> (accesat 21.02.2018)
10. Expertul contabil, un jucător relevant în era digitală. Provocări și oportunități. <https://www.ziaruldeiasi.ro/stiri/expertul-contabil-un-jucator-relevant-in-era-digitala-provocari-si-oportunitati--142843.html> (accesat 11.02.2018)
11. Teodor Stolojan. Era digitală și viitorul profesiei contabile. http://www.bursa.ro/era-digitala-si-viitorul-profesiei-contabile-308876&s=print&sr=articol&id_articol=308876.html (accesat 23.02.2018)
12. Narayanan Vaidyanathan. Navigating Ethics in a Digital Age. October 18, 2017. http://www.ifac.org/global-knowledge-gateway/ethics/discussion/navigating-ethics-digital-age?utm_medium=email&utm_source=transactional&utm_campaign=GKG_Latest (accesat 21.02.2018)

IMPLICATIONS OF SOCIAL AND ENVIRONMENTAL COSTS ON ECONOMIC AND FINANCIAL PERFORMANCE OF A COMPANY

CZU: 005.216.1:504.03(478)

*ȘTEFEA Petru*¹, *PELIN Andrei*², *BOGDAN Valentina*³

^{1,2,3}*West University of Timisoara, No. 4, Parvan Bvd., Timișoara, Romania*

E-mails: ¹petru.stefea@e-uvt.ro; ²andrei.pelin@e-uvt.ro; ³bogdan.valentina89@yahoo.com

Abstract. By analysing the current context in which companies operate, we have observed that they must respond to new challenges to ensure adaptation to contextual market requirements. Therefore, over time, actions taken by companies aimed to identify, adapt and implement solutions, which even lead to reorganization of the means of action so that the results achieved would be successful. Taking into account especially the changes occurred in the business environment and the difficulty of identifying a set of determinants having a significant impact on organizational performance, we believe that this topic deserves increased attention, an aspect also reflected by the research activities conducted in the field, focused on the importance of these determinants for the success or failure of a business.

Keywords: economic performance, financial performance, social and environmental actions, multiple linear regression

JEL Codes: C32, L25, Q56

Introduction

Emergence of the concepts of sustainability and sustainable development has determined companies to reassess their approach to organizational performance measurement. Thus, we can say that all three components of sustainable development: economic prosperity, social equity and environmental integrity are closely correlated, and basically the effects of a component influence the performances of the other two. Under these circumstances, a business can be defined as sustainable if it succeeds to meet the needs of stakeholders without endangering meeting their own future needs. Increased environmental destruction is a major threat to long-term human survival. These long-term adverse influences can be attributed to the large companies in the industry for a large percentage, which is why, in recent decades, it has been shown that they aim at a sustainable development and are willing to compromise for this (Hart, 1997).

The main objective of this study is to identify and assess causal link between investments in social and environmental actions and economic performance obtained by Romanian companies. Until recently, such comparisons were difficult because they were subjective and were made following own reporting templates. In recent years, however, the aid brought by the reporting tools provided by the Global Reporting Initiative (GRI), as well as the requirements imposed by authorities have forced the companies to turn their attention to reporting and measuring the impact of social and environmental actions undertaken by companies on economic performance.

It is difficult, in our country, to identify the number of companies reporting on their social and environmental actions. In 2011, according to a study of "Transparency International", 78 companies said that they report under the GRI grid, under their own grid or under one of the reporting standards SAB000, IASE300, LBG, AA1000, FTSE4Good. Up to now and certainly in the immediate future, due to Directive 2014/95/EU introducing the obligation to report non-financial actions by EU companies since January 2017, the number of those who report such actions will increase considerably.

Literature review

The literature describes a variety of practices and initiatives that can be implemented by a company to reduce environmental impact (Sarkis, 2001; Shrivastava, 1995b). This prompted a debate on the effects of competition, voluntary adoption of environmental management practices, more precisely, on the competitive results of a higher environmental performance (Schaltegger and Synnestvedt, 2002). Over the past few years, against the traditional view, a number of papers have argued that there are competitive opportunities associated with eco-management (Russo and Fouts, 1997; Sharma and Vredenburg, 1998).

As pointed out by Waddock (2003), increasing the transparency forced companies required to report not only on their financial performance, but also on social and environmental impact of the action taken.

Sun and Scott (2003) stated that the critical success factors of a company in a competitive environment were distinct and were in constant change and adaptation. According to Ulrich (1995), success factors are governed by flexibility, speed, adaptability and innovation, they are far different from those of the past, relating to structure, size control. Quantitative measurement proved to be ineffective in case of a dynamic economy, thus, Sun and Scott (2003) supported the need to also adopt qualitative approaches, besides quantitative approach and performance measuring.

Azapagic (2004) aimed, by the study conducted, to create a set of indicators that have a materiality level comparable to those proposed by GRI, a tool to be used in evaluating the performance of mining companies.

Berheci (2010) believes that the performance of a company based only on financial indicators calculated using past financial data is insufficient and sometimes even irrelevant. Addressing performance by combining financial aspects with non-financial ones we achieve a global performance and a more comprehensive vision of the company.

In 2011, a survey covering the period from 2000 to 2011 was carried out, and it consists of "defining a set of 65 questions - considered priorities for further research (Searcy 2012)." An analysis conducted on sustainability reports of 17 Greek companies, which sought to define and unify economic, social and environmental performance, identified a set of indicators commonly used: sales volume, costs for raw materials and supplies, costs of consumable resources (water, energy, CO2 emissions), donations and philanthropic activities. (Skouloudis, Evangelinos, 2009)

In 2001, Velev & Ellenbecker wanted to find by their study a new tool to measure global performance, based on 22 quantitative and qualitative indicators, and to provide the implementation method by presenting the strengths and weaknesses of the model created.

Raj and Seetharaman (2012) believe that it is necessary to redefine accounting standards, so that a future reporting system can provide updated information, thereby achieving a future-oriented outcome and provision of information on fast access roads.

In Romania, a study conducted by Mocanu - Perdichi in 2009 targeting the measurement of sustainable development resulted in obtaining a set of 19 indicators grouped into four dimensions: economic, social, environmental and institutional.

Determining the performance of a company with the help of various indicators (financial and non-financial) was the cornerstone of numerous studies: Capon, Farley and Hoening, Sharma and Kumar, Gonzales-Benito, Morgan and Strong, Stancu I, Stancu D and Oproiu; Lau and Martin-Sardesai, Wu, Lee and Yang, De Leeuw and Van den Berg etc.

Research methodology

The research activities conducted for this paper aim to analyse in detail the economic and financial performance and interdependence that may exist between this type of performance and investments in social and environmental actions.

The study includes a set of Romanian companies from various industries, from manufacturing, wholesale and retail trade, and even service companies. Since the acquisition, correctness, completeness, integrity and processing of information could cause problems, we decided to use a data

set consisting of 40 companies arranged geographically in western Romania. For this study, we analysed the annual financial statements and non-financial reports of 40 companies over a period of five years, between the years 2011 and 2015, and variables used in the regression model can be found in Table 1.

Table 1. Variables used in research

Type of performance	Software used	Variables used
Financial	eViews	Return on Assets
Financial	eViews	Return on Equity
Financial	eViews	Turnover
Financial	eViews	Net earnings for the year
Financial	eViews	Profit margin
Social	eViews	Volume of social costs
Environmental	eViews	Level of environmental costs

Source: Own processing

A complete and correlated image was provided by checking the correlations and results achieved from the work carried out using the econometric modelling software EViews 9, a regression analysis based on panel data, where information was synthesized from financial documents provided, as well as from non-financial statements of companies. In this case, we first used the descriptive method by observing and describing the histograms of the indicators used in regression, and then using the Fisher, Jarque-Bera tests, we analysed variables, the dependence and influence of some on the others, which resulted in the multiple regression equation.

According to the regression model, the first steps of normalization and descriptive analysis of the data series are followed by the analysis of relationships and influences between variables. To see if and how the dependent variable Y is influenced by the independent variables X, we used the Pearson correlation coefficient.

$$r = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x}) * (y_i - \bar{y})}{\sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2} * \sqrt{\sum_{i=1}^n (y_i - \bar{y})^2}}$$

where: $y_1 y_2 y_3 \dots y_i$ and $x_1 x_2 x_3 \dots x_i$ represent the measured values and \bar{y}, \bar{x} are the sampled means of those data series.

The Pearson coefficient can take on values in the range [-1, 1] and may indicate the intensity of the relationship between the analysed variables by the obtained value, and direction of the relationship according to the sign. Thus, a coefficient value close to -1 indicates a strong and inverse correlation between the variables, a value close to 1 indicates that the analysed variables determine one another and have a strong and directly proportional correlation, while a coefficient value close to 0 indicates that between the analysed variables there is no a linear correlation, they are independent or have a non-linear correlation.

Based on the arguments presented in the literature review, the objective of this study is to test the validity of the following hypotheses

H1: Return on Assets is directly linked with the level of social and environmental costs.

H2: Result for the year may explain the relationship between social and environmental costs and Return on Assets.

H3: Return on assets can contribute to explaining the relationship between company size and investment in social and environmental actions.

In the present study, to determine the regression model, we will use descriptive statistics by determining statistical indicators of central tendency (mean, median), distribution indicators - standard deviation, and shape indicators (kurtosis and skewness coefficient). To get more meaningful data, homogenization of data is required, and the most common mathematical process to do this is based on logarithms.

Results

Statistical properties of logarithmized Return on Assets

Following the application of logarithms, statistical indicators have improved, the median is closer to the mean, standard deviation is halved thereby reducing data variance.

The kurtosis coefficient decreases significantly, reaching to a value close to 3. The skewness coefficient also changes its value, leading to a histogram tending to be left-skewed. Jarque-Bera test value has decreased significantly, and the probability associated with the test is 1%, well below the materiality threshold of 5%, which leads to rejection of the null hypothesis. By logarithmating data as a consequence of negative values of Return on Equity, sample size was reduced from 200 to 157 variables.

Statistical properties of Net Earnings in the logarithmized year

Comparing the mean and median, we noted that they have very close values, therefore variable values tend to align around the core values of the variable. The standard deviation decreased, which confers this dataset a low volatility.

The skewness coefficient indicates almost a symmetry of the dataset, with a value of only -0.01, we can say that the symmetry curve is almost imperceptibly left-skewed.

The kurtosis coefficient indicates a flattening trend, therefore we have a platykurtic distribution, flatter compared to a normal distribution, with more dispersed values that do not necessarily focus around the mean. In this case, the possibility for extreme values to occur is lower.

Jarque-Bera test value has decreased significantly, and the probability associated with the test is 80.66%, well above the materiality threshold of 5%, which leads to acceptance of the null hypothesis.

Statistical properties of the logarithmized turnover

In Romania, due to the area of operation, scope of business, products or services provided, labour productivity, and a whole set of determinants, turnover level of companies is very different.

The median and mean have decreased, reaching very close values, which lead to a normal distribution. Standard deviation is below the mean level and thus we have a centred data distribution. The skewness coefficient has a negative value, indicating a left-skewed asymmetry, with high values in the right, while the kurtosis coefficient tends to tail at a value significantly above 3, thus getting a leptokurtotic vertical asymmetry. As far as the Jarque-Bera test is concerned, it suffered a reduction following logarithmizing, but the probability of this test remains below the materiality level, therefore the null hypothesis is rejected.

Statistical properties of the logarithmized profit margin

The skewness coefficient shows a slightly asymmetrical left-skewed distribution, values are increasing and focused on right-skewed distribution. It is similar to the kurtosis coefficient, that has a value very close to 3, with a platykurtic distribution curve, flatter compared to a normal distribution, with more dispersed values that do not necessarily focus around the mean. In this case the possibility for extreme values to occur is lower. Thus, opposed to leptokurtotic distribution, in this case, values close to the median are easily identifiable and those next to extremities are hardly identifiable.

Jarque-Bera test value has decreased significantly, and the probability associated with the test is 79.37%, well above the materiality threshold of 5%, which leads to acceptance of the null hypothesis.

Statistical properties of logarithmized social costs

Following logarithm operations carried out on social spending, we have obtained an approximately normal distribution of the dataset. The skewness coefficient shows a slightly asymmetrical left-skewed distribution, values are increasing and focused on right-skewed distribution. It is similar to the kurtosis coefficient, that has a value very close to 3, with a platykurtic distribution curve, flatter compared to a normal distribution, with more dispersed values that do not necessarily focus around the mean. In this case, the possibility for extreme values to occur is lower.

The probability associated to the Jarque-Bera test is of 2%, well below the materiality threshold of 5%, which leads to rejection of the null hypothesis.

Statistical properties of logarithmized environmental costs

Logarithmating clearly shows that both the mean and median values decreased and thus they have very close values, leading to a normal distribution. Standard deviation is below the mean level and thus we have a centred data distribution.

The skewness coefficient has a positive value, indicating a right-skewed asymmetry, with high values in the left, while the kurtosis coefficient tends to tail at a value significantly above 3, thus getting a leptokurtotic vertical asymmetry.

As far as the Jarque-Bera test is concerned, the probability of this test remains below the materiality level, therefore the null hypothesis is rejected.

Existing correlations in the model subject to analysis are:

Covariance Analysis: Ordinary

Sample: 2011 2015

Included observations: 155

Balanced sample (listwise missing value deletion)

Correlation	LN_RENT_EC	LN_REZ_N...	LN_CIFRA ...	LN_MARJA...	LN_CH_SO...	LN_CH_EC...
LN_RENT_EC	1.000000					
LN_REZ_NET_EX	0.727246	1.000000				
LN_CIFRA_AFACERI	0.105877	0.575824	1.000000			
LN_MARJA_PROFIT	0.727855	0.567582	-0.346294	1.000000		
LN_CH_SOCIALE	0.102138	0.432252	0.912045	-0.422492	1.000000	
LN_CH_ECOLOG...	0.169448	0.569732	0.777593	-0.129328	0.755173	1.000000

In terms of correlations, there are the following relationships between Return on Assets and the other indicators:

- Return on Assets has a direct correlation with the net result for the year
- Return on Assets has a direct relationship with turnover
- Return on Assets has a direct relationship with the profit margin
- Return on Assets has a direct relationship to the level of social costs
- Return on Assets has an inverse relationship with environmental costs

By using the OLS method, we obtained the following multiple linear regression equation:

$$\ln_{rent_ec} = 10.14 * \ln_{rez_net_ex} + 10.10 * \ln_{cifra_afaceri} + 11.09 * \ln_{marja_profit} + 0.54 * \ln_{ch_sociale} - 0.30 * \ln_{ch_ecologie} - 1.68$$

Dependent Variable: LN_RENT_EC
Method: Panel Least Squares

Sample: 2011 2015

Periods included: 5

Cross-sections included: 38

Total panel (unbalanced) observations: 155

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
LN_REZ_NET_EX	33.69850	18.46458	1.825035	0.0708
LN_CIFRA_AFACERI	34.26702	18.47039	1.855241	0.0663
LN_MARJA_PROFIT	34.65058	18.46570	1.876484	0.0633
LN_CH_SOCIALE	-0.065696	0.072709	-0.903549	0.3682
LN_CH_ECOLOGICE	-0.059339	0.112999	-0.525126	0.6006
C	-7.132680	1.259888	-5.661361	0.0000

Effects Specification

Cross-section fixed (dummy variables)

Period fixed (dummy variables)

R-squared	0.955635	Mean dependent var	-2.405308
Adjusted R-squared	0.936739	S.D. dependent var	1.497983
S.E. of regression	0.376770	Akaike info criterion	1.130793
Sum squared resid	15.33119	Schwarz criterion	2.053638
Log likelihood	-40.63647	Hannan-Quinn criter.	1.505632
F-statistic	50.57271	Durbin-Watson stat	1.359855
Prob(F-statistic)	0.000000		

Source: Own processing using EViews 9

Determination of the regression coefficient is 96%, this is the percentage based on which the model describes the dependent variable. The adjusted determination coefficient also shows a 94% dependency between the model and variable. The probability of the F tests rejects the null hypothesis, which reveals that at least one of the independent variables has significant influence.

The coefficient having a strong and direct correlation with Return on Assets is the profit margin, which has the highest value of the regression coefficient, i.e. 34.65. In other words, the change by one unit of the profit margin leads to a change with 34.65 units of Return on Assets. This relationship is statistically significant for a confidence interval of 93%.

The net result for the year, as expected, has a strong and direct influence on the turnover, namely its increase by one unit would generate an increase in Return on Assets by 33.70 units. This is also confirmed by literature, which is an indicator that takes part directly in the Return on Assets calculation relationship.

Moreover, regression reveals that there is a direct and highly correlated relationship between turnover and Return on Assets, with a regression coefficient of 34.27. Such an increase in sales volume leads to an increase in economic results, with a probability of 93%.

We can say with certainty, but with a 99% probability that a change in ecological costs by one unit results in a change of Return on Assets with 0.059 units. The influence is not very big, but we have a reverse effect. The regression coefficient of this relationship is -0.59. Also in the case of social costs, we found an inverse relationship with Return on Assets, namely an investment of one unit has an inverse influence of 0.066 units on Return on Assets.

Check of statistical hypothesis and their correlation with the results achieved

Hypothesis H1: in the case of simple linear regression, just like in the case of the Pearson correlation coefficient, Return on Assets develops a direct and precise relationship with social costs, which is not the case for the case of multiple regression, when, influenced by the introduction of other determinants, the relationship between the two variables reverses.

With regard to environmental costs, although weak, there is an inverse correlation between Return on Assets and ecological costs in the case of multiple regression and an inverse correlation in the case of simple regression.

Hypothesis H2: in the case of simple linear regression, correlation between social costs and Return on Assets could not be demonstrated, but using multiple regression, both social and ecological costs show an inversely proportional influence on Return on Assets, which validates the assumption by the fact that introduction of the net result variable for the year determines the causal link.

Hypothesis H3 is verified by multiple regression and Pearson correlation coefficient; therefore, an investment in social and environmental actions is strongly linked to turnover.

Conclusions

The concept of performance sets new standards going beyond the economic aspects of a business. To create and maintain a healthy business, activities conducted must integrate social and environmental processes and actions. Sustainable development of a company and its strength in the current environment should aim at achieving performance that is built on principles of social ethics and environmental conservation.

Performance reflects a relative notion, as regardless of how it is determined, it requires understanding, judgement and interpretation by the person interested. Therefore, beyond the method of enunciation and measuring, performance expresses the result of thoughts and desires to achieve the objectives set.

In short, performance of a company measures and reveals the extent to which that company is willing to progress as a result of the efforts made. Performance is not a stand-alone, independent concept, it fluctuates in close relation to business objectives.

Bibliography

- [1] Altonji, J., & R., Matzkin, (2003). *Panel Data Estimators for Nonseparable Models with Endogenous Regressors*. Cambridge.
- [2] Amir Hossein Montazer Hojat, Khalid Abdul Rahim & Lee Chin (2010). *Firm's Environmental Performance: A Review of Their Determinants*. American Journal of Economics and Business Administration 2 (3): p. 330-338, ISSN 1945-5488.
- [3] Anghelache, C., Anghelache, G., Prodan, L., Dumitrescu, D., Soare, D., (2012). *Elemente teoretice privind utilizarea modelului econometric de regresie multifactorială*. Romanian Statistical Review. Issue Sup, p. 221-231. 11p.
- [4] Arellano, M. (2003). *Panel Data Econometrics*. Oxford: Oxford University Press.
- [5] Artusi, R., Verderio, P., Marubini, E., (2002). *Bravais-Pearson and Spearman correlation coefficients: meaning, test of hypothesis and confidence interval*. The International Journal of Biological Markers. Vol. 17 no. 2, pp. 148-151.
- [6] Azapagic, A. (2004). *Developing a framework for sustainable development indicators for the mining and minerals industry*. Journal of Cleaner Production 12. pp. 639-662.
- [7] Baltagi, B. (2013). *Econometric Analysis of Panel Data*. 5th ed. New York: John Wiley and Sons;
- [8] Baltagi B. H., Song S. H., Koh W. (2003). *Testing panel data regression models with spatial error correlation*. Journal of econometrics. 117(1), pp. 123-150.
- [9] Bennet, M., and P., James, (1997a). *Environment-related management accounting: Current practice and future trends*. Greener Management International 17. Spring (pp32-51).
- [10] Berheci, M., (2010). *Valorificarea raportărilor financiare. Sinteze contabile: teorie, analize, studii de caz*. Editura CECCAR. București.
- [11] Capon, N., Farley, John, U., Hoenig, S., (1990). *Determinants of Financial Performance: A Meta-Analysis*. Management Science Vol. 36. No. 10. Focussed Issue on the State of the Art in Theory and Method in Strategy Research. pp. 1143-1159.
- [12] Hart, S., (1995). *A natural resource-based view of the firm*. Academy of Management Review. Vol. 20 No. 4. p. 874-907.
- [13] Hart, S.L., (1997). *Beyond Greening: Strategies for a Sustainable World*. Harvard Business Review. Vol. 75. n. 1. pp. 66-76.
- [14] Lau, C., & Martin-Sardesai, A., (2005). *Financial and Nonfinancial Performance Measures: How Do They Affect Job Satisfaction?*. The British Accounting Review 37: 389-423.
- [15] Lee, L. F., & Yu, J., (2010). *Some recent developments in spatial panel data models*. Regional Science and Urban Economics. 40(5). pp. 255-271.
- [16] Mocanu-Perdichi, R., (2009). *Indexul dezvoltării durabile în România la nivel județean și regional*. Revista Inovația Socială. 1. pp. 1-19.
- [17] Morgan, R.E., Strong, C.A., (2003). *Business performance and dimensions of strategic orientation*. Journal of Business Research. vol. 56. nr. 3. 163-176.
- [18] Pearson, K., (1895). *Contributions to the Mathematical Theory of Evolution, II: Skew Variation in Homogeneous Material*. Transactions of the Royal Philosophical Society. Series A. 186. 343- 414.
- [19] Raj, J. R., Seetharaman, A., (2012). *The role of accounting in the knowledge economy*. African Journal of Business Management Vol. 6(32). pp. 9307-9316.
- [20] Russo, M.V., & Fouts, P.A., (1997). *A Resource-Based Perspective on Corporate Environmental Performance and Profitability*. Academy of Management Journal. Vol. 40. n. 3. 534-559.
- [21] Sarkis, J., (2001). *Manufacturing's Role in Corporate Environmental Sustainability: Concerns for the New Millennium*. International Journal of Operations and Production Management. Vol. 21 n. 5/6. pp. 666-686.
- [22] Schaltegger, S., & Synnestvedt, T., (2002). *The Link between 'Green' and Economic Success: Environmental Management as the Crucial Trigger between Environmental and Economic Performance*. Journal of Environmental Management. Vol. 65. n. 4. pp. 339-346.
- [23] Sharma, A.K., Kumar, S., (2011). *Effect of Working Capital Management on Firm Profitability Empirical Evidence from India*. Global Business Review February 159-173.
- [24] Sharma, S., & Vredenburg, H., (1998). *Proactive Corporate Environmental Strategy and the Development of Competitively Valuable Organizational Capabilities*. Strategic Management Journal. Vol. 19. n. 8. pp. 729-753.

- [25] Shrivastava, P., (1995a). *The Role of Corporations in Achieving Ecological Sustainability*. Academy of Management Review. Vol. 20. n. 4. pp. 936-960.
- [26] Shrivastava, P.. (1995b). *Environmental Technologies and Competitive Advantage*. Strategic Management Journal. Vol. 16. Special Issue. pp. 183-200.
- [27] Searcy, C., (2012). *Corporate sustainability performance measurement systems: a review and research agenda*. Journal of Business Ethics. 107(3). pp. 239-253.
- [28] Skouloudis, A., Evangelinos, K.I., (2009). *Sustainability reporting in Greece: are we there yet?*. Environmental Quality Management. 19(1). pp. 43-59.
- [29] Stancu, Ion, Stancu, Dumitra, Oproiu, Alexandru, (2013). *Studiu empiric privind factorii determinați ai performanței financiare a întreprinderii - Sistemul DuPont*. Audit Financiar. Jul2013. Vol. 11 Issue 103. p24-35. ISSN : 1583-5812.
- [30] Sun, P.Y., & Scott, J. L., (2003). *Exploring the divide-organizational learning and learning organization*. The learning organization. 10(4). 202-215.
- [31] Ulrich, K.T., (1995). *The Role Of Product Architecture In the Manufacturing Firm*. Res. Policy 24(May) 419-440.
- [32] Veleva, V., Ellenbecker, M., (2001). *Indicators of sustainable production: framework and methodology*. Journal of Cleaner Production. 9. pp. 519-549.
- [33] Waddock, S., Andriof, J., Husted, Rahman, S., (2003). *Unfolding Stakeholder Thinking 2: Relations, Communication, Reporting and Performance*. Sheffield. UK: Greenleaf Publishing.

DEZVOLTAREA CONCEPȚIEI CONTABILITĂȚII
ÎN REPUBLICA MOLDOVA

EVOLUTION OF CONCEPT OF ACCOUNTING IN REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 657.1(478)

ȚURCANU Viorel¹, GOLOCIALOVA Irina²

¹Departamentul „Contabilitate, audit și analiză economică”, Academia de Studii Economice a Moldovei;

²Departamentul „Contabilitate și informatica economică”, Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: ¹vturcanu@mail.ru; ²monomah5@yandex.ru

Abstract. Research has proven that the concept of accounting can be determined by two factors: geographical factor and levels of economic of development country. So in the context of globalization the system of accounting is adapted to the IFRS through the harmonization, in order to management and control of economy is implemented regulation of accounting. At same time a concept of accounting in Republic of Moldova were influenced by the factor of regionalization. So the provisions of Directive EU are incorporated in the legislation of accounting RM as a result of its association with EU. In this context an accounting system and system financial reporting acquiring the character is more regulated which tend to go legal concept of accounting of the EU countries.

Aspects identified of evolution of concept of accounting in Republic of Moldova by authors reviewed in this article.

Keywords: concept of accounting, evolution of concept, harmonization, regulation of accounting, methodology of accounting, Standards of Accounting, incorporated of Directive EU

JEL Classification: H 50, M 41, M 48

Introducere

Contabilitatea în Republica Moldova (RM) este reglementată prin legislație și alte acte normative, vârful căreia este Legea contabilității. Până în prezent au fost adoptate trei versiuni a acestei legi, în baza cărora sunt identificate respectiv trei etape de dezvoltare a contabilității autohtone (tabelul 1).

Tabelul 1. Dezvoltarea sistemului contabil în Republica Moldova

Etape Criterii	Etapa I	Etapa I	Etapa III
Baza legislativă	Legea contabilității (1995) Concepția reformei contabilității (1997)	Legea contabilității (2007) Planul Național de dezvoltare a contabilității (2008)	Legea contabilității (2017) Planul de acțiuni privind realizarea Acordului RM – UE
Scopul	Armonizarea contabilității cu IAS/IFRS	Aprofundarea armonizării contabilității cu IFRS și racordarea cu Directivele UE	Transpunerea Directivei 2013/34/UE în contabilitatea RM
Elaborări	Bazele conceptuale ale pregătirii și prezentării raportărilor financiare	Lipsește	Lipsește
	S.N.C. și comentarii la acestea	Noile SNC, fără comentarii	Modificarea SNC
	Planul de conturi contabile	Planul general de conturi contabile	Modificarea Planului general de conturi contabile
	×	Adoptarea IFRS pe teritoriul R.M	SNC „Situății financiare consolidate”

Sursă: Elaborat de autori

Din cele demonstrate în tabelul 1 rezultă o varietate profundă a sistemului contabil din RM. În consecință apare necesitatea determinării și argumentării concepției contabilității naționale și analiza evoluției acesteia din momentul adoptării concepției reformei contabilității (anul 1997) și până în prezent.

Caracteristica noțiunii de „concepție contabilă”

Conform DEX român, concepția este un ansamblu de idei referitoare la problemele dintr-un domeniu oarecare [3]. Cu alte cuvinte, concepția reprezintă înțelegerea, interpretarea fenomenelor pe baza unui sistem de idei. Astfel se poate considera că tratamentele, ideile privind fenomenul pot fi înaintate din momentul apariției acestuia. În calitate de domeniu în definiția desfășurată se specifică și domeniul economic, care, după cum se cunoaște, cuprinde și contabilitatea.

Apare întrebarea, de când se poate vorbi despre concepția contabilității? Trecuse mai mult de cinci secole de utilizare a contabilității în partidă dublă, dar ea pe tot parcursul acesta îndelungat a fost cunoscută numai ca o practică. Și doar la mijlocul secolului XIX unii autori și savanți au înaintat multiple noțiuni, idei și teorii, care au pus fundamentul concepției de recunoaștere a contabilității nu numai ca o practică, dar și ca știință. Argumentele în susținerea *concepției contabilității ca știință* sunt prezentate în lucrările [3], [7]. Considerăm că recunoașterea contabilității ca știință din domeniul social economic, contribuie la dezvoltarea contabilității din punct de vedere metodologic, ceea ce constituie baza teoretică de perfecționare permanentă a aspectului aplicativ al acesteia.

O altă concepție a contabilității este că ea poate fi *concepută ca sistem informațional*, care cuantifică și prelucrează datele, apoi transmite informațiile financiare relative utilizatorilor pentru luarea deciziilor. Nu e greu de constatat că această definiție reflectă doar aspectul practic al contabilității.

Contabilitatea pe plan internațional este unică după procedeele aplicate și respectiv, modul de pregătire a situațiilor financiare, ca principala sursă de informație despre activitatea unei entități, la fel trebuie să aibă caracter unificat. De aceea Comitetul IASB în anul 1989 a elaborat Cadrul general pentru întocmirea și prezentarea situațiilor financiare, care a fost înlocuit în anul 2010 de Cadrul general conceptual ale raportării financiare [11]. Acest document nu are caracter de act normativ (standard), dar servește drept bază teoretică trainică ale IFRS, deoarece cuprinde principiile și noțiunile care stau la baza pregătirii și prezentării raportării financiare. Nu în zădar, Cadrul general conceptual mai este numit și „Concepția contabilității”.

Printre scopurile acestui document se menționează conduita pentru elaborarea de noi standarde, înțelegerea mai bună a prevederilor IFRS și altele. Însă trebuie de menționat și rolul caracteristicilor calitative care determină utilitatea informației în raportarea financiară, modul de identificare și evaluare a elementelor situațiilor financiare. În acest context, are valoare din punct de vedere metodologic, dezvăluirea noțiunilor de activ, datorii, capital, venituri și cheltuieli ca elemente principale ale situațiilor financiare. Iar concepția de menținere a capitalului este importantă pentru a asigura entităților rezistența în economia concurențială. S-ar părea că Cadrul general poartă caracter de fundament teoretic al contabilității, dar el servește o conduită de valoare și pentru practicieni și, nu în ultimul rând, el este un suport metodologic pentru profesori și toți acei care studiază contabilitatea. La rândul său fiecare standard internațional reprezintă un document metodologic care dispune de o bază teoretică [8].

În condițiile globalizării economiei și creșterii accelerate a piețelor financiare IFRS sunt un instrument important pentru țările cu economie avansată, dar și pentru țările care au aderat la economia de piață, ele servesc o bază semnificativă în construirea sistemului contabil național: sau prin utilizare directă, sau pentru conduită la elaborarea normelor sale contabile. În această privință, există și o opțiune, deoarece aceste țări ar putea să treacă și la sistemul contabil bazat pe Directivele europene, caracterizat de o normalizare puternică. Așa a procedat România în anul 1991 când a ales sistemul francez contabil. Această decizie a fost reușită, deoarece cu aderarea acestei țări la UE, pentru contabili n-a fost dificil de a concorda contabilitatea entităților române cu Directivele UE.

Însă, majoritatea țărilor în curs de dezvoltare au ales IFRS, care sunt bazate pe concepția contabilității anglo-saxonă. Această decizie a fost inclusă sau în legea contabilității a acestor țări, sau într-o programă specială. Considerăm că pentru Federația Rusă (FR) și Cazahstan exista un argument destul de convingător în favoarea acestei decizii – ele nu aveau perspectiva să devină membre ale UE, pe când RM și Ucraina trebuiau să gândească din punct de vedere strategic. Se cunoaște că RM și Cazahstanul au lansat mai devreme declarațiile de armonizare a contabilității sale cu IFRS: în anii 1996 – 1997, iar FR și Ucraina au făcut acest lucru în anii 1999 – 2000.

Însă, Consiliul pentru IFRS nu poate cere ca cineva să aplice standardele internaționale, deoarece ele nu au caracter de acte normative. Acest lucru pot să decidă alte structuri împuternicite. De exemplu, în anul 2000 Comisia Internațională pentru valori mobiliare a obligat acele companii, hârtiile de valoare ale căror valori mobiliare sunt cotate la bursa de valori mondială să prezinte rapoarte în conformitate cu cerințele IFRS. Iar legea contabilității a Republicii Cazahstan prevede ca în perioada 2003 – 2006 diverse entități (financiare, societăți pe acțiuni, alte entități) să asigure raportarea financiară conform IFRS. Un pas important în reformarea contabilității în Federația Rusă a servit aprobarea în anul 2004 a Concepției dezvoltării contabilității și raportării financiare în FR pentru perspectiva medie (2004 – 2010), prin care a obligat întocmirea de către entitățile de valoare socială a raportării consolidate prevăzute de IFRS.

Evoluția concepției contabilității din Republica Moldova

Vârsta contabilității RM este mai scurtă decât a statului propriu zis și poate fi considerată egală cu perioada care începe odată cu adoptarea primei legi a contabilității (anul 1995) și până în prezent. De la constituționalitatea statului moldovenesc (anul 1991) și până în anul 1997 a fost o perioadă de abandonare a sistemului contabil sovietic și de pregătire pentru a trece la un sistem contabil corespunzător economiei de piață. Scopul principal al contabilității în această perioadă a fost păstrarea patrimoniului și furnizarea de informații organelor îndeosebi de nivel macroeconomic. O mare amploare au avut în acea perioadă, operațiunile de barter, de credit, arenda, de import și altele.

O perioadă de mare perspectivă pentru contabilitatea autohtonă a deschis „Concepția reformei contabile”, aprobată de guvern în anul 1997, în care se specifica, că „necesitatea reformei contabilității în RM este determinată, de asemenea, de integrarea economică a diferitor țări și de imperativul armonizării diverselor sisteme contabile, la baza cărora se află Standardele Internaționale de Contabilitate” [12]. Acest document a determinat scopul reformei contabile, dar și a identificat sarcinile care trebuie îndeplinite pentru a atinge acest scop. De exemplu, a fost luată decizia de a utiliza standardele internaționale nu numai ca instrument teoretic pentru crearea concepției contabile autohtone, dar și în procesul de elaborare a SNC. Această concepție confirmă necesitatea unei mari responsabilități din partea părților abilitate atunci când trebuia de executat lucrări extrem de importante în domeniul contabilității.

Partea principală a reformei a decurs reușit, deoarece actele normative necesare au fost elaborate în scurt timp. Acest succes se datorează nu numai finanțării externe a proiectului, dar și ajutorului metodologic al specialiștilor americani, organizării chibzuite și raționale a lucrărilor din partea Ministerului finanțelor. Elaborările SNC au continuat până în anul 2005 și în total au fost 29 de standarde și 13 comentarii la ele. La fel trebuie de menționat și tratamentul de separare în „contabilitate financiară” și „contabilitate de gestiune”, care a trezit un mare interes în rândul savanților și practicienilor din RM. Cu toate că pentru practicieni era foarte dificil de a înțelege prevederile noilor acte normative, aceștia și unele organisme internaționale au apreciat înalt rezultatele reformei. Un factor pozitiv a fost și organizarea intensivă a cursurilor de însușire a noului sistem contabil și a publicațiilor necesare.

Structura Situațiilor financiare a fost apropiată de normele internaționale, dar se poate de menționat și unele neajunsuri:

- delimitarea nejustificat în Raportul de profit și pierdere a compartimentului „Activitatea de investiții”;
- prezentarea prea detaliată în bilanț a activelor pe termen lung la valoarea brută;

- întocmirea și prezentarea la Biroul de statistică a raportului privind gruparea cheltuielilor pe elemente (după natură), numită 5 C, care de fapt ține de raportarea financiară;
- specificarea în bilanț a posturii cu denumirea „Uzura mijloacelor fixe” în loc de „amortizarea”. Dar toate inconvenientele e greu de prezentat în această lucrare.

După 10 ani lucrările de mai departe în vederea finalizării activității prevăzute în cadrul reformei au încetinit din lipsa finanțării și a potențialului uman. De aceea a fost elaborată o lege nouă a contabilității (în anul 2007), care în loc să prevadă modificarea actelor normative în vigoare, a stabilit elaborarea de noi standarde naționale, care vor lua în considerare, în afară de IFRS, și Directivele europene. Motivul a fost:

- a) la data de 31.01.2005 IASB a modificat aproape toate standardele internaționale; și
- b) economia țării tot mai mult este îndreptată spre vectorul european.

În scopul realizării sarcinilor prevăzute de lege, guvernul în anul 2008 a aprobat Planul Național de dezvoltare a contabilității și auditului în sectorul corporativ pe anii 2009 – 2011. Obiectivul Planului - crearea condițiilor favorabile pentru armonizarea contabilității și auditului cu cerințele Directivelor UE, IFRS și Standardele Internaționale de Audit (SIA). Pentru aceasta se prevedea, în primul rând, îmbunătățirea calității raportării financiare a entităților din RM, care va contribui la:

- fortificarea stabilității financiare a țării și reducerii riscului;
- contribuirea la investiții externe directe;
- facilitarea accesului întreprinderilor mici și mijlocii la credite;
- creșterea veniturilor bugetare prin colectarea impozitelor și taxelor calculate în baza informației obținute în contabilitate;
- promovarea dezvoltării piețelor de capital;
- susținerii integrării economice a statului în UE [15].

Guvernul a obligat Ministerul finanțelor să asigure introducerea unor standarde internaționale la nivel național și a unei apropieri treptate între normele RM și cele ale UE în domeniul contabilității și auditului. Un rol important în îndeplinirea sarcinilor prevăzute de acest Plan i-a revenit Consiliului Național de Coordonare pentru examinarea și avizarea proiectelor actelor normative din domeniul contabilității și auditului în sectorul corporativ, aprobat în cadrul acestui Plan.

Însă realizarea Planului Național menționat nici n-a început în anii preconizați, din cauza:

- a) imposibilității obținerii finanțării lucrărilor din exterior (74 mln. lei sau 5,3 mln. euro);
- b) neclarității în privința modelului sistemului contabil și a auditului care să corespundă cerințelor prevăzute de Plan [15].

Din aceste considerente realizarea Planului a fost amânată pentru anii 2011 – 2013 numai din surse și cu forțe proprii. Deoarece trebuia de făcut cunoștință cu experiența de pregătire a actelor normative contabile, unii membri ai grupelor de lucru au studiat sistemele contabile din Croația, Estonia, Slovacia; au trecut cursuri de perfecționare în cadrul Proiectului REPARIS (la Vena).

Din cauza lipsei de resurse financiare Ministerul Finanțelor a decis:

- să nu elaboreze un document, analogic Cadrului conceptual pentru raportarea financiară;
- să elaboreze SNC mai prescurtate, iar în cadrul acestora să fie prezentate exemple concrete, în loc de comentarii la standarde separate, cum a fost anterior;
- să comaseze câte câteva standarde internaționale într-un SNC.

Lipsa Cadrului conceptual autohton la elaborările contabile din anul 2013 creează probleme de ordin metodologic în dezvoltarea concepției contabilității din RM:

1. Elaboratorii legii au fost nevoiți să introducă în ea multe definiții, uneori prea detaliate, demne începătorilor. De exemplu, pentru ce scop s-a prezentat definiția contabilității la general, a contabilității financiare și a contabilității de gestiune, numind toate procedeele acestora? Totodată, definițiile prezentate indică numai caracterul tehnic al contabilității. În lege, considerăm, că trebuie explicați doar termenii de ordin juridic, iar celelalte noțiuni trebuie să se regăsească în Cadrului conceptual;
2. În Cadru ar fi fost necesar de specificat esența (definițiile) tuturor elementelor situațiilor financiare: active, datorii, capital propriu, venituri, cheltuieli, costuri, profit, pierdere, etc., care în unele acte normative autohtone se numesc eronat „elemente contabile”. Elementele contabile

se consideră faptele economice, operațiunile contabile, evenimentele vieții economice, care se înregistrează în contabilitate;

3. După exemplul Cadrului general, trebuia de dezvăluit esența și conținutul caracteristicilor calitative ale informației financiare;
4. Ar fi fost util de argumentat caracterul financiar al informației, adică corect este termenul de „informație financiară”, dar nicidecum „informație contabilă”.
5. În anul 2002 IASB a pus pe primul plan în luarea deciziilor informația din situațiile financiare, de aceea a recunoscut statutul de IFRS în loc de IAS. Acest fapt în anul 2013, cu mare întârziere, dar trebuia de luat în considerare și SNC să fie numite „Standarde Naționale de Raportare Financiară”. Acest lucru s-a făcut doar în privința legii (2017), care se numește „Legea contabilității și a raportării financiare”.

Totodată, denumirea de „standard” are caracter strict determinat. Conform DEX, standardul reprezintă o normă sau ansamblu de norme care reglementează calitatea, caracteristicile sau forma unui produs; document în care sunt consemnate aceste norme [2]. Prin urmare, această noțiune denotă că nu poate fi posibilă comasarea unor produse, denumiri într-un standard, căci fiecare își are caracteristicile sale calitative. Respectiv, nu pot fi comasate două ori mai multe elemente contabile într-un SNC, dacă ele au diferit conținut metodologic și necesită diferite prevederi de contabilizare. De exemplu, nu se putea de inclus într-un SNC creanțele și investițiile financiare, sau capitalul și datoriile.

Trebuie de menționat, că contabilitatea din Republica Moldova a trecut o perioadă de criză în ceea ce privește metodologia și organizarea acesteia. Se poate de constatat că perioada dificilă își ia începutul încă din anul 2007, odată cu adoptarea celei de a doua legi a contabilității. Eșecul planului de elaborare a noilor standarde în timp de 3 ani (2008 – 2010) și decizia de a prelungi executarea acestor lucrări cu 3 ani, adică până în 2013, confirmă acest fapt. Totodată, teza că SNC aprobate în anul 2013 sunt elaborate nu numai în conformitate cu IFRS, ci și în baza Directivelor europene, a fost o formalitate. Din conținutul acestora nu se observă care principii corespund Directivelor europene [16]. Nu în zădar în anul 2014 în cadrul Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană în mod obligatoriu s-a decis transpunerea în contabilitatea autohtonă a prevederilor Directivei 2013/34/UE, care a devenit principalul document normativ în domeniul contabilității din țările – membre ale UE [13].

Însă criza contabilității continuă. Cu toate că în Planul de acțiuni privind realizarea Acordului de Asociere, se prevede finalizarea lucrărilor aferente reformării cadrului normativ contabil în RM la 31 decembrie 2017, documentele în care vor fi transpuse normele directivei vor intra în vigoare de la 01.01.2019. Practic entitățile până atunci se vor conduce de Legea contabilității, redacția 2007 și SNC și Planul general de conturi, aprobate în anul 2013.

Așadar, în decembrie 2017 a fost aprobată noua redacție a Legii contabilității, după discuțiile publice a proiectului acesteia. Este important că legea nouă se va aplica de către toate entitățile înregistrate în RM, cu excepția instituțiilor bugetare, pentru care se elaborează un cadru normativ separat. Principalele compartimente ale legii care au fost introduse în contextul transunerii Directivei 2013/34/UE sunt următoarele:

- gruparea entităților în micro, mici, mijlocii și mari în dependență de trei criterii: totalul activelor, venitul și numărul mediu de angajați;
- clasificarea de o manieră similară a grupelor de entități;
- nominalizarea și definirea în mod distinct a entităților de interes public, care sunt considerate întreprinderi mari, indiferent de mărimea indicatorilor lor;
- în regulile alternative de evaluare, se extinde posibilitatea de utilizare a valorii juste, nu numai pentru instrumentele financiare, dar și la alte categorii de active;
- aplicarea în dependență de categoria entităților a formatului situațiilor financiare anuale: prescurtate, simplificate și complete. Volumul informației, care trebuie prezentat de către categoriile de entități din RM este ilustrat în tabelul 2, publicat în lucrarea [5].
- exigențele de prezentare a informațiilor prin Notele explicative la situațiile financiare;

- raportarea plăților efectuate către guvern de către entitățile mari care își desfășoară activitatea în industria extractivă;
- acordarea unei atenții deosebite raportării financiare consolidate;
- stabilirea obligativității auditului financiar ale unor categorii de entități;
- determinarea modului de depozitare a informației din raportările financiare, de publicare a informației conținute în situațiile financiare, la fel și raportul conducerii [14].

Separarea categoriei de microentități de întreprinderile mici s-a produs din punct de vedere a reglementării contabile, argumentul fiind că ele dispun de resurse limitate și trebuie evitate obligațiile legale împovărătoare în privința lor.

Tabelul 2. Volumul informației care trebuie prezentată de către entitățile din RM

Informații necesare și tipul entității	Bilanțul	Situația de profit și pierdere	Situația privind fluxul de numerar	Situația privind modificările în capitalul propriu	Note explicative	Raportul conducerii
Informații necesare	Informații necesare pentru luarea deciziilor de către utilizatori					
	Informații financiare furnizate de către entități					x
	Situații financiare de bază					x
Microentități	prescurtate, conform SNC	x	x	x	prescurtate	x
Entități mici	simplificate, conform SNC	x	x	x	simplificate	x
Entități mijlocii	complete, conform SNC					
Entități mari	complete, conform SNC					
Entități de interes public	complete, conform IFRS					

Sursă: [5]

Dar, având în vedere că multe articole din noua lege sunt preluate din legea respectivă, redacția 2007, se putea de limitat la modificările necesare în legea precedentă cerute de directiva europeană. E de subliniat că Legea contabilității actuale din România a fost adoptată încă în anul 1991, fiind modificată de câteva ori.

Însă legea contabilității reprezintă cadrul normativ al sistemului contabil, iar cadrul metodologic, de rând cu IFRS, îl constituie Standardele Naționale de Contabilitate. De aceea a fost necesar de a efectua modificări respective și în SNC, în corespundere cu principiile Directivei 2013/34/UE.

Cât privește modificările în SNC, este dificil de analizat, deoarece ele n-au fost încă publicate. Dar de pe site-ul Minfinului nu se observă mari schimbări, deseori sunt doar niște precizări metodice. Cea mai însemnată modificare este propunerea de abrogare a SNC „Investiții imobiliare” și includerea unor compartimente mai esențiale a acestui standard în SNC „Imobilizări corporale și necorporale”, împreună cu resurse minerale. Însă acest pas nu se poate de calificat ca corect din două puncte de vedere:

1. Includerea într-un standard a elementelor raportării financiare cu conținut economic diferit (unele active fixe sunt exploatate de proprietar iar altele sunt predate în arendă operațională);
2. Anularea standardului menționat va fi o tentativă de a se recurge împotriva cerințelor IFRS, care acordă atenție deosebită investițiilor imobiliare printr-un standard aparte – IAS 40.

Cât privește situațiile financiare, se poate de spus, că s-au modificat numai pentru a raporta transpunerea. Bilanțul a devenit ca o notă explicativă, dacă privim articolele detaliate a acestuia. Iar în compartimentul „Active imobilizate”, activele financiare apar sub denumirea „Investiții financiare”, ceea ce contravine directivei UE.

În Situația de profit și pierdere încă în anul 2013 a dispărut, în sfârșit, compartimentul „Activitatea de investiții”, dar în locul acesteia și „activității financiare” găsim numai totalul veniturilor și cheltuielilor din alte activități și rezultatul acestora. Se cunoaște faptul, că conturile din Planul de conturi general se evidențiază conform posturilor din cele două situații financiare. De aceea trebuie să fie clar ce se reflectă în fiecare din ele. Astfel, în compartimentul „Activitatea operațională” din Situația de profit și pierderi vor fi contabilizate operațiile ce țin de crearea valorii economice,

printre care se află nu numai cele legate de producție și distribuire, dar și cele ce se referă la investițiile în activele circulante și pe termen lung, utilizate în aceste scopuri [7].

În organizarea contabilității s-a primit o situație paradoxală: SNC (2013) sunt modificate doar la 4 ani după aprobarea lor. Acest fapt denotă lipsa unei viziuni strategice din partea Ministerului finanțelor, care trebuia să prevadă eventuala reformă a contabilității din RM după adoptarea Directivei europene. Dar, cu regret, a avut loc adoptarea în același an și a Directivei 2013/34/UE, și a SNC, care degrabă s-a constatat că trebuie modificate. Astfel, trei evenimente care s-au produs simultan în anii 2013 - 2014, au demonstrat necesitatea restructurării de mai departe a contabilității din Republica Moldova:

1. Pregătirea și adoptarea în grabă a noilor SNC;
2. Acordul privind asocierea RM – UE și necesitatea transpunerii directivei europene în legislația autohtonă;
3. Furtul unui miliard de dolari din 3 bănci comerciale, în context cu care se pune întrebarea, „unde a fost” contabilitatea și auditul?

Această chestiune de valoare primordială trebuia să fie examinată și în cadrul Consiliului consultativ în domeniul contabilității pe lângă Ministerul finanțelor. Dar ministerul ignorează rolul acestui Consiliu, cum nu dorește să colaboreze cu instituția profesionistă ACAP. Cât privește Consiliul, și în această privință există o criză, căci termenul de funcționare a acestuia a expirat încă în noiembrie 2016, iar guvernul nu a promulgat componența acestuia din motiv că s-a așteptat aprobarea noii legi a contabilității care s-a amânat.

Concepția „contabilitatea între armonizare și normalizare”

Un factor decisiv al armonizării și normalizării contabilității este globalizarea (figura 1).

Fig. 1. Principalii factori care influențează concepția contabilă

Sursă: Elaborat de autori

Din această figură rezultă că armonizarea conduce la susținerea globalizării, iar normalizarea constrânge acest proces. La rândul său armonizarea contabilă internațională a câștigat în ultimele decenii, datorită globalizării piețelor de capital, mondializării economiilor, extinderii Uniunii europene. De aceea unii autori, ca un factor al dezvoltării contabilității, de rând cu armonizarea, numesc liberalizarea [1].

Instrumentul principal care asigură armonizarea contabilității la nivel mondial sunt IAS/IFRS. Profesorul român N. Tabără evidențiază patru etape a procesului de armonizare contabilă în baza acestora: 1973-1986; 1987-1993; 1994 – 2000 și 2001- prezent [4].

Însă trebuie de subliniat faptul că la baza IFRS-rilor se află teoria școlii anglo-saxone de contabilitate, care acordă atenție, în primul rând, conținutului economic al faptelor vieții economice și situației financiare a entității în ansamblu. Aceasta determină modalitatea IFRS-rilor de a califica noțiunile principalelor categorii: activelor, datoriilor, capitalului, veniturilor și cheltuielilor. Astfel, fiecare tranzacție se examinează, în primul rând, din punct de vedere a conținutului său economic și apoi a naturii juridice. Aspectul juridic al contabilității cuprinde drepturile și obligațiile persoanelor care participă în procesul economic, iar conținutul economic al faptului indică cum acesta influențează asupra rezultatului financiar al entității. Acest principiu asigură prezentarea fidelă a

informației, căreia Cadrul general îi acordă o mare atenție [11]. Totodată acest principiu oferă o libertate mai largă contabilului în vederea înregistrărilor contabile, deoarece el poate aplica mai frecvent raționalismul profesional în cazuri când se simte o constrângere de prezentare autentică a informației conform reglementărilor contabile. La fel, contabilul trebuie să țină cont și de caracteristicile calitative stipulate în Cadrul general.

Cât privește metodele de evaluare, costul istoric rămâne cea mai rațională din cele patru recomandate de Cadru general, care combinată cu prudența în recunoașterea veniturilor și cheltuielilor, generează o subevaluare a activelor și o supraevaluare a datoriilor, ceea ce face ca raportarea financiară să ofere, în mod normal, o viziune pesimistă a situațiilor financiare ale entității. Însă la necesitate, îndeosebi la evaluarea instrumentelor financiare, trebuie de aplicat valoarea justă, căreia în cadrul IFRS este destinat un standard special – IFRS 13.

Referitor la formatul și conținutul situațiilor financiare, care au menirea să reflecte poziția financiară a entității, rezultatul global, fluxul de trezorerie, modificările în capitalul propriu, IAS 1 ”Prezentarea informației financiare” [17] nu impune modele unice, doar niște poziții obligatorii. Totuși standardele internaționale subliniază faptul că situațiile financiare, inclusiv Notele explicative, trebuie să conțină un volum de informații care ar satisface necesitățile tuturor utilizatorilor. Cantitatea informațiilor financiare și complimentare, alte informații furnizate odată cu situațiile financiare anuale asigură normalizarea (standardizarea) și armonizarea contabilității la nivel internațional, comparabilitatea datelor situațiilor financiare ale diferitor țări.

Procesul de armonizare contabilă desfășurat în cadrul UE a demarat încă în anii 80 prin elaborarea de directive (standarde) europene, ulterior încorporate în legislația fiecărui stat - membru. În total până în anul 2013 au fost elaborate 12 directive în domeniul contabilității, principalele din ele fiind directivele a IV-a (privind conturile anuale) și a V11 - a (referitoare la conturile consolidate).

Mai apoi Comisia Europeană a continuat procesul de modernizare a Directivelor europene în domeniul contabilității și în anul 2013 a elaborat o nouă directivă (2013/34/UE), care privește situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de întreprinderi. Această directivă a anulat directivele a IV – a și a V11 – a, care au stat la baza armonizării contabilității europene. Alături de directivele generale relative la situațiile financiare, trebuie remarcat și unele directive specializate pentru entitățile din domeniul bancar și al asigurărilor. La fel un rol deosebit îl ocupă și Directiva 2001/65/CE, care autorizează utilizarea valorii juste de către statele membre ale UE.

Directivele contabile europene se elaborează după schema unui proces legislativ și nu se bazează pe un cadru conceptual care să asigure coerența normelor. În schimb directivele în unele cazuri prevăd opțiuni care pot fi legiferate prin normele contabile naționale.

Trebuie de menționat și procesul de armonizare a directivelor europene cu IFRS. Conținutul primelor directive adesea se deosebea de conținutul IAS, de aceea în literatura de specialitate erau frecvente polemici referitoare la faptul căror reguli trebuie de acordat prioritate. Treptat directivele europene au cedat unele poziții în favoarea IAS/IFRS și în prezent au rămas doar câteva incompatibilități cu IFRS, de exemplu, unele prevederi ce țin de recunoașterea unor elemente ale situațiilor financiare și de principiile metodologice.

Astfel, în prezent se poate de afirmat că reglementările directivelor europene sunt la maximum armonizate cu IFRS, cu atât mai mult, unele categorii de entități din țările-membre sunt obligate să prezinte rapoartele financiare în conformitate cu cerințele IFRS. Astfel, societățile cotate la bursă conform Regulamentului CE nr.1606/2002, trebuie să aplice normele contabile internaționale începând cu anul 2005.

Din investigațiile anterioare, se poate de conturat specificul sistemului contabil reglementat de directivele europene. Acest model, aplicat în țările în care se acordă prioritate protecției terților, îndeosebi, creanțierilor, tinde să dea prioritate regulii de drept în dauna realității economice. El se sprijină, în esență, pe reguli de origine legislativă sau reglementară care lasă o marjă de interpretare destul de limitată pentru profesioniștii contabili. Menționăm, că în țările cu contabilitate reglementată, contabilizarea faptelor economice se realizează mai întâi reieșind din aspectul juridic și nu din conținutul economic al acestora. Această modalitate influențează nu numai înregistrarea faptelor

economice în conturi, dar și modul de reflectare a elementelor situațiilor financiare, chiar și rezultatul financiar.

Sistemul nominalizat la pregătirea informației pentru situațiile financiare acordă atenție limitată principiilor generale și caracteristicilor calitative ale informației. Totodată se simte o legătură strânsă între contabilitate și fiscalitate.

Formatele situațiilor financiare sunt stabilite de directivă și structura lor depinde de mărimea entității (format desfășurat sau redus), iar conform modului de prezentare a informației sunt recomandate câte două variante: Bilanțul - orizontal și vertical, Contul de profit și pierdere – cu gruparea cheltuielilor după natură (pe elemente) și cu gruparea cheltuielilor pe funcții. Clasificarea sistemelor contabile europene conform modelelor naționale de reglementare este prezentată în lucrarea [6].

IFRS sunt utilizate deja un timp îndelungat de către țările dezvoltate și ele s-au confirmat ca un sprijin de nădejde a piețelor de capital. Majoritatea țărilor în curs de dezvoltare, inclusiv și RM, după cum s-a menționat, s-au grăbit să adere la IFRS ca la un „colac de salvare” în creșterea economiilor, combaterea crizei economico financiare, atragerea investițiilor străine, însă miza a fost slabă. IFRS nu pot combate corupția, economia tenebră, contabilitatea dublă și furturile în proporție mare, care stopează dezvoltarea economiilor fragile. Standardele Internaționale au doar caracter de recomandare și scopul - îmbunătățirea informațiilor prezentate în raportarea financiară în procesul de luare a deciziilor.

Începând cu 1 ianuarie 2019 contabilitatea și raportarea financiară în rezultatul transpunerii directivei UE va căpăta un nou aspect metodologico-juridic, deoarece va fi bazată pe doi piloni – IFRS și Directiva UE (figura 2).

Fig. 2. Formarea concepției contabilității în RM

Sursă: Elaborat de autori

Astfel, principiile de recunoaștere a elementelor situațiilor financiare, de evaluare a acestora vor fi în corespundere cu IFRS, iar cadrul juridic – conform cerințelor Directivei UE. Circa 50% din prevederile IFRS sunt reflectate în SNC și aproape 20% din normele directivei nominalizate – transpuse în Legea contabilității. Aceste două componente creează Cadrul conceptual actual al contabilității din RM (nu ca document, da ca sistem contabil). Restul din principii, ce țin de modul înregistrărilor contabile vor reveni raționamentului profesional al contabilului [7], care în viziunea noastră, trebuie să constituie circa 30% din total. Suntem de părerea, că totuși entitățile din RM vor fi capabile să înfrunte încă un obstacol și să implementeze normele contabile modificate. Deoarece, „știința contabilă este un pod, care unește economia și dreptul, contabilul practicant se manifestă și ca jurist, judecătorul proceselor economice, și ca consultant economic” [10].

În sfârșit, atragem atenția necesității pregătirii profesionale a contabililor din țară, deoarece noua lege permite oricărei categorii de entități să utilizeze IFRS, iar acest lucru necesită cunoștințe aprofundate în domeniul contabilității internaționale.

Însă concepția contabilă principală trebuie dezvoltată prin concepții concrete ale contabilității, care în viitorul apropiat vor îmbogăți esențial organizarea și metodologia contabilității existente. De exemplu: concepția menținerii capitalului propriu; concepția resurselor; concepția contabilității actuariale; concepția BSC (sistem de indici reciproc echilibrați – balanced scorecard); concepția evaluării la valoarea justă; concepția capitalului; concepția contabilității creative și altele.

Un interes deosebit prezintă concepția raportării integrate care deja dispune de o bază organizatorică și metodologică (un consiliu și un standard) și are o perspectivă durabilă [9].

Concluzii

Concepția contabilității la general se creează sub influența mai multor factori, principalii din ei fiind armonizarea și normalizarea. Evoluția concepției contabilității în cazul RM cunoaște trei etape: aderarea la IAS/IFRS, apoi racordarea cu cerințele directivelor UE și, în sfârșit, de la 1 ianuarie 2019 contabilitatea autohtonă se va baza pe doi piloni – IFRS și directivele UE. Aceasta înseamnă că din punct de vedere organizatoric contabilitatea la entitățile din RM va continua să rămână reglementată, bazându-se pe jurisprudență, caracter specific a țărilor – membre ale UE. Cadrul juridic este determinat de legea contabilității. Iar în plan metodologic contabilitatea se sprijină pe principiile IFRS, reflectate în prevederile SNC. De aceea o problemă a contabilității din RM este astăzi armonizarea acesteia atât cu directivele europene, dar și cu IFRS.

Însă concepția în cauză trebuie dezvoltată mai departe în baza inovațiilor din domeniul economico financiar, pornind de la faptul că contabilitatea este o știință, care reacționează la modificările în economia țării, la fel pe plan global și regional. Iar propunerile savanților cu caracter conceptual nu trebuie să rămână numai ca teorie, dar să fie implementate. Cele relatate în această lucrare, a demonstrat că lipsa surselor de finanțare a lucrărilor inovatoare în contabilitate, ca și în orice activitate, nu se finalizează cu succes, ceea ce atrage după sine consecințe social economice negative.

Bibliografia

1. Ghedrovici O. Armonizarea contabilității în corelație cu liberalizarea piețelor financiare: unele implicații pentru economia Republicii Moldova/Analele ASEM. Volumul 2. ASEM, 2013, p. 105-113.
2. Dicționarul explicativ al limbii române. Ediția a II – a. Univers enciclopedic. – București. 1998, 1192 p.
3. Problema omului în filosofie și economie: aspecte metodologice, epistemologice și axiologice/ Culegere de lucrări științifice, - Chișinău, ASEM, 2013, p. 134 – 137.
4. Tabără N. Sisteme contabile comparate. Ediția a III – a revizuită și adăugită. – Iași. Tipo Moldova, 2015, 375 p.
5. Țurcanu V., Golocialova I. Contabilitatea în Republica Moldova între IFRS și Directivele UE. În: Conferința științifică internațională „Prin inovare și competitivitate spre progres economic” din 23 -24 septembrie 2016, - Chișinău, ASEM, p. 200 – 207.
6. Блейк Д., Амант О. Европейский бухгалтерский учет. Справочник/перевод с англ. Информационно-изд. дом. Филинь – М.:, 1997, 400 с.
7. Очерки по теории и истории бухгалтерского учета, под ред. В.В. Ковалева и Д.А. Львовой. – М., Проспект. 2016 г., 459 с.
8. Пятов М., Смирнова И. Концептуальные основы Международных Стандартов Финансовой Отчетности. Изд. «ІС- Пובлишинг». 2008 , 199 с.
9. Розвиток концепції бухгалтерського обліку на основі інституційних підходів та бенчмаркінгу»/Монографія/В., Цуркану, І., Голочалова/под ред. д.е.н., проф. Бутинця Ф.Ф. – Житомир «Рута», 2015. - 395с.
10. Ришар Ж. Бухгалтерский учет: теория и практика. – М.: Финансы и статистика, 2000, 160 с.
11. Cadrul general conceptual de raportare financiară. [online], Disponibil la: <http://mf.gov.md/sites/default/files/c.....> [Accesat pe 31 martie 2018]
12. Concepția reformei contabilității, Hotărârea Guvernului RM nr. 1187 din 24.12.1997 [online], Disponibil la: http://lex.justice.md/document_rom.php?id [Accesat pe 31 martie 2018]
13. Directiva 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26.06.2013 [online], Disponibil la: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex....> [Accesat pe 31 martie 2018]
14. Legea contabilității nr. 113 – XVI din 27.04.2007, cu modificările și completările ulterioare, [online], Disponibil la: http://www.mf.gov.md/ro/content/legea_contabilitateatii-nr113-xvi...

- Link <http://demo.weblex.md/view/iddtype/1/id/LPLP20070427113/specialview/1/ref/...> [Accesat pe 31 martie 2018]
15. Planul de dezvoltare a contabilității și auditului în sectorul corporativ pe anii 2009-2014, Hotărîre nr. 1507 din 31.12.2008, [online], Disponibil la: <http://lex.justice.md/md/330394/>. [Accesat pe 31.03.2018]
 16. Standardul Internațional de Contabilitate 1. Prezentarea situațiilor financiare [online], Disponibil la: [http://www.mf.gov.md/ro/content/standardele-internationale-de-raportare-financiare-2017-red-book ...](http://www.mf.gov.md/ro/content/standardele-internationale-de-raportare-financiare-2017-red-book...) [Accesat pe 31 martie 2018]
 17. Standardele Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 118 din 06.08.2013 [online], Disponibil la: <http://www.mf.gov.md/ro/lex/contabilitate>. [Accesat pe 31.03.2018]

PROVOCĂRI RECENTE PRIVIND RAPORTAREA ÎN AUDIT RECENT PROVOCATION REGARDING AUDIT REPORTING

CZU: 657.6:006.44(100)

BOTEZ Daniel

Universitatea „Vasile Alecsandri”, Bacău, România

E-mail:daniel63331@yahoo.com

Rezumat. În anul 2009, Federația Internațională a Profesioniștilor Contabili – IFAC a inițiat un proces de revizuire a standardelor privind raportarea. Scopul acestui proces a fost să îmbunătățească modul de comunicare al auditorului și să crească relevanța auditului la nivel global, în sensul ca raportul auditorului să aibă o valoare informativă mai mare prin prezentarea mai multor informații despre entitate și despre auditul situațiilor financiare.

Astfel, au fost modificate standardele referitoare la raportare, a fost publicat un standard nou și a fost prezentată influența acestor modificări asupra altor standarde utilizate de auditor. Aceste standarde au avut ca dată de referință privind aplicarea, 15 decembrie 2016.

Cele mai relevante aspecte privesc introducerea unor paragrafe noi în raportul auditorului, referitoare la aspecte-cheie ale auditului și la ipoteza continuității activității. De asemenea, a fost modificată structura raportului.

Suplimentar prevederilor pachetului de standarde internaționale de audit privind raportarea, Uniunea Europeană a emis Directiva 2014/56/UE de modificare a Directivei 2006/43/CE privind auditul legal al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate și Regulamentul UE nr. 537/2014 privind cerințe specifice referitoare la auditul statutar al entităților de interes public, ambele acte fiind publicate la aceeași dată, 17 iunie 2014 și având același termen de aplicare, 17 iunie 2016.

Aceste acte normative prevăd exigențe crescute pentru procedura de raportare în auditul statutar. Astfel, directiva prevede cerințe suplimentare de conținut pentru raportul de audit, iar regulamentul solicită informații suplimentare în raport dar și emiterea și furnizarea de către auditor a unor alte rapoarte: raport către comitetul de audit al entității de interes public; în anumite situații, raport către autoritatea de supraveghere a entității de interes public sau către autoritatea de supraveghere a auditorului, și un raport de transparență, publicat anual pe site-ul auditorului.

Cuvinte-cheie: Standarde Internaționale de Audit; raportarea în audit; aspecte-cheie de audit; Directiva europeană privind auditul statutar

Clasificare JEL: M42

Introducere

Preocupări privind modul în care raportul auditorului poate crește valoarea comunicării în interes public a acestuia există de mai mult timp. Ele pot fi rezumate în trei perioade.

Prima perioadă, de cercetare și consultare, s-a finalizat în mai 2011, atunci când IFAC a publicat un document de consultare publică referitor la creșterea relevanței raportării în audit. Acesta se baza pe cercetarea academică pe această temă, desfășurată în perioada 2006-2009, și pe sintetizarea și revizuirea inițiativelor sau practicilor naționale în perioada 2009-2010.

A doua perioadă, de elaborare a standardelor, a început în decembrie 2011 prin prezentarea propunerii de proiect și s-a finalizat prin intervenția grupului de lucru pe această temă și a echipelor de finalizare a proiectului, în ianuarie 2012.

Etapa finală, cea de consultare publică, a presupus invitația la comentarii, în iulie 2012, și publicarea proiectului în iunie 2013.

În final, în ianuarie 2015, IFAC a publicat setul de standarde modificate privind raportarea în audit, având ca dată efectivă de intrare în vigoare înainte de sau începând cu 15 decembrie 2016. Pachetul de standarde ISA privind raportarea, revizuite, cuprinde:

- ✓ ISA 700 „Formarea unei opinii și raportarea privind situațiile financiare”
- ✓ ISA 701 „Comunicarea Aspectelor Cheie în Audit în raportul auditorului independent”
- ✓ ISA 705 „Modificări ale opiniei în raportul auditorului independent”
- ✓ ISA 706 „Paragrafele de evidențiere a unor aspecte și paragrafele privind alte aspecte din raportul auditorului”
- ✓ ISA 720 „Responsabilitățile auditorului privind alte informații”
- ✓ ISA 570 „Continuitatea activității”
- ✓ ISA 260 „Comunicarea cu cei responsabili cu guvernarea”

În aceeași perioadă, au existat preocupări europene privind modificarea directivei referitoare la auditul statutar. Astfel, la 17 iunie 2014 a apărut în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Directiva 2014/56/UE de modificare a Directivei 2006/43/CE privind auditul legal al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate. La aceeași dată, în același document oficial a apărut Regulamentul UE nr. 537/2014 privind cerințe specifice referitoare la auditul statutar al entităților de interes public. Ambele documente au avut ca termen de implementare și aplicare în legislația Statelor Membre data de 17 iunie 2016.

O serie de circumstanțe au făcut ca multe dintre Statele Membre să nu poată respecta acest termen. Este și cazul României, care a implementat aceste documente prin Legea nr. 162/2017 privind auditul statutar al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate, care a fost publicată la data de 12 iulie 2017.

Noutăți privind raportarea

În sinteză, principalele modificări prevăzute de forma revizuită a Standardului ISA 700 „Formarea unei opinii și raportarea cu privire la situațiile financiare”¹ sunt următoarele:

- Opinia auditorului va fi prezentată ca prima secțiune din raport și toate secțiunile vor avea un subtitlu care să crească accesibilitatea și să conducă la cea mai bună structură a raportului
- Perfecționarea raportării în sensul creșterii transparenței și clarificării responsabilităților, precum o declarație a auditorului privind conformitatea cu cerințele de independență și alte responsabilități privind etica, numele partenerului responsabil de misiune (numai pentru entități cotate), extinderea descrierii responsabilității auditorului și a caracteristicilor cheie ale auditului, precum și descrierea responsabilităților managementului și auditorului privind premisa continuității activității
- O nouă secțiune în raportul auditorului privind alte informații atunci când asemenea informații sunt prezentate împreună cu situațiile financiare auditate
- Atunci când este aplicabilă, informația referitoare la prezumția de continuitate a activității
- Formarea unei opinii privind situațiile financiare bazată pe evaluarea concluziilor trase în urma colectării probelor;
- Exprimarea clară a acestei opinii într-un raport scris

Aceste prevederi le completează pe cele care rămân în vigoare și care constituie substanța acestui standard.

Structura raportului de audit conform noilor cerințe

Raportul auditorului prezintă o structură diferită prin includerea unor paragrafe suplimentare, completarea informațiilor furnizate prin cele existente și schimbarea locului de amplasare a acestora. Astfel, structura raportului este următoarea:

¹ IAASB, Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe, Ediția 2015, vol. I, tradus și republicat de Camera Auditorilor Financiarilor din România, București, 2016, pp. 992-1046

- Titlu

Raportul trebuie să aibă un titlu din care să rezulte în mod clar că este raportul unui auditor independent. Sugerăm utilizarea titlului „**Raportul auditorului statutar**”.

- Destinatarul

Cerințele prevăd că raportul trebuie adresat în funcție de circumstanțele angajamentului, dar este posibil ca legea, reglementările sau termenii misiunii pot să prevadă care este destinatarul raportului auditorului în condițiile juridice specifice.

În mod obișnuit, raportul este adresat celor pentru care este întocmit, adică investitorilor (shareholders) sau persoanelor responsabile cu guvernarea.

- Opinia

Această secțiune cuprinde opinia auditorului și câteva elemente considerate absolut necesare:

- ✓ Identificarea entității ale cărei situații financiare au fost auditate
- ✓ Declarația că situațiile financiare au fost auditate
- ✓ Identificarea titlului fiecărei componente
- ✓ O referire la note, incluzând sumarul politicilor contabile semnificative
- ✓ Specifică data sau perioada acoperită de fiecare dintre componentele situațiilor financiare
- ✓ Se utilizează expresiile “prezintă corect, în toate aspectele semnificative” sau “**prezintă o imagine fidelă**”

- Bazele opiniei (bazele pentru opinie)

În acest paragraf auditorul prezintă câteva elementele care au stat la baza opiniei. În primul rând face o declarație că auditul a fost realizat în conformitate cu standardele ISAs și face o referire la secțiunea din raport unde este descrisă responsabilitatea auditorului privind respectarea ISAs.

De asemenea, acest paragraf conține o declarație a auditorului că este independent față de entitate în conformitate cu cerințele relevante de etică pentru audit, respectarea de către auditor a oricăror alte responsabilități de etică, cu indicarea jurisdicției privind cerințele de etică sau referirea la *Codul de Etică*.

Tot în acest paragraf, auditorul declară că probele obținute sunt suficiente și adecvate pentru a susține opinia.

- Continuitatea activității, în conformitate cu prevederile Standardului ISA 570 „Continuitatea activității”²

Atunci când auditorul consideră că ipoteza continuității activității este inadecvată ca bază pentru întocmirea situațiilor financiare, va furniza o opinie contrară.

În situația în care auditorul consideră ipoteza continuității adecvată dar există incertitudini semnificative, procedează diferit în funcție de circumstanțe.

Dacă există o prezentare adecvată în situațiile financiare auditorul furnizează o opinie nemodificată dar include în raport o secțiune separată cu titlul “Incertitudini semnificative privind continuitatea activității”, în care atrage atenția asupra notei din situațiile financiare în care sunt prezentate aceste aspecte și precizează că aceste aspecte există și că pot crea dubii cu privire la continuitatea activității entității în viitor și că opinia sa nu este modificată din acest punct de vedere.

Dacă incertitudinile semnificative nu sunt prezentate adecvat în situațiile financiare, auditorul exprimă o opinie cu rezerve sau o opinie contrară și în paragraful privind bazele opiniei menționează că incertitudinile există și că acestea nu sunt prezentate adecvat în situațiile financiare.

Dacă managementul nu a evaluat sau nu a extins evaluarea cu privire la continuitate, inclusiv la solicitarea auditorului, trebuie studiate implicațiile asupra raportului.

- Aspecte cheie ale auditului

Prezentarea aspectelor cheie pe care auditorul le-a identificat pe parcursul auditării este obligatorie în cazul auditului entităților cotate, atunci când auditorul este obligat de lege sau reglementări sau atunci

² IAASB, Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe, Ediția 2015, vol. I, tradus și republicat de Camera Auditorilor Financiarți din România, București, 2016, pp. 962-991

când se dorește informarea cu privire la acest aspect, în conformitate cu Standardul ISA 701 „Comunicarea problemelor cheie ale auditului în raportul auditorului independent”³.

Scopul comunicării problemelor cheie de audit este să crească valoarea de comunicare a raportului auditorului printr-o mare transparență a auditului efectuat.

Comunicarea problemelor cheie furnizează utilizatorilor informații suplimentare privind acele probleme considerate de auditor semnificative.

Obiectivele auditorului sunt să determine aspectele cheie de audit și, odată ce și-a format o opinie cu privire la situațiile financiare, să comunice aceste aspecte prin descrierea lor în raportul auditorului.

Comunicarea acestor probleme nu este un substitut pentru:

- ✓ Prezentarea cadrului de raportare financiară aplicabil utilizat de management pentru prezentarea fidelă
- ✓ Pentru exprimarea de către auditor a unei opinii modificate atunci când consideră necesar
- ✓ Pentru raportarea unei incertitudini semnificative privind continuitatea activității
- ✓ Nu este o opinie separată privind o anumită problemă.

Auditorul determină sau identifică aspectele cheie având în vedere domeniile evaluate cu risc ridicat de denaturare semnificativă sau riscuri semnificative, raționamentele profesionale semnificative privind elementele din situațiile financiare care au presupus raționamente ale managementului, incluzând estimările contabile pentru care au fost identificate incertitudini în estimare sau efectul auditului privind evenimentele și tranzacțiile semnificative în cursul perioadei.

În acest paragraf, auditorul prezintă aspectele cheie care conform raționamentului auditorului sunt de importanță semnificativă și menționează că aceste aspecte sunt prezentate în legătură cu situațiile financiare ca întreg și în formarea opiniei și nu se furnizează o opinie separată cu privire la acestea.

Exemple de domenii din care auditorul poate determina aspecte cheie sunt: Goodwill; Evaluarea Instrumentelor Financiare; Efectele unor Standarde IFRS noi; Evaluarea activelor și datoriiilor pentru calculul fondului de pensii; Recunoașterea veniturilor; Evaluarea ipotezei continuității activității.⁴

- Responsabilitatea conducerii (identificare)

Conducerea este responsabilă pentru întocmirea situațiilor financiare în conformitate cu cadrul de raportare financiară aplicabil, implementarea controlului intern necesar pentru întocmirea situațiilor financiare libere de denaturări datorate fraudei sau erorii.

De asemenea, conducerea evaluează capacitatea (aptitudinea) entității de a-și continua activitatea și dacă utilizarea continuității activității ca bază de întocmire a situațiilor financiare este adecvată.

- Responsabilitatea auditorului

Noile cerințe prevăd o prezentare mai extinsă a responsabilităților auditorului.

În primul rând, ca și până acum, acesta precizează obiectivele auditului. De asemenea, precizează că asigurarea rezonabilă este un nivel ridicat de asigurare dar nu garantează că un audit efectuat în conformitate cu ISAs detectează întotdeauna denaturările semnificative, dacă acestea există.

Precizează, de asemenea, că denaturările se pot datora fraudei și erorii și descrie ce este considerat semnificativ, individual sau cumulativ, se așteaptă în mod rezonabil să influențeze deciziile utilizatorilor bazate pe situațiile financiare sau definește sau descrie ce reprezintă *semnificativ* în conformitate cu cadrul de raportare financiară.

Tot aici se precizează că auditorul utilizează raționamentul profesional și menține scepticismul pe durata auditului și descrie un audit precizând responsabilitățile auditorului:

- Să identifice și să evalueze riscul de denaturare semnificativă a situațiilor financiare, ca urmare a fraudei sau erorii; să planifice și să efectueze auditul ca răspuns la aceste riscuri; să obțină probe suficiente și adecvate care să susțină opinia. Riscul de nedetectare a denaturărilor semnificative datorat fraudei este mai ridicat decât cel rezultat din erori, deoarece fraudele pot presupune falsuri, omisiuni intenționate, lipsă de prezentare sau anularea controlului intern

³ IAASB, Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe, Ediția 2015, vol. I, tradus și republicat de Camera Auditorilor Financiarți din România, București, 2016, pp. 1047-1071

⁴ IAASB-Auditor-Reporting-Toolkit-Illustrative-Key-Audit-Matters, 2015

- Să obțină o înțelegere a controlului intern relevant în scopul planificării corespunzătoare a procedurilor dar nu în scopul exprimării unei opinii privind eficacitatea acestuia
- Să evalueze gradul de adecvare a politicilor contabile utilizate, rezonabilitatea estimărilor și transparența prezentărilor
- Să concluzioneze cu privire la adecvarea utilizării de către management a prezumției continuității activității și dacă a constatat elemente care să pună la îndoială această prezumție. Dacă există incertitudini, acestea trebuie prezentate în raport iar dacă elementele nu sunt prezentate corespunzător în note să aibă în vedere modificarea opiniei
- Să evalueze prezentarea generală, structura și conținutul situațiilor financiare, inclusiv prezentările și să constate că evenimentele și tranzacțiile sunt prezentate astfel încât să asigure o imagine fidelă
- Să precizeze că auditorul comunică celor însărcinați cu guvernarea, printre altele, a scopului, perioadei auditului și a constatărilor semnificative, inclusiv cele privind deficiențe ale controlului intern

În situația particulară a auditului la entitățile cotate, auditorul precizează că furnizează conducerii entității o declarație privind conformitatea cu cerințele relevante de etică privind independența, orice amenințări și măsurile luate și comunică conducerii toate aspectele semnificative întâlnite în audit și problemele cheie ale auditului.

Descrierea responsabilității auditorului privind situațiile financiare poate fi prezentată în cuprinsul raportului de audit, ca o anexă la raportul auditorului sau printr-o referire în raport la website-ul unei autorități competente.

- Alte responsabilități de raportare

Acest paragraf se introduce în situația în care auditorul are și alte responsabilități de raportare, suplimentare celor cerute de Standardele Internaționale de Audit.

- Numele responsabilului de misiune (entități cotate)

Având în vedere importanța entităților cotate, prezentarea numelui responsabilului de misiune este un element suplimentar de transparență. Acte juridice specifice pot să prevadă, în anumite jurisdicții, prezentarea unor informații suplimentare.

- Semnătura auditorului

În general semnătura auditorului este semnătura persoanei autorizate să reprezinte firma de audit.

- Adresa auditorului
- Data raportului

Data raportului delimitează responsabilitatea auditorului cu privire la evenimentele și tranzacțiile apărute până la și după această dată. Comportamentul auditorului este prevăzut de standardul ISA 560 „Evenimente ulterioare”.

Cerințe prevăzute de Directiva 2014/56/UE și de Regulamentul UE nr. 537/2014, privind raportul de audit statutar

La art. 28 al directivei, cu titlul „Elaborarea raportului de audit”, sunt prevăzute ca fiind obligatorii de prezentat elementele referitoare la identificarea entității, a datei și perioadei acoperite de situațiile financiare, identificarea cadrului de raportare financiară, descrierea sferei de aplicare a auditului cu menționarea standardelor aplicate și opinia de audit. Aceste cerințe sunt similare cu cele ale Standardelor Internaționale de Audit – ISAs.

În mod particular, directiva solicită includerea în raportul de audit a unei opinii și a unei declarații privind situațiile financiare anuale, care se referă la obligația auditorului de a emite un aviz privind:

- ✓ coerența raportului administratorilor cu situațiile financiare pentru același exercițiu financiar; și
- ✓ pregătirea raportului administratorilor în conformitate cu cerințele juridice aplicabile

De asemenea, în cuprinsul raportului de audit trebuie inclusă o declarație dacă, pe baza cunoașterii și a înțelegerii dobândite în cursul auditului cu privire la întreprindere și la mediul acesteia, auditorul a

identificat informații eronate semnificative prezentate în raportul administratorilor, indicând natura acestor informații eronate.

Tot în raportul auditorului trebuie să existe o declarație privind orice incertitudine semnificativă asociată evenimentelor sau condițiilor care pot pune în mod considerabil la îndoială capacitatea entității de a-și continua activitatea.

Cititorul trebuie să găsească în raport precizări legate de situația în care auditul statutar a fost efectuat de mai mulți auditori (mai multe firme de audit).

Regulamentul nr. 537/2014 referitor la auditul entităților de interes public, introduce cerințe suplimentare celor prevăzute de directivă, aplicabile în cazul acestei categorii de entități.

Astfel, în aceste rapoarte trebuie indicată persoana sau organismul care a numit auditorii statutari sau firmele de audit. De obicei, auditorii statutari sunt numiți de Adunarea Generală a Acționarilor.

De asemenea, raportul trebuie să indice data numirii și perioada de misiune continuă, inclusiv reînnoirile și renumirile anterioare ale auditorilor statutari sau ale firmelor de audit. Este o informație necesară pentru a se constata respectarea cerințelor cu privire la rotația auditorilor unei misiuni de audit la o entitate publică. Regulamentul stabilește că nici misiunea inițială a unui anumit auditor statutar sau a unei anumite firme de audit și nici aceasta combinată cu orice prelungiri ulterioare nu pot depăși o durată maximă de zece ani, însă există și unele excepții.

În susținerea opiniei formulate, auditorul trebuie să prezinte:

- ✓ o descriere a celor mai importante riscuri de declarații, inclusiv a riscurilor de inexactitate semnificativă evaluate atribuite fraudei;
- ✓ o sinteză a măsurilor auditorului ca răspuns la aceste riscuri; și
- ✓ acolo unde este cazul, observații esențiale pe marginea riscurilor respective;

Cu referire la constatarea neregulilor, raportul explică în ce măsură auditul statutar a fost considerat capabil să le depisteze, inclusiv fraudă.

Tot în raportul auditorului în cazul entităților de interes public, acesta confirmă faptul că opinia de audit este conformă cu raportul suplimentar adresat comitetului de audit.

În sensul prevederilor din regulament care specifică serviciile ce sunt interzise, auditorul declară că nu a prestat servicii care nu sunt de audit interzise, și că auditorii statutari sau firmele de audit au rămas independente față de entitatea auditată pe durata auditului. Tot cu referire la serviciile prestate, auditorul indică eventualele servicii, pe lângă auditul statutar, care au fost prestate de auditorul statutar sau de firma de audit sau de orice membru al rețelei din care face parte auditorul statutar sau firma de audit, în beneficiul entității auditate, al întreprinderii sale mamă sau al întreprinderii controlate de aceasta și care nu au fost comunicate în raportul de administrare sau în declarațiile.

Regulamentul referitor la auditul entităților de interes public introduce obligația auditorilor de a furniza, pe lângă raportul de audit statutar, alte trei tipuri de rapoarte.

Raport suplimentar adresat Comitetului de audit

În conformitate cu exigențele europene dar și cu legislația în domeniu din România, entitățile de interes public au obligația să aibă un Comitet de audit. Acesta constituie o interfață între auditorul statutar și organismul de administrare al entității.

Auditoriul trebuie să furnizeze comitetului de audit un raport, cel târziu la data furnizării raportului de audit statutar.

Raport adresat autorității de supraveghere a entității de interes public

Raport adresat autorității de supraveghere a activității de audit statutar

În anumite situații, prevăzute în mod expres de regulament, auditorul are obligația să întocmească și să transmită un raport către autoritatea de supraveghere a entităților de interes public. Statele Membre pot stabili ca acest raport să fie transmis către autoritatea de supraveghere a activității de audit statutar. În România, autoritatea de supraveghere a entităților de interes public este Autoritatea de Supraveghere Financiară (ASF), iar autoritatea de supraveghere a activității de audit statutar este Autoritatea de Supraveghere a Activității de Audit Statutar (ASPAAS).

Auditorul entității de interes public transmite un raport către una din cele două autorități, în cazurile în care refuză să emită o opinie de audit cu privire la situațiile financiare sau când intenționează emiterea unei opinii contrare ori a unei opinii cu rezerve. De asemenea, auditorii statutari sau firmele de audit au datoria de a raporta

Atunci când au constatat o încălcare semnificativă a actelor cu putere de lege și a actelor administrative care prevăd, după caz, condițiile de autorizare sau care reglementează în mod specific desfășurarea activităților entității de interes public, precum și atunci când, în opinia lor, există o amenințare sau o îndoială semnificativă cu privire la continuitatea funcționării respectivei entități de interes public.

Raportul anual de transparență

Auditorul entității de interes public are obligația să publice anual, pe site-ul propriu, un raport de transparență. Acesta trebuie publicat în termen de patru luni de la sfârșitul exercițiului financiar și trebuie să rămână pe site cel puțin cinci ani.

Raportul de transparență se actualizează periodic, dar versiunea inițială trebuie să rămână disponibilă. Acest raport cuprinde cel puțin următoarele informații:

- O descriere a structurii juridice și a proprietarilor firmei de audit;
- Dacă auditorul statutar sau firma de audit face parte dintr-o rețea trebuie să descrie rețeaua și alte informații;
- O descriere a structurii de guvernare a firmei de audit;
- O descriere a sistemului de control intern de calitate al auditorului statutar sau al firmei de audit și o declarație a organismului administrativ sau de conducere cu privire la eficacitatea funcționării acestuia;
- Data la care a avut loc cea mai recentă verificare a asigurării calității;
- O listă cu entitățile de interes public pentru care auditorul statutar sau firma de audit a efectuat audituri statutare în cursul exercițiului financiar precedent;
- O declarație privind practicile implementate de auditorul statutar sau de firma de audit în materie de independență, care confirmă, de asemenea, că fost realizată o evaluare internă a respectării independenței;
- O declarație privind politica auditorului statutar sau a firmei de audit în ceea ce privește formarea continuă a auditorilor statutari;
- informații privind baza de remunerare a partenerilor în firmele de audit;
- descriere a politicii auditorului statutar sau a firmei de audit în ceea ce privește rotația partenerilor-cheie de audit și a personalului;
- în cazul în care nu sunt publicate în situația sa financiară, informații despre cifra de afaceri totală a auditorului statutar sau a firmei de audit, defalcată pe mai multe elemente.

Concluzie

Începând cu raportul de audit pentru exercițiul financiar 2016, auditorii aplică standardele revizuite privind raportarea. Acestea constituie o provocare atât pentru auditori, cât și pentru utilizatorii raportului. Prin furnizarea unui raport cu mai multe informații, într-o formă extinsă, crește valoarea informativă a acestuia, asigurând și o mai bună înțelegere a poziției auditorului și importanței acestuia în mediul de afaceri.

Cerințele suplimentare de raportare prevăzute de noua directivă privind auditul statutar și, în particular, de cele prevăzute de regulamentul aplicabil în cazul auditului entităților de interes public, au drept scop creșterea gradului de informare a utilizatorilor raportului de audit statutar și a încrederii acestora în informațiile financiare publicate.

Bibliografie

1. IAASB, (2016) Manual de Reglementări Internaționale de Control al Calității, Audit, Revizuire, Alte Servicii de Asigurare și Servicii Conexe, Ediția 2015, vol. I, tradus și republicat de Camera Auditorilor Financieri din România, București
2. Directiva 2014/56/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 aprilie 2014 de modificare a Directivei 2006/43/CE privind auditul legal al situațiilor financiare anuale și al situațiilor financiare consolidate, Jurnalul Oficial nr. 158 din 27 mai 2014
3. Regulamentul (UE) nr. 537/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 16 aprilie 2014 privind cerințe specifice referitoare la auditul statutar al entităților de interes public și de abrogare a Deciziei 2005/909/CE a Comisiei, Jurnalul Oficial nr. 158 din 27 mai 2014
4. www.ifac.org/Reporting-on-AFS-New-&-Revised-Stds-Combined_1
5. www.ifac.org/Auditor-Reporting-Toolkit-KAM-Overview
6. www.ifac.org/Auditor-Reporting-Toolkit-on-Going-Concern_0
7. www.ifac.org/The-New-Auditors-Report-Questions-and-Answers_0

PROCEDURI ANALITICE DE TESTARE A UTILIZĂRII PRINCIPIULUI PRUDENȚEI ÎN RAPORTĂRILE FINANCIARE SUPUSE AUDITULUI STATUTAR DIN ROMÂNIA

CZU:657.37:657.6(498)

ROBU Ioan-Bogdan¹, **GROSU Maria**², **CRUȘITU Mihaiela**³

¹dr., lect. univ.; ²dr., conf. univ.; ^{1,2}Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași; ³Director Executiv CECCAR Iași; România

E-mail: ¹bogdan.robud@feaa.uaic.ro; ²maria_lia24@yahoo.com; ³crusitum2014@yahoo.com

Rezumat. Pentru a fi utilă investitorilor în procesul decizional, informația financiară raportată de către entitățile de interes public trebuie să îndeplinească o serie de caracteristici de calitate. Potrivit referențialului IFRS, emis de IASB (2015), caracteristicile de calitate se impart în două mari categorii: caracteristici fundamentale și caracteristici amplificatoare.

Caracteristicile fundamentale sunt reprezentate de *relevanță* (adică capacitatea informației financiare de a influența deciziile investitorilor într-o manieră semnificativă datorită valorii predictive a acesteia) și *reprezentarea exactă* (în acest sens, informația financiară trebuie să susprindă în mod fidel poziția și performanța financiară a firmei, într-o manieră obiectivă, adică se asigură completitudinea, neutralitatea și absența erorilor).

Caracteristicile amplificatoare vin în sensul creșterii calității informației financiare prin asigurarea comparabilității, verificabilității, oportunității și inteligibilității informației financiare raportate de către entitățile de interes public.

Cuvinte cheie: auditor financiar, proceduri analitice, raportări financiare, imagine fidelă, prudență

Coduri JEL: C13, C20, C58, M41, M42

Problematika identificată

În condițiile raportării informațiilor financiare pe o piață reglementată, asigurarea imaginii fidele este realizată prin intermediul unui audit financiar, finalizat cu publicarea unui raport de audit financiar. Scopul unui audit financiar îl reprezintă emiterea unei opinii obiective, independente și profesionale cu privire la faptul că situațiile financiare prezintă în mod fidel poziția și performanța financiară în conformitate cu un referențial de raportare financiară aplicabil și că nu conțin denaturări semnificative, ca urmare a fraudelor sau erorilor.

În acest sens, auditorul financiar trebuie să evalueze măsura în care situațiile financiare sunt pregătite și raportate pe baza principiilor și convențiilor contabile recunoscute. Unul dintre aceste principii, cu impact direct asupra imaginii fidele îl reprezintă *principiul prudenței*. Potrivit acestui principiu, cei responsabili într-o entitate de interes public cu întocmirea și raportarea informațiilor financiare trebuie să aibă o atitudine pesimistă asupra imaginii poziției și performanței financiare, adică să nu transefere în viitor eventualele riscuri și să le recunoască în prezent prin afectarea eventualelor elemente din situațiile financiare. Utilizarea acestui principiu conduce la interzicerea supraevaluării activelor și a veniturilor, precum și a subevaluării datoriilor și cheltuielilor.

Evaluarea utilizării prudenței în raportarea financiară nu este o problemă de dată recentă, însă modalitățile de cuantificare efectivă a gradului de prudență sunt probleme de actualitate.

În acest sens, se pot formula următoarele întrebări de cercetare:

1. Cum poate fi cuantificată de către auditorul financiar utilizarea prudenței în raportarea financiară?
2. Care sunt elementele semnal ale utilizării prudenței în raportarea financiară pe care auditorul financiar le poate utiliza în cadrul misiunii de audit financiar?
3. Cum se poate determina de către un auditor financiar că un contabil este mai prudent sau nu față de un altul?

Scopul și obiectivele studiului

Pornind de la problematica identificată în literatura de specialitate, scopul acestui studiu îl reprezintă analiza și evaluarea utilizării principiului prudenței în raportarea financiară pentru a oferi instrumente de lucru eficiente auditorului financiar, sub forma procedurilor analitice.

Atingerea scopului cercetării presupune îndeplinirea următoarelor obiective:

1. Identificarea factorilor determinanți în asigurarea prudenței în raportarea financiară;
2. Identificarea elementelor semnal care evidențiază utilizarea prudenței în raportarea financiară;
3. Cunatificarea influenței elementelor semnal asupra utilizării prudenței în raportarea financiară prin propunerea unor modele econometrice de estimare și testare a prudenței, sub forma procedurilor analitice.

Metodologia cercetării

Pentru atingerea obiectivelor cercetării, în studiu se propune în demers pozitiv, de tip logic, în formulare și testarea principalelor ipoteze de cercetare.

Populația țintă și eșantion:

Populația țintă este reprezentată de către firmele românești cotate la Bursa de Valori București - BVB (secțiunile *Premium* și *Standard*) și care sunt supuse auditului statutar, în conformitate cu Legea 162/2017.

Din această populație a fost extras un eșantion format din 62 de firme cotate, pentru care s-au studiat situațiile financiare raportate în perioada 2012-2017. Din eșantion au fost excluse băncile și alte instituții de creditare, instituțiile de asigurare, fondurile de investiții și alte instituții financiare.

Variabile analizate, modele propuse și sursa datelor:

Pornind de la modelul propăus de Basu (1997) de evaluare a utilizării prudenței în raportarea financiară, principalele variabile analizate vizează:

1. Rata rentabilității economice
2. Rata rentabilității financiare
3. Levierul financiar
4. Randamentul generat de acțiunile firmelor incluse în eșantionul analizat.

În cadrul studiului, aceste metode au fost integrate sub forma modelelor liniare generalizate (GLM), pentru studiului influenței prudenței asupra raportărilor financiare.

Datele averente variabilelor propuse au fost colectate manual din situațiile financiare ale firmelor, publicate pe site-ul BVB (www.bvb.ro), iar analiza acestora s-a realizat cu ajutorul softului SPSS 19.0.

Rezultate și discuții

În urma analizei datelor colectate, utilizând GLM, principalele rezultate au în vedere:

1. Estimarea parametrilor unor modele de tipul GLM cu ajutorul cărora se poate evalua de către auditor utilizarea prudenței în raportarea financiară
2. Propunerea de proceduri analitice, sub forma modelelor de regresie, utile auditorului în cadrul misiunii de audit financiar cu impact direct asupra diminuării riscului de audit.

Concluzii

În urma rezultatelor obținute, se poate trage concluzia că firmele românești cotate BVB utilizează, cu precădere, principiul prudenței în raportarea elementelor de activ și de datorii.

Astfel, în cazul în care sunt semnalate o serie de evenimente nefavorabile (care conduc la diminuarea cursului bursier), firmele românești cotate la bursă răspund printr-o diminuare a nivelului activelor, ca urmare a înregistrării unor eventuale ajustări de depreciere. Impactul veștilor nefavorabile asupra datoriilor poate fi apreciat printr-o creștere suplimentară a nivelului acestora. În

cazul capitalurilor proprii și al rezultatului se poate observa că informațiile furnizate de piața bursieră nu afectează maniera de raportare a acestor elemente.

Influența auditorului asupra măsurii în care firmele aplică principiul prudenței în raportarea financiară a putut fi observată doar la nivelul datorii și al capitalurilor proprii. În funcție de apartenența auditorului la grupul *Big 4*, se poate trage concluzia că experiența și notorietatea acestuia pot contribui semnificativ la maniera de utilizare a prudenței în raportarea financiară.

Pentru cazul datorii, se poate aprecia că indiferent de apartenența auditorului sau nu la grupul *Big 4*, firmele cotate la bursă și supuse auditului financiar tind să utilizeze în aceeași măsură prudența în raportarea financiară. Însă, în cazul firmelor auditate de către auditori aparținând *Big 4*, în urma semnării unor evenimente nefavorabile pe piața bursieră se poate observa un grad mult mai ridicat de recunoaștere a elementelor care contribuie semnificativ la diminuarea capitalurilor proprii, eventuale pierderi reportate. Se poate trage concluzia că firmele auditate de auditori din *Big 4* sunt mult mai prudente în recunoașterea pierderilor față de cele care sunt auditate de către auditori din afara *Big 4*.

Nu în ultimul rând, utilizarea metodelor statistice în cadrul auditului financiar și interconectarea acestuia cu analiza financiară și contabilitatea poate deschide o direcție nouă de cercetare. Acest domeniu nou își va propune analiza fenomenelor economico-financiare din cadrul auditului financiar pe baza unor indicatori din analiza financiară prin intermediul metodelor statistice și econometrice avansate, fiind numit ipotetic auditometrie (auditometrics).

Bibliografie

1. Arens, A., Elder, R., Beasley, M. (2012), *Auditing and assurance services: an integrated approach*, 14th edition, Pearson Education, New Jersey
2. Basu, S. (1997), "The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings", *Journal of Accounting & Economics* 24, 3-37
3. Camera Auditorilor Financiari din România – CAFR (2012), *Ghid pentru un Audit de Calitate*, Print Group, București
4. Dănescu, T. (2007), *Audit financiar: convergențe între teorie și practică*, Irecson, București
5. Ebondo Wa Mandzila, E. (2006), *La gouvernance de l'entreprise: une approche par l'audit et le contrôle interne*, L'Harmattan, Paris
6. Federația Internațională a Contabililor (*International Federation of Accountants - IFAC*) & Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (*International Auditing and Assurance Standards Board - IAASB*) (2013), *Manual de reglementări internaționale de control al calității, audit, revizuire, alte servicii de asigurare și servicii conexe*, Ediția 2012, Irecson, București
7. Hayes, R., Dassen, R., Schilder, A., Wallage, P. (2005), *Principles of Auditing. An Introduction to Intenational Standards of Auditing*, 2nd edition, Pearson Education
8. Jaba, E., Robu, I-B., Balan, C-B., Robu, M-A. (2012), "Folosirea metodei ANOVA pentru obținerea probelor de audit cu privire la efectul domeniului de activitate asupra variației indicatorilor poziției și performanței financiare", *Revista Audit Financiar*, nr. 10.8, pp. 3-12
9. Messier, W.F.Jr., Glover, S.M., Prawitt, D.F. (2008), *Auditing & assurance services: a systematic approach*, 6th edition, McGraw-Hill, New York
10. Rouse, F. (1989), *Normalisation comptable, Principes et pratiques*, Collection Méthodologie, Ministère de la Coopération et du Développement, Paris
11. Toma, C. (2001), *Conturile anuale și imaginea fidelă în contabilitatea românească – probleme contabile actuale, concepte, analiză și audit*, Junimea, Iași
12. Viandier, A., Lauzainghein, Ch. de (1993), *Droit comptable*, 2e édition, Précis Dalloz, Paris
13. Watts, R.L., Zimmerman, J.L. (1978), "The demand for and supply of accounting theories: The market for excuses", *The Accounting Review*, (April), pp. 273-305
14. Whittington, O.R. (2014), *Wiley CPAexcel Exam Review 2014 Study Guide: Auditing and Attestation*, John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey

ANALIZA SALARIULUI ÎN DOMENIUL BUGETAR DIN ROMÂNIA – PRINCIPALUL FACTOR DE MOTIVARE A FORȚEI DE MUNCĂ

CZU: 005.955:349.232(498)

APOSTOL Ciprian

Facultatea de Economie și Administrarea Afacerilor, Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, România

E-mail: ciprian.apostol@uaic.ro

Abstract. The pay system is a set of rules and measures that directly aim at maintaining the stability of working relationships and, above all, ensuring the subsistence of employees and their families. At each country's level, it is desirable for labor relations to be as transparent and equitable as possible so that employees are able to cover as effectively as possible the 4 levels of needs in Maslow's pyramid. In this regard, it must be taken into account that this membership is in close interdependence with the technical level of production, but also with the degree of normalization of the different types of activities. The main purpose of this article is to highlight how the employee's revenue in the budgetary sector is influenced by the change in salary. The research method is the non-participatory observation.

Cuvinte cheie: salariu, domeniu bugetar, forță de muncă, România

Clasificare JEL: M41, M50

Introducere

Factorul uman constituie o resursă primară în domeniul economico-financiar, iar celelalte resurse (materiale și financiare) constituie resursele secundare și are un rol foarte important și de care o afacere depinde în mare măsură, în condițiile în care nici o întreprindere nu poate să obțină rezultate favorabile fără ajutorul acestuia.

Pentru o menținere a societății la un nivel ridicat, este necesar ca aceasta să asigure angajaților săi un program de dezvoltare profesională și pregătire continuă, pentru ca aceștia să fie competenți și bine pregătiți. Calitatea potențialului uman poate fi evaluată având în vedere gradul de instruire a acestuia, atitudinea și comportamentul său, precum și sistemul de valori pe care acesta și l-a dezvoltat. În comparație cu celelalte resurse ale unei întreprinderi, factorul uman este singura resursă care odată cu trecerea timpului nu se uzează, nici moral, nici fizic, ci, din contră, are posibilitatea de a-și crește valoarea prin intermediul programelor de dezvoltare profesională.

Resursele umane reprezintă suma grupurilor eterogene formate din persoane care au interesele, obiectivele și punctele lor de vedere și care datorită pregătirii lor profesionale și a participării lor la activitatea întreprinderii, au influențat performanțele acesteia.

Resursele umane au un rol foarte important atât la nivelul societății, cât și la nivelul întreprinderii, ca urmare a următoarelor aspecte [4]:

- valoarea de întrebuințare este formată doar de către resursele umane. Factorul uman, produsele și serviciile stau la baza constituirii întreprinderii, care reprezintă celula economică a societății;
- factorul uman este singurul care contribuie la obținerea unor noi idei. Acestea stau la baza obținerii de: produse, soluții de organizare noi, tehnologii și modalități noi de conducere;
- există o dependență a eficacității folosirii resurselor materiale și informaționale de resursele umane.

Se consideră foarte important **rolul factorului uman** în întreprindere, deoarece tot ce înseamnă succesul acesteia este rezultatul nivelului ridicat de pregătire profesională a resursei umane, dar și loialității, creativității și calității ei.

O preocupare constantă atât pentru cercetători, cât și pentru manageri, o reprezintă motivația angajaților. **Motivația** este un comportament determinat de o anumită stare interioară a unei persoane menit să o asigure că își va atinge scopul stabilit. [5]

Motivația resurselor umane constă în faptul că personalul este dispus să depună eforturile necesare pentru realizarea obiectivelor stabilite de întreprindere, eforturi care vor conduce, de asemenea, la atingerea scopurilor proprii ale personalului.

Motivarea și satisfacția personalului este foarte importantă pentru o întreprindere, deoarece performanța acesteia depinde în mare măsură de eforturile depuse de angajați. Este mult mai facil pentru întreprindere să efectueze costuri mai mari cu motivarea angajaților, comparativ cu pierderile pe care le-ar putea înregistra prin insatisfacția acestora, insatisfacție manifestată prin conflicte între aceștia sau/și prin comportamentul defensiv al acestora.

Motivația finală este influențată de un ansamblu de structuri motivaționale, cum ar fi:[2]

- *nevoile*, care reprezintă structurile principale ale personalității. Acestea exprimă echilibrul biopsihosocial al unei persoane, precum și cerințele de reechilibrare. Există două tipuri de nevoi: *primare* (cele înnăscute care asigură integritatea organismului) și *secundare* (cele care apar pe parcursul vieții și asigură integritatea psihică și socială a unei persoane);
- *motivele*, care constau în reactualizarea unei necesități sau în transpunerea în mod subiectiv;
- *interesele*, care se referă la orientarea unui individ în mod selectiv, stabil, către un anumit domeniu de activitate;
- *convingerile*, care au în vedere personalitatea unui individ, unde se pot întâlni anumite idei strâns legate de anumite trăiri foarte afective, care determină efectuarea unei acțiuni;
- *idealurile*, care se referă la faptul că educația și cultura unei persoane determină experiența proprie, dar și cea a celor din jurul tuturor indivizilor.

Salariul - principala modalitate de motivare și de recompensare a efortului depus de forța de muncă

Conform Codului Muncii, **salariul** este dreptul angajaților de a primi o remunerație exprimată în bani în schimbul îndeplinirii sarcinilor de lucru în cadrul unei întreprinderi și este constituit din patru componente:

- salariul de bază;
- *adaosul*;
- *indemnizațiile*;
- *sporurile*.

Sistemul de salarizare are la bază o serie de **principii** ce trebuie respectate de fiecare întreprindere, precum:[7]

- un salariu egal pentru efectuarea unei munci egale;
- salarii diferite în raport cu calificarea fiecărui angajat;
- salarii diferite în raport cu gradul de importanță a ramurilor și subramurilor economiei naționale;
- salarii diferite în raport cu condițiile de muncă specifice.

Sistemul de recompensare a personalului mai cuprinde o serie de **principii generale**, cum ar fi:[3]

- principiul stabilirii remunerației care se determină în corelare cu activitatea entităților economico- sociale și mecanismele aferente pieței;
- principiul de negociere a remunerațiilor;
- principiul de existență a remunerației minime;
- principiul respectării confidențialității remunerațiilor;
- principiul de liberalizare a remunerațiilor.

Literatura economică contemporană prezintă următoarelor forme principale de salarizare[1]:

- a) **salarizarea în regie** sau *salarizarea după timpul lucrat*, care se caracterizează prin:
- este cea mai des întâlnită formă de salarizare;

- se atribuie personalului care își desfășoară activitatea fără a fi constrâns de rezultatele obținute. Prioritar este ca aceștia să realizeze volumul de bunuri, lucrări și/sau servicii prevăzut în normele de muncă într-un anumit interval de ore;
- personalul este remunerat exclusiv după timpul lucrat, fără a exista vreo constrângere motivațională între munca depusă și rezultatele obținute;
- nu motivează utilizarea eforturilor, cunoștințelor și abilităților angajaților pentru obținerea de rezultate superioare care să fie recompensate financiar sau ierarhic.

b) salarizarea în acord, care are următoarele caracteristici:

- este aplicabilă în acele sectoare de activitate, unde munca se urmărește a fi normată;
- este interconectată de rezultatele muncii;
- se stimulează efortul personalului, disciplina necesară respectării termenelor limită, precum și sporirea productivității;
- intensificarea volumului de muncă peste limitele suportabile de organism poate conduce la scăderea capacității de muncă în perioadele viitoare.

Salarizarea în acord are la rândul ei mai multe variante:[6]

- salarizarea în acord direct care poate fi cu bucată sau pe bază de norme de timp;
- salarizarea globală sau în acord global;
- salarizarea în acord progresiv;
- salarizarea în acord regresiv;
- salarizarea în acord diferențiat.

c) salarizarea mixtă (cu prime) cumulează avantajele celorlalte forme anterior menționate.

Salariul efectiv se compune din două părți principale:

- salariul de bază, calculat în funcție de numărul orelor lucrate și reprezintă suma garantată;
- o remunerare progresivă a randamentului sau performanțelor individuale sau colective, care se adaugă la salariul de bază. Cele mai uzuale prime sunt: prime de calitate, prime de vânzare, prime pentru munca în condiții speciale sau prime de producție.

Salariul, respectiv contraprestația muncii în bani și/sau în natură datorat salariaților ca rezultat al activității desfășurate, se poate regăsi sub două aspecte, și anume: salariul nominal și salariul real.

Salariul nominal reflectă suma de bani convenită unui salariat în funcție de munca efectuată.

Salariul real este reprezentat de cantitatea de bunuri și servicii de care poate beneficia un angajat cu ajutorul salariului nominal.

Cadrul juridic cu privire la remunerarea angajaților

Principalele acte normative care reglementează activitatea angajaților în România sunt: Constituția României, Codul muncii și Codul fiscal.

Constituția României este unul dintre actele normative în care se regăsesc articole cu privire la drepturile angajaților. Aceasta prevede și unele măsuri de protecție socială menite a proteja angajații, care se referă la introducerea salariului minim brut pe economie, concediul de odihnă plătit, repausul săptămânal, desfășurarea activității în condiții dificile, precum și alte situații [8].

Codul Muncii – Legea nr. 53/2003 modificată și republicată ulterior, ultima modificare Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 53 din 4 august 2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 53/2003 - Codul muncii, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 644 din 7 august 2017, reprezintă legea care stă la baza reglementării sistemului de salarizare a personalului din întreprinderile care contribuie la dezvoltarea economiei naționale. Cuprinde prevederi referitoare la: principiile fundamentale ale dreptului la muncă; încheierea, executarea, modificarea, suspendarea și/sau încetarea contractului individual de muncă; durata timpului de muncă; concediile acordate; dispozițiile referitoare la salarizarea personalului (salariul minim garantat, plata salariului, fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale etc.), precum și la sănătatea și securitatea în muncă; formarea profesională a angajaților; reprezentarea salariaților (sindicate); conflictele de muncă; jurisdicția muncii (soluționarea conflictelor de muncă) și răspunderea juridică a angajaților și

angajatorilor în cazul unor abateri de la norme, regulamente, dispoziții, legi sau încălcări ale regulamentelor de ordine interioară.

Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 688/10.09.2015, cu modificările și completările ulterioare, ultima actualizare **Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 79/2017 din 8 noiembrie 2017**, publicată în Monitorul Oficial al României, nr. 885 din 10 noiembrie 2017, stabilește cadrul legal în ceea ce privește toate tipurile de impozite, taxe sau contribuții sociale aferente salariilor.

Veniturile angajaților din sistemul bugetar au fost influențate și de alte acte normative. Astfel, prin **Legea privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice nr. 284/28 decembrie 2010**, publicată în Monitorul Oficial din data de 28 decembrie 2010, Partea I, nr. 877 s-a urmărit ca toate persoanele care lucrează în domeniul bugetar, să fie recompensate din bugetul statului, prin intermediul unui *sistem de salarizare unitar*, care să respecte următoarele principii:

- *principiul caracterului unitar* presupune că această lege are în vedere toate categoriile de salariați care lucrează în domeniul public, ținând cont și de principalele drepturi salariale ale acestora prevăzute în acte normative specifice acestui sistem unitar de salarizare;
- *principiul supremației legii* presupune stabilirea drepturilor salariale prin normele legislative;
- *principiul echității și coerenței* presupune oportunitatea ca toate persoanele care lucrează în domeniul public să poată avea șanse de a lucra în funcții egale și de a primi remunerații cu valoare egală, având la bază principii și norme specifice acestui sistem de salarizare;
- *principiul sustenabilității financiare* are în vedere sporirea remunerațiilor prin intermediul legilor speciale.

Hotărârea Guvernului nr. 1091/2014 pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 902 din data de 11 decembrie 2014 specifică faptul că în anul 2015 va avea loc *o dublă sporire a salariului minim brut pe țară*, respectiv de la data de 1 ianuarie și la nivelul lunii iulie. *Prima etapă de creștere* a avut loc la 1 ianuarie 2015, unde salariul minim brut a ajuns la 975 lei pe lună, ceea ce înseamnă un număr total de ore lucrate de un salariat pe lună în medie de 168,667 ore, conducând la o valoare de 5,781 lei pe oră. *Cea de a doua creștere* a avut loc la data de 15 iulie 2015, când salariul minim brut pe țară era de 1.050 lei pe lună. Pentru încasarea unei astfel de remunerații, un angajat trebuia să lucreze în total 168,667 ore pe lună, iar salariul pe oră era de 6,225 lei. În cazul persoanelor care lucrează în domeniul bugetar, aceștia nu pot avea un salariu de bază mai mic decât salariul minim brut pe țară, precum și în cazul tuturor persoanelor care lucrează având la bază un contract individual de muncă, în caz contrar angajatorii vor fi sancționați cu o amendă de la 1.000 lei la 2.000 lei, de către Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice.

La aceste reglementări se mai adaugă și **Legea 142/9.07.1998 privind acordarea tichetelor de masă**, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 260 din 13/07/1998; **Legea 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice**, coroborată cu **Hotărârea Guvernului nr. 257 din 20 martie 2011**; **Hotărârea Guvernului nr. 52 din 19 ianuarie 2011 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 111/2010 privind concediul și indemnizația lunară pentru creșterea copiilor**; **Legea 16/2012 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă** etc. Toate acestea au fost modificate și completate ulterior.

Cea mai nouă reglementare din domeniu o reprezintă **Hotărârea Guvernului nr. 846/2017 din 29 noiembrie 2017 pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată**, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 950 din 29 noiembrie 2017.

Recompensarea salarială din România începând cu anul 2018

Salariile tuturor angajaților din România au suferit modificări majore începând cu 01 ianuarie 2018. În primul rând, s-a majorat salariul de bază minim brut pe țară la 1900 lei/lună, conform **Hotărârii Guvernului nr. 846/2017 din 29 noiembrie 2017 pentru stabilirea salariului de bază**

minim brut pe țară garantat în plată, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 950 din 29 noiembrie 2017. Apoi, o serie de contribuții au fost transferate de la angajator la angajat, iar impozitul pe salarii s-a micșorat de la 16% la 10%, conform noului cod fiscal. Astfel, pentru un salariu brut de 3000 lei, venitul net al salariatului scade în anul 2018, conform datelor din tabelul 1.

Tabelul 1. Modificările salariului și ale contribuțiilor aferente începând cu 01.01.2018

Elemente	Legislația din 2017	Legislația din 2018
Salariul brut	3000	3000
Angajatul plătește la bugetele de stat	896	1226
Salariul net	2104	1774
Salariul complet	3691	3068
Angajatorul (patronul) plătește la bugetele de stat	691	68
Statul colectează la bugetele de stat în total	1587	1294

Mai mult, în cazul angajaților din domeniul bugetar au crescut salariile brute cu 25% începând cu luna ianuarie, conform **Legii-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice**, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 492 din 28 iunie 2017. Numai că în cazul acestei majorări apar anumite limitări importante, și anume:

- toate sporurile, indemnizațiile, compensațiile, adaosurile și alte drepturi acordate cumulativ pe total buget pentru fiecare ordonator de credite **nu pot depăși 30%** din suma salariilor de bază;
- **nu se poate depăși maximul salarial** stabilit pentru fiecare categorie de bugetar în parte în anexele de la Legea salarizării, respectiv acele salarii maxime care ar trebui atinse până în 2022; practic, dacă există bugetari care, cu tot cu alte mărimi încasate în anul 2017 au ajuns tot mai aproape de maximul pentru 2022, ei nu vor încasa o mărire de 25%, pentru că asta ar putea însemna depășirea aceluși prag maximal stabilit în lege.

Astfel, în cazul unor angajați din domeniul bugetar această majorare de 25% a fost mai mică, iar în cazul altora s-au înregistrat chiar diminuări ale veniturii net. Pentru a evidenția acest lucru se va lua drept exemplu datele din tabelul 2.

Tabelul 2. Modificările salariului la 01.01.2018 ca urmare a aplicării Legii-cadru nr.153/2017

Elemente	Salariu decembrie 2017	Salariu ianuarie 2018 (aplicare Lege-cadru nr. 153/2017)
Salariu brut	6938	7936
Contribuție fond șomaj	35	-
Contribuție fond sănătate	382	794
Contribuție asigurări sociale	728	1984
Venit net	5793	5158
Deducere sindicală	38	45
Venit bază de calcul	5755	5113
Impozit	921	511
Salariul net	4872	4647

Legea salarizării unitare, cum mai este cunoscută Legea-cadru nr. 153/2017, prevede și alte creșteri de salarii la două categorii de personal administrativ, respectiv pentru medici și asistenți, în cazul cărora creșterile sunt substanțiale, iar cealaltă, în cazul angajaților din învățământul de stat, care vor primi 20% în plus la salariu. Și în cazul acestor creșteri trebuie menționat că se vor realiza doar în condițiile în care nu se depășesc limitele maxime salariale propuse pentru anul 2022.

Concluzii

Fondul de salarii suportat de către o întreprindere pentru a beneficia de munca prestată de către salariați, cuprinde toate drepturile unui angajat. Acesta se reflectă într-o cheltuială de exploatare și, în același timp, într-o obligație față de personalul angajat. De asemenea, reprezintă bază de calcul la determinarea contribuțiilor sociale datorate de întreprindere unor organisme publice sau sociale.

Așa cum s-a observat din studiul efectuat, salarizarea este reglementată printr-un număr foarte

mare de norme, menite să apere drepturile angajaților. Astfel, angajatorului i se interzice prin lege, negocierea și stabilirea salariului de bază prin contractul de muncă individual, sub salariul minim pe economie. El este obligat să acorde un salariu brut lunar cel puțin egal cu acesta, deoarece este considerat suficient pentru acoperirea necesităților unei persoane. Tot în legislația aferentă se regăsesc prevederi referitoare la: dreptul salariaților de a primi concediu de odihnă; concediul pentru formarea profesională; încheierea, executarea, modificarea, suspendarea și/sau încetarea contractului individual de muncă; durata timpului de muncă; sănătatea și securitatea în muncă; reprezentarea salariaților (sindicate); conflictele de muncă etc.

Important de menționat este și faptul că nu toate măsurile luate pentru o recompensare salarială mai bună a angajaților se regăsește în puterea de cumpărare a acestora. Astfel, am observat că, deși salariile de bază ale unor angajați din domeniul bugetar au crescut ca urmare a prevederilor Legii-cadru nr. 153/2017, veniturile nete ale acestora nu au înregistrat aceeași creștere sau, chiar mai mult, la unii au cunoscut diminuări. Din acest motiv, sugerăm o corectă informare a angajaților, pe baza unor calcule exacte, care să redea transparent toate modificările suferite de salariu ca urmare a aplicării unor norme legislative. De asemenea, se impune și o clarificare în legătură cu diferitele tipuri de salarii întâlnite (salariu de bază, salariu brut, salariu net etc.) și a modului de determinare a acestora. Astfel, ar fi înlăturate toate nedumeririle angajaților și, mai mult, i-ar ajuta în procesul de negociere a salariilor, fiind în cunoștință de cauză.

În concluzie, pentru a asigura o productivitate a muncii ridicată și pentru a avea angajați mulțumiți, angajatorul trebuie să asigure a recompensă salarială satisfăcătoare, ținând cont de următoarea zicală: “Dacă mă plătești cum vreau eu, am să muncesc cum vrei tu! Dacă mă platești cum vrei tu, am să muncesc cum vreau eu!”.

Bibliografie

1. Bojian, O., 2003. *Contabilitate generală*, Editura Universitară, București
2. Gavrilă, T., Lefter, V., 2007. *Managementul organizațiilor*, Editura Economică, București
3. Moroșan, I., 2010. *Contabilitate financiară și de gestiune – studii de caz și sinteze de reglementări*, Editura CECCAR, București
4. Neagu, C., 2004. *Managementul firmei*, Editura Tritonic, București
5. Nica, P., Iftimescu, A., 2008. *Management – concepte și aplicații*, Editura Sedcom Libris, Iași
6. Pântea, I. P., Pop, A., 2010. *Contabilitatea financiară a întreprinderii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca
7. Pântea, I. P., Bodea, G., 2011. *Contabilitate financiară*, Editura Intelcredo, Deva
8. ***, *Constituția României*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 767/31.10.2003, cu modificările și completările ulterioare, art. 41, alin. (2)
9. ***, *Legea 142/9.07.1998 privind acordarea tichetelor de masă*, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 260 din 13/07/1998;
10. ***, *Codul Muncii – Legea nr. 53/2003* modificată și republicată ulterior, ultima modificare Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 53 din 4 august 2017 pentru modificarea și completarea Legii nr. 53/2003 - Codul muncii, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 644 din 7 august 2017
11. ***, *Legea 263/2010 privind sistemul unitar de pensii publice*, coroborată cu *Hotărârea Guvernului nr. 257 din 20 martie 2011*;
12. ***, *Legea privind salarizarea unitară a personalului plătit din fonduri publice nr. 284/28 decembrie 2010*, publicată în Monitorul Oficial din data de 28 decembrie 2010, Partea I, nr. 877
13. ***, *Legea 16/2012 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă*, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 20 din 10 ianuarie 2012
14. ***, *Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 688/10.09.2015, cu modificările și completările ulterioare, ultima actualizare Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 79/2017 din 8 noiembrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, nr. 885 din 10 noiembrie 2017
15. ***, *Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice*, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 492 din 28 iunie 2017
16. ***, *Hotărârea Guvernului nr. 52 din 19 ianuarie 2011* pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a prevederilor Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 111/2010 privind concediul și

indemnizația lunară pentru creșterea copiilor

17. ***, *Hotărârea Guvernului nr. 1091/2014 pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată*, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 902 din data de 11 decembrie 2014
18. ***, *Hotărârea Guvernului nr. 846/2017 din 29 noiembrie 2017 pentru stabilirea salariului de bază minim brut pe țară garantat în plată*, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 950 din 29 noiembrie 2017

**STUDIU PRIVIND INFLUENȚA RATELOR DE RENTABILITATE ASUPRA
ECHILIBRULUI FINANCIAR**

**STUDY ON THE INFLUENCE OF RENTABILITY RATES ON THE FINANCIAL
EQUILIBRIUM**

CZU: 658.15+005.915(498)

BALTEȘ Nicolae¹, PAVEL Ruxandra Maria²

¹ Ph. D. Professor Faculty, „Lucian Blaga” University of Sibiu, Faculty of Economics, Sibiu, Romania;

² Ph. D. Student, „Lucian Blaga” University of Sibiu, Faculty of Economics, Sibiu, Romania

E-mails: ¹ baltes_n@yahoo.com; ² pavel_ruxandra_maria@yahoo.com

Abstract: The study presents the influence of the profitability indicators on the financial equilibrium of the companies through the binary technique: probit and logit. The research sample consists of 26 companies belonging to the hotels and restaurants industry, listed on the Bucharest Stock Exchange, 2007-2016. The obtained results indicate the interdependence between the profitability indicators and the financial equilibrium indicators in the research companies. Thus, if profitability ratios increase by 1%, the probability of financial equilibrium will increase by 10,5% and respectively 14,8%. The study confirms the research hypothesis according to which the increase in the profitability of the hotels and restaurants industry listed on the Bucharest Stock Exchange will have the effect of improving the financial equilibrium.

Keywords: financial equilibrium, working capital, working capital requirements, rata rentabilității economice, rata rentabilității financiare, binary model

JEL Classification: G32, C12

Introducere

Reflecțiile asupra echilibrului financiar și întrebările referitoare la cea mai potrivită structură financiară pentru o entitate economică au început imediat după cel de-al II-lea război mondial, însă fără a fi dezvoltat un model teoretic. După anul 1970, odată cu dezvoltarea și diversificarea economiilor și a piețelor financiare, companiile au început să aplice tehnici mult mai complexe de finanțare.

Mediul economic este caracterizat întotdeauna de un anumit grad de incertitudine, astfel că informațiile financiar-contabile privind echilibrul financiar și valoarea societății sunt elemente pentru care se înregistrează o cerere în continuă creștere din partea acționarilor sau asociaților. Având în vedere obiectivul proprietarilor de maximizare a valorii societății, se consideră că echilibrul financiar este respectat în cazul în care randamentul pe o investiție compensează riscurile, care la rândul lor sunt dependente de factori economici, care determină rentabilitatea activelor, și de politica de finanțare, care influențează îndatorarea unei societăți.

Anca Maria Hristea (2015, p.221) menționează în lucrarea „Analiza economică și financiară a activității întreprinderii, de la instituție la știință”, că fondul de rulment, nevoia de fond de rulment și trezoreria netă, exprimă capacitatea societăților de a face față plăților la termenele stabilite de furnizori, așadar „ilustrează capacitatea de transformare a activelor în disponibilități”.

Petrescu S. (2009), definește performanța financiară, ca reprezentând capacitatea unei entități economice de a obține profit, putând fi fiind exprimată în mărime absolută (prin profit) sau în mărime relativă (prin rate de rentabilitate). Performanța financiară exprimată prin rate de rentabilitate evidențiază corelația dintre venituri și capitalurile sau resursele angajate pentru obținerea acestora.

Obiectivul cercetării și metodologia de cercetare

Ca obiectiv principal studiul își propune să evidențieze corelația dintre performanța financiară exprimată prin intermediul ratelor de rentabilitate și echilibrul financiar la un număr de 21 societăți din industria hotelieră și a restaurantelor listate la Bursa de Valori București, în perioada 2007-2016. În calitate de instrument tehnic ajutător în procesul de modelare a fost utilizat software-ul E-Views 9.

Setul de date pentru prezentarea cercetării empirice a fost proiectat prin tehnica de modelare de tip binar probit și logit.

Forma teoretică a modelului logit pentru date panel este descrisă de relația (Christensen, 1990, p.127):

$$F(x) = \Pr(y=1|X) = \frac{1}{1 + e^{-(a_0 + \sum_{j=1}^k a_j x_{j,t})}}$$

Prin transformarea logistică a ecuației se obține relația liniară dintre logit $F(x)$ și variabilele exogene (Christensen, 1990, p.128):

$$\Pr(y=1|X) = \log \frac{F(x)}{1-F(x)} = \log \frac{p_i}{1-p_i} = a_0 + \sum_{j=1}^k a_j x_{j,t}$$

În cazul modelului probit, variabila dependentă reprezintă o transformare a probabilității observate conform legii distribuției normale iar forma matematică a acestui tip de model este (Christensen, 1990, p.83):

$$F(x) = \Pr(y=1|X) = \int_{-\infty}^x \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \exp\left(-\frac{x^2}{2}\right) dx$$

Avantajul modelului de tip logit și probit constă în faptul că clasifică societățile în două categorii, funcție de relațiile dintre variabile independente (fondul de rulment și necesarul de fond de rulment) și estimarea funcției de verosimilitate maximă în scopul determinării probabilității condiționate a unei societăți de a aparține uneia din cele două grupe.

Fondul de rulment (FR) s-a determinat pe baza informațiilor din partea superioară a bilanțului, ca diferență între capitalul permanent și activele imobilizate nete (Hristea, Anca-Maria, 2015, p.234):

$$FR = \text{Capitaluri permanente} - \text{Active imobilizate nete}$$

Necesarul de fond de rulment (NFR), indicator ce evidențiază echilibrul financiar pe termen scurt, se determină ca diferență între suma stocurilor și creanțelor și datoriile pe termen scurt (Hristea, Anca-Maria, 2015, p.235):

$$NFR = (\text{Stocuri} + \text{Creanțe}) - \text{Datorii pe termen scurt}$$

Ca variabile exogene determinante, au fost selectate categorii distincte de indicatori ce caracterizează rentabilitatea societăților, respectiv rata rentabilității economice și rata rentabilității financiare.

Rata rentabilității economice (ROA) reprezintă ponderea profitului brut al exploatării în totalul activelor și reflectă eficiența pe baza activității de exploatare a societății. Este considerat unul dintre indicatorii ce constituie o măsură de bază a rentabilității activelor și reflectă puterea de câștig din exploatare (Bolek Monika, Wiliński Wojciech, 2012, p.39):

$$ROA = \frac{\text{Profitul brut al exploatării}}{\text{Total active}} \times 100$$

Rata rentabilității financiare (ROE) reflectă capacitatea societății de a remunera acționarii, prin distribuirea de dividende, exprimând efectul de multiplicare generat de capitalul propriu. Se determină ca raport între profitul net al exercițiului și capitalul propriu (Balteș Nicolae, Piko Georgiana, 2018, p.129):

$$ROE = \frac{\text{Profitul net}}{\text{Capital propriu}} \times 100$$

Analiza descriptivă

Întrucât valorile individuale ale indicatorilor rata rentabilității economice și rata rentabilității financiare, calculate pe fiecare an în parte și pentru fiecare societate sunt caracterizate de o variație ridicată, de peste 60%, s-a recurs la construirea unui model scor, pe baza punctajelor acordate, funcție de valoarea indicatorilor de rentabilitate, conform tabelului nr.1.

Tabelul 1. Scorul acordat pentru nivelurile înregistrate de rata rentabilității economice și financiare

ROA		ROE	
Valori	Punctaj acordat	Valori	Punctaj acordat
0 <	-1	0 <	-1
[0-1,5%)	0	[0-2%)	0
[1,5%-3%)	1	[2%-4%)	1
[3%-5%)	2	[4%-6%)	2
> 5%	3	> 6%	3

Sursa: adaptare autori după modelele băncilor comerciale de calcul al bonității clienților

Valoarea scorului final anual a fost determinată pentru fiecare an în parte (j) conform modelului (Balteș, Nicolae, Vasiu, Diana-Elena, 2015, p.115):

$$\text{Scor lichiditate an } j = \frac{\sum \text{punctaj companie în an } j}{\text{număr companii în anul } j}$$

Evoluția scorului mediu pentru indicatorii rata rentabilității economice și rata rentabilității financiare, este prezentată în figura nr. 1.

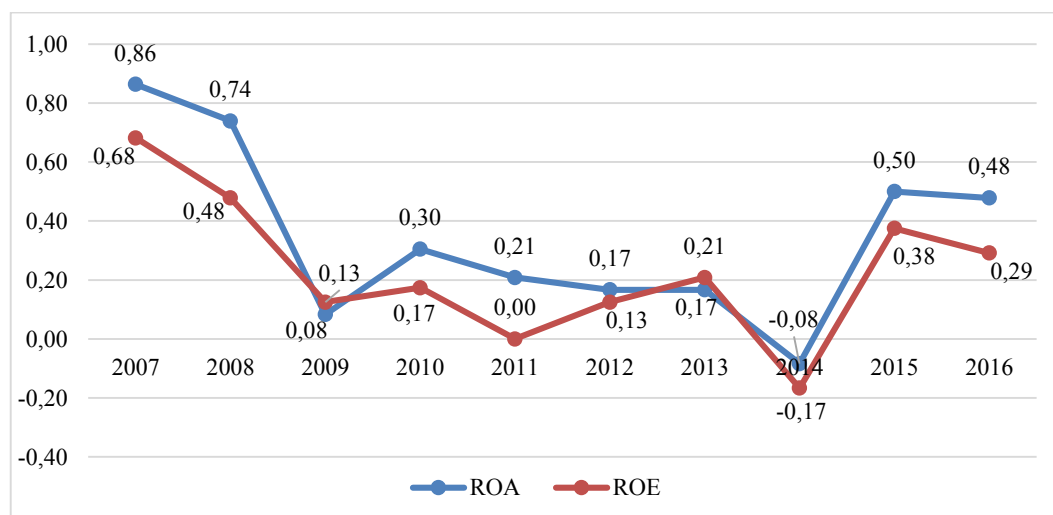

Fig. 1: Evoluția scorului mediu al ratei rentabilității economice și financiare, perioada 2007-2016

Sursa: prelucrare autori pe baza situațiilor financiare anuale din perioada 2007–2016 ale societăților listate la BVB, din industria hotelieră și a restaurantelor, disponibile pe site-ul pe www.bvb.ro

Se constată că evoluția scorului mediu al celor doi indicatori în perioada 2007-2016 manifestă o tendință neuniformă. Astfel, comparativ cu anul 2007, în următorii doi ani asistăm la o scădere semnificativă a nivelului acestuia, în anul 2009. În perioada 2010-2013, asistăm la o ușoară creștere a celor doi indicatori, însă în anul 2014, scorul înregistrează valori negative, întrucât mai mult de jumătate dintre societățile cuprinse în cercetare au înregistrat pierderi. În ultima perioadă (2015-2016), scorul mediu are tendință de creștere, urmare redresării situației financiare a societăților și înregistrării de profit.

Gruparea societăților funcție de nivelul indicatorilor fond de rulment, respectiv necesar de fond de rulment în perioada 2007-2016, este prezentat în figura nr. 2.

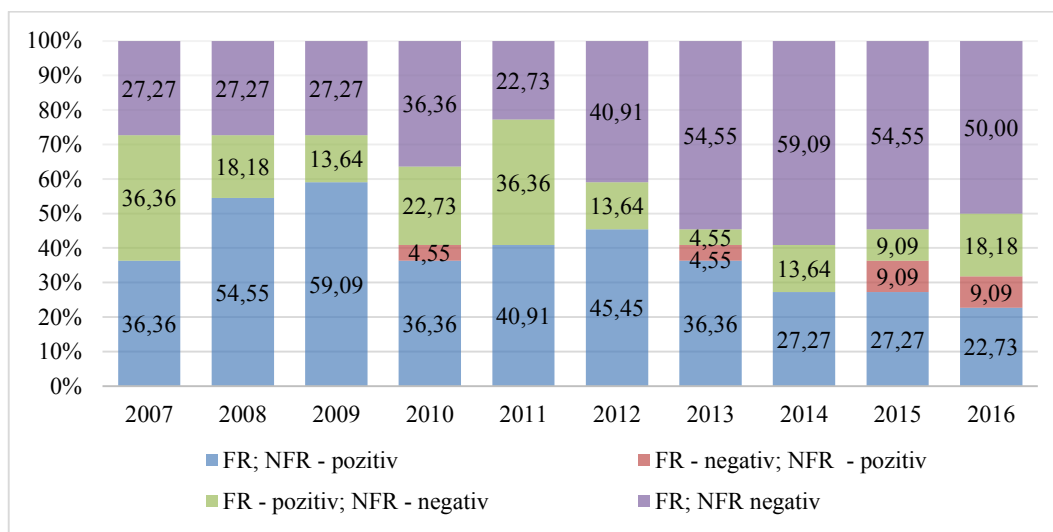

Fig. 2. Gruparea societăților funcție de nivelul indicatorilor fond de rulment, respectiv necesari de fond de rulment în perioada 2007-2016

Sursa: prelucrare autori pe baza situațiilor financiare anuale din perioada 2007–2016 ale societăților listate la BVB, din industria hotelieră și a restaurantelor, disponibile pe site-ul pe www.bvb.ro

Constatăm că în decursul perioadei 2007-2012 peste 60% dintre societăți se aflau într-o situație corespunzătoare din perspectiva echilibrului financiar, înregistrând o valoare pozitivă a indicatorului fond de rulment. În perioada următoare (2013-2016) se remarcă faptul că tot mai multe societăți înregistrau dificultăți în asigurarea echilibrului financiar, peste 50% dintre acestea înregistrând o valoare negativă atât a fondului de rulment cât și a necesarului de fond de rulment.

Ca și criteriu de separare a societăților, funcție de starea de echilibru/dezechilibru financiar, a fost utilizată matricea modelului bidimensional, prezentată în tabelul nr. 2.

Tabelul 2. Matricea modelului bidimensional de clasificare a societăților în dependență de echilibru și dezechilibru financiar

Fond de rulment \ Necesari de fond de rulment	Fond de rulment	
	pozitiv	negativ
pozitiv	1	2
negativ	3	4

Sursă: elaborat de autori

După acordarea punctajelor funcție de situația în care se poziționează o societate la un moment dat, s-au atribuit coduri (1 sau 0) pentru variabila endogenă DUMMY. Astfel, pot exista următoarele situații:

- dacă societatea se poziționează în cadranul 1 (fondul de rulment și necesarul de fond de rulment au valori pozitive), respectiv cadranul 3 (fondul de rulment - pozitiv, necesarul de fond de rulment - negativ), variabilei endogene DUMMY, i se atribuie codul 1, fiind considerată o situație financiară bună, societatea prezentând echilibru financiar;
- dacă societatea se poziționează în cadranul 2 (fondul de rulment - negativ, necesarul de fond de rulment - pozitiv), respectiv cadranul 4 (ambii indicatori înregistrează valori negative) variabilei endogene DUMMY, i se atribuie codul 0, fiind considerată o situație de dezechilibru financiar.

Aplicând tehnica de estimare specifică modelelor probabilistice de tip binar (logit și probit) pentru estimarea echilibrului financiar (DUMMY) în baza variabilelor selectate, au fost obținute rezultatele prezentate în tabelele nr 3 (modelul probit) și nr. 4 (modelul logit).

Tabelul 3. Echilibrul financiar estimat prin metodele Probit, din perspectiva ratelor de rentabilitate

Dependent Variable: FR_NFR				
Method: ML - Binary Probit (Newton-Raphson / Marquardt steps)				
Sample: 2007 2016				
Included observations: 210				
Convergence achieved after 5 iterations				
Coefficient covariance computed using observed Hessian				
Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
C	0.158637	0.088905	1.784340	0.0744
ROA	0.157391	0.026303	0.281014	0.0287
ROE	0.133927	0.015835	1.511017	0.0108
McFadden R-squared	0.249378	Mean dependent var		0.552381
S.D. dependent var	0.498437	S.E. of regression		0.481010
Akaike info criterion	1.335961	Sum squared resid		47.89379
Schwarz criterion	1.383777	Log likelihood		-137.2760
Hannan-Quinn criter.	1.355292	Deviance		274.5519
Restr. deviance	288.8128	Restr. log likelihood		-144.4064
LR statistic	14.26091	Avg. log likelihood		-0.653695
Prob(LR statistic)	0.000800			
Obs with Dep=0	94	Total obs		210
Obs with Dep=1	116			

Sursă: date prelucrate de autori în programul E-Views 9, pe baza situațiilor financiare anuale, perioada 2007-2016

Tabelul 4. Echilibrul financiar estimat prin metodele Logit, din perspectiva ratelor de rentabilitate

Dependent Variable: FR_NFR				
Method: ML - Binary Logit (Newton-Raphson / Marquardt steps)				
Sample: 2007 2016				
Included observations: 210				
Convergence achieved after 7 iterations				
Coefficient covariance computed using observed Hessian				
Variable	Coefficient	Std. Error	z-Statistic	Prob.
C	0.290124	0.146614	1.978826	0.0478
ROA	0.118790	0.054218	0.217461	0.0278
ROE	0.169906	0.043019	1.625004	0.0142
McFadden R-squared	0.255884	Mean dependent var		0.552381
S.D. dependent var	0.498437	S.E. of regression		0.475065
Akaike info criterion	1.327014	Sum squared resid		46.71711
Schwarz criterion	1.374830	Log likelihood		-136.3364
Hannan-Quinn criter.	1.346344	Deviance		272.6729
Restr. deviance	288.8128	Restr. log likelihood		-144.4064
LR statistic	16.13994	Avg. log likelihood		-0.649221
Prob(LR statistic)	0.000313			
Obs with Dep=0	94	Total obs		210
Obs with Dep=1	116			

Sursă: date prelucrate de autori în programul E-Views 9, pe baza situațiilor financiare anuale, perioada 2007-2016

Potrivit rezultatelor prezente în tabelele de mai sus, ambele modele estimate prezintă rezultate semnificative conform testului t-Student, rezultând influența semnificativă a factorilor exogeni (rata rentabilității economice și rata rentabilității financiare) asupra stării de echilibru financiar.

Din tabelele nr. 3 și 4, se constată că, ambele modele au prezentat o calitate bună de estimare, McFadden R-squared plasându-se la un nivel de aproximativ 0,25 iar probabilitatea asociată (Prob (LR statistic) fiind sub pragul de semnificație 1%.

În scopul determinării calității de previziune a modelelor, s-a stabilit în primul rând un prag de separare, având valoarea de 0,5, urmând ca apoi societățile să fie subdivizate în două subseturi, astfel:

1. dacă riscul estimat prezintă o valoare mai mică decât 0,5, atunci societatea a fost atribuită la categoria celor aflate în dezechilibru financiar;
2. în cazul în care s-a înregistrat o valoare mai mare decât valoarea pragului de separare stabilit, atunci societatea a fost încadrată la categoria performantă, având o situație de echilibru financiar.

Tabelul 5. Evaluarea calității de previziune a modelului

Equation: PROBIT Success cutoff: C = 0.5				Equation: LOGIT Success cutoff: C = 0.5			
Estimated Equation				Estimated Equation			
	Dep=0	Dep=1	Total		Dep=0	Dep=1	Total
P(Dep=1)≤C	32	11	43	P(Dep=1)≤C	35	13	48
P(Dep=1)>C	62	105	167	P(Dep=1)>C	59	103	162
Total	94	116	210	Total	94	116	210
Correct	52	105	147	Correct	55	103	148
% Correct	64.04	90.52	75.24	% Correct	67.23	88.79	75.71
% Incorrect	35.96	9.48	24.76	% Incorrect	32.77	11.21	24.29

Sursă: date prelucrate de autori în programul E-Views 9, pe baza situațiilor financiare anuale, perioada 2007-2016

Prin separarea pe categorii de simulare, se remarcă faptul că, cazurile de dezechilibru financiar (Dep=0), sunt modelate corect în proporție de 64,04% pentru modelul probit, respectiv 67,23% pentru modelul logit. Situațiile pozitive (Dep=1) sunt previzionate mult mai bine, în ambele cazuri, însă modelul probit este corect în proporție de 90,52%. Prin urmare, modelul probit a prezentat o exactitate totală de previziune de 75,24%, iar modelul logit de 75,71%.

Rezultatele aplicării testului Andrews&Hosmer-Lemeshow pentru modelul logit, care verifică existența relației sistematice între previziune și valorile reale, sunt prezentate în tabelul nr. 6.

Tabelul Error! No text of specified style in document.6. Rezultatele aplicării testului Andrews and Hosmer-Lemeshow

Goodness-of-Fit Evaluation for Binary Specification Andrews and Hosmer-Lemeshow Tests Equation: LOGIT Grouping based upon predicted risk (randomize ties)								
	Quantile of Risk		Dep=0		Dep=1		Total Obs	H-L Value
	Low	High	Actual	Expect	Actual	Expect		
1	4.E-08	0.4245	15	15.0070	6	5.99303	21	1.1E-05
2	0.4369	0.4865	16	11.2108	5	9.78924	21	4.38903
3	0.4866	0.5278	15	10.3277	6	10.6723	21	4.15936
4	0.5282	0.5552	16	9.63643	5	11.3636	21	7.76586
5	0.5554	0.5732	13	9.06647	8	11.9335	21	3.00315
6	0.5741	0.5882	3	8.83123	18	12.1688	21	6.64464
7	0.5912	0.6036	3	8.44376	18	12.5562	21	5.86978
8	0.6037	0.6140	4	8.21042	17	12.7896	21	3.54526
9	0.6168	0.6458	1	7.81398	20	13.1860	21	9.46314
10	0.6491	0.9866	8	5.45232	13	15.5477	21	1.60792
Total			94	94.0000	116	116.000	210	46.4482
H-L Statistic			46.4482		Prob. Chi-Sq(8)		0.2109	
Andrews Statistic			61.9311		Prob. Chi-Sq(10)		0.1735	

Sursă: date prelucrate de autori în programul E-Views 9, pe baza situațiilor financiare anuale, perioada 2007-2016

Probabilitatea asociată testelor (H-L Statistic; Andrews Statistic) este sub nivelul de semnificație de 1%, ceea ce înseamnă că modelul logit estimat este considerat un instrument sigur și de calitate în identificarea societăților care sunt reprezentate de un echilibru financiar.

Pe baza celor prezentate se constată încă o dată că modelul optim de estimare a stării de echilibru financiar al societăților din industria hotelieră și a restaurantelor în funcție de rentabilitatea economică și financiară a societăților este obținut prin metoda logit.

Efectul marginal al variabilelor exogene, în urma aplicării relației matematice, sunt prezentate în tabelul 7.

Tabelul 7. Efectul marginal al variabilelor exogene

Variabile predictoare	Efectul marginal
ROA	0,105
ROE	0,148

Sursă: date prelucrate de autori în programul E-Views 9, pe baza situațiilor financiare anuale, perioada 2007-2016

Din tabelul nr. 7 se poate desprinde concluzia potrivit căreia majorarea cu 1% a ratelor de rentabilitate, atrage după sine creșterea cu 10,5%, respectiv 14,8% a probabilității că societatea să prezinte echilibru financiar.

Concluzii

Performanța financiară înregistrată la nivelul companiilor aparținând industriei hoteliere și a restaurantelor listate la Bursa de Valori București s-a depreciat considerabil în perioada 2007-2014, consecință a reducerii veniturilor și implicit deprecierea rezultatului financiar. Înspre sfârșitul perioadei analizate (perioada 2015-2016) asistăm la o ușoară revigorare a indicatorilor de rentabilitate, datorată în principal creșterii cifrei de afaceri, urmare reducerii cotei de TVA și extinderii aplicabilității acesteia asupra serviciilor accesorii cazării, urmare intrării în vigoare a Ordonanței de Urgență a Guvernului României nr. 84/2014.

Cercetarea a evidențiat interdependența dintre indicatorii de rentabilitate și indicatorii de echilibru financiar, respectiv eficiența modului de asigurare a echilibrului financiar constituie premisa creșterii performanței financiare a entității economice, care la rândul său asigură îmbunătățirea echilibrului financiar.

Bibliografie

- Balteș, Nicolae, Piko, Georgiana (2018), *Poziția și performanța financiară la entitățile aparținând industriei farmaceutice: evoluții și tendințe*, Editura Techno Media, Sibiu.
- Balteș, Nicolae, Vasiliu, Diana-Elena (2015), *Analiza performanței financiare a entității economice*, Editura Universității "Lucian Blaga" din Sibiu;
- Belova Jelena, Mickiene Rima (2015), *Formation of the effectiveness of public and private sector companies of the maritime industry based on an integrated analysis of financial results*, Intellectual Economics Volume 9, Issue 1, April 2015, pp. 8-21 <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1822801115000041?np=y>
- Bolek Monika, Wiliński Wojciech (2012), *The influence of liquidity on profitability of polish construction sector companies*, Financial Internet Quarterly „e-Finanse” 2012, vol. 8, nr 1, University of Information Technology and Management, Rzeszów, pp.38-52;
- Christensen, Ronald (1990), *Log-linear Models*, Springer-Verlag, New York;
- Christensen, Ronald (1997), *Log-linear Models and Logistic Regression*, Second Edition, Springer-Verlag, New York;
- Christensen, Ronald (2003), *Significantly Insignificant F Tests*, The American Statistician, 57, pp.27-32;
- Domenich, T., McFadden, D. (1975), *Urban Travel Demand: A Behavioral Analysis*, North Holland, Amsterdam;
- Garcia, Teruel, Martinez, Solano (2007), *Effects of working capital management on SME profitability*, International Journal of Managerial Finance 3(2), pp.164-177;
- Hristea, Anca-Maria (2015), *Analiza economică și financiară a activității întreprinderii, de la instituție la știință*, Ediția a 2-a revizuită, Volumul 2, Editura Economică, București;
- Hristea, Anca-Maria (2015), *Analiza economică și financiară a activității întreprinderii, de la instituție la știință*, Ediția a 2-a revizuită, Volumul 2, Editura Economică, București;
- Lamberson, M (1995), *Changes in Working Capital of Small Firms in Relation to Changes in Economic Activity*, Mid-American Journal of Business, Vol. 10(2), pp: 45-50;
- McFadden, D (1974), *Conditional Logit Analysis of Qualitative Choice Behavior*, in Frontiers of Econometrics, ed. by P. Zarembka. Academic Press, New York;
- Miron, V.C.I. (2015), *Financial position and its relevance to stakeholders*, Annals of the „Constantin Brâncuși” University of Târgu Jiu, Economy Series, Issue 2/2015, pp.356-365;
- Smith, K. (1980), *Profitability versus Liquidity Tradeoffs in Working Capital Management, in Readings on the Management of Working Capital*, New York: St. Paul, West Publishing Company.

КОНЦЕПЦИЯ ВАРИАНТНОСТИ В БУХГАЛТЕРСКОМ УЧЕТЕ

CZU: 657.1

ЛЕГЕНЧУК Сергей

Житомирский государственный технологический университет, Украина

E-mail: legenchyk2014@gmail.com

Abstract. The following types of variability in accounting have been distinguished: full monovariance; expanded monovariance; limited multivariate; partially bound multivariate; full unlimited multivariate. The structural model of the accounting system, built on the basis of the concept of limited variance, has been suggested. Peculiarities of the development of the accounting system in countries with developed market economies and post-Soviet countries have been grounded. Hierarchical structure of accounting methodology has been developed. In order to form the theoretical aspects of the concept of multivariate accounting methodology, its basic concepts (imperative behavior and accounting choice) have been grounded.

Ключевые слова: система бухгалтерского учета, бухгалтерские императивы, бухгалтерские альтернативы, учетная политика.

JEL Classifications: M410 Accounting

Введение

Необходимость регулирования системы бухгалтерского учета возникла вследствие существующего несовершенства финансовых рынков и неполноты информации о деятельности предприятий, предоставляемой участникам таких рынков для принятия решений. Бухгалтерский учет является средством, позволяющим устранять различные негативные явления, сопровождающие функционирование финансовых рынков (неполнота информации, информационный шум, информационная асимметрия). С целью повышения эффективности функционирования бухгалтерского учета как отдельного социально-экономического института, решающего несовершенства рынка, возникает необходимость в его регулировании на основе применения различных моделей.

Внедрение многовариантной модели бухгалтерского учета в системы IAS / IFRS и GAAP US хотя и является значительным шагом вперед в направлении повышения эффективности их регулирования, однако сам по себе этот процесс не устраняет всех недостатков, присущих учетным системам, построенным на основе одновариантной методологии учета. Одним из путей решения подобных проблем является разработка концепции вариантности в бухгалтерском учете, которая позволяет сформировать дальнейшие направления развития регулирования национальной системы бухгалтерского учета (далее – НСБУ) с учетом преимуществ и недостатков различных форм методологической вариантности и широты бухгалтерского выбора, который имеют право осуществлять субъекты организации бухгалтерского учета на предприятии.

Основное содержание статьи

Любую национальную систему бухгалтерского учета можно рассматривать в свете концепции вариантности бухгалтерской методологии, позволяющей проанализировать ее под углом наличия / отсутствия бухгалтерского выбора в процессе ведения бухгалтерского учета.

Проведенный анализ исторического развития бухгалтерского учета в Царской России, СССР, Украине и США (до 1934 года и после), а также особенностей развития системы МСФО

позволил выявить, что существуют различные виды концепции вариантности, на основе которых может быть построена НСБУ (табл. 1).

Таблица 1. Виды и характеристика концепций вариантности в бухгалтерском учете

<i>Вид концепции</i>	<i>Полная одновариантность (только императивы)</i>	<i>Расширенная одновариантность (императивы, иногда альтернативы, среди которых выбирают определенные органы высшего чем предприятие уровня)</i>	<i>Ограниченная многовариантность (императивы и ограниченные альтернативы (качественными характеристиками или принципами))</i>	<i>Частично неограниченная многовариантность (только альтернативы ограничены принципами)</i>	<i>Полная неограниченная многовариантность (только альтернативы)</i>
<i>Характеристика</i>					
<i>Формула концепции</i>	И	И, А _{орг}	И, ОА	ОА	А
<i>Форма реализации концепции на уровне системы учета</i>	Положения, инструкции ведения учета	Положения, инструкции ведения бухгалтерского учета, учетная политика высших по отношению к предприятию органов	Стандарты бухгалтерского учета, учетная политика предприятия	Учетная политика предприятия	Учетная политика предприятия
<i>Пример реализации концепции</i>	-	Система бухгалтерского учета в СССР после 1930-х гг.	Национальные П(С)БУ, IAS/IFRS, GAAP UK, GAAP US	Система учета Л. Пачоли НСБУ в США до 1934 года	Система бухгалтерского учета, существовавшая до возникновения принципов учета
<p><i>Примечания:</i> И - императивы; А - альтернативы; А_{орг} - альтернативы, среди которых осуществляет выбор соответствующий орган высшего чем предприятие уровня; ОА - альтернативы, на процесс выбора среди которых накладываются определенные ограничения</p>					

Базисными понятиями, которые используются в каждом из видов концепции вариантности бухгалтерского учета, являются императивы, альтернативы, императивное поведение и бухгалтерский выбор, взаимосвязь между которыми представлена на рис. 1.

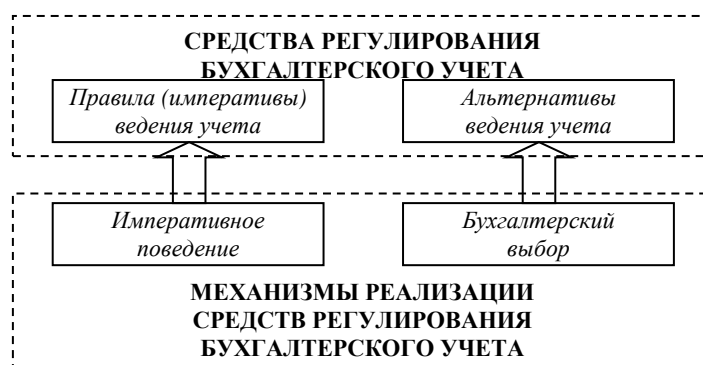

Рис. 1. Взаимосвязь между базовыми понятиями концепции вариантности в бухгалтерском учете

Правила (императивы) ведения бухгалтерского учета являются средствами его регулирования, четко и однозначно закрепляющие исчерпывающий порядок бухгалтерского отражения последствий фактов хозяйственной жизни предприятия и не допускающие от него никаких отклонений. Осуществление четко определенных в документах по регулированию бухгалтерского учета действий субъектом ведения учета называется императивным поведением.

Альтернативы ведения учета - это совокупность (два и более) равнозначных императивов ведения бухгалтерского учета, наличие которых предполагает, что для

бухгалтерского отражения последствий фактов хозяйственной жизни необходимо осуществить выбор одного из них. Выбор субъектом ведения бухгалтерского учета одной из представленных альтернатив называется бухгалтерским выбором.

Рассмотрим более подробно сущность каждого из видов концепции вариантности в бухгалтерском учете.

Концепция полной одновариантности предусматривает, что бухгалтерский учет регулируется с помощью нормативных документов, в которых отсутствуют какие-либо альтернативные варианты ведения учета. Бухгалтер должен четко придерживаться предписанных в документах (положениях, инструкциях) императивов при бухгалтерском отражении последствий фактов хозяйственной жизни. Примеров применения данной концепции на сегодня мы не можем привести, однако ее выделения имеет важное экономическое значение подобно модели экономики “Робинзона Крузо”, которая позволяет представить экономику одного агента. Так и концепция полной одновариантности позволяет теоретически рассмотреть существования системы учета, в которой существуют только императивы и отсутствует какая-либо возможность бухгалтерского выбора как на уровне предприятия, так и на уровне органов высшего чем предприятие уровня.

Концепция расширенной одновариантности предусматривает, что в подавляющем большинстве случаев бухгалтерский учет регулируется путем установления четких правил ведения, однако в отдельных случаях в соответствующих документах предусмотрены альтернативные варианты бухгалтерского отражения последствий фактов хозяйственной жизни. Выбор из представленных в документах альтернатив осуществляется соответствующими органами высшего чем предприятие уровня. Право осуществления выбора из представленных альтернатив субъекту ведения учета не предоставляется. Типичным примером реализации данной концепции на практике является система бухгалтерского учета, существовавшая в СССР после 1930-х годов и до его распада. В основе ее построения была положена необходимость обеспечения единообразия показателей учета показателям плана, что обуславливало ликвидацию большинства учетных альтернатив, которые использовались в советской учетной методологии в период НЭПа.

На сегодня примером построения модели регулирования бухгалтерского учета на основе концепции расширенной одновариантности по мнению К. Сотторивы и др. [5, с. 78] является разработка системы иранских правило-ориентированных бухгалтерских стандартов, базирующихся на инструкциях, и учитывают специфические условия политического и экономического устройства Ирана.

Концепция ограниченной многовариантности основывается на смешанном подходе к регулированию НСБУ, предусматривающая одновременное применение императивов ведения учета и набора альтернатив бухгалтерского отражения последствий фактов хозяйственной жизни. По сравнению с двумя предыдущими концепция она предоставляет большую гибкость субъектам при выборе методов учета. Формой реализации концепции на уровне системы учета чаще всего выступают учетные стандарты. Право выбора из представленных в стандартах альтернатив предоставляется субъекту ведения учета или менеджмента предприятия. При осуществлении бухгалтерского выбора обязательно должен учитываться набор ограничений (принципов или качественных характеристик учетной (финансовой) информации), которые прописываются в базисном документе учетных стандартов (законе или концептуальной основе). На сегодня концепция ограниченной многовариантности реализована в большинстве национальных и международных учетных систем.

Концепция частично неограниченной многовариантности предусматривает, что бухгалтерский учет регулируется только путем использования набора альтернативных вариантов бухгалтерского отражения последствий фактов хозяйственной жизни. При осуществлении субъектом ведения учета бухгалтерского выбора, предполагающего выбор одной соответствующей альтернативы с каждого набора, учитываются ограничения в виде принципов бухгалтерского учета. Примером реализации данной концепции на практике является система учета, описанная Л. Пачоли, или система бухгалтерского учета в США,

просуществовавшая до ее реформирования в 1934 году вследствие обострения кризисных явлений в сфере корпоративного управления и экономики, одной из причин которых было несовершенно регулирования системы учета.

Концепция полной неограниченной многовариантности предусматривает, что бухгалтерский учет регулируется только путем использования наборов альтернативных вариантов бухгалтерского отражения последствий фактов хозяйственной жизни на осуществление выбора из которых не накладываются никакие ограничения. То есть бухгалтерский выбор субъектов ведения учета осуществляются без учета каких-либо формальных (нормативных) и неформальных (исторически сложившихся принципов или постулатов учета) рекомендаций. Примером реализации такой концепции является системы учета, существовавших до возникновения в них принципов или постулатов или не предусматривающих необходимость их выделения.

Каждое предприятие имеет свою микро- и макровнешнюю среду, которые даже на уровне теоретических разработок в полной мере на сегодня еще не включены в состав объектов бухгалтерского наблюдения. Как предприятия отличаются между собой, так же они имеют и различные внешние среды, что объясняется влиянием на их функционирование различных экономических реалий. Существование этих различий предопределяет использование субъектами ведения бухгалтерского учета предприятия для одних и тех же объектов различных методов бухгалтерского отражения. К тому же, информационные потребности внутренних и внешних пользователей об одних и тех же объектах учета могут значительно отличаться между собой, что также влияет на выбор различных методов учета. Таким образом, для всех предприятий достаточно сложно выбрать единственный лучший метод отражения. Это также невозможно сделать даже для конкретного вида операций, не говоря обо всех объектах бухгалтерского наблюдения. Субъект реализации учетной политики на каждом предприятии выбирает те методы бухгалтерского отражения, которые наиболее полезны для принятия решений пользователями учетной информации и наиболее релевантно и адекватно отражают информацию о предприятии и внешней среде, в которой оно функционирует.

На данном этапе развития науки бухгалтерский учет среди ученых существует общее согласие, что не может быть любого возврата к тому состоянию, когда менеджеры предприятий могли осуществлять полностью свободный выбор методов ведения учета, который бы удовлетворял их потребности [4, с. 107]. Проф. Д. Соломонс выделяет четыре аргумента против разрешения полной свободы выбора методов ведения учета:

- рынок не может быть зависимым от решений корпораций относительно того, как и о чем им следует отчитываться;
- необходимость обеспечения сопоставимости информации, публикуемой предприятиями;
- пользователь учетной информации должен иметь способность понимать и использовать ее;
- повышение доверия к финансовой отчетности со стороны общественности [4, с. 107-108]. Вышеприведенные аргументы убедительно свидетельствуют о необходимости перехода от концепции частично неограниченной варианности к концепции ограниченной варианности, которая в США и была реализована на практике путем создания системы стандартов GAAP US.

Свобода выбора методов ведения учета для исследователей из англоязычных стран фактически сводится к вопросу о необходимости регулирования бухгалтерского учета путем его стандартизации. Кроме того, что учетные стандарты ограничивают свободу выбора методов ведения учета и обеспечивают лучшую сопоставимость показателей отчетности, что приобрело значительную актуальность в условиях глобализации экономических систем и отношений, есть и другие причины их применения, которые в целом оправдывают необходимость регулирования учета. Одной из основных причин применения учетных

стандартов является экономия затрат на разработку индивидуальных для каждого предприятия правил ведения бухгалтерского учета. Данная причина обосновывает целесообразность использования учетных стандартов даже для тех предприятий, которые не являются участникам международных рынков капитала.

В то же время, несмотря на всемирную тенденцию стандартизации бухгалтерского учета под лозунгом международной гармонизации учетных систем, отдельные исследователи выступают против регулирования учета путем его стандартизации (Э. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда [3, с. 162], Ш. Сундер [6, с. 17-20], Р.Л. Уоттс [7, с. 22]). Существование таких взглядов подтверждает тезис о том, что практическая реализация стандартизации бухгалтерского учета порождает значительное количество проблем, связанных с процессом разработки стандартов, несовершенством их теоретической основы, устарелостью используемой методологии научных исследований, эффективности их внедрения как одного из средств регулирования системы учета. Для повышения общей эффективности стандартизации учета эти проблемы требуют скорейшего решения. Однако, в большинстве случаев, вышеприведенные проблемы не связаны с уменьшением свободы выбора методов ведения учета.

На сегодня наличие выбора методов учета, представленных в учетных стандартах, наряду со строго прописанными одновариантными правилами является неотъемлемой составляющей современных национальных и международных учетных систем (GAAP US, IAS / IFRS, украинские П(С)БУ и др.), структурная модель которых приведена на рис. 2.

Рис. 2. Структурная модель системы бухгалтерского учета, построенная на основе концепции ограниченной альтернативности

Представленная модель (рис. 2) показывает, что система бухгалтерского учета, в частности, ее методологический аппарат, выступает средством преобразования данных о последствиях фактов хозяйственной жизни в бухгалтерскую информацию, которая является основой для принятия управленческих решений пользователями. Часть средств преобразования четко зафиксированы в стандартах (императивы), а другие средства преобразования (альтернативы) выбираются субъектом ведения учета на основе механизма, установленного в высших над стандартами документах по регулированию учета (законах, концептуальных основах и т.д.).

Следует учитывать, что движение к такой модели системы учета в странах с развитой рыночной экономикой и в постсоветских странах происходило по-разному, что можно представить следующим образом (рис. 3).

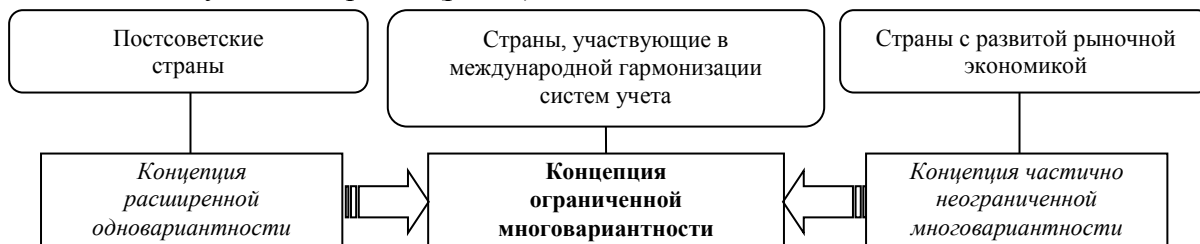

Рис. 3. Развитие системы бухгалтерского учета в странах с развитой рыночной экономикой и постсоветских странах

Переход к концепции ограниченной многовариантности в постсоветских странах произошел с осуществлением гармонизации бухгалтерского учета с требованиями МСФО путем внедрения национальных стандартов. В большинстве постсоветских стран данные процессы начались во второй половине 1990-х годов и продолжаются до сегодня.

В странах с развитой рыночной экономикой переход к концепции ограниченной многовариантности начался несколько раньше – в 70-80-х годах XX-го столетия, одновременно с процессом разработки национальных и международных стандартов учета (например, Великобритания – 1971 г., США - 1974 г., МСФО – 1975 г., Австралия - 1984 г. и т.д.) и разработкой концептуальных основ стандартов, в которых раскрывались ограничения, которые должны учитываться при осуществлении бухгалтерского выбора.

Учитывая тот факт, что страны с развитой рыночной экономикой и постсоветские страны другими путями пришли к применению концепции ограниченной многовариантности в системе бухгалтерского учета (рис. 3), можно объяснить некоторые недоразумения, которые возникают среди ученых-бухгалтеров во время научных дискуссий и обсуждений проблем стандартизации учета. В частности, тот факт, что повышение качества учетной информации можно достичь путем расширения количества вариантов бухгалтерского отражения в документах, которые регулируют процесс ведения учета. Так, по мнению проф. Я.В. Соколова и М.Л. Пятова отказ от чрезмерного императивного нормативного регулирования учетной системы дает возможность расширить границы правдивости финансовой отчетности (так как сглаживает проблему соответствия финансовой отчетности нормативным требованиям к ее формированию), а соответственно, повысить ее реалистичность (поскольку создает условия для обеспечения соответствия фактическому положению дел в организации) [2, с. 54].

Кроме этого, выявленное различие в развитии постсоветских и учетных систем в странах с развитой рыночной экономикой позволяет объяснить непонятные отдельным ученым советской школы взгляды, в частности, подобно тезиса проф. С.А. Николаевой, что профессиональное суждение бухгалтера в условиях развитых рыночных отношений является средством обеспечения достоверности информации [1, с. 51], которая совпадает с общим тезисом о необходимости стандартизации учета.

С позиции англо-американских ученых стандартизация бухгалтерского учета обеспечивает лучшую сопоставимость показателей финансовой отчетности, поскольку капиталистические страны перешли к концепции ограниченной многовариантности от концепции частично ограниченной многовариантности. В данном случае при раскрытии аргументов в пользу стандартов приводятся их преимущества относительно ситуации, когда любые правила регламентации учета отсутствуют. Однако, в данном случае не рассматриваются преимущества стандартизации учета по сравнению с их полной однообразной регламентацией, когда учет полностью унифицирован.

В то же время, данный тезис является неприемлемым для представителей советской бухгалтерской школы, поскольку они сравнивают концепцию ограниченной многовариантности с концепцией расширенной одновариантности, которая использовалась в советской системе учета. Советская же система учета была ориентирована на обеспечение максимального приближения к одновариантной бухгалтерской методологии в целях реализации планового подхода к управлению экономикой. Поэтому, с точки зрения представителей советской школы стандартизация системы учета и возможность осуществления бухгалтерского выбора на основе представленных в стандартах альтернатив не улучшает, а ухудшает сопоставимость показателей финансовой отчетности и не обеспечивает достоверность учетной информации.

На рис. 4 представлена иерархическая структура бухгалтерской методологии в разрезе уменьшения количества альтернатив ведения бухгалтерского учета.

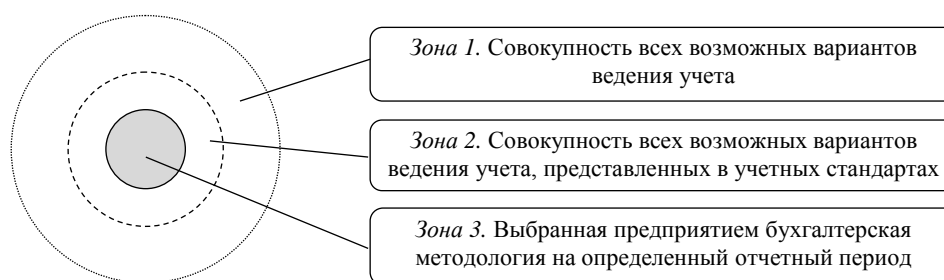

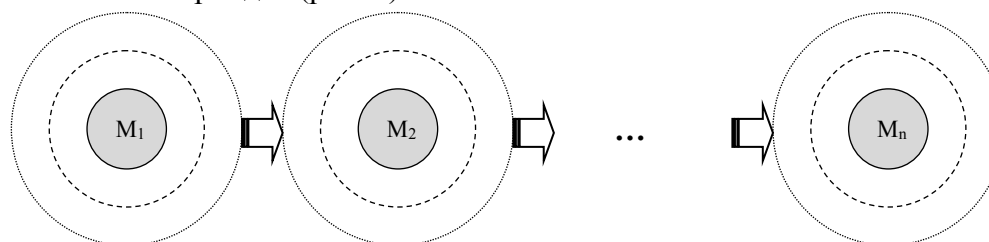
Рис. 4. Иерархическая структура бухгалтерской методологии

Каждая из выделенных зон высшего уровня (зона 1 и зона 2) включает в себя все возможные варианты ведения учета зон низших уровней. Проф. Р. Уоттс и Дж. Циммерман зону 2 называют “допустимым набором”, то есть набором учетных процедур, при выборе из которых менеджеры имеют свободу действий [8, с. 137]. Исходя из позиций теории агентских отношений этот набор процедур (методов) добровольно определяется контрактными сторонами. Рассматривая зону 2 с позиции структуры НСБУ, можно установить, что ее границы определяются национальным регулятором системы учета той страны, в которой работает предприятие или определяются международным регулятором (например, FASB).

Следует отметить о существовании разной степени влияния каждой из зон друг на друга. Появление новых вариантов ведения учета в зоне 1 (например, “Непрерывная современная оценка” (COCOА) Р. Чемберса или “Восстановительная стоимость” (Deprival Value) Т. Лимперга), может остаться никогда не замеченным регуляторами, вследствие чего такие варианты никогда не будут включены в состав учетных стандартов. Это связано как с отсутствием всемирной “карты бухгалтерских информационных моделей”, так и с монополизмом регуляторов на включение новых методов учета в состав системы стандартов, что в большинстве стран происходит под пристальным наблюдением идеологов и разработчиков GAAP US и IAS / IFRS.

Появление новых вариантов ведения учета в зоне 2 расширяет пространство для вариации методами учета. А исключения существующих вариантов ведения учета в зоне 2 (например, LIFO) является прямым указанием о необходимости изменения учетной методологии предприятия (зоны 1).

Учитывающую предложенную иерархическую структуру учетной методологии, можно следующим образом представить изменения структуры учетной методологии на предприятии в различных отчетных периодах (рис. 5).

Примечание:

$M_1, M_2 \dots M_n$ – бухгалтерская методология предприятия в 1-м, 2-м и в n-ом отчетном периодах

Рис. 5. Изменение структуры бухгалтерской методологии на предприятии в различных отчетных периодах

Такие изменения происходят при внесении изменений в приказ об учетной политике предприятия в части методов ведения учета и неизменности набора альтернатив в национальных учетных стандартах. При изменении последних структура бухгалтерской методологии предусматривает осуществление изменений не только в зоне 3, но и в зоне 2.

Представленная иерархическая структура (рис. 4) иллюстрирует два базовых положения современной модели бухгалтерского учета, построенной на основе концепции ограниченной многовариантности:

1) Выбранная и закрепленная в учетных стандартах методология (зона 2) является лишь определенным набором альтернатив, которые выбраны регулятором из всех возможных вариантов (зона 1) и среди которых могут сделать свой выбор бухгалтеры или менеджеры предприятия;

2) Выбранная предприятием бухгалтерская методология, закрепленная приказом об учетной политике (зона 3), является лишь одним из возможных вариантов ведения учета, принятым на предприятии.

Выводы

С целью формирования теоретических аспектов концепции многовариантности методологии бухгалтерского учета обоснованно ее базовые понятия – императивная поведение и бухгалтерский выбор. Выделены следующие виды вариантности в бухгалтерском учете: полная одновариантность; расширенная одновариантность; ограниченная многовариантность; частично ограниченная многовариантность; полная неограниченная многовариантность.

Проанализировав базовые положения концепции вариантности бухгалтерского учета считаем, что дальнейшее развития НСБУ следует рассматривать в контексте следующих аспектов:

– на уровне предприятия осуществляется выбор представленных в бухгалтерских стандартах альтернатив ведения учета, что происходит под влиянием значительного количества объективных и субъективных факторов. Существование возможности осуществления бухгалтерского выбора связано с применением многовариантной модели в качестве основы НСБУ. В связи с этим одним из самых актуальных направлений бухгалтерских научных исследований является теоретическое обоснование места и роли бухгалтерского выбора в функционировании системы бухгалтерского учета, поиск аналитических моделей, позволяющих пользователям при принятии решений учитывать возможность влияния бухгалтерского выбора на показатели финансовой отчетности, разработка рекомендаций по совершенствованию процедуры осуществления бухгалтерского выбора с целью устранения злоупотреблений субъектов его осуществления и повышения релевантности и справедливого представления финансовой отчетности. Особенно актуальным данное направление исследований является в условиях гибридной войны, когда происходит разрыв между собственниками предприятий и их менеджментом, вследствие чего субъекты организации бухгалтерского учета могут осуществлять оппортунистическое поведение относительно показателей деятельности предприятия с целью достижения собственных эгоистичных интересов, которые вступают в противоречие с интересами собственников;

– представленные в стандартах императивы и альтернативы ведения учета не являются определенными теоретическими догмами, которые не могут быть изменены или усовершенствованы, а являются закрепленными в стандартах информационными моделями ведения учета, которые выбраны регулятором (разработчиками учетных стандартов) из множества наиболее распространенных мировых учетных практик и на данный момент времени удовлетворяющих потребностям пользователей учетной информации. Дальнейшее развитие учетной методологии предопределяет необходимость совершенствования принятых императивов и альтернатив (зона 2) на основе исключения из них определенных составляющих (например, как это произошло с методом LIFO), или наоборот – путем их расширения, за счет включения новых составляющих из зоны 3.

Библиография

1. Николаева, С.А. 2000. Профессиональное суждение в системе нормативного регулирования бухгалтерского учета [Professional judgement in the system of normative regulation of accounting], Бухгалтерский учет [Accounting], 12: 50-55.

2. Соколов, Я.В.; Пятов, М.Л. 2007. Достоверный и добросовестный взгляд на бухгалтерскую информацию [True and fair view on accounting information], Бухгалтерский учет [Accounting], 5: 52-56.
3. Хендриксен, Е.С.; Ван Бреда, М.Ф. 2000. Теория бухгалтерского учета [Accounting theory]. Moscow: Published by Finance and statistics.
4. Solomons, D. 1983. The political implications of accounting and accounting standard setting, Accounting and business research Spring: 107-118.
5. Sottoriva, C.; Kootanaee, A; Kootanaee, Sh; Solehboni, Z; Babu, K. 2013. Regards and views to accounting standards-setting, International Journal of Economics, Business and Finance 1 (4): 71-79.
6. Sunder Sh. 2005. Minding our manners: accounting as social norms, Yale International Center for Finance Working Paper 05-18: 1-36.
7. Watts, R. 2008. Accounting is exciting, MIT Sloan School of Management: 1-25.
8. Watts, R.L.; Zimmerman, J.L. 1990. Positive accounting theory: a ten year perspective, The Accounting Review 65(1):131-156.

ЭЛЕМЕНТЫ УЧЕТНОЙ ПОЛИТИКИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ФИНАНСОВЫЕ
РЕЗУЛЬТАТЫ
ELEMENTS OF ACCOUNTING POLICIES AND ITS` IMPACT ON FINANCIAL
RESULTS

CZU: 657.1:658.15(470+571)

BYCHKOVA Svetlana M. ¹, SADCHENKO Kristina G. ²

¹Dr of Economics, prof.; ²Post-Graduate student; ^{1,2}FSBEI HE «Saint-Petersburg State Agrarian University», 196601, Russia, St. Petersburg, Pushkin, Petersburg. Sh. d. 2

E-mails: ¹*smbychkova@mail.ru*, ²*kristina8949@mail.ru*

Abstract. Accounting policy is the basic organizational document that determines the order of the enterprise. It also has a direct impact on the financial performance of the organization. The goal of any commercial enterprise is to obtain maximum profit, spending a minimum amount of resources for this, thereby reducing the cost of production. To achieve this goal, the accounting policy can become a powerful tool for achieving the desired result. The article contains a table that shows the effect of certain elements of accounting policy in Russian accounting on financial statement indicators. It is also shown how from the choice of specific methods of accounting can change costs, stocks, profits and cost. As a result of this study, it was revealed that a methodical aspect of accounting policy plays an important role in the indicators of financial reporting.

Keywords: accounting policies; accounting reporting; indicators; techniques.

JEL Classification: M41

В современных условиях организации самостоятельно осуществляют экономическую и организационно-управленческую политику своей деятельности, поэтому повышенного внимания требуют вопросы организации учетной системы. Важнейшим элементом обеспечения достоверной, своевременной, надежной информации является учетная политика. Учетная политика влияет на итоговые показатели деятельности организации и отрасли в целом, позволяет формировать достоверную бухгалтерскую (финансовую) и управленческую отчетность, является важным инструментом оптимизации налоговой нагрузки организации. В действующей системе нормативного регулирования бухгалтерского учета и отчетности уже существует определенная техника формирования, раскрытия учетной политики для целей бухгалтерского учета и налогообложения.

Основные нормативные документы для составления учетной политики – это Федеральный закон «О бухгалтерском учете» от 06.12.2011 № 402-ФЗ [1] и ПБУ 1/2008 «Учетная политика организации» [2].

В ПБУ 1/2008 под термином «учетная политика» понимается совокупность способов ведения бухгалтерского учета – первичного наблюдения, стоимостного измерения, текущей группировки и итогового обобщения фактов хозяйственной деятельности [2].

В Федеральном законе «О бухгалтерском учете» под определением «учетная политика» понимается совокупность способов ведения экономическим субъектом бухгалтерского учета составляет его учетную политику [1].

Учетная политика организации является четвертым уровнем нормативного регулирования деятельности бухгалтерского учета в Российской Федерации. Именно от ее построения и формирования зависит вся деятельность предприятия [2]. Организация бухгалтерского учета, методы распределения затрат, определение выручки, расчет налогов и другие важные аспекты жизнедеятельности предприятия прописаны в учетной политике, именно поэтому ее формирование является важным и ответственным мероприятием.

Эффективность принимаемых организационно-управленческих решений зависит от качества проведенного экономического анализа, финансовой отчетности, а также от принятой

учетной политики. На качество самого анализа влияют используемая методика проведения анализа, а также достоверность показателей финансовой отчетности. Однако препятствием для получения верной оценки финансового положения и формирования прогнозов развития организации должно быть качество составления бухгалтерской финансовой отчетности.

Формирование бухгалтерской отчетности зависит от выбора способов ведения бухгалтерского учета, которые прописаны в учетной политике.

В большинстве случаев учетная политика состоит из двух разделов – это организационно-технический раздел и методический, в которых представлены основные аспекты учетной политики.

Представим основные элементы учетной политики в таблице и отразим их влияние на показатели финансовой отчетности. Если элемент учетной политики увеличивает показатель, на который он влияет, то он обозначается символом «↑». Если же элемент учетной политики уменьшает значение показателя финансовой отчетности, то ему соответствует символ «↓». Наличие в таблице символа «↔» говорит о том, что показатель меняться не будет, а будет иметь постоянную величину.

Таблица 1. Влияние положений учетной политики на показатели финансовой отчетности

Элемент учетной политики	Влияние на показатели отчетности			
<i>Организационно-технический раздел</i>				
Способ ведения учета	Не влияет			
Используемый план счетов	Не влияет			
Выбор лиц, ответственных за ведение бухгалтерского учета	Не влияет			
Организация документооборота	Не влияет			
Проведение инвентаризации имущества и обязательств	Позволяет избежать преднамеренные искажения и злоупотребления			
Организация системы внутреннего учета и контроля	Позволяет избежать преднамеренные искажения и злоупотребления			
Выбор формы бухгалтерского учета (состава, структуры, и порядка формирования учетных регистров)	Не влияет			
<i>Методический раздел</i>				
Метод начисления амортизации в налоговом учете НМА	Линейный	↔	↔	↔
	Нелинейный	↓	↑	↑
Метод начисления амортизации в налоговом учете ОС	Линейный	↔	↔	↔
	Нелинейный	↓	↑	↑
Вариант оценки групп однородных объектов ОС	Доценка	↑	↑	↑
	Уценка	↓	↓	↓
Способы оценки запасов и расчет фактической себестоимости материальных ресурсов, включаемых в затраты производства		Нераспределенная прибыль	Запасы	Себестоимость
	По себестоимости первых по времени приобретения материально-производственных запасов (метод ФИФО) в условиях роста цен	↑	↑	↓
	По себестоимости каждой единицы	↔	↔	↔
	По средней себестоимости	↔	↔	↔
Способы оценки условно-постоянных расходов	Включение в себестоимость	↑	↑	↓
	Списание в полной сумме в качестве расходов отчетного периода	↓	↓	↑
Порядок учета материалов на счете 10	Не влияет на показатели отчетности			
Информация о совместной деятельности	Влияние на показатель «Уставный капитал»			

Исходя из данных таблицы можно сделать вывод, что от выбора конкретных элементов учетной политики показатели финансовой отчетности могут иметь различные значения.

Организационно-технический раздел существенного влияния на показатели отчетности не оказывает, но имеет значение во внутренней организации контроля за ведением бухгалтерского и налогового учета.

В плане счетов организация имеет право открывать свои субсчета в зависимости от вида деятельности. Это позволяет бухгалтерам и аналитикам более детально вести учет за активами и пассивами предприятия.

Выбор ответственных лиц за ведение бухгалтерского учета необходим для определения ответственности перед налоговыми органами, а также для организации трудового процесса на предприятии.

Правильная организация документооборота имеет важное значение, так как данный аспект является основополагающим при ответе на большинство налоговых требований, а также при судебных разбирательствах между контрагентами. Документооборот состоит из форм бухгалтерского учета. Такие формы как счета-фактуры, товарные накладные, УПД и т.д. должны быть унифицированными, иначе проводимые финансовые операции налоговая может посчитать неправомерными. Некоторые организации могут самостоятельно разрабатывать внутренние учетные регистры для более детального сбора и анализа информации.

Проведение инвентаризации имущества и обязательств позволяет организации понимать реальное наличие данных аспектов, и соответственно, наличие или отсутствие расхождений в учетных регистрах.

Организация системы внутреннего контроля и учета позволяет избежать преднамеренных искажений и злоупотреблений. Таким образом бухгалтерская служба будет более качественно вести бухгалтерский и налоговый учет. Данный аспект будет способствовать улучшению работы предприятия, что приведет к достижению поставленных целей, тем самым минимизировав ошибки и искажения. Для обеспечения организации системы внутреннего контроля необходимо выбрать и структурировать формы бухгалтерского учета. Данный аспект учетной политики будет зависеть от финансово-хозяйственной деятельности организации, ее организационно-правовой формы, а также от выбранных способов ведения учета.

Рассмотренные аспекты организационно – технического раздела позволяют сделать вывод о том, что существенного влияния на показатели отчетности они не имеют, но играют большую роль при организации бухгалтерского и налогового учета внутри организации, а также при судебных и налоговых разбирательствах. Кроме того, данные аспекты позволяют организации зарекомендовать себя при совершении хозяйственных операций с контрагентами, а также перед налоговыми органами, тем самым повысив свою репутацию.

При составлении учетной политики на последующий год, главный бухгалтер должен принимать во внимание ряд положений, которые обязательно должен отразить в учетной политике при формировании финансового результата. Положения, которые имеют влияние на финансовый результат, находят свое отражение в методическом разделе учетной политики.

Если организации имеет нематериальные активы и (или) основные средства, она должна определить какой метод начисления амортизации будет применяться. Если организация использует линейный метод начисления амортизации, то сумма износа остается неизменной. Таким образом влияние на прибыль, расходы и себестоимость будет равномерное, так как амортизация исчисляется один раз, т.е. сумма износа меняться не будет. Использование нелинейного метода начисления амортизации предусматривает списание стоимости основного средства в первые годы значительно большую сумму, чем при линейном методе. При нелинейном методе сумма износа переносится на расходы и себестоимость, тем самым увеличивая данные показатели, что приводит к уменьшению прибыли. Использование нелинейного метода начисления амортизации на начальном этапе приводит к значительному сокращению базы по налогу на прибыль, сместив ее к более поздним срокам реализации проекта. Поскольку денежные средства во времени имеют неравноценную стоимость, то

использование нелинейного метода амортизации приводит к снижению текущей стоимости величины налога на прибыль по сравнению с использованием линейного метода. Соответственно, увеличение сумм начисляемой амортизации уменьшает остаточную стоимость ОС и прибыль, увеличивая оценку запасов и расходов в отчете о прибылях и убытках. Таким образом, использование нелинейного метода начисления амортизации основных средств и нематериальных активов влияет в первые годы на показатели отчетности больше, чем равномерное распределение сумм износа, т.е. использование линейного метода.

Кроме того, от выбора метода начисления амортизации, организация вправе провести оценку групп основных средств – либо провести дооценку, либо уценку. При проведении дооценки стоимость основных средств, отражаемых в балансе приводит к уменьшению рентабельности активов, что приведет к увеличению объема собственных источников средств, следствием чего произойдет улучшение значений индикаторов финансовой устойчивости. Соответственно, уценка ОС будет иметь противоположное влияние - потенциальный рост показателей рентабельности и снижение значений индикаторов финансовой независимости.

При расчете фактической себестоимости бухгалтер должен определить каким из трех способов определить фактическую себестоимость: По себестоимости первых по времени приобретения материально-производственных запасов (метод ФИФО), по себестоимости каждой единицы или по средней себестоимости. Наиболее существенное влияние оказывает метод ФИФО. Применение данного метода в условиях роста цен приводит к увеличению оценки запасов и прибыли, а также к уменьшению себестоимости. В момент снижения цен происходит уменьшение стоимости запасов и прибыли, и рост расходов в отчете о прибылях и убытках. При использовании метода списания МПЗ по себестоимости каждой единицы материалы списываются по реальной себестоимости без каких-либо отклонений, таким образом влияние на прибыль, запасы и себестоимость будет незначительно. Финансовый результат от использования данного метода большой прибыли или убытка не принесет. Следует отметить, что данный метод применяют организации, товары которых имеют единственный ассортимент или являются предметами роскоши. Кроме этих способов организация может использовать метод списания МПЗ по средней себестоимости. Данный способ предполагает, что сумма всех затрат списывается по среднему значению, тем самым равномерно распределяя расходы на себестоимость. При использовании данного метода себестоимость и списанные материалы в меньшей степени подвергаются колебаниям цен, тем самым могут сохраняться на довольно стабильном уровне, что приводит к формированию финансового результата в положительном значении.

На такие показатели как прибыль, запасы и себестоимость также влияют способы оценки условно-постоянных расходов. Данные расходы можно включать в себестоимость произведенной продукции, а можно списать в полной сумме в качестве расходов отчетного периода. От выбора списания условно-постоянных расходов зависит оценка запасов, величина финансового результата и объем расходов, которые имеют свое отражение в отчете о прибылях и убытках. Включение условно - постоянных расходов в себестоимость увеличивает оценку запасов и величину прибыли, снижает объем расходов периода, тем самым увеличивая финансовый результат. списание условно-постоянных расходов в полной сумме в качестве расходов отчетного периода наоборот уменьшает финансовый результат, тем самым уменьшая оценку запасов, отражаемых в активе баланса, соответственно, уменьшая прибыль в отчетности, увеличивая при этом величину себестоимости, отраженная в отчет о прибылях и убытках (отчет о финансовых результатах). Таким образом, чем существеннее значение величины условно-постоянных расходов, тем влияние на показатели отчетности будет более заметнее.

Наличие информации о совместной деятельности влияет на показатель «Уставный капитал». При формировании уставного капитала с совместной организацией учредители должны опираться на требования российского и международного законодательства, чтобы избежать преднамеренного искажения величины уставного капитала предприятия. Если организация участвует в совместной деятельности, то величина уставного капитала

увеличивается, путем использования величины нераспределенной прибыли за предыдущий год, тем самым уменьшая финансовый результат.

Таким образом, как видно из проведенного анализа методический раздел оказывает влияние на финансовый результат больше, чем организационно технический. В зависимости от целей, которые преследует организация способы учета хозяйственных операций может варьироваться. Таким образом от выбора конкретного элемента учетной политики размер прибыли, себестоимости, величина затрат и запасов может быть различна.

Представленные подходы к учету позволят скоординировать работу бухгалтеров и внешних пользователей отчетности, а также повысить качество ведения бухгалтерского учета, что позволит организациям грамотно формировать учетную политику.

Библиография

1. Федеральный закон Российской Федерации «О бухгалтерском учете» № 402 от 06.12.2011 [Электронный ресурс] / СПС КонсультантПлюс. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_122855/, (дата обращения 10.03.2018)
2. Приказ Минфина России от 06.10.2008 № 106н (ред. от 28.04.2017) «Об утверждении положений по бухгалтерскому учету» (вместе с «Положением по бухгалтерскому учету «Учетная политика организации» (ПБУ 1/2008)», «Положением по бухгалтерскому учету «Изменения оценочных значений» (ПБУ 21/2008)») [Электронный ресурс] / СПС КонсультантПлюс. – Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_81164/, (дата обращения: 10.03.2018)

PROFESIA CONTABILĂ, ADEVĂR ȘI PROVOCARE. STUDIU DE CAZ REPUBLICA MOLDOVA, ROMÂNIA ȘI UCRAINA

ACCOUNTANT, TRUTH AND CHALLENGE. CASE MOLDOVA, ROMANIA AND UKRAINE

CZU: 657.1-051(478+498+477)

HLACIUC Elena¹, ANTON Andreea²

¹Dr., prof. univ., ^{1,2}Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România

E-mail: ¹elenahlaciuc@gmail.com; ²anton.andreea20@yahoo.com

Abstract. The role of the professional accountant in the current economic context is particularly important for the sustainable development of the economic entities. The accountancy is considered to be the main source of economic and financial information for all categories of users and the professional accountant is the one who processes and models it based on professional ethics and reasoning, but especially by respecting the law.

We consider a very important subject the idea of determining the role of the professional accountant in a pretty immature business environment under the aspect of an economic thinking and dominated by a constantly changing legislation. In this regard, by using the comparison method I conducted an analysis of three accountant typologies in three fairly different countries from many points of view, but very alike from two points of view: they were part of the Communist bloc and this aspect is still noticeable and the second one, the fiscal, legislative instability, the pressure exerted on them and the desire for harmonization. I will emphasize certain aspects regarding the following states: Romania, Republic of Moldova and Ukraine using the analogy method to reach a conclusion by deepening some general notions.

We have proposed in this article to determine the importance of developing the accountant profession because in a constantly changing economic environment they are the only ones empowered to help the business environment and not only, to reduce the risks and to ensure the transparency of the information provided.

Keywords: ethics, quality of information, globalization, the accounting profession, fiscality, transparency.

JEL classification: M41

Introducere

În prezent, contabilitatea a evoluat pe o altă treaptă a cunoașterii, proces determinat de schimbările profunde care au avut loc în sfera economicului, sub inerția procesului de globalizare. Prin urmare, ideea adoptării unui limbaj comun de raportare financiară în scopul dezvoltării comparabilității la nivel internațional a devenit o realitate, urmare a globalizării internaționale a piețelor financiare.

Raționamentul profesional al contabililor trebuie să aibă ca finalitate oferirea utilizatorilor de informații contabile a unor date de calitate, veridice și conectate la piață – pentru ca aceștia la rândul lor să ia decizii economice fundamentate. Misiunea contabilului solicită un grad înalt de profesionalism, vigoare, experiența și raționament profesional.

Respectul criteriilor precum etica, ordinea, integritatea și cinstea, responsabilitatea, respectul pentru drepturile celorlalți și respectul pentru legi și norme conduce la garantarea siguranței pentru utilizatorii de informații. Contabilitatea ar trebui să se bazeze pe standarde și norme comune, guvernate de reguli ce trebuie respectate de toți cei care se utilizează de aceasta.

Conținutul de bază

Profesia este definită prin cunoștințele, aptitudinile, atitudinea și etica celor ce sunt implicați în cadrul acesteia. De asemenea, trebuie menționat faptul că profesiile nu apar din întâmplare, ele sunt

rodul unei gândiri minuțioase, planificare, munca grea a multor oameni pentru a contura concepțiile, deprinderile tehnice, modul de acțiune, cercetarea în domeniu, acumularea informațiilor necesare.

Profesia contabilă însumează toate activitățile cu caracter economic ce presupun cunoștințe în domeniul contabilității, totalitatea specialiștilor care activează în domeniu (contabili și auditori), precum și organismele profesionale. Obiectivele profesiei contabile constau în desfășurarea la standardele profesionale a activității, atingerea unui nivel înalt de performanță a serviciilor prestate și respectarea cerințelor intereselor publice.

Globalizarea economiei mondiale a determinat asigurarea unor standarde înalte de profesionalism și calitate, de aceea contabilul trebuie să-și conducă activitatea respectând trei valori ale profesiei: etica, educație și calitatea serviciilor prestate. Contabilitatea este cea care trebuie să anticipeze schimbările prin scoaterea în evidență a provocărilor profesiei contabile și susținerea mediului de afaceri în vederea adaptării pentru viitor.

Din punctul nostru de vedere, provocările profesiei contabile sunt determinate de relația dintre fiscalitate și contabilitate, factorul uman, implementarea și aplicarea IFRS și IAS și, nu în ultimul rând, calitatea serviciilor prestate.

În Republica Moldova cel mai important aspect prin care se caracterizează și se manifestă profesia contabilă este factorul uman caracterizat prin etică, educație și raționament profesional. Domeniul educațional din sfera profesiei contabile este cuprins în procesul globalizării, pornind de la nivelul universitar economic, până la dezvoltarea și formarea profesională continuă a contabililor. În acest sens s-au emis o serie de Standarde Internaționale de Educație ce au ca obiectiv identificarea cerințelor minime de calificare în trei domenii: cunoștințe educaționale și profesionale, experiența practică și actualizarea permanentă și continuă a cunoștințelor și abilităților. Astfel, beneficiile vor fi numeroase și anume: oferirea unui cadru global și uniform pentru educația contabilă, promovarea uniformității și convergenței proceselor de educație în contabilitate, sprijinirea mobilității contabililor, contribuirea la cooperarea între organismele profesionale din diferite țări.

Un al doilea aspect important cu care se confruntă contabilii este subordonarea totală a contabilității de către fiscalitate deoarece cea din urmă acaparează și îl împiedică pe contabil să își dezvolte raționamentul profesional în aspect contabil, depinzând în totalitate de Codul fiscal. Instabilitatea fiscală este produsă de modificările frecvente de ordin legislativ datorită dorinței de aliniere la legislația europeană, de prevalarea fiscalității în fața contabilității datorită numărului enorm de declarații, rapoarte către diverse instituții ale statului, consumând cea mai mare parte a timpului unui contabil în defavoarea analizei economice și obținerea informațiilor necesare bunului mers al afacerii.

În Republica Moldova reglementările contabile și fiscale sunt generate de aceleași instituții existând riscul de a determina contabilitatea să satisfacă un singur interes, cel al bugetului. Singura soluție în acest caz ar fi adoptarea unor standarde de contabilitate de care să se ocupe o instituție abilitată în acest sens.

Adoptarea IFRS în Republica Moldova se confruntă cu serioase dificultăți deoarece formarea și educarea contabililor lasă de dorit și ar trebui să existe o perioadă de analiză și studiu a acestora pentru a fi implementate, iar aplicarea acestora este destul de costisitoare deoarece marea majoritate a întreprinderilor sunt mici și mijlocii.

O altă provocare pentru profesia contabilă o reprezintă calitatea serviciilor acordate. Contabilul nu este parte componentă din managementul entității, el trebuie să reflecte situația reală a acesteia. Mulți nu înțeleg acest lucru, de aceea consideră că este datoria contabilului ca firma să arate bine.

În concluzie, în Republica Moldova cel mai important în acest moment este conștientizarea importanței rolului de contabil pentru întreprindere și economie. Contabilul nu doar întocmește și ține evidența unor documente, acesta are rolul de a dirija și armoniza cifrele privind mișcarea bunurilor economice și surselor unei întreprinderi după o schemă bine definită pentru a contura situația reală a unei întreprinderi, oricât de complexă ar fi ea.

Contabilitatea și profesia contabilă din România trebuie să facă față atât riscurilor globale, cât și celor specifice, naționale prin asimilarea seturilor unice de standarde, într-un cadru conceptual

comun, cu scopul îmbunătățirii transparenței informațiilor financiare și a responsabilităților celor care le oferă.

Marea problemă a entităților din România este centrarea acestora pe profit, iar aici intervine moralitatea ce este adusă în discuție în momentul în care contabilul este dispus să facă orice pentru a arăta bine situațiile financiare. Contabilitatea furnizează o paletă variată de informații. Doar contabilul este cel care poate prezenta informații corecte, credibile, netrucate. În calitate de furnizori de informații, profesioniștii contabili nu trebuie să uite de etică și de integritatea profesiei. Calitatea informațiilor contabile furnizate depinde de cea a informațiilor prelucrate cu ajutorul modelului contabil, dar și de valorile contabile de bază, privitoare la profesionalism-flexibilitate, conservatorism-optimism, discreție-transparență.

Profesia contabilă încă de la începuturile mediului de afaceri modern a lucrat cu impozitarea clienților ca fiind unul dintre serviciile sale fundamentale. În prezent profesia contabilă este principalul furnizor de servicii fiscale pentru toate sectoarele de afaceri. Serviciile fiscale constituie o parte componentă a profesiei contabile în ansamblul ei și sunt oferite în interesul public. Dezvoltarea legislației fiscale a influențat dezvoltarea profesiei contabile. La începuturile profesiei contabile legislația fiscală era destul de directă, reflectând mediul de afaceri și sectorul public, legislația fiscală devine tot mai sofisticată și se exprimă printr-un set complex de reguli care implică o varietate de impozite directe și indirecte. De asemenea, internaționalizarea afacerilor și mișcările mai mult sau mai puțin libere de capital au impus guvernelor să își protejeze baza fiscală cu reguli din ce în ce mai complexe.

Capacitatea de asimilare, de îmbogățire a instrumentelor moderne de prelucrare a informațiilor generează mutații în gestionarea alocării de timp în exercitarea profesiei contabile. Mișcarea spre evoluție, spre globalizare sau modernizare înseamnă abandonarea tradiționalismului în favoarea predicțiilor.

Activitatea fiscală ca parte componentă a profesiei contabile, acoperă la rândul ei o arie largă de servicii: conformarea la regulile fiscale, planificare și consultanță fiscală, reprezentarea în fața instanțelor juridice și servicii legate de impozitarea corporațiilor. Obiectivul unui profesionist contabil este de a ajuta clienții să se conformeze eficient la cerințele de raportare și completare a returnărilor de impozite în țările în care dețin active și să își minimizeze impozitele viitoare printr-o planificare și o consultanță corespunzătoare.

Tranziția către standardele internaționale de contabilitate reprezintă un concept tehnic complex ce implică importante resurse financiare și umane, capabile să facă față unor modificări multiple. În ultimii zece ani, modificările aduse sistemului de contabilitate au vizat alinierea la standardele europene și îndeplinirea obiectivelor stabilite (în trecut), obținerea unei conformități în ceea ce privește directivele europene în domeniul contabilității (în prezent), și, cel mai probabil, respectarea standardelor contabile internaționale (în viitor).

Ucraina face parte din fostul bloc comunist, dar la 1 ianuarie 2000 a adoptat Standardele de Reglementare a Contabilității care, conform legii, nu trebuie să contravină Standardelor privind Raportul Financiar Internațional(IFRS). Reglementarea trebuie să fie de calitate pentru a răspunde interesului public, adică trebuie să fie: proporțională, transparentă, să nu fie împotriva competiției, nediscriminatorie, precisă, segmentată în funcție de ținta sa, implementată consecvent și just, supusă unei examinări periodice.

Efectul unei reglementări bine elaborate constă în furnizarea asigurării potrivit căreia natura și calitatea serviciilor contabile răspund atât nevoilor beneficiarilor, cât și nevoilor economiei în general.

Fiscalitatea în Ucraina este una greoaie, un sistem dificil, ce pune în mare dificultate toate afacerile mici datorită birocrăției și majorării taxelor. Contabilitatea este strâns legată de fiscalitate, fiindu-le greu contabililor să mențină întreprinderile pe linia de plutire.

În Ucraina profesioniștii contabili trebuie să se asocieze pentru a satisface mai bine interesul public, organismul rezultat având menirea să asigure unitatea de concepție și de metodă pentru serviciile profesionale pe care le efectuează ca angajați sau în practica liberă. Necesitatea unor organisme profesionale puternice la nivel național rezultă din responsabilitatea pe care o are profesia

contabilă pentru protejarea interesului public, cel puțin din punctul de vedere al celor trei domenii, care constituie comandamentele fundamentale ale oricărui organism profesional: educația, etica, și controlul de calitate. Atât publicul, cât și entitatea beneficiară a serviciilor profesionale trebuie protejate de o eventuală incompetență a profesioniștilor contabili, această protecție este asigurată atunci când organismul profesional stabilește măsuri eficiente în ceea ce privește calitatea serviciilor furnizate de contabil.

În concluzie, Ucraina este unul dintre statele în care trebuie să se mai lucreze pentru a adopta reguli ce asigură buna relație dintre fiscalitate și contabilitate, pentru a contura cu strictețe drepturile și îndatoririle contabililor, pentru a respecta valorile contabile și, nu în ultimul rând, pentru ducerea la bun sfârșit a armonizării contabile.

Rezultate și concluzii.

O primă concluzie a acestui articol ar fi că pentru un contabil modern nu mai sunt suficiente doar cunoștințele academice, ci, pentru a-i fi recunoscute abilitățile, trebuie să fie permanent inițiat în toate modificările standardelor internaționale și naționale de raportare financiară, dar, nu în ultimul rând, să respecte cu strictețe normele de etică profesională.

În opinia noastră, va mai dura până când entitățile vor înțelege că dezvoltarea lor este strâns legată de costul de capital, iar costul capitalului este de neperceput fără încrederea în situațiile financiare elaborate de contabili, aceștia fiind considerați axul central în jurul căruia gravitează toate deciziile managementului unei întreprinderi.

În prezent, profesionistul contabil trebuie să răspundă unor exigențe legate de globalizare, mondializare, internaționalizare a economiilor. Drept urmare se caută utilizarea unui limbaj unic al afacerilor la nivel internațional, în timp ce fiscalitatea rămâne un apanaj al guvernelor, al fiecărei țări, ceea ce marchează o separare între contabilitate și fiscalitate. Domeniul contabil trebuie să se desfășoare conform standardelor profesionale de contabilitate, iar fiscalitatea conform legislației naționale.

Profesia contabilă se distinge față de celelalte profesii, printre altele, prin asumarea responsabilității față de interesul public, față de toate părțile interesate în activitățile desfășurate de întreprindere: acționari, salariați, furnizori, bănci, buget, etc. Chiar dacă profesionistul contabil este plătit de un client determinat care este beneficiarul final al serviciului de elaborare sau auditare a situațiilor financiare, informațiile desprinse din aceste situații financiare sunt utilizate de cei care formează publicul.

Bibliografie

1. Breban L., Etica expertului contabil, Contabilitatea, expertiza și auditul afacerilor, nr. 4., 2017, pp. 4-7.
2. Cristea H., Contabilitatea și sistemul financiar, Contabilitatea, expertiza și auditul afacerilor, nr. 3, 2017, pp. 11-12.
3. Cucosel C., Importanța profesiilor de expert contabil și contabil autorizat în România, nr. 2, 2017, pp. 3-5.
4. Darie V., Drehuță E., Gorbanescu C. Manualul expertului contabil și al contabilului autorizat, Editura Agora, 1996, pp 27-31.
5. CECCAR, Cartea expertului contabil și a contabilului autorizat, Editura Everest, 2001, pp 75-77.
6. www.ceccar.ro

RĂSPUNDEREA MATERIALĂ A SALARIAȚILOR: ASPECTE JURIDICE, CONTABILE ȘI FISCALE

CZU: 349.233(478)

FRECĂUȚEANU Alexandru¹, CHIȘLARU Angela², ȚAPU Tatiana³

^{1,2,3}Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Republica Moldova

^{1,2,3}E-mail: contagro.md@gmail.com

Abstract. This research was carried out on the basis of a critical, profound and multilateral evaluation of the legal and normative framework in force regarding the material liability of the employees in the real sector of the national economy in the Republic of Moldova. The research exposes the main theses related to the occurrence, accounting and taxation of the operations regarding the recovery of the material prejudice. The innovation of the carried out researches results in highlighting the four conditions that precede the employees' material liability and the VAT exclusion from the guilty person's debt corresponding to the missing goods. At the same time, the way of recording is illustrated by a conventional example.

Keywords: guilty person, material liability, material prejudice, staff debts, value added tax.

JEL Classifications: M41 Accounting

Introducere

În studiul dat în baza unei evaluări critice, profunde și multilaterale a cadrului legislativ și normativ în vigoare aferent răspunderii materiale a angajaților din sectorul real al economiei naționale din Republica Moldova sunt expuse tezele principale ce țin de survenirea, contabilizarea și impozitarea operațiunilor legate de recuperarea prejudiciului material. Inovația cercetărilor efectuate rezidă în evidențierea celor patru condiții care precedă tragerea salariaților la răspundere materială și excluderea din creanța persoanelor culpabile a sumei T.V.A. aferentă bunurilor lipsă. Totodată modul de evidență este ilustrat printr-un exemplu convențional care permite contabililor practicieni de a reflecta corect în sistemul de conturi faptele economice privind calcularea și ctingerea creanțelor privind compensarea prejudiciului material.

Conținutul de bază al lucrării

În practică în componența creanțelor personalului o pondere semnificativă revine creanțelor salariaților condiționate de necesitatea recuperării prejudiciului material cauzat întreprinderii în urma acțiunilor sau inacțiunilor sale ilegale și culpabile. Modul de determinare și de recuperare a prejudiciului material este stabilit în titlul XI „Răspunderea materială” din **Codul muncii al Republicii Moldova**. În fond, acest mod rezidă în următoarele:

1. În conformitate cu articolul 341 alineatul (3) din actul legislativ menționat în caz de sustrageri, lipsuri, distrugeri sau deteriorări intenționate ale bunurilor materiale (cu excepția mijloacelor fixe) prejudiciul se determină în baza prețurilor de piață care conform datelor statistice erau în vigoare pentru localitatea dată la momentul cauzării prejudiciului. Dacă însă prejudiciul cauzat se referă la mijloacele fixe (automobile, tractoare, diverse utilaje, computere pentru ținerea automatizată a evidenței etc.), atunci mărimea (suma) acestuia se stabilește cu luare în considerație a gradului de uzură stabilit în baza normelor de amortizare acceptate de întreprindere.

De asemenea trebuie de avut în vedere că la stabilirea prejudiciului material spre recuperare nu se iau în considerație beneficiile economice ratate de angajator în urma acțiunilor săvârșite de salariat (de exemplu, volumul de servicii care putea fi prestat de camionul distrus pe parcursul staționării și reparației acestuia, cantitatea de produse vegetale care putea fi obținută suplimentar din încorporarea în sol a fertilizanților răpiți etc.) sau a inacțiunii sale ilegale;

2. De regulă, pentru prejudiciul cauzat întreprinderii salariatul poartă răspundere materială în limitele salariului mediu lunar al acestuia, indiferent de mărimea prejudiciului în expresie valorică sau naturală, semnificația bunurilor lipsă pentru entitate, anul procurării sau confecționării (fabricării) acestora și alți factori. Recuperarea integrală a prejudiciului cauzat poate avea loc doar atunci când persoana culpabilă poartă răspundere materială deplină. La rândul său, conform articolului 338 din **Codul muncii al Republicii Moldova** răspunderea materială deplină a angajatului survine în următoarele cazuri:

- între salariat și angajator este încheiat un contract cu privire la răspunderea materială deplină a salariatului pentru neasigurarea caracterului intact al bunurilor transmise acestuia pentru păstrare sau în alte scopuri. Contractul se încheie în formă scrisă și doar cu persoanele adulte care dețin funcții sau efectuează lucrări legate nemijlocit de păstrarea, prelucrarea, vânzarea, transportarea sau utilizarea în procesul muncii a valorilor transmise acestora;
- salariatul face parte din componența unui colectiv de muncă (brigadă, echipă etc.) care a încheiat un contract scris cu angajatorul cu privire la răspunderea materială colectivă (de brigadă). Astfel de contracte pot fi încheiate în cazurile în care lucrările se efectuează în comun de către toți membrii colectivului (de exemplu, întreținerea heleșteelor, îngrijirea șeptelului de ovine și caprine ș. a.), nu există o delimitare strictă între obligațiile de serviciu ale fiecărui membru și, ca urmare, este imposibil de a stabili cu certitudine gradul de vinovăție a unui sau altui salariat;
- salariatul a primit bunurile spre decontare în baza unei procuri (delegații) unice sau altor documente unice distincte [bon (de uz intern), fișă limită de ridicare a valorilor materiale, factură fiscală ș. a.] care sunt valabile o singură dată. De menționat că în **Codul muncii al Republicii Moldova** [articolul 338 alineatul (1) litera b)] și **Codul civil al Republicii Moldova** (articolul 252) documentul este numit procură, iar în anexa nr. 4 la Hotărârea Guvernului nr. 294 din 17 martie 1998 acesta este numit delegație. Totodată potrivit articolului 2 alineatul (1) din **Legea privind actele legislative** nr. 780/2001 actele legislative ocupă poziția cea mai înaltă în ierarhia actelor normative din Republica Moldova. Astfel, considerăm că ar fi logic de acordat preferință denumirii de procură;
- prejudiciul a apărut în urma unor acțiuni nelegate de exercitarea de către salariat a funcțiilor de serviciu. Drept exemplu poate servi distrugerea camionului întreprinderii în rezultatul unui accident rutier care s-a produs în timpul utilizării ilicite a acestuia în interesele personale ale șoferului etc.

Este util de subliniat că contabilul-șef (șeful serviciului contabil) de asemenea poate fi tras la răspundere materială în mărimea prejudiciului cauzat. Aceasta este posibil în cazul în care prejudiciul cauzat entității din vina lui a survenit în urma cheltuirii ilicite a bunurilor materiale și numerarului.

Totodată cu contabilul-șef nu poate fi încheiat contract de răspundere materială individuală deplină, deoarece această funcție nu este inclusă în nomenclatorul, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 449 din 29 aprilie 2004, iar încheierea unui asemenea contract poate să agraveze situația contabilului-șef în comparație cu legislația muncii în vigoare și să complice exercitarea atribuțiilor de serviciu ale acestuia;

3. În conformitate cu articolul 344 din **Codul muncii al Republicii Moldova** recuperarea (repararea) prejudiciului material a cărui mărime se află în limitele salariului mediu lunar al persoanei culpabile se efectuează în baza ordinului (dispoziției, deciziei, hotărârii) conducătorului întreprinderii (angajatorului). Acest act intern trebuie să fie emis nu mai târziu de o lună din ziua stabilirii mărimii prejudiciului. Dacă termenul rezervat pentru emiterea ordinului a fost omis sau dacă suma prejudiciului material pasibil reținerii de la salariat depășește salariul mediu lunar al acestuia, atunci recuperarea poate fi efectuată doar în baza titlului executoriu al instanței judecătorești. Același lucru se întâmplă și atunci când salariatul contestă temeiul și cuantumul reținerii.

În afară de aceasta, din inițiativa persoanei culpabile și cu acordul angajatorului prejudiciul poate fi recuperat în mod benevol cu vărsare simultană a sumei integrale sau cu achitare treptată a acesteia în rate în decursul unei perioade anumite (de exemplu, câte 10 sau 15 % lunar). În așa caz salariatul trebuie să prezinte conducătorului întreprinderii un angajament scris de formă liberă privind recuperarea benevolă a prejudiciului, indicând în acesta termenul concret de achitare (de exemplu, o jumătate de an sau un an din ziua întocmirii angajamentului).

De asemenea cu acordul scris al angajatorului salariatul poate recupera prejudiciul material cauzat întreprinderii cu bunuri echivalente (care, de exemplu, pot fi procurate pe piață la un preț rezonabil

sau obținute în gospodăria auxiliară a acestuia) sau prin rectificarea (reparația) cu forțe și numerar propriu a mijloacelor de producție deteriorate.

În sfârșit, este necesar de avut în vedere că conform articolului 149 din **Codul muncii al Republicii Moldova** la fiecare plată a salariului cuantumului total al reținerilor (indiferent de natura documentelor justificative – ordin al conducătorului întreprinderii, angajament scris al persoanei culpabile sau titlu executoriu al instanței judecătorești) nu poate să depășească 20 % din salariul ce i se cuvine persoanei culpabile (adică după excluderea reținerilor fiscale și sociale din salariul calculat sau venitul brut). În cazul în care reținerea din salariu se efectuează în baza câtorva acte executorii atunci angajatului i se păstrează nu mai puțin de 50 % din salariu (cu excepția cazurilor de urmărire a pensiei alimentare pentru copiii minori când suma reținută nu poate fi mai mare de 70 % din salariul care se cuvine să fie plătit angajatului);

4. În conformitate cu articolul 3 din **Legea contabilității**, punctul 5 din **SNC „Venituri”** și **Planul general de conturi contabile** suma prejudiciului material pasibil recuperării de către persoana culpabilă se reflectă ca venit prin metoda contabilității de angajamente în perioada de gestiune în care acest venit a fost câștigat, indiferent de momentul efectiv al încasării numerarului sau primirii bunurilor echivalente. Totodată venitul se califică drept venit câștigat numai în cazul în care au fost efectuate acțiunile legate de obținerea acestuia (de exemplu, produsele au fost expediate, lucrările – executate, serviciile – prestate etc.). Prin analogie, în cazul prejudiciului material venitul se consideră venit câștigat atunci când persoana culpabilă și-a recunoscut vina sau când prejudiciul a fost adjudecat de către instanța judecătorească.

Pe de altă parte, regimul fiscal al veniturii obținut de entitate din recuperarea prejudiciului material de către salariat depinde de mărimea compensației (creanței) calculate. Dacă această compensație este mai mică sau egală cu valoarea efectivă a prejudiciului înregistrat în componența cheltuielilor, atunci venitul reflectat se califică drept sursă de venit neimpozabilă și la întocmirea Declarației cu privire la impozitul pe venit (forma VEN 12) urmează a fi exclus din baza de calcul. Dacă însă compensația este mai mare decât valoarea efectivă (contabilizată în componența cheltuielilor) a prejudiciului material cauzat întreprinderii, atunci diferența se impozitează în mod tradițional;

5. Lipsurile și pierderile din deteriorarea (distrugerea) bunurilor procurate (cu excepția pierderilor inerente procesului de producție care se încadrează în limitele prevăzute de normele tehnologice) pasibile recuperării de către salariați sunt considerate ieșiri iraționale de active circulante sau imobilizate cu obligația de a restabili la decontările cu bugetul suma taxei pe valoarea adăugată plătită (sau care urma să fie plătită) anterior. Astfel, dacă din cauza nerespectării regimului tehnologic de păstrare și prelucrare pierderile au fost cauzate de alterarea fructelor sâmburoase și a pomușoarelor ușor perisabile care anterior au fost procurate în calitate de materie primă de la subiecți economici contribuabili ai T.V.A., atunci valoarea bunurilor în cauză (sau prețul de achiziționare) se înmulțește la cota redusă de 8 %; dacă pierderile au survenit în urma degradării sau sustragerii uleiului vegetal, vinurilor brute și altor bunuri rezultate din procesarea produselor agricole de către terți, atunci valoarea acestora se înmulțește la cota-standard de 20 % etc. De menționat că restabilirea sumei T.V.A. la buget în cazul lipsurilor și pierderilor din deteriorarea bunurilor se efectuează doar atunci când bunurile în cauză au fost procurate de la terți în baza facturilor fiscale. Această restricție este stipulată expres în articolul 102 alineatul (8) din **Codul fiscal**. Astfel, în cazul pierderilor aferente produselor de fabricație proprie obligații fiscale privind T.V.A. la întreprindere nu apar. Pe de altă parte, la cauzarea prejudiciului material entității suma T.V.A. poate fi restabilită la decontările cu bugetul (adică în componența datoriilor față de buget) și inclusă în creanța persoanei culpabile doar în cazul în care gospodăria agricolă este înregistrată ca subiect impozabil în conformitate cu prevederile articolului 112 din **Codul fiscal**.

Totodată este necesar de precizat că salariatul poate fi tras la răspundere materială și impus să recupereze prejudiciul cauzat întreprinderii doar în cazul în care sunt prezente concomitent următoarele patru condiții:

- delictualitatea acțiunii sau inacțiunii salariatului;
- existența (prezența) prejudiciului material;

- legătura cauzală dintre acțiunea (inacțiunea) delictuală a angajatului și prejudiciul material survenit din aceasta;

- vina (culpa) angajatului în formă de intenție sau imprudență.

Prin comportamentul delictual al salariatului se subînțelege acțiunea sau inacțiunea acestuia care încalcă legislația în vigoare. Ca exemplu pot servi utilizarea neautorizată (samovolnică) a camionului sau tractorului întreprinderii în scopurile personale ale salariatului, concedierea ilicită a angajatului sau transferarea acestuia la alt lucru, neachitarea impozitelor și altor plăți obligatorii, neexecutarea (neglijarea) deciziilor instanțelor judecătorești etc.

Existența (prezența) prejudiciului material se poate manifesta prin pierderea, alterarea sau deteriorarea patrimoniului întreprinderii, precum și prin plăți pecuniare abuzive sau inutile, consum neproductiv de stocuri și alte ieșiri de active cauzate de comportamentul delictual al salariatului. De exemplu, dacă șoferul a încălcat regulile de circulație și în urma accidentului rutier comis a deteriorat camionul, atunci resursele cheltuite de întreprindere pentru reparația mijlocului de transport accidentat reprezintă o formă evidentă a prejudiciului material care urmează a fi încasat de la șoferul vinovat.

Legătura cauzală dintre acțiunea sau inacțiunea delictuală și prejudiciul material are loc atunci când comportamentul infracțional al salariatului a precedat apariția prejudiciului și când acest prejudiciu a survenit (apărut) în consecința comportamentului menționat. De exemplu, după încheierea zilei de lucru și plecarea de la serviciu șeful de depozit a uitat să deconecteze reșoul electric, ceea ce a condus la izbucnirea incendiului și nimicirea unei părți din bunurile stocate. Întrucât în cazul dat prejudiciul a apărut în urma comportamentului delictual al gestionarului, el urmează să recupereze prejudiciul material cauzat de incendiu.

Vina (culpa) salariatului poate fi intenționată (când, de exemplu, acesta a însușit o parte din patrimoniul întreprinderii) sau imprudentă (când, de exemplu, șeful de depozit din greșeală a eliberat o cantitate mai mare de stocuri decât era indicat în fișa limită de ridicare a valorilor materiale, ceea ce a condus inevitabil la apariția lipsurilor). Totodată în conformitate cu legislația muncii angajatorul este obligat să demonstreze vina salariatului care a cauzat prejudiciul material, efectuând o anchetă de serviciu pentru stabilirea mărimii prejudiciului material și a cauzelor apariției acestuia cu solicitarea unei explicații în scris de la salariat. Însă și din această regulă este excepție și anume: salariații care au primit spre decontare numerar sau valori materiale se consideră apriori vinovați de lipsurile, pierderea, degradarea, deteriorarea sau distrugerea acestor active, cu excepția cazurilor când ei vor putea demonstra lipsa vinei sale în cauzarea prejudiciului angajatorului. În afară de aceasta, în conformitate cu articolul 334 alineatul (1) din **Codul muncii al Republicii Moldova** salariatul se scutește de răspundere materială dacă prejudiciul a fost cauzat de circumstanțe de forță majoră documentate sau de risc economic firesc (normal).

Generalizarea informației privind starea decontărilor cu persoanele culpabile privind recuperarea prejudiciului material se efectuează cu ajutorul contului de activ **226 „Creanțe ale personalului”**. Dacă recuperarea prejudiciului are loc în mod benevol, în baza ordinului (dispoziției, deciziei) conducătorului întreprinderii (când mărimea prejudiciului nu depășește salariul mediu lunar al angajatului, nu a fost omis termenul de o lună pentru emiterea ordinului și salariatul nu contestă temeiul și cuantumul reținerilor) sau după adoptarea deciziei favorabile întreprinderii de către instanța judecătorească, atunci se utilizează subcontul 2262 „*Creanțe privind recuperarea prejudiciului material*”. În debit se reflectă apariția (calcularea) creanțelor respective, iar în credit – achitarea acestora (inclusiv prin trecere în cont a creanțelor și datoriilor în cazul recuperării prejudiciului material cu bunuri echivalente). De menționat că în componența creanțelor nu se includ sumele T.V.A. pasibile restabilirii la decontările cu bugetul în cazurile când prejudiciul material se referă la bunurile cumpărate de la contribuabili ai T.V.A. Aceasta se explică prin faptul că:

- în primul rând, bunurile constatate lipsă în procesul inventarierii (adică ieșite din patrimoniul întreprinderii în urma sustragerii, pierderii, distrugerii etc.) nu reprezintă o livrare de mărfuri, întrucât în cazul dat nu are loc transmiterea dreptului de proprietate. Totodată nomenclatorul concret al cazurilor când o ieșire de valori materiale poate fi considerată livrare de mărfuri este expus în articolul 93 punctul 3) din **Codul fiscal** și reunește 13 ocazii. Însă printre acestea lipsurile nu se regăsesc;

• în al doilea rând, întrucât lipsurile de bunuri nu fac parte din categoria livrărilor de mărfuri, cu atât mai mult acestea nu pot fi calificate nici drept livrării impozabile care urmează să fie însoțite de calcularea taxei pe valoarea adăugată în favoarea bugetului. Cerința prevăzută de articolul 102 alineatul (8) din **Codul fiscal** de a nu deduce suma T.V.A. aferentă bunurilor procurate care ulterior au fost sustrate (adică au constituit lipsuri) și de a o raporta la costurile sau cheltuielile perioadei nicidecum nu înseamnă că suma în cauză se calculează. Potrivit articolelor 97, 101, 108 și 117 din **Codul fiscal** calcularea obligației fiscale privind T.V.A. pasibilă achitării de către beneficiarii livrărilor de bunuri are loc prin înmulțirea valorii impozabile la cota-standard sau cota redusă a T.V.A. cu emiterea facturilor fiscale și prezentarea acestora beneficiarilor (cumpărătorilor). Pe când în cazul identificării lipsurilor, după cum s-a menționat mai sus, livrare de mărfuri nu are loc și, ca urmare, nu este posibilă nici calcularea taxei pe valoarea adăugată exigibile. În realitate, în articolul 102 alineatul (8) din **Codul fiscal** este vorba despre necesitatea corectării (ajustării, micșorării) unei părți din suma T.V.A. care anterior a fost trecută în cont (a fost dedusă) prin debitarea contului **534 „Datorii față de buget”** și creditarea contului **521 „Datorii comerciale curente”**. La rândul său, corectarea (ajustarea, micșorarea) unei părți din suma T.V.A. trecută anterior în cont (dar nicidecum calcularea repetată a acesteia în favoarea bugetului) poate fi efectuată în mod diferit și anume:

a) sau prin stornarea sumei în cauză (cu debitarea contului **534 „Datorii față de buget”** și creditarea contului **521 „Datorii comerciale curente”**) și atribuirea acesteia la costurile sau cheltuielile perioadei (cu debitarea unuia din conturile **811 „Activități de bază”, 821 „Costuri indirecte de producție”, 713 „Cheltuieli administrative”** etc. și creditarea contului **521 „Datorii comerciale curente”**). Ca urmare, starea decontărilor cu furnizorul (subiectul economic terț) va rămâne neschimbată, întrucât una și aceeași sumă va fi înregistrată o dată în paranteze (sau cu cerneală roșie), iar a doua oară fără paranteze, rezultatul însumării acestora fiind egal cu zero. Totodată suma dedusă a T.V.A. (stornată din debitul contului **534 „Datorii față de buget”**) se va micșora, majorând astfel datoria curentă față de buget;

b) sau prin majorarea nemijlocită a costurilor/cheltuielilor perioadei și a obligației fiscale privind T.V.A. (cu debitarea unuia din conturile **811 „Activități de bază”, 821 „Costuri indirecte de producție”, 713 „Cheltuieli administrative”** etc. și creditarea contului **534 „Datorii față de buget”**).

Prima variantă este mai reprezentativă, denotă mai adecvat esența sau cerințele articolului 102 alineatul (8) din **Codul fiscal**, dar este legată de o manoperă contabilă semnificativă. Pe când cea de-a doua variantă este mai simplă, nu necesită spicuiuri de date suplimentare, în schimb nu reflectă literalmente spiritul legislației fiscale. De menționat că în literatura de specialitate preferința se acordă celei de-a doua variante care, la prima vedere, se asociază cu calcularea adăugătoare a sumei T.V.A., iar, de fapt, nu este altceva decât o simplă ajustare a taxei în cauză contabilizată anterior;

• în al treilea rând, statutul de plătitor (contribuabil) al T.V.A. îl dețin întreprinderile (subiecții economici care desfășoară activitate de întreprinzător), dar nu și salariații care activează în baza contractului individual de muncă (inclusiv persoanele culpabile din vina cărora au fost comise lipsuri). Numai întreprinderile înregistrate **în calitate de contribuabili ai T.V.A.** sunt obligate să calculeze suma T.V.A. exigibilă aferentă livrărilor impozabile, să determine suma T.V.A. pasibilă achitării la buget prin modalitatea expusă în articolul 101 din **Codul fiscal** și să prezinte cumpărătorilor (beneficiarilor) facturi fiscale. Totodată întreprinderilor plătitoare de T.V.A. li se permite (li se acordă dreptul) de a deduce taxa în cauză aferentă procurărilor efectuate în conformitate cu prevederile articolului 102 din actul juridic de mai sus. Însă nici una din obligațiile și permisiunile de mai sus nu se referă la salariații angajați în câmpul muncii sau la relațiile dintre aceștia și angajator. Cu atât mai mult, obligațiile și permisiunile menționate nu pot fi tălmăcite în mod extensiv prin extrapolare asupra unui mediu (domeniu) de reglementare străin;

• în al patrulea rând, nici costul de intrare al bunurilor circulante sau valoarea contabilă a imobilizărilor corporale cumpărate atribuite apoi în gestiune (sau spre decontare) salariaților care au comis lipsuri și nici prețurile de piață din localitatea respectivă care pot fi folosite pentru determinarea mărimii prejudiciului material (prin urmare, și a creanței persoanelor culpabile) nu includ suma

T.V.A. Iar potrivit articolului 341 din **Codul muncii al Republicii Moldova** anume aceste trei mărimi (costul de intrare, valoarea contabilă și prețurile de piață) servesc ca temei pentru decontări. Pe de altă parte, suma T.V.A. poate fi parte componentă a costului de intrare doar la întreprinderile care nu dispun de certificate de înregistrare în calitate de contribuabili ai T.V.A. De aceea pierderile (cheltuielile) reale generate de bunurile lipsă includ în așa caz și suma T.V.A., însă într-o formă depersonalizată (adică ca element constitutiv al unei mărimi unice). Respectiv și creanța persoanei culpabile va fi atribuită în întregime la venituri fără a constata vreo datorie față de buget, întrucât entitatea nu este înregistrată ca plătitor de T.V.A.;

• în al cincilea rând, tezele privind recuperarea prejudiciului material expuse în cartea „Corespondența conturilor contabile conform prevederilor S.N.C. și Codului fiscal” sunt depășite moral și contravin abordărilor actuale aferente impozitării cu T.V.A. Astfel, la pagina 376 din lucrarea nominalizată se afirmă următoarele: „Lipsurile și pierderile din deteriorarea bunurilor care urmează să fie recuperate de persoanele vinovate se califică ca ieșiri de active corespunzătoare și se impozitează cu TVA în baze generale. În acest caz TVA se include în suma creanțelor aferente reclamațiilor înaintate și recunoscute”. În continuare (mai precis, la paginile 379 și 380) această afirmație este ilustrată prin următoarele operațiuni economice și formule contabile:

- a) restabilirea sumei TVA trecută anterior în cont și aferentă lipsurilor și pierderilor supranormative din deteriorarea bunurilor nerecunoscute de persoanele vinovate – debit contul **713**, credit contul **534**;
- b) reflectarea TVA de la sumele prejudiciului material adjudecat conform deciziei instanței judecătorești – debit contul **227**, credit contul **534**;
- c) stornarea sumei TVA raportată la cheltuieli la depistarea lipsurilor și pierderilor din deteriorarea bunurilor în cazul când reclamațiile au fost înaintate de întreprindere și satisfăcute de instanța judecătorească în unul și același an de gestiune – debit contul **713**, credit contul **534**;
- d) decontarea sumei TVA raportată la cheltuieli la depistarea lipsurilor și pierderilor din deteriorarea bunurilor în cazul când reclamațiile au fost înaintate de întreprindere și satisfăcute de instanța judecătorească în diferiți ani de gestiune – debit contul **534**, credit contul **331**.

De menționat că conținutul operațiunilor economice și formulele contabile conexe sunt preluate literalmente din cartea menționată, iar contul **227** avea pe atunci (adică în anul 2007) aceeași șarjă semantică ca și actualul cont **226 „Creanțe ale personalului”**.

Însă tezele de mai sus și, cu atât mai mult, formulele contabile aferente nu mai sunt actuale, deși conținutul articolului 93 punctele 3) și 6) din **Codul fiscal** pe care acestea se bazează a rămas practic fără schimbare. Momentul-cheie rezidă în aceea că tălmăcirile recente ale prevederilor legislației fiscale aferente bunurilor lipsă diferă principial de tratamentul acestora de pe vremuri. În prezent se consideră că apariția lipsurilor nu mai este legată de transmiterea dreptului de proprietate asupra acestora persoanelor culpabile. Prin urmare, nici nu există temei de a include suma T.V.A. în componența prejudiciului material, majorând astfel creanța angajaților vinovați și datoriile curente față de buget.

Pe de altă parte, în practică sunt frecvente cazurile când persoana culpabilă nu-și recunoaște vina, iar suma prejudiciului material depășește salariul mediu lunar al acesteia sau când din diverse motive a fost omis termenul de o lună pentru emiterea ordinului (dispoziției, deciziei) privind recuperarea prejudiciului. În asemenea situații litigiul dintre angajat și angajator se soluționează doar pe cale judiciară. Totodată dacă creanța salariatului se reflectă în contabilitatea financiară a întreprinderii până la luarea deciziei de către instanța judecătorească, atunci în aceste scopuri în desfășurarea contului sintetic de mai sus este oportun de deschis subcontul suplimentar „*Creanțe contingente privind recuperarea prejudiciului material*”. În debitul acestui subcont se reflectă apariția (calcularea) creanțelor contingente respective în baza reclamațiilor înaintate, dar nerecunoscute de persoanele culpabile, iar în credit – anularea sau adjudecarea (imputarea sau recunoașterea) acestor creanțe în baza deciziei instanței judecătorești. Soldul subcontului suplimentar este debitor și reprezintă mărimea creanțelor contingente ale persoanelor culpabile la finele lunii, trimestrului sau anului.

Tezele de mai sus pot fi ilustrate cu următorul exemplu.

Admitem că cu ocazia inventarierii generale a patrimoniului fermei ovicole a întreprinderii agricole „Viitorul” S.R.L. la finele lunii decembrie 2018 s-a constatat lipsa a 10 capete de ovine tinere cu valoarea contabilă de 4 000 lei care a fost stabilită ca produsul dintre masa vie a șeptelului în cauză

și costul planificat al unui kilogram de masă vie. În baza surselor de informație legale privind prețurile de piață la ovinele în masă vie care erau în vigoare pentru localitatea dată la ziua cauzării prejudiciului s-a stabilit că mărimea acestuia constituie 6 000 lei. Între colectivul de muncă al fermei ovicole în număr de trei persoane și angajator este încheiat un contract de răspundere materială colectivă (de brigadă). Întrucât membrii colectivului nu și-au recunoscut vina, iar suma prejudiciului material nu poate fi percepută din salariul acestora (mărimea lunară a căruia este egală cu 1 600 lei) conform ordinului conducătorului întreprinderii, entitatea a fost nevoită să înainteze o reclamație în instanța judecătorească cu achitarea taxei de stat în sumă de 210 lei prin intermediul unui titular de avans.

În anul următor (de exemplu, în februarie 2019) angajații fermei ovicole au fost recunoscuți vinovați, fiind totodată obligați să recupereze întreprinderii cheltuielile judecătorești suportate. În afară de aceasta, instanța judecătorească a stabilit că toți ciobanii au același grad de vinovăție, iar fiecare din ei urmează să achite gospodăriei în decursul a 10 luni (martie-decembrie) ale anului 2019 câte 2 070 lei $[(6\,000 : 3) + (210 : 3)]$ (sau câte 207 lei lunar prin reținere din salariu).

În conformitate cu politicile contabile ale întreprinderii creanțele contingente ale persoanelor vinovate privind recuperarea prejudiciului material previzionat se reflectă într-un subcont suplimentar deschis în desfășurarea contului de activ **226 „Creanțe ale personalului”**.

Conform calculelor efectuate la finele anului 2018 costul efectiv al unui kilogram de masă vie a ovinelor tinere este egal cu costul planificat.

Gospodăria este înregistrată la Serviciul Fiscal de Stat în calitate de contribuabil al T.V.A.

Astfel, din datele exemplului de mai sus rezultă următoarele operațiuni economice și formule contabile.

În anul 2018

1. Casarea ovinelor tinere lipsă cu estimarea acestora la valoarea contabilă (adică la costul planificat al unui kilogram de masă vie):

debit contul **714 „Alte cheltuieli din activitatea operațională”** – în sumă de 4 000 lei,

credit contul **212 „Active biologice circulante”** – în sumă de 4 000 lei.

2. Reflectarea creanțelor contingente ale persoanelor vinovate presupuse privind recuperarea prejudiciului material previzionat:

debit contul **226 „Creanțe ale personalului”**, subcontul suplimentar *2265 „Creanțe contingente privind recuperarea prejudiciului material”* – în sumă de 6 000 lei,

credit contul **535 „Venituri anticipate curente”** – în sumă de 6 000 lei.

Notă. Inițial suma de 6 000 lei poate fi contabilizată ca venituri anticipate pe termen lung cu transferarea acestora la data raportării în componența veniturilor anticipate curente.

3. Acordarea avansului din casierie cu scopul achitării taxei de stat:

debit contul **226 „Creanțe ale personalului”** – în sumă de 210 lei,

credit contul **241 „Casa”** – în sumă de 210 lei.

4. Achitarea taxei de stat prin intermediul titularului de avans:

debit contul **261 „Cheltuieli anticipate curente”** – în sumă de 210 lei,

credit contul **226 „Creanțe ale personalului”** – în sumă de 210 lei.

În anul 2019

5. Transferarea creanțelor contingente în componența creanțelor calculate (adjudicate) în legătură cu aceea că instanța judecătorească i-a recunoscut vinovați pe angajații fermei ovicole:

debit contul **226 „Creanțe ale personalului”**, subcontul *2262 „Creanțe privind recuperarea prejudiciului material”* – în sumă de 6 000 lei,

credit contul **226 „Creanțe ale personalului”**, subcontul suplimentar *2265 „Creanțe contingente privind recuperarea prejudiciului material”* – în sumă de 6 000 lei.

6. Recunoașterea sumei prejudiciului material adjudecat ca venituri ale perioadei de gestiune curente:

debit contul **535 „Venituri anticipate curente”** – în sumă totală de 6 000 lei,

credit contul **612 „Alte venituri din activitatea operațională”** – în sumă totală de 6 000 lei.

Notă. În funcție de politicile contabile ale întreprinderii și frecvența reținerilor prejudiciului material din salariul îndreptat spre plată formula contabilă de mai sus se întocmește sau lunar (în sumă de 600

lei), sau trimestrial (în sumă de 600 lei – în trimestrul I și în sumă de 1 800 lei – în fiecare din cele trei trimestre ulterioare).

7. Calcularea creanțelor angajaților fermei ovicole cu scopul recuperării cheltuielilor judecătorești suportate de întreprindere:

debit contul **226 „Creanțe ale personalului”**, subcontul 2262 „*Creanțe privind recuperarea prejudiciului material*” – în sumă de 210 lei,

credit contul **261 „Cheltuieli anticipate curente”** – în sumă de 210 lei,

8. Achitarea creanțelor totale ale angajaților fermei ovicole prin reținere periodică din salariile acestora îndreptate spre plată:

debit contul **531 „Datorii față de personal privind retribuirea muncii”** – în sumă totală de 6 210 lei (6 000 + 210),

credit contul **226 „Creanțe ale personalului”**, subcontul 2262 „*Creanțe privind recuperarea prejudiciului material*” – în sumă totală de 6 210 lei (6 000 + 210).

Notă. Dacă salariile calculate personalului întreprinderii vor fi îndreptate spre plată lunar, atunci de fiecare dată din salariul fiecărei persoane culpabile se va reține o sumă unică în mărime de 207 lei. Însă suma reținută nu trebuie să depășească în expresie relativă 20 % din suma salariului net convenit spre plată unui sau altui angajat culpabil. Totodată prin suma convenită spre plată se subînțelege salariul brut diminuat cu reținerile obligatorii prevăzute de legislația în vigoare (contribuțiile individuale de asigurări sociale de stat obligatorii, primele individuale de asigurare obligatorie de asistență medicală și impozitul pe venit).

De asemenea este cazul de menționat că modul actual de reflectare exclusivă a creanțelor persoanelor culpabile privind recuperarea prejudiciului material în debitul contului **226 „Creanțe ale personalului”**, indiferent de termenul achitării acestora (în anul de gestiune curent sau în perioadele ulterioare), nu totdeauna este justificat și nu corespunde principiului de delimitare a activelor în dependență de gradul de lichiditate a acestora. În opinia noastră, utilizarea contului nominalizat este oportună doar atunci când în actele executorii, ordinul conducătorului întreprinderii sau angajamentul scris al salariatului nu sunt indicate termenele concrete de achitare a creanțelor sau când aceste termene se înscriu în limitele anului de gestiune curent. În toate celelalte cazuri creanțele persoanelor culpabile urmează să fie calificate drept creanțe pe termen lung cu contabilizarea acestora în contul de activ **161 „Creanțe pe termen lung”**.

Concluzii

Din cele relatate în studiul dat rezultă următoarele concluzii și recomandări:

1. Pe lângă cazurile de tragere a salariaților la răspundere materială enumerate în **Codul muncii al Republicii Moldova** la recuperarea prejudiciului se poate proceda dacă, în primul rând, acțiunea sau inacțiunea salariatului încalcă legislația în vigoare, iar în al doilea rând, dacă există o legătură causală între comportamentul delictual al salariatului și prejudiciul material survenit din acesta;
2. Suma T.V.A. aferentă bunurilor lipsă nu se include în creanța persoanei culpabile, întrucât acestea nu i se transmite dreptul de proprietate asupra activelor în cauză;
3. Pentru reflectarea anticipată (până la decizia instanței judecătorești) a creanței persoanei culpabile presupuse este oportun de deschis subcontul suplimentar 2265 „*Creanțe contingente privind recuperarea prejudiciului material*”.

Bibliografie

1. Codul fiscal. 2007. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, ediție specială.
2. Codul civil al Republicii Moldova. 2002. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 82-86.
3. Codul muncii al Republicii Moldova. 2003. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 159-162.
4. Legea privind actele legislative. 2002. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 36-38.
5. Legea contabilității. 2007. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 90-93/399.
6. Planul general de conturi contabile. 2013. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 233-237.
7. Standardul Național de Contabilitate „Venituri”. 2013. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 233-237.
8. Nederița, A. 2007. *Corespondența conturilor contabile conform prevederilor S.N.C. și Codului fiscal*. Chișinău: Contabilitate și audit.

МЕТОДЫ УЧЕТА ЗАТРАТ И ИХ ЭВОЛЮЦИЯ

METHODS OF ACCOUNTING COSTS AND THEIR EVOLUTION

CZU: 657.47

ПАПКОВСКАЯ Пелагея Яковлевна

доктор экономических наук, профессор, Белорусский государственный экономический университет, г. Минск, Республика Беларусь

E-mail: pelagea@tut.by

Abstract. It is important to study the question of methods for recording costs and calculating at the present stage of developing the theory and practice of accounting. The results of the study of this issue allow the development of cost accounting and calculation methods in changing business conditions. The evolution of cost accounting and calculation methods is extrapolated into accounting practice and conditions it.

Keywords: accounting, cost accounting and costing methods, prime cost, costs, expenses, accounting policy.

Введение

В условиях значительного возрастания роли затрат на производство, как средства контроля за ходом производства, используемые приемы учета затрат призваны наиболее достоверно и оперативно отражать уровень показателя процесса производства – себестоимости продукции. Правильное понимание сущности метода учета затрат, его приемов и способов, необходимо для дальнейшего научного исследования вопросов данного участка бухгалтерского учета: конкретизации и обоснования задач, а также определения круга вопросов, требующих своего совершенствования.

Основная часть

Вопрос об исследовании методов учета затрат на производство и калькулирования себестоимости был актуальным в 80-х годах, он так же актуален и в настоящее время и требует своего решения.

Происходящая адаптация организации бухгалтерского учета и ее гармонизация в соответствии с международными стандартами определяют и эволюционное развитие методологии учета производственных затрат. Отдельные авторы признают в качестве методов калькуляционный и некалькуляционный методы учета затрат. При калькуляционном методе затраты группируются по объектам с целью исчисления себестоимости готовой продукции. При некалькуляционном периодические затраты, отражаемые в составе общехозяйственных расходов, не включаются в себестоимость объектов калькулирования, а списываются в конце отчетного периода на уменьшение выручки от реализации.

Методы учета затрат представим в виде таблицы 1.

Необходимо подчеркнуть, что в таблице приведены точки зрения авторов, наиболее полно и серьезно анализирующих методы учета затрат и калькулирования.

Вопрос о методах учета затрат на производство и калькулирования себестоимости продукции исследовался в работах А.Ш. Маргулиса, И.И. Поклада, Н.Г. Чумаченко, А.С. Наринского, В.Б. Ивашкевича, И.А. Басманова, П.С. Безруких, Н.П. Кондракова, С.А. Николаевой, М.А. Вахрушиной, Т.П. Карповой, П.И. Камышанова и др.

Методы учета затрат и калькулирования исследованы в работах И.А. Басманова, по мнению которого одним из главных недостатков существующих классификаций методов является смешение объектов учета затрат с методами учета. Исходя из этого положения он

классифицирует методы учета затрат по способу познания, т.е. по процессу формирования затрат, на нормативный и ненормативный [2, с. 65]. Методы калькулирования себестоимости продукции излагаются у него также отдельно от методов учета затрат и характеризуются как научно обоснованная совокупность приемов исчисления себестоимости.

Таблица 1. Группировка рассматриваемых отдельными авторами методов учета затрат

Наименование методов	Авторы							
	В.К.Радостовец	И.А. Ламыкин	М.З. Пизенголец	И.А. Белебева	П.А. Костюк	В.Д. Смирнов	И.Н. Белый	Г.М. Лисович, И.Ю. Ткаченко
Простой	+							+
Попередельный	+	+		+	+		+	+
Показный	+	+		+	+			+
Показно-коэффициентный	+							
Пофазный (операционный)		+						
Двухфазный			+					
Однофазный			+					
Прямого отнесения				+		+		
Косвенного отнесения				+		+		
Транзитный			+	+		+		
Нормативный	+	+	+	+	+			
Попроцессный					+		+	+
Однопозиционный							+	
Нормативно-однопозиционный							+	
Нормативно-попроцессный							+	
Нормативно-попередельный							+	

Источник: [1, с. 176].

Противоположного мнения придерживается С.А. Николаева. Объединяя методы учета затрат с методами калькулирования, она считает, что «под методами учета затрат на производство и калькулирования себестоимости продукции обычно понимают совокупность приемов организации документирования и отражения производственных затрат, обеспечивающих определение фактической себестоимости продукции и необходимую информацию для контроля за этим процессом. В основе классификации методов – объекты учета затрат на производство, объекты калькулирования и способы контроля за себестоимостью» [3, с. 57].

Согласиться в полной мере с данным утверждением нельзя, но в том, что метод учета затрат представляет собой совокупность приемов и способов отражения затрат с С.А. Николаевой следует согласиться и поддержать это мнение.

Таким образом, по вопросу о методах учета затрат на производство и калькулирования себестоимости продукции как среди экономистов сложились разные мнения. Одни считают, что методы учета и калькулирования зависят и обуславливаются объектом учета затрат, и отрицают отдельное существование методов учета затрат, и отрицают отдельное существование методов учета затрат и калькулирования.

Анализ зарубежных источников по этому вопросу показывает, что точки зрения авторов самые различные. Так, американские экономисты Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл придерживаются мнения, что методы учета затрат и калькулирование едины и «они основаны на одной из двух концепций: позаказный метод учета себестоимости или попроцессный метод учета себестоимости» [4, с. 144].

Толкование методов учета затрат и калькулирования себестоимости неодинаковы у различных авторов в связи с тем, что их формирование происходит под влиянием конкретной учетной практики. Но главная причина расхождения во мнениях о методе и его сущности –

отсутствие диалектического подхода к изучению явлений и происходящих процессов. Метод учета затрат, как и метод бухгалтерского учета, является способом познания и отражения предмета учета. А предметом учета затрат являются затраты предприятий на производство продукции. Метод призван отразить сам процесс формирования затрат применительно к конкретным объектам производства. Он обеспечивает получение достоверных показателей об объекте затрат в производственном процессе.

По мнению автора, все рассмотренное выше многообразие приемов и способов учета затрат нельзя считать методами. Только их совокупность составляет метод учета затрат на производство. Каждый из рассмотренных выше приемов и способов (простой, попередельный, попроцессный, однопозиционный, позаказный, позаказно-коэффициентный, пофазный, двухфазный, однофазный, прямого отнесения, косвенного отнесения, транзитный, попроцессный, нормативный) представляет собой элемент метода учета затрат на производство. Каждый из них способствует полному и всестороннему отражению затрат по объекту учета. Нам важен учет затрат и в целом по всему объекту, и по переделам, заказам, фазам производства, а также использование приемов прямого, косвенного и транзитного отнесения, использование нормативов. Однако они не являются методами учета затрат, а лишь составными элементами. Мы считаем, что не может быть множество методов учета затрат, а существует один метод учета затрат, позволяющий давать объективную картину фактических производственных затрат по объектам учета. Поэтому точка зрения экономистов, которая заключается в представлении предметов в представлении приемов учета затрат в качестве методов, является на наш взгляд, неверной.

Таким образом, метод учета затрат – это совокупность приемов и способов, которая обеспечивает достоверное и всестороннее отражение производственных затрат по объектам учета. Только использование совокупности упоминавшихся приемов учета затрат даст полную информацию о затратах в процессе производства. Метод представляет совокупность приемов для освоения существующих в действительности предметов исследования – затрат процесса производства.

Актуальной остается организация учета затрат на производство на основе использования нормативов производственных затрат, выявления отклонений от действующих нормативов производственных затрат, выявления отклонений от действующих нормативов, отражения изменения норм расхода ресурсов на получение продукции. Такая постановка учета затрат отвечает всем требованиям экономической информации, оперативного управления за процессом производства и руководства предприятием. Применение нормативов в учетной практике позволило бы с большей точностью и оперативностью не только исчислять себестоимость, но и выявлять отклонения по каждой статье затрат.

В отличие от авторов, признающих самостоятельное существование нормативного метода учета затрат, мы считаем, что нормативный учет функционирует как один из приемов метода учета затрат на производство.

Исследование состояния и развития методов учета затрат показывает, что экономистами, как отечественными так и зарубежными, за основу определения метода принимают объект калькулирования. С этим согласиться нельзя по той причине, что производственный учет в целом, а тем более его составную часть – учет затрат, нельзя признать только калькуляционным. Учет затрат должен обеспечить отражение всех производственных затрат в производственном процессе согласно его технологии. В этом его функциональная направленность. При этом не всегда ставится цель исчислять себестоимость продукции. Функции учета затрат определены не только целью исчисления себестоимости, но и их отражением в целях прогнозирования и регулирования в разрезе элементов контроля по принципу «приход» - «расход» и формирования конечного результата деятельности как предприятия в целом, так и его структурных подразделений (центров ответственности за формирование затрат).

Применение конкретных из них на каждом предприятии должно определяться его учетной политикой, которая зависит от особенностей хозяйственной деятельности, в процессе

осуществления которой «...часто возникает ситуация, когда приходится обосновывать правомерность включения некоторых затрат в состав себестоимости в связи с определенными хозяйственными факторами, подтверждающими реальное состояние учетных объектов на предприятии» [5, с. 73].

Регламентация возможных приемов и способов учета затрат позволит произвести их систематизацию и классификацию в двух аспектах:

- в разрезе объектов учета затрат;
- в разрезе целей контроля за ними, прогнозирования и регулирования.

Для отражения затрат по объектам учета могут использоваться такие приемы и способы, как позаказный, попередельный, попроцессный. В целях контроля за затратами, их прогнозирования и регулирования может применяться прием нормированного и ненормированного учета затрат в разрезе их видов. Оба варианта позволяют формировать затраты по центрам ответственности (структурным подразделениям) и видам получаемой продукции.

Технологические и организационные особенности производства, а также длительность производственного цикла определяют характерные особенности организации производственного учета и калькулирования себестоимости продукции как информационной системы, в основу которой должны быть положены соответствующие принципы. Принципы не могут быть произвольными, так как они выражают суть исследуемого предмета путем его последовательного наблюдения.

Исходя из этого следует вначале определить предметную область калькулирования, а затем изложить принципы ее функционирования.

По существу рассматриваемого вопроса необходимо сделать акцент на том, что необходимо различать принципы формирования себестоимости и принципы ее калькулирования, которые существуют объективно и определяют последовательность функционирования калькулирования в качестве предмета исследования в учетной практике. Исходя из этого целесообразно выделить принципы организации производственного учета и принципы формирования себестоимости представив их позициями более высокого порядка, и изложить их в следующей системной последовательности:

- общие принципы организации производственного учета;
- принципы формирования себестоимости;
- принципы калькулирования себестоимости продукции (работ, услуг).

Общие принципы организации производственного учета отражают следующие технологические и организационные аспекты предпринимательской деятельности хозяйствующего субъекта: непрерывность его деятельности, неизменность порядка учета затрат на производств в течение отчетного периода и последовательность его применения в последующих периодах, разделение текущих затрат на производство и затрат сфер капитальных вложений и социально-бытового обслуживания, использование единой оценки производственных затрат в отчетном и последующих периодах, полнота отражения в учете всех расходов.

Принципы формирования себестоимости продукции (работ, услуг) определяют объективность содержания этого показателя и его сущность. К ним можно отнести следующие: научно обоснованное определение состава затрат, включаемых в себестоимость продукции (работ, услуг); обоснованная оценка основных факторов производства; включение в себестоимость затрат, относящихся к отчетному периоду.

Принципы калькулирования себестоимости продукции (работ, услуг) представляют порядок и последовательность самой процедуры калькулирования. К ним можно отнести: определение необходимой классификации затрат; сближение объектов учета затрат и калькулирования, обоснованность выбора объектов калькулирования, обоснованность базы распределения затрат между объектами калькулирования, обоснованность оценки незавершенного производства, установление калькуляционных единиц установление

последовательности закрытия счетов по учету затрат, определение совокупности приемов и способов исчисления себестоимости (метода калькулирования).

Принципы формирования себестоимости, конечно же, являются основополагающими. Но вместе с тем, несмотря на установленный порядок формирования себестоимости, распределение общих затрат и исчисление себестоимости продукции является важнейшей проблемой. Необходимость распределения затрат вызывается рядом объективных причин, одной из которых является получение нескольких видов продукции. Следовательно, процедура калькулирования должна обеспечить формирование данных по себестоимости продукции не только технологического, но и всего производственного процесса. Необходимость исчисления себестоимости продукции предопределяется целесообразностью дальнейшего ее выпуска, оптимизации ассортимента и установлением соответствующей цены при ее реализации, необходимостью оценки запасов готовой продукции. Это обоснование необходимости процедуры калькулирования обусловлено конкретными особенностями функционирования каждого хозяйствующего субъекта, поэтому оно должно находить отражение в сформулированной предприятием учетной политике. В данном документе в отдельном разделе, который можно определить как «Процедура калькулирования себестоимости продукции», необходимо отразить следующие позиции:

1. Установленную классификацию затрат: либо по элементам, либо в разрезе калькуляционных статей. Перечень калькуляционных статей затрат.

2. Перечень объектов калькулирования с указанием калькуляционных единиц.

3. Последовательность закрытия счетов затрат, исходя из характерных особенностей и наличия тех или иных видов производств у хозяйствующего субъекта.

4. Метод калькулирования себестоимости продукции с характеристикой и указанием сферы применения каждого способа и приема всей совокупности калькуляционных расчетов. Обоснование используемых баз распределения общих затрат между отдельными объектами калькулирования.

5. Наличие и обоснование необходимости (постатейного) распределения затрат между объектами калькулирования.

6. Порядок оценки, объекты и распределение затрат незавершенного производства.

Существующая практика осуществления калькуляционных расчетов располагает большой номенклатурой используемых калькуляционных единиц, являющихся выразителем многообразия технологических особенностей хозяйственной деятельности.

Как уже отмечалось, калькулирование тесно связано с учетом затрат и эта органическая взаимообуславливающая связь в значительной степени влияет на формирование представления о методе калькулирования. Многие авторы, рассматривающие в своих работах данный вопрос, не разделяют метод учета затрат и метод калькулирования. Такая точка зрения ученых была представлена как в литературных источниках 80-х годов, так и в изданиях настоящего времени.

Выводы

Метод калькулирования представляет собой научно обоснованную совокупность приемов для определения себестоимости продукции. Суть метода в том, как определить и найти количественное и качественное значение единицы и всей продукции. Поэтому, на наш взгляд, решение вопроса о методе калькулирования себестоимости должно быть аналогично нашей точке зрения на вопрос о методе учета затрат.

Ошибочность понимания метода привела экономистов к тому, что такие приемы и способы калькулирования, как суммирование, исключение затрат, распределение, прямой расчет, использование коэффициентов и другие, представлены и них методами. Мы считаем, что научной основы для такого представления нет, так как обеспечить достижение конечной цели калькулирования – определение себестоимости единицы продукции – может только сам

метод калькулирования. Ведь метод призван и должен дать полную экономическую характеристику предмету исследования.

Существует лишь один метод калькулирования, который включает ряд приемов и способов, способствующих точному и своевременному определению себестоимости единицы продукции. Автор считает, что метод калькулирования существует самостоятельно, отдельно от метода учета затрат, так как они имеют различные предметы исследования и специфические, присущие каждому из них, приемы и способы исследования.

Литература

1. Папковская, П.Я. Производственный учет в АПК: теория и методология/ П.Я.Папковская. – Мн.: ООО «Информпресс», 2001 – 216 с.
2. Басманов, И.А. Теоретические основы учета и калькулирования себестоимости промышленной продукции / И.А. Басманов. – М.: Финансы, 1970. – 168 с.
3. Николаева, С.А. Принципы формирования и калькулирования себестоимости / С.А. Николаева. – М.: Аналитика-Пресс, 1997. – 144 с.
4. Нидлз, Б. Принципы бухгалтерского учета / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл / пер. с англ. под ред. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 1994. – 496 с.
5. Папковская, П.Я. Оценка роли налоговых платежей в формировании себестоимости продукции / П.Я. Папковская // Вестн. Полоц. гос. ун-та. Сер. Д, Экон. и юрид. науки. — 2017. — № 14. — С. 71–74.

ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND CONTABILITATEA CREATIVĂ

CREATIVE ACCOUNTING: CONCEPTUAL APPROACHES

CZU: 657:342.359(498)

GROSU Veronica¹, TIMOFTE Cristina (Coca)²

¹Dr., prof. univ.; ²Drd.; ^{1,2}Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România

E-mail: ¹veronicag@seap.usv.ro, ²cristinat.coca@gmail.com

Rezumat. Scopul principal al acestei lucrări este focalizat pe stabilirea delimitărilor între conceptele de contabilitate creativă și de fraudă financiar-contabilă, și reliefarea anumitor considerații referitoare la aspectele comportamentale implicate de utilizarea practicilor de contabilitate creativă și a celor frauduloase.

Cuvinte cheie: contabilitate creativă; fraudă; creative accounting, manipularea informației, România.

Cod JEL: M41

Introducere

Modelarea informației contabile atât cât permite cadrul normativ de reglementare, prin folosirea anumitor opțiuni sau tratamente contabile alternative, ori a estimărilor pentru a obține efectul dorit, poate fi considerată a fi o definiție succintă a termenului de contabilitate creativă. Însă, orice altă modelare care se face cu nerespectarea normelor și reglementărilor contabile definește conceptul de contabilitate ilicită sau fraudă financiar-contabilă.

Cercetarea de față își propune prezentarea celor două sintagme menționate, de contabilitate creativă și de fraudă financiar-contabilă așa cum au fost acestea definite în literatura de specialitate, cu evidențierea caracteristicilor comune și a celor dihotomice, precum și enunțarea unor definiții proprii ale conceptelor.

Lucrarea a abordat o cercetare interdisciplinară, abordând aspecte din domeniul contabilității, fiscalității și dreptului.

În opinia noastră, abordarea unei astfel de teme de cercetare este de un real interes pentru toți utilizatorii de informație generată de sistemul informațional contabil, datorită naturii controversate și a divergențelor de opinii existente la nivelul literaturii naționale și internaționale.

Obiectivele principale ale cercetării teoretice întreprinse sunt reprezentate de:

- *Obiectivul 1* – Clarificarea delimitărilor conceptuale dintre contabilitatea creativă și fraudă financiar-contabilă;
- *Obiectivul 2* – Enunțarea unor definiții proprii a conceptelor de *contabilitate creativă* și de *fraudă financiar-contabilă*.

Contabilitatea creativă și contabilitatea ilicită – puncte de vedere

Din studierea literaturii de specialitate a reieșit faptul că nu există o definiție consacrată a conceptului de contabilitate creativă ci variațiuni de definiție a acestuia, care în final conduc la conturarea unor caracteristici general acceptate, precum și la evidențierea unor opinii dihotomice. În cele ce urmează vor fi prezentate câteva abordări conceptuale privind contabilitatea creativă regăsite atât în literatura străină cât și în cea națională, ulterior fiind extrase caracteristicile comune identificate, urmând ca în final, având în vedere aspectele prezentate să fie elaborată o definiție proprie a conceptelor de contabilitate creativă și de fraudă financiar-contabilă.

Prima alăturare a termenilor *creativitate* și *contabilitate* a fost identificată ca fiind făcută în anii 1950 de către Park (1958) și Bows (1959). În lucrările lor aceștia fac referire la creativitatea din contabilitate ca reprezentând o caracteristică pozitivă și necesară pentru profesioniștii contabili, care adresează nevoia găsirii celor mai bune soluții în vederea creșterii rentabilității capitalului investit.

Mai tarziu, Argenti (1973) definește contabilitatea creativă în sensul general acceptat în cadrul literaturii de specialitate, sensul peiorativ atribuit sintagmei datorându-se faptului că menționarea acesteia s-a efectuat în contextul analizei factorilor determinați pentru eșecul afacerilor și ca un element prevestitor al crizei. În lucrarea sa, acesta afirmă: „Contabilitatea creativă este o politică deliberată folosită de manageri cu scopul de a înșela acționarii, creditorii și pe ei însuși cu privire la patrimoniul și progresul unei companii în general și cu privire la dificultățile ei financiare în particular.”

Pe plan național, prima lucrare care conține mențiuni referitoare la contabilitatea creativă aparține profesorului Feleagă (1996). Acesta prezintă câteva puncte de vedere asupra dimensiunii și limitelor contabilității creative, menționând faptul că aceasta contribuie la exagerarea creșterii crizei economice contemporane.

Naser (1993) afirmă faptul că apariția contabilității creative s-ar datora caracterului discreționar al conducerii care, profitând de vidul existent uneori în cadrul normelor și reglementărilor contabile, alege între diferitele opțiuni disponibile.

Griffiths (1986) folosește sintagma de contabilitate creativă pentru a descrie tehnicile utilizate de management în vederea manipulării cifrelor prezentate în situațiile financiare ale companiilor. Existența contabilității creative este considerată ca fiind posibilă datorită flexibilității și neclarității sau impreciziei regulilor contabile și a celor de drept comercial.

Mulford and Comisky (2002), definesc contabilitatea creativă ca reprezentând „orice pas și oricare dintre pașii făcuți în direcția jocului cifrelor contabile, inclusiv alegeri și aplicări agresive a principiilor contabile care se încadrează sau depășesc limitele principiilor contabile general acceptate și raportări financiare frauduloase.”

O altă definiție a conceptului de contabilitate creativă este realizată de Jones (2010) ca reprezentând utilizarea *flexibilității permise de contabilitate* în conformitate cu cadrul legal pentru măsurarea și prezentarea informațiilor din conturi în vederea favorizării cu precădere a intereselor celor care pregătesc situațiile financiare în detrimentul celorlalți utilizatori.

Lainez și Callao (1990) consideră contabilitatea creativă drept utilizarea posibilităților, respectiv existența opțiunilor, subiectivismului și a lacunelor în norme, oferite de legislația contabilă de a prezenta situații financiare care să reflecte o imagine dorită și nu una obiectivă a realității. De aceea s-a dezvoltat paradigma conform căreia adevărul contabil nu este un adevăr reflectat de informațiile contabile ci este mai degrabă unul construit prin intermediul acestora.

Contabilitatea creativă implică existența unei dilemei etice în care se consideră că este pus profesionistul contabil, atunci când alege să practice tehnici de contabilitate creativă (Usurelu et al, 2010).

Stolowy (2009) definește contabilitatea creativă prin analiza obiectivelor țintă a acesteia și a procedurilor și uzanțelor la care se apelează pentru manipularea informațiilor. Obiectivul contabilității creative are în vedere modificarea conturilor, atât în sensul îmbunătățirii lor, dar uneori și în scop invers, mai ales atunci când se dorește minimizarea rezultatului pentru reducerea impozitului sau a sumei aferente participării salariaților la profit.

De asemenea, referitor tot la obiectivele urmărite se face precizarea că uneori apelarea la tehnici și modalități de contabilitate creativă se realizează fără un obiectiv precis, de exemplu atunci când regulile contabile nu prevăd soluții pentru diferite situații apărute în practică. În această lumină atributul contabilității de a fi creativă nu este unul peiorativ, ci laudativ, sintagma contabilitate creativă putând fi înlocuită în acest context de sintagma contabilitate inovatoare, care presupune rezolvarea unei probleme prin perfecționare sau prin aplicarea de soluții moderne, prin aducerea a ceva nou într-o practică, activitate sau într-un sistem.

Conform unor opinii (Horomnea, Pascu and Istrate, 2012), „contabilitatea creativă are un dublu rol. Pozitiv, atunci când ajută la îndeplinirea criteriului de imagine fidelă și negativ asupra realizării

imaginii fidele dacă flexibilitatea pe care o permite normele contabile este folosită pentru realizarea unor raportări în favoarea unui număr restrâns de utilizatori ai informației contabile, în detrimentul majorității acestora.”

Alți termeni utilizați atunci când se face referire la contabilitate creativă sunt: contabilitate agresivă (întrucât împinge limita normelor și reglementărilor legale în scopul atingerii unui anumit obiectiv), managementul poziției și performanței financiare (folosirea flexibilității permise de norme și reglementări pentru a asigura atingerea unui anumit profit așteptat sau în vederea asigurării obținerii unui profit constant de la o perioadă contabilă la alta), uniformizarea veniturilor (income smoothing), inginerie contabilă (întrucât în vederea obținerii imaginii dorite a fi proiectate, aceasta presupune o activitate de creație sau de cercetare de către profesioniștii contabili), ș.a.

În concluzie, se pot delimita câteva caracteristici comune identificate în cadrul definițiilor existente în literatura de specialitate cu privire la contabilitatea creativă, astfel:

- Reprezintă o politică deliberată (discreționară) a managementului;
- Are un caracter manipulativ sau deceptiv față de utilizatorii informației contabile generate și furnizate;
- Presupune specularea flexibilității (neclaritate, imprecizie, caracter interpretativ) permise de norme și reglementări în domeniu sau a vidurilor legislative;
- Implică interpretări agresive a principiilor contabile general acceptate;
- Are drept scop favorizarea cu precădere a intereselor celor care pregătesc situațiile financiare;
- Conduce la reflectarea unei imagini subiective (dorite, construite) a realității economico-financiare a unei entități;
- Implică acțiuni interpretabile din punct de vedere etic.

De asemenea, din analiza opiniilor de specialitate exprimate s-a observat faptul că pot fi identificate și evidențiate și caracteristici dihotomice a conceptului de „contabilitate creativă”, după cum urmează:

- Contabilitatea creativă include sau exclude fraudă.

Referitor la acestea achiesăm la punctul de vedere conform căruia contabilitatea creativă exclude fraudă, deși ambele practici – creative și frauduloase – se manifestă de regulă în contextul în care entitatea întâmpină dificultăți financiare, și au un caracter intenționat și deceptiv. Aceasta întrucât fraudă, spre deosebire de contabilitatea creativă, presupune încălcarea legii în mod conștient și intenționat (Knežević, Mizdraković și Arežina, 2012), în vreme ce tehnicile și modalitățile contabilității creative respectă cadrul normativ legal, dar nu și spiritul legii.

- Valență pozitivă în sensul de contabilitate inovatoare sau valență negativă în sensul de contabilitate manipulative.

Propunem menținerea conotațiilor negative ale sintagmei de *contabilitate creativă* motivat de faptul că majoritatea cuvintelor utilizate pentru descrierea fenomenului contabilității creative au un sens negativ (*manipulare, disimulare, caracter discreționar, încălcarea normelor etice, subiectivism, etc.*) și implică luarea unei decizii motivat de satisfacerea unor interese personale, sau ale unui grup restrâns, cu încălcarea spiritului legii și a principiilor eticii profesioniștilor contabili și mai general, a eticii (onestității, bunei-credințe, corectitudinii) în afaceri.

În definitiv, chiar dacă practicile de contabilitate creativă respectă reglementările contabile și cadrul legal, prin utilizarea acestora nu sunt respectate obiectivul și scopul contabilității: oferirea unei imagini fidele a tranzacțiilor economico-financiare derulate de entitate către stakeholderi.

În opinia noastră, contabilitatea creativă ar putea fi considerată în ceea ce privește structura și elementele constitutive, similar construcțiilor teoriilor juridice, ca având două laturi – obiectivă și subiectivă. Latura obiectivă vizează manifestările exterioare prin care se realizează acțiunea și se produc consecințele, respectiv utilizarea unor tehnici și modalități contabile care pot fi considerate ca fiind creative, prin aceea că distorsionează imaginea fidelă a poziției sau performanței financiare a entității, nu atât prin încălcarea regulilor contabile ci prin nerespectarea voinței legiuitorului care decurge din interpretarea unitară a normelor și reglementărilor contabile, sau prin aceea că informația contabilă nu reprezintă exact realitatea economică prin utilizarea unor descrieri care să fie complete, neutre și fără erori.

În ceea ce privește latura subiectivă, aceasta se referă la atitudinea psihică a persoanei care apelează la tehnici și modalități de contabilitate creativă, și la faptul că acestea sunt folosite într-un anumit scop precis determinat, așadar în mod intenționat.

Autoritatea de reglementare se bazează pe buna-credință a entității economice, pe manifestarea unui comportament care să respecte normele de conduită etică din partea profesioniștilor contabili și de aceea lasă posibilitatea alegerii anumitor tratamente contabile entităților și oferă flexibilitate în alegerea politicilor și opțiunilor contabile pentru a favoriza reflectarea imaginii fidele și oneste a poziției și performanței financiare.

În acest demers se bazează pe faptul că factorii decidenți de la nivelul operatorilor economici vor respecta principiile contabile generale și în special cel al reflectării conținutului economic al tranzacției și nu a formei sale juridice. Așadar, în mod ironic, tocmai dorința de a asigura climatul necesar reflectării prin situațiile financiare a imaginii fidele a poziției și performanței financiare a entității, și nu construirea imaginii dorite de anumite grupuri de interese oferă mijloacele necesare manifestării contabilității creative.

Astfel, contabilitatea creativă, deși în teorie ar trebui să reprezinte un instrument prin care să se asigure prezentarea unei imagini fidele a activelor, datoriilor, poziției financiare și a profitului sau pierderii entității, conform flexibilității oferite de cadrul contabil legal din România, conform căruia (OMFP 1802/2014, pct. 24-26), în cazuri excepționale se poate renunța la aplicarea unei dispoziții legale tocmai pentru a se respecta această obligație, în practică s-a transformat dintr-un instrument esențial al cadrului de reglementare, într-un element de manipulare a generării și furnizării informațiilor contabile.

O practică de contabilitate creativă, poate mai târziu să se transforme într-o practică de contabilitate ilicită, mai ales dacă se întinde pe o perioadă lungă de timp și implică valori monetare considerabile. În unele opinii din literatura din domeniu (Stolowy, 1994), împărțite în mare măsură de alți autori și cercetători, „fraudele nu au nimic creativ”.

În opinia noastră, ținând cont de faptul că angajarea în comiterea unei fraude, inclusiv financiar-contabile, implică ca și componentă esențială factorul volitiv al comportamentului uman, nu se poate nega următorul aspect: dacă făptuitorul care cu intenție comite o fraudă nu are speranța că nu va fi prins, nu se va angaja în comiterea ei. Așadar acesta trebuie să găsească soluții dintre cele mai diversificate în vederea eludării legii, eventual a unora interpretabile din punct de vedere legal, aflate pe zona tampon dintre zona gri și neagră. De aceea, se observă că, de multe ori, făptuitorii uzitează practici, mijloace sau tehnici care țin de imaginația și de creativitatea ființei umane.

Fraudele financiar-contabile pot îmbrăca forme diverse: evaziune fiscală, furt, gestiune frauduloasă, delapidare, fals, fraude asupra raportărilor financiare, înșelăciune, folosirea creditului societății în interes personal, infracțiuni de spălare a banilor, infracțiuni prevăzute de legi speciale de fraudare a bugetului Uniunii Europene etc. Norme legale de incriminare a acestora se regăsesc dispersate în legislația națională fiind cuprinse în Codul penal, Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, Codul fiscal, Legea societăților comerciale nr. 31/1990, Codul vamal, Legea nr. 656/2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, etc., sancțiunile fiind de cele mai multe ori penale. Comiterea unei fraude are loc atunci când făptuitorul are reprezentarea exactă a urmărilor faptei, scopul urmărit fiind obținerea unor avantaje pecuniare. Existența fraudei implică producerea de prejudicii unor terți, care se pot situa în interiorul sau în exteriorul entității, aceștia putând fi persoane juridice sau fizice, autorități publice, ș.a.

În opinia noastră, încălcarea legii în mod deliberat prin evidențierea în contabilitate a unor operațiuni fictive⁵, prin omisiunea evidențierii în contabilitate a unor operațiuni economico-financiare, prin utilizarea falsurilor și/sau prin utilizarea unor tehnici și modalități contabile interzise de normele și reglementările legale reprezintă definirea conceptului de fraudă financiar-contabilă. În cazul în care nu se cunoaște dacă aceste încălcări ale legii s-au efectuat în mod deliberat (conștient și intenționat în vederea atingerii unui anumit scop care duce la prejudicierea anumitor persoane,

⁵ Conform art. 2 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, lit. f) operațiune fictivă - disimularea realității prin crearea aparenței existenței unei operațiuni care în fapt nu există.

societăți, instituții, etc.) atunci doar se crează prezumția de fraudă financiar-contabilă (pe baza unor indicii temeinice), prezumție care trebuie dovedită în urma procedurilor legale, prin care se atrage răspunderea persoanei vinovate.

Contabilitatea ilicită este sinonimă cu evidența contabilă alterată, trunchiată, deconectată de realitatea factuală, uneori cu discrepanțe între conturi, reglaje ilicite, nepemise de reglementările legale în vigoare. Mijloace ilicite utilizate cu precădere sunt: practici contabile neconforme cu cadrul contabil legal, nepemise de principiile contabile general acceptate și înregistrarea în contabilitate a unor operațiuni fictive, neconforme cu realitatea economică.

Concluzii

În concluzie, contabilitatea creativă exclude fraudă întrucât aceasta din urmă presupune încălcarea legii în mod conștient și intenționat și are o valență negativă, în sensul de contabilitate manipulatorie, deoarece implică luarea unei decizii motivat de satisfacerea unor interese personale, sau ale unui grup restrâns, cu încălcarea spiritului legii și a principiilor eticii profesionaliștilor contabili.

În ceea ce privește fraudele financiar-contabile se poate concluziona că, și în cazul în care se apelează la comiterea de fraude, sunt utilizate practici, mijloace sau tehnici care țin de imaginația și de creativitatea ființei umane.

Bibliografie

1. Argenti John, *Corporate Collapse: The Cause and Symptoms*, New York, McGraw Hill, 1976.
2. Bows Albert Jr., *Creative accounting pays its way*, Journal of Accountancy (pre-1986), 108(000006), 1959.
3. Feleagă Niculae, *Controverse contabile: dificultăți conceptuale și credibilitatea contabilității*, Editura Economică, București, 1996.
4. Griffiths Ian, *Creative Accounting: How to Make Your Profits What You Want Them to be*, London, Sidgwick and Jackson, 1986.
5. Horomnea Emil, Pașcu Ana-Maria și Istrate Alina-Mariana, *Contabilitatea creativă, între denumire neinspirată, reglementare și fraudă*, Audit Financiar 2/2012, anul X.
6. Jones, J. Michael, *Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*, editura John Wiley and Sons Ltd, The Atrium, England, 2010.
7. Knežević G., Mizdraković V. and Arežina, N., *Management as Cause and Instrument of Creative Accounting Suppression*, Management (1820-0222); 2012, No. 62, paginile 89-96.
8. Laínez Jose, Callao Susana, *Contabilidad creativa*. Editorial Civitas, Madrid, 1999.
9. Mulford Charles W., Comisky Eugene E., *The Financial Numbers Game. Detecting creative accounting practices*, Wiley, 2002.
10. Naser Kamal, *Creative Financial Accounting: its Nature and Use*, New York, Prentice Hall, 1993.
11. Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 1802/2014 pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, publicat în Monitorul Oficial nr. 963 din 30 decembrie 2014.
12. Park Colin, *Thought processes in creative accounting*, The Accounting Review, Vol. 33, Nr. 3, 1958.
13. Stolowy H., *Existe-t-il vraiment une comptabilité creative?*, Revue de droit comptable, nr. 94(4). decembrie 1994.
14. Stolowy, Herve, *Comptabilité créative*, în Colasse, Bernard (coord.), *Encyclopédie de Comptabilité, Contrôle de Gestion et Audit*, Editions Economica, Paris, 2009.
15. Ușurelu V., Nedelcu M., Andrei A. și Loghin D., *Accounting ethics - responsibility versus creativity*, Annals of the University of Petroșani Economics; 2010, Vol. 10 Nr. 3, paginile 349-356.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ТЕОРИИ И ПРАКТИКИ ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕГРИРОВАННОЙ ОТЧЕТНОСТИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

CZU: 657.37:658.114.5(100)
006.44:657

ВОРОНЧЕНКО Тамара

*Доктор экономических наук, профессор, Российская таможенная академия, Российская академия
предпринимательства, Россия*

E-mail: vtv15@mail.ru

Annotation. The article discusses the formation of integrated reporting in the context of globalization. Presented as fundamental aspects of the problem under study, reflecting the development of the global economic theory and practical tools for its implementation, used by companies in order to provide stakeholders with information essential for decision-making.

Key words: integrated corporate reporting, globalization, stakeholder, capital, sustainable development, financial and non-financial indicators.

Современные глобализационные процессы, происходящие в мировой экономике, способствуют дальнейшему углублению интеграции большинства стран, усилению международного разделения труда, ускорению международного перемещения экономических благ, капиталов, технологий и укреплению взаимосвязей в экономической, политической, культурной сферах за счет повышения мобильности ресурсного, информационного и интеллектуального капитала в мировом масштабе. В результате трансформации собственности, появляются новые формы организации международного бизнеса: транснациональные корпорации, международные стратегические альянсы, совместные предприятия, многонациональные компании и др. Наряду с экономическими, глобализация приводит к возникновению множества экологических, демографических и геополитических проблем, решение которых требует приложение совместных усилий мирового сообщества. В этих условиях, существенно возрастает значение качественной информации о деятельности компаний, интегрированной с внешней средой и раскрывающей не только финансовую стабильность, но и устойчивость их развития.

Такая ситуация вызывает, с одной стороны, необходимость развития теории и методологии, с другой стороны, разработки и развития практических инструментов управления, способных давать заинтересованным пользователям, целостное представление о возможностях компании осуществлять эффективную деятельность на протяжении длительного периода времени, с обязательным приращением капитала на основе принципов социально и экологически ответственного инвестирования.

Фундаментальному решению теоретических и методологических проблем способствуют современные экономические теории, новые направления которых возникли в конце прошлого века, в частности, теория рациональных ожиданий, институциональная и эволюционная теория, изменившие подходы к оценке результативности бизнеса. Так, если классическая экономическая теория, во главу угла деятельности компании, ставила максимизацию прибыли за определенный период времени, теория рыночной стоимости акцентирует внимание на максимизацию рыночной или акционерной стоимости компании, а теория организационного поведения оценивает результативность бизнеса, исходя из качества взаимоотношений со стейкхолдерами. В данном контексте, особое внимание заслуживает развитие теорий систем к

управлению и теории стейкхолдеров⁶. Это связано, в частности, с появлением в конце прошлого века, институциональных инвесторов и принятием ими принципов социально ответственного инвестирования, обусловивших рост интереса стейкхолдеров к информации об экологических и социальных аспектах деятельности компаний и об их способности создавать ценность в период, необходимый для снижения инвестиционного риска⁷.

Мировой финансовый кризис, выявивший несовершенство существующих моделей управления экономикой многих стран, включая экономически развитых, выявил также несовершенство информационной составляющей данных моделей, представленной, как правило, в виде отчетности, составляемой по Международным стандартам финансовой отчетности (далее – МСФО), в том числе, в виде модели ее описательной части, содержащей анализ руководством результатов своей деятельности, имеющихся и потенциальных рисков и возможностей, действий, направленных на реализацию новых экономических возможностей и минимизацию воздействия рисков и стратегии развития.

Такая модель формирования отчетности, оказалась неспособной удовлетворить возросшие ожидания стейкхолдеров в отношении прозрачности и подотчетности бизнеса, оценки взаимосвязи экономических, социальных и экологических факторов и качеством управления, получения целостного представления о деятельности компании и о ее способности приращения стоимости капитала в долгосрочной перспективе. В этой связи, возникла необходимость перехода на модель корпоративной финансовой отчетности, составляемой компаниями по международным и национальным стандартам, содержащей информацию, раскрывающую разные стороны их деятельности.

Наряду с вышеперечисленными причинами, разрозненный характер корпоративной отчетности, состоящей из множества форм индивидуальных и сводных, финансовых, социальных, экологических и прочих отчетов, в недостаточной степени, отвечает вышеуказанной цели, что, в свою очередь, обуславливает необходимость и создает предпосылки для формирования интегрированной отчетности, призванной информировать всех стейкхолдеров о стратегическом направлении развития компании, ее экономической, социальной и экологической ответственности и устойчивости развития.

Понятие интегрированной отчетности, содержание и сущность ее основных элементов, цели, задачи и принципы ее формирования и использования, содержатся в опубликованном в декабре 2013 г. Международном стандарте интегрированной отчетности (далее – МСИО, согласно которому, интегрированная отчетность является «кратким сообщением о том, как стратегия компании, методы управления, результаты и перспективы, в контексте внешней среды, приводят к созданию стоимости в краткосрочной, среднесрочной и в долгосрочной перспективе»⁸. В соответствии с требованиями МСИО, интегрированная отчетность призвана удовлетворять целям разработки стратегии компании и содержать такие ключевые элементы, как, оценка влияния факторов внешней среды, особенности корпоративного управления, критические факторы успеха, возможности и риски при реализации стратегии, возможности прироста капитала в интересах всех стейкхолдеров, потенциальные перспективы и риски.

Таким образом, интегрированная отчетность способна агрегировать ключевые финансовые и нефинансовые показатели, необходимые для принятия управленческих, финансовых и инвестиционных решений всеми внутренними и внешними стейкхолдерами компании, включая совет директоров, менеджмент, регуляторов, законодателей, долгосрочных инвесторов, негосударственные организации, персонал, а также всех ключевых внешних заинтересованных сторон, включая поставщиков, покупателей, прочих действующих и потенциальных бизнес-партнеров, представленных в виде отдельных блоков внутренней и

⁶ Малиновская Н.В. Интегрированная отчетность: решение проблемы информационной прозрачности // Экономика. Бизнес. Банки. 2014. № 4. с. 92 - 102.

⁷ The six principles. URL: <http://www.unpri.org/about-pri/the-six-principles/>.

⁸ URL: <http://www.theiirc.org/wp-content/uploads/2013/12/13THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>.

внешней отчетности, составленной, с учетом требований международных, национальных и корпоративных стандартов (рис. 1)⁹.

Согласно представленной модели, составление индивидуальной, сводной и корпоративной годовой финансовой отчетности основано на применение правил, предусмотренных, законодательно утвержденными в стране, международными и национальными стандартами, соответственно: МСФО, US GAAP и/или РСБУ. Требования регуляторов могут включать, как внутреннее законодательство, например, Налоговый Кодекс Российской Федерации, в отношении налогов и налогообложения, так и международное, например, BASEL III, в части регулирования банковской деятельности.

Рис.1 – Модель формирования интегрированной отчетности компании

Отчетность о корпоративном управлении, регулируемая кодексами и стандартами корпоративного управления и требованиями бирж, может включать информацию, касающуюся внутреннего контроля и аудита, IT-технологий и систем риск-менеджмента¹⁰.

Отчетность в области устойчивого развития, регулируемая, в частности, Глобальной инициативой по отчетности (далее - GRI)¹¹, предусматривает разнообразную информацию, включающую экономические, социальные, экологические, энергетические, ресурсные, трудовые и прочие показатели, характеризующие, в том числе, безопасность бизнеса.

Отчетность менеджмента, содержащая, преимущественно, конфиденциальную информацию, предназначенную для внутренних пользователей, формируется, как правило, на основе внутренних стандартов и правил и включает множество финансовых и нефинансовых

⁹ Авторская разработка.

¹⁰ Васильева А.В., Гапенкова Р.А., Степанов А.Ю. Стандарт подготовки нефинансовой отчетности GRI G4//Акционерное общество, № 3(154), март 2017г., с. 46-53.

¹¹ URL: <http://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Russian-G3-Reporting-Guidelines.pdf>.

показателей, характеризующих осуществляемые в компании бизнес-процессы, связанные с операционной, финансовой и инвестиционной деятельностью, а также стратегии развития, операционные и финансовые бюджеты, анализ и оценку результатов финансово-хозяйственной деятельности компании и ее конкурентов и др.

В общей сложности, интегрированная отчетность объединяет финансовую информацию, подготовленную по МСФО и нефинансовую, в том числе, в области устойчивого развития, подготовленную в соответствии с GRI. В части формирования финансовых показателей, интегрированная отчетность базируется на концепциях:

- справедливой стоимости, позволяющей предоставлять стейкхолдерам информацию о финансовом состоянии и результатах деятельности компании, исходя из реальной стоимости имущества и источников его формирования, представленной в отчетности;
- приоритета экономического содержания над правовой формой, в соответствии с которой профессиональное суждение финансовых специалистов компании позволяет судить об экономической форме и отражать более достоверно составляющие отчетности;
- прозрачности и релевантности, обеспечивающей возможность отражения всех существенных деталей деятельности компании, подтвержденных аудитором.

Специфической особенностью и, одновременно, проблемой составления интегрированной отчетности является то, что она не может быть стандартизирована, так как содержит качественные характеристики и показатели, отражающие, в частности, бизнес-модели, конкурентные преимущества компании, географические и операционные сегменты продаж, состав и характеристику долгосрочных источников роста спроса на продукцию компании, взаимодействие с руководством, менеджментом, персоналом, инвесторами, регуляторами, конкурентами и другими стейкхолдерами, а также нефинансовые показатели, касающиеся фундаментальных характеристик отрасли, особенностей осуществления бизнеса в данном секторе экономической деятельности.

В этих условиях, компании не удовлетворяют ожидания своих стейкхолдеров, часто обусловленными новыми законодательными требованиями, в получении полноценной и существенной информации, необходимой для принятия ими управленческих, финансовых и инвестиционных решений. Кроме того, в настоящее время, существует довольно серьезный разрыв между ожиданиями стейкхолдеров и реальным содержанием корпоративной отчетности. Некоторые компании пытаются решить эту проблему за счет описательной отчетности, содержащей нефинансовую информацию, в виде анализа и/или отчета руководства. В ответ на запросы инвесторов, увеличивается объем раскрываемой информации, о чем свидетельствует растущий объем годовых отчетов, а также финансовые, временные и человеческие ресурсы, связанные с их составлением.

С учетом вышеизложенного, на наш взгляд, именно интегрированная отчетность представляет собой решение, которое может наиболее полно соответствовать информационным потребностям стейкхолдеров, так как позволяет продемонстрировать не только результаты деятельности компании, но и ее перспективы. Кроме того, интегрированные отчеты представляют собой эффективные каналы коммуникации, позволяющие компаниям выстраивать доверительные отношения с различными заинтересованными в получении полной, достоверной и существенной для принятия решений, финансовой и нефинансовой информации о состоянии дел в компании и перспектив ее развития.

Для укрепления такого доверия и повышения заинтересованности в сотрудничестве, интегрированные отчеты должны содержать информацию, которая существенна для стейкхолдеров, а не ту, которую компания хотела бы раскрыть, в своих интересах. Такая информация, как правило, представлена как сочетание операционных и временных аспектов. Примечательно, что, в долгосрочной перспективе, информационные потребности заинтересованных сторон выравниваются, в том числе, в части соотношения востребованной и представленной, соответственно, финансовой и нефинансовой информации. Приоритетной

становится нефинансовая информация, предоставляющая возможность оценить не только реальный, но и потенциальный успех компании.

Таким образом, интегрированный отчет – это лучший способ организовать, систематизировать и предоставить доступ к информации заинтересованным пользователям. С его помощью обеспечивается большая прозрачность в понимании со стороны стейкхолдеров, стратегии развития компании и ее реализации, сущности и содержания бизнес-модели и бизнес-процессов, возможностей и рисков и способов реагирования на них, коммерческих планах и целях в кратко-, средне- и долгосрочных перспективах, а также улучшении основ для принятия решений. Компании все более заинтересованы в продвижении интегрированных отчетов и повышении их эффективности, сосредоточенности на понимание стратегии развития и подходов к ее реализации, интегрировании экономического мышления, управления ожиданиями стейкхолдеров и демонстрации своей ответственности.

В настоящее время, остается открытым вопрос о методике и практике формирования интегрированной отчетности в части нефинансовой информации и ее консолидации с финансовой. В этой связи, выявление предпосылок формирования интегрированной отчетности, систематизация и обобщение этапов ее развития, установление преследуемых целей и задач ее развития, позволяют сделать вывод о необходимости научного обоснования целесообразности и эффективности данного вида отчетности в обеспечении устойчивого развития компаний и общества в целом. Для активного и результативного продвижения интегрированной отчетности необходимо дальнейшее изучение сущности фундаментальных концепций и ведущих принципов, лежащих в ее основе, структурных элементов содержания, роли различных видов учета в процессе формирования интегрированной отчетности, а также ряда других связанных с ней аспектов.

Углубление дальнейших исследований в рассматриваемой области, позволит исправить недостатки в существующей корпоративной отчетности, устранить необходимость составления многочисленных, не связанных между собой отчетов, интегрировать взгляд на бизнес и создавать стоимость с течением времени, улучшить качество, связанность и эффективность отчетности, позволяющей понять суть компании и ее окружения, согласовать бизнес-отчетность с бизнес-стоимостью и сосредоточить внимание на реализацию стратегии компании, а также осознавать взаимосвязи других событий корпоративной отчетности с конечной целью согласования и интеграции.

Список использованных источников

1. Васильева А.В., Гапеенкова Р.А., Степанов А.Ю. Стандарт подготовки нефинансовой отчетности GRI G4//Акционерное общество, № 3(154), март 2017г., с. 46-53
2. Малиновская Н.В. Интегрированная отчетность: решение проблемы информационной прозрачности // Экономика. Бизнес. Банки. 2014. № 4. с. 92 - 102.
3. The six principles. URL: <http://www.unpri.org/about-pri/the-six-principles/>.
4. URL:<http://www.theiirc.org/wp-content/uploads/2013/12/13THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>.
5. URL:<http://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Russian-G3-Reporting-Guidelines.pdf>].

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ОБЛАЧНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ (M-CLOUD)

PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF ACCOUNTING USING CLOUD TECHNOLOGIES (M-CLOUD)

CZU: 004.45:657.1(478)

ЛАПИЦКАЯ Людмила¹, ЛЯХОВЧЕНКО Александру²

¹Departament «Contabilitate, audit și analiza economică», ASEM; ²Specialist în domeniul IT și contabilității

E-mail: ¹lucia-25@mail.ru; ²alexandru.leahovcenco@yandex.com

Аннотация Recently observed rapid development of new technologies leads to offering various types of information services, improving the processing and storage of databases, strengthening security measures against cyber threats. These new information technologies include cloud technologies, which represent a certain environment (for storage, processing, protection of information), which combines technical means, software, communication channels and technical support. Recently, the range of information services for processing and storing accounting data in the cloud has been expanding.

Keywords: информационное облако, MCloud, ведение бухгалтерского учета, используя облачные технологии.

JEL Classifications: M41

Введение

Наблюдаемое в последнее время бурное развитие новых технологий приводит к предложению различных видов информационных услуг, совершенствования обработки и хранения баз данных, усиления мер безопасности против киберугроз. К таким новым информационным технологиям относятся облачные технологии, которые представляют собой определенную среду (для хранения, обработки, защиты информации), которая объединяет в себе технические средства, программное обеспечение, каналы связи и техническую поддержку.

Следует отметить, что в Республике Молдова на основании статьи 2 Закона о ратификации Финансового соглашения между Республикой Молдова и Международной ассоциацией развития, было опубликовано Постановление правительства № 128 от 20.02.2014 об учреждении общей правительственной технологической облачной платформы (MCloud).

В данном постановлении дается следующее определение «технологии «cloud computing» («информационное облако») – модель поставки ИТ-услуг, которая позволяет осуществлять сетевой доступ по запросу к конфигурируемой совокупности вычислительных ресурсов, подлежащих виртуализации (к примеру сети, серверы, оборудование для хранения, приложения и услуги), которые можно быстро предоставить в распоряжение при минимальных усилиях по их администрированию или взаимодействию с поставщиком этих услуг».

В данном постановлении указываются услуги, которые могут быть основаны на технологии (MCloud), которые представлены на нижеследующем рисунке 1.

Рассмотрим более подробно, что представляют собой данные услуги.

Инфраструктура в качестве услуги (Infrastructure as a Service (IaaS)) – модель поставки информационных услуг и ресурсов, при которой поставщик обеспечивает только наличие ресурсов, запрошенных клиентом, а остальные работы, сопутствующие действию и

администрированию информационных систем, возлагаются на клиента. В данной ситуации клиент:

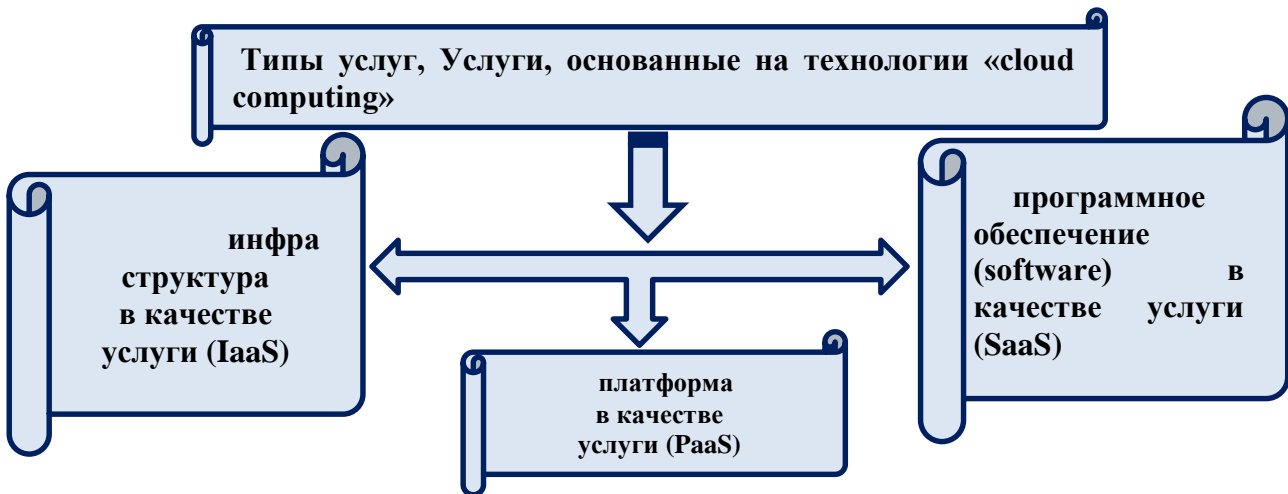

Рис. 1 Типы услуг, основанных на технологии «cloud computing»

Источник: разработано авторами по материалам Постановления Правительства РМ № 128 <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=351760&lang=2>

- + самостоятельно устанавливает программное обеспечение (software), необходимое для нормального функционирования собственных лицензионных информационных систем, размещенных на платформе MCloud;
- + обеспечивает при необходимости интегрирование собственных информационных систем, размещенных на платформе MCloud, с другими системами;
- + администрирует собственные информационные системы, размещенные на платформе, в том числе предоставляя права доступа к различным компонентам информационных систем;
- + обеспечивает на уровне операционных систем безопасность, защиту данных, обрабатываемых в рамках собственных размещенных информационных систем, а также создание и хранение резервных копий на платформе MCloud.

Платформа в качестве услуги (Platform as a Service (PaaS)) – модель предоставления информационных услуг и ресурсов, при которой клиенту предоставляются компоненты программного обеспечения (software), которые он может использовать для внедрения собственных информационных услуг. При такой модели поставщик обеспечивает средства, необходимые для функционирования и администрирования информационных решений, используемых клиентом, а ответственность за администрирование возлагается на клиента.

Таблица 1. Полномочия поставщика и получателя(клиента) информационных услуг в качестве платформы (Platform as a Service (PaaS))

Полномочия поставщика услуги Платформы	Полномочия получателя(клиента) услуги Платформы
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Обеспечивает: ✓ Наличие, безопасность и доступ к запрошенным компонентам платформенного программного обеспечения в пределах; ✓ при необходимости техническую поддержку с целью использования и интегрирования компонентов платформенного программного обеспечения в информационные системы, размещенные на платформе MCloud; ✓ лицензирование операционных систем, ➤ Администрирует компоненты платформенного программного обеспечения. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Обеспечивает: ✓ интегрирование компонентов платформенного программного обеспечения в собственные информационные системы; ✓ пользователям информационных систем, размещенных на платформе MCloud, обучение и поддержку; ✓ защиту данных, обрабатываемых в рамках собственных информационных систем, размещенных на платформе MCloud ➤ Администрирует собственные информационные системы, размещенные на платформе MCloud, в том числе предоставляют права доступа к различным компонентам информационных систем;

Источник: разработано авторами по материалам Постановления Правительства РМ № 128 <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=351760&lang=2>

Программное обеспечение (Software as a Service (SaaS)) как модель информационных услуг и ресурсов представляет собой их предоставление в полном объеме. В этом случае поставщик услуг обеспечивает компоненты, необходимые для функционирования и администрирования информационного решения, в том числе данных. В свою очередь получатели услуг (клиенты) администрируют получаемые информационные услуги в пределах своей ответственности, управляют доступом к запрошенным услугам для их администрирования.

С точки зрения организации бухгалтерского учета из этих трех видов услуг наиболее удобна – услуга как программное обеспечение. Облачные технологии представляют собой хранение и обработку информации на серверах в сети интернет. При этом информация обрабатывается и хранится в так называемом облаке, которое представляет собой один большой виртуальный сервер или серверы, которые реально могут располагаться удаленно друг от друга. Облачные серверы давно используются, например: при работе клиент-банк, при сдаче отчетности, например: налоговой в электронном виде, при пользовании электронной почты.

В последнее время расширяется спектр информационных услуг для обработки и хранения бухгалтерских данных в облаке. При этом под облаком понимается система, представляющая собой сеть компьютеров, программное обеспечение, платформу, на которой хранятся, обрабатываются и защищаются данные. При этом услуга поставщиков облачных технологий может быть платная или бесплатная.

Следует отметить, что поставщики автоматизированных бухгалтерских программ, разрабатывают их с возможностью работать через интернет. В настоящее время фирма «1С» реализовала облачные технологии в «1С:Бухгалтерия предприятия 8» версия 3, или же ее можно назвать «облачной бухгалтерией 1С». У других российских разработчиков также есть подобные предложения («Инфо-Предприятие», «БухСофт» и др.).

К положительным моментам использования облачных технологий относится то факт, что бухгалтерам не нужно приобретать, устанавливать программу на своем компьютере, поддерживать ее в работоспособном состоянии, обеспечивать защиту и сохранность данных. Все это возможно осуществлять в облаке.

Облачное хранилище данных (cloud storage) – представляет собой онлайн-хранилища, в которых информация хранится в сети на серверах, предоставляемых поставщиком информационных услуг в пользование клиентам. При этом cloud-провайдеры предоставляют услуги по аренде сервера у различных компаний на основе облачных технологий. Компания, которая представляет облачный сервис, арендует или размещает сервера в data – центре, который представляет собой специализированное охраняемое здание для размещения (хостинга) серверного и сетевого оборудования.

Поставщики информационного облака, имея лицензионные соглашения с поставщиками программного обеспечения (1С, Microsoft), организуют инфраструктуру и предлагает полностью настроенные рабочие места с программами, которыми клиенты могут пользоваться через интернет. Компания, предоставляющая облачный сервис, поддерживает работоспособность инфраструктуры и обеспечивает техническую и методологическую поддержку пользователей. Для обеспечения сохранности данных клиентов, поставщики информационных услуг производят их резервное копирование, при этом копии могут выгружаться на локальный компьютер пользователя.

Соответственно вся бухгалтерская информация хранится в data-центре. При этом клиенту не нужно самостоятельно приобретать, устанавливать или обслуживать собственные серверы, он оплачивает только использование сервера, для обработки и хранения данных. Следует отметить, что фирма «1С», создала свой облачный сервис 1cfresh, который представляет собой единую базу с разделением данных клиентов. В данном случае клиентам предоставляется возможность:

- *подключения к сервису не только через web-браузер, но и в режиме терминального клиента;*

- *возможность работы со всеми программами «1С:Предприятие 8»;*
- *возможность изменения бухгалтерской программы, дополнения настроек, то есть доступ в конфигуратор;*
- *возможность использовать интеграцию с внешними программами и компонентами.*

Для целей бухгалтерского учета можно рассмотреть преимущества облачных технологий, которые состоят в:

- *возможности использования(аренды) различных программ, не приобретая лицензию, так как эта функция будет относиться к поставщику услуг, который их предоставит клиенту;*
- *использовании различных обновлений программ, которые предоставляют поставщики информационных услуг, которые также будут заниматься установкой, настройкой и их администрированием;*
- *отсутствии необходимости приобретать мощные серверы, компьютеры и другое оборудование; клиент платит только за то место в облачном хранилище, которое фактически использует, но не за аренду сервера, все ресурсы которого он может и не использовать;*
- *отсутствием необходимости приобретения, поддержки и обслуживания собственного хранилища данных. Все процедуры по резервированию и сохранению целостности данных производятся провайдером облачного центра;*
- *оперативности и легкости осуществления различных решений: увеличения или уменьшения количества пользователей, подключения новых внешних пользователей (покупателей или поставщиков);*
- *оперативности внесения данных в бухгалтерскую программу, так как бухгалтера могут работать из разных мест (дома, на работе и др.).*

Одним из преимуществ облачных систем является тот факт, что клиент территориально не привязан к организации, обслуживающей его бухгалтерскую программу, и поэтому может выбрать предложение любой фирмы, оказывающей такие услуги. Разработчикам бухгалтерских программ и поставщикам услуг, в общем, становятся не нужны партнеры и представительства в регионах - доступ к облаку возможен из любой точки, где есть подключение к сети Интернет.

Вместе с тем, существуют определенные недостатки в использовании облачных технологий, например: привязка суммы оплаты за облачные услуги от объема данных, многие бухгалтера предпочитают форму расчета за базу данных в целом.

Также очень много вопросов возникает в части безопасности при хранении и пересылке данных. Получатели услуг при заключении контрактов сталкиваются с тем, что материальная ответственность за утерю данных, несанкционированный доступ и распространение данных, по предложению поставщиков зачастую не превышает ежемесячной стоимости услуг, что несопоставимо с рисками для клиентов. Однако, надежность и безопасность хранения и обработки данных прежде, всего зависят от интернет-провайдера, cloud-провайдера, каналов передачи данных, от доступности облака в каждый момент времени.

В этой связи, при заключении контракта с cloud-провайдером следует обратить внимание на следующие основные моменты:

- ✚ *технические характеристики, предоставляемой услуги,*
- ✚ *информация о местонахождении серверов и ответственность за временную недоступность сервера,*
- ✚ *обязательность создания резервных копий базы данных, обязанность по сохранению и восстановлению информации,*
- ✚ *обязательства провайдера облачных услуг по сохранению конфиденциальности данных пользователя, защите его данных, в том числе с помощью криптографических средств, шифрования,*
- ✚ *последствия расторжения договора и сроки удаления информации, принадлежащей клиенту,*
- ✚ *последствия неуплаты услуг или некачественного предоставления услуг провайдером, штрафные санкции.*

В контракте с cloud-провайдером, клиент должен предусмотреть: возможность круглосуточного доступа к облаку; ежедневное резервное копирование и архивирование информационных баз (срок хранения каждой копии архива – не менее 3 месяцев); возможность доступа клиента к своим резервным копиям для скачивания на свой компьютер (при необходимости); шифрование каналов связи; возможность установки обновлений бухгалтерской программы сразу после ее выхода без взимания дополнительной оплаты.

Заключение

В заключении хотелось бы отметить, что в эру цифровой экономики, специалисты в области бухгалтерского учета должны изучать новые информационные технологии, и в частности возможность их использования в бухгалтерском учете. И прежде всего, использование онлайн-бухгалтерии или интернет-бухгалтерии, которая предполагает организацию бухгалтерского учета с применением облачных технологий. Проанализировав возможности интернет-бухгалтерии, можно констатировать, что круглосуточный доступ к бухгалтерской базе является преимуществом не только для бухгалтеров, но и для руководителей предприятий для целей контроля. Бухгалтерский учет онлайн позволяет оптимально быстро скоординировать работу нескольких удаленных офисов, предприятий, подразделений или сотрудников в единой базе данных. Кроме того, бухгалтерский учет онлайн позволит внутренним аудиторам оперативно контролировать отражение хозяйственных операций в системе.

В Республике Молдова использование облачных технологий пока что распространено только на государственном уровне. Однако, некоторые предприниматели в области информационных бухгалтерских технологий предоставляют услуги cloud-провайдера, вместе с тем бизнес эту услугу пока мало востребует. Хочется надеется, что преимущества ведения бухгалтерского учета при использовании облачных технологий будут по достоинству оценены молдавскими бухгалтерами. Исходя из мировых информационных тенденций можно предположить, что будущее бухгалтерского учета в облачных информационных технологиях.

Библиография

1. Постановление Правительства РМ № 128 от 20.02.2014 об общей правительственной технологической платформе (MCloud)
<http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=351760&lang=2>
2. В. А. Астафьева, Т. М. Моисеева, Е. В. Ковальчук. Облачные технологии в бухгалтерском учете: проблемы, риски, развитие http://lib.i-bteu.by/bitstream/handle/22092014/1506/%D0%90%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%84%D1%8C%D0%B5%D0%B2%D0%B0_%D0%9C%D0%BE%D0%B8%D1%81%D0%B5%D0%B5%D0%B2%D0%B0_%D0%9A%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D1%87%D1%83%D0%BA.pdf?sequence=1&isAllowed=y
3. Нетесова О.Ю. Новые технологии бухгалтерского учета <https://cyberleninka.ru/article/n/novye-tehnologii-buhgalterskogo-ucheta>

RECUNOAȘTEREA VENITURILOR ÎN CADRUL CAMPANIILOR DE FIDELIZARE A CLIENȚILOR PRIN PRISMA IFRS15 “VENITURI DIN CONTRACTELE CU CLIENȚII”

CZU: 657.442:(658.89+658.82)
006.44:657.375.1

GRAUR Anatol¹, BUGAN Corneliu², HAREA Ruslan³,

^{1,3}Dr., conf. univ.; ²Drd., lector; ^{1,2}Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

Abstract. This article is dedicated to a detailed analysis of the existing international accounting practice of loyalty programs, considering the IFRS 15 "Revenue from contracts with customers". The author offer a detailed analysis of revenue accounting in line with the adopted IFRS 15 standard. A special place is dedicated to how revenue is recognized in loyalty programs, there are some practical situations of revenue accounting. Examples of accounting for loyalty programs are presented and ways of solving emerging problems are suggested.

Key words: fidelity, loyalty, gift points, performance obligation, material right, customers, IFRS, reporting, accounting.

Introducere

Campaniile de fidelizare a clienților reprezintă o modalitate de a crește vânzările în comerțul cu amănuntul. Aceste campanii pot avea diferite forme și instrumente: **politici de comunicare** (acordarea punctelor cadou (bonus) care pot fi utilizate pentru a achiziționa bunuri sau servicii gratuite sau cu preț redus, ca parte a unei tranzacții de vânzare de bunuri sau prestări de servicii), **politici de preț** (acordare de rabaturi și bonusuri, reduceri de preț comerciale, financiare și diferențierea prețurilor), **politici de produs** (oferirea unui produs de înaltă calitate, servicii conexe pentru unele produse), **politici de logistică** (acordarea drepturilor exclusive de vânzare, distribuire online).

Descrierea situației și necesitatea investigării. Aspecte generale.

Modul de contabilizare a operațiilor în cadrul programelor de fidelizare nu este expres prevăzut în standardele naționale de contabilitate. Aceste aspecte sînt reglementate în plan internațional de prevederile IFRS 15 "Venituri din contractele cu clienții". Contabilitatea programelor de loialitate este dificilă și are multe situații complicate. Contabilitatea în conformitate cu standardele IFRS pentru programele de fidelizare are, de asemenea, o importanță deosebită datorită schimbărilor internaționale recente a abordării conceptului de contabilitate a veniturilor în conformitate cu standardele internaționale. Anterior, la stabilirea veniturilor, companiile aplicau IAS 18 "Venituri", IAS 11 "Contracte de construcții", IFRIC 13 "Programe de fidelizare a clienților". Cu toate acestea, în luna mai 2014, a fost emis IFRS 15 "Venituri din contractele cu clienții". Standardul dat este obligatoriu pentru utilizare de la 01.01.2018, iar aplicarea opțională a permis companiilor să se adapteze prevederilor sale și să elaboreze un plan eficient de implementare a acestui standard.

Rezultatele cercetării. Aspecte contabile.

Nu se poate spune că IFRS 15 în mod esențial a schimbat abordarea de recunoaștere a veniturilor. Conform acestui standard există mai mulți pași de bază pentru recunoașterea veniturilor în cadrul unui contract distinct (figura 1) [1].

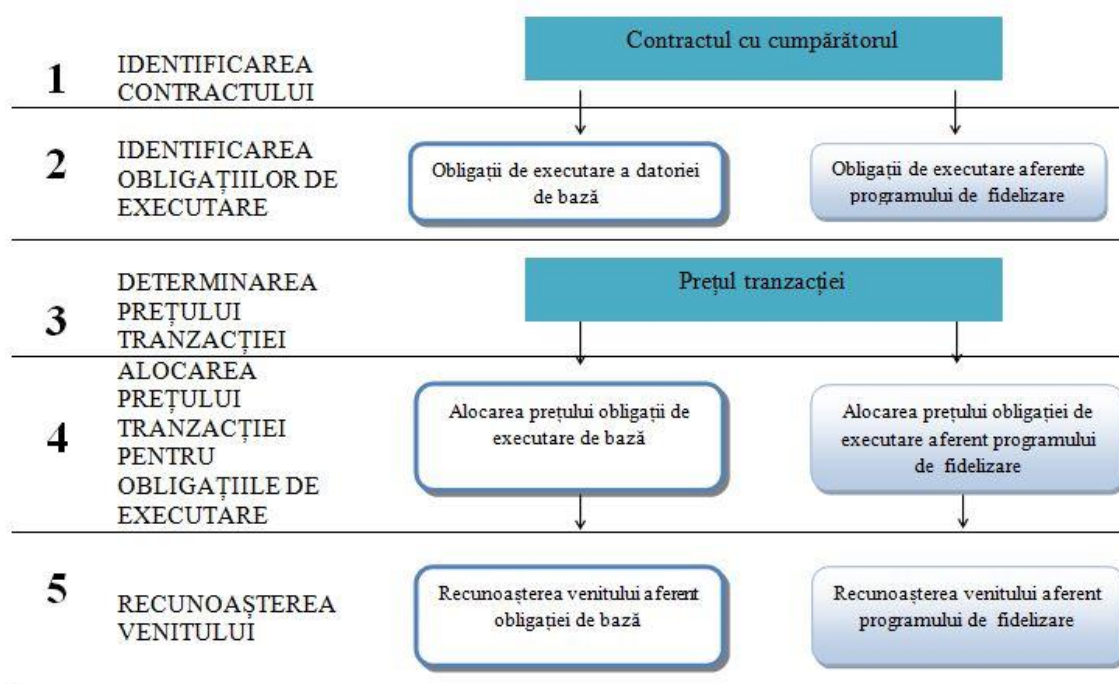

Fig. 1. Etapele de recunoaștere a venitului conform IFRS15

La primul pas este necesar aprecierea dacă sunt îndeplinite toate criteriile pentru recunoașterea veniturilor. Cu toate acestea, acest pas nu diferă de standardul anterior - IAS 18. În același timp, IFRS 15 solicită luarea în considerare a unor criterii precum solvabilitatea cumpărătorului și interesul pentru rezultatul final. Adică, standardul cere analiza nu numai a drepturilor cumpărătorului asupra activului transferat, ci și posibilitatea de a plăti. În absența solvabilității, veniturile conform IFRS 15 nu sunt recunoscute. În cadrul primului pas vânzătorul analizează dacă contractul îndeplinește criteriile conform IFRS 15 (figura 2).

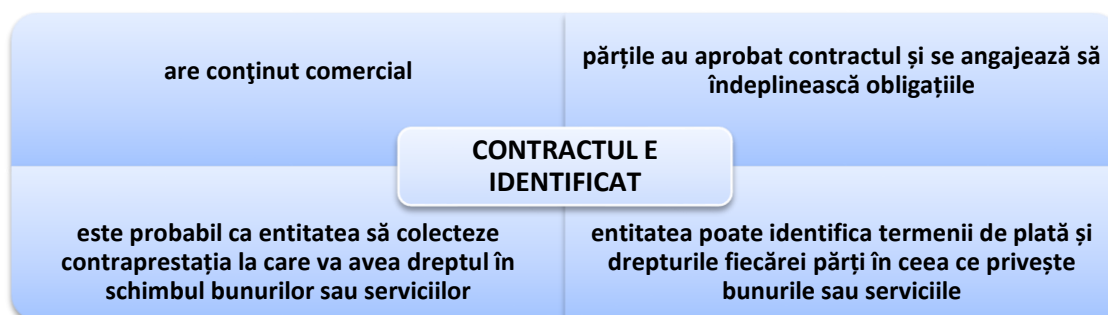

Fig. 2. Criterii de identificare a contractului cu clienții conform IFRS15

Un alt pas, este faptul determinării *obligațiilor de executare* care decurg din contract. Definiția obligațiilor contractuale cu privire la bunurile identificabile vândute nu diferă esențial față de regulile anterioare. Cu toate acestea, în cazurile în care contractul prevede vânzarea bunurilor combinate (de exemplu, furnizarea de servicii oferind în același timp echipamentul pentru utilizarea lor, sau acordarea de reduceri în cazul achiziționării unui alt produs, etc.), pot apărea situații specifice, fapt care poate schimba semnificativ indicatorii din situațiile financiare. În această etapă, este necesar să se ia în considerare toate reducerile și primele prezentate clienților (ca parte variabilă a veniturilor), precum și să se țină seama de o componentă semnificativă a finanțării și a compensației nemonetare.

În continuare, prețul este divizat pe unitate de venit, adică pe tranzacții separate. Este important de reținut că aceasta este o abordare complet nouă în comparație cu standardele anterioare. După cum sa menționat mai sus, pot fi realizate simultan diferite componente a tranzacției (de exemplu,

echipamente și servicii de instalare). În acest caz, reducerile și bonusurile trebuie distribuite între componentele tranzacției. Venitul fiecărei componente trebuie stabilit ținând cont de reducerile acordate (bonusuri).

La alt pas este necesar să se determine când venitul este recunoscut. În acest stadiu, vânzătorul este obligat să determine modul în care vor fi recunoscute veniturile: o singură dată sau pe durata unei perioade de timp. Anterior, veniturile erau recunoscute în momentul în care cumpărătorul a primit controlul asupra activului achiziționat. În același timp, a existat, de asemenea, o condiție pentru recunoașterea veniturilor pentru o anumită perioadă de timp.

Conform IFRS 15, orice program de loialitate reprezintă, în esență, o oportunitate pentru un client de a cumpăra bunuri sau servicii suplimentare în mod gratuit sau la un preț redus ca urmare a încheierii unui anumit contract, a cumpărării unui anumit produs sau a cumpărării pentru o anumită sumă. În acest caz, cumpărătorul plătește în avans bunurile sau serviciile care vor fi primite în viitor. În consecință, vânzătorul recunoaște încasările numai după transferul acestor bunuri sau servicii suplimentare sau după expirarea acțiunii/ofertei promoționale.

Modul în care are loc recunoașterea venitului conform pașilor expuși mai sus este analizat prin prisma unui exemplu.

Entitatea “Succes” SRL, care dispune de o sală de fitness vinde abonamente lunare și anuale. La achitarea abonamentului anual se oferă acces gratuit pentru o lună după expirarea perioadei de 12 luni de servicii cu plată. Costul lunar al abonamentului este de 1000 lei.

Vânzătorul trebuie să trateze aceste bunuri/servicii promise ca o **obligație de executare** separată. În conformitate cu paragraful B40 al IFRS 15, dacă, într-un contract, o entitate îi acordă unui client opțiunea de a dobândi bunuri sau servicii suplimentare, această opțiune generează o obligație de executare în contract doar dacă opțiunea îi oferă clientului **un drept semnificativ** pe care acesta nu l-ar primi fără a încheia contractul respectiv (de exemplu, o reducere față de gama reducerilor acordate în mod obișnuit pentru acele bunuri sau servicii acelei clase de clienți din acea zonă geografică sau de pe acea piață). Acest **drept semnificativ** reprezintă beneficiul ("cadoul" de la vânzător) pe care îl primește cumpărătorul dacă participă la programul de loialitate. Pentru a stabili dacă cumpărătorul are un drept semnificativ este necesar de analizat două întrebări:

1. E necesar un contract suplimentar cu clientul pentru a primi un produs sau serviciu suplimentar? Dacă da, atunci nu există un drept semnificativ (beneficii suplimentare), deoarece noul contract va fi analizat și contabilizat ca un contract separat (pasul 1 în modelul veniturilor în cinci pași).
2. Cumpărătorul poate achiziționa un produs sau serviciu suplimentar la același preț ca prețul individual de vânzare al produsului/serviciului? Dacă da, atunci nu există un drept semnificativ, deoarece nu există nici un beneficiu pentru client. El poate cumpăra același lucru la același preț.

De exemplu, dacă o lună suplimentară de servicii fitness ar fi oferită nu gratuit, dar la un preț de 1000 lei, atunci clienții nu ar obține nici un beneficiu, iar entitatea ar recunoaște venitul pentru o lună suplimentară doar la sfârșitul acestei luni, dacă clienții au convenit să utilizeze acest serviciu pentru același preț. Numai în cazul în care un produs sau un serviciu suplimentar este oferit la un preț preferențial și nu este nevoie de un nou contract de către client, cumpărătorul are un așa-numitul „drept semnificativ“ (un avantaj suplimentar,), iar vânzătorul ar trebui să trateze ca o obligație de executare separată.

În contractual analizat în exemplu există două obligații de executare, iar “Succes” SRL va trebui să distribuie prețul tranzacției pentru fiecare dintre ele:

- a) furnizarea serviciilor de fitness pe tot parcursul anului;
- b) prestarea unui serviciu gratuit timp de o lună.

Următorul pas este determinarea prețului tranzacției.

Determinarea prețului de vânzare separat pentru un drept semnificativ are loc în baza p. 74 al IFRS 15, conform căruia “pentru a îndeplini obiectivul alocării, o entitate trebuie să aloce prețul tranzacției pentru fiecare obligație de executare identificată în contract pe baza unui **preț individual de vânzare** relativ”.

Evaluarea separată a acestor două obligații trebuie să reflecte discountul (reducerea) pe care cumpărătorul l-ar primi la exercitarea opțiunii, ajustat cu:

- orice reduceri pe care cumpărătorul le-ar putea primi, dacă nu ar realiza opțiunea (dreptul semnificativ); și
- probabilitatea de a exercita opțiunea (dreptul semnificativ).

În exemplul dat, reducerea pentru fiecare client este de 1000 lei. În cazul în care clientul nu ar utiliza serviciul, acesta nu ar beneficia de reduceri suplimentare. Prin urmare, nu există nicio ajustare.

Probabilitatea de a exercita opțiunea estimată de "Succes" SRL este de 100%. Astfel, prețul de vânzare separat al unui drept semnificativ este egal cu $1000 \times 100\% = 1000$ lei. Abonamentul anual costă 12000 lei (1000×12). Să presupune că au fost vândute 100 de abonamente, astfel că valoarea tranzacției este de 1 200 000 lei.

La **pasul patru** este necesar de a distribui prețul tranzacției asupra celor două obligații de executare pe baza unor prețuri separate de vânzare (tabelul 1):

- furnizarea serviciilor de fitnes pe tot parcursul anului (abonament anual) costă 1 200 000 lei.
- beneficiul clientului din oferta promoțională (luna gratuită) este de $1200 / 12$ luni = 1000 lei.

"Succes" SRL presupune că toți clienții care au procurat abonamente anuale vor beneficia de o lună suplimentară de servicii gratuite. Având în vedere această estimare, prețul de vânzare separat al ofertei promoționale pe luna gratuită este de 100 000 lei ($1000 \text{ lei} \times 100 \text{ persoane}$).

Tabelul 1. Alocarea prețului tranzacției pentru obligațiile de executare

Obligații de executare	Preț separat al tranzacției	Pondere, %	Preț repartizat pe obligații de executare
Abonament anual	1 200 000	92,31	1 107 720
Luna gratuită	100 000	7,69	92 280
Total	1 300 000	100	1 200 000

La al **cincilea pas** "Succes" SRL trebuie să recunoască veniturile proporționale pe perioada de timp de un an, deoarece cumpărătorul abonamentului anual primește servicii și consumă beneficii simultan, pe măsură ce vânzătorul își îndeplinește obligația de executare. "Succes" SRL contabilizează tranzacțiile menționate în modul următor (tabelul 2).

Tabelul 2. Jurnalul de înregistrări cronologice al „Succes” SRL aferent campaniei promoționale

Nr. crt.	Conținutul operațiilor economice	Corespondența conturilor		Suma, lei
		Debit	Credit	
În momentul achiziționării unui abonament anual				
1	Reflectarea încasării avansurilor ($1000 \text{ lei} \times 12 \text{ luni} \times 100$ clienți)	Numerar	Avansuri încasate	1 200000
Lunar la prestarea serviciilor				
2	Reflectarea sumei totale a creanțelor ($1\ 200\ 000 : 12$)	Creanțe		100 000
3	Reflectarea veniturilor din vânzări ($1\ 107\ 720 : 12$)		Venituri din vânzări	92 310
4	Reflectarea venitului aferent lunii gratuite ($92280 : 12$)		Venituri anticipate	7 690
5	Decontarea reciprocă a creanțelor și datoriilor	Avansuri încasate	Creanțe	100 000
La sfârșitul anului, soldul contului Venituri anticipate va fi de 92280 lei, iar la sfârșitul lunii suplimentare gratuite				
6	Reflectarea venitului aferent lunii gratuite (7690×12)	Venituri anticipate	Venituri din vânzări	92 280

În anexa "Exemple ilustrative" la IFRS 15 se prezintă o astfel de situație, doar că în alte condiții. Compania încheie un contract pentru vânzarea de bunuri A pentru 100 lei. Ca parte a contractului, compania oferă acestui client o reducere de 40% pentru orice achiziție viitoare în valoare de până la 100 de lei în următoarele 30 de zile. În același timp, compania oferă o reducere de 10% oricărui cumpărător în următoarele 30 de zile, ca parte a ofertei sezoniere. Această reducere sezonieră de 10%

nu poate fi utilizată în plus față de reducerea de 40% a contractului. Deoarece toți clienții primesc o reducere de 10% la achiziții în următoarele 30 de zile, pentru a estima dreptul semnificativ, ar trebui folosită doar valoarea reducerii suplimentare, de 30%. Compania consideră acest drept semnificativ ca fiind o obligație separată pentru executarea contractului de vânzare a bunurilor A. Conform estimărilor companiei, 80% dintre clienți vor utiliza discountul și vor cumpăra bunuri suplimentare în valoare de 50 de lei. În consecință, prețul separat al acestei obligații de executare va fi de: 50 lei (achiziție medie suplimentară) \times 30% (reducere suplimentară) \times 80% (probabilitatea de a exercita opțiunea de către client) = 12 lei.

O altă variantă de recunoaștere a veniturilor în cadrul programelor de fidelizare și loialitate este cardul de discount a magazinelor la care se acumulează puncte bonus pentru fiecare achiziție.

Spre exemplu "Linella" SRL deține o rețea de supermarketuri și utilizează un program de loialitate pentru a atrage clienții, oferind un card de bonus la prima cumpărare. La fiecare achiziție ulterioară, clientul este creditat cu 1 punct bonus pentru fiecare 10 lei de cumpărături. Punctele bonus pot fi utilizate pentru următoarele achiziții, un punct bonus egal cu 1 leu discount. Punctele pot fi utilizate pe tot parcursul anului. Clienții au acumulat 100 000 de puncte bonus, adică a făcut achiziții de 1 000 000 de lei. Pe baza statisticilor anterioare, "Linella" SRL presupune că 90% dintre clienți folosesc aceste puncte pentru a plăti achizițiile viitoare. "Linella" SRL recunoaște veniturile în conformitate cu IFRS 15 în modul următor.

În exemplul analizat, cumpărătorul primește un drept semnificativ ("cadou"), deoarece:

- după emiterea cardului, se acordă puncte bonus fără alte condiții suplimentare (nu există un nou contract);
- cumpărătorul poate primi bunurile la un preț redus.

La operațiunile cu carduri cu bonus "Linella" SRL trebuie să ia în considerare două obligații de executare:

- vânzarea de bunuri la un preț normal;
 - dreptul semnificativ a clientului asupra vânzărilor pentru puncte bonus.
- a) Prețul separat al primei obligații de executare este de 100 000 puncte \times 10 lei = 1 000 000 lei. (1 punct = 10 lei). Astfel, pentru a câștiga 100 000 de puncte, cumpărătorii au cumpărat și au plătit bunuri de 1 milion lei.
- b) Prețul separat al dreptului semnificativ se va calcula după cum urmează:
- suma reducerilor este egală cu 100 000 lei, deoarece bunurile pe care clienții le pot cumpăra pentru punctele bonus sunt vândute la un preț normal de 100 000 de puncte bonus.
 - nu există alte reduceri în cadrul altor programe de fidelizare;
 - 90% din cumpărători vor folosi punctele bonus;
 - prețul separat al celei de-a doua obligații de executare este 100 000 \times 90% = 90 000 lei. Divizarea prețului tranzacției între obligațiile de executare se prezintă în tabelul 3.

Tabelul 3. Alocarea prețului tranzacției pentru obligațiile de executare

Obligații de executare	Preț separat al tranzacției	Pondere, %	Preț repartizat pe obligații de executare
Mărfuri	1 000 000	91,74	917 431
Puncte bonus	90 000	8,26	82 569
Total	1 090 000	100	1 000 000

În momentul vânzării se contabilizează:

Debit "Numerar" - 1 000 000 lei
Credit "Venituri din vânzări" -917 431 lei
Credit "Venituri anticipate" -82 569 lei

La utilizarea punctelor bonus:

Debit "Venituri anticipate" -82 569 lei
Credit "Venituri din vânzări" -82 569 lei

În cazul în care mai puțin de 90% dintre clienți folosesc puncte bonus, obligația contractuală rămasă va fi recunoscută ca venit la sfârșitul perioadei de valabilitate a punctelor bonus. Chiar dacă mai mult de 90% dintre clienți folosesc puncte bonus, veniturile vor fi recunoscute numai în limita obligației contractuale. În orice caz, venitul total nu va depăși 1 000 000, iar “Linella” SRL va trebui să-și schimbe estimările de probabilitate pentru următorul program de fidelizare.

În concluzie, menționăm că reflectarea obligației de executare separat sub forma unui drept semnificativ este argumentat prin faptul contabilizării veniturilor în momentul în care sunt suportate costurile și informează utilizatorii situațiilor financiare că compania are obligația de a oferi reduceri către cumpărători pentru suma corespunzătoare egală cu punctele bonus nefolosite. Dacă nu se contabilizează obligația contractuală, aceasta va duce la o supraestimare a veniturilor pentru perioada de raportare și la subestimarea obligațiilor entității. Alt moment este faptul că obligațiile contractuale sunt reflectate în situația poziției financiare, dar ele nu sunt reflectate în contabilitatea fiscală, fapt care va duce la apariția ajustărilor în declarațiile fiscale.

Concluzii.

În concluzie, remarcăm particularitățile dezvăluirii informațiilor în situațiile financiare afectate de standardele internaționale atunci când se efectuează programe de loialitate (fidelizare). În Notele existente la situațiile financiare entitatea este obligată să prezinte principalele politici contabile utilizate în contabilitatea programelor de fidelizare, inclusiv metodele aplicate de determinare a valorii juste a bonusului, precum și procedura de determinare a probabilității de acordare a bonusurilor [2]. Rezumând cele de mai sus, trebuie remarcat faptul că contabilizarea programelor de loialitate în conformitate cu normele IFRS conține mai multe situații dificile, legate de dispozițiile tranzitorii în legătură cu adoptarea IFRS 15, care intră în vigoare de la 01.01.2018. Astfel, IFRS 15 conține o inovație care cere entității să prezinte în note suma bonusurilor (reducerilor) acordate, repartizată între componentele veniturilor. O dificultate considerabilă se datorează, de asemenea, determinării valorii juste a bonusurilor oferite și procedurii de evaluare a probabilității de acordare a lor. Această problemă se rezolvă în mod independent de entitate, stabilind o astfel de modalitate în politicile sale contabile.

Bibliografie

1. IFRS15 “Venituri din contractele cu clienții”, <http://mf.gov.md/ro/content/standardele-interna%C8%9Bionale-de-raportare-financiar%C4%83-2017-red-book>
2. IAS 18 “Venituri”, <http://mf.gov.md/ro/content/standardele-interna%C8%9Bionale-de-raportare-financiar%C4%83-2017-red-book>
3. Standardele Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinul Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova nr. 118 din 06.08.2013. – www.mf.gov.md.
4. Planul general de conturi contabile, aprobat prin Ordinul Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova nr. 119 din 06.08.2013. – www.mf.gov.md.
5. <https://www.ipbr.org/accounting/ias/new-in-ias/150809-asadova/>

THE UTILISATION OF CREDIT SCORING METHOD IN THE FINANCIAL STABILITY ANALYSIS TO THE BEER INDUSTRY ENTITIES

CZU: 005.52:663.4(100)

*MUNTEAN Neli*¹, *DEL SORDO Carlotta*²

¹Associate professor, PhD, ASEM, Accounting Faculty, Chisinau, Republic of Moldova;

²Associate professor, PhD, ALMA MATER STUDIORUM - University of Bologna, Department of Sociology and Business Law, Italy

E-mail: ¹nelimuntean8@gmail.com; ²carlotta.delsordo@unibo.it

Abstract. *The analysis of the financial stability of an entity is very important in order to measure the performances of the top management and their ability to control the assets, the owner's equity and the profitability of that company. The purpose of this report is to introduce and expand the fundamental problems concerning the quantitative measurement of financial stability on the beer industry entities. In the present article, we intended to present the credit scoring method, emphasizing at the same time the limits of this method. Going deeper into the made calculations, we will analyse which indicators most affected the level of stability of the analysed companies and the consequences of the irrational use of company's resources that may lead to bankruptcy.*

Key words: *financial stability, credit scoring method, entity, evolution, consequences.*

JEL Classification: C44, L25, M41, O21.

Introduction

The concept of financial stability is a complex one and it is not a matter of luck, but rather fair and efficient management of the multitude of factors that give rise to performance of economic activities of the entity. It is presumed that while there is correct and efficient management the result would be financial stability. Thus, the problem of the financial stability evaluation and analysis has a significant importance in the field of the management theory and practice, internal planning and control of the entity.

The goal of the article is to introduce and expand the fundamental problems concerning financial stability assessment on the beer industry entities; to present the method of credit scoring that can be used to measure the financial stability, emphasizing at the same time the limits of this method.

During the research, the universal method of dialectics has been used, along with its principles: induction and deduction, analysis and synthesis, scientific abstraction, analogy, correlation, as well as the economic-mathematical, economic-statistical methods and those of economic analysis for information procession: comparison, grouping, etc. The theoretical and methodological basis of research are the primary works of the scientists from Moldova, Romania, USA, the CIS states, as well as from other states, etc.

In order to analyse the financial stability we selected 4 entities from Republic of Moldova and Romania, namely the beer sector, for which we have processed the financial statements for a period of 4 years (2013-2016). Entities in the sample fall into the category of the largest enterprises being representative of the sector they are part of.

Literature review

The concept of financial stability in Russian literature was first mentioned in the academic works of A.P. Zutzilina and A.D. Șheremet (Sheremet, 2008).

In wealthy economies, the analysis of financial stability had evolved much faster which, of course, is tied in closely with the level of economic development in Europe, USA (Achim, M., 2014).

In industrially developed countries, the issue of stability for manufacturing entities is examined primarily in connection with competition power and the probability of going bankrupt. In Western literature, a stable entity is the entity that holds significant market power whilst achieving high-level performances (Allen, W., 2006).

Hence, handling the issue of financial stability is not an element of novelty for economics, yet lately it got a distinct attention from experts. This is due to intense shifts that had taken place in the last decades under the strong movement action of technological innovation, liberalisation and globalization of national economy. In turn, commensuration of financial stability is difficult because of its multidimensional nature, making it almost impossible for its focus into a single indicator. Thus, taking into account the multitude of indicators for measuring the financial stability, different ranges of safety thereof, as well as the difficulties encountered in this connection in the assessment of the degree of liquidity and solvency of the entity, the majority of specialists recommend that in assessing financial stability there should be used the Scoring Models. Credit scoring method was first proposed by the American Economist D. Durand in the early 1940s.

A source of information for the analysis of the financial stability can be the data of the Balance sheet or the data of the Trail Balance. Because the balance sheet is the most available and prevalent source of information, this analysis, is sometimes the only way of assessing the economic and financial activity of the entity, allowing to carry out a qualitative and quantitative estimation of the financial stability for a specified period of time. The information obtained from the analysis performed is relevant for both internal and external users.

Methodology and research sample

The research underlying this study is application, in the sense that it was achieved with the aim to describe the method of credit scoring model, based on calculation of relative indicators used in financial stability analysis.

The universal method of dialectics and its processes were applied in the research case: deduction and induction, analysis and synthesis, scientific abstraction, analogy, correlation, as well as economic and mathematical methods, economic and statistical and those of data-processing economic analysis: comparison, classification, etc.

The essence of this method consists in grouping entities, depending on the level of financial stability, based on the actual amount of indicators and rating of each indicator expressed in score points assigned following the assessment of the experts. The analysis of financial stability may be performed by calculating following relative indicators: Return on assets (ROA), Current liquidity rate, and the global autonomy rate.

Table 1. Grouping of the entities by their categories regarding the financial stability depending on the level of solvency

Indicators	Limits of the categories according to criteria				
	Category I	Category II	Category III	Category IV	Category V
Return on assets	over 30 (50 score points)	29,9 - 20 (49.9-35 score points)	19.9 - 10 (34.9-20 score points)	9,9 - 1 (19.9-5 score points)	under 1 (0 score points)
Current liquidity rate	over 200 (30 score points)	199 - 170 (29.9-20 score points)	169 - 140 (19.9-10 score points)	139 - 110 (9.9-1 score points)	under 100 (0 score points)
The global autonomy rate	over 70 (20 score points)	69 - 45 (19.9-10 score points)	44 - 30 (9.9-5 score points)	29 - 20 (5-1 score points)	under 20 (0 score points)
Limits of the categories	over 100 score points	99-65 score points	64-35 score points	34-6 score points	0 score points

Source: adapted according to Savitskaya G.V., 2016

Category I – entities in this category have a high level of financial stability and have excellent credit, and there is no any irregularities upon payment of debts. Consequent risk exposure for lenders to this category of entities is at minimum level.

Category II – entities in this category may record small irregularities upon payment of debts. Consequent risk exposure for lenders to this category of entities is considered low.

Category III – problematic entities.

Category IV – entities with a high level of risk of bankruptcy even after the use of financial recovery methods. Consequent risk of exposure for this category is great.

Category V – entities with a maximum level of risk, insolvent entities (Muntean, 2016, p.55).

Next, we will determine in which class each of the 4 entities fall during this period (4 years). The following information is available:

Table 2. The level of financial stability assessment using Credit scoring method

Indicators	Year 2013		Year 2014		Year 2015		Year 2016	
	The number of score points							
EFES VITANTA MOLDOVA BREWERY								
Return on assets	11,60		13,18		14,536		21,112	
Current liquidity rate	20,116		30		30		30	
The autonomy rate	20		20		20		20	
Total number of score points	C III	51,716	C III	63,180	C II	64,536	C II	71,112
Heineken Romania								
Return on assets	30,907		28,131		25,36		20,557	
Current liquidity rate	30		30		30		30	
The autonomy rate	20		20		20		19,507	
Total number of score points	C II	80,907	C II	78,131	C II	75,360	C II	70,064
Bermas, Suceava								
Return on assets	9,877		8,410		12,281		12,352	
Current liquidity rate	25,511		30		30		30	
The autonomy rate	19,303		20		20		20	
Total number of score points	C III	54,691	C III	58,41	C III	62,281	C III	62,352
Martens, Galati								
Return on assets	0		0		0		0	
Current liquidity rate	6,136		5,932		10,156		0	
The autonomy rate	7,038		7,095		7,368		5,878	
Total number of score points	C IV	13,174	C IV	13,027	C IV	17,524	C IV	5,878

Source: Elaborated by authors.

Results and discussions

Performing the financial stability analysis of the 4 enterprises from the Republic of Moldova and Romania, from the beer sector, by using method of credit scoring, during 2013 – 2016, we have come to the following results that can be seen in the figure 1, 2, and 3.

Thus, according to the calculations, the level of autonomy rates for the 4 entities in the sample is shown in the figure 1.

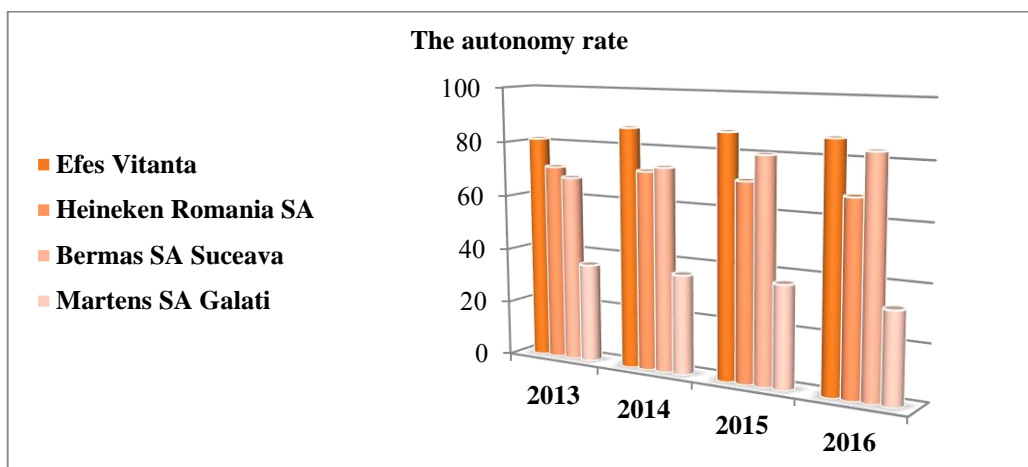

Fig. 1. Evolution of autonomy rates

Source: Elaborated by authors

The autonomy rate characterizes the level of financial independence of the enterprise. The high value of this indicator serves as a means of protection in the periods of decline and as insurance for obtaining the credit. The conditional character of this limit is obvious: for example, the enterprises with a higher profitability or an accelerated rotation speed of the current assets can afford a relatively high level of borrowed capital. However, the new tendencies in economy shows that the safety level of this ratio is (33%-100%). According to the data of the figure 1, we can remark that Efes Vitanta, the Moldovan Company, recorded the highest level of autonomy during the entire period. Heineken Romania and Bermas Suceava had almost the same levels of autonomy during these 4 years. Only Martens, Galati, recorded a small level of this rate, demonstrating a low level of financial autonomy.

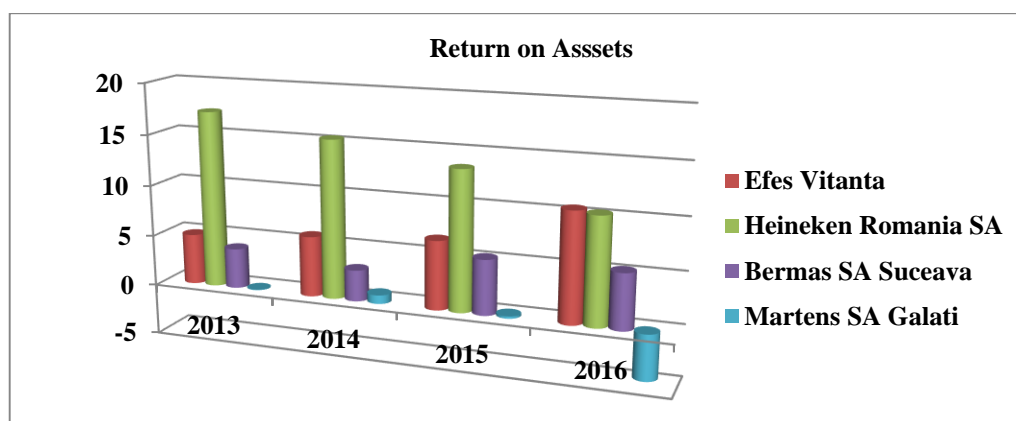

Fig. 2. Evolution of return on assets

Source: Elaborated by authors

Return on Assets is the most widely recognized instrument to measure entity's performance. This indicator characterizes the relationship between entity's financial result and total assets involved in generating of it (Tiriulnicova, 2017). According to the data from the figure above, we can note that the highest level of ROA during 2013-2015 was recorded by Heineken Romania. However, it decreased in dynamics and accrued in 2016 year a value less than the ROA of Efes Vitanta. Martens Galati recorded the smallest value of ROA in this period. In 2016, the value of Martens, Galati return of assets was negative, demonstrating the incapacity of the assets company to generate profit.

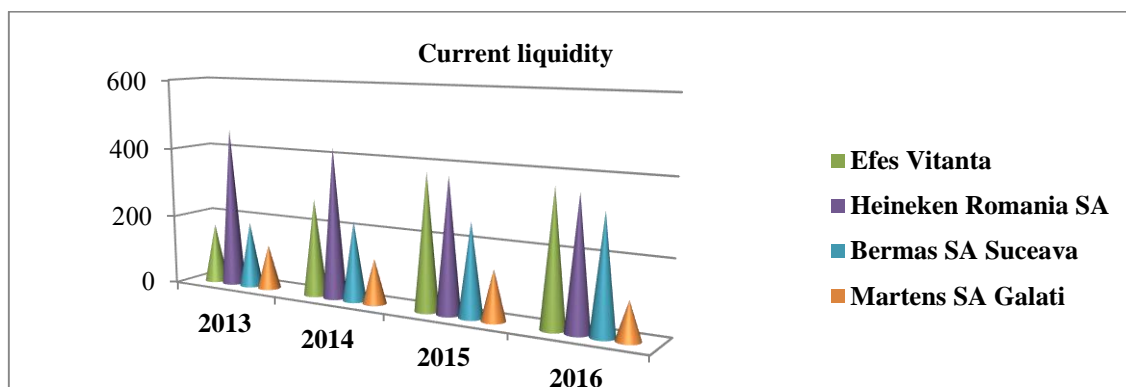

Fig. 3. Evolution of current liquidity rates

Source: Elaborated by authors

By liquidity, we understand the capacity of the enterprise to honour its current liabilities. Liquidity is the most important criterion in determining the payment capacity of the enterprise, consequently, the main criterion in evaluating the bankruptcy risk.

The current liquidity shows to which extent the current debts of the enterprise are insured with current assets. If the value of the indicator is sub-unitary, this means that the value of the current liabilities exceeds the value of the current assets, which implies the possibility of a high level of risk to appear in the entrepreneurial activity, as the insufficiency of liquidities may lead to bankruptcy of the enterprise. At the same time, a low level of liquidity is characterized by the risk resulted from the insufficient distribution of the production or of a poor organization of the technical-material, etc.

The normative value (critical) of the coefficient mentioned in different publications is different, but always supra unitary. In the practice of the developed countries, the normative value of this coefficient for different branches varies between 2.0 and 2.5 points. The current economic situation does not allow settling a unique normative for all the local enterprises, as in this case their insolvency would be determined formally.

If in 2013 and 2014 there was a clear difference among the liquidity ratios of these 4 companies, in 2015 and 2016 Efes Vitanta, Heineken Roamnia and Bermas Suceava recorded almost the same values of current liquidity ratio, which were placed between 2.0 and 2.5 points.

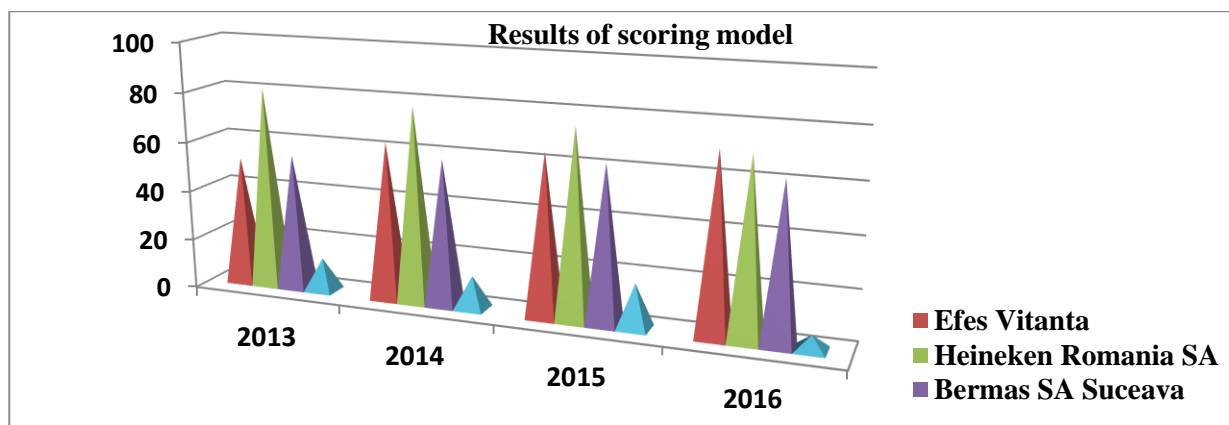

Fig. 4. Results of scoring method

Source: Elaborated by authors

From the figure above, we can remark that the company Heiniken Romania is the most stable one, not risky, accumulating an average score from 80 to 70 points. This is largely due to the high level of liquidity and of return of assets rates. In this context, we can say that these rates reflect a high degree of financial stability, a continuous consolidation of that entity (Achim, 2014). However,

analysing the evolution, the tendency of the score, we can note that it decreases; year-by-year the company accumulates less points. This fact shows that the Heiniken Romania may have financial stability problems, specially related to ROA, in next few years.

The company Efes Vitanta was more risky in comparison with Heiniken Romania, during the 2013 – 2014 period, according to the obtained results. However, it became the most stable one in the last 2 years; the principal cause was the huge increase of the level of assets profitability and of the liquidity ratio level. At the same time, can be remarked a stable evolution of the global autonomy rate, during all 4 years.

We can observe that the last two companies are placed in the third and fourth categories during the analysed period. It means that these two Romanian companies from the beer industry are problematic entities, are entities with a high level of risk of bankruptcy even after the use of financial recovery methods. The worst situation was remarked for the company Martens, Galati in 2016.

Thus, this method clearly show that the analysed 2 entities meet a high level of financial stability problems and their activity depends on the government regulations. In this connection, the assessed firms must determine the causes of the reduction of the indicators and take action on its growth.

Conclusions

In the present article, were presented the Scoring Models. This analysis can be considered as very efficient and relevant because it enables the possibility of tracing causes of adverse changes in financial stability of the entity, as well as reaching a rational account between equity and borrowed capital, and their efficient use.

The information obtained, following the analysis provided, is relevant both for internal and external users. In this connection, we can say that our research has important implications, first for corporate governance, for internal users interested to find out in what area of financial stability is situated the entity in order to see if the financial balance is ensured, and in order to identify improvement mechanisms for the activity. Secondly, our results are useful for investors that wish to obtain the best profitability rate for their investments. They shall consider the level of financial stability of the entity as a very good predictor for the best profitability rate of their investments, aiming at investing capital or withdrawal of capital previously invested. In addition, our results have implications for decision-makers of financial lenders for granting, limiting or cutting off lending (Muntean, 2016, p.57).

So, after using this information all listed users have the equal possibility to conclude regarding the entity level of risk and its potential for development.

Thus, as limits to this study, we can conjure up the fact that our conclusions could be interpreted because of using only 3 indicators. For a better fundament of obtained results, it is necessary to add and analyse other models of analysis for financial stability in future research, and expand the number of entities analysed and the period of study.

References

- 1) Achim, M., Borlea, S., 2014. *Financial Analysis updated with IFRS provisions* [text edition], Cluj-Napoca.
- 2) Albulescu, C. T., 2010. *Stability of Financial Sector under the circumstances of Romania EU accession*, M.: Publisher: Timișoara West University.
- 3) Allen, W., Wood, G., 2006. *Defining and Achieving Financial Stability*, in “Journal of Financial Stability”, Vol.2, Issue 2, pp. 152-172.
- 4) Graceov, A.V., 2002. *Analysis and management of financial stability of an entity* M.: Publisher «Финпресс».
- 5) Muntean, N., Balanuță, V., 2010. *Analisis and risk assessment at company level: theory and applicative aspects*, Chișinău: ASEM.
- 6) Robu, V., Anghel, I., Șerban, E., 2014. *Economic and financial analysis*, București, Publisher Economica.

- 7) Savitskaia, G.V., 2016. *Economic analysis*: Textbook. – 14th ed., M.: ИИФРА-М.
- 8) Sheremet, A.D., Negashev, E.V., 2008. *Financial analysis methodology of commercial entity activity* — 2nd ed., proc. and adj. —M.: ИИФРА-М.
- 9) Muntean, N., 2016. *Elaboration and Application of the Stability Dynamic Model meant for Risks Analysis and Evaluation*. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, vol. 6, issue 8, p. 146-168.
- 10) Muntean, N., 2016. *Methods of Determining the Entity's Rating in the Financial Stability Analysis*. Journal Economica. Chisinau, An. XXIV, nr.3 (97), p. 46-58.
- 11) Tiriulnicova, N., Muntean, N., 2017. *Financial Statement Analysis*. ASEM. Chisinau.

VALORIFICAREA ANALIZEI CREANȚELOR ÎN SISTEMUL DE GESTIUNE A ENTITĂȚII

CZU: 657.432:005.52(478)

PALADI Valentina¹, ERHAN Lica²

^{1,2}Dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

E-mails: ¹vspaladi@ase.md; ²lica.erhan@ase.md

Abstract. The objective of this paper is to identify the role of receivables analysis in the entity's management system. To investigate the issue, the authors examined the main stages of receivables analysis and the main indicators and factors that influence the size of receivables. In conclusion, some recommendations are outlined, in order to improve the receivables management process.

Keywords: receivables, analysis, management, current assets.

JEL Classification: M 41

În condițiile actuale agenții economic autohtoni se confruntă cu o serie de aspecte negative, printre care se enumeră încălcarea legăturilor economice existente, declinul producției, falimentul, care la rândul său, au condus la disfuncționalități în tranzacțiile de decontare și plăți între entități economice, la creșterea nerezonabilă și necontrolată a creanțelor, și ca urmare, la o sporire semnificativă a riscurilor la vânzarea bunurilor (produselor, mărfurilor, serviciilor) cu plată amânată. În acest sens, analiza creanțelor devine foarte importantă, deoarece aceasta afectează performanțele, competitivitatea și stabilitatea economico-financiară a entității. Astfel, putem constata, că analiza creanțelor reprezintă unul dintre cel mai important element al sistemului de management financiar al entității.

În conformitate cu prevederile Standardului Național de Contabilitate „Creanțe și investiții financiare”, intrat în vigoare pe teritoriul Republicii Moldova din 1 ianuarie 2014, prin creanțe se înțeleg „drepturi ale entității ce decurg din tranzacții sau evenimente trecute și din stingerea cărora se așteaptă intrări (majorări) de resurse care încorporează beneficii economice” [1]. În componența acestora se includ creanțe comerciale, avansuri acordate, creanțe ale bugetului, creanțe ale personalului și alte creanțe.

Ținem să menționăm, că creanțele pot apărea din diferite motive - în funcție de natura relației entității cu persoanele terțe și/sau cu personalul acesteia. De exemplu, mărimea creanțelor depinde de:

1. volumul de vânzări și cota vânzărilor în credit – odată cu creșterea volumului de vânzări, crește și mărimea creanțelor;
2. condițiile de decontare cu cumpărătorii și clienții - cu cât sunt mai favorabile condițiile de plată (termenul prelungit de achitare, cerințe reduse pentru aprecierea bonității cumpărătorului) cu atât este mai mare suma creanțelor;
3. politica de colectare a creanțelor - cu cât entitatea este mai activă în colectarea creanțelor, cu atât mărimea lor este mai mică și cu atât este mai mare "calitatea" creanțelor;
4. disciplina de plată a cumpărătorilor - motivul obiectiv pentru determinarea disciplinei de plată a cumpărătorilor este starea economică generală a ramurii în care activează clientul. Declinul în economie, neachitări masive împiedică în mod semnificativ promptitudinea plăților, duce la o creștere a creanțelor. Motivele subiective sunt determinate de condițiile de acordare a creditului comercial și a măsurilor luate de entitate în vederea colectării creanțelor: cu cât sunt mai lejere condițiile de creditare cu atât este mai mică disciplina de plată a debitorilor;
5. calitatea analizei creanțelor și coerența în utilizarea rezultatelor acesteia. În cazul unui rezultat analitic satisfăcător la entitate ar fi trebuit să fie acumulată informația cu privire la mărimea și

structura creanțelor după termenii de achitare, existența creanței cu termenul expirat de achitare, precum și despre debitorii concreți, datoria cărora creează probleme cu lichiditatea entității.

La majoritatea entităților autohtone, în componența creanțelor, predomină creanțele comerciale, acestea fiind, în mod obiectiv, cauzate de un decalaj în timp între tranzacția de bază și momentul plății acesteia. În plus, pentru a spori vânzările și, prin urmare, profitul din vânzări, o practică obișnuită pe o piață dezvoltată, reprezintă vânzarea bunurilor cu plata amânată sau în condiții de credit comercial.

Datorită faptului că agenții economici pot liber să-și aleagă piața de desfacere, precum și parteneri de afaceri, inclusiv și viitorii debitori, creanțele, ca un activ real, joacă un rol important în activitatea antreprenorială a entității. O cotă impunătoare a creanțelor în suma totală a activelor entității economice reduce lichiditatea și stabilitatea financiară a acesteia și crește riscul pierderilor financiare. La rândul său oferirea rezonabilă a creditului comercial contribuie la sporirea vânzărilor, la creșterea cotei de piață și, prin urmare, afectează pozitiv performanțele financiare ale entității.

Creșterea bruscă a creanțelor și a ponderii acestora în activele circulante ale entității ne poate vorbi și despre: o politică de creditare imprudentă a entității în raport cu clienții; o creștere a vânzărilor; sau insolabilitatea și falimentul unora din cumpărători. Reducerea creanțelor este rezultatul, fie a accelerării plăților sau a diminuării vânzărilor. Apariția creanțelor cu termenul de achitare expirat creează dificultăți financiare, deoarece entitatea va simți lipsa de resurse financiare necesare pentru achiziționarea stocurilor, plata salariilor etc.. În plus, înghețarea mijloacelor în creanțe duce și la încetinirea rotației activelor, iar existența creanțelor cu termenul de achitare expirat înseamnă un risc sporit de nerambursare a datoriilor și o scădere a profitului.

Datorită faptului că creanțele au o influență impunătoare asupra mărimii și structurii activelor și în special a activelor circulante ale entității, inclusiv asupra lichidității, solvabilității, rotației activelor, asupra poziției financiare a acesteia, sarcina cea mai importantă a oricărei entități constă în creșterea eficienței gestionării creanțelor pe baza unei analize aprofundate a acestora. De regulă, analiza creanțelor prevede următoarele etape:

1. analiza motivelor apariției creanțelor, mărimii și structurii acestora;
2. analiza calității creanțelor, care presupune aprecierea modificării cotei creanțelor în suma totală a activelor, activelor circulante, analiza creanțelor după termenul de achitare, analiza cotei creanțelor cu termenul expirat în suma totală a acestora;
3. aprecierea indicatorilor rotației creanțelor;
4. analiza corelației dintre creanțele și datoriile entității.

Așa dar, analiza creanțelor se începe cu familiarizarea faptului că tranzacția economică a fost efectuată juridic legal, apoi se analizează în dinamică *mărimea și structura creanțelor*. Principala sursă de informații sunt datele contabile aferente creanțelor ale fiecărui client, care conțin informații despre mărimea și termenii apariției acesteia. Creșterea creanțelor atât în mărime absolută, cât și cota acestora în suma totală a activelor și activelor circulante se apreciază pozitiv, doar dacă aceasta este asociată cu o creștere a vânzărilor, menținând în același timp o politică prudentă de creditare. Reducerea creanțelor nu ar trebui să provoace îngrijorare, decât în cazul în care perioada de încasare sa diminuat fără a reduce activitatea economică a entității.

În scopul obținerii unei informații privind scadența creanței, se efectuează o analiză a contractelor cu clienții. Apoi, pe baza informațiilor primite, se creează un registru al creanțelor cu termenul expirat pentru a identifica creanțele la care termenul de achitare n-a sosit, creanțe cu termenul expirat de achitare și creanțe compromise. Dacă în cadrul analizei s-au depistat sume nerealiste pentru colectare sau cele pentru care expiră termenul de prescripție, este necesar să se ia măsuri urgente pentru a le recupera.

Dat fiind faptul că asupra reducerii nivelului de solvabilitate și lichiditate a activelor, în mare măsură, influențează creșterea cotei creanțelor pe termen lung, în cadrul analizei se examinează nivelul acestei cote în dinamică. Apoi, se compară ritmul de creștere a creanțelor cu ritmul de creștere a veniturilor din vânzări. În cazul în care sporul creșterii creanțelor depășește sporul creșterii veniturilor din vânzări se constată că creanțele au fost utilizate ineficient ca urmare a reducerii nivelului de gestiune a creanțelor, precum că a avut loc așa-numita „înghețarea“ a veniturilor,

destinate pentru finanțarea activității operaționale a entității. De regulă, rezultatele analizei mărimii absolute și relative a creanțelor permite de a soluționa un șir de probleme, cum ar fi:

- stabilind mărimea maximală a creanțelor în general și pe fiecare sau grup de clienți, chiar și în condiții nefavorabile pentru acestea, entitatea își va păstra solvabilitatea;
- determinând creanța (problematică, cu termenul expirat de achitare, compromisă și decontată) în mărime absolută și cota fiecărui tip în suma totală a creanțelor pentru perioada raportată se poate stabili pierderile obținute sau potențiale de a le primit, precum și prioritățile și motivația personalului;
- evidențind pozițiile de sortiment și clienții neavantajosi, din punctul de vedere al sustragerii activelor circulante, se poate efectua modificări corespunzătoare în politica și planurile de producere.

O altă etapă importantă în cadrul analizei creanțelor reprezintă *evaluarea indicatorilor ce caracterizează rotația acestora*, adică viteza de transformare a creanțelor în lichidități fără a pierde semnificativ din valoarea acestora și care afectează solvabilitatea și stabilitatea financiară a entității. Lichidă poate fi recunoscută o creanță: curentă; achitată în termenii stabiliți; care în caz de necesitate poate fi refinanțată (de exemplu, prin factoring) fără costuri semnificative.

Principalii indicatori, cu ajutorul cărora se poate aprecia rotația creanțelor sunt:

✓ *Numărul de rotație a creanțelor* – caracterizează de câte ori veniturile din vânzări reînnoiesc creanțele. Formula de calcul este:

$$\text{Numărul de rotație a creanțelor} = \frac{\text{Venituri din vânzări}}{\text{Valoarea medie a creanțelor}}$$

Cu cât este mai mare nivelul acestui indicator cu atât mai eficient sunt utilizate creanțele.

- ✓ *Rata înzestrării veniturilor din vânzări cu creanțe sau coeficientul de achitare a creanțelor* – arată câte creanțe au fost utilizate pentru a obține un leu venituri din vânzări. Formula de calcul este:

$$\text{Coeficientul de achitare a creanțelor} = \frac{\text{Valoarea medie a creanțelor}}{\text{Venituri din vânzări}}$$

Nivelul acestui indicator depinde de tipul de contracte, frecvent utilizate în cadrul entității. Astfel, dacă modelul de bază a contractului prevede plata în termen de două săptămâni de la data expedierii mărfurilor, atunci nivelul critic al coeficientului va fi de 1/26. Dacă nivelul calculat al coeficientului depășește 1/26, atunci putem concluziona că entitatea are probleme cu debitorii săi [3].

- ✓ *Durata de rotație a creanțelor* – caracterizează perioada reală de încasare a creanțelor. Formula de calcula este :

$$\text{Durata de rotație a creanțelor} = \frac{\text{Valoarea medie a creanțelor} \times 365}{\text{Venituri din vânzări}}$$

Cu cât durata de rotație a creanțelor este mai mică, cu atât mai lichide sunt activele circulante și mai efektiv sunt utilizate creanțele. Creșterea acestui indicator în dinamică, adică încetinirea rotației creanțelor, ne poate vorbi despre dificultățile cu care se confruntă entitatea în încasarea creanțelor, inclusiv din cauza deteriorării calității acesteia, precum și despre o creștere a ciclului operațional și reducerea profitabilității entității. Dacă rotația creanței semnificativ depășește ciclul operațional, atunci este posibil că entitatea mai mult câștigă din creditare, adică prin acordarea unui credit comercial, decât din producere. Atunci când serviciile financiare nu sunt competența cheie a entității, această situație trebuie să ridice multe întrebări.

✓ *Coeficientul de colectare a creanțelor* – este un indicator foarte util în cadrul analizei achitării treptate a creanțelor, de exemplu, dacă contractul prevede un plan de tranșă de trei luni de 50%/ 30%/ 20%. Formula de calcul al indicatorului dat este următoarea:

$$\text{Coeficientul de colectare} = \frac{\text{Intrări în contul achitării creanțelor în perioada raportată} \times 100}{\text{Volumul de vânzări în perioada raportată}}$$

Nivelul real al acestui indicator trebuie comparat cu cel planificat, precum și de efectuat o analiză separată pe fiecare client și tranzacție economică.

În cadrul analizei se stabilește și raportul real și optim dintre creanțe și datorii. Excedentul creanțelor asupra datoriilor curente poate afecta creșterea nevoii de active circulante proprii, necesare pentru asigurarea desfășurării normale a activității operaționale, ceea ce ar duce la atrăgerea surselor împrumutate, care la rândul său, pot constitui o amenințare serioasă asupra poziției financiare a entității.

Ținem să menționăm, că apariția și încasarea creanțelor, în mare măsură, depinde de prevederile *politicii de creditare*, create în cadrul fiecărei entități, care conține o listă întreaga de cerințe aferente creditării comerciale a cumpărătorilor, și anume standarde de creditare, termenii creditării, reduceri pentru plata anticipată a facturilor sau plata în numerar și proceduri de colectare a creanțelor sau măsuri luate împotriva debitorilor care au plăți neachitate.

O etapă deosebită atât în cadrul elaborării *politicii de creditare*, cât și a analizei creanțelor reprezintă analiza bonității cumpărătorilor (clienților). În acest sens, în procesul elaborării *politicii de creditare* se stabilesc niște standarde de evaluare a clientului, bazate pe bonitatea acestuia, care ar permite de a aprecia atât poziția financiară a cumpărătorului, cât și capacitatea acestuia de a-și utiliza eficient sursele împrumutate și de a-și achita toate obligațiile sale financiare în conformitate cu termenii stabiliți în contract. În plus, această analiză trebuie efectuată anume la etapa pregătirii contractului de livrare a bunurilor. În acest sens, se determină și analizează ratele lichidității absolute și lichidității curente, coeficientul de autonomie, coeficientul de asigurare cu active circulante, precum și coeficienții care caracterizează asigurarea cu active circulante proprii și rentabilitatea vânzărilor.

În baza rezultatelor obținute se stabilește clasa bonității, în dependență de care apoi se elaborează condițiile de acordare a creditului comercial fiecărui client.

Astfel, din cele expuse mai sus rezultă, că factorii principali ce influențează mărimea creanțelor sunt vânzările în credit și durata de timp dintre momentul vânzării și momentul primirii efective a banilor de la clienți. În vederea soluționării acestei probleme se propune ca în cadrul analizei creanțelor să fie detreminat nivelul riscului acceptabil de vânzări în credit, care depinde de poziția financiară a clientului, de competitivitatea acesteia, de structura capitalului și de alte condiții. De asemenea se propune de a crea un rating contabil al solvabilității clientului. Acest lucru va permite nu numai de a sistematiza volumul total de informații contabile, ci și de a elabora o politică de comerț individuală pentru fiecare client. În vederea îmbunătățirii procesului de gestiune a creanțelor se propune ca în cadrul entității să fie cret un sistem de evidență operativă a clienților creanțe cu termenul expirat de achitate. De asemenea, se recomandă ca la elaborarea *politicii de creditare* a cumpărătorilor să fie stabilite niște standarde și condiții diferențiate de creditare, inclusiv acordarea de discounturi și penalități. De stabilit o procedură clară de încasare a creanțelor, precum și de motivare a lucrătorilor ce se ocupă cu încasarea creanțelor.

Generalizând, putem menționa, că analiza creanțelor joacă un rol important atât în cadrul gestiunii creanțelor, cât și în sporirea eficienței activității economice a entității. De calitatea și starea creanțelor depinde, în mare măsură, solvabilitatea entității, poziția și stabilitatea financiară a acesteia și atractivitatea investițională a entității. În prezent problema încasării creanțelor reprezintă o problemă cheie pentru fiecare entitate, soluționarea căruia cere o abordare calificată. Una din aceste abordări reprezintă o analiză aprofundată a creanțelor.

Bibliografia

1. Standardul Național de Contabilitate „Creanțe și investiții financiare”, - Monitorul Oficial nr.233-237, anul XX (4551-4555) din 22 octombrie 2013, Chișinău 2013

2. Analiza rapoartelor financiare (manual) / Țiriulnicov N., Paladi V., Gavriiliuc L., Chirilov N., Furtună D., -Ch., ACAP, 2011
3. Задковский, И.В. Финансы предприятий: учеб. пособие. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: Кно-Рус, 2009. - С. 57.
4. Кобелева С.В., Конова О.Ю. Дебиторская задолженность: возникновение, анализ и управление //Территория науки. – №2. – 2015.
5. Самойлова С.С., Зобова Е.В. Современные формы регулирования дебиторской задолженности //Социально-экономические явления и процессы. - №11. – 2012.

ASIGURAREA CALITĂȚII AUDITULUI PRIN PRISMA REFORMEI CADRULUI LEGISLATIV

ENSURING THE QUALITY OF THE AUDIT THROUGH THE REFORM OF THE LEGISLATIVE FRAMEWORK

CZU: 657.6:346(478)

IACHIMOVSKI Anatolie

Dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

E-mail: aiachimovschi@mail.ru

Abstract. The purpose of this study is to provide a feature of the new legislative provisions regarding the quality assurance of the audit in the Republic of Moldova. Through this article we try to present some suggestions for implementing the current concept of public oversight of the audit through an autonomous public institution, which will operate on the basis of self-management principles.

Cuvinte-cheie: auditor, asigurare, controlul calității lucrărilor de audit, instituție publică, practici internaționale de audit, sistem de supraveghere publică, standarde internaționale de audit.

Introducere

Motivația pentru care a determinat autorul să abordeze acest subiect este actualitatea și importanța acordată sistemului de asigurare a calității auditului în noua lege privind auditul. În urma analizei noilor prevederi legislative, care a vizat perspectivele auditului situațiilor financiare, autorul a constatat că deși în ultima perioadă au fost aduse o serie de îmbunătățiri legale conceptului de organizare a sistemului de supraveghere publică, mai sunt necesare și de alte acte normative secundare care să ajute la crearea cadrului legal pentru asigurarea calității auditului. Prin acest articol am dori să surprindem evoluția reglementărilor privind activitatea de audit în Republica Moldova și să exprimăm opinia referitor la avantajele și dezavantajele acestei evoluții pentru asigurarea profesiei de auditor.

Rezultate și discuții

Republica Moldova este una din țările care în anul 2017 a adoptat noi reglementări cu privire la auditul situațiilor financiare, acest eveniment având o importanță deosebită în evoluția legislației auditului și un impact asupra cadrului de reglementare a procesului de supraveghere a activității de audit.

În ultimul timp, sistemul de asigurare a calității auditului este o temă frecvent abordată în mediul profesional din Republica Moldova în legătură cu reformarea cadrului legal în concordanță cu normele europene. Prezenta cercetare are ca scop identificarea și evidențierea perspectivelor conceptului de asigurare a calității auditului și modul în care se va dezvolta în viitor. Cercetarea s-a bazat pe analiza normelor și reglementărilor în vigoare în comparație cu cele vechi referitor la sistemul de supraveghere publică a auditului.

Astfel, în cadrul acestui material am analizat noile reglementări privind supravegherea auditului prevăzute de Legea privind auditul situațiilor financiare nr.271 din 15.12.2017 (data intrării în vigoare fiind 01.01.2019), prin comparație cu cele vechi prevăzute de Legea privind activitatea de audit nr.61 din 16.03.2007 (aplicabilă până la sfârșitul anului 2018).

Legea privind auditul situațiilor financiare nr.271 din 15.12.2017 a fost elaborată în baza conceptului de transpunere în legislația Republicii Moldova a Directivei 2013/34/UE a Parlamentului

European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de întreprinderi.

Experții au apreciat pozitiv noile prevederi întrucât corespund standardelor europene și va asigura condiții necesare pentru dezvoltarea domeniului dat. Noua lege menționează la capitolele VIII și IX că supravegherea auditului este asigurată prin formarea și funcționarea:

- a. Consiliului de supraveghere publică a auditului;
- b. Comitetului de supraveghere a auditului;
- c. Comitetului de audit al entității de interes public.

Aspectul referitor la supravegherea publică a auditului sunt prezentate în Lege doar la nivel de concept. Însă, pentru exercitarea supravegherii mai sunt necesare și de elaborarea și aprobarea unor regulamente. Odată cu intrarea în vigoare a noii legi, se va crea un Consiliu de supraveghere publică a auditului, iar Guvernul Republicii Moldova urmează să aprobe Regulamentul de activitate al acestui Consiliu. La rândul său, Consiliul are sarcina de a aproba Regulamentul privind controlul extern al calității auditului.

Este de remarcat că conform noii legi privind auditul, Consiliul îndeplinește rolul unui organ de supraveghere publică a auditului. Are statut de persoană juridică și în calitate de instituție publică autonomă dispune de buget autonom și conturi trezoreriale. Astfel, noua Lege în comparație cu cea veche oferă oportunitatea angajării necesarului de specialiști pentru exercitarea controlului calității lucrărilor de audit.

Potrivit art.37 din Legea privind auditul situațiilor financiare, Consiliul îndeplinește următoarele funcții:

- înregistrarea stagiilor și monitorizarea stagiului;
- certificarea și înregistrarea auditorilor;
- înregistrarea entităților de audit;
- monitorizarea instruirii profesionale continue;
- asigurarea calității;
- investigarea și sancționarea auditorilor și entităților de audit;
- elaborarea și aprobarea actelor normative în vederea exercitării funcției de supraveghere publică.

Aceste funcții, atribuite unei singure instituții publice, asigură consolidarea sistemului de supraveghere a activității de audit. În acest mod au fost soluționate probleme condiționate de responsabilitatea fragmentată în supravegherea publică a misiunilor de audit. Astfel, Consiliul este responsabil nu doar de asigurarea conformării auditorilor și a entităților de audit cu standardele relevante de audit, codul de etică și cerințele de asigurare a calității, ci și de autorizarea participanților la piața serviciilor de audit.

Totodată, este de menționat că în conformitate cu noile prevederi legislative Consiliul acționează în calitate de instituție care reglementează modul de exercitare a funcției de supraveghere publică a auditului. În trecut, acționa în calitate de organ consultativ pentru reglementări în domeniul auditului. Consiliul va avea dreptul de a delega organizațiilor profesionale din domeniul auditului funcția de control extern al calității auditului membrilor lor – entităților de audit – care efectuează auditul la entitățile ce nu sînt de interes public.

Asigurarea calității, prin prisma noilor prevederi legislative, se exercita prin controlul extern al calității care este efectuat de către Consiliu în scopul gestionării sistemului de asigurare a calității auditului.

Art.41 (1) a Legii privind auditul situațiilor financiare, prevede scopul controlului extern al calității efectuat de Consiliu. Ținînd cont de atribuția Consiliului menționată la lit.e alin. (3) art.37 privind „asigurarea calității” în opinia noastră termenul potrivit care ar putea înlocui expresia „gestionării sistemului de asigurare a calității” este „efectuarea de revizuri pentru asigurarea calității”. Este de remarcat că la art.2 (1) nu este dată definiția sistemului de asigurare a calității.

Întrucît Directiva 2006/43/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 17 mai 2006 privind auditul legal al conturilor anuale și al conturilor consolidate, prevede anumite criterii pentru

sistemul de asigurare a calității rezultă că acestea ar trebui să se regăsească și în contextul cadrului normativ autohton. Conformarea la aceste criterii presupune:

a) sistemul de asigurare a calității este organizat astfel încât să fie independent de auditori și entitățile de audit verificate și să facă obiectul supravegherii publice;

b) finanțarea sistemului de asigurare a calității este sigură și fără nici un fel de influențe posibile nedorite din partea auditorilor sau entităților de audit;

c) sistemul de asigurare a calității trebuie să dispună de resurse corespunzătoare;

d) persoanele care efectuează verificările pentru asigurarea calității au formarea profesională corespunzătoare și experiență relevantă în auditul legal și raportarea financiară, combinate cu formare specifică în ceea ce privește controlul calității;

e) selectarea celor care fac verificările pentru misiuni specifice de control al calității se face în baza unor proceduri obiective, concepute astfel încât să se evite orice conflicte de interese între cei care fac verificările și auditorul legal sau entitatea de audit care fac obiectul verificării;

f) aria de aplicabilitate a verificării pentru asigurarea calității, susținută de testarea adecvată a dosarelor de audit selectate, include o evaluare a conformității cu standardele de audit aplicabile și cu cerințele de independență, a cantității și calității resurselor cheltuite, a onorariilor de audit percepute și a sistemului intern de control al calității din cadrul entității de audit;

g) verificarea pentru asigurarea calității face obiectul unui raport care conține principalele concluzii ale verificării pentru asigurarea calității;

h) auditorul legal sau de firma de audit dau curs recomandărilor formulate la încheierea verificărilor pentru asigurarea calității într-un termen rezonabil. Iar în cazul în care nu se dă curs recomandărilor în cauză auditorul legal sau entitatea de audit, după caz, fac obiectul măsurilor sau sancțiunilor disciplinare.

Aceste condiții potrivit ISQC 1 „Controlul calității pentru firmele care efectuează audituri și revizuirile ale situațiilor financiare, precum și alte misiuni de asigurare și servicii conexe” se regăsesc în abordarea controlului intern al entității de audit. Totodată, aceste cerințe sunt binevenite de a fi luate în considerare la elaborarea politicilor controlului extern al activității de audit promovate de organele de reglementare, supraveghere și asociațiile profesionale.

O revizuire a lucrărilor misiunii constă în luarea în considerare a măsurii în care:

- aspectele semnificative au fost semnificate pentru a fi analizate mai în detaliu;

- au avut loc consultări corespunzătoare, iar concluziile obținute au fost documentate și implementate;

- activitatea desfășurată sprijină concluziile obținute și este documentată corespunzător;

- probele obținute sunt suficiente și adecvate pentru a sprijini raportul auditorului;

- obiectivele procedurilor misiunii au fost îndeplinite.

Astfel, partenerul de misiune își asumă responsabilitatea pentru revizuirile efectuate în conformitate cu politicile și procedurile de revizuire ale entității de audit. Conform ISA 220 „Controlul calității pentru un audit al situațiilor financiare” partenerul de misiune trebuie, pînă la data raportului auditorului, printr-o revizuire a documentației de audit și o discuție cu echipa misiunii, să fie convins că au fost obținute suficiente probe de audit adecvate întru sprijinirea concluziilor obținute și pentru ca raportul auditorului să fie emis. În acest scop, partenerul de misiune pînă la data raportului auditorului se va convinge de rezolvarea unor aspecte semnificative, precum:

- domeniile critice ale raționamentului, în special cele referitoare la aspecte dificile sau contencioase identificate pe parcursul misiunii;

- riscurile semnificative;

- alte aspecte pe care partenerul de misiune le consideră importante.

Chiar dacă nu trebuie să revizuiască toată documentația de audit, partenerul de audit poate face acest lucru. Partenerul de misiune documentează aplicarea procedurilor de revizuire. Așa cum prevede ISA 230 „Documentația de audit”, în documentarea lucrărilor de revizuire se specifică natura, plasarea în timp și amploarea procedurilor de revizuire efectuate. De asemenea, în documentația de audit revizuită se înregistrează persoana care a revizuit activitatea de audit efectuată, data și amploarea revizuirii.

Revizuirea controlului calității misiunii sau inspectarea calității de către un partener independent se practică în cazul misiunilor de audit a situațiilor financiare ale entităților de interes public. De regulă, acest partener numit inspector al controlului calității misiunii este de fapt o altă persoană din cadrul entității de audit, care poate fi și externă, cu o calificare adecvată sau poate fi o echipă formată din astfel de persoane, dintre care niciuna nu face parte din echipa misiunii, cu experiență suficientă și adecvată și cu autoritatea de a evalua obiectiv raționamentele semnificative efectuate de echipa misiunii și concluziile la care aceasta a ajuns în formularea raportului auditorului.

În situația când este necesară o revizuire a controlului calității misiunii se va discuta cu inspectorul controlului calității aspectele semnificative apărute pe parcursul misiunii de audit, inclusiv cele identificate pe parcursul revizuirii controlului calității misiunii. De aceea, partenerul de misiune nu va data raportul auditorului până la finalizarea revizuirii controlului calității misiunii. Evaluarea aspectele semnificative ale misiunii de către inspectorul controlului calității implică revizuirea situațiilor financiare și a proiectului de raport al auditorului. La revizuirea proiectului sunt evaluate concluziile la care s-a ajuns în formularea raportului auditorului și se ia în considerare măsura în care proiectul de raport al auditorului este adecvat.

În cadrul realizării unei inspecții a controlului calității pentru auditurile situațiilor financiare ale entităților cotate, inspectorul controlului calității misiunii ia în considerare evaluarea realizată de către echipa misiunii a principiului independenței. Inspectorul ia în considerare măsura în care a avut loc o consultare adecvată în legătură cu aspectele care implică divergențe de opinie sau alte opinii sau alte aspecte dificile sau contencioase, și concluziile care decurg de pe urma acestor consultări.

Astfel, s-ar pune un accent mai mare pe funcțiile de asigurare a calității ale asociațiilor profesionale și în acest mod se va reuși mai cu succes să fie consolidate capacitățile existente de a pune la punct un proces adecvat pentru a permite auditorilor să depășească dificultățile legate de aplicarea standardelor profesionale internaționale în domeniu și de dezvoltare a sistemului actual privind supravegherea și reglementarea activității de audit. Iar pentru asigurarea de misiuni mai calitative ale auditului situații financiare, se propune:

- implementarea unui sistem eficient de investigații și sancțiuni pentru a detecta, corecta și preveni efectuarea necorespunzătoare a auditului;
- instituirea cerințelor specifice către auditele entităților de interes public;
- formularea cerințelor extinse privind etica profesională și scepticismul profesional.

Întrucât, sunt în curs de elaborare actele normative secundare care vor facilita implementarea Legii privind auditul situațiilor financiare, considerăm oportune instituirea cerințelor specifice către auditele entităților de interes public, precum:

- restricționarea onorariilor;
- interzicerea prestării serviciilor care nu sunt de audit;
- includerea cerințelor de evaluare a controlului calității misiunii;
- prevederi speciale privind desemnarea auditorului și durata misiunii, cerințe suplimentare privind conținutul raportului auditorului.

Concluzii

Este de remarcat faptul că conceptul actual legal privind organizarea asigurării calității activității de audit, din punct de vedere al corespunderii cu normele europene, este cu mult mai perfect în comparație cu prevederile vechii legi.

Noua lege privind auditul oferă posibilități clare de a acționa transparent în parcurgerea traseului de racordare a activității de audit la bunele practici europene din acest domeniu. Prin reformarea cadrului legislativ se urmărește creșterea prestigiului și a recunoașterii profesionalismului auditului la nivel național și internațional. Întrucât, componenta asigurării calității auditului devine esențială, se așteaptă ca sistemul de supraveghere a activității de audit să capete eficiență, coerență și utilitate efectivă pentru Republica Moldova.

Totodată, în contextul actualelor reforme realizate în Republica Moldova dorim să ne expunem opinia referitor la necesitatea ajustării cadrului legal care să prevadă, de asemenea, stimularea

auditorilor și a entităților de audit să fie membri ai asociațiilor profesionale, iar acestea la rândul său să-și asume angajamente de respectare a Declarațiilor IFAC și a obligațiilor de membru.

Bibliografie

1. Legea privind auditul situațiilor financiare nr.271 din 15.12.2017 (data intrării în vigoare fiind 01.01.2019). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 7-17 din 12.01.2018.
2. Legea privind activitatea de audit nr.61 din 16.03.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2007, nr. 117-126.
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1450 cu privire la unele măsuri de executare a legii nr.61-XVI din 16.03.2007 privind activitatea de audit. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.203-206/1493 din 28.12.2007.
4. Hotărârea Guvernului nr.1507 din 31.12.2008 cu privire la aprobarea Planului de dezvoltare a contabilității și auditului în sectorul corporativ pe anii 2009-2014 În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.10-11 din 23.01.2009.
5. Indicațiile metodice aferente întocmirii și prezentării Informației privind respectarea procedurilor de control al calității lucrărilor de audit, stabilite de Ministerului Finanțelor al Republicii Moldova în anexa 1 la ordinul nr.115 din 26.12.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.237-240 din 31.12.2008.
6. Directiva 2006/43/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 17 mai 2006 privind auditul legal al conturilor anuale și al conturilor consolidate. [online]. Disponibil: [http // eur-lex.europa.eu](http://eur-lex.europa.eu).
7. Cartea verde. Politica de audit: lecțiile crizei. Comisia Europeană [online]. Disponibil: [http // ec.europa.eu](http://ec.europa.eu).
8. Manual de Standarde Internaționale de Audit și Control de Calitate. Codul Etic al Profesioniștilor Contabili [online]. Disponibil: [http // www.minfin.md](http://www.minfin.md).
9. Manual de Reglementări Internaționale de Audit, Asigurare și Etică [online]. Disponibil: [http // www.minfin.md](http://www.minfin.md).
10. Tabelul de transpunere în legislația națională a Directivei 2013/34/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2013 privind situațiile financiare anuale, situațiile financiare consolidate și rapoartele conexe ale anumitor tipuri de întreprinderi // <http://mf.gov.md>.

ТРАКТОВКИ КОНЦЕССИОННОГО ДОГОВОРА И ИХ ВЛИЯНИЕ НА БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ

INTERPRETATIONS OF CONCESSION ARRANGEMENTS AND THEIR IMPACT OF ACCOUNTING

CZU: 347.73:347.440.32(478)

ГОЛОЧАЛОВА Ирина¹, ЦУРКАНУ Виорел²

¹Департамент бухгалтерского учета и экономической информатики, Государственный университет Молдовы; ²Департамент бухгалтерского учета, аудита и экономического анализа, Молдавская Экономическая Академия

E-mail: ¹monomah5@yandex.ru; ²vturcanu@mail.ru

Abstract: Stimulating entrepreneurship and attracting investment are crucial undertakings during the transition to an innovative economy. Public-private partnerships (PPP – arrangement between regulators and industry) are deemed effective and best practices of attracting investment. In present time PPP models are increasing favored with high capital expenditure, inclusive of Republic Moldova. One of form PPP is concession arrangements. For this arrangement offers some very unique characteristics that require the development of a comprehensive approach of accounting for the performance of the concession arrangement. The authors taking into account the relevance of the topic of this research: reviewed legislative framework to performance of the concession arrangement; identified of juridical and economic treatments of concession arrangement on the based study of history of the development of this contracts; proposed model of accounting of concession arrangement, which accordance of contemporary methodology of accounting. As a regulatory basis use was of system IFRS which meets the requirement of credibility.

Keywords: concession arrangement, economic treatments, identification, recognize, model of evaluation, methodology of accounting

JEL Classification: M 41, K15

Введение

Привлечение инвестиций в различные сферы экономики, приоритетной из которых признана социальная, являются необходимым условием перехода на инновационный путь развития экономики и ее роста, и стимулирования инновационного процесса в целом. Известной формой привлечения инвестиций, направленных на развитие социально-значимых отраслей путем объединения государственных ресурсов и бизнес-структур, является государственно-частное партнерство. Отметим, что сегодня в Республике Молдова такого рода соглашения и их договорная практика находят все более широкое распространение.

В настоящее время известно несколько договорных форм государственно-частного партнерства, одной из которых является *концессионный договор*, со свойственными ему особыми признаками (участники – государство и бизнес-структура, объект договора – государственная собственность, наличие исключительного права на деятельность) предопределяющими необходимость разработки отдельного порядка учета операций, связанных с его исполнением. Этого требует и принцип достоверности представления информации в финансовой отчетности.

Поскольку в рыночной экономике стержнем государственного регулирования предпринимательской деятельности является законодательство, то, и практика исполнения концессионного договора (КД) должна осуществляться на его основе. В этом контексте, *первым этапом исследования* обозначено раскрытие базовых положений законодательства на примере Республики Молдова. Известным фактом является, что порядок бухгалтерского учета

определяется концептуальным обоснованием экономического события, проявляющееся в его юридической и экономической трактовках. Поэтому вторым *аспектом исследуемого вопроса является юридическая и экономическая трактовка КД*. Каждое реальное событие необходимо реконструировать с учетом его экономического содержания для демонстрации его воздействия на содержание финансовой отчетности, что осуществимо на базе идентификации. Исходя из условий исполнения, известны две интерпретации КД, каждая из которых в дальнейшем будет определять содержание финансовой отчетности, поэтому *его идентификация – это следующий аспект данного исследования*. По экономическому содержанию КД является договором по инвестиционному проекту, экономический эффект от которого проявится только в будущем. В этой ситуации *вопрос его надежной оценки* приобретает особую актуальность, *и является четвертым аспектом* рассматриваемой темы. *Последний аспект, исследования – это разработка механизма бухгалтерского учета операций, связанных с исполнением концессионного договора*.

Исследование по обозначенным аспектам будет проведено согласно принципам современной методологии учета – методологии МСФО, по следующей схеме:

1. *Общая характеристика законодательной базы исполнения концессионного договора;*
2. *Юридическая и экономическая трактовки концессионного договора;*
3. *Идентификация и оценка концессионного договора;*
4. *Иллюстрация механизма учета операций в условиях исполнения концессионного договора.*

Основная часть

1. Общая характеристика законодательной базы концессионного договора.

Экономический рост и стимулирование инновационного процесса на базе привлечения инвестиций в различные сферы экономики, приоритетной из которых признана социальная, являются необходимым условием перехода на экономику, основанную на знаниях. Известной формой привлечения инвестиций на базе объединения ресурсов является государственно-частное партнерство (ГЧП), под которым понимается институционально закреплённая система отношений между государством и бизнес-структурой (частным сектором), призванной способствовать:

- привлечению частных инвестиций для реализации проектов направленных на развитие социально значимых отраслей;
- эффективному использованию государственных средств.

Сегодня роль ГЧП актуализируется, поскольку: во-первых, активно вовлекает бизнес-структуру в развитие экономики; во-вторых, путем внедрения достижения бизнеса в области технологий ноу-хау, менеджмента и маркетинга, некоторые отрасли национальных интересов (транспортная инфраструктура, энергетика, образование, культура, социальное обслуживание и др.) повышают качество предоставляемых услуг.

Такого рода партнерство закрепляется договорами, характеризующиеся рядом особенностей:

- сторонами договора всегда являются государство и бизнес-структура;
- предметом договора может быть строительство, восстановление, финансирование инфраструктурных объектов, представляющих общественный интерес;
- смешанное регулирование отношений на базе законодательства публичного и гражданского права;
- бизнес-структура несет наиболее значимые риски и обязанности, поскольку использует собственные организационные навыки и функциональные и финансовые возможности, тогда как государственные ресурсы выделяются в соответствии с критерием эффективности;
- носит средне- или долгосрочный характер, до 50 лет, что определяет и объем инвестиций, которые играют важную роль в развитии инфраструктуры [2, с. 24].

Соглашения между государством и бизнес-структурой получают в настоящее время все большее распространение на рынке финансовых услуг, а их практика способствует развитию инвестиционной среды.

Принимая во внимание исключительную важность привлечения инвестиций, в Республике Молдова (РМ) **Законом «Об инвестициях в предпринимательскую деятельность» № 81** от 18.03.2004 года регламентируется правовой, социальный и экономический порядок организации и развития инвестиционной деятельности [8]. Этим законом установлены формы инвестиций, где наряду с общеизвестными формами инвестиций, выделены договорные права, в том числе, на основании концессии на изыскание, культивирование, добычу и разведку природных ресурсов, и вытекающие из ГЧП [8, ст. 4]. Учитывая тот факт, что договоры ГЧП выделены как отдельная форма инвестиций, в Молдове существует специальный законодательный акт регулирующий вопросы их заключения и исполнения – **Закон «О частно-государственном партнерстве» РМ № 179** от 10.07.2008 года (далее, Закон № 179) [9]. Положения указанного закона определяют ГЧП как долгосрочный договор для осуществления деятельности публичного интереса, основанный на способности каждого партнера распоряжаться соответствующим образом ресурсами, рисками и доходами, предметом которого может быть любое имущество, работы, публичные услуги или любая деятельность [9, ст. 2], осуществляемая государственным партнером, за исключением прямо запрещенной. Также этим законом предусматриваются отдельные договорные формы ГЧП, каждой из которых отвечает конкретный предмет этого соглашения, к которым относится и *концессионный договор* [9, ст.17, 18].

В РМ **Закон «О концессиях» № 354** от 13.07.1995 года определяет концессию как договор, по которому государство уступает (передает) инвестору (физическому лицу либо юридическому лицу, в том числе иностранному) *право на осуществление деятельности по разведке, разработке, освоению или восстановлению природных ресурсов на территории РМ, на оказание государственных услуг, эксплуатацию объектов государственной (муниципальной) собственности, которые в соответствии с законодательством полностью или частично исключены из гражданского оборота, а также право на осуществление отдельных видов деятельности, в том числе составляющих государственную монополию, взамен на компенсацию и взятие на себя управления объектом* [10, ст. 3]. Положениями указанного закона устанавливается право на собственность концедента (государство), который сохраняет за собой исключительное право распоряжения, уступая концессионеру (бизнес-структуре) только права на владения и распоряжения объектом концессии [10, ст. 6], тогда как собственностью концессионера являются результаты использования объекта концессии. Следует отметить, что в настоящее время в Республике Молдова разрабатывается новый закон регулирования концессионных правоотношений, который призван гармонизировать национальные нормы в отношении концессии с Директивами ЕС, поэтому в рамках данного исследования авторы ограничиваются кратким раскрытием содержания действующего закона о концессиях РМ.

Поскольку Республика Молдова в 2014 году стала ассоциированным членом Европейского Союза (ЕС) на базе соглашения об ассоциации, то, считаем уместным кратко охарактеризовать законодательную базу в части заключения КД на европейском уровне [12]. Как известно, стратегией **«Европа-2020: стратегия разумного, устойчивого и всеобъемлющего роста»** ключевая роль отведена государственной политике и ее инструментам в целях содействия развитию социальной сферы для ее эффективности и инновационности [13].

Именно этот факт отмечен введенной в действие **Директиве 2014/23/ЕС** [14] от 26.02.2014 года о заключении концессионных соглашений, которая призвана регулировать вопросы заключения договоров концессии на услуги и строительные работы, и предусматривает особый порядок финансирования при исполнении такого рода договоров. Эта директива дополняет отраслевые **Директивы ЕС** в части КД.

На основании вышеизложенного, авторы формулируют гипотезу исследования следующим образом: *поскольку концессионный договор является специфической формой инвестиций, то естественно, что она (специфика) находит отображение в финансовой отчетности и влияет на ее содержание в части достоверности информации о финансовом состоянии бизнес-структуры, участвующей в ГЧП.*

В соответствии с требованиями методологии бухгалтерского учета, любое реальное событие должно быть трансформировано путем реконструкции в экономическое событие и найти свое отображение в отчетности в качестве одного из ее элементов: активов, обязательств, капитала, доходов и расходов. В данном контексте приоритетной задачей авторов является раскрытие сути концессионного договора, на базе юридической и экономической трактовки, которая и определяет порядок идентификации, оценки и признания в качестве элементов отчетности результатов его исполнения. Для этого обратимся к содержанию следующего этапа исследования.

2. Юридическая и экономическая трактовка концессионного договора. В современном обществе взаимные права и обязанности возникают главным образом на базе согласованности и волеизъявления всех участников договора, что находит в нем свое отображение и определяет правовые последствия его исполнения. Так при выполнении условий договора происходит перемещение экономических благ между его участниками, а действующее законодательство способствует правовому исполнению принятых обязанностей.

Установлено, что, содержание одного и того же акта юристы и экономисты рассматривают по-разному: юристы главным образом – через призму обязательственных правоотношений, экономисты – через обмен экономическими благами [4, с. 165]. В обобщенном смысле это означает, что, объектом изучения одного и того же акта является в юриспруденции – основание исполнения, а в экономике – результат исполнения. Отсюда и две трактовки договора как объекта изучения: *юридическая и экономическая*. Но неоспоримо и то, что обе эти трактовки взаимно дополняют друг друга [3, с. 58], так как невозможно понять договорного права, не учитывая его экономических последствий, и нельзя получить полного представления о процессе экономического обмена, не зная об основании договоров, через которые этот процесс реализуется.

Одним из таких ярких проявлений взаимного дополнения права и экономических условий является особого рода договорной акт – концессионный договор. Считаю важным отметить, что зачастую концессионный договор отождествляется с концессией, что с определенной позиции вполне уместно. Однако, принимая во внимание то, что в основу современной методологии бухгалтерского учета положена концепция достоверности, необходимо выделить это базовое отличие, поскольку оно оказывает непосредственное влияние на содержание финансовой отчетности. Заключается это отличие в следующем: *в гражданском праве существует понимание концессии как формы регулирования инвестиций (юридическая трактовка) и как формы привлечения инвестиций (экономическая трактовка)*. Раскроем это отличие подробнее и обоснуем каждую из трактовок.

В общепринятом терминологическом значении «концессия» представляет собой санкционированную государством уступку прав. С правовой точки зрения классическая концессия являлась формой отношений, заключенных в одностороннем властном акте государства, на основании которого передается субъективное право пользования ресурсами и допускаются инвестиции к экономической деятельности на ограниченной территории. Таким образом, применение концессии ограничивается областью отношений с государством в сфере деятельности составляющей его монополию, а также – связанных с использованием его собственности. Эти признаки были заложены в основы ГЧП в части использования государственной собственности, которые выделяют концессию в системе управления ресурсами и сейчас.

Вместе с тем другой особенностью концессии всегда была абсолютная зависимость ее действия от воли участвующего в договоре государства, решающего сохранить или

прекратить ее действие, что и характеризует концессию как односторонний акт. Очевидно, что в одностороннем договоре только одно лицо принимает на себя обязанность исполнения. В двустороннем договоре два лица принимают на себя обязанности одно в отношении другого (например, имущественный наем) и вне зависимости от содержания договора, если одна сторона принимает на себя обязанность, а другая соглашается с этим, то возникают обязательственные отношения. Тот, кто принимает на себя обязанность, становится должником по обязательству; тот, в отношении кого он принял на себя обязанность, – кредитором по этому обязательству [4, с. 173]. По требованию кредитора в необходимых случаях осуществляется принуждение должника исполнить свою обязанность. Это определяет юридическую ценность права требования и тем самым подтверждает его экономическую ценность.

Таким образом, в контексте субъективности правоотношений концессия представляет собой инструмент разрешительной системы государства для инвестиционных вложений, наряду с другим таким инструментом – лицензией [7, с. 87].

Отсюда с позиции концессионера-составителя отчетности и *юридическая трактовка концессии как определенного вида нематериального актива*.

Однако в форме одностороннего акта государственной власти концессия во второй половине XX столетия была практически полностью вытеснена концессионным договором.

Вначале концессия по правовой форме оставалась односторонним актом, что предопределяло неравенство прав и обязанностей каждого из участников сделки, поскольку условия исполнения по договору концессии приобрели характер обязательств только для концессионера. Но постепенно, привлечение инвестиций стало определяться спросом и предложением на рынке финансового капитала, а не условиями концессии, и теми сферами, в которых было заинтересовано государство. В этом контексте был разработан и адаптирован в практике новый двухсторонний правовой акт – *концессионный договор*, в основу которого положены ключевые признаки концессии, при этом акцент поставлен на необходимости отражения постоянно меняющихся экономических условий и гарантий для концессионера [7, с. 89].

Приспособленность КД к целям правового регулирования объясняется просто: концессия являлась основанием возникновения права концессионера на пользование имущества находящегося в государственной собственности.

Следует отметить, что экономическая терминология более современна, чем юридическая, поскольку создается для возможности адаптации экономических явлений свойственных сегодняшнему дню. Последняя же характеризуется как консервативная, поскольку в большей своей части базируется на постоянных цивилизационных ценностях (равновесие интересов сторон в договоре; обязанность исполнения; свобода выражения воли в договоре, ограничение этой свободы в государственных интересах) [4, с. 79-80]. Но эти константы должны быть адекватно применимы в условиях динамично меняющейся экономики – экономики инновационного развития, с целью устранения возможных недоразумений, когда одно и то же слово применяется в экономике и в праве в различных смыслах. Примером такой ситуации является понятие «концессия»: для юриста – это односторонний тип разрешительного договора, на привлечение инвестиций в определенный сектор экономики, представляющий государственный интерес, для экономиста – это инвестиции, от которых концессионер ожидает экономическую выгоду.

Тем не менее, возникновение КД как правового акта, классическая теория права подвергла критике, и продолжала отождествлять его с концессией и относить к категории так называемых административных договоров, характеризующихся заведомо неравноправным положением концессионера, и односторонними правами государства, утверждая, что актом, который служит правооснованием для получения инвестором прав, является не договор, а властный акт государства [7, с. 90].

Однако под воздействием экономических преобразований возникла необходимость в разработке способов обеспечения прав концессионера, и подверглись пересмотру

административные начала, а зависимость исполнения договора от односторонней воли государства (стороны договора) стала основанием для споров о правовой природе КД.

Первым шагом к пониманию КД как гражданско-правового документа стало включение в него условий обеспечивающих защиту прав бизнес-структуры (частного лица), для чего при его заключении предусматривалось применение норм международного права, при разрешении споров вытекающих из договора [7, с.91]. Эти нормы стали рассматриваться как надежное средство обеспечения защиты прав концессионера, и в первую очередь гарантий прав концессионера на деятельность и на полученную от нее прибыль.

Сегодня КД получил признание как особый «смешанного» типа договор, состоящий из двух частей: регулирующей, включающей в себя условия передачи, и договорной, содержащей совместно оговоренные условия [2, с. 140]. Практика его применения привела к тому, что в нем уже отсутствует сама категория концессии, как разрешающего акта осуществления деятельности концессионером, но осталась ее главная отличительная черта – отношения между государством и бизнес-структурой. Остальные условия (отношения по доверительному управлению, подрядные и арендные отношения) отступают на второй план и являются лишь особенностями, которые свойственны в той или иной степени всем договорам ГЧП.

В рыночной экономике назначением КД является установление порядка финансирования бизнес-структурой объектов инфраструктуры, в которых заинтересовано государство. В связи с этим ему придан характер организации финансирования конкретной деятельности, который кардинально изменил экономическую природу и сделал КД универсальным инструментом управления инвестициями.

Известно, что в системе бухгалтерского учета договоры, связанные с финансовыми операциями, как учетные объекты квалифицируются в качестве *финансовых инструментов*, следовательно, и КД, предусматривающий финансирование особого рода деятельности, относится к этой квалификационной группе (*экономическая трактовка*).

3. Идентификация и оценка концессионного договора. Как известно, центральный принцип в системе МСФО – это принцип приоритета содержания над формой. Суть этого принципа заключается в том, что каждый факт, операция и событие, отражаемые в бухгалтерском учете обладают как экономическими, так и юридическими характеристиками, однако с целью соблюдения требования достоверности финансовой отчетности экономическое содержание события имеет определяющее значение.

При подготовке финансовой отчетности на базе юридических характеристик доминируют права и обязательства участников событий хозяйственной жизни, тогда как в соответствии с экономической трактовкой события – влияние правового аспекта на финансовое положение и финансовые результаты организации минимизировано. Соблюдение этого принципа является обязательным при *идентификации* экономического события. Подробно вопрос применения процедур идентификации раскрыты авторами в работе [6, с. 125-135].

Важно подчеркнуть, что при применении юридической трактовки в отношении КД требование приоритета содержания над формой не нарушается, а при его экономической трактовке – соблюдается.

Как известно *первым шагом* идентификации является анализ экономического содержания реального события, в рамках которого выясняется принадлежность объекта наблюдения к одному из элементов финансовой отчетности. Поскольку и юридическая и экономическая трактовки с позиции концессионера-составителя определяют КД отчетности как актив (лицензия или инвестиции), то и в качестве элемента финансовой отчетности он будет идентифицирован как актив.

Для идентификации КД как учетного объекта (*второй шаг*) необходим анализ всех экономических условий характеризующих КД и определяющих его исполнение. Поскольку выше раскрыт эволюционный процесс становления КД, как правового акта, в этой части

остановимся только на ключевых экономических характеристиках договора, которые определяют методологию операций, связанных с его исполнением, к которым относятся следующие:

- ответственность концедента за финансирование услуг социального значения, а концессионера – обязанность их предоставления;
- установление справедливой стоимости вознаграждения (цены) за пользование инфраструктурным объектом (получение коммунальной услуги) и порядка ее последующего изменения;
- обязательство концессионера возврата объекта инфраструктуры концеденту в установленные сроки и за установленную форму вознаграждения [5, с. 53].

Задача бухгалтерского учета состоит в предоставлении достоверной информации для отражения в отчетности данных о выполнении условий концессионного договора. При этом учет зависит уже не столько от того кто обладает правом собственности, а от того, кто осуществляет контроль над объектом после сдачи его в эксплуатацию: концедент уступает концессионеру право контроля; или концедент сохраняет право контроля.

Следовательно, право контроля – это *первое экономическое условие* для идентификации КД. В случае отсутствия контроля со стороны концедента, инфраструктурный объект будет учитываться концессионером, либо как основное средство, либо как актив, переданный в финансовую аренду. Оценка и учет этих объектов осуществляются на основании базовых положений МСФО [11] или применительно к системе бухгалтерского учета РМ – на базе соответствующих НСБУ.

При сохранении контроля концедентом, учету подлежит результат исполнения КД, в котором обозначено договорное право концессионера на получение экономических выгод, либо в виде договорного права взимания платы с пользователей объекта инфраструктуры, либо в виде права требования денежных средств или финансовых активов у концедента. Таким образом, *вторым экономическим условием* КД является выбранная форма вознаграждения концессионера за предоставленные им услуги заключенная в договорном праве.

С позиции концессионера-составителя отчетности при наличии права взимания платы с пользователей объекта инфраструктуры при признании КД используется *юридическая трактовка концессии как определенного вида нематериального актива* с ее отражением в разделе «Активы» по соответствующей балансовой статье.

Во втором случае принимается во внимание, что КД представляет собой финансовый инструмент (доминирует экономическая трактовка), который в соответствии с методологией бухгалтерского учета, представлен в отчетности двумя элементами – финансовыми активами и финансовыми обязательствами. Поскольку концессионер является инвестором проекта КД, то осуществляемое им финансирование представляет собой инвестицию, которая с точки зрения бухгалтерского учета является *договорным правом на получение денежных средств или другого аналогичного ресурса* [5,с.54]. Отсюда и идентификация КД в качестве *финансового актива* и его отражение в разделе «Активы» по соответствующей балансовой статье.

Для отражения в бухгалтерском учете операций по исполнению КД в системе МСФО предусмотрена **Интерпретации IFRIC 12 «Концессионные договоры оказания услуг»** [11]. Этот нормативный акт предписывает использование унифицированной методики учета на базе выбора одной из двух моделей оценки (**модель нематериального актива и модель финансового актива**), в основу которых положены юридическая и экономическая трактовки КД. Подробно вопрос применения **IFRIC 12** раскрыты авторами в работе [5, с. 53-56].

Следующим аспектом данного исследования является установление модели оценки и отражение в отчетности концессионера операций по исполнению концессионного договора. Как уже известно, КД является инвестиционным проектом (ИП), который нацелен на получение экономического эффекта в будущем, что является ключевым моментом в установлении подхода в его оценке.

Как показал анализ экономической литературы, на современном этапе выделяются три подхода в оценке элементов финансовой отчетности: затратный, рыночный и доходный. По мнению авторов, для оценки ИП, наиболее экономически целесообразно применение *доходного подхода*, что обусловлено характерной особенностью: результаты его проявления нацелены на будущее.

В рамках доходного подхода выдвинуто несколько моделей оценки ИП. Один из наиболее востребованных моделей оценки бизнеса – метод дисконтирования денежных потоков, суть которого заключается в вычислении дисконтированной цены финансовых потоков, ожидаемых от оцениваемого имущества. Применение этой модели оценки инвестиционного проекта анализируется рядом исследователей, поэтому в данной работе авторы останавливаются только на определяющих моментах. Так, в ходе проведенных исследований установлено, что применение метода дисконтирования денежных потоков для оценки ИП целесообразно при выполнении следующих условий:

- будущие денежные потоки существенно отличаются от текущих;
- информационное поле достаточно, для обоснования размера будущих потоков денежных средств от объекта инвестирования;
- доходы и расходы, связанные с ИП носят периодический характер;
- оценке подлежит значительный объект.

Однако данный метод имеет и недостатки, как с теоретической, так и практической точек зрения. По мнению А. Лукашова на практическом уровне метод дисконтированных денежных потоков является очень чувствительным к изменениям в параметрах финансовой модели, например, в ставке дисконтирования, а на теоретическом уровне этот метод не учитывает вероятностный характер результатов инвестиционного проекта и игнорирует вклад в стоимость проекта управленческой составляющей организации [1, с. 23].

Практика выработала и другие модели оценки ИП, известные как альтернативные математические модели, частично устраняющие недостатки метода дисконтированных денежных потоков: «метод дерева решений», Блэка-Шоулза-Мертон, биномиальная и Монте-Карло. На выбор той или иной модели оценки влияет наличие рисков, неопределенностей, вероятностей исхода прогнозируемого события, что, в свою очередь, зависит от этапа инвестиционной (или инновационной) деятельности.

Однако, несмотря на определенные преимущества, эти методы могут применяться для оценки концессионных договоров в качестве альтернативных.

По мнению авторов для надежной оценки исполнения КД целесообразно применять метод дисконтирования денежных потоков. Сделанный вывод основывается на:

- собственно сущности КД, в котором воплощены его особенности, которые нивелируют эффект от разного рода рисков;
- анализе недостатков обозначенного метода как практического характера (чувствительность к изменениям в параметрах финансовой модели ставки дисконтирования, темпах роста денежных потоков), так и теоретического характера (игнорирует вероятностный характер результатов инвестиционного проекта), но которыми в условиях исполнения КД можно пренебречь.

Такая позиция соответствует положениям **IFRS 9 «Финансовые инструменты»**, рекомендующего применение метода дисконтирования денежных потоков для финансовых активов, категории SPPI, предусматривающей договорное право на получение финансирования (ссуды или дебиторская задолженность) [11].

Практический аспект нашего исследования заключается в демонстрации применения модели оценки в условиях исполнения КД, рекомендуемой IFRIC 12 и механизма бухгалтерского учета операций, связанных с исполнением КД, который представим следующим вопросом.

4. Иллюстрация механизма учета операций в условиях исполнения концессионного договора.

Известно, что результаты деятельности организации, находят свое отражение в ее финансовой отчетности, цель которой представление достоверной информации для принятия эффективных решений ее пользователями. В условиях отражения операций, связанных с исполнением КД соблюдение требования достоверности финансовой отчетности приобретает особое значение. Для этого требуется принять во внимание правила, методы и технику регистрации, применяемых для отражения операций системой бухгалтерского учета и отчетности.

Необходимо отметить, что вопросы исполнения КД рассматриваются многими исследователями либо с точки зрения истории развития и эволюции их применения, либо с позиции менеджмента – как инструмента государственной политики, либо во взаимосвязи бухгалтерского и налогового учета. В этом контексте авторам представляется актуальной проблемой разработка механизма бухгалтерского учета операций, связанных с исполнением КД на основании положений выше обозначенных МСФО [11]. В связи с этим следует отметить, что в системе бухгалтерского учета и отчетности РМ на базе НСБУ отсутствуют положения для решения этого вопроса. Представим в таблице 1 механизм отображения обозначенного рода операций на базе положений МСФО двух моделей оценки КД: модель нематериального актива – вариант 1, модель финансового актива – вариант 2.

Таблица 1. Модель отражения операций при исполнении концессионного договора

Момент признания	Содержание операции	Корреспондирующие счета	
		Вариант 1	Вариант 2
Первоначальное признание	Первоначальное признание КД на базе модели оценки по	справедливой стоимости: ДТ сч Нематериальный актив КТ сч. Доходы будущих периодов	дисконтированной стоимости: ДТ сч Финансовый актив КТ сч. Доходы будущих периодов
При подготовке финансовой отчетности	Признание расходов отчетного периода по исполнению КД	ДТ сч. Себестоимость оказанных услуг КТ сч. различных произведенных затрат	ДТ сч Себестоимость оказанных услуг КТ сч. различных произведенных затрат
	Признание доходов отчетного периода	ДТ сч. Доходы будущих периодов КТ сч. Доходы от реализации услуг	×
	Признание доходов обусловленных дисконтированием	×	ДТ сч Финансовый актив КТ сч. Доходы будущих периодов
Исполнение КД	Начисление амортизации нематериального актива	ДТ сч. Административные расходы КТ сч. Амортизация нематериального актива	×
	Признание доходов от оказания услуг	пользователям инфраструктурного объекта: ДТ сч. Денежные средства КТ сч. Доходы от реализации услуг	концеденту: ДТ сч Доходы будущих периодов КТ сч. Доходы от реализации услуг КТ сч. Финансовые доходы
	Погашение задолженности	×	концедента: ДТ сч Денежные средства КТ сч. Финансовый актив

Источник: разработано авторами на базе [5, с. 57-59].

Заключение

В контексте возрастающей роли влияния государства на стимулирование инновационного процесса, привлечение инвестиций в различные сферы экономики, приоритетной из которых признана социальная, является необходимым условием перехода на инновационную экономику. На первый план выдвинуты различные формы государственно-частного партнерства, одна из которых представлена концессионным договором. Отличительными чертами этого договора являются строительство и финансирование социально значимых объектов.

Поскольку с позиции методологии бухгалтерского учета при исполнении концессионного договора признаются соответствующие элементы финансовой отчетности, требуется его идентификация, надежная оценка и механизм отображения в учете. В рамках исследования для разрешения указанных проблем в первой его части сущность концессионного договора рассмотрена через призму:

- его выдвигения как отдельной формы государственно-частного партнерства;
- законодательной базы регулирующей порядок заключения и исполнения КД;
- его эволюции как правового акта.

Для идентификации концессионного договора были рассмотрены две его трактовки – юридическая и экономическая, формирование которых обусловлено как развитием правовых отношений, так и инновационными процессами в экономике. Каждая из трактовок аргументирована и доказана в результате теоретического исследования.

Надежная оценка концессионного договора, является основным условием признания результатов его исполнения с позиции бухгалтерского учета. Современная методология бухгалтерского учета, в основу которой положена концепция оценки по справедливой стоимости предопределяет применение методов оценки исходя из ценности или ожидаемого дохода от учетного объекта, что вполне отвечает особенностям концессионного договора, как инвестиционного проекта: финансирование объекта государственной собственности и нацеленность на будущее. Авторы считают, что решение проблемы надежной оценки возможно на базе применения доходного подхода в оценке и путем применения метода дисконтируемых денежных потоков. Выбор этого метода аргументирован на базе его сравнения с другими альтернативными моделями оценки инвестиционного проекта. Это второй этап исследования.

В части разработки механизма бухгалтерского учета операций, связанных с отражением исполнения концессионного договора авторами:

- ▶ обоснована необходимость применения положений МСФО, позволяющих адекватно отразить в учете в зависимости от выбранной модели оценки, финансовые активы или нематериальные активы, как результат исполнения концессионного договора, на базе концепции оценки по справедливой стоимости;
- ▶ предложена схема бухгалтерского учета операций, связанных с отражением операций исполнения концессионного договора.

Представленные результаты в данной работе отражают авторские исследования. Однако существует еще ряд проблем, связанных с признанием и учетом концессионного договора, что указывает на необходимость продолжения исследования по данной теме.

Библиография

1. Лукашов А. Метод Монте-Карло для финансовых аналитиков: краткий путеводитель/Управление корпоративными финансами. №1 (19). 2007, с. 22-39
2. Практическое руководство по реализации проектов государственно-частного партнерства и концессий. Проект TWINNING: Укрепление государственно-частного партнерства в Республике Молдова. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.app.gov.md/files/attache.....>
3. Пятов, М. Эволюция методологии бухгалтерского учета в рамках балансовой модели фирмы/ М. Пятов. – Вестник Санкт-Петербургского Университета. Серия 5, Выпуск 4, 2014. – с. 56-75
4. Саватье, Р. Теория обязательств: практический и экономический очерк/Р., Саватье./пер. с фр. – Москва: Прогресс, 1972. – 440 с.
5. Цуркану, В. Составление финансовой отчетности в соответствии с международными стандартами/В. Цуркану, И. Голочалова – Кишинэу: АСАР, 2014. – 480 с.
6. Цуркану, В. Концептуальные основы формирования баланса организации. В: монографии «Розвиток концепцій бухгалтерського обліку на основі інституційних підходів та бенчмаркінгу»/ Монографія /В., Цуркану, И., Голочалова/ За заг. ред. д.е.н., проф.. Бутинця Ф.Ф. – Житомир «Рута», 2015. - 395с.

7. Фархутдинов И. Инвестиционное право/И. Фархутдинов, В. Трапезников/ Учебно-практическое пособие. М.: Волтерс Клувер, 2006. – 432 с.
8. Закон «Об инвестициях в предпринимательскую деятельность» РМ № 81 от 18.03.2004 [Электронный ресурс].– Режим доступа: <http://www.mf.gov.md/ru/actnorm/contabil/standartnew/>
9. Закон о частно-государственном партнерстве РМ № 179 от 10.07.2008 года [Электронный ресурс].– Режим доступа: <http://www.lex.justice.md/viewdoc.php?action...>
10. Закон «О концессиях» РМ № 354 от 13.07.1995 года [Электронный ресурс].– Режим доступа: <http://www.lex.justice.md/viewdoc.php...>
11. Международные стандарты финансовой отчетности (версия перевода на русский язык на 17.07.2015) – Режим доступа: <http://www.mf.gov.md/ru/lex/contabilitate>.
12. Стратегия инновационного развития Республики Молдова до 2020 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.asm.md/fisiere/cadru/>
13. Europe 2020. A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET> .
14. Директива 2014/23/ЕС [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

ASPECTE JURIDICE, CONTABILE ȘI FISCALE PRIVIND DREPTURILE DE PROPRIETATE INTELECTUALĂ LA REALIZAREA UNEI PLATFORME E-LEARNING

CZU: 347.78:657.421.3
371.68:004.771

HLACIUC Elena¹, STRĂPUC Constantin²

¹Dr., prof. univ.; ²Drd.; ^{1,2}Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România

E-mail: ¹elenahlaciuc@gmail.com; ²strapuc@gmail.com

Rezumat: Globalizarea și integrarea economică, marcată de dezvoltarea accentuată a științei și tehnologiei au transformat societatea omenească într-o societate a cunoașterii. În acest context, creația intelectuală dă măsura calității și bunăstării vieții socio-umane, fiind catalizatorul revoluției tehnico-științifice și creșterii economice în toate domeniile de activitate. Studiul își propune trecerea în revistă a principalelor aspecte privind tratamentul juridic, contabil și fiscal aplicabile activelor necorporale, reprezentate de drepturile de proprietate intelectuală în legătură cu realizarea unei platforme eLearning.

Cuvinte cheie: active necorporale, tratament contabil și fiscal, drepturi de proprietate intelectuală

Clasificare JEL: M41, H30

Introducere

În contextul progresului științific și al dezvoltării tehnologice accelerate a ultimelor decenii, cu deosebire a tehnologiei informației și comunicației, pe fondul globalizării și integrării economice, societatea omenească a intrat într-o nouă eră de dezvoltare, numită tot mai adesea "societatea cunoașterii". Pentru acest motiv, educația și formarea profesională, cercetarea și inovarea, trebuie să constituie reperele esențiale ale politicilor prezentului în perspectiva realizării unei României a cunoașterii. Cunoașterea este noul sens al puterii, așa cum remarca Alvin Toffler în celebra lucrare "Powershift", omenirea evoluând de la "puterea răsare din vârful puștii" (Mao Tse-Tung), trecând prin etapa "banul vorbește" și ajungând la apogeu să confirme maxima "cunoașterea în sine înseamnă putere" a lui Francis Bacon. Prin urmare, societatea cunoașterii este cea în care obținerea, deținerea și valorificarea informației semnifică puterea, indiferent că este vorba de cea politică, economică sau financiară, acesta fiind mediul în care își desfășoară activitatea firma.

În această realitate, firma a devenit mai mult decât un centru de obținere a profitului și de acumulare de capital. Ea reprezintă astăzi și un centru de colectare de cunoștințe și experiențe tehnologice și organizatorice. Când aceste elemente - capital și cunoaștere - se dezvoltă în mod echilibrat, firma își îndeplinește scopul pentru care a fost creată, respectiv maximizarea profitului. Printre activele patrimoniale ale firmei regăsim platforme electronice, programe/software, resurse didactice și profesionale. Toate acestea sunt denumite generic active necorporale. Conceptul de active necorporale a rezultat din necesitatea de a evalua, contabiliza și valorifica, elemente nemateriale cum sunt cele izvorâte din drepturile exclusive privind creația originală (precum brevete de invenție, mărci comerciale, programe de calculator, drepturi de autor etc.), sau de elemente care constituie avantaje competiționale pe piață (precum cercetarea-dezvoltarea, managementul de calitate, schemele de organizare internă, reputația organizației etc). Activele necorporale se schimbă și evoluează pe măsură ce apar noi industrii și se dezvoltă noi modele de afaceri. Cum tot mai multe entități își obțin bogăția din activele necorporale și mai puțin din activele corporale, devine imperios necesar a recunoaște, a evalua și a înregistra aceste active în contabilitate.

Studiul își propune prezentarea principalelor aspecte juridice, contabile și fiscale privind activele necorporale, reprezentate de drepturile de proprietate intelectuală, la realizarea unei

platforme eLearning. Metodologia abordată pentru elaborarea articolului este cea ipotetico-deductivă, concluziile rezultând din sinteza, analiza critică și tratarea originală a rezultatelor cercetărilor de profil, în contextul reglementărilor normative actuale ale domeniului.

Dreptul de proprietate intelectuală – drept moral și, totodată, patrimonial

Omul este singura ființă de pe pământ înzestrată cu capacitatea de a crea. Inventivitatea și creativitatea umană măsoară calitatea și bunăstării vieții socio-umane, fiind catalizatorul revoluției tehnico-științifice și creșterii economice în toate domeniile de activitate. În contextul globalizării și integrării economice, proprietatea intelectuală a devenit unul din motoarele de dezvoltare și bunăstare economică, socială și culturală a societății omenesti la scară planetară. Prin urmare, protecția drepturilor de proprietate intelectuală a căpătat o tot mai mare importanță, scopul său fiind protejarea valorii inteligenței umane nou create, deopotrivă cu garantarea accesului publicului la folosirea operei autorului.

Proprietatea intelectuală cuprinde: *proprietatea industrială* (invențiile, mărcile înregistrate, desenele și modele industriale, indicațiile de origine geografică etc), respectiv *drepturile de autor și drepturile conexe* (lucrările literare originale, filmele, lucrările muzicale, lucrările de artă și arhitectură, drepturile artiștilor interpreți asupra activității lor, ale producătorilor programelor de radio și televiziune, software, baze de date, creații publicitare și multimedia etc). În ultima perioadă, s-au integrat conceptului de proprietate intelectuală și strategiile comerciale (secretele comerciale, know-how etc).

Fiecare om are dreptul la ocrotirea intereselor morale și materiale care decurg din orice lucrare științifică, literară sau artistică al cărei autor este. (art.27 alin.2 din Declarația universală a drepturilor omului, din 10 decembrie 1948). În România, *dreptul de autor asupra unei opere literare, artistice sau științifice, precum și asupra altor opere de creație intelectuală este recunoscut și garantat* în condițiile Legii nr.8/1996, privind dreptul de autor și drepturile conexe. În privința proprietății industriale, legiuitorul român a reglementat drepturile de proprietate intelectuală prin Legea nr. 64/1991 privind brevetele de invenție, Legea nr. 129/1992 privind protecția desenelor și modelelor, Legea nr. 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice, Legea nr. 350/2007 privind modelele de utilitate, completate cu reglementările dreptului civil.

Potrivit legii, obiect al dreptului de autor îl constituie operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific, oricare ar fi modalitatea de creație, forma de exprimare și independent de valoarea și destinația lor, precum și operele derivate, care au ca punct de plecare una sau mai multe opere preexistente, dar fără a prejudicia în vreun fel drepturile autorilor operelor originale. De remarcat că dreptul de autor protejează expresia ideii, nu și ideea în sine. Ideea, ca produs al minții omenesti, se poate naște în procesul gândirii oricui, dar este exprimată în moduri diferite de la un individ la altul. Legea protejează modalitatea distinctă de exprimare a ideii, dacă aceasta este o creație originală, materializată într-o formă concretă de exprimare. Relativ la creațiile din domeniul științific, literatura de specialitate [1] a sesizat că *originalitatea formei de exprimare este limitată de rigoarea limbajului științific*.

Opera de creație intelectuală este recunoscută și protejată prin simplul fapt al realizării ei, chiar în formă nefinalizată și indiferent dacă a fost sau nu adusă la cunoștința publicului. Practic, pentru protecția operei, nu e necesară nici o acțiune în plus din partea autorului, ea operează *ope legis*. Totuși, practicienii în domeniul dreptului de proprietate sugerează că autorul ar trebui să înceapă imediat să utilizeze simbolul dreptului de autor ca metodă de informare a celorlalți că intenționează să exercite controlul asupra producției, distribuirii, prezentării și executării operei [2].

Așadar, dreptul asupra operei este nemijlocit legat de creatorul său și comportă atribute de ordin moral și patrimonial (Tabelul nr.1.). Recunoașterea ca autor derivă din prezumția stabilită de legiuitor în favoarea persoanei sub al cărei nume a fost făcută publică opera pentru prima dată. Prezumția poate fi răsturnată de persoana interesată prin orice mijloc de probă. Dacă autorul nu poate fi identificat, întrucât creația a fost adusă la cunoștința publică sub un pseudonim ori anonim, dreptul de autor se exercită de persoana fizică sau juridică prin intermediul căreia, cu permisiunea autorului, opera a fost făcută publică. Când este realizată în urma colaborării mai multor persoane, opera este *comună*,

dreptul de autor aparținând coautorilor acesteia, între care unul poate fi considerat autorul principal. Patrimonial, în cazul utilizării operei comune, remunerația se cuvine autorilor în proporțiile pe care aceștia le-au convenit, ori, în lipsa unei convenții, remunerația se distribuie *proporțional* cu părțile de contribuție ale autorilor sau *in mod egal*, dacă aceste părți nu se pot cuantifica. Opera este considerată *colectivă* atunci când contribuțiile personale ale coautorilor formează un tot, fără a putea, dată fiind natura operei, să se atribuie un drept distinct vreunui dintre coautori asupra ansamblului operei create. În lipsa unei convenții contrare, dreptul de autor asupra operei colective aparține persoanei fizice sau juridice din inițiativa, sub responsabilitatea și sub numele căreia a fost creată.

Tabelul 1. Valențe ale drepturilor de proprietate intelectuală

Drepturi patrimoniale (transmisibile în tot sau în parte prin cesiune, licență sau succesiune legală ori testamentară)	Drepturi nepatrimoniale (de regulă, netransmisibile, imprescriptibile, opozabile <i>erga omnes</i>)
Dreptul de a depune cerere de înregistrare pentru un obiect de proprietate industrială și drepturi decurgând din cererea de înregistrare depusă	Dreptul de a decide dacă, în ce mod și când va fi adusă creația la cunoștință publică
Dreptul de prioritate unionistă, respectiv de expoziție	Dreptul de a decide asupra numelui sub care va publica creația
Dreptul de protecție provizorie, dreptul la emiterea unui titlu de protecție și drepturi rezultate din acesta	Dreptul de a pretinde recunoașterea calității de autor al creației
Dreptul de folosință exclusivă asupra obiectului de proprietate intelectuală	Dreptul de a pretinde respectarea integrității creației și a se opune oricărei modificări sau atingeri aduse operei
Dreptul de a autoriza sau interzice reproducerea, distribuirea, închirierea, împrumutul operei, respectiv realizarea de opere derivate etc	Dreptul de retracta opera și a o scoate din circuitul civil, despăgubind, dacă este cazul titularii drepturilor de utilizare prejudiciată
Drepturi patrimoniale contractuale, decurgând din convențiile legate de exploatarea obiectului de proprietate intelectuală	

Dreptul de autor conferă creatorului, pe lângă dreptul moral al recunoașterii paternității operei, și un drept patrimonial exclusiv de a autoriza utilizarea creației sale în orice mod, ceea ce face ca opera să fie tratată ca orice alt bun material, aflat în circuitul civil, de care se poate dispune liber, cu respectarea normelor legale în vigoare. Funcția socială a dreptului de autor impune o serie de limite în privința duratei în timp și al exercitării anumitor prerogative, inducând o oarecare *stare de tensiune* între interesul patrimonial al autorului și nevoia de dezvoltare prin cunoaștere a societății moderne.

Caracterul complex al dreptului de autor, așa cum a fost el relevat mai sus, a fost consacrat încă din 1886, de Convenția de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice, doctrina consacrand în context două teorii, și anume: teoria monistă și teoria dualistă [3]. Prima dintre teoriile susține că între personalitatea autorului și creația sa există o strânsă legătură, ce nu permite delimitarea drepturilor morale de cele patrimoniale. În teoria dualistă, se consideră că drepturile morale și drepturile patrimoniale au o existență și un regim distinct, aspectul dominant al dreptului de autor fiind dreptul moral. Această viziune asupra dreptului de autor, ca drept dualist, este soluția adoptată aproape în toate țările Uniunii Europene, inclusiv România.

În teoria generală a dreptului, dreptul moral de autor este integrat în categoria drepturilor personale nepatrimoniale, caracterizate prin netransmisibilitate și imprescriptibilitate, asemănător drepturilor legate de existența și integritatea fizică și morală a persoanei sau de identitatea acesteia [4].

Dacă drepturile morale privind operele de creație intelectuală nu pot face obiectul vreunei renunțări sau înstrăinări, cele patrimoniale se pot transmite prin acte *inter vivos* sau *mortis causa*. Creația intelectuală poate fi exploatată direct de autor, prin propriile sale mijloace, sau prin contractarea serviciilor unor intermediari, care dispun de mijloace materiale necesare valorificării operei create. În acest sens, Legea nr.8/1996 stabilește norme privind cesiunea drepturilor patrimoniale de autor și reguli speciale pentru unele contracte de valorificare a acestor drepturi. Spre exemplu, art. 39 din lege stipulează, cu privire la contractul de cesiune, că *autorul sau titularul dreptului de autor poate ceda prin contract altor persoane numai drepturile sale patrimoniale*, evident, în schimbul unei remunerații. Contractul de cesiune a drepturilor patrimoniale este bilateral, consensual, *intuitu personae*, cu titlu oneros și comutativ. În privința dreptului de proprietate

industrială, o modalitate de transmitere o constituie contractul de licență. În lipsa unor norme speciale, acest contract este supus reglementărilor dreptului comun în materie de locațiune, fiind un contract consensual, oneros, încheiat *intuitu personae*.

Sucesiunea legală sau testamentară a drepturilor de proprietate intelectuală este supusă regulilor de drept comun, iar durata drepturilor și limitele lor spațio-temporale sunt prevăzute în legislația specială ce reglementează domeniul.

Legile speciale ce reglementează fiecare obiect al proprietății intelectuale stipulează o serie de limitări spațio-temporale și excepții de la drepturile conferite. În spațiu, dreptul exclusiv de exploatare este limitat la teritoriul statului care acordă titlul de protecție. În timp, dreptul exclusiv de exploatare este limitat la durata de valabilitate a titlului de protecție, care începe să curgă odată cu constituirea depozitului reglementar și se termină după perioada reglementată de lege (spre exemplu: 20 de ani în cazul brevetelor de invenție). După expirarea duratei de protecție, creația trece în patrimoniul public și poate fi utilizată de orice persoană interesată. O excepție notabilă, reglementată de lege, o constituie folosirea creației în scop personal, fără caracter comercial sau folosirea creației în scopuri experimentale ori didactice, de învățare sau de citare.

Potrivit legilor speciale, drepturile de proprietate intelectuală pot înceta prin: a) renunțarea titularului dreptului la protecție; b) decăderea din drepturi a titularului, ca urmare a neîndeplinirii obligațiilor de plată a taxelor de menținere în vigoare a obiectului de proprietate intelectuală; c) anularea titlului de protecție de către o instanță judecătorească; d) expirarea duratei de protecție, în condițiile în care pentru fiecare obiect de proprietate intelectuală, legiuitorul a prevăzut expres anumite perioade de protecție, în acord cu prevederile tratatelor și convențiilor internaționale în domeniu.

Pentru protecția drepturilor de proprietate intelectuală, autorul are dreptul de a uza de toate mijloacele materiale și procedurale conferite de legea civilă (de exemplu: acțiunea în răspundere civilă delictuală sau contractuală, acțiunea în concurență neloială, acțiunea în îmbogățire fără just temei, acțiunea în contrafacere, acțiunea în plagiat), respectiv prin mijloace de drept penal, dacă faptele îmbracă elementele constitutive ale unei infracțiuni (de exemplu: contrafacerea unei mărci originale sau plagiat).

Instituțiile cu rol în protejarea drepturilor de proprietate intelectuală la nivel mondial și național:

- Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI) - agenție specializată a Organizației Națiunilor Unite (ONU), cu sediul la Geneva - Elveția, fondată în 14 iunie 1967 prin Convenția de la Stockholm, mandată de cele 184 de țări membre (inclusiv România) cu promovarea la nivel internațional a unui sistem al proprietății intelectuale care să protejeze creativitatea și să stimuleze inovația în beneficiul dezvoltării economice globale;
- Oficiul român pentru drepturile de autor (ORDA) - organ de specialitate al administrației publice centrale, aflat în subordinea Guvernului, cu personalitate juridică, cu rol de unică autoritate de reglementare, evidență (prin registre naționale), supraveghere, autorizare, arbitraj și constatare tehnico-științifică în domeniul drepturilor de autor și al drepturilor conexe;
- Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci (OSIM) - organ de specialitate al administrației publice centrale, aflat în subordinea Guvernului, cu personalitate juridică, cu rol în asigurarea protecției proprietății industriale.

Putem conchide că rațiunea creării instituțiilor juridice ale dreptului de autor și, respectiv, dreptului de proprietate industrială, poate fi privită din două perspective: a) a autorului – pentru a-i garanta acestuia calitatea de stăpân pe folosința creației sale și obținerea, în acest sens, a unei remunerații; b) a societății – posibilitatea publicului de a avea acces la opera creată de autor.

În contextul celor de mai sus, corecta înțelegere și administrare a drepturilor de proprietate intelectuală constituie o necesitate de prim rang pentru dezvoltatorii platformelor de eLearning, din perspectiva respectării legii și eticii, în raport cu autorii cursurilor și materialelor promovate. Prin urmare, este esențial ca dezvoltatorii și consumatorii de conținut eLearning să aibă o viziune clară asupra obiectului muncii lor, înțelegând ce este permis și ce nu în crearea și utilizarea materialelor de studiu. Spre exemplu, se pune în discuție utilizarea pe platforma de eLearning a produselor digitalizate protejate prin drepturi de autor, precum și descărcarea legală a brevetelor, desenelor și modelelor industriale, mărcilor comerciale etc. Cât de necesară este folosirea de către dezvoltatorul

programele de eLearning a simbolului drepturilor de autor din momentul aducerii la cunoștința publică a materialelor de studiu originale, ca formă de informare a utilizatorilor că înțelege să-și exercite controlul asupra producției și distribuirii creației sale? Cum sunt protejate elementele dreptului de proprietate industrială prezentate?

În această ordine de idei, specialiștii [5] au identificat o serie de bune practici pentru creatorii din domeniul eLearning cu privire la respectarea de către aceștia a drepturilor de proprietate intelectuală ale terților la realizarea creației proprii, deopotrivă cu protejarea propriei opere, dintre care remarcăm: a) realizarea unei cercetări aprofundate a domeniului pentru a elimina posibilitatea încălcării unui drept de proprietate intelectuală deja protejat; b) realizarea operei proprii – ex. cursurile online (dacă opera e originală, nu este nevoie de acțiuni suplimentare în ceea ce privește verificarea drepturilor de autor; dacă opera conține orice materiale ale terților, atunci autorul trebuie să obțină permisiunea de utilizare a materialelor care aparțin altor persoane fizice sau juridice); c) în final, e necesar a determina funcționalitatea produsului pe baza unui prototip, al cărui design să fie protejat la rândul său printr-un brevet.

Activele necorporale – abordări conceptuale și teleologice

Dacă, de obicei, contabilitatea patrimoniului unei entități economice n-a stârnit prea mult interes în afara profesiei contabile, în ultima perioadă, contabilitatea activelor necorporale a devenit un subiect tot mai discutat la nivel corporativ. Practic, atenția acordată activelor necorporale a apărut odată cu sesizarea diferențelor semnificative dintre valoarea de piață a unei entități și valoarea netă contabilă a acesteia, în încercarea de a identifica motivul pentru care entități ce dispuneau de aceleași resurse fizice, financiare și umane, obțineau rezultate divergente.

Situația este explicabilă prin aceea că valoarea unei întreprinderi poate fi evaluată în funcție de mărimea patrimoniului său material, dar este determinată și de capacitatea de a dobândi, genera și distribui resursele necorporale [6]. În economia cunoașterii, activele intangibile le depășesc pe cele tangibile, devenind cea mai importantă sursă de valoare adăugată și de inovare, cu implicații directe asupra creșterii valorii de piață a firmei, comparativ cu valoarea ei contabilă netă. Putem scrie sintetic: valoarea de piață – valoarea contabilă = activele necorporale. Adesea, proprietatea intelectuală (PI) și imobilizările necorporale reprezintă 80% din valoarea corporativă. Numai că fiind necorporale, măsurarea acestora, deși supusă atenției numeroaselor studii științifice, este destul de controversată, astfel încât, de cele mai multe ori este dificilă atribuirea unui preț acestor imobilizări. Pentru ca lucrurile să se complice și mai mult, sunt active din sfera proprietății intelectuale care nu generează imediat venituri, tehnologia asociată cu activul fiind prea nouă pentru a evalua în mod corespunzător sumele ce vor fi câștigate de proprietar sau avantajele competitive ce le va dobândi. În context, pot să apară dificultăți în reflectarea corectă a acestor active în contabilitate din perspectiva recunoașterii, evaluării și înregistrării lor, pe toată durata vieții utile.

Conceptul de active sau imobilizări necorporale, denumite și active intangibile s-a născut din nevoia de a evalua, contabiliza și valorifica elemente imateriale, cum ar fi cele rezultate din drepturi exclusive date de *creația originală*, care iau forma unor brevete de invenție, mărci comerciale, desene și modele industriale, francize, programe de calculator, drepturi de autor etc., sau de elemente care se dovedesc a fi adevărate *avantaje competiționale* pe piață cum sunt cercetarea-dezvoltarea, relațiile cu furnizorii și clienții, managementul de calitate, schemele de organizare internă, amplasamentul favorizant pentru afaceri, vadul comercial, calitatea mediului natural, reputația unui individ, grup sau organizație, contractele etc [7].

În literatura de specialitate, activele necorporale au fost definite drept factori non-fizici care contribuie la producerea de bunuri sau oferirea de servicii, sau factori de la care se așteaptă să genereze beneficii viitoare de producție pentru indivizii sau firmele care dețin controlul utilizării acestor factori [8]. Activele necorporale cuprind categoria de bunuri identificabile nemonetare, în afara substanței fizice, specifice capitalului și proprietății intelectuale, care includ cunoștințe referitoare la rezultatele activității de cercetare- dezvoltare (materializate în studii de concept, comunicări științifice, tratate de specialitate, documentații, brevete de invenții, certificate de inovator

etc.), brand-uri sau mărci înregistrate, secrete comerciale și industriale, titluri publicitare, software, drepturi de autor, licențe de utilizare, activități de instruire și educație etc [9].

În Tabelul nr.2, prezentăm succint, principalele reguli contabile aplicabile activelor necorporale, potrivit reglementărilor naționale și internaționale.

Tabelul 2. Reglementări contabile privind activele necorporale

Definiție	O imobilizare necorporală este un activ nemonetar identificabil fără formă fizică (OMFP nr.1802/2014 [14]) /substanță fizică (IAS nr.38)
Active necorporale - exemple	cheltuieli de constituire, de dezvoltare, concesiuni, brevete, licențe, mărci comerciale, drepturi și active similare, active necorporale de explorare și evaluare a resurselor minerale, fondul comercial pozitiv, alte imobilizări necorporale
Delimitarea de imobilizările corporale	Pentru a stabili dacă o imobilizare care cuprinde atât elemente corporale cât și necorporale trebuie tratată ca imobilizare corporală, respectiv necorporală, entitatea va utiliza raționamentul pentru a evalua care element este mai semnificativ.
Delimitarea de fondul comercial	Imobilizarea necorporală trebuie să fie clar identificabilă, pentru a fi diferențiată de fondul comercial. Fondul comercial generat intern nu trebuie recunoscut drept activ.
Criterii generale de recunoaștere	<i>Activul este identificabil</i> – a) dacă este bine delimitat de alte active intangibile, putând fi separat sau desprins din entitate și înstrăinat, închiriat sau schimbat, singur sau împreună cu alte active, iar beneficiile economice viitoare aferente acestuia vor putea fi distribuite fără a afecta beneficiile economice rezultate din exploatarea altor active, sau b) decurge din drepturi contractuale ori de altă natură legală; <i>Controlul aspra activului</i> – entitatea are capacitatea de a obține beneficii economice viitoare de pe urma activului și, totodată, are puterea de a restricționa accesul altor entități la beneficiile respective, aspecte garantate de drepturile legale pe care le are asupra activului, valorificabile, la nevoie, pe cale judiciară; <i>Beneficiile economice viitoare</i> – entitatea este titulara beneficiilor generate de activ, care se traduc prin venituri din vânzarea produselor sau serviciilor, din folosirea sau închirierea activului sau din reducerea costurilor viitoare de producție.
Recunoaștere și evaluare	Entitatea trebuie să demonstreze că elementul analizat îndeplinește: a) condițiile din definiția imobilizării necorporale și b) criteriile generale de recunoaștere. Dispoziția se aplică costurilor inițiale pentru dobândirea sau generarea internă a imobilizării necorporale și costurilor ulterioare pentru adăugarea ori înlocuirea unor părți ale sale sau pentru întreținerea sa. Costurile trebuie evaluate în mod credibil. O imobilizare necorporală se înregistrează inițial la costul de achiziție sau de producție.
Evaluarea	Activelor necorporale li se aplică aceleași reguli de evaluare ca și activelor tangibile, respectiv <i>evaluarea la valoarea de intrare</i> (cost de achiziție, cost de producție, valoarea justă etc.), și <i>evaluarea la valoarea bilanțieră</i> (costul amortizat și depreciat, valoarea reevaluată) [15].
Cheltuielile ulterioare	Costurile cu un activ necorporal se recunosc drept cheltuieli atunci când sunt efectuate. Cheltuielile se va adăuga la costul activului dacă are ca efect generarea de beneficii economice viitoare suplimentare față de estimarea de performanță preconizată inițial activului, poate fi măsurată credibil și atribuită activului.
Amortizarea	Valoarea amortizabilă se alocă sistematic pe întreaga durată de viață utilă a activului necorporal. De exemplu, un program informatic (înregistrabil la <i>Alte imobilizări necorporale</i>) se amortizează pe durata de utilizare stabilită de entitatea deținătoare
Ajustări pentru depreciere	Imobilizările fac obiectul ajustărilor de valoare, astfel încât să fie evaluate la cea mai mică valoare atribuibilă lor la data bilanțului. Ajustările de valoare trebuie înregistrate în contul de profit și pierdere și prezentate distinct în notele explicative la situațiile financiare, dacă nu au fost prezentate separat în acest cont.
Scoaterea din evidență – (cedare sau casare)	Se operează la cedarea sau casarea activului necorporal, atunci când nu mai are potențialul realizării niciunui beneficiu economic viitor, cu evidențierea în contabilitate a veniturilor din vânzare, a cheltuielilor cu valoarea neamortizată și a altor cheltuieli legate de cedare, reflectate în final în contul de profit și pierdere.

În cadrul activelor necorporale, distingem între intangibilele identificabile și neidentificabile. Intangibilele identificabile includ produsele protejate de drepturile de proprietatea intelectuală ce pot genera beneficii economice viitoare, care se reflectă în costul lor. Cele neidentificabile, dimpotrivă, nu au un cost specific de achiziție și sunt asociate unui grad ridicat de incertitudine și risc privitor la beneficii [10]. Elementele ce nu pot fi exhaustiv evaluate și înregistrate în contabilitate sunt așa numitele *resurse intangibile invizibile* sau *capitalul intelectual* al entității, precum: cunoștințele și abilitățile personalului, loialitatea acestuia, credibilitatea companiei în relațiile cu terții. Unii autori le integrează fondului comercial (*goodwill*) [11].

Din perspectiva ciclului de viață, standardele de contabilitate disting între activele necorporale cu durată de viață economică *determinată*, care sunt amortizabile (IAS 38 [12]) și activele cu durată de viață *nedeterminată* (dar nu nesfârșită), care nu se amortizează (IAS 38), dar care trebuie să fie supuse cel puțin anual unui test de depreciere.

Din punct de vedere fiscal, ajustările de valoare ale activelor sunt: a) ajustări deductibile fiscal, care dau drept de deducere din rezultatul exercițiului financiar a cheltuielilor aferente constituirii acestora; b) ajustări nedeductibile fiscal, care presupun trecerea cheltuielilor aferente constituirii lor în categoria cheltuielilor nedeductibile la calculul rezultatului exercițiului.

Evaluarea activelor necorporale intră în sfera de interes al Consiliului pentru Standarde Internaționale de evaluare, care recunoaște existența mai multor abordări de evaluare [13]. Metodele de evaluare consacrate sunt: a) bazate pe costul de înlocuire (estimarea ține cont de durata de viață rămasă, amortizarea și uzura morală); b) bazate pe venit (estimarea ține cont de valoarea beneficiilor atribuibile activului și de economia de costuri utilizând activul); c) bazate pe comparațiile de pe piață (estimarea ține cont de valorile la care au fost vândute pe piață active similare).

Alegerea metodei într-o situație specifică depinde întotdeauna de circumstanțe și, de multe ori, este necesară utilizarea mai multor metode de evaluare pentru autoverificarea rezultatelor. Mai mult, evaluatorul are posibilitatea să dezvolte tehnici și metode proprii, specifice pentru un anumit caz, folosind elemente ale mai multor metode.

Conchidem, arătând că nu s-au decelat criterii standardizate, unanim acceptate, în identificarea completă a activelor necorporale și mai ales pentru evaluarea lor fiabilă. Metodele de evaluare dezvoltate până în prezent sunt insuficiente din perspectiva nevoii unei reprezentări complete și corecte a tuturor activelor necorporale deținute de o entitate, cu deosebire a celor din sfera capitalului intelectual, cu efecte asupra imaginii fidele din situațiile financiare anuale, chiar dacă, la întocmirea acestora se respectă principiul priorității regulilor contabile, iar la determinarea rezultatului impozabil (fiscal) se ține seama de regulile fiscale în vigoare

Tratamentul contabil și fiscal aplicabil unor active necorporale în legătură cu realizarea unei platforme e-learning

O platformă eLearning presupune, de regulă, existența unei *infrastructuri* (bazată pe echipamente de calcul și programe informatice), care să permită stocarea *conținutului informațional* (cursuri - fișiere text, audio, video) și accesul cursanților la acesta, potrivit planului de învățământ agreat.

Prezentăm în continuare tratamentul contabil aplicabil achiziției unui program informatic cu licență și plății drepturilor de autor unei persoane fizice creatoare de cursuri pentru o platformă eLearning, făcând o succintă trecere în revistă a principalelor conturi utilizate pentru evidențierea activelor necorporale (Tabelul 3.)

Tabelul 3. Principalele conturi utilizate pentru evidențierea activelor necorporale

Simbol cont	Denumire cont
201	Cheltuieli de constituire
203	Cheltuieli de dezvoltare
205	Concesiuni, brevete, licențe, mărci comerciale, drepturi și active similare
206	Active necorporale de explorare și evaluare a resurselor minerale
207	Fond comercial
208	Alte imobilizări necorporale
280	Amortizări privind imobilizările necorporale (de regulă, în corespondență cu contul 6811 <i>Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor</i>)
290	Ajustări pentru deprecierea imobilizărilor necorporale (de regulă, în corespondență cu contul 6813 <i>Cheltuieli de exploatare privind ajustările pentru deprecierea imobilizărilor</i>)
404	Furnizori de imobilizări
475	Subvenții pentru investiții

1.1. Achiziția unui program informatic pe suport optic și a licenței corespunzătoare

Legislație aplicabilă: Legea nr.82/1991 a contabilității, Legea nr.227/2015 privind Codul fiscal, HG nr.1/2016 privind Normele metodologice de aplicare a codului fiscal, OMFP nr.1802/2014

Analiză și interpretare legală: Achiziția unui program informatic de către o societate reprezintă cumpărarea unei imobilizări necorporale, care trebuie să îndeplinească criteriile de recunoaștere contabilă și se înregistrează inițial la costul de achiziție (OMFP nr.1802/2014 pct.156).

Programele informatice, precum și celelalte imobilizări necorporale, înregistrate la elementul "Alte imobilizări necorporale", se amortizează contabil pe durata prevăzută pentru utilizarea lor de către entitatea care le deține (OMFP nr.1802/2014 pct.182). Fiscal, cheltuielile aferente achiziției de licențe sau alte imobilizări necorporale recunoscute contabil, se recuperează prin intermediul deducerilor de amortizare liniară pe perioada contractului sau pe durata de utilizare, după caz. Cheltuielile aferente achiziției programelor informatice se recuperează prin intermediul deducerilor de amortizare liniară sau degresivă pe o perioadă de 3 ani (art. 28 alin. (9) Codul fiscal).

Înregistrarea contabilă a achiziției programului informatic și a amortizării anuale

1. Achiziție program informatic și licența corespunzătoare

% = **404** Furnizori de imobilizări

205 Concesiuni, brevete, licențe,... /analitic licență

208 Alte imobilizări necorporale / analitic
program informatic

2. Amortizare anuală

6811 Cheltuieli de exploatare privind amortizarea imobilizărilor	=		%
		2805 Amortizarea concesiunilor, brevetelor, licențelor, mărcilor comerciale etc	
		2808 Amortizarea altor imobilizări necorporale	

Documente utilizate: contract, factură, note contabile

Verificări: Reflectarea tranzacțiilor și corelația conturilor în balanța lunară de verificare

1.2. Plata drepturilor de autor către o persoană fizică

Legislație aplicabilă: Legea nr.82/1991 a contabilității, Legea nr.227/2015 privind Codul fiscal, HG nr.1/2016 privind Normele metodologice de aplicare a codului fiscal, OMFP nr.1802/2014

Analiză și interpretare legală: Veniturile din drepturi de autor sunt venituri din activități independente, în condițiile art.67 alin.1 și 3, raportat la art.7 alin.3 Cod fiscal.

Stabilirea venitului net din drepturile de proprietate intelectuală, presupune *scăderea din venitul brut a cheltuielilor determinate prin aplicarea cotei de 40% asupra venitului brut.* (art.70 Cod fiscal). Pentru veniturile din drepturi de proprietate intelectuală, plătitorii veniturilor au obligația de a calcula, reține și plăti bugetului de stat impozitul pe venit, corespunzător sumelor achitate autorului, prin reținere la sursă, a impozitului final, potrivit opțiunii contribuabilului (art.73 Cod fiscal), exprimată în scris în momentul încheierii fiecărui raport juridic/contract.

Impozitul final se calculează prin aplicarea cotei de 10% asupra venitului net din drepturile de proprietate intelectuală, se reține la sursă, se declară prin formularul 100 - Declarație privind obligațiile de plată la bugetul de stat și se plătește la bugetul de stat până pe data de 25 inclusiv a lunii următoare celei în care a fost reținut. În acest caz, persoana fizică nu are obligații de completare a Registrului de evidență fiscală și de conducere a evidenței contabile și nici alte obligații declarative și de plată privind impozitul pe venit.

Opțiunea persoanei fizice pentru plăți anticipate în contul impozitului anual pe venitul din drepturi de autor presupune calculul, reținerea și plata către bugetul de stat, de către plătitorii de venit (în regim de reținere la sursă), a cotei de 7% din venitul brut, până la data de 25 a lunii următoare celei în care a fost reținut.

Persoana fizică va declara venitul brut prin depunerea formularului 200 - Declarație privind veniturile realizate din România, până pe data de 25 mai a anului următor celui de realizare a venitului, urmând ca regularizarea impozitului final datorat să fie făcută de administrația fiscală competentă.

Obligația plății contribuțiilor de asigurări sociale și de sănătate revine persoanei fizice titulară de venituri din drepturi de autor, în urma depunerii la administrația fiscală a formularului 600 - Declarație privind venitul asigurat la sistemul public de pensii.

Înregistrare contabilă a plății drepturilor autor și impozitului final:

1. Înregistrare convenție civilă
621 Cheltuieli cu colaboratorii = **401** Furnizori
2. Impozit (suma brută – 40% x suma brută)x10%
401 Furnizori = **444** Impozit pe venituri de natura salariilor
3. Plată sumă netă pe card (suma brută – impozit)
401 Furnizori = **5121** Conturi în bănci în lei
4. Plată impozit la bugetul de stat
444 Impozit pe venituri de natura salariilor = **5121** Conturi în bănci în lei

Documente utilizate: contract, note contabile

Verificări: Reflectarea tranzacțiilor și corelația conturilor în bilanța lunară de verificare

Illicitul contabil și fiscal se manifestă, de regulă, prin manipularea tranzacțiilor și operațiunilor desfășurate în cadrul principalelor procese economico-financiare (achiziții-plăți, vânzări-încasări, trezorerie, producție-stocare și salarizare personal - de exemplu mascarea activităților dependente prin activități independente), având ca efect deformarea situațiilor financiare și rezultatului exercițiului.

Concluzii

Importanța drepturilor de proprietate intelectuală și al activelor necorporale în afaceri este insuficient înțeleasă și valorificată. Dacă se poate vorbi de un cvasi-consens aproape global printre specialiști, conform căruia contabilitatea proprietății intelectuale este o problemă care necesită o atenție deosebită, nu același lucru se poate afirma cu privire la modalitățile în care aceste active ar trebui recunoscute, evaluate și contabilizate. Nici standardele de contabilitate nu sunt în măsură a reprezenta adecvat valoarea drepturilor de proprietate intelectuală în conturile societăților.

Prin urmare, bilanțul contabil tradițional nu conține valoarea integrală aferentă tuturor activelor necorporale de care beneficiază firma, deși, așa cum am arătat, situațiile financiare ar trebui să reflecte fidel realitatea economică a entității. În acest fel sunt afectați utilizatorii externi ai informației contabile, care au interese financiare directe sau indirecte în legătură cu firma, incluzând aici și statul, prin instituțiile sale.

În concluzie, e nevoie de armonizare la nivelul standardelor internaționale și reglementărilor interne cu privire la tratamentul activelor necorporale, care să permită clarificarea tuturor aspectelor evidențiate. O atenție deosebită trebuie acordată dreptului de autor aferent activelor intangibile (implicite softurilor și resurselor electronice utilizabile atât în scopuri profesionale, cât și în scopuri educaționale).

Bibliografie

- [1] Roș, V., Bogdan, D., Spineanu-Matei, O., 2005 – *Dreptul de autor și drepturile conexe. Tratat*, Editura All Beck, București, p.522
- [2] Hinson, C., 2015, *Protecting Your Intellectual Property: How and Why?*, disponibil la adresa http://www.alllaw.com/articles/intellectual_property/article5.asp, accesată la 28.01.2018
- [3] Macovei, I., *Tratat de drept al proprietății intelectuale*, Editura C.H. Beck, București, 2010, pp. 444-445
- [4] Eminescu, Y., 1977, *Dreptul de autor*, Editura Lumina Lex, București, p. 246).
- [5] Renner, J., 2016, *Copyright, eLearning & Creativity*, disponibil la adresa: https://www.researchgate.net/publication/298808359_Copyright_eLearning_and_Creativity_Researchgate, accesată la 28.01.2018

- [6] Toffler, A., 1995, *Crearea unei noi civilizații*, Turner Pub., p. 74
- [7] Bănașcu, C., S., et al., 2009, *The effectiveness of using intangible assets in order to decrease the costs of R & D for innovative SMEs for a research institute (INFOSIT)*, The Ninth International Conference “Investments and Economic Recovery”, May 22 – 23, 2009, p. 94
- [8] Blair M. M. & Wallman S. M. H., 2001, *Report of the brookings task force on intangibles*, The Brookings Institution, Washington, DC., pp. 9-10
- [9] Zaman Gh. & Gherasim Z., 2009, *Evaluarea capitalului natural și a bunurilor intangibile, domenii majore ale educației pentru dezvoltarea durabilă*, Comunicare AGIR, Buletinul AGIR, 2010, p. 944; disponibil la adresa: <http://www.agir.ro/buletine/944.pdf>, accesată 25.01.2018
- [10] Leliuc, C., G., et al., 2016, Particulars on approaches and methods used to value intangibles assets în *Strategii manageriale*, Revistă editată de Universitatea „Constantin Brâncoveanu”, Pitești, Anul IX, nr. IV (33) / 2016
- [11] Deaconu, A., 1998, *Diagnosticul și evaluarea întreprinderii*, Editura Intelcredo, București, pag. 264
- [12] IASB – IFRS Foundation, 2015, Standardul Internațional de contabilitate 38 – Imobilizări necorporale. În *IFRS - Standardele Internaționale de Raportare Financiară*. Editura CECCAR. București, pp. A1253-1289
- [13] International Valuation Standards Council, 2011, IVS 210 - Imobilizări necorporale, *Standardele Internaționale de Evaluare*, București, pp.51-55
- [14] Ordinul Ministrului Finanțelor Publice nr. 1802/2014, pentru aprobarea Reglementărilor contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, Monitorul Oficial al României nr. 963/2014
- [15] Dușescu, A., 2001, *Ghid pentru înțelegerea și aplicarea Standardelor Internaționale de Contabilitate*, Editura CECCAR, București, p. 161

CHELTUIELILE DE DEPLASARE ȘI DE PROTOCOL: REGLEMENTĂRI, EXPERIENȚĂ ȘI PROBLEME

CZU: 657.446(478)

FRECĂUȚEANU Alexandru¹, ȚAPU Tatiana², CHIȘLARU Angela³

^{1,2,3}Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Republica Moldova

^{1,2,3}E-mail: tatiana.tapu@gmail.com

Abstract. This research examines deeply and multilaterally various interconnected aspects of protocol expenses (representation): the economic content, the legislative and normative regulations in force, the experience of the entities in the real sector of the national economy of the Republic of Moldova, the discrepancies, the problems and the impediments related to the field of study and so on. At the same time, we can consider innovative the comparative analysis of the common features and the differences between the notions of "a business travel" and "detachment". The presented examples are correlated with the provisions of the Fiscal Code and the Labor Code of the Republic of Moldova, and the way of using the primary documents meets the requirements of the Accounting Law and the need to ensure the supremacy of the economic aspect over the legal aspect.

Key words: advance payment, business travel, delegated person, detachment, protocol expenses.

JEL Classifications: M41 Accounting

Introducere

În studiul de față sunt examinate profund și multilateral diverse aspecte interconexate ale cheltuielilor de protocol (reprezentanță): conținutul economic, reglementările legislative și normative în vigoare, experiența entităților din sectorul real al economiei naționale a Republicii Moldova, discrepanțele, problemele și impedimentele existente din domeniu etc. Totodată drept inovație poate fi considerată analiza comparativă a trăsăturilor comune și deosebirilor dintre noțiunile „deplasare în interes de serviciu” și „detașare”. Exemplele prezentate sunt corelate cu prevederile **Codului fiscal** și ale **Codului muncii Republicii Moldova**, iar modul de utilizare a documentelor primare este racordat la cerințele **Legii contabilității** și necesitatea asigurării supremației economicului asupra juridicului.

Conținutul de bază al lucrării

În componența creanțelor calculate ale titularilor de avans un rol deosebit în aspect financiar, fiscal și managerial le revine cheltuielilor de deplasare, adică numerarului eliberat persoanelor delegate pentru compensarea cheltuielilor de transport, de închiriere a locuinței (de cazare), de alimentare, precum și a altor cheltuieli ordinare și necesare care rezultă direct din scopul deplasării în interes de serviciu. Actualmente componența, normele de compensare, modul de confirmare documentară și de decontare a cheltuielilor de deplasare în interes de serviciu sunt reglementate de **Regulamentul cu privire la delegarea salariaților entităților din Republica Moldova**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 10 din 5 ianuarie 2012 (cu modificările și completările ulterioare). În particular, regulamentul dat conține următoarele noțiuni și norme de bază care au o importanță majoră pentru întreprinderile agricole:

1. Deplasarea în interes de serviciu reprezintă delegarea salariatului inclus în statele de personal ale întreprinderii în afara locului permanent de muncă pentru executarea obligațiilor de muncă într-un termen anumit. De menționat că până la adoptarea Hotărârii Guvernului nr. 740 din 18 septembrie 2017 în deplasări în interes de serviciu puteau fi trimise de asemenea persoanele care efectuau lucrări sau prestau servicii în conformitate cu contractele civile (acordurile) încheiate cu gospodăria dată.

Totodată despre alte modificări operate prin actul juridic menționat se poate citi în articolul Svetlanei Slobodeanu „Командировочные расходы: последние изменения”.

Delegarea se efectuează în baza ordinului (dispoziției, deciziei, hotărârii) angajatorului. La latitudinea conducătorului întreprinderii delegarea în limitele țării poate avea loc și fără emiterea ordinului, adică numai în baza legitimației de deplasare. În afară de aceasta, o persoană poate fi delegată nu numai într-o entitate din altă localitate, dar și în altă întreprindere amplasată în aceeași localitate. În punctul 10 din conținutul inițial al regulamentului în cauză era prevăzut că durata maximă a deplasării în limitele teritoriului țării constituie 60 de zile calendaristice, iar peste hotare – doi ani. Totodată timpul aflării pe parcurs (sau călătoriei tur-retur) nu se ia în considerație. Dar din 2014 punctului 10 i s-a atribuit alt cuprins care prevede că termenul delegării salariaților (indiferent de locul destinației – în țară sau peste hotare) se stabilește de conducătorul entității în conformitate cu prevederile respective din **Codul muncii al Republicii Moldova**. Iar potrivit articolului 70 din codul menționat durata maximă de trimitere a salariatului în deplasare în interes de serviciu este egală cu 60 de zile calendaristice. De menționat că în așa caz nu este nevoie de acordul persoanei delegate, cu excepția cazurilor prevăzute de articolul 249 din **Codul muncii al Republicii Moldova**. În plus, cu acordul scris al salariatului această durată poate fi prelungită până la un an calendaristic.

Actualmente din componența salariaților întreprinderilor agricole pot fi trimiși în deplasări în interes de serviciu următoarele categorii de angajați:

- mecanizatorii – pentru efectuarea lucrărilor mecanizate de câmp (aratul de toamnă, recoltarea etc.) pe terenurile altor întreprinderi;
- contabilii – pentru frecventarea seminarelor și/sau cursurilor de perfecționare profesională;
- brigadierii, șefii de fermă sau de secție, agronomii și alți conducători de verigă medie sau specialiști ramurali – pentru însușirea unor procedee tehnologice noi demonstrate de angajații întreprinderilor performante, centrelor de excelență, instituțiilor de cercetări științifice, universităților etc.

De regulă, durata deplasărilor în așa caz variază între una sau câteva zile și câteva săptămâni fără a se apropia însă de mărimea limită obișnuită (adică de 60 de zile calendaristice).

Totodată este util de accentuat că mulți contabili practicieni (mai cu seamă, persoanele în vârstă fără o pregătire teoretică profundă) confundă involuntar două noțiuni înrudite semantic, dar cu conținut economic diferit – „deplasare în interes de serviciu” și „detașare”. Deosebiriile dintre aceste noțiuni sunt sistematizate în tabelul de mai jos.

Tabelul 1. Prevederile principale aferente delegării cu statut juridic de deplasare și de detașare

Criteriul de comparație	Delegarea cu statut juridic de	
	deplasare	detașare
A	1	2
1. Perioada delegării	Cel mult 60 de zile calendaristice	Cel mult un an
2. Acordul persoanei delegate	Nu este prevăzut	Este necesar acordul scris
3. Prolungirea perioadei delegării	Pentru o perioadă de până la un an calendaristic	Cu încă cel mult un an
4. Obligația de a salariza persoana delegată	Îi revine entității care delegează	Îi revine entității la care va lucra salariatul
5. Necesitatea încheierii unui nou contract individual de muncă	Nu se cere	Se cere de încheiat un contract individual de muncă distinct pe durata determinată de entitatea la care va lucra salariatul
6. Cheltuielile compensate persoanei delegate	De călătorie tur-retur, de cazare, diurna și alte cheltuieli ce țin de deplasare	De transport, de cazare și o indemnizație specială conform legislației, contractului colectiv și/sau individual de muncă

Sursa: elaborată de autori

2. Persoanei delegate i se înmânează legitimație de deplasare în care se indică denumirea întreprinderii, numele, prenumele și funcția salariatului, punctul de destinație și denumirea întreprinderii în care s-a efectuat delegarea, scopul misiunii și termenul deplasării. Legitimația se emite într-un exemplar, iar vizele efectuate privind plecarea și revenirea din deplasare, sosirea și plecarea din punctul de destinație se autentifică, după caz, cu ștampilele entităților respective. Dacă persoana delegată revine în locul permanent de muncă în aceeași zi (sau zilnic), atunci se permite de

a nu emite legitimația de deplasare. În așa caz direcționarea persoanei în deplasare în interes de serviciu este însoțită de emiterea ordinului respectiv;

3. Data plecării în deplasare în interes de serviciu care urmează a fi menționată în legitimația de deplasare și autentificată, după caz, cu ștampila entității se consideră data plecării mijlocului de transport de linie (tren, autobuz, microbuz sau avion) sau al mijlocului de transport al întreprinderii din locul permanent de muncă al persoanei delegate, iar data revenirii din deplasare – data sosirii mijlocului de transport în locul permanent de muncă. Dacă mijlocul de transport se pornește până la orele 24 inclusiv, atunci data plecării în deplasare se consideră ziua curentă, iar de la orele 0 și mai târziu – ziua următoare. În cazul când gara sau aeroportul se află în afara localității în care este amplasată întreprinderea (iar în practică, de obicei, anume așa și se întâmplă), atunci suplimentar trebuie de luat în considerație timpul necesar pentru călătoria din sat, comună, oraș sau municipiu până la gară sau aeroport. În mod similar se determină și data sosirii persoanei delegate în locul permanent de muncă. Aceleași reguli sunt în vigoare și atunci când persoana delegată utilizează autoturismul propriu în interesele deplasării de serviciu. Problema privind prezentarea delegatului la serviciu în ziua plecării și în ziua revenirii din deplasare se soluționează de comun acord cu conducătorul entității;

4. Cheltuielile de transport se compensează persoanei delegate în baza documentelor justificative prezentate care confirmă călătoria tur-retur a acesteia până la punctul de destinație cu toate tipurile de transport de uz general (cu excepția taximetrelor). Compensarea cheltuielilor se efectuează conform tarifului pentru clasa economică, inclusiv primele de asigurare a pasagerilor și achitarea serviciilor pentru vânzarea prealabilă a билетelor de călătorie. Cheltuielile legate de utilizarea lenjeriei de pat în trenuri se acceptă pentru recuperare fără prezentarea documentelor confirmative. Dacă totuși documentele de călătorie în limitele teritoriului țării n-au fost prezentate, atunci cheltuielile de transport sunt recuperate conform tarifului minim. În sfârșit, dacă persoana delegată s-a folosit de autoturismul propriu, ei i se compensează valoarea carburanților și lubrifianților alimentați cu condiția prezentării bonurilor sau altor documente eliberate de stațiile de alimentare cu combustibil. Totodată conducătorul întreprinderii urmează să aprobe itinerarul și kilometrajul (distanța care trebuie parcursă) preconizat cu emiterea unui document de formă arbitrară, dar care trebuie să conțină toate elementele obligatorii prevăzute de articolul 19 din **Legea contabilității**. De asemenea există părerea că în schimbul acestui document trebuie întocmită foaia de parcurs pentru autoturisme (vezi revista „Contabilitate și audit”, 2017, nr.10, p. 20). Totodată, întrucât autoturismul în cauză nu se află în proprietatea entității, dreptul de a-l folosi în interes de serviciu (adică în activitatea întreprinderii) trebuie confirmat prin încheierea unui contract de locațiune (arendă sau comodat);

5. Cheltuielile de închiriere a locuinței (de cazare) se compensează persoanei delegate în baza documentelor confirmative eliberate de hoteluri (moteluri, chempinguri, cămine etc.) cu luare în considerație a normelor maxime pentru o zi (24 de ore) prevăzute în anexa nr. 2 la **Regulamentul cu privire la delegarea salariaților entităților din Republica Moldova**. În această anexă sunt stabilite două niveluri ale normelor de cazare notate cu majusculele A și B. Nivelul A se selectează în cazul delegării persoanelor incluse în categoria I, iar nivelul B – în cazul persoanelor atribuite la categoria II. De regulă, angajații oricăror întreprinderi (inclusiv cele agricole) se încadrează în categoria I. Astfel, în cazul deplasării în interes de serviciu în orașul Moscova a angajaților din sectorul agrar norma maximă zilnică de compensare a cheltuielilor de cazare constituie 220 euro, în municipiul Chișinău – 405 lei, în municipiul Bălți – 380 lei, în alte municipii și orașe din țară – 300 lei, iar în localitățile rurale – 250 lei. În cazul neprezentării documentelor justificative cheltuielile de cazare se compensează persoanei delegate în limitele Republicii Moldova în mărime de 25 lei pe zi, iar în România, țările C.S.I. și alte state – în mărime de 10 % din norma maximă. Totodată potrivit articolului 176 alineatul (2) din **Codul muncii al Republicii Moldova** cheltuielile de cazare efective confirmate documentar pot fi compensate și în sume care depășesc limitele (normele) stabilite de Guvern. Sumele depășirii în cauză în conformitate cu articolul 20 litera d) din **Codul fiscal** se califică drept surse de venit neimpozabile și nu se includ în venitul brut al persoanei delegate. La rândul său, pentru întreprinderi aceste depășiri sunt considerate cheltuieli ordinare și necesare suportate în cadrul activității

de întreprinzător care urmează a fi incluse în componența cheltuielilor administrative (sau a costului de intrare al activelor procurate) cu recunoaștere ulterioară ca deduceri în scopurile impozitării;

6. Diurnele reprezintă o indemnizație unică destinată compensării cheltuielilor suplimentare ale persoanei delegate în timpul deplasării în interes de serviciu legate de alimentare, achitarea taxelor pentru călătoria cu transportul public pe teritoriul localității în care aceasta a fost direcționată, procurarea articolelor de igienă personală (săpun, detergenți, pastă de dinți etc.) și efectuarea altor acțiuni vitale firești. Mărimea diurnelor pentru fiecare zi de aflare a persoanei delegate în deplasare (inclusiv durata aflării pe parcurs) este prevăzută în anexa nr. 2 la regulamentul nominalizat anterior. Astfel, pentru orașul Moscova norma diurnelor aplicată persoanelor delegate din categoria I este egală cu 40 euro, pentru toate localitățile din Ucraina – cu 35 euro, pentru toate localitățile din România – cu 30 euro, pentru municipiul Chișinău – cu 130 lei, pentru municipiul Bălți – cu 120 lei, pentru toate celelalte localități din Republica Moldova – cu 100 lei etc. Dacă până la sosirea în punctul de destinație final (de exemplu, în orașul Moscova) persoana delegată traversează (de exemplu, cu trenul sau autoturismul de serviciu) alte state în care de asemenea s-a aflat în deplasare în interes de serviciu (de exemplu, Ucraina și Republica Belarus), atunci pentru ziua traversării diurnele se achită în cuantum de 50 % din normele stabilite pentru fiecare țară din care pleacă salariatul. Astfel, dacă persoana delegată pleacă inițial în România, iar de acolo în Ungaria, atunci diurna pentru ziua trecerii din România în Ungaria va constitui 35 euro ($30 \times 0,5 + 40 \times 0,5$). Pentru ziua plecării din Republica Moldova în altă țară vecină (de exemplu, în Ucraina sau România) diurnele se achită conform normelor stabilite pentru țara în care se îndreaptă persoana delegată. În celelalte cazuri (de exemplu, când persoana delegată se deplasează cu trenul sau avionul din Republica Moldova direct în orașul Moscova sau în altă țară cu care statul nostru nu are hotare comune) diurnele se achită conform normei stabilite pentru punctul (țara) de destinație.

Dacă persoana delegată are posibilitatea de a reveni zilnic din deplasare în locul de trai permanent, ea nu beneficiază de diurne. Posibilitatea revenirii zilnice din deplasare se examinează în fiecare caz concret de către conducătorul entității în care activează persoana în cauză. Dacă totuși această persoană decide din dorință proprie să rămână (să înnopteze) în punctul de destinație (în localitatea deplasării), atunci în cazul prezentării documentelor de închiriere a locuinței ei i se recuperează cheltuielile de cazare suportate. Diurnele nu se achită de asemenea în cazul în care durata deplasării în limitele teritoriului Republicii Moldova constituie o singură zi. În sfârșit, pentru zilele de plecare și de revenire din deplasare diurnele se plătesc în mărime de 100 % din normele stabilite.

Totodată este necesar de menționat că conform articolului 176 alineatul (2) din **Codul muncii al Republicii Moldova** întreprinderile cu autonomie financiară au dreptul de a stabili în contractul colectiv de muncă norme mai înalte ale diurnelor (de exemplu, 200 sau 300 lei) și de compensare a altor cheltuieli de deplasare în interes de serviciu. Totuși potrivit articolului 24 alineatul (3) din **Codul fiscal** mărimea acestora se limitează în scopurile impozitării, iar drept plafon servesc limitele stabilite de Guvern;

7. Pentru perioada aflării în deplasare în interes de serviciu persoanei delegate i se compensează și alte cheltuieli suportate cu condiția că acestea au un caracter inevitabil și sunt confirmate documentar (obținerea vizei pentru călătoria în altă țară, comisiunile percepute de băncile licențiate sau punctele de schimb valutar pentru serviciile prestate, convorbirile telefonice interurbane, taxele rutiere în cazul utilizării autoturismelor de serviciu sau personale, spitalizarea și intervenția chirurgicală în caz de necesitate acută etc.). Totodată în caz de maladie sau traumă care s-a soldat cu incapacitate temporară de muncă persoanei delegate i se achită cheltuieli de cazare și diurne (cu excepția cazurilor când ea a fost spitalizată) atâta timp cât persoana în cauză nu este capabilă să procedeze la îndeplinirea misiunii de serviciu sau să revină în locul de trai permanent. Însă această perioadă de compensare forțată (silită) a cheltuielilor de deplasare nu poate fi mai mare de două luni;

8. Avansul se acordă persoanei delegate în lei moldovenești, iar în cazul plecării în altă țară – în valuta acestei țări (de exemplu, în ruble ruse sau hrivne ucrainene) sau în altă valută străină care este mai comodă pentru efectuarea plăților în punctul de destinație (de exemplu, în euro). Totodată înscrierile în decontul de avans se efectuează în valuta țării gazdă în care au fost efectuate plățile conform documentelor justificative anexate cu recalculare în valuta în care a fost acordat avansul. Cu alte cuvinte, în situația examinată toate sumele din decontul de avans se reflectă sub formă de fracții cu

indicarea la numărător a sumelor plătite în valuta țării gazdă, iar la numitor – a sumelor în valuta avansului acordat. Recalcularea sumelor plătite pentru anumite bunuri și/sau servicii în valuta avansului acordat se efectuează conform cursului indicat în bonurile eliberate de casele de schimb valutar (în limitele sumelor reflectate în aceste documente), extrase de cont din cardurile bancare etc., iar în cazul lipsei (sau pierderii) acestora – conform cursului oficial stabilit de Banca Națională a Moldovei la data acordării avansului.

Soldul avansului neutilizat în valută străină se restituie în moneda în care a fost acordat avansul. Cu acordul conducătorului întreprinderii persoana delegată poate restitui soldul în cauză și în lei moldovenești cu aplicarea cursului oficial la ziua restituirii numerarului în casieria entității.

Evidența numerarului în valută străină eliberat spre decontare se ține în moneda națională a Republicii Moldova cu aplicarea cursului de schimb stabilit de Banca Națională a Moldovei la ziua acordării avansului. Conform aceluiași curs se recalculează în lei și cheltuielile (plățile) efectuate în valută străină. În cazul în care persoana delegată a suportat aceste cheltuieli pe seama mijloacelor proprii (adică fără primirea avansului) recalcularea cheltuielilor (plăților) are loc conform cursului oficial de schimb stabilit de Banca Națională a Moldovei la ziua premergătoare plecării în deplasare;

9. După persoana delegată se menține locul de muncă (funcția) și salariul mediu pe toată durata deplasării în interes de serviciu (inclusiv timpul aflării pe parcurs). La solicitarea persoanei delegate salariul convenit spre plată poate fi expediat beneficiarului prin Întreprinderea de Stat „Poșta Moldovei” cu ajutorul unui mandat electronic sau prin sistemul bancar cu acoperirea cheltuielilor respective pe seama întreprinderii în care se află locul permanent de muncă al salariatului. Calcularea salariului mediu pentru toată durata aflării în deplasare în interes de serviciu se efectuează în conformitate cu **Modul de calculare a salariului mediu**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 426 din 26 aprilie 2004. În cazul întreprinderilor agricole acest mod rezidă succint în următoarele:

- se însumează toate tipurile de salarii și compensații prevăzute în punctul 3 al actului normativ în cauză din perioada de calcul de 12 luni care precedă luna deplasării în interes de serviciu;
- în conformitate cu punctul 4 din același regulament în baza de calcul nu se includ compensația pentru concediul neutilizat, ajutorul material, salariul mediu păstrat pentru zilele de sărbătoare nelucrătoare, dividendele, premiile unice și alte sume;
- salariul brut din perioada de calcul se împarte la numărul total de zile efectiv lucrate în această perioadă;
- salariul mediu pe o zi lucrătoare se înmulțește la numărul zilelor efectiv lucrate aferente deplasării în interes de serviciu.

Acordarea avansurilor persoanelor delegate, recunoașterea cheltuielilor sau costurilor suportate (de exemplu, în cazul procurării imobilizărilor corporale sau a stocurilor), restituirea sumelor neutilizate sau, dimpotrivă, compensarea plăților în plus efectuate pe seama mijloacelor proprii ale angajaților și recunoscute de conducerea întreprinderii ca plăți justificate se perfectează cu următoarele documente:

- legitimație de deplasare;
- dispoziție de plată;
- ordin de plată;
- dispoziție de încasare;
- bilete de călătorie cu transportul de uz general (autobuz, microbuz, tren și avion);
- bonuri de plată ale hotelurilor;
- decont de avans etc.

O parte semnificativă din plățile în numerar efectuate de către titularii de avans face parte din așa-numitele cheltuieli de reprezentanță (protocol). În conformitate cu **Regulamentul cu privire la limitarea cheltuielilor de reprezentanță permise spre deducere din venitul brut**, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 130 din 6 februarie 1998, prin cheltuieli de reprezentanță se subînțeleg cheltuielile suportate de entitate în legătură cu primirea oficială a reprezentanților (delegațiilor) altor întreprinderi (inclusiv din străinătate) cu scopul încheierii contractelor sau acordurilor și semnării altor documente care sunt necesare pentru stabilirea relațiilor comerciale (de afaceri). În practică întreprinderile pot primi delegații și cu alte ocazii (de exemplu, în legătură cu celebrarea unei date

jubiliare, demonstrarea unor tipuri noi de produse sau unor tehnologii avansate etc.), suportând concomitent anumite cheltuieli conexe (organizarea mesei festive, frecventarea zonelor de agrement sau locurilor pitorești din apropiere, realizarea unui program de divertisment sau muzical etc.). Însă astfel de cheltuieli nu se referă la cheltuielile de reprezentanță, întrucât nu au nimic comun cu încheierea contractelor (acordurilor) și cu organizarea (inițierea) contactelor de lucru.

Conform regulamentului sus-menționat nomenclatorul cheltuielilor de reprezentanță reunește următoarele tipuri de cheltuieli:

- primirea oficială a delegațiilor;
- frecventarea manifestațiilor culturale și reprezentațiilor teatrale;
- achitarea serviciilor traducătorilor neîncadrați în statele de personal ale întreprinderii;
- alte tipuri de deservire în timpul și locul unde decurg negocierile de afaceri;
- alte cheltuieli.

După cum se vede, nomenclatorul aprobat al cheltuielilor de reprezentanță nu are un caracter închis (strict limitat) și poate reuni diverse alte cheltuieli, dar numai cu condiția că acestea au apărut în timpul și locul desfășurării negocierilor de afaceri. Drept exemple de asemenea cheltuieli pot servi plățile legate de procurarea suvenirelor naționale, cazarea membrilor delegației în hoteluri de prestigiu, deplasarea cu taximetre, alimentarea în restaurante sau cafenele, organizarea pescuitului sau vânătorii etc. Totodată cheltuielile suportate de întreprindere în legătură cu invitarea și sosirea reprezentanților altor subiecți economici (elaborarea, imprimarea și expedierea programelor și buchetelor, procurarea prealabilă a билетelor de călătorie etc.), chiar dacă aceștia urmăresc scopul de a organiza colaborarea de afaceri, nu fac parte din cheltuielile de reprezentanță. Aceasta se explică prin faptul că cheltuielile în cauză nu au apărut în timpul și locul desfășurării negocierilor. Pe de altă parte, cheltuielile menționate nu pot fi calificate nici drept cheltuieli de deplasare, fiindcă persoanele invitate nu sunt angajați ai întreprinderii date și nici nu prestează servicii în baza contractelor civile încheiate. De aceea astfel de cheltuieli se acoperă pe seama mijloacelor proprii ale entității, se includ în componența cheltuielilor administrative și nu se recunosc ca deduceri în scopurile impozitării.

În afară de aceasta, trebuie de avut în vedere că cheltuielile de reprezentanță pot fi suportate de către titularii de avans nu numai în cadrul întreprinderii-gazdă sau în localitatea unde aceasta este amplasată, dar și după hotarele entității, în alte comune (sate) și orașe (municipii). În așa caz în componența cheltuielilor de reprezentanță se includ plățile efectuate de către persoanele delegate în legătură cu primirea partenerilor de afaceri în punctele de destinație. Prin urmare, dacă scopul deplasării în interes de serviciu constă în încheierea contractelor sau pur și simplu în stabilirea contactelor de lucru, atunci persoanei delegate pe lângă avansul pentru acoperirea cheltuielilor de deplasare (de călătorie, de cazare și diurne) trebuie să i se mai acorde un avans – pentru acoperirea cheltuielilor de reprezentanță.

De asemenea este important de menționat că pentru a califica cheltuielile suportate drept cheltuieli de reprezentanță nu este obligatoriu ca în urma negocierilor de afaceri să fie obținute rezultate concrete, adică să fie încheiate contracte de vânzare-cumpărare, de colaborare în anumite domenii (de exemplu, în domeniul producerii, păstrării și comercializării strugurilor de soiuri de masă, implementării agriculturii ecologice etc.) sau de creare a unor întreprinderi noi. În cazul dat este suficient însuși faptul întâlnirii de afaceri confirmată cu documentele respective care demonstrează intenția întreprinderii de a stabili relații de colaborare cu terți.

Pentru cheltuielile de reprezentanță, spre deosebire de diurne și alte cheltuieli de deplasare, nu sunt stabilite norme maxime de către Guvern. În fond, de fiecare dată mărimea acestor cheltuieli se stabilește de sine stătător de către întreprindere, ținându-se cont de măsurile preconizate, costul acestora și posibilitățile financiare ale entității. Însă în scopurile impozitării deducerea cheltuielilor de reprezentanță (adică recunoașterea acestora în calitate de cheltuieli ordinare și necesare suportate în cadrul activității de întreprinzător) se efectuează în cuantum de 0,5 % din suma veniturii brut obținut din comercializarea mărfurilor (volumul de circulație a mărfurilor) și 1 % din suma celorlalte tipuri de venit brut calificate de articolul 18 din **Codul fiscal** drept surse de venit impozabile provenite din activitatea de întreprinzător. La rândul său, venitul brut se determină prin însumarea rulajelor creditoare

anuale ale tuturor conturilor din clasa 6 „Venituri” și a sumei generalizatoare privind ajustarea (corectarea) veniturilor conform prevederilor legislației fiscale (rândul 020 din Declarația cu privire la impozitul pe venit). Venitul din comercializarea mărfurilor (sau volumul de circulație a mărfurilor) nu este altceva decât rulajul creditor al contului de pasiv **611 „Venituri din vânzări”**. În sfârșit, mărimea cheltuielilor de reprezentanță permise spre deducere se calculează în anexa 2.1 D la declarația sus-numită.

Pentru recunoașterea sistemică a cheltuielilor de reprezentanță (protocol) și decontarea sumelor respective din gestiunea titularilor de avans sunt necesare următoarele documente:

- ordinul (dispoziția) conducătorului întreprinderii;
- devizul de cheltuieli privind primirea delegației respective;
- facturile fiscale eliberate de alți subiecți economici;
- bonurile mașinilor de casă și de control cu memorie fiscală, bonurile de plată sau chitanțele (cotoarele) detașabile ale dispozițiilor de încasare;
- actele de achiziție a mărfurilor;
- biletele de intrare la spectacol, concert, competiție sportivă, muzeu, expoziție etc.;
- decontul de avans;
- informația scrisă (sau nota informativă) privind rezultatele vizitei (primirii) delegației în cauză;
- actul de atribuire la cheltuielile de reprezentanță (protocol) a sumelor plătite sau pasibile achitării ulterioare.

Ordinul (dispoziția) conducătorului întreprinderii se emite în baza înțelegerii prealabile a părților efectuată prin intermediul programelor-invitație, faxurilor, convorbirilor telefonice, corespondenței de serviciu, contactelor dintre persoanele împuternicite etc. În ordin (dispoziție) se indică componența delegației, numărul de participanți la negocieri (inclusiv din partea întreprinderii-gazdă), scopul, programa și termenul vizitei, precum și alte informații necesare, după caz.

Devizul de cheltuieli este necesar pentru a determina suma numerarului care urmează a fi alocată în acest scop. Plățile din casierie, prin intermediul titularilor de avans sau prin virament se delimitează pe acțiuni concrete (servicii de transport, cină în restaurant, excursie în subsolurile cu vinuri ale societății pe acțiuni „Cricova”, cadouri etc.) și se calculează atât în ansamblu pe o vizită a unei delegații, cât și în raport la o persoană participantă la negocieri. În deviz se include de asemenea valoarea produselor de fabricație proprie sau a serviciilor activităților auxiliare antrenate în primirea delegației. Devizul se aprobă de conducătorul întreprinderii, iar acțiunile și prețurile trebuie selectate (planificate) în așa mod ca să nu fie depășită limita anuală a cheltuielilor de reprezentanță.

Facturile fiscale servesc ca confirmare a bunurilor sau serviciilor procurate de la terți în baza delegațiilor (procurilor) respective în timpul și în locul desfășurării negocierilor de afaceri. Este vorba, de exemplu, despre vinurile de colecție sau suvenirile naționale cumpărate cu achitare imediată sau ulterioară, serviciile prestate de întreprinderi specializate în domeniul transportării confortabile a pasagerilor, traducerilor, realizării programelor de divertisment etc. Prezența facturilor fiscale este convenabilă prin aceea că permite de a trece sumele T.V.A. în cont, micșorând astfel datoria curentă față de buget.

Bonurile mașinilor de casă și de control cu memorie fiscală, bonurile de plată și chitanțele dispozițiilor de încasare pot fi considerate drept documente primare suplimentare care confirmă utilizarea avansului pentru procurarea diferitor active (rechizite de birou, cadouri, produse de patiserie ș. a.) prin achitarea numerarului de către titularii de avans. Cu regret, majoritatea bonurilor emise de mașinile de casă și de control ale magazinelor de vânzare cu amănuntul nu conțin toate cele șapte elemente obligatorii prevăzute de articolul 19 alineatul (6) din **Legea contabilității**. De regulă, în ele lipsesc elementele d) și g). Ca urmare, aceste bonuri nu pot să-și îndeplinească funcția care pe timpuri era stipulată în articolul 20 alineatul (5) din legea menționată, iar titularii de avans sunt nevoiți să solicite de la vânzători facturi fiscale care permit întreprinderii nu numai să treacă la intrări bunurile cumpărate, dar și să raporteze după destinație sumele T.V.A.

Bonul de plată se eliberează titularilor de avans de către subiecții economici în cazul deteriorării temporare a mașinilor de casă și control sau sistării livrărilor de energie electrică în cursul zilei de lucru.

Bonul se întocmește de mână în conformitate cu instrucțiunea respectivă, aprobată prin ordinul comun al Departamentului Analize Statistice și Sociologice nr. 29 din 12 aprilie 2000 și Ministerului Finanțelor nr. 46 din 17 aprilie 2000. Primul exemplar se înmânează plătitorului (cumpărătorului) în persoana titularului de avans, iar al doilea exemplar rămâne la casier sau persoana care a încasat numerarul. Aceleași persoane de asemenea semnează bonul cu aplicarea, după caz, a ștampilei entității respective. În sfârșit, chitanța detașabilă a dispoziției de încasare se înmânează titularului de avans ca confirmare a cheltuirii numerarului în cazul procurării de la alte gospodării a anumitor bunuri (afumături, vinuri, fructe cu calități de consum deosebite etc.) care urmează a fi utilizate pentru primirea delegațiilor altor întreprinderi. Prin urmare, chitanța dispoziției de încasare și bonul de plată, prin analogie cu bonul mașinii de casă și control cu memorie fiscală, servesc ca confirmare doar a faptului achitării numerarului de către titularul de avans. Respectiv bunurile procurate contra numerar în baza acestor trei documente nu pot fi trecute la intrări. Înregistrarea bunurilor este posibilă numai în baza facturii fiscale emise de expeditor (vânzător).

Actul de achiziție a mărfurilor se întocmește de către titularii de avans în cazul achitării numerarului pentru bunurile procurate de la cetățenii neînregistrați în calitate de întreprinzători. Este vorba, de exemplu, despre articolele de artizanat, vinurile țărănești, bucatele pregătite conform tradițiilor naționale și alte valori pasibile utilizării în scopuri de reprezentanță. Totodată în conformitate cu articolul 90 din **Codul fiscal** din sumele achitate cetățenilor urmează de reținut în prealabil ca parte a impozitului pe venit o sumă în mărime de 7 %. În cazul în care de la persoanele menționate se achiziționează produse vegetale în formă naturală (nuci, struguri, fructe ș. a.) sau produse zootehnice în formă naturală, în masă vie sau sacrificată (miere, păsări vii, carne etc.) impozit se reține în mărime doar de 5 %. Așa este prevăzut de articolul 90¹ alineatul (3⁵) din **Codul fiscal**.

Biletele de intrare la Palatul Național, Teatrul de Operă și Balet, Sala cu Orgă, stadionul „Zimbru” și alte localuri culturale, sportive sau de importanță civică majoră confirmă faptul achitării numerarului și se acceptă spre aprobare în componența cheltuielilor de reprezentanță la valoarea lor nominală, indiferent de plățile în plus efectuate în favoarea traficantilor.

În nota informativă privind rezultatele vizitei delegației altei întreprinderi se expun succint rezultatele înregistrate sau acțiunile întreprinse în procesul negocierilor cu anexarea xerocopiilor sau exemplarelor suplimentare ale contractelor și acordurilor încheiate, proceselor-verbale ale ședințelor participanților la negocieri, protocolului de intenții și altor acte civile. Această notă se întocmește într-un exemplar și este semnată de către persoana autorizată de a ține negocieri din partea întreprinderii (șeful serviciului de marketing, directorul financiar, agronomul-șef etc.).

Actul de atribuire la cheltuielile de reprezentanță (protocol) a sumelor plătite sau pasibile achitării ulterioare se întocmește de mandatarul entității și contabilul-șef cu aprobare ulterioară de către conducătorul întreprinderii. În act se indică suma totală a cheltuielilor suportate cu specificarea acestora pe operațiuni efectuate, date calendaristice, documente confirmative, mandatar și alte direcții utile pentru organizarea controlului intern. Documentul în cauză se întocmește într-un exemplar și nu are o formă tipizată aprobată de vreun organ de stat. Specimenele devizului de cheltuieli și actului de atribuire a acestora la cheltuielile de reprezentanță sunt prezentate în articolul lui P. Tostogan „Представительские расходы: порядок учета и вычета в целях налогообложения” și pot fi utilizate de întreprinderi în forma propusă sau după efectuarea anumitor modificări. Totodată întocmirea actului menționat facilitează ținerea evidenței analitice și întocmirea Declarației cu privire la impozitul pe venit (forma VEN 12).

Plățile efectuate de către titularii de avans în calitate de cheltuieli de gospodărie se includ în costul de intrare al activelor procurate sau se atribuie la costuri/cheltuieli în cazul achitării diferitor servicii (de exemplu, pentru reparația televizoarelor, cuptoarelor cu microunde, frigiderelor, computerelor și altor obiecte cu destinație de producție sau generală de gospodărie). În așa caz decontarea avansurilor acordate are loc în baza documentelor primare tradiționale (facturi fiscale, acte de achiziție a mărfurilor, contracte civile, acte de primire-predare a lucrărilor etc.) care se anexează la decontul de avans.

În practică pot avea loc cazuri când avansurile acordate în anumite scopuri (de exemplu, pentru cheltuieli de deplasare în interes de serviciu) sunt folosite parțial sau integral în alt mod (de exemplu, pentru cheltuieli de gospodărie), dar de asemenea în interesele întreprinderii. În astfel de situații

angajatul trebuie să depună o cerere pe numele conducătorului întreprinderii, argumentând prin aceasta utilitatea și legalitatea direcției neprevăzute de cheltuire a avansului primit din casierie sau pe cardul său bancar. Dacă cererea este vizată de conducător, atunci serviciul contabil al întreprinderii acceptă spre examinare și prelucrare decontul de avans al salariatului. În caz contrar avansul acordat urmează a fi restituit în casieria entității sau reținut din salariul angajatului în conformitate cu legislația în vigoare. Totodată avansurile utilizate din inițiativa salariaților în scopuri neproductive și nerecunoscute de conducător în calitate de cheltuieli necesare, precum și sumele nerestituite în termenele stabilite (3 sau 5 zile) urmează a fi calificate drept prejudiciu material cu contabilizare distinctă a creanțelor respective.

Decontul de avans este un document centralizator și o sursă importantă de informație economică. Acesta conține date privind mărimea și destinația avansului primit, raționalitatea cheltuirii numerarului, soldul neutilizat sau excedentul de cheltuieli etc. În baza acestor date pot fi făcute concluzii întemeiate privind respectarea modului de eliberare a numerarului spre decontare, legalitatea utilizării acestuia, starea disciplinei de decontări etc.

Decontul menționat se întocmește nemijlocit de către titularul de avans cu anexarea tuturor documentelor justificative care în prealabil se grupează pe tipuri de cheltuieli, urmând să confirme oportunitatea și utilitatea plăților efectuate. Astfel, în cazul deplasării în interes de serviciu persoana delegată anexează inițial legitimația de deplasare și raportul scris privind îndeplinirea misiunii, apoi urmează biletele de călătorie tur-retur, documentele de închiriere a locuinței, de achitare a diferitor servicii sau de procurare a anumitor bunuri (de exemplu, carburanți și lubrifianți pentru alimentarea autoturismului de serviciu sau camionului întreprinderii) etc. Nemijlocit în baza legitimației de deplasare nu se procedează la decontarea avansului primit. Însă ea permite de a stabili în ce măsură a fost respectat ordinul (dispoziția) conducătorului la capitoul duratei deplasării, datelor de plecare spre punctul de destinație și de revenire în gospodărie, precum și de a verifica corectitudinea sumei diurnelor. Raportul scris privind îndeplinirea sarcinii de serviciu este, mai curând, un document auxiliar de uz managerial. Aici se descriu succint lucrările efectuate în decursul deplasării, importanța lor pentru întreprindere, problemele nesoluționate și pe măsura posibilităților se elaborează propuneri privind sporirea eficienței deplasărilor și reducerea cheltuielilor respective. Raportul în cauză de asemenea nu poate servi drept temei pentru decontarea numerarului primit de către titularul de avans. Însă acesta este necesar pentru confirmarea pertinentei cheltuielilor suportate, verificarea și aprobarea decontului de avans. Cu regret, în unele întreprinderi raportul se întocmește în mod formal, limitându-se la sintagma ștearsă de genul „*Sarcina a fost îndeplinită*”. De asemenea există entități în care raportul scris este substituit nejustificat de comunicări verbale privind rezultatele deplasării de serviciu. Aceasta conduce la diminuarea responsabilității persoanelor delegate și complică efectuarea controalelor tematice de către organele autorizate.

Dacă înainte de plecarea în deplasare în interes de serviciu sau efectuarea altei misiuni salariatul nu avea restanțe la avansul precedent, atunci în rândul respectiv din rectoul decontului de avans se pune cratimă. Suma avansului primit se înscrie de către salariat mai jos, dar fără a anexa vreun document de casă sau bancar, întrucât documentele de acest gen după întocmire și executare nu se înmânează titularilor de avans. În continuare salariatul completează coloanele din versoul documentului destinate reflectării plăților efectuate. În prima coloană se indică data sau perioada efectuării plăților din avansul acordat din casierie sau de pe cardul bancar, în a doua – numărul curent al documentelor anexate care confirmă aceste plăți, în a treia – fiecare tip omogen de plăți cu specificarea documentului, beneficiarului și scopului plății, iar în a patra – suma. Sumele se reflectă în valuta în care a fost acordat avansul (lei moldovenești, lei românești, hrivne ucrainene, euro etc.). Dacă conform documentelor anexate plățile s-au efectuat în valuta țării de destinație (de exemplu, în ruble ruse), iar avansul a fost acordat în altă valută (de exemplu, în euro), atunci toate sumele particulare se scriu concomitent în ambele valute. Recalcularea plăților efective în valuta avansului acordat, iar apoi și în lei moldovenești are loc în conformitate cu cerințele punctelor 39 – 43 din **Regulamentul cu privire la delegarea salariaților entităților din Republica Moldova**.

După menționarea tuturor tipurilor de plăți titularul de avans determină suma lor totală, indicând-o de două ori (o dată – în coloana a patra, iar a doua oară – într-un rând distinct din rectorul decontului

de avans). Concomitent el reflectă soldul avansului neutilizat sau determină suma excedentului de cheltuieli comis cu menționarea numărului documente anexate.

În continuare decontul de avans și fiecare document anexat se verifică minuțios de către contabilul autorizat. Verificarea are loc în prezența titularului de avans. În procesul verificării se stabilește:

- existența tuturor documentelor menționate în decont sau, dimpotrivă, înregistrarea în decont a tuturor documentelor anexate;
- autenticitatea și corectitudinea întocmirii documentelor prezentate (inclusiv la capitolul calculelor aritmetice);
- corespunderea datelor (ziua, luna și anul) și sumelor din documentele anexate perioadei de referință și înregistrărilor efectuate în coloanele respective ale decontului de avans;
- plenitudinea și oportunitatea efectuării plăților, concordanța acestora cu destinația avansului și normele în vigoare etc.

Dacă în procesul verificării camerale se depistează documente plastografiate, străine sau întocmite incorect, acestea se exclud din decont cu corectarea concomitentă a sumei totale de plăți. Erorile constatate se corectează nemijlocit de către titularul de avans prin anularea textului sau sumei eronate cu o linie și scrierea deasupra a textului sau sumei autentice. În plus, corectările efectuate se autentifică cu semnătura titularului de avans.

După verificare și îndeplinirea acțiunilor în vederea restituirii soldului avansului neutilizat contabilul semnează decontul de avans și îl transmite conducătorului întreprinderii pentru aprobare. Decontul aprobat se remite serviciului contabil pentru determinarea corespondenței conturilor și reflectarea sumelor respective în registrul de evidență analitică a decontărilor cu titularii de avans. De menționat că pentru sumele din decont aferente acordării avansului, restituirii soldului neutilizat de numerar sau compensării excedentului de cheltuieli din casieria entității formule contabile nu se întocmesc, întrucât documentele respective (de regulă, dispoziția de plată și dispoziția de încasare) au fost deja înregistrate și anexate la alt agent de informații – registrul de casă întocmit de către casier în două exemplare, sub indigo.

Concluzii

Din cele relatate în studiul dat rezultă următoarele concluzii și recomandări:

1. „Deplasarea în interes de serviciu” și „detașarea” sunt niște noțiuni înrudite în aspect semantic, dar cu conținut economic diferit și consecințe juridice neidentice;
2. La întreprinderile agricole modul de calculare a salariului mediu menționat pentru persoanele delegate și scopul deplasării în interes de serviciu au anumite particularități care rezultă, în primul rând, din caracterul sezonier al procesului de producție, iar în al doilea rând, de specificul procedeelelor tehnologice utilizate;
3. Cheltuielile de deplasare și cele de protocol urmează a fi delimitate în conturi analitice distincte, întrucât au restricții normative și fiscale diverse.

Bibliografie

1. Codul fiscal. 2007. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, ediție specială*.
2. Codul muncii al Republicii Moldova. 2003. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 159-162.
3. Legea contabilității. 2007. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 90-93.
4. Modul de calculare a salariului mediu. 2004. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 73-76.
5. Planul general de conturi contabile. 2013. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 233-237.
6. Regulamentul cu privire la delegarea salariaților entităților din Republica Moldova. 2012. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 7-12.
7. Regulamentul cu privire la limitarea cheltuielilor de reprezentanță permise spre deducere din venitul brut. 1998. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 26.
8. Slobodeanu, S. 2017. Командировочные расходы: последние изменения. *Contabilitate și audit*. nr. 10: 19 – 23.
9. Тостоган, П. 2003. Представительские расходы: порядок учета и вычета в целях налогообложения. *Contabilitate și audit*. nr. 2: 26 – 31.

PERFORMANȚA PRIN PRISMA RAPORTĂRII INTEGRATE. O ABORDAREA A CADRULUI ELABORAT DE CONSILIUL INTERNAȚIONAL PENTRU RAPORTARE INTEGRATĂ

PERFORMANCE THROUGH INTEGRATED REPORTING. A FRAMEWORK APPROACH DEVELOPED BY THE INTERNATIONAL COUNCIL FOR INTEGRATED REPORTING

CZU: 657.37:005.322.1

GROSU Veronica¹, TANASĂ (Brînzaru) Simona-Maria²

¹Dr., prof. univ., ^{1,2}Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România

e-mail: ¹veronicag@seap.usv.ro, ²brinzarusimona@gmail.com

Rezumat. Performanța unei organizații este un termen complex care, în prezent, este strâns legat de sustenabilitate. Cuantificarea performanțelor necesită adoptarea unor perspective multiple sau a unui sistem complex de indicatori financiari și nefinanciari care să ducă la o imagine completă a performanței globale.

Din perspectiva raportării integrate, performanța trebuie privită ca o relație interconectată între elementele financiare și cele nefinanciare, economice, sociale și de mediu, deoarece este înțeleasă diferit de investitori și de alte părțile interesate.

Cadrul privind raportarea integrată emis de IIRC asociază performanța cu cele două concepte, creând valoare în timp pentru organizație și pentru alte părți interesate și conceptul de capital prin cele șase tipuri definite în cadru. Cadrul IIRC lasă loc interpretărilor performanței, atrăgând multe critici. În același timp, lipsa unui sistem de indicatori bine definit în măsurarea performanței este un dezavantaj al acestui cadrului.

Key words: performanța, crearea valorii, investitori, stakeholderi, capital, raportare integrată.

JEL Classification: M41, M49

Introducere

Performanța este un termen amplu și des întâlnit în literatură de specialitate, având o multitudine de definiții. Performanța financiară, nefinanciară, operațională, economică, socială sau de mediu, sunt termeni diferiți abordați de diverși autori fără a fi clar delimitată sfera de cuprindere a acestora sau cum contribuie la formarea performanței globale. De asemenea, întâlnim asocierea termenului de performanță cu productivitate, eficiență, eficacitate, rentabilitate, profitabilitate, competitivitate. De aici reies multe confuzii ale definirii termenului de performanță, inclusiv delimitarea acestuia.

În contextul actual, performanța unei companii este strânsă legată de sustenabilitate. Companiile și-au schimbat viziunea asupra performanței și includ pe lângă performanța financiară și cea nefinanciară, privite din mai multe perspective.

Cadrul privind raportarea integrate elaborat de IIRC asociază termenul de performanță cu formele de capital și conceptul de creare de valoare.

Performanța în termeni generali

Termenul „performanță” descrie o contribuție evaluată la realizarea obiectivelor organizaționale. Această contribuție poate fi generată de persoane și grupuri de angajați din cadrul organizației, precum și de grupuri externe, de exemplu furnizori (Hoffman, 1999).¹²

¹² Samsonowa, T., *Industrial Research Performance Management-Key Performance Indicators in the ICT Industry*, Springer, 2012, p. 24;

I. Jianu afirmă: „Performanța este o stare de competitivitate a întreprinderii care îi asigură prezența durabilă pe piață. Performanța este un indicator al unui potențial de rezultate viitoare care apare ca urmare a satisfacerii obiectivelor strategice. Deci performanța nu caracterizează o situație de moment, ea se referă întotdeauna la viitor.”¹³ Performanța este un indicator ce ține de viitor și depinde de modul în care o întreprindere își gestionează activitatea pentru a-și atinge obiectivele de performanță popuse.

În funcție de crearea valorii „performanța pentru întreprindere reprezintă ceea ce contribuie la ameliorarea cuplului valoare-cost, și nu doar ceea ce contribuie la diminuarea costului sau la creșterea valorii”¹⁴, afirmație susținută de P. Lorino. Astfel, este necesară explicarea modului în care întreprinderea creează valoare; acest concept nu trebuie privit doar din perspectiva acționarului, ci din a tuturor părților interesate de performanța întreprinderii. Așadar performanța poate avea înțelesuri diferite pentru fiecare categorie de stakeholderi ai unei entități economice.

În contextul economic actual, putem afirma că performanța unei entități economice este strâns legată de obiectivele stabilite deoarece obiectivele economice sunt însoțite de obiective sociale și de mediu. Performanța este asociată cu valoarea creată pentru investitori, satisfacerea optimă a nevoilor clienților, motivarea angajaților, cu eficiență și productivitatea activității derulate, dar și cu impactul activității asupra mediului în care activează.

Măsurarea, raportarea și îmbunătățirea performanței se realizează prin intermediul diverselor categorii de indicatori care îi regăsim în literatura de specialitate sub forma indicatorilor financiari și nefinanciari ce sunt asociați performanței financiare și nefinanciare, performanței economice, sociale și de mediu. Practic este imposibilă folosirea unui singur indicator pentru a aprecia performanța unei entități economice datorită complexității activității acesteia de aceea se apelează la un sistem de indicatori. Astfel se creează o imagine amplă asupra performanței globale a unei organizații privită din mai multe perspective ce se influențează reciproc.

Performanța prin prisma raportării integrate conform cadrului IIRC

În viziunea lui IIRC, performanța este privită prin efectele produse asupra tipurilor de capital utilizate în activitatea unei companii. Cadrul elaborat de IIRC¹⁵ prezintă șase tipuri de capital: financiar, productiv, natural, social-relațional, uman și intelectual care pot varia în funcție de domeniul de activitate precum și capacitatea acestuia de a le utiliza prin intermediul unui model de afaceri bine definit conduce la creșterea sau descreșterea capitalurilor. De aici rezultă conceptul de creare de valoare, pe de o parte, pentru organizație care pune în prim plan furnizorii de capital financiar, și pe de altă parte, valoare pentru stakeholderi. Valoarea creată este influențată de mediul extern, de relațiile cu stakeholderi și de diversele resurse de care dispune organizația.

Raportarea integrată reprezintă reconcilierea a două teorii principale conform lui Eccles: teoria acționarilor și teoria stakeholderilor. Prima teorie presupune că obiectivul principal al unei companii este maximizarea valorii pentru acționari. Din această perspectivă, rolul raportării integrate este de a aborda doar aspectele legate de mediu, social și guvernanta care influențează valoarea companiei. Teoria stakeholderilor implică crearea valorii pentru toate părțile implicate. Prin introducerea raportării integrate, companiile devin mai conștiente de toți stakeholderi săi care pot avea un impact asupra procesul decizional. Raportarea integrată se bazează pe aceste două teorii deși aparent sunt opuse, ele se combină pentru a balansa oportunitățile de a încorpora beneficii atât din partea companiilor, cât și a părților interesate.¹⁶ Aceste două teorii le regăsim și în cadrul privind RI elaborat de IIRC prin intermediul de conceptului de creare a valorii în timp.

¹³ Jianu, I., *Evaluarea, prezentarea și analiza performanței întreprinderii*, editura CECCAR, București, 2007, p.20;

¹⁴ Herțeg, A. S., Olar, M. V., *Posibilități de obținere și de valorificare a informației de tip poziție financiară și performanță financiară*, din revista *Contabilitatea, expertiza și auditul afacerilor*, CECCAR, Nr. 7/Iulie 2012, p. 21;

¹⁵ Traducere după *The International IR Framework*, IIRC, 2013, p. 12, disponibil la adresa: <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2015/03/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>, [accesat la 05.03.2018];

¹⁶ Dragu I., Tiron-Tudor A., *Research agenda on integrated reporting: new emergent theory and practice*, 2014, p. 224.

Deși există anumite critici aduse la adresa IIRC datorită afirmațiilor precum: „Scopul principal al unui raport integrat este de a explica furnizorilor de capital cum o organizație creează valoare în timp” sau că RI ar trebui să permit furnizorilor de capital financiar „o alocare mai eficientă și mai productivă a capitalului” care pun accentul mai mult pe valoarea creată pentru furnizorii de capital. Cu toate acestea, în ciuda acestei orientări explicite către investitori, IIRC a susținut altceva prin definirea conceptului de creare a valorii care ar reduce decalajul dintre cele două abordări: valoarea pentru organizație, deși termenul este extrem de discutabil (deoarece organizația este alcătuită nu numai din furnizorii de capital financiar), ea exprimă faptul că, din punct de vedere juridic, organizația aparține și este în primul rând guvernată de furnizorii de capital financiar. Perspectiva „valorii pentru organizație” seamănă cu „abordarea entității” pentru calcularea valorii acționarilor. A doua abordare, valoarea pentru alți exprimă capacitatea unei organizații de a crea valoare pentru ea însăși ținând cont de valoarea pe care o creează pentru alții.¹⁷

Astfel luând în calcul cele două abordări ale conceptului de creare a valorii în timp cadrul IIRC stipulează că „valoarea creată de o organizație în timp se manifestă în creșteri, scăderi sau transformări ale diverselor tipuri de capitaluri generate de activitățile și rezultatele economice ale organizației” ceea ce denotă că valoarea nu se axează doar pe capitalul financiar.

Tipurile de capital sunt definite astfel în cadrul IIRC:¹⁸

- ✦ Capitalul financiar reprezintă totalul fondurilor utilizate prin modelul de afaceri adoptat de o organizație cu scopul de a fi utilizate în producția de bunuri sau prestarea de servicii sau obținute prin finanțare, precum datoriile, capitalurile proprii sau investițiile.
- ✦ Capitalul productiv regăsit sub formă de construcții, echipamente și infrastructură și utilizat în desfășurarea activității unei entități.
- ✦ Capitalul natural reprezentat de totalitatea resurselor și proceselor natural regenerabile sau neregenerabile care afectează activitatea entității precum apa, pământul, resursele minerale și pădurile, biodiversitatea și sănătatea ecosistemului.
- ✦ Capitalul uman este reprezentat de aptitudinile, experiența precum și capacitatea personalului de inovare (valori etice, alinierea la cadrul de guvernare al unei organizații, abilitatea de a dezvolta și implementa strategia unei entități, de a conduce și de a gestiona.
- ✦ Capitalul intelectual reprezentat de active intangibile precum: proprietăți intelectuale (patente, software, drepturi de copyright, licențe) și elemente asociate brand-ului și reputației entității (sisteme, proceduri și protocoale organizaționale).
- ✦ Capitalul social și de relație este reprezentat de instituțiile și relațiile din interior și între comunități și alte grupuri de stakeholderi care includ valorile și comportamente comune, relațiile cheie cu stakeholderi, încrederea și loialitatea pe care entitatea le dezvoltă împreună precum și elementele intangibile asociate brand-ului și reputației entității.

Efectele asupra diverselor tipuri de capitaluri sunt numite în cadrul IIRC „intrări, ieșiri și rezultate”, fiind esențiale pentru conceptul de creare a valorii, și le putem asocia cu performanța unei organizații doar că nu este specificat modul în care pot fi sau ar trebui măsurate capitalurile și modificările acestora. De unde rezultă numeroase diferențe privind cuantificarea sau evaluarea valorii capitalurilor în cadrul rapoartelor integrate prezentate de companii, și implicit în determinarea performanței. Dacă în cazul performanței financiare, lucrurile sunt mai clare și se utilizează indicatori financiari ce pot fi ușor identificați și comparați între entități, chiar și din domenii diferite, în cazul indicatorilor performanței nefinanciare lucrurile sunt mai complexe și mai greu de cuantificat, întâlnind numeroase diferențe în modul de raportare al entităților.

¹⁷ Haler A., Capitolul *Value Creation: A Core Concept of Integrated Reporting*, din cartea *Integrated Reporting. A New Accounting Disclosure*, Chiara Mio, Italia, 2016, p. 43-44;

¹⁸ Traducere după *The International IR Framework*, IIRC, 2013, p. 11-12, disponibil la adresa: <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2015/03/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>, [accesat la 05.03.2018];

De asemenea, unul dintre elementele de conținut pentru modelul de raport integrat al IIRC include o componentă separată dedicată performanței care presupune măsură în care organizația și-a atins obiectivele și care sunt rezultatele ce privesc efectele asupra capitalului. Raportul integrat trebuie să includă informații cantitative și calitative despre performanță sub forma următoarelor aspecte:¹⁹

- Indicatori cantitativi ce țin de obiective, riscuri și oportunități, explicând importanța și implicațiile lor, metodele utilizate în gestionarea lor;
- Efectele activității organizației, pozitive și negative asupra capitalurilor, inclusiv efectele materiale asupra capitalurilor în cadrul lanțului valoric;
- Statutul principalelor relații cu părțile interesate cheie ale organizației și modul în care aceasta a răspuns la nevoile și interesele părților interesate;
- Legăturile dintre performanța trecută și cea actuală, între performanța actuală și perspectivele organizației;
- Pot fi incluși indicatori de performanță cheie care combină informații financiare cu informații non-financiare.

În cadrul unui raport integrat, performanța nu se rezumă doar aspectele prezentate mai sus ci pot fi incluse alte categorii de informații sau indicatori conform diverselor standarde care să conducă la o viziune cât mai amplă asupra performanței unei organizații.

Un minus al cadrul emis de IIRC este lipsa unui sistem de indicatori bine delimitat prin care să putem analiza performanța, asigurând o comparabilitate între organizații, totodată, precum standardul G4 de la GRI, al cărui sistem de indicatori propus îl întâlnim în multe rapoarte integrate sau se fac trimiteri la acești indicatori incluși în raportul de sustenabilitate elaborat separat de către companie.

Sistemul de indicatori elaborat în cadrul standardul G4-GRI poate fi asociat cu performanța economică, socială și de mediu și se prezintă astfel:²⁰

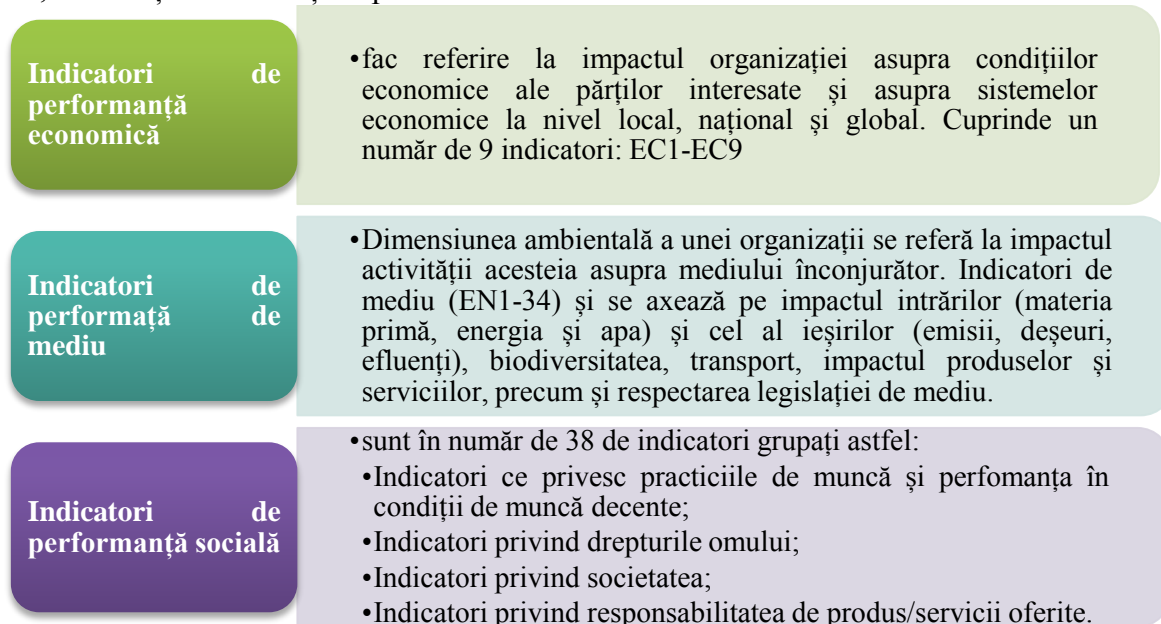

Fig. 1. Indicatori GRI

Sursa: standardul G4-GRI

¹⁹ Traducere după *The International IR Framework*, IIRC, 2013, p. 28, disponibil la adresa:

<http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2015/03/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>, [accesat la 05.03.2018];

²⁰ Versiunea G4 *Sustainability Reporting Guidelines*, GRI, 2013, p. 48, disponibil la adresa:

<https://www.globalreporting.org/resource/library/GRI-G4-Part1-Reporting-Principles-and-Standard-Disclosures.pdf>, [accesat la 05.03.2018];

Acești indicatori sunt proiectați de GRI ca instrumente ale strategiilor de management orientate către un avantaj competitiv și crearea de valoare pentru companie.²¹

Consider că modul în care regăsim clasificate capitalurile în cadrul privind raportarea integrată IIRC și clasificarea indicatorilor de performanță elaborați de GRI, putem vorbi despre performanța economică ce ar include capitalul financiar și productiv, performanța de mediu include capitalul natural dar și cel productiv, performanța socială asociată cu capitalul social și de relații, uman și intelectual iar performanța globală o putem evalua prin conceptul de creare a valorii pentru organizației și pentru stakeholderi.

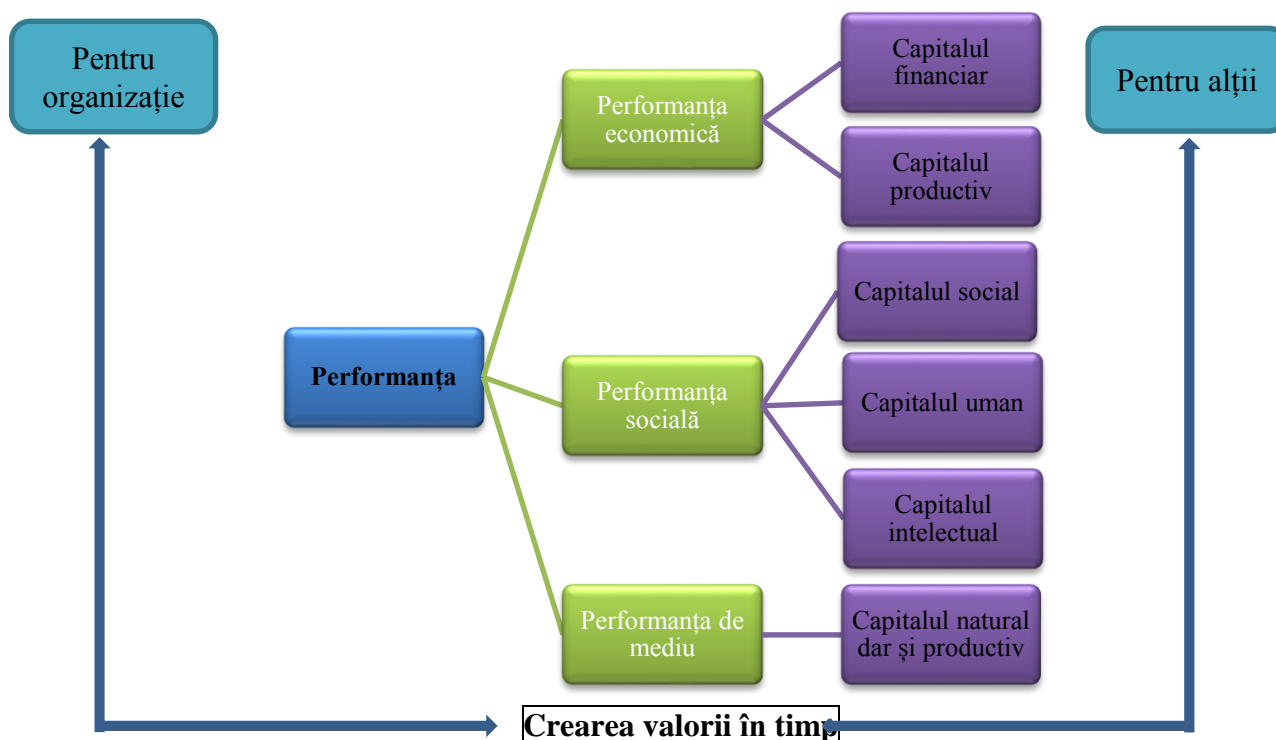

Fig. 2. Performanța globală

Sursa: creație proprie a autorului

În concluzie, performanța poate fi definită ca reprezentând efectele asupra diverselor forme de capital utilizate de o organizație ca urmare a întregului proces de creare a valorii în timp influențat de mediul extern și stakeholderi, de modelul de afaceri adoptat și resursele organizației.

Concluzii

Orientarea organizațiilor spre conceptele de responsabilitate socială și sustenabilitatea au condus la noi standarde de performanță care depășesc dimensiunea financiară, iar acestea trebuie integrate în activitatea curentă pentru a asigura sustenabilitatea afacerii și a atinge performanța globală. Acțiunile întreprinse în acest sens implică costuri din partea organizațiilor, pe termen scurt, dar pe termen lung se obțin beneficii ce nu țin doar de performanța financiară ci și de performanța socială și de mediu.

Din perspectiva modelului privind raportarea integrată elaborat de IIRC, performanța este prezentată prin efectele asupra tipurilor de capital și crearea de valoare. Aceste două concepte sunt

²¹ Lungu C. I., *Dezvoltări privind proiectarea unui model de indice al performanței corporative sustenabile*, din revista Audit Financiar, anul X, p.50;

nu sunt evaluate omogen de toate companiile, existând diferențe între indicatori ce îi putem asocia cu efectele asupra capitalurilor de la un RI la altul.

Din punctul meu de vedere, un sistem de indicatori elaborat de IIRC ar fi și mai ușor de utilizat în evaluarea performanței globale și ar reprezenta un plus adus raportului integrat deoarece multe companii includ în RI indicatori GRI sau fac trimitere la aceștia în rapoartele de sustenabilitate elaborate separat. De aici, putem afirma că indicatori GRI sunt considerați relevanți în evaluarea performanței globale a unei organizații.

Performanța prin prisma raportării integrate IIRC presupune evaluarea modificărilor capitalurilor sub formă monetară sau cantitativă, unde este posibil, dacă nu, ar trebui să fie calitativă deoarece lipsa măsurării monetare nu exclude importanța acestuia în determinarea performanței. Performanța este privită diferit de părțile interesate de aceea trebuie luate în considerare cele două aspecte diferite dar interconectate ale valorii create în timp de către o organizație pentru a crea imagine amplă și fidelă asupra performanței globale conform „gândiri integrate”.

Bibliografie

1. Samsonowa, T., *Industrial Research Performance Management-Key Performance Indicators in the ICT Industry*, Springer, 2012, p. 24;
2. Jianu, I., *Evaluarea, prezentarea și analiza performanței întreprinderii*, editura CECCAR, București, 2007, p.20;
3. Herțeg, A. S., Olar, M. V., *Posibilități de obținere și de valorificare a informației de tip poziție financiară și performanță financiară*, din revista *Contabilitatea, expertiza și auditul afacerilor*, CECCAR, Nr. 7/Iulie 2012, p. 21;
4. Traducere după *The International IR Framework*, IIRC, 2013, p. 12, disponibil la adresa: <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2015/03/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>, [accesat la 05.03.2018];
5. Dragu I., Tiron-Tudor A., *Research agenda on integrated reporting: new emergent theory and practice*, 2014, p. 224.
6. Haler A., Capitolul *Value Creation: A Core Concept of Integrated Reporting*, din cartea *Integrated Reporting. A New Accounting Disclosure*, Chiara Mio, Italia, 2016, p. 43-44;
7. Versiunea G4 *Sustainability Reporting Guidelines*, GRI, 2013, p. 48, disponibil la adresa: <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRIG4-Part1-Reporting-Principles-and-Standard-Disclosures.pdf>, [accesat la 05.03.2018];
8. Lungu C. I., *Dezvoltări privind proiectarea unui model de indice al performanței corporative sustenabile*, din revista *Audit Financiar*, anul X, p.50;

CURRENT CONDITIONS AND METHODOLOGICAL APPROACHES IN THE AUDIT OF OPERATIONS WITH DERIVATIVES

CZU: 657.6:336.763.4(476)

MASKO L.V.¹, PANKOV P.I.²

¹PhD in economics, associate Professor; ²Master of economic Sciences; ^{1,2}Polotsk state university, Novopolotsk, Blokhina St. 29, Belarus

^{1,2}E-mail: www.psu.by

Abstract: Nowadays in the Republic of Belarus the derivatives market is still evolving and its volume is not suitable for the needs of the innovative economy, however, economic conditions stimulate the organizations to use the available ways to reduce the risks caused by market factors to an acceptable level. In this regard, the audit of transactions with derivatives can be considered as an important and promising direction of research. Because the positive audit opinion with other necessary documents can have a significant meaning in the decision-making of the main users of accounting (financial) statements of the organization.

The purpose of the study is to research the current state of the audit of the transactions with derivatives and to develop the methodological approach to the audit of this type of operations. The article considers the current methodological approaches to the audit of operations with derivatives. Here are presented the purpose, objectives and information support of the audit of these operations. Justified the model of the proposed object-based approach of segmenting the accounting data and the accounting reporting in the process of auditing transactions with derivatives in the organizations in the Republic of Belarus, which will allow to estimate the impact of derivatives on the financial statements of the audited entity fully and reliably, would help to express the reliable opinion in the audit report.

Key words: auditing, transactions with derivatives, risks, accounting (financial) statements, audit report, object-based approach

Introduction

The audit of operations with derivatives is a promising direction of research because the complexity inherent in some financial instruments may cause significant risks. The auditing organization has to plan and perform the audit in order to reduce auditing risk to an acceptably low level. In this regard, in the procedure of familiarization with the activities of the audited entity and its environment the auditing company should establish the presence or absence of transactions with derivatives, their specific types and influence on the reporting of the audited entity. In the auditor's working documents should be reflected all the actions and insights connected to these objects, which were investigated during the auditing process. As a result, the positive audit opinion with other necessary documents can have significant meaning for making decisions by both internal and external users of accounting (financial) statements of the audited organization.

The basis of legal regulation of auditing activity in the Republic of Belarus is the Law "On auditing activities", which defines legal bases of implementation of auditor activities on the territory of the Republic of Belarus, it regulates relations arising in the process of implementing such activities [1, p. 1]. However, in the Republic of Belarus, the derivatives market is still evolving and its volume is not suitable for the needs of the innovative economy, and there are no methodological approaches to the auditing process connected with transactions with derivatives, and as a result it is not possible to assess the impact on the reporting of the audited entity of such operations. In this regard, the aim of this study is to develop an approach to segmentation the accounting data during the audit of transactions with derivatives in the organizations of the Republic of Belarus.

The main part

It should be noticed that the nature, classification, functions of derivative financial instruments are analyzed in the works of foreign scientists: A. N. Burenin, B. I. Alekhina, I. A. Basov, T. B. Berdnikova, V. A. Galanova, L. F. Ibragimova, A. B. Feldman, and others.

The basics of the modern theory of financial derivatives can be found in the works of foreign economists: J. M. Keynes, J. Hicks, N. Kaldor, F. Black, D. Gross, W. F. Sharpe, M. Scholes, J. Cox, M. Rubinstein. In the study of the nature and strategies of the usage of derivatives for hedging they focus on the necessity of control over operations with derivatives in the organization that uses these financial instruments.

The process of auditing operations with derivatives is investigated in the works of such authors from the CIS-countries: A. A. Kharisova, A. E. Suglobova, A. A. Soprovich, S. V. Ponomareva, but as noted by S. V. Bank "... the methodology of auditing for derivatives in the economic literature is not presented" [2, p. 27]. Also the auditing process is considered by the following western authors: Thomas R. Weirich, Thomas C. Pearson, Natalie Tatiana Churyk [3], Steven Collings [4].

As noted by M. Dima and L. Grigoras "the Auditor works in the interests of the interested users..." and therefore helps them "...by the expression, based on the obtained evidence, professional opinion on the conformity of the financial statements in all significant aspects for the established requirements" [5, p. 5].

National rules of auditing activity – established by the Ministry of Finance of the Republic of Belarus normative legal acts, which establish the procedure of auditing, and also regulate other issues stipulated by the Law "On auditing" [1, p. 18].

The groups (thematic sections), on which are separated National rules of auditor activity, are approximately similar to those in the International standards on auditing. It is important to emphasize that some of the rules include additional standards and regulations that are relevant for legislation of the Republic of Belarus. On the basis of International auditing standards in Belarus has been developed and implemented 38 National rules of auditing activity, which contain requirements and guidelines for the audit.

The purpose of the audit of financial statements is to express an audit opinion on the reliability of this reporting. If we turn directly to the operations with derivative financial instruments (derivatives), the purpose of the audit of such operations in the organizations of the Republic of Belarus would be more specific: to express an audit opinion on the reliability of the reporting on operations with derivatives. The proposed aim of the audit of operations with derivatives is presented in figure 1.

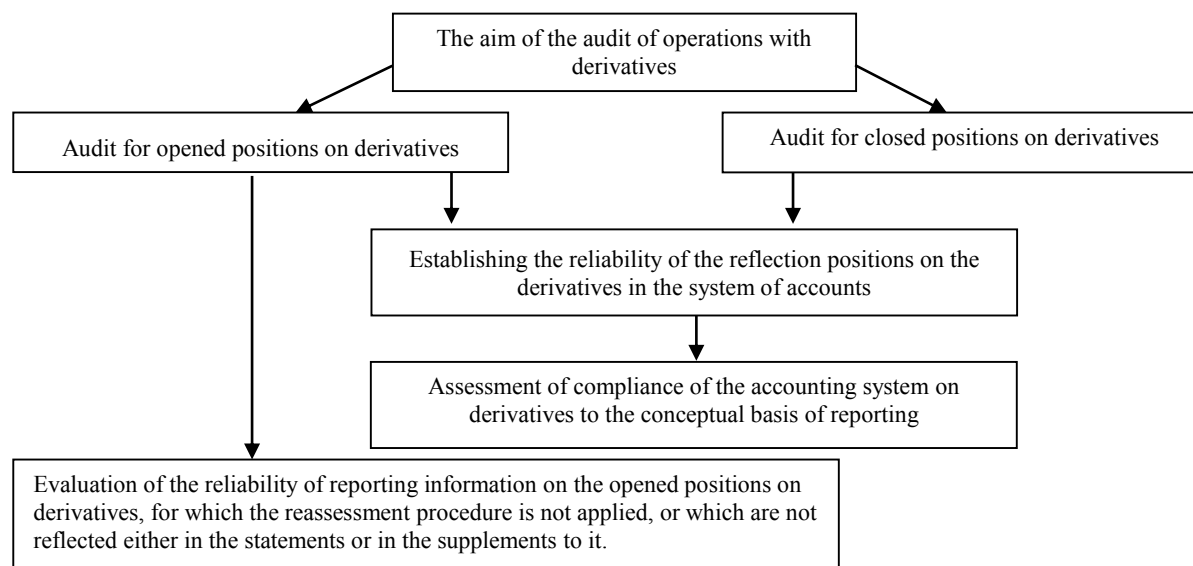

Fig. 1. The purpose of the audit of derivative transactions in the organizations of the Republic of Belarus

Source: own elaboration

For example, Bank C. V. notes that the purpose of the audit of derivative financial instruments is to determine, how the statements of company management on these instruments, reflected in the compiled financial statements, in all significant aspects conform to the applicable conceptual framework for financial reporting. Along with that, the aim of the audit is not to provide assurances

that the management of risks associated with derivatives and monitoring system for these risks are appropriate [2, p. 251].

According to the Law "On auditing activity" audit of accounting (financial) statements – is the audit service on the independent estimation of the accounting (financial) statements of the audited entity, including those prepared in accordance with International financial reporting standards and their Explanations, or the law of other countries, in order to express the audit opinion on its reliability. The reliability of accounting (financial) statements – a degree of accuracy of the data presented in the accounting (financial) statements, which allows users to make reliable conclusions about the financial position, financial performance and changes in financial position of audited organizations and to make reasonable economic decisions based on these insights [1, p. 2]. In this regard, "... in order to reduce the risks of significant misrepresentation of the financial statements, the audit organization should carry out the audit methodology, whereby it is possible to obtain sufficient evidence to establish the reliability of the data ..." [6, p. 39].

It is important to emphasize that the audit of transactions with derivatives requires to consider a number of features that are inherent in these instruments. In particular in the International practice of auditing 1012 "Auditing derivative financial instruments" (which provides a practical guide to planning and performing audit procedures to confirm assertions, on the basis of which the financial statements are prepared, in respect to derivative financial instruments) are allocated specific properties that increase the risks, namely [7, p 7]:

- minimal or no outflows/inflows of funds, which appears only with the onset of the period of execution of the transaction;
- there is no minimum balance and the other fixed amount paid or received;
- potential risks or rewards can far exceed the end up current expenditures;
- the value of the assets or liabilities of the entity may exceed the amount of the recognized in the financial statements derivative instrument, especially for entities that should not reflect derivatives at fair market value in the financial statements.

According to these features it is possible to highlight the specific objectives of the audit of derivatives:

- examination and assessment the importance of transactions with derivatives to the audited entity in the planning phase of the audit;
- identification of the opened positions on derivatives and verification of reporting information on them, as well as the estimation the potential impact of the opened positions on derivatives on financial statements;
- verification of accounting information on the closed positions on derivatives;
- assessment of the influence of transactions with derivatives on the financial statements of the audited entity.

In the Republic of Belarus not all of the International Auditing Practice Statements (IAPS) are reflected in national standards. For example, IAPS 1010 "The consideration of environmental matters in the audit of financial statements" has been reworked in the appropriate national statement, which is called National rules of auditor activities "The consideration of ecological questions in the audit of the accounting (financial) statements". While the provisions of IAPS 1012 "Auditing derivative financial instruments" and the International Auditing Practice Note (IAPN) 1000 "Special Considerations in Auditing Financial Instruments" were omitted in the development of National rules of auditor activities. As rightly pointed out by P. Y. Papkovskaya "International approaches should be harmoniously combined with the peculiarities of domestic system" [8, p. 5].

Currently, due to the absence in the Republic of Belarus a clear regulatory for accounting transactions with derivatives, organizations have to develop and consolidate in accounting policy the appropriate methodology on their own. In relation to accounting policies National rules of auditor activities state the following: "the audit organization should obtain information on the accounting policy of the entity, namely on the following aspects" [9, p. 13]:

- proper selection and application of accounting policy;
- the adequacy of the accounting for complex or unusual transactions;

- the correct application of accounting policy for the reflection of economic operations in relation to which there is uncertainty or ambiguity because of unclear regulatory requirements or their absence;

- disclosure of significant information in accounting (financial) statements, including facts about which the audit organization had gotten information at that moment.

It can be said that National rules of auditor activities cover issues related to the audit of operations with derivatives. In addition to the list of the issues that should be examined obligatorily while the mandatory audit of financial statements is performed, the auditor should get familiarized with the activities of the entity in a number of aspects. Among the issues that the audit organization considers in the process of familiarization with the activities of the entity and its environment there are such issues as "usage of derivative financial instruments" and "accounting for unusual or complex transactions" [10, app. 1]. But, there is no any specification related to the audit of operations with derivatives, which could facilitate establishment of a reliable assessment of these transactions.

In our opinion, the objects of the audit of operations with derivatives will be the objects of accounting, namely the particular contracts, which are based on underlying assets. The composition of the auditing objects is shown in figure 2.

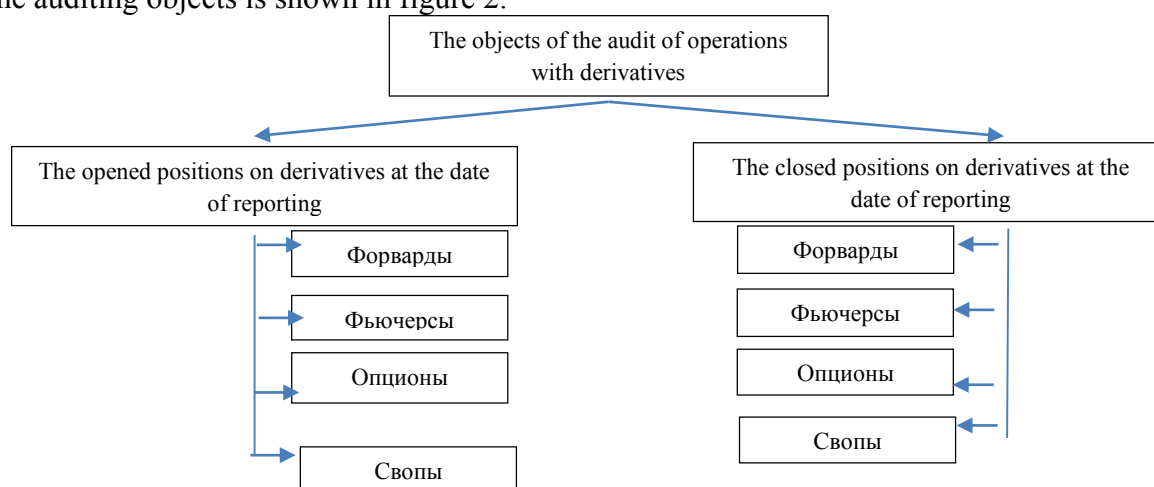

Fig. 2. The proposed objects of the audit of operations with derivatives

Source: own elaboration

The next important aspect of the audit of transactions with derivatives is informational support. Figure 3 presents the proposed scheme of informational support of audit of operations with derivatives.

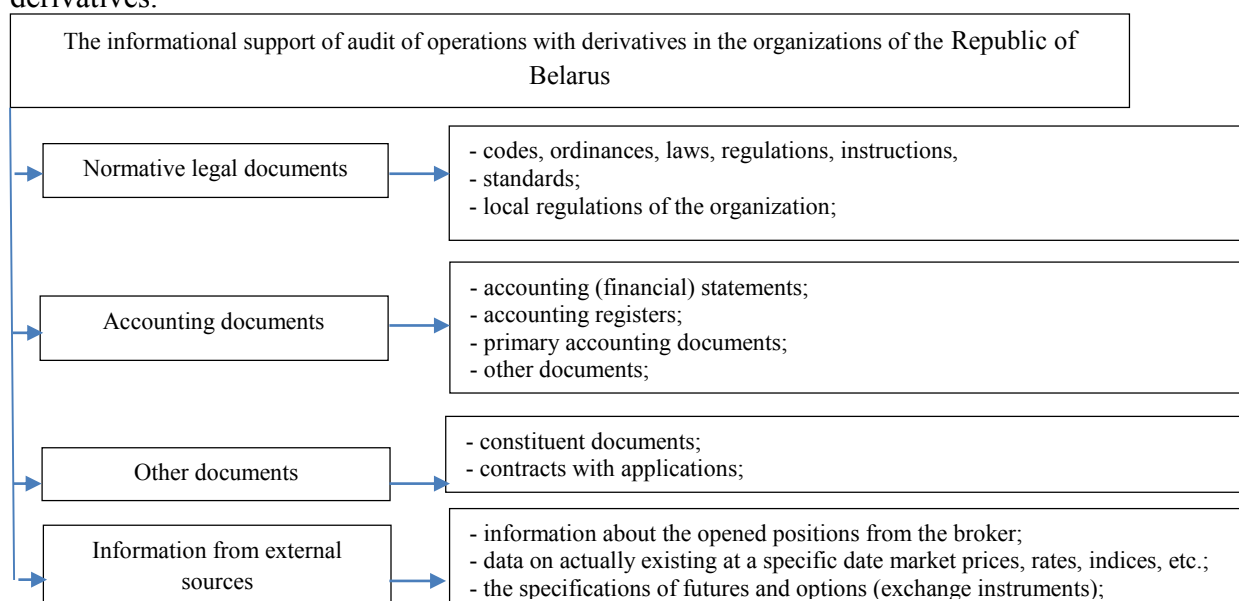

Fig. 3. The proposed informational support of audit of operations with derivatives

Source: own elaboration

It is important to note that "... the formation of a technique of audit in the organizations is influenced by the approaches for the segmentation of accounting information, which determine the procedural steps of verification. In the literature there are presented two approaches: object-based and cyclic approach. These approaches are considered in the works of the following scientists: N.V. Parushina and S.P. Suvorova, A.V. Gusarova; R.N. Sungatullina and E.A. Klimova, I.N. Bogataya, A.D. Sheremet and V.P. Suits" [11, p. 65]. It is important to emphasize that N.V. Parushina and S.P. Suvorova come to the conclusion that for the auditors in their practice it is reasonable to combine these approaches in audit procedures. Gusarova L.V. stresses out that in the international practice of auditing the cycle approach prevails; it is believed that this approach is most optimal, as it allows highlighting the most significant cycles from the total mass of business transactions. I.N. Bogataya draws attention to the fact that it is possible to allocate process-object approach to planning and conducting an audit. It contains both elements of cyclic and object-based approach. A.D. Sheremet and V.P. Suits come to the conclusion that in the practice of auditing should be founded the optimal combination of that two approaches [11, p. 65].

In object-based approach the allocated segments of the audit coincide with the objects of accounting [12, p. 120]. In our opinion, for the audit of transactions with derivatives it is necessary to use object-based approach to segmentation of accounting information. To assess whether this assumption is true, it is necessary to examine the interpretation of object-based approach (table 1).

Table 1. Interpretations of the object-based approach

Author	Definition
Bukata O.R.	If we consider the account balance as a separate segment – it is object-based approach. In this approach, the selectable segments of the audit actually coincide with the objects of accounting, so the economic operations are tested from the point of view of separate obtaining evidence related to specific accounts. It requires at the end of the audit to analyze the relationship between verified accounts, which is quite expensive from the point of view of auditing costs [13, p.12].
Kochinev U.	When the object-based approach is applied, accounting documentation is distributed (segmented) between auditors according to the Chart of accounts: each segment consists of one or more accounts. In this case there is a duplication: for example, the auditor checks the account turnover at the account 10 (materials), and the auditor who checks the account turnover at the account 60 (settlements with suppliers and contractors) will do the same job when checking the debit turnover of the account 10, with the offsetting credit turnover at the account 60 [14, p. 243].
Parushina N.V. Suvorova S.P.	The object-based approach involves the allocation the segments of the strategic audit coinciding with the objects of accounting. While business operations are tested from the point of view of separate obtaining evidence related to specific accounts. This variant of the organization of the audit cannot be considered rational, since the same financial-economic operations can be checked by different members of the group of auditors repeatedly with the point of view of different segments of the audit [12, p. 122].
Varlamova E.N.	Object-based approach is a method in auditing, based on the segmentation of accounting information by allocating individual elements of the accounting corresponding to the individual sections of accounting or articles of the accounting (financial) statements. This approach assumes that the audit of each business transaction is conducted by gathering evidence, confirming compliance with the criteria of individual accounts without identifying the relationship between them [15, p. 107].
Podolsky V.I.	Object-based approach is most prevalent in domestic practice of auditing. In this approach the selected segments of the audit actually coincide with the objects of accounting and economic operations are tested from the point of view of obtaining audit evidence in respect of individual accounts. When object-based approach is applied, the control sections are allocated in accordance with the structure of the object of accounting to be examined – assets, liabilities, income, expenses, and components of capital. The undoubted advantage of object-based approach – simplicity and clarity for the members of the working group. Also it is easy enough to establish the verification program, there is no danger to ignore those accounting objects that are not directly reflected in the statements [16, p. 356].

Source: own elaboration on the basis [12, 13, 14, 15, 16]

The proposed model of the object-based approach of segmenting the accounting data and the accounting reporting in the process of auditing transactions with derivatives is presented in figure 4.

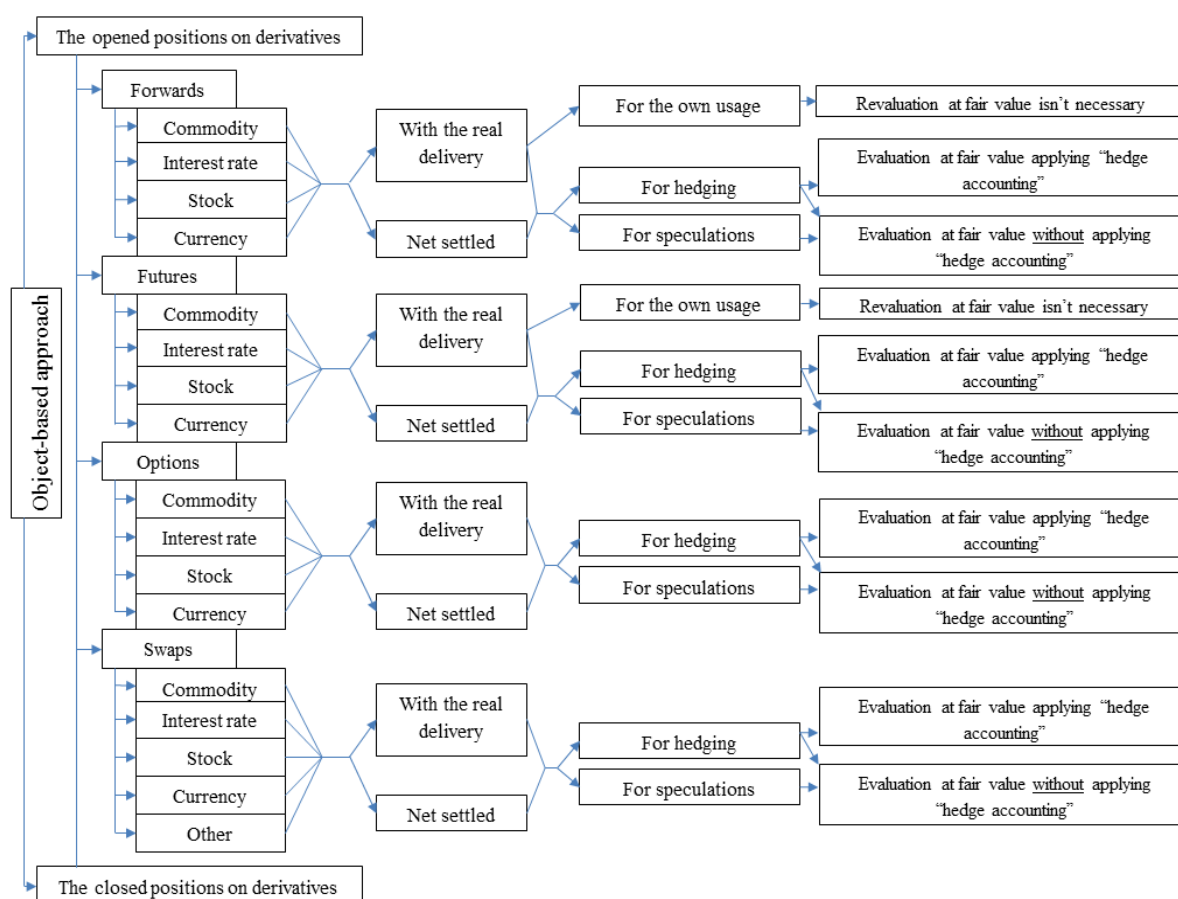

Fig. 4. The proposed model of the object-based approach of segmenting the accounting data and the accounting reporting in the process of auditing transactions with derivatives

Source: own elaboration

The feasibility of applying the object-based approach is supported by A.D. Sheremet and V.P. Suits, noting that the validation of the typical numerous operations should be carried out by cycles of economic operations, while the single significant operations should be checked objectively [17, c. 346].

It is difficult to find the cases when transactions with derivatives can be called numerous and typical, because they depend on the movement of unpredictable market factors, so the choice of object-based approach for segmentation the accounting data and accounting statements is reasonable. As, "... based on substantive knowledge of the object of study..." [18, p. 29] will be implemented consistent set of controls, forming the audit methodology, through which it is possible to obtain sufficient evidence. It is important to note that for the executed contracts will be required ordinary evaluation of the reliability of reporting information, while for the derivatives, which will be executed after the balance sheet date, will be required additional examination how the opened positions are reflected in the financial statements.

Moreover, as noted by A.A. Arens, J. K. Loebbecke "... in some cases, after the audit of the financial statements it becomes apparent that some information contained in these statements, is wrong (is a significant error that may mislead the user)..." [19, p. 501]. And since the open positions on derivatives sometimes may be not revalued at the reporting date and as a result the reporting will be profitable while in reality, due to adverse movements in market variables (prices, index rates, exchange rates, etc.) these positions will be the sources of future losses, in this case the significant misrepresentation will take place in fact. Then "... the auditor is obliged to take additional measures to ensure that users are aware of the identified erroneous data. Rather often the auditor is faced with the situation where the financial statements have been presented in such a way that a substantial error has arisen because of the submission the audit report without reservations..." [19, p. 501]. As a result,

" ... it is desirable in such cases for the auditor to request the client to review the financial statements immediately and to explain the reason for revision..." [19, p. 501]. In order to avoid such situations we propose a distinction between opened and closed positions on derivatives.

Also it should be noted that the proposed model considers the requirements of the valuation the derivatives at fair value and their revaluation at the reporting date, hedge accounting, and contracts with features of derivatives (own-use contracts).

In our opinion, the proposed model of the object-based approach of segmenting the accounting data and the accounting reporting in the process of auditing transactions with derivatives based on the auditing objects, with the further detail by type of the asset, method of execution and the purpose of entering, will enable to cover all the significant aspects of transactions with derivatives. We consider two additional criteria in the audit of operations with derivatives are opened and closed positions, which is important for establishing executed and open contracts.

Conclusion

The results of the study justify the conclusion that the established approach to the audit of transactions with derivatives with two additional criteria, the tasks, which take into account the specific characteristics of derivatives, the scheme of information support and the model of the object-based approach of segmenting the accounting data and the accounting reporting in the process of auditing, will contribute to improve the quality of work of the auditor, accurate assessment of the impact of the operations with derivatives on the reporting of the audited entity and expression the professional opinion of the auditor in the audit report.

References

1. Об аудиторской деятельности : Закон Республики Беларусь от 12 июля 2013 г. № 56-З : в ред. от 05.01.2015 № 231-З // Министерство финансов Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа http://www.minfin.gov.by/upload/audit/acts/zakon_120713_56.pdf. – Дата доступа: 14.09.2017.
2. Банк, С. В. Методология финансового учета, анализа и аудита операций с деривативами в период гармонизации и адаптации к международным стандартам : дис. ... докт. экон. наук : 08.00.12 / С. В. Банк. – Орел, 2008. – 304 с.
3. Thomas, R. Accounting and Auditing Research: Tools and Strategies, 8th Edition / T. R. Weirich, T. C. Pearson, N. T. Churyk. – Publisher: John Wiley & Sons, 2013. – 272 p.
4. Collings, S. Frequently Asked Questions in International Standards on Auditing / Steven Collings. – Publisher: John Wiley & Sons, 2014. – 477 p.
5. М. Дима, Л. Григорой Аудит: Обзорные вопросы, ситуации, тесты / М. А. Дима, Л. Г. Григорой; Молд. Экон. акад. – К. : Изд. МЭА, 2008. – 114 стр.
6. Масько, Л.В. Развитие методик аудита операций с экологическими активами и обязательствами / Л.В. Масько // Бух.учет и анализ. – 2014. – № 1. – С. 39-47.
7. Положение о международной аудиторской практике 1012 «Аудит производных финансовых инструментов» // Информ. система Параграф [Электронный ресурс]. – Режим доступа http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30206907#pos=1;-173. – Дата доступа: 25.09.2017.
8. Папковская, П. Я. Производственный учет в АПК: теория и методология / П.Я. Папковская. – Мн.: ООО «Информпресс» 2001г. – 216 с.
9. Правила аудиторской деятельности «Планирование аудита» утв. Пост. Министерства финансов от 24.03.2008 № 41 // Министерство финансов Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа http://www.minfin.gov.by/upload/audit/rules/postmf_040800_81_2.pdf. – Дата доступа: 14.09.2017.
10. Правила аудиторской деятельности «Понимание деятельности, системы внутреннего контроля аудируемого лица и оценка риска существенного искажения бухгалтерской (финансовой) отчетности» утв. Пост. Министерства финансов Республики Беларусь от 29.12.2008 № 203 // Министерство финансов Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа http://www.minfin.gov.by/upload/audit/rules/postmf_291208_203.pdf. – Дата доступа: 14.09.2017.

11. Масько, Л.В. Методики аудита операций с экологическими активами и обязательствами / Л.В. Масько // Аудиторские ведомости. – 2014. – № 4. – С. 63–75.
12. Парушина, Н. В. Аудит: учебник / Н. В. Парушина, С. П. Суворова. – 2-изд., перераб. и доп. – М.: Форум: Инфра-М, 2013. – 288 с.
13. Буката, О.Р. Основы аудита : учебное пособие / О.Р. Буката. – Павлодар:Кереку, 2011. – 100 с.
14. Кочинев, Ю. Ю. Аудит. Теория и практика. – 5-е изд., перераб. и доп.– СПб.:Питер, 2010. – 448с.
15. Варламова, Е. Н. Сегментирование бухгалтерской информации: проблемы и пути решения / Е. Н. Варламова // Вестник Финансового университета при Прав. РФ. – Москва, 2012. – № 4(70). – С. 102-111.
16. Подольский, В.И. Аудит: учебник для вузов / ред. В.И. Подольский. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 583 с.
17. Шеремет, А.Д. Аудит : учебник / А.Д. Шеремет, В.П. Суйц. – 5-изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 448 с.
18. Папковская, П.Я. Методология научных исследований: Курс лекций. – 3-е изд. – Мн.: ООО «Информпресс», 2007. – 184с.
19. Arens, A. Auditing (An integrated approach) / Alvin A. Arens, James K. Loebbecke. – Publisher: Prentice Hall College, 1997. – 823 p.

METODA ABC: STUDIU DE CAZ PRIVIND ROLUL COSTURILOR INDIRECTE ÎN CADRUL DECIZIILOR MANAGERIALE

CZU: 657.461.1.011.27:005.53

BÎRCĂ Aliona

Dr. conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

E-mail: aliona.birca@ase.md

Abstract. The ABC method is one of the most innovative elements of cost accounting. This method appeared as a result of the increasing share of indirect costs in total costs, and it offers new benefits in obtaining the most accurate costs. Based on a case study, a model of indirect cost allocation is presented and compared with the traditional system. The activities included in the application are designed to justify the complexity of cost inductors. The study concludes by presenting the results of the questionnaire regarding the effectiveness of the ABC method among top management.

Keywords: Activity-Based Costing, overhead allocation method, cost drivers.

JEL Classifications: M41, M12

Introducere

Pe fundalul nemulțumirilor de la începutul anilor '80 ai secolului XX-lea, manifestate de marile entități producătoare din SUA în legătură cu abordările tradiționale ale costurilor indirecte, profesorii Cooper și Kaplan de la Universitatea Harvard din SUA au realizat o serie de cercetări în acest domeniu. Ei au demonstrat că majorarea ponderii costurilor indirecte în totalul costurilor a reprezentat cauza reală a insatisfacției managerilor și a temerilor cercetătorilor. Philippe Lorino (1991) a remarcat că, pe timpul lui Frederick Taylor, costurile indirecte reprezentau 20% din totalul costurilor: materiile prime 50%, forța de muncă 30%. În timp ce, în prezent, costurile indirecte s-au majorat considerabil atingând ponderea de 40% în detrimentul celor directe: materiile prime 50%, forța de muncă 10%. În această perspectivă, dorim să remarcăm problematica acestui articol în legătură cu schimbările esențiale intervenite în structura costurilor. Una din cauze ar fi înlocuirea, într-o anumită măsură, a resurselor umane cu sistemele automatizate de producție. În cele din urmă a devenit evident faptul că volumul de producție nu mai reprezintă factorul principal în repartizarea costurilor indirecte și este necesar căutarea unui sistem mai realist de tratare a costurilor în funcție de consumul de resurse.

Întrebarea principală în acest articol se referă la investigarea avantajelor și dezavantajelor metodei ABC (Activity Based Costing) față de metodele tradiționale în repartizarea costurilor indirecte. Studiul de caz realizat servește drept bază justificativă pentru concluziile din acest articol și model pentru practicieni în luarea deciziilor manageriale. Studiul analitic a fost realizat într-o manieră comparativă între cele două sisteme, iar pentru a realiza o corelație cu managementul am utilizat metoda ABM (Activity Based Management). În final au fost prezentate rezultatele unui chestionar adresat managementului de top din cadrul entităților în legătură cu utilitatea metodei ABC.

Premisele apariției metodei ABC

În prezent contabilitatea costurilor utilizează două mecanisme complete de calculație: sistemul bazat pe criteriul funcțional și cel pe bază de activități. *Sistemul funcțional de management al costurilor* se utilizează cel mai frecvent și are la bază metodele tradiționale de repartizare a costurilor indirecte. În timp ce *sistemul bazat pe activități* se aplică atunci când apare necesitatea unei informații cu privire la: costuri mai exacte, creșterea diversității și a complexității produselor, ciclul scurt de viață al produselor, creșterea experiențelor calitative. Hansen, Mowen și Guan (2009, p. 33) au

remarcat faptul că sistemul de management al costurilor examinează problemele prin prisma a doua elemente: contabilitatea costurilor și controlul operațional al acestora.

Din această perspectivă, în cadrul sistemului funcțional de management al costurilor, realizarea controlului se asigură de managerul unității organizaționale. Performanțele se măsoară prin compararea rezultatelor efective cu datele standard sau bugetate, accentul punându-se pe performanțele financiare. Managerii se recompensează în funcție de capacitatea gestionării costurilor și obținerii rezultatelor. Maximizarea performanțelor generale ale entității se realizează prin maximizarea performanței subunităților - centrele de responsabilitate. În timp ce, în cadrul sistemului de costuri bazat pe activități, accentul se pune pe gestionarea activităților, iar deciziile sunt luate prin intermediul instrumentelor ABM.

Esența metodei ABC

În mod general, costul unui produs sau serviciu include costul materialelor directe, costul remunerării muncii directe și costurile indirecte de producție. Aria cea mai problematică a cercetărilor în domeniul contabilității costurilor rezidă în exactitatea tehnicilor de repartizare a costurilor indirecte de producție. Natura acestora depinde de tipul activității, fie că este vorba de producție, fie că ne referim la servicii. Indiferent de natura lor, de producție sau de servicii, contabilii trebuie să elaboreze o schemă rațională de alocare și repartizare a costurilor indirecte. În această ordine de idei, prezentăm unele caracteristici specifice acestor metode utilizate ulterior în studiul de caz.

Potrivit metodei ABC, obținerea unui produs se referă la o *totalitate de activități* necesare a fi realizate în cadrul unei afaceri: utilizarea materiei prime și a materialelor pentru fabricarea unei unități de produs, antrenarea forței de muncă pentru efectuarea operațiunilor necesare etc. O serie de activități asigură funcționarea procesului de producție, dar nu pot fi considerate drept o unitate de activități deoarece deservește mai multe produse numite *activități de susținere ale produsului*. Această metoda prezintă o abordare relativ nouă în ceea ce privește alocarea costurilor indirecte de producție. Astfel, în vederea determinării bazelor de repartizare ale costurilor indirecte de producție (overhead costs to products), inițial se determină cele mai relevante activități, după care se stabilesc inductorii de cost (drive costs). Weetman (2010, 85 p.) precizează că sistemul de costuri bazate pe ABC implică cinci etape consecutive în alocarea costurilor indirecte de producție :

- ⇒ identificarea principalelor activități care se desfășoară în cadrul entității;
- ⇒ identificarea principalilor factori cu influență semnificativă asupra costului unei activități (*inductorii de cost*) și prezentarea, în mod direct, cum o activitate poate influența costul;
- ⇒ elaborarea centrelor de costuri (*cost pool*) pentru fiecare activitate;
- ⇒ calcularea unei rate a inductorului din costul total și repartizarea pe fiecare centru de cost;
- ⇒ alocarea ponderii fiecărei activități în costul produsului.

Considerate drept unul din cele mai bune instrumente de rafinare ale sistemului de costuri, *activitățile* reprezintă acțiuni sau lucrări ce trebuie realizate. Ele au reprezentat elementul central al cercetărilor lui Cooper și Kaplan (1980, Weetman, 2010) și o nouă bază de alocare a costurilor indirecte. Horngren, Datar și Rajan (2012) apreciază că identificarea activităților este foarte dificilă și diferă de la o entitate la alta. Pentru identificarea activităților, se formează o echipă alcătuită din manageri ce reprezintă subdiviziunile de producție, distribuție, contabilitate etc. În procesul de identificare a activităților, echipa evaluează o multitudine de sarcini, după care se concentrează pe activitățile cu costuri indirecte semnificative și le combină, în funcție de inductorii de cost. Ulterior, se determină costurile directe și indirecte, precum și bazele de alocare ale acestora. Un sistem de costuri cu multe activități devine prea detaliat și funcționează dificil, în timp ce un sistem de costuri bazat pe un număr redus de activități nu poate fi suficient de rafinat pentru a evalua relațiile cauză-efect între variația costurilor indirecte și inductorii de cost.

Studiu de caz privind aplicarea metodei ABC vizavi de metodele tradiționale de repartizare ale costurilor indirecte

Metoda ABC face parte din categoria metodelor inovative apărute cu scopul de a corecta neajunsurile metodelor tradiționale. Drept urmare, a fost realizat un studiu comparativ dintre metoda de calculație ABC, cât și cea tradițională bazată pe criteriul funcțional de divizare al costurilor, iar deciziile au fost luate prin metoda ABM.

Aplicație: Se admite că „Potterart” S.A. are intenția să-și majoreze numărul de produse livrate. Astfel, pentru a se asigura că decizia luată este cea mai corectă a realizat o analiză comparativă a costurilor indirecte în baza metodei tradiționale și a metodei ABC.

Tabelul 1. Date inițiale

	Produsul A	Produsul B	Produsul C	Total
Venituri din vânzări, lei	480 000	860 000	680 000	2 020 000
Costul vânzărilor, lei	300 000	520 000	400 000	1 220 000
Costul ambalajelor returnate, lei	2 600	450	0	3 050
Numărul comenzilor de achiziții, unități (unit.)	160	340	140	640
Numărul livrărilor realizate, unit.	90	690	200	980
Numărul de ore de stocare pe raft, ore	160	1 250	1 180	2 590
Numărul de produse vândute, unit.	40 300	450 000	122 000	612 300

Sursa: elaborat de autor în baza exemplelor preluate din Horngren, T., Datar, M., Rajan, V., Cost accounting : a managerial emphasis, 2012, p. 161.

Esența metodei ABC rezidă în exactitatea repartizării costurilor indirecte. În această perspectivă tabelul 2 are scopul de prezenta într-o manieră detaliată fiecare activitate generatoare de costuri indirecte și respectiv inductorii de costuri.

Tabelul 2. Activități generatoare de costuri indirecte

Activități	Descrierea activităților	Costuri suportate, lei	Baze de repartizare ale costurilor
Returnări	Returnarea ambalajelor pentru depozitare	3 050	Includerea directă în costul produselor
Achiziții	Plasarea comenzilor de achiziții	33 920	640 comenzi de achiziție
Livrări	Livrare fizică	100 000	1 000 livrări
Stocare	Stocarea mărfurilor pe rafturi și întreținere	77 700	2 590 ore pe raft
Clienți	Servicii oferite clienților	90 330	602 200 numărul de produse vândute
Total		305 000	

Sursa: elaborat de autor în baza exemplelor preluate din Horngren, T., Datar, M., Rajan, V., Cost accounting : a managerial emphasis, 2012, p. 161.

Informația din tabele 1 și 2 justifică complexitatea datelor și necesitatea găsirii celei mai adecvate soluții pentru luarea unei decizii manageriale. Conform metodelor tradiționale, rata de repartizare a costurilor indirecte a fost determinată în baza următoarei relații de calcul $0,25 (305.000 \div 1 220 000)$. Repartizarea costurilor indirecte pe fiecare produs, în baza coeficientului de 0,25, se realizează în felul următor:

Tabelul 3. Repartizarea costurilor indirecte în baza metodelor tradiționale

	Produsul A	Produsul B	Produsul C	Total
Venituri din vânzări, lei	480 000	860 000	680 000	2 020 000
Costul vânzărilor, lei	300 000	520 000	400 000	1 220 000
Costuri indirecte, lei	75 000 (300 000 x 0,25)	130 000 (520 000 x 0,25)	100 000 (400 000 x 0,25)	305 000
Total cost, lei	375 000	650 000	500 000	1 525 000
Profitul din activitatea operațională, lei	105 000	210 000	180 000	495 000
Profitul din activitatea operațională / Venituri din vânzări	21,88%	24,41 %	26,47 %	24,50 %

Sursa: elaborat de autor în baza exemplelor preluate din Horngren, T., Datar, M., Rajan, V., Cost accounting : a managerial emphasis, 2012, p. 161.

Relațiile de calcul din tabelul 3 demonstrează avantajele metodei tradiționale drept urmare a ușurinței calculului de repartizare a costurilor indirecte. În timp ce, conform metodei ABC este necesar de prezentat fiecare activitate generatoare de costuri indirecte (tabel 4).

Tabelul 4. Sistematizarea activităților în baza logicii metodei ABC

Activități	Ierarhia costurilor	Total cost	Bazele de repartizare ale costurilor	Rata de alocare a costurilor
Achiziții	La nivel de lot	33 920	640 comenzi de achiziție	53 lei pe fiecare comandă
Livrări	La nivel de lot	100 000	1000 livrări	100 lei pe fiecare comandă
Stocare	La nivel de lot ieșire	77 700	2 590 ore pe raft	30 lei oră raft
Clienți	La nivel de lot ieșire	90 330	602 200 numărul de produse vândute	0,15 lei pe fiecare produs vândut

Sursa: elaborat de autor în baza exemplurilor preluate din Horngren, T., Datar, M., Rajan, V., Cost accounting : a managerial emphasis, 2012, p. 161.

Datele analitice din tabelul 4 servesc drept sursă primară de informații necesare repartizării costurilor indirecte conform metodei ABC. În această perspectivă, în tabelul 5 se prezintă relații de calcul de fiecare produs și activitate în parte.

Tabelul 5. Repartizarea costurilor indirecte în baza metodei ABC

	Produsul A	Produsul B	Produsul C	Total
Venituri din vânzări, lei	480 000	860 000	680 000	2 020 000
Costul vânzărilor, lei	300 000	520 000	400 000	1 220 000
Costul ambalajelor returnate, lei	1 250	400	1 400	3 050
Costul comenzilor de achiziție realizate, unit.	7 420 (140 x 53)	18 550 (350 x 53)	7 950 (150 x 53)	33 920
Costul livrărilor realizate, unit.	8 000 (80 x 100)	71 000 (710 x 100)	21 000 (210 x 100)	100 000
Costul orelor de stocare pe raft	5 400 (180 x 30)	39 000 (1300 x 30)	33 300 (1 110 x 30)	77 700
Costul de deservire al clienților	6 045 (40300x0,15)	67 500 (450000x0,15)	16 785 (111900x0,15)	90 330
Total costuri indirecte	28 115	196 450	80 435	305 000
Total cost	328 115	716 450	480 435	1 525 000
Profitul din activitatea operațională, lei	151 885	143 550	199 565	495 000
Profitul din activitatea operațională / Venituri din vânzări	31,64 %	16,69 %	29,34 %	24,50 %

Sursa: elaborat de autor în baza exemplurilor preluate din Horngren, T., Datar, M., Rajan, V., Cost accounting : a managerial emphasis, 2012, p. 161.

Analiza comparativă a relațiilor de calcul din figura 5 cu cele din figura 3 demonstrează că metoda ABC implică lucrări și calcule suplimentare. Însă, dacă să comparăm rezultatele pe fiecare produs, atunci se observă diferențe majore de la o metodă la alta, deși rezultatele totale sunt asemenea pentru ambele metode.

În scopul luării celei mai eficiente decizii, Institutul Contabililor de Gestiune (CIMA) în rezultatul colaborării cu Texas-based Consortium for Advanced Manufacturing-International (CAM-I) a elaborat modelul CAM-ABM. Prin intermediul acestuia, datele obținute conform metodei contabile ABC sunt utilizate în procesul decizional în baza logicii modelului managerial ABM. Informația din tabelul 6 are rolul de a prezenta în mod real acest model prin preluarea ratelor de profitabilitate calculate în tabelele 5 și 3.

Tabelul 6. Sumarul rezultatelor

	Metoda tradițională	Metoda ABC
1	Produsul A	21,88 %
2	Produsul B	24,41 %
3	Produsul C	26,47 %
	Total	24,50 %

Sursa: elaborat de autor în baza exemplurilor preluate din Horngren, T., Datar, M., Rajan, V., Cost accounting : a managerial emphasis, 2012, p. 161.

Compararea ratei de profitabilitate (tabelul 6) pe fiecare produs separat, obținute conform metodelor tradiționale și ABC diferă substanțial. Acest fapt ne determină să afirmăm că metoda ABC oferă date mai exacte în ceea ce privește costurile pe fiecare produs, fapt ce generează luarea celei mai bune decizii. Dar nu trebuie neglijat nici efortul suplimentar pe care trebuie realizat în cazul celei de a doua metodă.

În acest context, semnificația modelului ABC este dublă. Pe de o parte, structurarea costurilor în funcție de activități și inductorii de costuri determină o cunoaștere mai exactă a costurilor fiecărei activități. Iar pe de altă parte, alocarea costurilor indirecte în baza diverselor centre de costuri generează costuri mai exacte pe fiecare produs. Totuși, aceste abordări se bazează pe părerile diverșilor cercetători, însă un rol important îl au și părerile practicienilor în legătura cu eficiența metodei ABC în luarea deciziilor manageriale.

Opinii cu privire la aplicabilitatea metodei ABC

Informația prezentată anterior include diverse studii, analizat atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. În continuare, prezentăm rezultatele unui chestionar cu o populație foarte diversificată ce include: managementul de top al entităților listate pe piața Reglementată și pe piața AeRO a Bursei de Valori București, masteranzii Universității „Alexandru Ioan Cuza” și cei ai Academiei de Studii Economice din Moldova care își fac studiile la specializările de contabilitate. În această perspectivă în figura 1 sunt prezentate rezultatele la întrebarea: *Metoda ABC are rolul de a corecta neajunsurile metodelor tradiționale și de a oferi o mai bună repartizare a costurilor indirecte?*

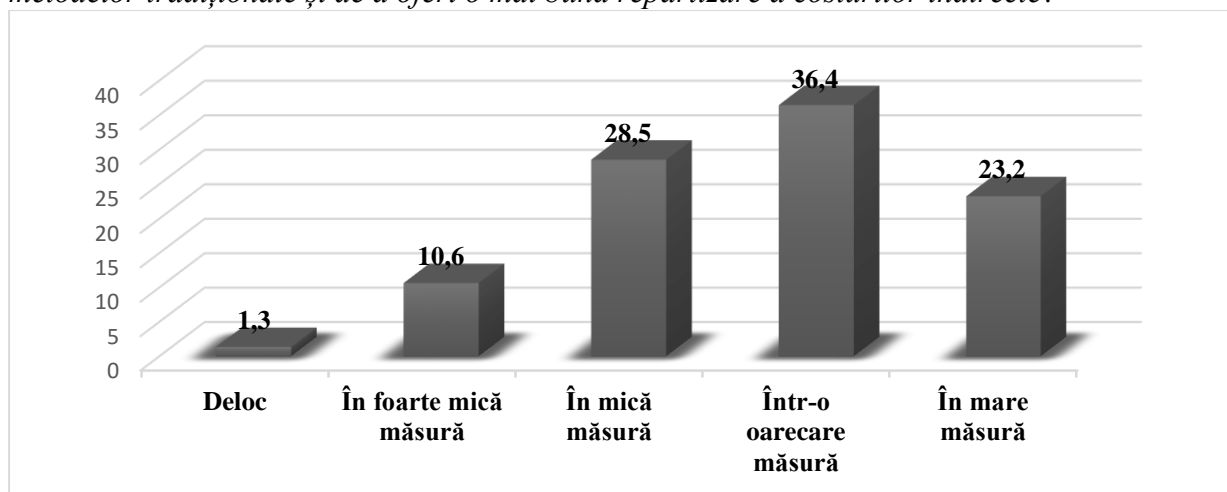

Fig.1. Distribuția răspunsurilor în legătură cu aplicabilitatea metodei ABC, %

Sursa: elaborat de autor în baza răspunsurilor din chestionar

Datele din figura 1 ne determină să menționăm că cei mai mulți respondenți au ales varianta - *într-o oarecare măsură* printr-o pondere de 36 %. În această perspectivă, dacă să cumulăm răspunsurile adversarilor, atunci obținem suma cumulată de 40,4 % (1,3 + 10,6 + 28,5), deși susținătorii acestei metode au o pondere mai mare deținută în proporție de 59,6 % (36,4 + 23,2). Astfel, putem afirma că practicienii nu utilizează pe deplin metodele inovative sau, probabil, încă nu sunt cunoscute.

Anterior a fost demonstrată necesitatea modernizării metodelor de calculație ale costurilor drept urmare ale dezavantajelor oferite de abordările tradiționale. Noile tendințe ale pieței au înaintat noi rigori față de: sistemul bugetar, metodele de determinare ale costurilor, sistemul de evaluare a performanței etc. În figura 2 se prezintă rezultatele chestionarului precizat anterior în legătură cu răspunsurile la întrebarea: *Inovarea contabilității costurilor se realizează prin: ABC, target costing, kaizen costing, TQM, JIT, WCM?*

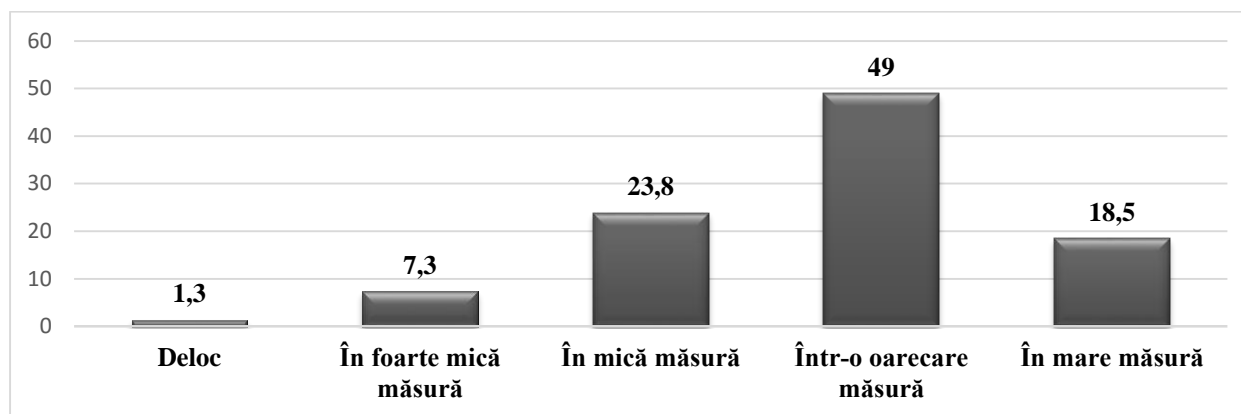

Fig. 2. Distribuția răspunsurilor în legătură cu situația metodelor inovative ale contabilității costurilor, %

Sursa: elaborat de autor în baza răspunsurilor din chestionar

Conform informației din figura 2, cei mai mulți respondenți au ales varianta - *într-o oarecare măsură* printr-o pondere de 49 %. Dacă să le cumulăm cu varianta de răspuns - *în mare măsură*, atunci obținem un coeficient de 67,5 %, ceea ce demonstrează necesitatea restructurării contabilității costurilor. Și justificarea faptului că standardele Kaizen, metodele ABC, WCM, TQM, JIT și tehnica Kanban au fost implementate cu scopul de a corecta deficiențele metodelor tradiționale.

În acest sens au fost analizate și diverse surse bibliografice de specialitate străine cu privire la aplicabilitatea acestei metode. Cercetările în domeniu au demonstrat că metoda ABC este aplicată de o multitudine de entități din diverse țări. Spre exemplu, Hansen, Mowen și Guan (2009) au menționat următoarele companii: LG Electronics, Dell, Oracle, JP Morgan Chase, Honda, Coca Cola, Hughes Aircraft, Caterpillar, Xerox, National Semiconductor, Tektronix, Dayton Tehnologies, Armistead Insurance, precum și entități mai mici. Horngren, Datar și Rajan (2012) au recomandat sistemul ABC pentru restaurante. Weetman (2010, p. 85) a demonstrat că metoda ABC poate înregistra rezultate eficiente nu doar în entitățile de producție, ci și în domeniul serviciilor: Greasley (2001) – posturile de poliție, Soin și alții (2002) – băncile de compensare, Major și Hopper (2005)- compania portugheză de telecomunicații, Liu (2005) – Serviciul de urmărire penală al unei agenții guvernamentale.

Concluzii

Contabilitatea oferă practicienilor un set de instrumente deosebit de importante în procesul de luare a deciziilor cum ar fi metodele ABC/ABM. Apreciem că aceste metode au apărut în rezultatul creșterii ponderii costurilor indirecte în totalul costurilor și a celor ulterioare de deservire a clienților după vânzarea mărfurilor. În același timp cu scopul de a corecta neajunsurilor metodelor tradiționale.

În această ordine de idei, a fost demonstrat faptul că nu toate datele prezentate de contabilitate ajută managerii în procesul de luare a deciziilor. Metoda ABC devine ABM în procesul de luare a deciziilor cu privire la: creșterea eficienței în procesul de producție; determinarea costurilor cu o mai mare exactitate; controlul și evaluarea performanței. Drept urmare, contabilii trebuie să fie prudenți și să urmărească corelația dintre informațiile prezentate și natura deciziilor luate pe baza lor.

În cele din urmă dorim să precizăm că utilitatea acestor metode este o funcție a genului de activitate. Dacă entitatea necesită costuri exacte atunci se impune implementarea metodei ABC, în caz contrar când piața impune prețurile, se recurge la aplicarea metodelor tradiționale.

Bibliografie

1. Berland, N., *Le contrôle de gestion*, Paris, Presses Universitaires de France, 2014, 128 p.
2. Bîrcă, A., 2017, *Controlul de gestiune în optimizarea performanței entității*, Editura Tipo Moldova, Iași, 220 p.

3. Boisselier, P., Chalençon, L., Doriol D., Jardin, P., Mard, Y., Mayrhofer U., *Contrôle de gestion*, Magnard-Vuibert-Août, 2013, 665 p.
4. Bouquin, H., *Les fondements du contrôle de gestion*, Éditeur : Presses Universitaires de France 2011 (4e éd.), 128 p.
5. Cappelletti, L., Philippe Baron, Ph., Desmaison, G., Ribiollet, F., *Contrôle de gestion*, © Dunod, Paris, 2014, 456 p.
6. Hansen, D., Mowen, M., Guan, L., *Cost Management: Accounting & Control*, 6e, South-Western Cengage Learning, USA, 2009, 865 p.
7. Horngren, T., Datar, M., Rajan, V., *Cost accounting : a managerial emphasis* -- 14th ed., Pearson Prentice Hall, Copyright , 2012, 892 p.
8. Horngren, Ch., Harrison, W., Oliver S., *Accounting* – 9 th ed., Pearson Education, Pearson Prentice, New Jersey, Copyright, 2012, 1344 p.
9. Guedj, N. (coord.), *Le contrôle de gestion pour améliorer la performance de l'entreprise*, Éditions d'Organisation, Paris, 2000, 710 p.
10. Malo J., Mathé J. *L'essentiel du contrôle de gestion*, Éditions d'Organisation, deuxième édition 2002, 309 p.
11. Kinney, R., Raiborn, A., *Cost Accounting: Foundations and Evolutions*, Eighth Edition. South-Western Cengage Learning, 2011, 892 p.
12. Miller, J., *Activity-based management model, from Implementing Activity Based Management in Daily Operations, The CAM-I glossary of activity-based management*, © John Wiley & Sons, Inc. This material is used by permission of John Wiley & Sons, Inc.
13. Pember, A., Lemon, M., *Measuring and Managing Environmental Sustainability: Using Activity-Based Costing/Management (ABC/M)*. Copyright CAM-I, 2012 .
14. Tabără, N., Briciu, S., 2012, *Actualități și perspective în contabilitate și control de gestiune*, Iași: Editura Tipo Moldova.
15. Weetman, P., *Management Accounting*, Pearson Education Limited, 2010, 587 p.

**EFECTELE GLOBALIZĂRII ASUPRA CALITĂȚII INFORMAȚIEI
PREZENTATE ÎN SITUAȚIILE FINANCIARE**

**THE GLOBALIZATION EFFECTS ON THE QUALITY OF INFORMATION
PRESENTED IN THE FINANCIAL STATEMENTS**

CZU: 006.44:657(478)

DOLGHI Cristina

Dr., conf. univ., Departamentul „Contabilitate și Informatică economică”, Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: c.dolghi@cie.md

Abstract. The veracity and transparency of the information presented in the financial statements can only be ensured by compiling and presenting standardized financial reporting in a common accounting language capable of facilitating communication between all categories of users by harmonizing accounting regulations at international level and unifying the information presented in the financial statements.

Key words: globalization, economy, financial statements, NAS, IFRS.

JEL Classification: M41

Introducere

Globalizarea este o nouă etapă a civilizației, care definește internaționalizarea economiei, fuzionarea piețelor, concentrarea capitalului, crearea condițiilor generale și bazei legislative pentru desfășurarea activităților economice și schimbărilor în societăți. Nu există o definiție a globalizării într-o formă universală acceptată și probabil pentru că la nivel național și regional, diversele țări se confruntă cu o multitudine de probleme specifice ale procesului economic și social. Dar totuși, problemele esențiale ale dezvoltării sunt comune, indiferent de regiunea geografică sau gradul de dezvoltare a țărilor. Deci, societatea contemporană a generat probleme cu caracter global, al căror management depășește frontierele naționale și necesită o largă cooperare a statelor în cadrul relațiilor internaționale.

Unul din aspectele dezvoltării social-economice contemporane ce reflectă procesul globalizării este natura globală a științei și tehnologiei, deoarece cercetarea științifică se bazează pe resurse globale, iar punerea în aplicare a tehnologiei vizează scopuri globale. Alt aspect ce vizează globalizarea este sistemul financiar mondial ce se bazează pe o rețea care implica, la scara globală, instituțiile bancare și agenții pieței de capital, organismele de reglementare naționale, organismele financiare internaționale etc.

Dezvoltarea economică și globalizarea piețelor economice și financiare din ultimii ani au contribuit la dezvoltarea sistemelor contabile, bazate pe standarde contabile performante și bunele practici ale diferitor țări. Procesele date, atât la nivel național cât și internațional au înregistrat o îmbunătățire semnificativă a reglementărilor contabile în diferite țări datorită creșterii nivelului de activitate al entităților ce generează majorarea riscurilor la care acestea sunt supuse și necesitatea diversificării acestora. Concomitent, odată cu creșterea numărului și puterii companiilor transnaționale se nasc preocupări privind producerea și furnizarea unor informații contabile relevante.

Din aceste considerente, s-a ajuns la concluzia, că necesitatea armonizării reglementărilor contabile implică o largă cooperare la nivel internațional, inclusiv activizarea reformelor contabile din țară, care vor asigura calitatea și unificarea informațiilor prezentate în situațiile financiare raportate de entitățile autohtone.

Conținutul de bază

Este cunoscut, că informația contabilă este o informație economică specifică, rezultată din prelucrarea prin metode, procedee și instrumente proprii a datelor din contabilitate și anume informația contabilă este reală, precisă și completă, reprezentând suportul deciziilor economice, financiare și gestionare ce se iau de managementul entității. Deci, contabilitatea a apărut ca o necesitate practică și are scopul de a furniza managementului entității informațiile referitoare la nivelul costurilor pe produse, lucrări și servicii executate în vederea luării deciziilor corespunzătoare, elaborării planurilor de afaceri și executării controlului intern.

Utilitatea informației contabile în procesul decizional este asigurată prin caracteristicile calitative principale ale acesteia, cum ar fi: inteligibilitatea, relevanța, credibilitatea și comparabilitatea. Informația trebuie să fie de o calitate esențială și ușor înțeleasă de utilizatori. Aceasta este relevantă atunci, când influențează deciziile economice ale utilizatorilor, ajutându-i pe aceștia să evalueze evenimente trecute, prezente sau viitoare, să confirme sau să corecteze evaluările lor anterioare.

Cu toate acestea, informația contabilă este credibilă atunci, când nu conține erori semnificative, nu este părtinitoare, iar utilizatorii pot avea încredere că reprezintă corect ceea ce și-a propus să reprezinte sau ceea ce se așteaptă să reprezinte. Pentru ca informația să prezinte credibil evenimentele și tranzacțiile pe care își propune să le reprezinte, este necesar ca acestea să fie contabilizate și prezentate în concordanță cu sursa și realitatea lor economică, și nu doar cu forma lor juridică.

Totodată, informația contabilă este utilizată nu numai în procesul decizional, dar și de utilizatorii externi prin furnizarea ei din situațiile financiare ale entității. Utilizatorii dați trebuie să poată compara situațiile financiare raportate ale unei entități în timp, pentru a identifica tendințele în poziția financiară și performanțele acesteia, să poată compara situațiile financiare între diverse entități, pentru a evalua rezultatele activității acestora și compara indicatorii economico-financiar. Astfel, oferta și cererea în rapoarte contabile a crescut considerabil, ceea ce conduce la majorarea cerințelor față de informația furnizată de contabilitate [7, p.24].

Din cele expuse, constatăm, că anume prin situațiile financiare se asigură prezentarea imaginii fidele privind poziția și performanța financiară a entității. Deci, veridicitatea acestor informații se poate asigura numai prin întocmirea și prezentarea unor raportări financiare standardizate, într-un limbaj contabil comun, capabil să faciliteze comunicarea între toate categoriile de utilizatori, care cuprind: situația poziției financiare reflectată în bilanț, care prezintă valorile activelor, datoriilor și capitalurilor proprii; situația performantei financiare reflectată prin contul de profit și pierdere, care prezintă veniturile și cheltuielile înregistrate de entitate, într-o anumită perioadă de raportare, situația rezultatului global, situația variației capitalurilor proprii, situația fluxurilor de numerar și note la situațiile financiare, care includ dezvăluirea informațiilor de către entitate conform politicilor contabile utilizate.

Utilitatea informațiilor financiare publicate în situațiile financiare la nivel internațional este asigurată atunci, când sunt îndeplinite o serie de caracteristici calitative în raportarea acestora ce se asigură prin armonizarea internațională a cadrului normativ de contabilitate și raportare financiară. Reglementarea internațională contabilă reprezintă implementarea practicilor contabile unice, la nivel mondial, în vederea asigurării compatibilității și comparabilității acestora, prin care regulile sau normele naționale, diferite de la o țară la alta sunt perfecționate pentru a fi comparabile și de a se reduce aceste diferențe [6, Annual Congresses].

Pentru aceasta, în Cadru General Conceptual al Consiliului pentru Standarde Internaționale de Contabilitate (International Accounting Standards Board – IASB) se propune o serie de caracteristici calitative ale informației financiare, precum: relevanța și credibilitatea (fiind considerate fundamentale) și comparabilitatea, verificabilitatea, oportunitatea și inteligibilitatea, care vin să completeze asigurarea calității informației financiare [4, list of standards].

Standardele Internaționale de Raportare Financiară (IFRS) sunt aplicate de circa 117 țări ale lumii în mod obligatoriu pentru anumite categorii de entități sau sunt acceptate în calitate de alternativă la standardele naționale. Printre acestea sunt atât țările membre ale Uniunii Europene (UE), cât și multe alte țări, printre care este și Republica Moldova ce aplică IFRS pentru entitățile de interes public.

Aplicarea IFRS, conform Legii contabilității nr. 113-XVI din 27 aprilie 2007 [1, art.4], precum și Planului de dezvoltare a contabilității și auditului în sectorul corporativ pe anii 2009-2014, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1507 din 31.12.2008 [3, p.33] de către entitățile de interes public din țară a fost implementată obligatoriu pentru rapoartele financiare întocmite pentru anul 2012, cu excepția IFRS 1 „Adoptarea pentru prima dată a Standardelor Internaționale de Raportare Financiară”, care a fost aplicată începând cu 1 ianuarie 2011. Primele situații financiare IFRS au fost prezentate pentru anul 2012 [2, p.1].

În cadrul elaborării reglementărilor contabile naționale conforme cerințelor Directivelor UE și IFRS în anul 2013 au fost implementate într-un set unic noile Standardele Naționale de Contabilitate (SNC), aplicarea cărora este obligatorie pentru entitățile autohtone, cu excepția entităților de interes public, începând cu 01 ianuarie 2015 [5].

Totodată, în cadrul proceselor de armonizare internațională a reglementărilor contabile a fost aprobată Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017 ce stabilește cadrul normativ de bază, principiile și cerințele generale și mecanismul de reglementare în domeniul contabilității și raportării financiare în Republica Moldova, care intră în vigoare la 1 ianuarie 2019.

Concluzii

Pentru asigurarea calității informațiilor prezentate în situațiile financiare, soluția găsită de Guvernul Republicii Moldova și altor organe, responsabile de reglementarea contabilă la nivel național a fost introducerea IFRS ca bază pentru raportarea situațiilor financiare ale entităților din țară de interes public și implementarea unui nou set de Standarde Naționale de Contabilitate, care sunt în continuă perfecționare ca răspuns la preocupările privind armonizarea contabilității naționale cu Directivele UE și cu standardele internaționale.

Având în vedere faptul, că procesul de globalizare a economiilor continuă cu pași rapizi, presupunem că argumentele în favoarea adoptării IFRS să evolueze și să avem o nouă etapă a reformei contabile în țară pentru obținerea unei transparențe cât mai mare a situațiilor financiare și prezentarea imaginii fidele privind poziția și performanța financiară a entității utilizatorilor de informații contabile.

Bibliografie

1. Legea contabilității nr. 113-XVI din 27.04.2007 cu completări și modificări. Disponibil: site-ul Ministerului Finanțelor, <http://www.mf.gov.md/actnorm/contabil/lawcontabil>.
2. Hotărârea Guvernului nr.238 din 29.02.2008 privind aplicarea Standardelor Internaționale de Raportare Financiară pe teritoriul Republicii Moldova . În: Monitorul Oficial 47-48/302, 07.03.2008.
3. Hotărârea Guvernului nr. 1507 din 31.12.2008 cu privire la aprobarea Planului de dezvoltare a contabilității și auditului în sectorul corporativ pe anii 2009-2014. În: Monitorul Oficial nr.10-11/31 din 23.01.2009.
4. International Accounting Standats, 2013, <http://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards>. (Vizualizat 17.03.2018).
5. Standardele Naționale de Contabilitate. Disponibil: Ministerul Finanțelor al Republicii Moldova, <http://www.mf.gov.md/actnorm/contabil/lawcontabil>.
6. Alexander D., Servalli S., Accounting Change: beyond Darwin, paper submitted to the 33rd European Accounting Association annual congress, Istanbul, 19-21 may 2010. http://www.eaa-online.org/r/Annual_Congresses (vizualizat 17.03.2018).
7. Dolghi C., Macovei T., „Organizarea contabilității, rolul acesteia în sistemul de management al entității economice”, CEP, USM, Chișinău 2013, p.78.

ДОГОВОР СОВМЕСТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ОСНОВА ХОЗЯЙСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ УЧАСТНИКАМИ: УЧЕТНО-ПРАВОВОЙ ПОДХОД

AGREEMENT ON JOINT ARRANGEMENT AS THE BASIS OF ECONOMIC RELATIONS BETWEEN PARTIES: ACCOUNTING AND LEGAL APPROACH

CZU: 347.722:657.4

HYK Vasyl Volodymyrovych

*PhD in Economics, associate professor at Accounting and Analysis Department
National University "Lviv Polytechnic", Ukraine*

E-mail - vasyk.v.hyk@lpnu.ua

Abstract. The essence, role and significance of the agreement on joint arrangement as the basic document establishing legal relations between parties are determined in the article. Distinctive features are outlined and structural elements of the agreement on joint arrangement are indicated. Fundamental principles of conducting accounting and taxation under the agreement on joint arrangement are provided.

Keywords: joint arrangement, agreement on joint arrangement, operator, parties, taxation, accounting.

JEL Classifications: M41

Introduction

Modern conditions of developing economics in Ukraine induce the emergence of new forms of conducting entrepreneurial arrangement, among which there is joint arrangement. To effectively conduct joint arrangement, the study of legal fundamentals acquires a significant importance. The main organizational and legal form of accomplishing joint arrangement is an agreement which significance and role lies in the fact that it is the only one document regulating economic relations between parties. The analysis of current legislation gives reasons to affirm the existence of drawbacks in legal regulation of agreements on joint arrangement.

Accounting and legal essence of joint arrangement has been researched by a great range of scholars, mainly Blazhivska O. Ye., Dmytrenko A. V., Kuryshko L. A., Pryvalova N. Ye., Rieznikova V. V., Shesterniak M. M., Yurkevych M. Yu., Yurovska H. V., etc. However, there appears necessity of a comprehensive research of essence and structure of the agreement on joint arrangement.

Aim of the article – to explore characteristics of the agreement on joint arrangement from legal, accounting and taxation perspective.

Basic Content of the Paper. Under part 4 article 176 of the Commercial Code of Ukraine [1], economic entities are entitled to conduct entrepreneurial arrangement together in order to achieve their shared goal without formation of a joint economic entity under conditions defined by the agreement on joint arrangement. If parties of the agreement on joint arrangement entrust governance of joint arrangement to one of the parties, he/she cannot be responsible for conducting joint affairs. Such a party exercises organizational and managerial powers on the basis of delegation signed by other parties.

The agreement on joint arrangement can be defined as an economic and legal agreement concluded mainly between economic entities with joint entrepreneurial (commercial and/or non-commercial) purpose for which they are obliged to act in cooperation during a certain period of time under conditions defined by the agreement [2, p. 249].

Yurkevych M. Yu., researching a legal basis of the agreement on joint arrangement, states that legally directed (aimed) in the system of contractual obligations the agreement on joint arrangement belongs to joint-target agreements and is of a mutually-interested and fiducial nature [3, p. 137].

In Kuryshko L. A. opinion, the agreement on joint arrangement should be understood only as a document; on the other hand, the scholar thinks that a term 'joint arrangement without formation of a legal entity' should be used to the form of cooperation [4, p. 157].

Joint arrangement without formation of a legal entity is conducted by its parties under the agreement by combining property and efforts to achieve entrepreneurial and other aims. According to article 1130 of the Civil Code of Ukraine [5] concerning the agreement on joint arrangement, parties undertake a commitment to act jointly without formation of a legal entity to reach a certain goal which does not contradict the law. Joint arrangement can be performed either by merging parties' shares (unincorporated joint venture) or without merging. Thus, under the agreement of an unincorporated joint venture, parties undertake a commitment to merge their shares and act jointly to achieve profit or obtain other goal. It should be mentioned that the agreement on joint arrangement is concluded exclusively in a written form.

There is no unanimous opinion in research literature concerning characteristics of the agreement of joint arrangement. According to Rieznikova V. V., characteristics of the agreement on joint entrepreneurial arrangement are as following: peculiar object and aim of the agreement; opportunity to join not only private but also public interests; limited parties; specific normative and legal regulation; complicated procedure of concluding; long-term nature of action; presence in the content of the agreement of its peculiar conditions [6, p. 39].

Blazhivska O. Ye. states that the agreement on joint arrangement has a range of features which distinguish it from other juridical acts and stipulate its certain place within the system of civil-legal agreements, among which are the following: features of a juridical act not only of a multilateral agreement but also those of obligatory relation; each party of the agreement simultaneously appears to be both a creditor and a debtor but, in fact, they are none; obligations of counterparts in a bilateral agreement are mutual, i.e. each party has rights and responsibilities [7, p. 6].

Yurovska H. V. indicates that the agreement of unincorporated joint venture has features which are not demanded by the law to be agreed on by parties and which are not directly regarded as conditions of this agreement but without which the agreement of unincorporated joint venture is not possible. These features are the following: 1) voluntary nature of incorporation and 2) incorporation is valid without creation of a separate party of civil relations (legal entity) [8, p. 11].

Taking into account the above mentioned, there can be singled out such characteristics of the agreement on joint arrangement as:

- period of agreement validity to conduct short-term and long-term projects;
- presence of two or more parties as both legal and individual entities (including foreign investors);
- conclusion of the agreement and conduction of joint arrangement on the basis of merging parties' shares (unincorporated joint venture) or without merging.

The agreement on joint arrangement defines a person entitled to conduct joint arrangement and, according to point 4.6 of The procedure for accounting for taxpayers and fees [9], such an agreement must be registered in State Fiscal Service of Ukraine of that party who is responsible for keeping records of the results of joint arrangement. The base for registration of the agreement on joint arrangement is a decision to register it as a VAT payer made by a controlling unit. Therefore, agreements on joint arrangement between legal entities and/or individual entities-entrepreneurs are recorded by controlling units provided that characteristics of tax accounting and taxation of arrangement are spread on them and a person authorized under this agreement is registered as a VAT payer.

It should be indicated that the structure of the agreement on joint arrangement in Ukraine is voluntary. According to point 2 article 1131 of the Civil Code of Ukraine, essential terms of the agreement on joint arrangement (unincorporated joint venture) are as following: coordination of joint actions of parties or conducting their joint business; legal status of property allocated for joint arrangement; covering of parties' expenses and losses; participation of parties in the results of joint actions.

It should also be stressed that the abovementioned norm does not provide a limiting list of necessary conditions of the agreement. Consequently, all conditions which, to parties' mind, are related to regulation of their relations can be defined by them as being essential and included into the agreement.

In our opinion, for accounting and taxation reasons the agreement on joint arrangement should have the indication of unambiguous information about:

1. Parties' shares. According to part 1 article 1133 of the Civil Code of Ukraine, a party share is everything he/she contributes to joint arrangement (joint property) including money, other property, professional and other knowledge, skills and abilities, and also business reputation and business ties. Parties' shares are considered to be equal in value if the other does not stem from the agreement of an unincorporated joint venture or actual circumstances. Monetary valuation of parties' shares is conducted upon consultation between parties.

Hereby, legislation provides parties of joint arrangement with the right to voluntarily set a sum of money each of them contributes, form and value of property contribution.

Except monetary valuation of shares, while concluding the agreement parties need to define legal status of contributed and received in the result of carrying out property joint arrangement. According to article 1134 of the Civil Code of Ukraine, if the agreement or law does not designate the other then all the property contributed by parties in the form of contributions to joint arrangement and received as a result of joint arrangement are defined to be parties' joint shared property. It means that each party's share is equal to his/her contribution to joint arrangement.

It must be indicated that joint shared property does not expand to property introduced as a contribution which at first was not contributor's property. Such property is used for the benefits of all parties and is their joint property.

Party of the agreement on joint arrangement does not have the right to dispose a share in joint property without approval of other parties except that part of profit of such arrangement which comes in disposal of each party under the agreement. Property incorporated by parties of joint arrangement is accounted on a separate balance in that party which is responsible for conducting joint business under the agreement (under power of attorney). Thus, agreements on joint arrangement must have such distinctive features as:

- from pre-incorporation contract on establishing a legal entity – establishment of a legal entity cannot be the result of joint arrangement (there can only be establishment of separate entities without powers of a legal unit);
- from sale contracts, supply agreements, barter agreements – joint arrangement does not envisage conveyance of real estate from one party to another, only creation of joint shared property based on the results of joint arrangement or parties' contributions is possible;
- from leasing agreements – while conducting joint arrangement its party cannot receive and use property of the other party in his/her own economic arrangement not connected to their joint arrangement.

For taxation purposes economic relations between parties of joint arrangement are equaled to relations based on separate civil-legal agreements. As a result, disposal of property from one party of joint arrangement to the other causes tax consequences similar to purchase and sale of disposal of shares on the balance of joint arrangement [10]. According to the terminology of the Tax Code of Ukraine [11], such transactions are defined as “delivery” and are VAT object of taxation.

2. Conduction of joint affairs. The Civil Code of Ukraine indicates three forms of conducting joint affairs by parties of joint arrangement: 1) affairs are conducted by one party; 2) affairs are conducted by all parties; 3) each party conducts affairs separately. On a practical level the most usual is conduction of joint affairs done by one party of the agreement which acts within powers defined in the agreement on joint arrangement (unincorporated joint venture). According to part 2 article 1134 of the Civil Code of Ukraine, accounting of parties' joint property can be entrusted by them to one of the parties which, under point 3 of Provision (standard) of accounting 12 “Financial investments” [12], is defined as an operator of joint arrangement. Point 19 of this Provision states that an operator of joint arrangement maintains accounting records of joint arrangement without establishment of a legal entity separately from results of his/her own economic arrangement and creates a separate balance and corresponding forms of financial records of joint arrangement without establishing a legal entity.

It should be taken into account that besides agreement conditions regarding imposing of conducting joint affairs on one of the parties, other parties are obliged to issue a power of attorney for representation before third parties.

3. Reimbursement of expenses and losses, distribution of the received profit. To avoid possible disputes in the future while concluding the agreement on joint arrangement (unincorporated joint venture), the procedure of reimbursement of potential expenses and losses and also distribution of the received profit must be accurately defined. Legislation allows parties to define the procedure of reimbursement of expenses and losses related to conduction of joint arrangement (article 1137 of the Civil Code of Ukraine) and distribute the received profit by themselves (article 1139 of the Civil Code of Ukraine); if there is no such consensus, each party bears responsibility in proportion to his/her contribution to joint property. At the same time it is forbidden to include into the agreement the condition under which one of the parties is completely free from reimbursement of joint expenses, losses and distribution of profit.

Joint arrangement is not a separate income taxpayer since from 01.01.2015 the Tax Code of Ukraine does not define a special procedure of taxation. Nowadays each party under f.2 of the Financial Results Statement (Statement of Total Income) estimates his/her share in profits and losses of joint arrangement. Thereby, estimated financial result before taxation and correspondingly income tax include results of joint arrangement without establishing a legal entity and results of individual economic arrangement of a party.

4. Liabilities of the parties. Article 1138 of the Civil Code of Ukraine defines cases and types of liability of the agreement on joint arrangement (unincorporated joint venture) depending on the fact whether liability appears due to conduction of entrepreneurial arrangement or not.

If the agreement has been concluded in order to conduct entrepreneurial arrangement, its parties are liable for all joint obligations jointly regardless of basis of their occurrence. According to point 1 article 543 of the Civil Code of Ukraine, a creditor of created venture has the right to demand fulfillment of joint liability from all debtors together as well as each of them. This means that a creditor has a right to choose the party who is the most financially reliable and can quickly and fully satisfy his/her requirements. Herewith, the party who has satisfied such creditor's requirements on behalf of all parties of the agreement on joint arrangement (unincorporated joint venture) has a right of regressive requirement as to reimbursement of his expenses by other parties proportionally to the value of their shares.

If the agreement is not related to entrepreneurial arrangement, liabilities of the third parties are proportional to made contributions (partial responsibility). If there is not enough amount of joint property to pay the debts, necessary sum of money is reimbursed from personal parties' property in the same proportion contributions made to joint arrangement. Concerning general liabilities not related to the agreement on joint arrangement, parties bear joint responsibility.

5. Duration and termination of the agreement. Duration of the agreement (more/less than 1 year) considerably influences formation of information in accounting while receiving parties' contributions.

The list of circumstances when the agreement of an unincorporated joint venture is terminated is stated by article 1141 of the Civil Code of Ukraine:

- 1) recognition of a party as legally incapable, being untraced, having limited civil capacity;
- 2) announcing a party bankrupt;
- 3) death of a physical entity-party or liquidation of a legal entity-party of the agreement of an unincorporated joint venture;
- 4) refusal of a party to continue his/her participation in the agreement of an unincorporated joint venture or termination of the agreement on request of one of the parties;
- 5) expiry of the agreement of an unincorporated joint venture;
- 6) allocation of party's share on creditor's request;

7) achieving the goal of the venue or occurrence of circumstances when the goal cannot be achieved. The mentioned list is not limited, consequently, while concluding the agreement of an unincorporated joint venture as agreed by all parties there can be other cases of termination of the agreement.

Conclusions

While conducting the research there has been determined that for accounting and taxation purposes in the agreement on joint arrangement the following conditions must be stated: shares of the parties, conduction of joint affairs, reimbursement of expenses and losses, distribution of the received profit, liabilities of the parties, duration and termination of the agreement.

Bibliography

1. Commercial Code of Ukraine issued 16.01.2003 No. 436-IV.
2. Rieznikova, V. V. 2013. Agreement of an unincorporated joint venture: economic and legal aspect // University research notes No. 3(47): P. 248-253.
3. Yurkevych, M. Yu. 2015. Concept and characteristics of the agreement on joint arrangement // Scientific Herald of Uzhgorod National University. Law edition. Issue 34. Vol. 1: P. 135-139.
4. Kuryshko, L. A. 2012. Peculiarities and significance of the agreement on joint arrangement while organizing and conducting joint arrangement without creation of a legal entity / L. A. Kuryshko // Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis: International collection of scientific works No. 2(23): P. 156-162.
5. Civil Code of Ukraine issued 16.01.2003 No. 436-IV.
6. Rieznikova, V. V. 2013. Agreement on joint economic arrangement: concept, characteristics and types // Economics and Law. No. 2: P. 35-39.
7. Blazhivska, O. Ye. 2007. Agreement on joint arrangement: dissertation abstract ... PhD in Law: 12.00.03 "Civil law and civil process; family law; international private law" / O. Ye. Blazhivska. 20 p.
8. Yurovska, H. V. 2010. Agreement of an unincorporated joint venture in civil law of Ukraine: dissertation abstract ... PhD in Law: 12.00.03 "Civil law and civil process; family law; international private law" / H. V. Yurovska. 18 p.
9. The procedure for accounting for taxpayers and fees: Decree of the Ministry of Finance of Ukraine issued 09.12.2011 No. 1588.
10. Agreement on joint arrangement // Available on the Internet: <<https://www.golovbukh.ua/article/7081-dogovr-pro-splnu-dyalnst>>.
11. Tax Code of Ukraine issued 02.12.2010 No. 2755-VI.
12. Provision (standard) of accounting 12 "Financial investments" : Decree of Ministry of Finance of Ukraine issued 26.04.2000 No. 91.

АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ТРУДА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ
МЕТОДОВ ТЕОРИИ МАССОВОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ

ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF THE LABOR ORGANIZATION WITH THE USE
OF THE METHODS OF THE QUEUEING THEORY

CZU: 330.46

ГАВРИЛЮК Людмила¹, ВОРОНЦОВА Галина Григорьевна²

¹PhD, конференциар-университар, МЭА, Кишинэу, Молдова;

²PhD, доцент, СПбГЭУ, Санкт-Петербург, Россия

E-mail:¹gavriliucliudmilq@yahoo.com; ²galina-graf56@mail.ru

Abstract. The methods of theory of waiting lines (queuing theory) can be successfully applied to the analysis of the organization of processes in many branches of the national economy. The article examines the possibility of using queuing theory to compare the different forms of work organization of weavers in the weaving. Optimal variants of the organization of labor are identified through the analysis of closed queuing systems.

Keywords: analysis, managerial decisions, theory of waiting lines, closed queuing systems, efficiency.

JEL Classification: M54, M49

Введение

Сложный характер рыночной экономики и современный уровень предъявляемых к ней требований стимулируют использование серьезных методов анализа ее теоретических и практических проблем. Одним из основных и наиболее плодотворных методов изучения экономических процессов и объектов стало математическое моделирование. В свою очередь, одним из важных разделов экономико-математического моделирования является теория массового обслуживания, называемая также теория очередей, представляющая собой теоретические основы эффективного конструирования и эксплуатации систем массового обслуживания.

Любой процесс, характеризующийся возникновением потока требований и их удовлетворением или отказом в удовлетворении, представляет систему массового обслуживания (СМО). Системы массового обслуживания встречаются во многих областях экономики (производство, услуги, торговля, связь, техника, др.) и предназначены для многократного использования при выполнении однотипных задач. Если рассматривать предприятие как систему, то сущность функционирования анализируемой системы можно описать процессами переработки определенных входов (информация, материалы, финансовые средства и др.) и получения желаемых выходов (готовые изделия, услуги, информация, прибыль) [3].

Основоположником теории массового обслуживания, называемой также теорией очередей, считается датский ученый А. К. Эрланг. Являясь сотрудником Копенгагенской телефонной компании, он опубликовал в 1909 году работу «Теория вероятностей и телефонные переговоры», в которой решил ряд задач по теории систем массового обслуживания с отказами [5]. Значительный вклад в создание и разработку общей теории массового обслуживания внес советский математик А. Я. Хинчин, который предложил сам термин «теория массового обслуживания» [6].

В терминах систем массового обслуживания (СМО) описываются многие реальные системы: магазины, системы посадки самолетов, узлы сетей связи, предприятия по оказанию

услуг, производственные участки – любые системы, где возможны очереди и/или отказы в обслуживании.

Принимая управленческие решения о совершенствовании системы обслуживания клиентов (требований), следует оценить изменения в затратах на обеспечение функционирования системы, а также последствия, вызванные ожиданием клиентов в очередях. Можно нанять большее количество сотрудников, которые могут быстро обслуживать, и тогда очереди будут ликвидированы, но, возможно, придется оплачивать простой незанятого делом персонала. Можно сэкономить на количестве рабочих мест, и, соответственно, на расходах на персонал, но тогда клиент может покинуть предприятие, где ему приходится ожидать очереди в получении услуги, и уйти к конкурентам, что приведет к снижению доходов и прибыли.

В борьбу за клиента в современной экономике вкладываются огромные средства. По оценкам западных экономистов, завоевание фирмой нового клиента обходится ей в 6 раз дороже, чем удержание существующих покупателей. А если клиент ушел неудовлетворенным, то на его возвращение приходится потратить в 25 раз больше средств. Во многих случаях неудовлетворенность клиента вызвана неудачной организацией его обслуживания (слишком долгое ожидание в очереди, отказ в обслуживании и т.д.). Использование теории массового обслуживания позволяет фирме избежать подобных неприятностей.

В сфере обслуживания очереди, к сожалению, обычное явление. Это могут быть очередь покупателей в кассу магазина, очередь на обслуживание автомобиля в центре автосервиса, очередь у регистрационной стойки в гостинице и т.п. Все это примеры открытых систем массового обслуживания, когда клиент может уйти.

Что касается производственных процессов, то здесь довольно часто приходится исследовать замкнутые системы массового обслуживания.

Целью данного исследования явилось выявление основных моментов, на которые следует обращать внимание, при анализе эффективности различных форм организации работ многостаночников на предприятиях текстильной промышленности с использованием методов теории массового обслуживания.

Анализ

В качестве характеристик эффективности функционирования систем массового обслуживания можно выбрать три основные группы (обычно средних) показателей:

1. Показатели эффективности использования СМО:

- Абсолютная пропускная способность СМО – среднее число заявок, которое сможет обслужить СМО в единицу времени.
- Относительная пропускная способность СМО – отношение среднего числа заявок, обслуживаемых СМО в единицу времени, к среднему числу поступивших за это же время заявок.
- Средняя продолжительность периода занятости СМО.
- Коэффициент использования СМО – средняя доля времени, в течение которого СМО занята обслуживанием заявок, и т.п.

2. Показатели качества обслуживания заявок:

- Среднее время ожидания заявки в очереди.
- Среднее время пребывания заявки в СМО.
- Вероятность отказа заявке в обслуживании без ожидания.
- Вероятность того, что вновь поступившая заявка немедленно будет принята к обслуживанию.
- Закон распределения времени ожидания заявки в очереди.
- Закон распределения времени пребывания заявки в СМО.
- Среднее число заявок, находящихся в очереди.
- Среднее число заявок, находящихся в СМО, и т.п.

3. Показатели эффективности функционирования пары «СМО – клиент», где под «клиентом» понимают всю совокупность заявок или некий их источник. К числу таких показателей относится, например, средний доход, приносимый СМО в единицу времени, и т.п.

При анализе эффективности функционирования системы массового обслуживания в каждом конкретном случае выбирают наиболее подходящие для конкретной СМО показатели эффективности

По признаку удовлетворения требований СМО подразделяются на два типа:

- системы массового обслуживания *с отказами*, когда очередное требование либо удовлетворяется, либо не удовлетворяется и покидает систему (например, функционирование автоматической телефонной связи);

- системы массового обслуживания *с ожиданием*, когда поступившая заявка сразу обслуживается или становится в очередь на обслуживание.

Наиболее типичными для организационных схем, принятых на предприятиях текстильной промышленности, являются замкнутые системы массового обслуживания (СМО) с ожиданием. Замкнутые СМО – это такие системы, поступление потока требований в которых зависит от самой системы. Элемент системы после выполнения своего требования не покидает ее, а возвращается назад и в любой момент времени может послать очередную заявку.

По характеристикам замкнутых систем можно определить, насколько целесообразен индивидуальный или бригадный метод работы, найти расчетную величину простоев оборудования из-за совпадения операций, вычислить коэффициент полезного времени и, в целом, определить наиболее рациональную организацию и специализацию труда производственных рабочих.

Так, в ткацких цехах внутри укрупненной комплексной бригады эффективна организация специализированных звеньев для совместного обслуживания двух зон ткачами.

Для исследования эффективности работы таких бригад-звеньев на предприятиях текстильной промышленности с успехом можно использовать теорию массового обслуживания.

Комплект ткацких станков, обслуживаемых ткачом, является типичным примером СМО с ожиданием. Любой из станков является источником появления требований, а рабочий представляет объект, удовлетворяющий эти требования, то есть, канал обслуживания. Частным примером требований служат самоостановы станков из-за их разладки, или из-за обрывов нити.

На практике, в реальных СМО обычно рассматриваются случайные потоки требований, описываемые различными законами распределения вероятностей. Простейший поток требований с известным параметром λ соответствует пуассоновскому потоку. Как известно, распределение Пуассона характеризуется рядом свойств, делающих его предпочтительным по сравнению с другими законами распределения: это стационарность, ординарность, отсутствие последствий.

При анализе производственных процессов чаще всего приходится сталкиваться со стационарными потоками, т.е. потоками, в которых наблюдается постоянство поступающих требований в единицу времени. Параметр потока λ в стационарном режиме работы имеет одну и ту же величину на любом отрезке времени Δt , и зависит только от периода наблюдений. Этот параметр определяется средним числом требований в единицу времени. Интенсивность потока требований является очень важной характеристикой системы массового обслуживания.

Если распределение вероятностей потока требований не известно, то прежде чем решать задачу массового обслуживания, необходимо на основе эмпирических, т.е. реальных данных для каждой конкретной задачи, найти это распределение. Изучая входящий поток, обычно исследуют распределение промежутков времени между следующими одно за другим поступлениями требований, т. е. регистрируются требования (заявки), в результате чего

находятся промежутки времени между этими требованиями, затем устанавливаются интервалы и осуществляется группировка промежутков по соответствующим интервалам.

Интервал времени между двумя следующими одно за другим требованиями в простейшем потоке распределен по показательному закону с параметром λ . В общем числе статистических наблюдений находят частоту появления того или иного интервала. Затем, определив середину каждого интервала, рассчитывается сумма произведений частот интервалов на середину интервалов. Если эту сумму поделить на количество наблюдений, то можно определить среднее значение промежутка между очередными требованиями и уже по нему рассчитать значение параметра λ .

Окончательно близость эмпирического и теоретического распределения частот проверяется по одному из известных критериев согласия. На практике обычно используется критерий Пирсона χ^2

Длительность обслуживания, как и интенсивность потока требований, является важнейшей характеристикой СМО. Время удовлетворения очередной заявки на обслуживание представляет по существу трудоемкость операции обслуживания, следовательно, характеризует производительность труда обслуживающего канала. Продолжительность обслуживания заявки определяет пропускную способность СМО.

В реальных условиях длительность обслуживания заявки обычно представляет случайную величину. Даже при условии достаточно однообразной работы продолжительность выполнения одних и тех же трудовых приемов или операций изменяется в значительных пределах и определяется комплексом различных случайных факторов. Например, самоостановы станков в подавляющем большинстве случаев происходят из-за обрывов основной или уточной нитей, а ликвидация этих обрывов занимает более 40% времени работы ткача. Ликвидация же обрыва нити/нитей, осуществляемая ткачом, в зависимости от сложности обрыва может длиться от нескольких секунд до получаса. Так, при обрыве нити в передней части ткацкого станка, когда легко найти концы оборвавшейся нити, ткачу требуется 16 секунд для того, чтобы связать нить и снова запустить станок; при обрыве в зоне ремизок может потребоваться 60 секунд, а при сложном обрыве нитей основы, когда одновременно обрываются десятки, а то и сотни нитей, для ликвидации обрыва может потребоваться гораздо более длительный период времени.

В предположении, что $P(t)$ является математическим ожиданием числа требований, покидающих канал обслуживания в интервале времени Δt , можно записать:

$$P(t) = \mu \Delta t,$$

где μ – некоторая постоянная величина.

В теории массового обслуживания доказано, что если удовлетворенные заявки покидают канал обслуживания согласно условию $P(t) = \mu \Delta t$, то продолжительность обслуживания характеризуется показательным распределением.

Пусть зона обслуживания ткача H_0 включает m ткацких станков. Возникающие в течение рабочей смены самоостановы станков носят случайный характер и распределяются по закону Пуассона, а ликвидация самоостановов рабочим соответствует экспоненциальному закону распределения.

Появление самоостановов характеризуется параметром λ для каждого станка, а ликвидация самоостановов – параметром μ . Тогда коэффициент обслуживания оборудования ϕ будет представлять собой отношение параметра λ к параметру μ , то есть

$$\phi = \frac{\lambda}{\mu}$$

Численное значение ϕ должно находиться в пределах $0 < \phi < 1$, иначе, при $\phi \geq 1$

система обслуживания нарушится, и рабочий будет не в состоянии выполнить все требования в обслуживающей системе.

Для определения расчетных характеристик работы системы вводятся дополнительные обозначения:

n - число станков, обслуживаемых ткачом при ликвидации самоостановов и остановившихся и ожидающих его;

ν - число требований в очереди, т.е. число остановившихся станков и еще не обслуживаемых ткачом.

При одном канале обслуживания число требований в прямом обслуживании j равно 1 или же, при работе всех станков, 0.

Таким образом, в рассматриваемой СМО возможны два случая:

1) все станки работают ($n=0$);

2) ликвидируется самоостанов одного станка, а $n-1$ станков ждут очереди, т.е.

$$m \geq n \geq 1.$$

При наличии нескольких каналов обслуживания (r), как правило, $m = \sum \Pi_0 r'$, где

$r' = 1, 2, \dots, r$, также возможны две ситуации.

При $r \geq n \geq 1$ имеется $r - n$ незанятых каналов, а при $m \geq n > r$ на r станках происходит ликвидация самоостановов, а $n - r$ станков ожидают обслуживания.

При числе каналов обслуживания $r > 1$ допускается $\phi > 1$, так как перенасыщение системы происходит лишь в случае $\phi > r$.

Вероятность P_n нахождения n простаивающих станков в СМО при рассматриваемых законах распределения в установившемся режиме может быть определена по следующим формулам:

При $r > n \geq 0$

$$P_n = \frac{m!}{(m-n)! n!} \times \phi^n P_0$$

При $m \geq n > r$

$$P_n = \frac{m!}{(m-n)! n! r^{n-r}} \times \phi^n P_0$$

В обеих формулах $\sum P_n = 1, \quad n=0, 1, \dots, m$

При ручном счете удобно использовать рекуррентные формулы.

Пусть $P_n = a_n P_0$ при $n=1, 2, \dots, m$, тогда

$$a_n = P_n / P_0$$

Величина a_n в пределах $0 \leq n \leq r$ вычисляется по формуле

$$a_n = \frac{(m-n+1) \phi}{n} \times a_{n-1}$$

, где $a_0 = 1$;

При $r \leq n \leq m$

$$a_n = \frac{(m-n+1) \phi}{r} \times a_{n-1}$$

Вероятность P_0 того, что все станки работают, равна:

$$P_0 = 1 / (1 + \sum a_n)$$

Качество загрузки обслуживаемой системы определяется средними значениями параметров v_{med} и n_{med} , средним временем ожидания станка в очереди t_{med} , временем совпадения операций Tc и средним числом незанятых каналов (ткачей) ro_{med} . Средние значения этих параметров вычисляются по формулам:

$$romed = \sum (r - n)Pn, \quad n = 0, 1, \dots, r;$$

$$vmed = \sum (r - n)Pn, \quad n = r+1, r+2, \dots, r;$$

$$nmed = vmed + pmed,$$

где $pmed$ - среднее число требований, находящихся в обслуживании

$$pmed = r - romed,$$

$$t_{med} = \frac{v_{med}}{\lambda(m - nmed)} \times \frac{\sum (r - n)Pn}{\lambda(m - nmed)},$$

где $n = r+1, r+2, \dots, r$;

$$Tc = c t_{med}$$

Где c – количество остановов станка, приведенное к единице продукции.

Помимо $romed$, $vmed$, $nmed$, t_{med} и Tc можно также определить процент простоя рабочего из-за недостаточного фронта работ (Kr):

$$Kr = \frac{ro}{r} \times 100\%$$

Данная методика может быть успешно применена в нормировании труда и в бюджетировании рабочего времени основных рабочих на текстильных предприятиях [1].

Рассмотренная методика исследования эффективности возможных форм организации работ при многостаночном обслуживании была применена авторами для выявления наиболее рациональной формы обслуживания ткацких станков в комплексной бригаде в ткацком производстве хлопчатобумажного комбината «XXX» (бригадир Кику) и в бригаде ткачей (бригадир Павлов) комбината по производству шерстяных тканей «УУУ». (Названия предприятий и фамилии бригадиров изменены) [4].

Бригада помощника мастера Павлова состоит из 5 человек: помощник мастера и 4 ткача. Ткачи этой бригады работают на сверхтиповом обслуживании пяти бесчелночных ткацких станков СТБ при среднеотраслевой зоне обслуживания 4 станка. Вырабатываемый ассортимент – пальтовые и детские ткани 8 наименований.

Для условий, в каких работает бригада Павлова ($c = 4,5$; $H = 6,8$ м/час; $Ho = 5$;

$b_{med} = 20c$.) было рассмотрено 6 вариантов организации работ:

1 вариант: $m = 5$, $r = 1$;

2 вариант: $m = 10$, $r = 2$;

3 вариант: $m = 15$, $r = 3$;

4 вариант: $m = 20$, $r = 4$;

5 вариант: $m = 25$, $r = 5$;

6 вариант: $m = 30$, $r = 6$.

Для решения задачи была составлена программа на одном из языков программирования. Результаты расчетов по определению среднего времени ожидания станка в очереди t_{med} и временем простоя из-за совпадения операций T_c приведены в таблице 1:

Таблица 1. Результаты расчетов для шерстоткачества

Варианты	t_{med}	T_c
1 вариант	0,93696	4,2163
2 вариант	0,93257	4,1966
3 вариант	0,93469	4,2070
4 вариант	0,93605	4,2138
5 вариант	0,93735	4,2181
6 вариант	0,93798	4,2209

Из данных, приведенных в таблице 1, видно, что организация работ, при которой два ткача совместно обслуживают 10 станков, 3 ткача – 15 станков и 4 ткача – 20 станков, является более эффективной по сравнению с первым вариантом, когда один ткач обслуживает пять станков. Наименьшее время из-за совпадения операций во втором варианте. С чрезмерным увеличением звеньев (5 ткачей совместно обслуживают 25 станков, 6 ткачей – 30 станков) время из-за совпадения операций также увеличивается, и, следовательно, подобная организация работ в данном случае неэффективна.

Бригада помощника мастера Кику вырабатывает хлопчатобумажные ткани: Миткаль, Бязь, Штапель. Так как в хлопкоткачестве зоны обслуживания очень большие, то для каждого вида ткани авторами исследовалось по три варианта организации работ.

Ткань Бязь:

$c = 0,38$, $H = 6,69$ м/час, $H_0 = 24$, $b_{med} = 19,2$ с

1 вариант: $m = 24$, $r = 1$;

2 вариант: $m = 48$, $r = 2$;

3 вариант: $m = 72$, $r = 3$.

Ткань Миткаль:

$c = 0,47$, $H = 4,56$ м/час, $H_0 = 21$, $b_{med} = 19,5$ с.

1 вариант: $m = 21$, $r = 1$;

2 вариант: $m = 42$, $r = 2$;

3 вариант : $m = 63$, $r = 3$,

Ткань Штапель:

$c = 2,1$. $H = 5,82$ м/час, $H_0 = 18$, $b_{med} = 12,5$ с.

1 вариант: $m = 18$, $r = 1$;

2 вариант: $m = 36$, $r = 2$;

3 вариант : $m = 54$, $r = 3$,

Результаты решения приведены в таблице 2

Таблица 2. Результаты расчетов для хлопкоткачества

Варианты	t_{med}	T_c
Ткань Бязь		
1 вариант	6,3767	2,4231
2 вариант	6,3767	2,4231
3 вариант	6,3767	2,4231
Ткань Миткаль		
1 вариант	5,1660	2,4283
2 вариант	5,1660	2,4283
3 вариант	5,1660	2,4283
Ткань Штапель		
1 вариант	3,2692	6,8653
2 вариант	3,2692	6,8653
3 вариант	3,2692	6,8653

Из таблицы 2 видно, что в каждом случае, по всем трем вариантам, время простоев станков из-за совпадения операций остается неизменным. Значит, и при больших зонах обслуживания можно создавать бригады-звенья, в которых два ткача совместно обслуживают две зоны или три ткача – три зоны. Эффективность работы таких бригад-звеньев будет определяться социальными факторами: взаимопомощью рабочих друг другу, чувством коллективной ответственности и др.

Таким образом, используя приведенную методику, можно в каждом конкретном случае определить оптимальную численность рабочих в бригаде (звене).

Заклучение

Теория массового обслуживания может применяться для анализа организации производственных процессов как на предприятиях сферы услуг и гостеприимства, так и на промышленных предприятиях.

С использованием методов теории массового обслуживания могут быть решены задачи по определению оптимальных форм организации работ многостаночников на предприятиях текстильной промышленности.

Проведенные расчеты с использованием теории массового обслуживания подтвердили целесообразность создания внутри бригад ткачей специализированных звеньев для совместного обслуживания двумя ткачами двух зон обслуживания в условиях комбината, производящего шерстяные ткани.

Библиография

1. Бездудный Ф.Ф., Павлов А.П. Математические методы и модели в планировании текстильной и легкой промышленности. – М.: Легкая индустрия, 1979. – 440 с.
2. Воронцова Г.Г., Гаврилюк Л.А. Прогнозирование и проектирование деятельности предприятий индустрии гостеприимства в новых условиях.
3. Воронцова Г.Г., Гаврилюк Л.А. В сборнике: Актуальные проблемы развития индустрии гостеприимства. материалы XIII Международной научно-практической конференции. 2017. С. 12-15.
4. Воронцова Г.Г. Организация производственных процессов на предприятиях туризма и индустрии гостеприимства. /Г.Г. Воронцова, Г. А. Федоров. учебное пособие – СПб.: ФГБОУВПО «СПГУТД», 2013. – 257 с. ISBN 978-5- 7937-0852-4
5. Гаврилюк Л.А. Научная организация труда основных производственных рабочих на предприятиях текстильной промышленности. – Дис....канд.техн.наук. – Ленинград, 1981. -205 с.
6. Гольдштейн Б.С. Сети связи. – БХВ-Петербург, 2010. – с. 130-132.- ISBN 978-5-9755-0474-4.
7. Хинчин А.Я. Работы по математической теории массового обслуживания/ Под редакцией Б.В. Гнеденко. – М. Физматгиз, 1963. – 236 с.

THE ACCOUNTING EVOLUTION OF POST-COMMUNIST PERIOD IN ROMANIA

CZU: 657(091)(498)

COSMULESE Cristina Gabriela ¹, SOCOLIUC Marian ²

¹Drd.; ²Dr., prof. univ.; ^{1,2}Universitatea Ștefan cel Mare, Suceava, România

E-mail: ¹ c.gabrielacosmulese@gmail.com, ² marians@seap.usv.ro

Abstract. *The goal of this paper is to present the way in which the accounting system in Romania evolved in the post-communist period, more exactly after 1989. In this work we aim to pursue the presentation of the most important changes of the accounting and how she reached the present stage on various periods of time starting with 1989.*

Key words: *harmonization, post-communist period, Romanian accounting system*

JEL Classification: *M41, M49*

Introduction

Since the earliest times, since the only traces of accounting existence existed only on pictographic tablets where the assets owned (more than 5000 years ago) were, and to today's accounting system, which is achieved through electronic computers, the progress that has taken place in the accounting system is remarkable (Hlaciuc E., 2015, course notes).

The degree to which the achievement of the accounting system in different historical epochs has been developed is not the same for every age, as economic life differs from one period to the next, and the evolution of science and technology.

Damian S. (2011, p.7), believes that an analysis of Romanian accounting in the post-December period can not be made today without knowing and understanding the evolutions of the national accounting thinking from its first manifestations.

Romania, as a country in full transition to a market economy, has always been looking for its own way in the process of implementing and regulating accounting (Pântea, 2009). According to Mățiș, Pop et al. (2007), the true consolidation of the Romanian accounting reform began with its harmonization with European Directives and International Accounting Standards (OMFP No. 403/1999), for large and very large entities and its harmonization only with the European Directives (OMFP no. 306/2002), for small entities.

Until the fall of communism in 1989, Romania's economy was a centralized and planned (socialist) state, that is, the state constantly controlled the activities of the enterprises, and the role of the accounting system was to justify the facts and to control later. After the fall of communism, Romania faced various problems, one of the most important being the choice of an accounting model to inspire it (Savu et al, 2013, p.1).

The Romanian normalizers within the Romanian Ministry of Finance and University have chosen to completely change the accounting system because it was no longer appropriate in relation to that period and its improvement was considered insufficient. The criteria for choosing a new accounting system were not based on criteria of superiority, but on its adaptability to the conditions of Romania. At the same time, taxation was regarded as an inconvenience, which is secondary, but with time it has come to the conclusion that its involvement in accounting will bring added rigor, order, and will contribute, at least partially, to stopping the evolution of the underground economy.

Thus, with the transition to a market economy, a French accounting system began to operate. According to Feleagă N. and Ionascu I. (1993) "the new Romanian accounting system is a system inspired by the French experience, aligned with the requirements of the European and international norms, in which the Romanian normalizers" put the patina "on Romanian specifics".

A difference between the system of centralized economy and the market economy is that the new accounting system is based on accounting judgments formulated following a few new principles, namely the principle of continuity of activity, the principle of exercise independence, the principle of predation, etc.

Regarding the methods of research, the most frequently used work is the comparative method, and the arguments justifying this method are that it allowed us to identify the similarities, but also the differences existing between each period to which we reported (the system the centralized economy to the market economy system). Therefore, the analysis of the used bibliographical sources, the comparative studies as well as the interpretations of the specialists from the national and international literature, have allowed us to analyze the content of the issues addressed.

Characteristics of accounting in Romania during 1949-1989

As a result of the political changes after the Second World War, the communist period followed, which established a planned and centralized economy. The Romanian economy has undergone a rapid industrialization process of Soviet origin, based on the heavy and extractive industries, on the fuel, transport and construction sectors, all monopolized by the state (Gianina M, 2015, p. 40)

Following the nationalization of 1948, the state plan was introduced in 1949 and, as a result, in this period the accounting takes the form of socialist accounting, normalized, inspired by the Soviet model. Translations of books from the Soviet literature were made: Galperin I.M. et al.- Theoretical accountancy course, Jebrack M.H. - Short bookkeeping course for accountants in industrial enterprises (Calu, 2005, 188).

Two years later, in 1951, the 1949 accounts plan was revised to fully adapt to the economic context. Even though it has undergone changes in the course of economic change, the 1949 account plan was used until 1971, when accounting legislation undergoes changes, new accounts with the same conceptual framework. This convergence of Romanian accounting to Soviet accounting lasts until 1990, when the accounting system until then was stripped of communist clothes.

Several features of the Soviet-style accounting system, consistent with a centralized economy, for utea, noticed why it was necessary to move to the French inspirational accounting system, which corresponds to the market economy:

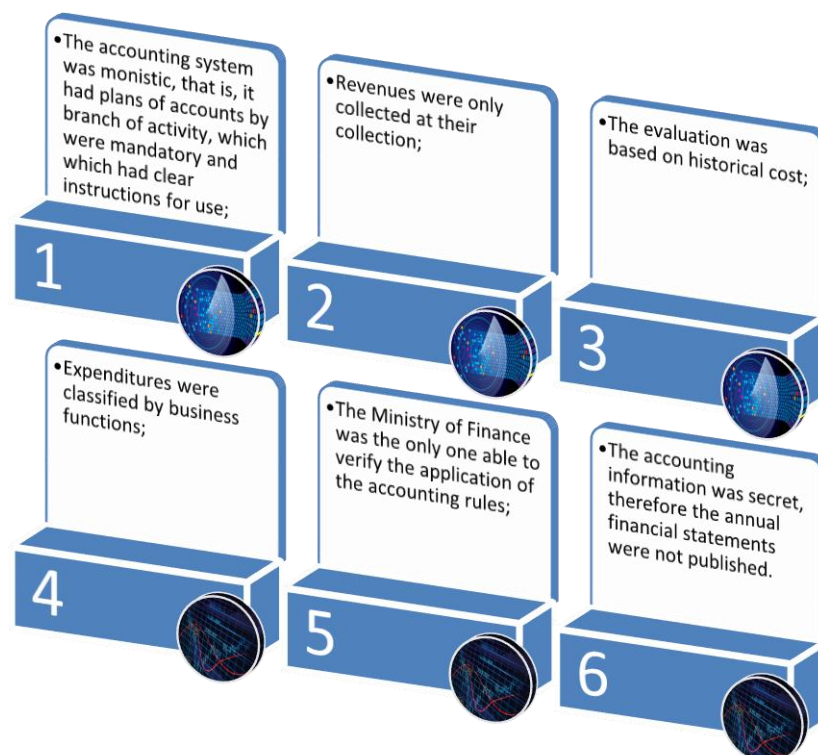

Fig. 1. Features of the Sovietic-style accounting system

Source: Own elaboration

In addition to these characteristics, financial statements, which were not published, of a secret nature, were complementary to statistical statements, with a dual role: a plan-to-control plan for the current period and a source of information for future planning. In such a system, accounting records are much more important than financial statements, Nobes and Parker (2008, pp. 24-37).

Albu (2012, pp. 16-19), states that "for 40 years, the Communist Romanian accounting system had a lower status and was largely a kind of clerical accounting. In terms of research and accounting education, the Soviet experience had to be followed, and too little pre-communist legacy was developed. "

The accounting system in Romania in the post-communist period

2.1 The Romanian accounting system in the period 1990-1993

According to Horomne E, (2012, p. 376), the period 1990-1993 was an intermediate one, in which the old accounting system was just cosmetic, with no changes of essence. Three pressure groups were created: conservative group, pro-American group and pro-French group. After the Romanian normalizers in the field of accounting analyzed during this period the Fourth Directive and the practices and experience in the normalization process in Germany France and the United Kingdom, the French group won the case: "the French accounting model through the links with the macroeconomics that it offers, allow Romania to build a national accounting. "(Khouatra, 2004, p. 9).

Thus, in 1991 was issued the Accounting Law 82/1991, which regulates the management and organization of the accounting. Also during this period (1992), was born: the Consultative Accounting College, a body similar to the National Accounting Council in France; Body of Chartered Accountants and Authorized Accountants in Romania, a body that has allowed since 1994 the organization of courses to acquire the status of an accountant expert and authorized accountant, titles that were not used up to that time.

2.2 The Romanian accounting system in the period 1994-1998

In 1994, the new accounting system was completed, effective as of January 1, 1994. In the first quarter of the year, companies were able to conduct parallel or double-circuit accounting, ie according both to the regulations of the new accounting framework and to the old accounting system .

On the background of Romania's accession to the European Union, 1997 marks a landmark in the evolution of Romanian accounting. By starting the Romanian Accounting System Development Program by the Ministry of Finance together with the Institute of Chartered Accountants in Scotland, we wanted the harmonization of Romanian accounting with European Directives and International Accounting Standards. In this respect, a timetable for introducing IAS at that time, IFRSs, was subsequently developed.

2.3 The Romanian accounting system in 1999-2005

The process of harmonizing our accounting with European Directives and International Accounting Standards began with the commencement of Order no. 403/1999 (Hlaciuc, 2015, pp. 1-14). The regulations of this order were applied experimentally in 2000 by 13 companies and national companies, which have been audited by major international audit firms. This year, the first version of the IASs and their implementation guidelines appear. The changes proposed by this order were major: the completion of the financial statements with the cash flow statement, the statement of changes in equity, annexes, the occurrence of the deferred tax concept, the preparation of the consolidated financial statements.

In 2001, Order 403 was repealed and OMFP no. 94 regarding the approval of the Accounting Regulations harmonized with the Fourth EEC Directive and the International Accounting Standards, which are applied by BVB quoted companies, some autonomous regies, companies and national companies, as well as other enterprises of national interest, or by entities fulfilling certain criteria.

For companies that do not meet the criteria set out in Order 94/2001 comes into force Order 306/2002 which approves simplified accounting regulations harmonized with the European Directives.

At the end of 2005, when Romania was preparing to join the European Union, it was anticipated the idea of maintaining two accounting systems (Socoliuc M., Boghean F., 2007, p. 186):

- ✓ One based on International Financial Reporting Standards (IFRS), which applies only to public interest entities, banks and large listed companies;
- ✓ A simple one, based only on the IVth Directive and the VIIth Directive.

2.4 *The Romanian accounting system for the period 2006 to present*

This period, which is the current stage of the accounting reform in Romania, is characterized by reprints of Accounting Act No. 82/1991, Issuance of Order of the Ministry of Public Finance for the approval of accounting regulations compliant with the European Directives and Issues of Order regarding adoption of IFRS / IAS.

The desire of the Romanian accounting standardiser, namely the Ministry of Public Finance, to achieve the compliance of the Romanian accounting regulations with the Directives, is materialized in the elaboration of OMFP 1752/2005, which was subsequently repealed and replaced with OMFP 3055/2009. By issuing the Order of the Minister of Public Finance no. 3055/2009 on accounting regulations compliant with the European Directives, although there are no changes regarding the format of the financial statements, there are changes referring to the monthly valuation of monetary items denominated in foreign currency, the monthly assessment of claims and debts denominated in RON but whose settlement is made in accordance with the foreign exchange, the accounting in the accounting for the differences resulting from the comparison of the exchange rates, the correction on the account of the carried over result of those errors considered significant and related to the previous financial years, the accounting of the financial leasing contracts (given that only certain categories of entities may be the lessor), the accounting treatment of the trade discounts granted (or received), the application of the economic prevalence principle to the legal curate.

In 2012, the Ministry of Public Finance Order no. 1286/2012 for the Approval of Accounting Regulations compliant with the International Financial Reporting Standards, applicable to companies whose securities are admitted to trading on a regulated market, which specifies that companies listed on the Bucharest Stock Exchange will compulsorily prepare financial statements in compliance with IFRS.

But the most important event at the moment is the emergence of accounting regulations in line with Directive 2013/34 / EU.

Regarding the adoption of IFRS / IAS, this process has been achieved gradually. Ionașcu et al. (2014) considers that there are two steps in the process of adopting international standards: a voluntary implementation phase of IFRS / IAS and a mandatory implementation phase.

Conclusions

In conclusion, the accounting system in Romania underwent major changes and evolved from one period to the next. From a Soviet accounting system, a French inspirational accounting system has been developed, which has been modeled according to the economic needs of Romania. Therefore, all these changes have been imposed by the process of globalization, obtaining a common language on the international level and Romania's accession to the European Union (EU).

Accounting is an instrument of management, information and communication for an entity, regarding its patrimonial situation. Accounting information can be provided to management, employees, customers, investors, suppliers, etc., and they must be satisfactory, conformable and accurate.

It is important that in Romania accounting has managed to keep pace with the requirements of globalization of the national economy, and is still in the process of development. I do not think the development of the accounting system will ever cease, and this is a good thing, because there is always room for improvement.

By reviewing the main moments of Romanian accounting development, we can state that the evolution of Romanian accounting is influenced by the international context of the development of contemporary accounting.

References

1. Albu C.N., Albu N., *Accounting tradition in Romania: Challenges and opportunities in a changing environment*, EAA Newsletter, no. 2, 2012, pp.16-19
2. Calu D.A., *Istorie și dezvoltare privind contabilitatea din România*, Editura Economică, 2005, p. 188
3. Damian S.- ”Evoluția contabilității în perioada de tranziție a economiei românești”, Teza susținută în 2011 la Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, pp. 1-43
4. Elena Hlaciuc, note de curs- Bazele contabilității, Universitatea ”Ștefan cel Mare”, Suceava, 2015
5. Feleagă N. , Ionașcu I. – ”Contabilitate financiară”, Editura Economică, București Vol.I, 1993.
6. Hlaciuc E., Bostan I., Grosu V., Socoliuc M., Apetri A.N., *The implications of the Accounting harmonization process on EU countries: A case study of Greece and Romania*, European Research Studies, vol. XVI, no. 1, 2013, pp. 93-102;
7. Hlaciuc E., Măciucă G., Ursachi A., Mîniga C., *The convergence of national accounting with the International Financial Reporting Standards-Comparative study regarding the accounting reform in China and Romania*, World Journal of Social Sciences, vol.5, no.3, septembrie 2015, pp.1-14
8. Horomnea E., *Dimensiuni științifice, sociale și spirituale în contabilitate*, Editura TipoMoldova, Iași, 2012, p.376
9. Ionașcu M., Ionașcu I., Săcărîn M., Minu M., *IFRS adoption in developing countries: the case of Romania*, Accounting and Management Information Systems, vol.13, nr.2, 2014, pp. 311-350
10. Khouatra D., *La normalisation comptable entre modèles anglo-saxon et modèles continental: le cas de la Roumanie, pays en transition vers l'économie de marché*, disponibil la pagina de internet <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00593994/document>, 2004, p.19
11. Legea contabilității nr. 82/1991, Monitorul Oficial, nr. 265/27.12.1991, cu modificările și completările ulterioare;
12. Marian Socoliuc, note curs Doctrina profesiei contabile din România
13. Mates D., Veronica Grosu – *Impactul Standardelor Internaționale de Raportare Financiară asupra evoluției sistemului contabil din România*, Economie Teoretică și Aplicată(ECTAP), vol. 3. p.190. București 2007., RePEc
14. Mates D., Grosu V., Socoliuc M., - *Accounting harmonization – in the globalization process of national economy*, în cadrul Conferinței Internaționale cu tema Economie și Globalizare- Eco- Trend 2007, Ediția a IV-a Trend 2007, No.1/2008, ISSN 1582-5450
15. Măciucă Sotuha G.- ”Conformitatea contabilității românești cu Directivele Europene, convergența cu IFRS/IAS și impactul asupra rezultatului global”- Teză susținută în 2015 la Universitatea Ștefan cel Mare din Suceava, pp. 136-137
16. Nobes C., Parker R., *Comparative International Accounting*, Prentice Hall, London, 2008, pp.24-37
17. Ordinul Ministrului Finanțelor Publice (OMFP) nr. 403/1999 pentru aprobarea reglementărilor contabile armonizate cu Directiva a IV-a a Comunităților Economice Europene și cu Standardele Internaționale de Contabilitate, publicat în nr. 480 din 4 octombrie 1999;
18. Ordinul Ministrului Finanțelor Publice (OMFP) nr.1752/2005 pentru aprobarea Reglementărilor conforme cu directivele europene, publicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr.1080 din 30/11/2015;
19. Ordinul Ministrului Finanțelor Publice (OMFP) nr.1802/2014 referitor la reglementările contabile privind situațiile financiare anuale individuale și situațiile financiare anuale consolidate, publicat în Monitorul Oficial nr. 963 din 30 decembrie 2014;
20. Ordinul Ministrului Finanțelor Publice (OMFP) nr.3055/2009 pentru aprobarea Reglementărilor contabile conforme cu Directive Europene, publicat în Monitorul Oficial nr. 766 bis din 10 noiembrie 2009;
21. Pântea I., P. – ”Contabilitatea financiară românească”, Editura Intelcredo, Deva, 2009
22. Savu F., M., Scarlat A., M., Sobe M., I. - ”Evoluția contabilității românești după 1989 – repere cronologice”, 2013, disponibil la adresa: www.cig.ase.ro
23. Socoliuc M., Boghean F. – ”Reforma națională în domeniul contabilității românești”, Simpozionul - România în Uniunea Europeană. Calitatea integrării.Creștere. Competență. Ocupare, Volumul 3 , București, 2007, pp. 186-189

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОСТРОЕНИЯ СИСТЕМЫ УЧЕТА С ЦЕЛЬЮ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ

THEORETICAL FOUNDATIONS OF CONSTRUCTION OF THE ACCOUNTING SYSTEM FOR THE PURPOSE ENSURING THE ECONOMIC MECHANISM FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

CZU: 657.504.03(477)

ЗАМУЛА Ирина Валериевна¹, ТРАВИН Виталий Викторович²

^{1,2}Житомирский государственный технологический университет, Украина

E-mail: ¹zamulairina@gmail.com; ²vitaliytravin2@gmail.com

Abstract. In the modern phase of the development of civilization, the problem of resource-ecological safety of human life is the first and extremely acute. Her decision lies in the conceptual reorganization of relations in the human-nature system. However, until now, Ukraine and the world as a whole have not developed a management mechanism that would meet the requirements of the society for the conservation and restoration of natural resources and ensure sustainable development of the country. In such a situation, information support for the management of natural resources and the attraction of natural capital to the process of making environmental and economic decisions is of great importance. The study is devoted to the conceptual issues of accounting and information support for environmental management, based on the needs of users of information at the micro and macroeconomic level, in order to preserve the biosphere and achieve sustainable development of the country's economy.

Taking into account the possibilities of synthesis of ecology and economics, the necessity and possibility of creating a universal system of management based on the concept of sustainable development dynamically included in the existing ecosystem without disrupting its harmonious functioning is proved. It is this system that is the ecological activity of the enterprise.

Key words: sustainable development, information security, accounting, ecological economics

JEL Classification: A12, M 41

Введение

В современной фазе развития цивилизации первоочередной и чрезвычайно острой является проблема ресурсно-экологической безопасности жизнедеятельности человека. Ее решение заключается в концептуальной перестройке отношений в системе человек-природа. Прежде всего, это касается внедрения результатов научно-технического прогресса, которое должно происходить с обязательным учетом таких факторов, как наличие природных ресурсов, уязвимость окружающей среды, необходимость сохранения экологической устойчивости и экологической емкости. Во-вторых, это касается формирования позиций и стратегических ориентиров развития страны, которые бы учитывали изменения условий глобальной конкуренции, политики транснациональных компаний и стран мировых лидеров в вопросах климата, проблем миграции и доступности технологий.

Традиционно общество использовало природные ресурсы и в целом природную среду в своих интересах неся при этом минимальные общественные расходы, принимая наиболее легкодоступные элементы ресурсов с низким использованием их физической массы, осуществляя лишь незначительные затраты на природоохранные мероприятия. Негативные последствия такой деятельности постепенно накапливались, что способствовало возникновению в современном мире дефицита многих природных ресурсов. В отдельных регионах определен и даже достигнут предел, при котором среда потеряла возможность самостоятельно очищаться и воспроизводиться.

Интеграция Украины в Европейский союз предусматривает необходимость системного совершенствования и приведения системы экологического управления и безопасности в соответствие с европейской правовой, нормативно-методологической и институциональной базой.

В первую очередь это касается природно-ресурсного потенциала страны, как элемента национального богатства. Для этого необходимо наладить систему бухгалтерского учета и контроля за влиянием антропогенной деятельности на окружающую среду.

Проблеме устойчивого развития и его экологического императива уделяется значительное внимание Международной комиссией по окружающей среде и развитию, Комиссией по устойчивому развитию Организации Объединенных Наций (UNSD), Всемирным банком (World Bank), Организацией экономического сотрудничества и развития (Organisation for Economic Cooperation and Development), Европейской комиссией (European Commission) и большинством стран мира. Научные исследования в области устойчивого развития, экологической экономики, инновационного типа развития нашли отражение в научных трудах таких ученых как: А.Ф. Балацкий, С.Н. Бобылев, С.Ю. Глазьев, К.Г. Гофман, О.А. Веклич, А.А. Гусев, В.И. Данилов-Данильян, Н.Р. Ибатуллин, П.В. Касьянов, М.М. Лукьянчиков, Д.С. Львов, В.И. Маевский, О.Е. Медведева, А. Моткин, А.Ф. Мудрецов, А.Л. Новоселов, Ю.В. Овсиенко, Р.А. Перелет, Н.Я. Петраков, И.М. Потравный, Е.В. Рюмина, Н.П. Тихомиров, В. Д. Урсул, А.В. Шимова и др.

Однако до сих пор в Украине и в мире в целом не разработан механизм хозяйствования, который бы удовлетворял требованиям общества по сохранению и восстановлению природных ресурсов и обеспечивал устойчивое развитие страны. В этой ситуации большое значение имеет информационное обеспечение управления природными ресурсами, в частности, учета природного капитала при принятии эколого-экономических решений. Современное состояние природных ресурсов требует пересмотра концептуальных вопросов учетно-информационного обеспечения управления природопользованием, исходя из потребностей пользователей информации на микро- и макроэкономическом уровне, с целью сохранения биосферы и достижения устойчивого развития экономики страны.

Исследования в направлении устойчивого развития обусловлены диспаритетом во владении и распоряжении доступными и созданными современной цивилизацией колоссальными материальными и духовными ресурсами, а также нарастанием антагонизма между обществом и окружающей средой. Устойчивое развитие, как особый тип развития мировой цивилизации, в котором органически связаны социальный и экологический аспекты деятельности человека, призвано обеспечить сохранение условий проживания человечества на Земле и дальнейшего их улучшения.

Внедрение положений концепции устойчивого развития особенно актуально для Украины, ведь Украина, по оценке американской организации Blacksmith Institute, относится к государствам с самой сложной экологической ситуацией [1]. По официальным данным более 70% площади Украины - это территории с опасными для человека условиями проживания, из них 1,7% общей площади страны отнесены к категории "территории экологического бедствия". Лишь 7% от общей территории Украины составляют относительно чистые территории, условно чистыми признаны около 8% земель, а мало загрязненными - 15% [2]. Большинство этих земель находится в пределах заповедников. По индексу экологической устойчивости Всемирный экономический форум в Давосе в 2002 г. поставил Украину на 137-е место среди 142 стран. По индексу экологической эффективности в 2012 г. Украина находилась на 102 месте из 132 исследованных стран; в 2014 - на 95 из 178 стран; в 2016 - на 44 среди 180 стран [3].

По результатам оценки стран с использованием индекса экологических достижений (Environmental Performance Index) в 2016 г. Украина заняла 44-е место, набрав 79,69 балла из 100 возможных, характеризующие худшую ситуацию [4]. Наша страна имеет самые высокие в Европе показатели распаханности сельскохозяйственных угодий, потребления водных ресурсов, вырубки лесов. Угрожающие масштабы набрали загрязнения воздуха в

промышленных центрах, водоемов и почв. Статус зоны "экологического бедствия" не прибавляет Украине инвестиционной привлекательности.

По оценкам экспертов сегодня наблюдается незначительное улучшение экологической ситуации в стране, но она еще далека от желаемого и необходимого уровня для нормальной жизни населения.

Основная часть

Важным инструментом обеспечения устойчивого развития является оценка экологических последствий. Согласно с 14 принципом Декларации по окружающей среде и развитию, принятой в Рио-де-Жанейро, "проводится оценка экологических последствий осуществляемой деятельности, которая может иметь существенные неблагоприятные последствия для окружающей среды, на основании решения компетентных национальных властей" (п. 113) [5]. То есть, для уменьшения негативного влияния человека на окружающую среду необходимо, в первую очередь, измерить (отразить в бухгалтерском учете) указанное влияние. В некоторых исследованиях, проведенных в западных странах [6] уже есть попытки привлечения учета в реализации концепции устойчивого развития.

С этой целью в рамках проводимых исследований предложено следующую характеристику составляющих Концепция устойчивого развития. Экономическая составляющая предполагает оптимальное использование ограниченных ресурсов и внедрение экологических - природо-, энерго- и материалосберегающих технологий, включая создание экологической продукции, минимизацию, переработку и уничтожение отходов. Сущность экономической составляющей заключается в обеспечении устойчивого использования природного капитала, то есть в его "непоедании". Из вышесказанного можно выделить следующие виды устойчивости: а) слабая - при неизменной величине природного капитала растет численность населения; б) сильная - растущая или стабильная величина природного капитала на душу населения.

Одним из инструментов реализации экономической составляющей является бухгалтерский учет как информационная система, обеспечивающая формирование информации о природном капитале общества. В бухгалтерском учете фиксируются хозяйственные операции предприятия, осуществляемые с использованием природных ресурсов или приводящие к экологическим последствиям.

Социальная составляющая направлена на обеспечение стабильности социальных и культурных систем через справедливое распределение благ не только внутри одного поколения, но и между ними. Роль бухгалтерского учета в реализации социальной составляющей заключается в информационном обеспечении принятия решений по справедливому распределению ресурсов.

Экологическая составляющая призвана обеспечить целостность биологических и физических природных систем через сохранение способности к самовосстановлению и динамической адаптации таких систем к изменениям. Одним из главных информационных источников о количестве и качестве природных систем на микроэкономическом уровне может быть система бухгалтерского учета.

Недооценка любой из составляющих концепции устойчивого развития может привести к негативным последствиям. Например, активное развитие экономики страны при слабом развитии экологического и социального направлений является предпосылкой нарушения условий устойчивого развития. Ведь невозможно обеспечить улучшение условий жизни, если наращивание мощностей экономики не будет сопровождаться уменьшением техногенных нагрузок на человека и решением социальных проблем в жизни общества. Суть концепции - одновременное развитие трех составляющих устойчивого развития, то есть рост экономики с одновременным улучшением экологической ситуации и решением социальных вопросов.

В современных условиях решить проблему дисгармонии в отношениях человека с окружающей средой в рамках экономической методологии практически невозможно.

Основная причина — это процесс индивидуализации, который стимулировал стремление человека к выделению из среды. Человек предпочитает видеть себя отдельно от природы - он стремится властвовать над природой. Эти процессы начались довольно давно и, очевидно, будут продолжаться. Поэтому перед научным сообществом сегодня стоит задача не столько борьбы с экологическими проблемами современности, сколько устранение их причин и формирование необходимого основания для информационного прорыва, необходимого для трансформации мышления человека.

Закрепление принципа "господства" наложило серьезный отпечаток на построение экономических отношений. Как следствие, была сформирована экономическая традиция, которая легла в основу определения стоимости природных ресурсов. Длительное время они рассматривались как бесплатные дары, которые человек имеет право потреблять без каких-либо обязательств.

Закрепление такого отношения можно наблюдать в разработанной физиократами теории "чистого продукта". Несмотря на то, что представители этого экономического течения подчеркивали исключительную роль природы, в частности, земли в создании богатства. Сам же "чистый продукт" рассматривался как дар природы человеку. Кенэ Ф. считал, что "чистый продукт" создается не трудом самим по себе, а трудом в сочетании с землей, природой. Поскольку "чистый продукт" является даром природы, единственной его формой физиократы считали земельную ренту, которую фермеры и крестьяне вынуждены были полностью отдавать владельцам земли в виде арендной платы. Этим можно объяснить позицию Ф. Кенэ, который отметил, что "без человеческого труда земля не имеет никакой ценности" [7].

Таким образом, в экономической теории постепенно сформировался и закрепился стереотип отношения к окружающей природной среде, предусматривающий нивелирование ценности природных ресурсов, а также получил распространение вместе с развитием теории ренты и породил небрежное отношение к ним.

Еще одной составляющей ядра экономической традиции, которая закрепила небрежное отношение к окружающей природной среде является экономическая рациональность, которая распространилась и закрепилась в экономической теории и существенно повлияла на бухгалтерский учет. Априорность рациональной модели поведения человека закрепил Аристотель. Дальнейшее распространение рационального стиля мышления связано с исследованиями Ф. Бэкона, Т. Гоббса, И. Ньютона, а в экономической науке - с исследованиями А. Смита.

В конце XIX начале XX в. "характерная для машинного процесса дисциплина вынуждает к стандартизации поведения и познания окружающего мира, которая выражается в точных количественных соотношениях, и прививает навыки осмысления и объяснения фактов в контексте причинно-следственных связей, в том числе оценки силы, которая присуща фактам, вещам, связям и даже способностям человека. Метафизикой такого стиля мышления является материализм, а присущая ему точка зрения - цепь причинности... Такой менталитет наиболее распространился и закрепился в тех обществах, где достигнуты большие успехи в сфере машиностроения, которые являются одновременно и причиной и следствием машинного процесса" [8]. Добавив к этой характеристике стремительное развитие естественных наук, идея с рациональностью человеческого поведения является логичной и могла быть воспринята в то время как обоснование возможности существования "homo economicus".

Проблема заключается в последствиях, к которым привело распространения идеи о рациональности. Человек потерял огромное количество своих качеств. Он был лишен даже права на эмоции, которые расценивались как ограничения, стереотипы, которые мешали распространению "норм машинной эры", новых "финансовых стандартов".

Игнорирование экологических проблем обусловлено поведением человека, которое определялось стремлением к максимизации прибыли. Являясь основой поведения "homo economicus", экономическая рациональность оправдывает стремление к минимизации расходов, связанных с охраной и воспроизводством природных ресурсов.

Идея с рациональностью поведения субъектов микроэкономического уровня общественно-экономических отношений определила прагматический характер бухгалтерского учета. Признав ее как аксиому, исследователи начали ограничиваться микроэкономическим значением бухгалтерского учета. На этой основе появляется и начинает развиваться управленческий учет. Его возникновение можно объяснить задачами, которые появились в результате становления индустриального общества.

Основой индустриальной экономики стала масштабность производства, которая была необходима для эффективной конкуренции на рынке. Использование преимуществ масштабности обеспечил бухгалтерский учет. Развитие его методов, в частности, учета затрат и метода калькулирования, стало залогом эффективности предприятий индустриального общества. Так случилось, что бухгалтерский учет вооружил предприятия в их конкурентном противостоянии. Он выступил кирпичом, на котором был воздвигнут индустриальный экономический мир.

Использование бухгалтерского учета в части контроля и управления затратами, помогало минимизировать влияние неопределенности рынка, компенсируя тем самым убытки, связанные с транзакционными издержками. В результате начинают появляться и развиваться транснациональные компании, которые в последствии стали основными экономическими субъектами индустриальной системы, философией функционирования которой был экономический рост, ассоциирующийся с приростом экономических показателей как на микро- так и на макроэкономическом уровнях. Единственным обстоятельством, которое имело сдерживающее влияние на экономический рост, была постоянная положительная динамика населения Земли.

Таким образом, распространение принципа рациональности, следствием которого стало закрепление философии максимизации прибыли, способствовало развитию экономической традиции, закрепила небрежное отношение к окружающей природной среде. Поэтому последствия задекларированного экономического роста, в первую очередь, экологические, остались вне поля зрения ученых-теоретиков.

Учитывая то, что исследования в области бухгалтерского учета и их актуальность определяется как практическими вопросами, связанными с особенностями общественно-экономических отношений, так и изменениями в теоретических концепциях в области экономических исследований, распространение такой традиции имело серьезное влияние и на развитие бухгалтерского учета.

Среди прочего, это обусловлено тем, что задачи бухгалтерского учета зависят от детерминант ценностной ориентации (представления, знания, интересы, мотивы, потребности, идеалы, стереотипы), которые формируются на разных уровнях экономической системы (теоретический и функциональный) и, взаимодействуя, генерируют совокупность институциональных запросов.

Влияние институциональных запросов происходит через действие формальных (система нормативного регулирования) и неформальных (традиции, культура ведения бизнеса) институтов на систему бухгалтерского учета и проявляются в форме управленческих запросов.

Запрос на информацию, связанную с экологической деятельностью или экологическими последствиями, может быть обусловлен следующими причинами:

- причины-условия (кризисы, катастрофы и т.п.);
- экономические причины (недостаток ресурсов, кризисы и т.д.);
- рыночные причины (спрос на экологически чистую продукцию);
- развитие человеческого сознания (ощущения причастности к общему эволюционному процессу, ощущение целостности с природой).

Первые два вида причин влияют на владельца капитала, заставляя его учитывать внешние (природные) условия функционирования предприятия. Возникает объективная необходимость в экологической информации, которую может обеспечить система бухгалтерского учета.

Формирование запроса владельцем капитала (системой управления предприятия) под воздействием причин, связанных с развитием сознания является своеобразным индикатором развития общества, выражающееся в характере и организации общественно-экономических отношений. Основой такого запроса является человеческое отношение к окружающей природной среде. Эта проблема шире чем исключительно проблема потребления ресурсов. Это проблема менталитета, мышления, психологии, культуры.

Первые шаги в направлении решения экологических проблем сделаны в рамках институциональной теории. Для раннего институционализма категория "институция" служила своеобразным "тараном" в прорыве экономической теории в области междисциплинарных исследований, смежных с другими общественными науками. Она выступила теоретическим средством включения социального, исторического и культурного антропогенеза в плоскость экономической науки "переход от анализа" человека экономического "к всесторонности, универсальности" социального человека. Как стержень институциональных исследований эта категория воплощала противодействие со стороны гетеродоксии по отношению к преобладающей с конца XIX в. тенденции сужения предмета экономической науки в пределы абстрактно-формализованной "чистой" экономической теории, декларируемой представителями маржинализма и неоклассики [9]. Таким образом, институциональная теория, кроме всего прочего, позволяет освободить человека от "оков рациональности", в которые он попал в результате синтеза экономической теории и естественных наук.

Признание влияния общества на поведение субъекта бухгалтерского учета требует учитывать ценностный аспект знания, который определяется в философском знании в виде размышлений о этических, эстетических и экологических ценностях, о путях и тенденциях развития человечества. Это означает, что информация бухгалтерского учета, которая со временем трансформируется в знания, является результатом не только абстрактно-теоретической и практической деятельности, связанной с ведением бухгалтерского учета, но и выражением ценностных установок и ориентаций.

Понимание ценностей, формирующих индивида, является основой, которая позволит найти лучшие варианты для его развития, развития будущих поколений и позволит очертить предпосылки формирования отношения субъекта к свободе выбора, являющейся ключевым вопросом при реализации положений концепции устойчивого развития.

Умение понимать и пользоваться собственной идентичностью и ценностями, поможет сформировать свои представления о свободе выбора и ответственность, а также обеспечить тем самым надежную основу для реализации принципов устойчивого развития экономики Украины.

Соответственно, процесс использования методов бухгалтерского учета, направленный на формирование бухгалтерской информации, должен включать ценностные ориентации, которые являются составляющими экологического сознания, предусматривающими формальные и неформальные ограничения. Это позволит расширить знания о бухгалтерском учете, а также факторы, влияющие на его развитие, обогатив тем самым теорию бухгалтерского учета. Поэтому важно принимать во внимание теоретические положения, с помощью которых и в рамках которых происходит развитие теории бухгалтерского учета. Их сочетание создает пространство, в котором он функционирует и развивается.

Современная историческая перспектива не позволяет в полной мере оценить последствия влияния глобализации, а соответственно и ценностей, которые сформировались в результате этих процессов. Кроме того, сегодня наблюдается существенная их трансформация, изменение характера и формы реализации глобализации. В то же время, уже сегодня можно говорить о необходимости в расширении подходов и контекста исследования ряда вопросов, в частности формирования экологической ответственности как одной из главных ценностных установок.

Заклучение

Учитывая возможности синтеза экологии и экономики, сама жизненная необходимость становится основной причиной, которая побуждает человека учитывать, оценивать, а затем и отражать в бухгалтерском учете природные факторы в своей деятельности.

Чаще всего, деятельность предприятия сопровождается воздействием на окружающую среду. Поэтому возникает проблема в создании универсальной системы хозяйствования, основанной на концепции устойчивого развития, динамично включающуюся в существующую экосистему, не нарушая ее гармоничного функционирования. Именно эта система и является экологической деятельностью.

Основными направлениями экологической деятельности являются:

- освоение природных ресурсов, их добыча (или добычи полезных ископаемых), использование, воспроизводство и сохранение;
- негативное воздействие на окружающую среду (загрязнение воздуха, воды, почв, размещение отходов);
- собственно природоохранная деятельность предприятия как комплекс природоохранных мероприятий.

Считаем целесообразным для обозначения системы выявления, измерения, регистрации, накопления, обобщения, хранения и передачи информации пользователям о влиянии деятельности предприятия на окружающую природную среду применять понятие бухгалтерский учет экологической деятельности предприятия. Приведенное определение является приемлемым в связи с тем, что бухгалтерский учет экологической деятельности является составляющей системы бухгалтерского учета предприятия.

Бухгалтерский учет экологической деятельности должен формировать информацию о:

- наличии (в количественном и стоимостном измерителях), степень разработки и экологическое состояние (качество) природных ресурсов;
- наличии воздействий (положительных и отрицательных) предприятия на окружающую природную среду;
- осуществляемых мерах субъектом хозяйствования по охране окружающей среды, а также их эффективность.

Необходимость бухгалтерского отражения экологической деятельности обусловлена повышением внимания со стороны государства и общества к процессам воздействия предприятия на окружающую среду.

Отражение в бухгалтерском учете предприятия операций, связанных с его экологической деятельностью, позволит формировать информацию для налаживания экологического управления предприятием и обнародования ее с целью информирования общественности о результатах такой деятельности, является одним из факторов формирования делового имиджа предприятия.

С принятием концепции устойчивого развития, каждое предприятие может внести вклад в ее реализацию. Одним из мероприятий, которые этому способствуют, является информирование об экологической деятельности, обеспечивается системой бухгалтерского учета.

В условиях, когда не налажена система стандартизации и контроля за экологическими показателями деятельности, субъекты хозяйствования предпочитают уплату штрафов за нарушение экологических нормативов, чем доведению своих экологических параметров нормативам. Экологические нормативы не рассматриваются предприятиями как обязательные к исполнению, а такие, к уровню которых необходимо стремиться. Система стандартизации с отлаженным контролем призвана обеспечить соблюдение предприятиями установленных экологических нормативов через налаживание экологического управления.

Для совершенствования организации и управления природопользованием на уровне предприятия должна быть сформирована принципиально новая система управления окружающей средой. Система стандартов позволяет предприятию управлять совокупностью

воздействий на природную среду и приводить свою деятельность в соответствие различным требованиям. Информационным источником для управления является система бухгалтерского учета.

Библиография

1. Рейтинг стран по уровню экологии. URL: <http://nonews.co/directory/lists/countries/ecology> (дата звернення 05.06.2017 р.)
2. Environmental Performance Index. URL: <http://epi.yale.edu/country-rankings> (дата звернення 03.11.2016 р.).
3. Електронна енциклопедія. URL: <http://www.en.wikipedia.org/wiki>. (дата звернення 11.10.2016 р.). Офіційний сайт Держкомстату України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 03.11.2016 р.).
4. Програма дій по дальньому удосконаленню Повестки дня на XXI век: 11-е пленарне засідання ООН. 28 червня 1997 г. – 41 с. – С. 35.
5. Stępień M. Ekologiczne ukierunkowanie rachunkowości w krajach Europy zachodniej // Zeszyty naukowe akademii ekonomicznej w Krakowie. 1998. № 516. S. 35-51. с. 37.
6. Гиггс Г. Физиократы. Французские экономисты XVIII века; за ред. П.Б. Струве; [пер. с англ. О.Ю. Гофман]. С-Пб: Книжный магазин и контора изданий О.Н. Поповой, 1899. 116 с. С. 24.
7. Веблен Т. Теория делового предприятия; [пер. с англ.]. М.: Дело, 2007. 288 с. С. 55-56.
8. Гайдай Т.В. Інституція як інструмент інституційного економічного аналізу // Економічна теорія. 2006. № 2. С. 53-64, с. 58.

METHODS OF AUDIT OF OPERATIONS WITH ENVIRONMENTAL ASSETS AND OBLIGATIONS: MODERN STATE AND DEVELOPMENT

МЕТОДИКИ АУДИТА ОПЕРАЦИЙ С ЭКОЛОГИЧЕСКИМИ АКТИВАМИ И ОБЯЗАТЕЛЬСТВАМИ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ

CZU: 657.6:504(476)

MASKO Ludmila

PhD of Economics, Associate Professor, Polotsk State University, Novopolotsk, Belarus

E-mail: ludamasko@mail.ru

Abstract. The modern state of audit of environmental issues of accounting (financial) reporting of business entities is investigated in the article. Based on the application of an integrated approach to segmentation of accounting and reporting data, we propose methods for auditing transactions with environmental assets and liabilities, which will contribute to improving the quality of the work of the audit organization, the ability in full to reliably estimate the impact on environmental reporting of the entity being audited.

Keywords: environmental assets; environmental liabilities, audit of environmental issues, accounting reports, integrated approach, segmentation of information.

Introduction

In order to reduce the risk of material misstatement of the financial statements, the audit firm needs to implement an audit methodology that can provide sufficient evidence to establish the reliability of data on the environmental assets and liabilities of the entity being audited. The working documentation of the auditor should reflect all actions and conclusions regarding the environmental issues investigated during the audit of the organization. The reliability of audit information conducted by an independent and qualified professional increases the credibility of the organization's reports. However, at present there are no developed methods for auditing environmental assets and liabilities of the organization. The list of procedures for verifying the substantive environmental issues of the organization as set out in the Rules of Auditing "Accounting for Environmental Issues in the Audit of Accounting (Financial) Reporting" in the Republic of Belarus is not complete and exhaustive, in our view. It can lead to a decrease in the quality of the work of the audit firm, the inability to fully reliably assess the impact on the entity's reporting of environmental issues, the expression of inauthentic opinions in the audit report.

Main part

The approach to segmentation of accounting information influences the formation of the audit methodology of organizations. As such, literary sources include: on-object and (or) cyclic. Attention to these approaches in their work is paid by scientists: N.V. Parushina and S.P. Suvorov [1]; L.V. Gusarova [2]; R.N. Sungatullina and E.A. Klinov [3]; I.N. The rich [4]; HELL. Sheremet and V.P. Suiz [5]. As the P.Ya. Papkovskaya emphasizes "... relying on the substantive knowledge of the object of research ..." [6, p. 29] it is possible to implement a consistent set of control actions that form the audit methodology.

Based on the study of the essential content of each of the approaches to segmentation of accounting information that are used in the audit, and the advantages and disadvantages of these approaches, it can be concluded that they are integrated in the practice of auditing environmental issues. The results of the study justify the scheme of the proposed integrated approach when conducting an audit of environmental issues in the accounting reporting of organizations [7, p. 63-

75]. We believe that one of the components of environmental issues of the organization are environmental assets and liabilities reflected in the system of accounting accounts both on balance sheet accounts and off-balance accounts.

Taking into account the cyclical approach, the audit methodology for operations with environmental assets covers two business cycles: nature management and nature protection activities, as well as their subcycles. It is important to take into account that cycles (subcycles) contain various economic operations for long-term and short-term environmental assets, leading to their increase, reduction and use.

The cycle of nature use in the part of operations with environmental assets of the entity being audited will consist of sub-cycles by types of activity in the use of resources and objects of audit will be the operations:

- with long-term environmental assets of nature management (for example: resources of plant and animal origin, land plots, various rights to natural resources, equipment and installations for the use of water, subsoil, forests, acquired environmental assets from borrowed sources of financing (state support and non-repayable assistance) , capitalized costs of environmental management resources, etc.): receipt, disposal and transfer of long-term environmental assets of nature use.

- with short-term environmental assets of nature management (for example: resources of plant and animal origin as part of stocks, current costs for land and resource use for repairs, maintenance, landscaping, costs for land reclamation, payments under licenses and leases of resources nature use, etc.): receipt, use and disposal of short-term environmental assets of nature use.

- with environmental assets of nature management on off-balance sheet accounting (for example: current costs for land plots and nature management resources for repairs, maintenance, improvement and gardening, costs for land reclamation, payments under licenses and leases for nature use resources, etc.): receipt and disposal of environmental assets of nature use.

The cycle of environmental activities of the entity being audited in the part of operations with environmental assets will consist of sub-cycles and the objects of audit will be operations:

- with long-term environmental assets of nature protection activities (for example: equipment and installations for environmental protection activities that prevent or prevent pollution, various rights to environmental protection resources, acquired environmental assets from borrowed sources of financing (state support and non-repayable assistance), capitalized costs resources of nature protection measures, etc.), sub-cycle nature protection measures: receipt, disposal and ne emeschenie long-term environmental asset conservation.

- with short-term environmental assets of environmental activities (for example: current costs for repairing equipment and installations for environmental protection measures that prevent or prevent pollution of the environment, reserves for preventing or preventing environmental pollution, insurance for damages, fines, penalties for damages, etc. .) Sub-cycle Current environmental activities: receipt, use and disposal of short-term environmental assets of environmental activities .

- with environmental assets of environmental activities on off-balance sheet accounting (for example: current costs for repairing equipment and installations for environmental protection measures that prevent or prevent pollution of the environment, reserves for preventing or preventing environmental pollution, insurance for damages, fines, penalties for damages and others): receipt and disposal of environmental assets of nature protection activities.

We believe that the audit procedure should begin with the study of primary documents for the recording of transactions with environmental assets of nature management and (or) environmental activities. At the same time, the presence of title documents such as licenses, permits, etc. is established. Confirmation of the lawfulness and assessment of the reliability of these business transactions is carried out on the basis of studying the current regulatory and legislative provisions. The primary documents reflecting operations with environmental assets for these cycles include: invoices; invoices for internal movement; acts of reception and transmission; commissioning acts; inventory cards; acts on write-offs, etc. In this connection, it should be noted that the author's proposals for supplementing the details of inventory cards for recording fixed assets and intangible assets with information on the type of activity (nature use and nature protection activities) will allow

to identify environmental assets by cycles and sub-cycles of economic activities. The procedure for the audit of primary documents makes it possible to verify the timeliness of the assignment of environmental assets to materially responsible persons. For this purpose, inventory cards and contracts of material responsibility are verified. During the audit, special attention is paid to the presence of blots and erasures in them, in order to establish the reliability of the accounting records in the accounting registers for transactions with environmental assets.

Further, an analysis of analytical and synthetic accounting is performed based on data from registers, which reflect transactions with environmental assets in cycles and sub-cycles of economic activity. At the same time, information is used to study the working chart of the accounts of the audited entity for the purpose of analyzing the system of analytical accounting of environmental assets. Sources of information when checking the analytical and synthetic accounting of environmental assets are: statements of analytical and synthetic accounting for accounts 01, 02, 03, 04, 05, 06, 07, 08, 20, 23, 25, 26, 58, 97, 98; the registers recommended by the author for the accounts: 97 "Expenses of future periods"; 019 "Long-term and short-term environmental assets"; "The register of current environmental assets"; inventory inventories; magazines - orders; references; Main book; surplus - balance balance, etc. The registers developed by the author ensure the completeness of the reflection of transactions with environmental assets by cycles and sub-cycles on analytical accounts. Segmented cycles, sub-cycles of audit, the proposed scheme for building accounting accounts on the basis of sub-accounts and analytical accounting accounts reconcile the accounting of environmental assets in relation to the accounts of environmental liabilities.

In conclusion, the turnovers on synthetic accounts are checked against the data of the General Ledger and the balance of payments. From the completeness of the reflection of information on transactions with environmental assets in the accounts of accounting depends reliability of reporting indicators.

The methodology for auditing transactions with environmental liabilities is developed on the basis of the author's version of the formation of the necessary information base in the system of accounting accounts. As noted, taking into account the cyclical approach, the audit methodology for transactions with environmental liabilities covers two cycles of management: nature management and nature protection activities and their sub-cycles that will contain various economic operations for long-term and short-term environmental liabilities, leading to their increase, reduction, repayment and use .

The cycle of nature management in the part of operations with environmental obligations of the audited entity includes sub-cycles by types of activity in the use of resources. This predetermines the following facts of economic activity as objects of audit:

- with long-term environmental obligations of nature management (for example: long-term credit and loan commitments for the purchase of equipment and installations for the use of water, subsoil, forests, vegetable and animal resources and various rights to them, borrowed sources of financing for nature use obligations (state support and non-repayable assistance); liabilities in terms of capitalized costs of environmental management resources, etc.): origination, reduction, use and repayment term environmental obligations of nature use.

- short-term environmental obligations of nature management (for example: short-term credit and loan commitments for the purchase of equipment and installations for the use of water, subsoil, forests, vegetable and animal resources and various rights to them, obligations in terms of current costs of environmental resources, reserves for environmental protection liabilities of nature use, short-term liabilities for natural resources use taxes, etc.): the occurrence, reduction, use and repayment term environmental obligations of nature use.

- with environmental obligations of nature management on off-balance accounting (for example: reserves for covering environmental obligations of nature use): receipt and disposal of environmental obligations of nature use.

The cycle of environmental activities of the entity being audited in terms of transactions with environmental obligations will contain sub-cycles, the following business transactions will be the objects of audit:

- Long-term environmental obligations of environmental activities (for example: long-term credit and loan commitments for the purchase of equipment and environmental protection measures that preempt or prevent environmental pollution and various rights to them, debt financing sources for environmental liabilities (state support and non-repayable assistance), commitments in terms of capitalized costs for environmental protection resources, etc.), the sub-cycle of environmental protection nye event: the appearance, reducing the use and repayment of long-term environmental liabilities environmental activities.

- short-term environmental obligations of environmental activities (for example: short-term credit and loan commitments for the purchase of equipment and environmental protection facilities and various rights to them, obligations in respect of running costs for environmental activities, reserves for environmental liabilities of environmental activities, short-term liabilities for environmental taxes activity, etc.), sub-cycle current environmental activities: occurrence, reduction, use use and repayment of short-term environmental liabilities of nature protection activities.

- with environmental obligations of environmental activities on off-balance sheet accounting (for example: reserves to cover environmental obligations for environmental protection activities and current environmental activities): receipt and disposal of environmental obligations of environmental activities.

At first, the contractual discipline on the environmental obligations of the entity being audited is studied with a view to establishing the nature and content of each contract. In this regard, the primary documents for recording transactions with environmental obligations of nature management and (or) environmental activities are analyzed. When verifying the calculations on the merits, information on the formation, reduction and repayment of environmental obligations of analytical accounting is compared with the concluded contracts and their annexes.

Sources of audit evidence for the creation, reduction and settlement of environmental liabilities are such primary documents as: invoices; commodity waybills; consignment notes; certificates of work performed; bank statements with attachments; incoming and outgoing cash orders; expense reports. Particular attention is drawn to the presence in the primary documents of blots, erasures, corrections to establish the reliability and absence of errors in the accounting registers for transactions with environmental obligations. It is necessary to check the actual observance of the calculations, their form, documenting and reflection on the accounts of accounting.

It is necessary to use information on studying the working chart of accounts of the entity being audited with the purpose of analyzing the system of analytical recording of environmental liabilities, when checking the analytical and synthetic accounting according to the registers, which reflect transactions with environmental obligations for cycles and sub-cycles. In order to provide information support for the audit, the author has developed and presented a detailed structuring of the reporting of data on obligations in the context of individual subaccounts "Environmental liabilities" and the individual analytical accounts that are opened for them in the context of types of obligations.

The sources of information when verifying the analytical and synthetic accounting of environmental liabilities are: registers of tax accounting; statements of analytical and synthetic accounting for accounts 60, 65, 66, 67, 68, 76, 98; the recommended form of the register for off-balance sheet account 020 "Reserves to cover environmental liabilities"; inventory inventories; magazines - orders; references; Main book; surplus - balance balance, etc. The completeness of the reflection of transactions with environmental obligations on cycles and sub-cycles in analytical accounts is progressively tested. For this purpose, the turnover data on the debit and credit of the correspondent accounts are checked, the initial and final balance, off-balance accounts. Particular attention is drawn to the period of occurrence and settlement of environmental obligations, as well as to the availability of lawsuits recognized for the receipt or payment of penalties under contracts and to the budget. By segmented cycles, sub-cycles of audit, proposed scheme of structure of accounting accounts on the basis of sub-accounts and analytical accounting accounts are subject to audit of accounting of environmental liabilities in relation to environmental accounting accounts.

In conclusion, the turnover on synthetic accounts is checked against the data of the General Ledger and the balance of payments. The presented author's variants of methods for auditing

environmental assets and liabilities [7, p. 63-75] allow to identify the completeness and reliability of information on transactions with them, affecting in general the reporting indicators of the entity being audited.

However, in order to identify significant distortions in the accounting (financial) reporting on transactions with environmental assets and liabilities, we consider it necessary to improve the procedures for their substantive review, examples of which are contained in the Application to the Rules of Auditing "Accounting for environmental issues in the audit of accounting (financial) statements". Resolution of the Ministry of Finance of the Republic of Belarus № 142 of 28.09.2004 [8]. Recommended additions to the procedures for verifying the substantive environmental issues of the organization on transactions with environmental assets and liabilities are grouped by section and contain verification of the author's proposed primary accounting documents and registers for transactions with environmental assets and liabilities.

Conclusion

According to the results of the study, it can be concluded that the integrated use of developed methods for auditing environmental assets and liabilities, improving the list of substantive procedures will improve the quality of work of audit organizations, reliably assess the impact on environmental reporting of the entity being audited. All this will contribute to the expression of a reliable opinion of the auditor in the audit report.

A consistent set of control actions to audit transactions with environmental assets and liabilities forms a methodology aimed at testing the interconnected segments, thanks to which it is possible to obtain sufficient evidence. The proposed methods for auditing transactions with environmental assets and liabilities are a consistent set of control actions that provide sufficient evidence to establish the reliability of reporting data on environmental assets and liabilities of the audited organization and the expression of the professional opinion of the auditor.

Literature

1. Парушина, Н.В., Суворова С.П. Аудит : учебник / Н.В. Парушина, С.П. Суворова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ИД «ФОРУМ» : ИНФРА-М, 2013. – 288 с.
2. Гусарова, Л.В., «Особенности организации и методологии внутреннего и внешнего аудита а некоммерческих организациях»// Международный бухгалтерский учет, №17. 2011. – Электронный ресурс: <http://alt-x.narod.ru/DOC/13audit/0212oomv.htm>.
3. Сунгатуллина, Р.Н., Клинова Е.А. «Разработка программ аудита при циклическом подходе»// Инновационное развитие экономики, №2 (14). 2013. – С. 58-64
4. Богатая, И.Н. Практические аспекты формирования общей стратегии и методики аудиторской проверки в условиях глобального финансового кризиса. Электронный ресурс: <http://do.gendocs.ru/docs/index-190674.html>.
5. Шеремет, А.Д., Суйц В.П. Аудит: Учебник. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА – М, 2005. – 448 с. – (Классический университетский учебник).
6. Папковская, П.Я. Методология научных исследований: Курс лекций. – 3-е изд. – Мн.: ООО «Информпресс», 2007. – 184с.
7. Масько, Л.В. Методики аудита операций с экологическими активами и обязательствами / Л.В. Масько // Аудиторские ведомости. – 2014. –№ 4. – С. 63–75.
8. Правила аудиторской деятельности «Учет экологических вопросов при аудите бухгалтерской (финансовой) отчетности». Постановление Министерства финансов Республики Беларусь № 142 от 28.09.2004 года. (в ред. постановлений Минфина от 24.09.2007 N 140, от 08.06.2009 N 72, от 01.12.2010 N 146, от 10.12.2013 N 78,от 28.04.2015 N 23).

ANALIZA APORTULUI IMPOZITULUI PE VENIT LA FORMAREA VENITURILOR BUGETULUI PUBLIC NAȚIONAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF INCOME TAX IN THE CONSTITUTION OF NATIONAL PUBLIC BUDGET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

CZU: 336.226.1:336.14(478)

BURLEA Ecaterina¹, BALAN Igor²

^{1,2}ULIM, Republica Moldova

E-mails: ¹e_burlea@mail.ru, ²luibalan@mail.ru

Abstract. The main fiscal challenge for the year 2018 and the medium term for the Republic of Moldova is the further implementation of structural reforms; strengthening public finances and financial stability as key conditions for achieving the fiscal-fiscal sustainability objective by maintaining a national public budget deficit at sustainable level. In this respect, the authors aimed to appreciate the structure and dynamics of the income of the national public budget of the Republic of Moldova using various research methods (heuristic method, critical method, graphic method, etc.) so that it is possible to reflect the importance of the tax on income and at the same time its influence in the constitution of the fiscal revenues and the revenues of the national public budget.

Keywords: public budget, taxes, fees, income, dynamics.

JEL Classification: H600 National Budget, Deficit, and Debt: General

Introducere

Provocarea principală, sub aspect fiscal, pentru anul 2018 și pe termen mediu, pentru Republica Moldova, reprezintă implementarea în continuare a reformelor structurale; consolidarea finanțelor publice și a stabilității financiare drept condiții primordiale pentru atingerea obiectivului durabilității bugetar-fiscale, prin menținerea unui deficit al bugetului public național la nivel sustenabil, evitând riscurile legate de șocurile interne și externe, precum și dependența de asistența financiară [1].

În acest sens, autorii articolului și-au propus drept scop aprecierea structurii și dinamicii venitului bugetului public național al Republicii Moldova, utilizând diverse metode de cercetare (metoda euristică, metoda critică, metoda grafică etc.), astfel încât să fie posibil reflectarea importanței impozitului pe venit și totodată a influenței acestuia în constituirea veniturilor fiscale și a veniturilor bugetului public național.

Conținutul de bază

În vederea îndeplinirii sarcinilor de bază privind consolidarea finanțelor publice și a stabilității financiare, unele din măsurile de politică fiscală cu impact bugetar pentru anul 2018 care au fost planificate se referă la:

- majorarea mărimii tranșelor de venit impozabile, precum și a mărimii scutirii personale, scutirii anuale personale majore și scutirii anuale pentru persoanele întreținute la rata inflației;
- majorarea impozitului pe venitul de la persoanele fizice cetățeni din livrarea agenților economice a producției agricole;
- excluderea din mărfuri supuse accizelor a metalelor prețioase;
- majorarea cotei accizelor pentru produsele de tutun;
- majorarea cotei accizelor pentru produsele petroliere.

Veniturile bugetului public național în anul 2018 sunt în creștere față de anii precedenți. Bugetul de stat pentru anul 2018 s-a aprobat la venituri în sumă 36618500,0 mii lei și la cheltuieli în sumă de 41332400,0 mii lei, cu un deficit în sumă de 4713900,00 mii lei [3].

Pentru a aprecia dinamica de creștere atât a veniturilor bugetului public național, cât și a aportului impozitului pe venit la acumularea acestora, în continuare se propune a analiză în dinamică a indicatorilor aferenți veniturilor bugetare și a componenței structurale a acestora.

Spre exemplu, în figura de mai jos se prezintă componența structurală a venitului bugetului public executat deja pentru anul 2016:

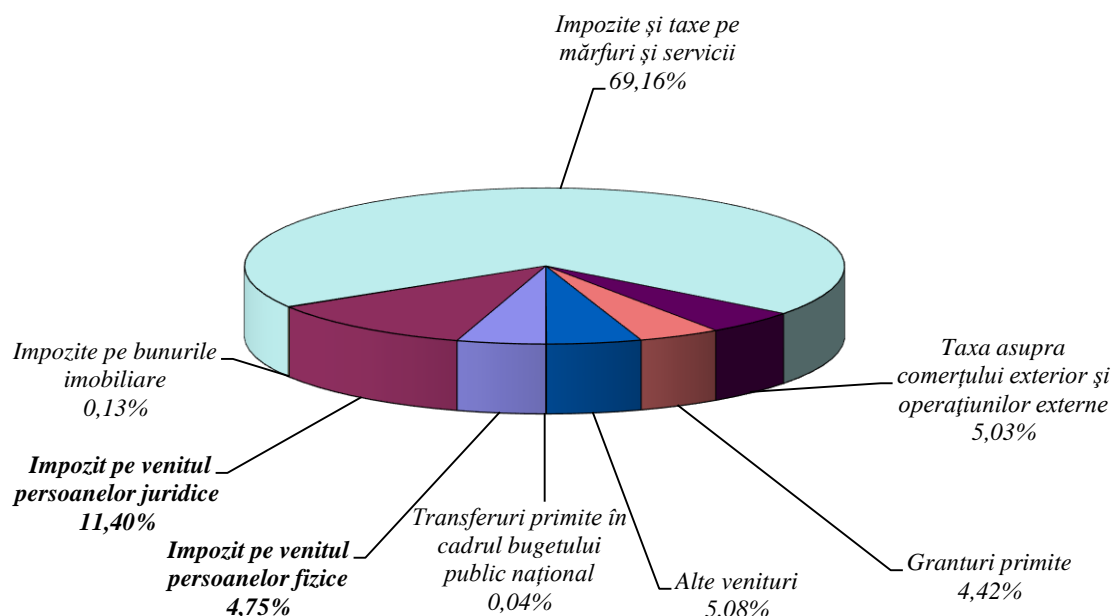

Fig. 1. Executarea bugetului public național în anul 2016, la categoria Venituri

Sursa: Elaborat de autor, adaptat după [5]

Figura de mai sus permite concluzionarea faptului că cota predominantă în structura veniturilor bugetare executate pentru anul 2016 au deținut-o veniturile din impozite și taxe pe mărfuri și servicii (69,16%); acestea la rândul lor fiind formate din venituri din TVA (14504,8 mil. lei), venituri din accize (4545,7 mil. lei), venituri din taxa pentru servicii specifice (12,7 mil. lei), venituri din taxe și plăți pentru utilizarea mărfurilor și pentru practicarea unor genuri de activitate (433,4 mil. lei). Totalul veniturilor din aceste impozite și taxe sunt cu 81,9 mil. lei mai mari la finele anului 2016 în comparația cu valoarea planificată la început de an.

Cu privire la impozitul pe venit se poate constata că veniturile din acesta au asigurat o cotă totală de 16,15%, înregistrând valoarea totală de 4663,4 mil. lei. Aceste venituri sunt la finele anului 2016 cu 37 mil. lei mai mici decât veniturile precizate spre încasare. Cota predominantă în structura acestora o au veniturile din impozitul pe venitul persoanelor juridice, și anume – 3291,8 mil. lei, acestea fiind la finele anului 2016 cu 23,8 mil. lei mai mari decât valoarea lor preconizată; pe când veniturile din impozitul pe venitul persoanelor fizice este cu 60,8 mil. lei mai mic decât valoarea precizată, înregistrând la finele anului valoarea totală de 1371,6 mil. lei.

În figura de mai jos se prezintă componența structurală a venitului bugetului public executat deja pentru anul 2017:

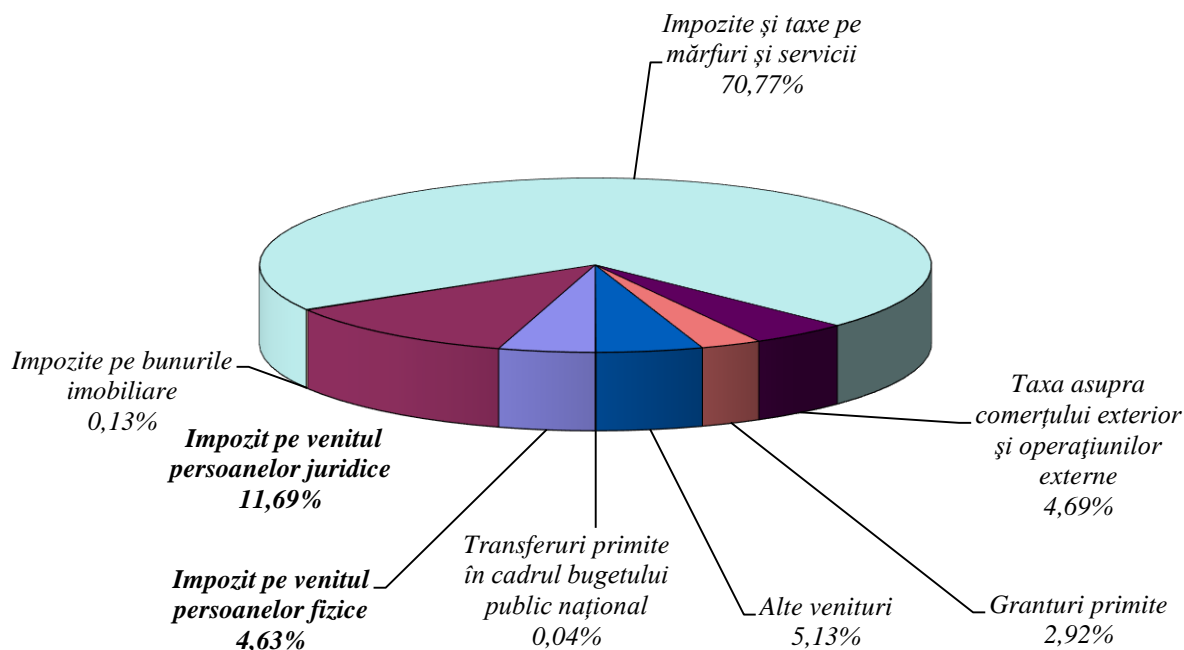

Fig. 2. Executarea bugetului public național în anul 2017, la categoria Venituri

Sursa: Elaborat de autor, adaptat după [6]

În comparație cu anul 2016, în anul 2017 se constată tendința de menținere a cotei maxime în structura veniturilor bugetului public național de către veniturile obținute din impozite și taxe pe mărfuri și servicii – 70,77% (cu o ușoară creștere spre finele anului 2017 în comparație cu anul 2016, cu 1,61%). Aceste venituri au constituit în anul 2017 – 24023,7 mil. lei, ceea ce constituie cu 377,5 mil. lei mai mult față de valoarea lor precizată pe parcursul anului, și cu 4051,3 mil. lei mai mult față de veniturile înregistrate pe parcursul anului 2016. Această majorare presupune venituri cu 20,3% mai mult în anul 2017 față de anul 2016 – o creștere destul de semnificativă.

Cu privire la veniturile acumulate la bugetul public național din contul impozitului pe venit, se constată că cota acestora a constituit – 16,32%, adică cu 0,17% mai mult în comparație cu anul 2016. Cantitativ, veniturile acumulate din acest impozit au constituit – 5541,6 mil. lei; cu 80,4 mil. lei mai puțin decât valoarea acestora precizată pe parcursul anului și cu 878,2 mil. lei mai mult în comparație cu anul precedent. Din nou, cota maximă în structura acestora este deținută de veniturile din impozitul pe venitul persoanelor juridice – 11,69% sau 3968,8 mil. lei, cu 119 mil. lei mai puțin decât valoarea lor precizată pe parcursul anului dar cu 677 mil. lei mai mult în comparație cu veniturile din aceeași categorie pentru anul 2016. Veniturile din impozitul pe venitul persoanelor fizice a constituit suma 1572,8 mil. lei, cu 38,6 mil. lei mai mult față de valoarea precizată a acestora și cu 201,2 mil. lei mai mult față de anul 2016.

Serviciul Fiscal de Stat în scopul realizării părții de venituri la bugetul public național, continuă dezvoltarea parteneriatului între SFS și contribuabili, susținând o activitate apropiată de cetățeni și mediul de afaceri.

Periodic sunt întreprinse măsuri legale de minimizare a restanțelor și este asigurată respectarea legislației fiscale în vigoare privind calcularea corectă, vărsarea deplină și la timp la buget a sumelor obligațiilor fiscale.

În acest context, a fost promovat spiritul de conformare voluntară a contribuabililor la prevederile legislației fiscale, fiind utilizată în acest scop o gamă largă de instrumente care au fost orientate în primul rând spre deservirea corectă a contribuabililor. În mare parte, anume aceste acțiuni au contribuit la majorarea veniturilor la bugetul public național, întărirea disciplinei financiare și combaterea activității ilicite.

Spre deosebire de anii 2016 și 2017, pentru anul 2018 se prognozează încasare a veniturilor la bugetul public național din impozitul pe venit în mărime totală de 15%, dintre care:

- 8% - din impozitul pe venit achitat de către persoanele juridice și
- 7% - din impozitul pe venit achitat de către persoanele fizice (vezi figura de mai jos).

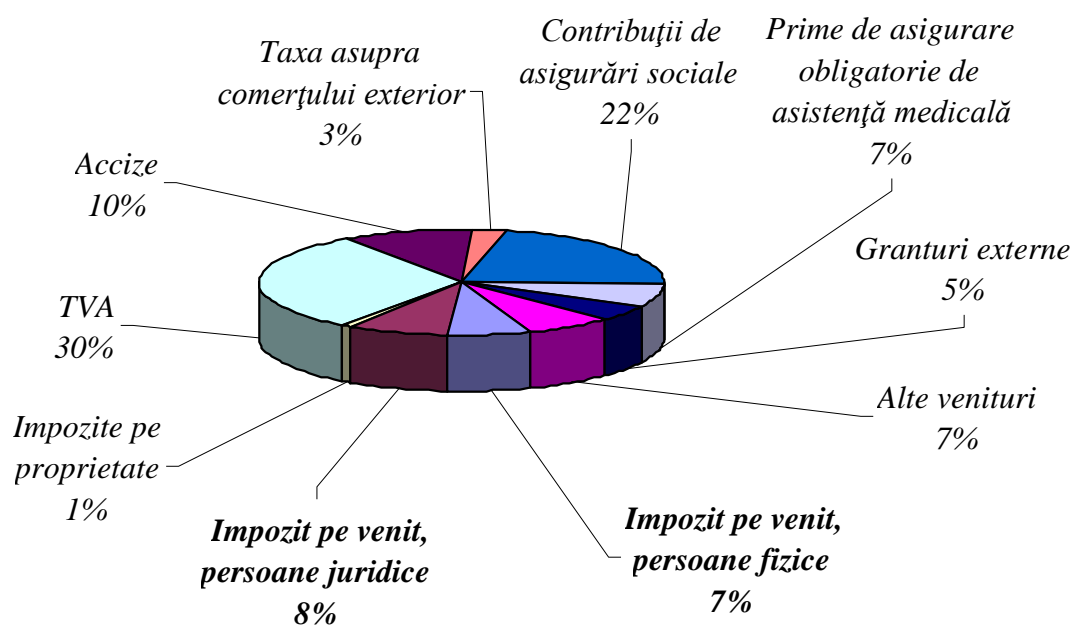

Fig. 3. Sursele de venituri ale bugetului public național, pentru anul 2018

Sursa: Elaborat de autor, adaptat după [1]

Deci, se constată că se urmărește în anul 2018 încasări în creștere a veniturilor atât din impozitul pe venitul persoanelor fizice, cât și din impozitul pe venitul persoanelor juridice; în cote procentuale – ritmul de majorare a veniturilor din încasarea impozitului pe venitul persoanelor fizice este superior ritmului de majorare a veniturilor din încasarea impozitului pe venitul persoanelor juridice.

Dinamica indicatorilor aferenți impozitării pe teritoriul Republicii Moldova pe parcursul ultimilor 9 ani sunt prezentați în tabelul 1.

Informația conținută în tabelul de mai sus permite concluzionarea faptului că începând cu anul 2012, în Republica Moldova se înregistrează o stabilitate privind cotele de impozitare atât a persoanelor fizice cât și a persoanelor juridice. În mare parte, schimbări se atestă cu privire la scutirile ce se acordă persoanelor fizice; pragului de impozitare; înlesnirilor fiscale acordate persoanelor juridice; bunurilor/serviciilor impuse sau nu diferitor taxe.

Concluzii

Achitarea și evidența plăților la bugetul public național pentru anul 2018 continuă să se efectueze prin sistemul trezorerial al Ministerului Finanțelor, în conformitate cu prevederilor Ordinului Ministerului Finanțelor nr. 158 din 22.12.2017 [4].

Printre modificările esențiale cu privire la impozitul pe venit pentru anul 2018 și modul de achitare a acestuia, se constată:

- majorarea cotei impozitului pe venit pentru persoane juridice subiecți ai sectorului IMM neplătitori de TVA – de la 3% la 4% [Codul fiscal];
- majorarea pragului de semnificație pentru impozitarea persoanelor fizice și întreprinzătorilor individuali (cu 7% sau 18%) de la 31140 lei în anul 2017 la 33000 lei în anul 2018;

Tabelul 1. Dinamica indicatorilor aferenți impozitării pe teritoriul Republicii Moldova

Tip indicator	Sursa de reglementare	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
<i>persoane juridice</i>	Art. 15 lit. b) CF	0%	0%	12% din venitul impozabil	12% din venitul impozabil	12% din venitul impozabil	12% din venitul impozabil	12% din venitul impozabil	12% din venitul impozabil	12% din venitul impozabil
<i>pentru agenții economici al căror venit a fost estimat în conformitate cu art.225 și 2251</i>	Art. 15 lit. d) CF	-	-	15 % din depășirea venitului estimat față de venitul brut înregistrat	15 % din depășirea venitului estimat față de venitul brut înregistrat	15 % din depășirea venitului estimat față de venitul brut înregistrat	15 % din depășirea venitului estimat față de venitul brut înregistrat	15 % din depășirea venitului estimat față de venitul brut înregistrat	15 % din depășirea venitului estimat față de venitul brut înregistrat	15 % din depășirea venitului estimat față de venitul brut înregistrat
<i>persoane juridice subiecți ai sectorului IMM neplătitori de TVA</i>	Art. 543 CF	-	-	3% din venitul din activitatea operațională	3% din venitul din activitatea operațională	3% din venitul din activitatea operațională	3% din venitul din activitatea operațională	3% din venitul din activitatea operațională	3% din venitul din activitatea operațională	4% din venitul din activitatea operațională
<i>gospodării țărănești (de fermier)</i>	Art. 15 lit. c) CF	-	-	7% din venitul impozabil	7% din venitul impozabil	7% din venitul impozabil	7% din venitul impozabil	7% din venitul impozabil	7% din venitul impozabil	7% din venitul impozabil
<i>persoane fizice și întreprinzători individuali</i>	Art. 15 lit. a) CF	7%-mai puțin de 25200 lei/ anual	7%-mai puțin de 25200 lei/ anual	7%-mai puțin de 25200 lei/ anual	7%-mai puțin de 26700 lei/ anual	7%-mai puțin de 27852 lei/ anual	7%-mai puțin de 29640 lei/ anual	7%-mai puțin de 29640 lei/ anual	7%-mai puțin de 31140 lei/ anual	7%-mai puțin de 33000 lei/ anual
		18%-mai mult de 25200 lei/ anual	18%-mai mult de 25200 lei/ anual	18%-mai mult de 25200 lei/ anual	18%-mai mult de 26700 lei/ anual	18%-mai mult de 27852 lei/ anual	18%-mai mult de 29640 lei/ anual	18%-mai mult de 29640 lei/ anual	18%-mai mult de 31140 lei/ anual	18%-mai mult de 33000 lei/ anual

Sursa: Elaborat de autor, în baza legislației în vigoare.

- posibilitatea achitării, începând cu 01.01.2018, a obligațiilor fiscale la bugetul public național prin intermediul Contului unic, în baza Notei de plată generate de SIA „Contul curent al contribuabilului”.

Stingerea obligațiilor fiscale prin compensare, precum și restituirea mijloacelor la conturile contribuabililor a plăților administrate de către organele Serviciului Fiscal de Stat se vor efectua în conformitate cu prevederile Regulamentului privind stingerea obligației fiscale prin compensare și/sau restituirea mijloacelor bănești, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.235 din 19.04.2017 [2].

Bibliografie

1. Bugetul pentru cetățeni 2018. [Accesat la 28 februarie 2018]. Disponibil: <<http://mf.gov.md/sites/default/files/Buget%20Cetateni%202018.pdf>>.
2. Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului privind stingerea obligației fiscale prin compensare și/sau restituirea mijloacelor bănești. Nr.235 din 19.04.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 127.
3. Legea bugetului de stat pentru anul 2018. Nr. 289 din 15.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 464-470.

4. Ordinul Ministerului Finanțelor cu privire la modul de achitare și evidență a plăților la bugetul public național prin sistemul trezorerial al Ministerului Finanțelor în anul 2018. Nr. 158 din 22.12.2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 451-463.
5. Raport privind executarea bugetului de stat în anul 2016, la situația din 31 decembrie 2016. [Accesat la 07 martie 2018]. Disponibil: <<http://mf.gov.md/ro/content/raport-privind-executarea-bugetului-public-national-pe-anul-2016>>.
6. Raport privind executarea bugetului de stat în anul 2017, la situația din 31 decembrie 2017. [Accesat la 28 februarie 2018]. Disponibil: <<http://mf.gov.md/ro/content/raport-privind-executarea-bugetului-de-stat-la-situa%C8%9Bia-din-31-decembrie-2017>>.

INCURSIUNI EVOLUTIVE ȘI CONCEPTUALE PRIVIND ORGANIZAREA CONTROLULUI INTERN MANAGERIAL LA NIVELUL ENTITĂȚILOR PUBLICE DIN ROMÂNIA

EVOLUTIONARY AND CONCEPTUAL INCURSIONS ON THE ORGANIZATION OF INTERNAL MANAGERIAL CONTROL AT THE LEVEL OF PUBLIC ENTITIES IN ROMANIA

CZU: 005.584.1(498)

RĂVDAN Gabriela Alisie¹, MIHAILA Svetlana²

¹Curtea de Conturi a României, Camera de Conturi Iași, str. Sarariei 189, Iași, România;

²Academia de Studii Economice din Moldova, Chișinău, str. B. Bodoni 61, Republica Moldova

E-mail: ¹*gabriela.ravdan@yahoo.com*; ²*sv_mihaila@yahoo.com*

Abstract. In this article, we have proposed an approach to the evolution of internal control from international to national, and we have also analyzed the definitions of internal control from several perspectives as **an integral part of the modern governance system**. In this context, improved concepts over time have also been illustrated, giving them wider applicability and greater availability for the development and efficiency of public institutions through internal control. At the same time, there was presented an examination of the functioning of the internal managerial control, according to the COSO model, as well as the relationship between the components of the COSO model and the overall objectives of internal control.

The research is based on the examination of the national and international literature, but the primary consideration was the examination of the normative and legislative framework in order to identify some gaps.

Key words: internal managerial control, public institutions, internal/managerial control standards, corporate governance.

JEL Classifications: M40, M41.

Introducere

Punctele de plecare care au stat la baza abordării ipotezelor se referă la: aspectele definiției privind controlul intern la nivelul instituțiilor publice, conceptele cheie, delimitări, definiții, dintr-o varietate mare de surse, atât la nivel național, cât și la nivel internațional, controlul intern fiind văzut drept un instrument eficient de administrare a riscurilor în cadrul procesului de guvernanță corporativă a entităților publice.

Controlul intern este reprezentat de orice măsură luată de conducere în vederea îmbunătățirii gestionării riscurilor la care este expusă entitatea și a creșterii probabilităților ca scopurile și obiectivele stabilite să fie îndeplinite [12, p.6].

Deoarece este o noțiune relativ nouă pentru România, ne-am propus o investigație mai amplă, anume pentru a identifica anumite lacune cât și pentru a formula careva direcții de perfecționare.

Actualitatea și importanța temei rezidă din modificările normative și legislative din ultimul timp în România, cu scopul armonizării acestora la practicile internaționale. Astfel, cercetarea se bazează pe examinarea literaturii de specialitate naționale, cât și internaționale, dar primordial fiind examinarea cadrului normativ și legislativ din România.

Rezultate și discuții. Scurt istoric și reflecții asupra noțiunii de control intern

Etimologia cuvântului control provine din expresia latinească „*contra rolus*”, prin care se înțelege „verificarea unui act duplicat după original” [4, p.6].

Controlul în accepțiunea lui semantică reprezintă o „analiză permanentă sau periodică a unei activități, a unei situații pentru a urmări mersul ei și pentru a lua măsuri de îmbunătățire”. În același timp, controlul semnifică o supraveghere continuă morală și materială, ca și stăpânirea unei activități, a unei situații [3]. În literatura de specialitate străină se regăsesc diverse accepțiuni a acestei noțiuni, astfel:

- în *accepțiunea francofonă* „controlul este o verificare, o inspecție atentă a corectitudinii unui act” [5].
- în *accepțiunea anglo-saxonă* „controlul este acțiunea de supraveghere a cuiva, a ceva, o examinare minuțioasă sau puterea de a conduce ca un instrument de reglementare a unui mecanism” [13].

Controlul a evoluat și evoluează continuu prin apariția tipologiilor noi de control datorită mediului în care funcționează și care se află, la rândul său, într-o continuă mișcare, prin perfecționarea relațiilor economice și permanenta evoluție a economiei de piață. Totodată, e de menționat faptul că, în literatura de specialitate există mai multe *tipologii ale controlului*, unde se ia în considerare complexitatea operațiunilor care se circumscriu în sfera de cuprindere a controlului. Astfel *din punct de vedere al exercitării* acestuia este:

- *controlul intern*, care cuprinde ansamblul controalelor din interiorul entității;
- *controlul extern*, care cuprinde totalitatea controalelor care se adresează entităților, din afara acesteia [4, p. 53-64].

Efectuând o analiză a literaturii de specialitate naționale, putem constata o diversitate de opinii în raport cu conceptul de control intern.

Astfel, *Ordinul Experților Contabili din Franța (1977)*, definesc controlul intern, „ca totalitatea măsurilor care contribuie la deținerea controlului asupra întreprinderii. Are drept scop, pe de o parte, asigurarea protecției patrimoniului și calitatea informației, iar, pe de altă parte aplicarea instrucțiunilor conducerii și favorizarea îmbunătățirii performanțelor. Se manifestă prin organizarea metodelor și procedurilor fiecărei activități a întreprinderii, pentru a-i menține perenitatea” [11, p. 25]. Iar, *Institutul American al Contabililor Publici Certificați (1978)*, susține că, „controlul intern este format din planurile de organizare și din toate metodele și procedurile adoptate în interiorul unei întreprinderi pentru a-i proteja activele, pentru a controla exactitatea informațiilor furnizate de către contabilitate, pentru a crește randamentul și a asigura aplicarea instrucțiunilor conducerii” [12, p.7]. Pe când, *Comitetul Consultativ de Contabilitate din Marea Britanie (1978)*, menționează că „controlul intern cuprinde totalitatea sistemelor de control, financiare și de altă natură, implementate de către conducere pentru a putea desfășura afacerile întreprinderii într-o manieră ordonată și eficace, pentru a asigura respectarea politicilor de gestiune, pentru a proteja activele și pentru a garanta, pe cât posibil, exactitatea și completitudinea informațiilor înregistrate” [12, p.6-7]. *Cartea Albă a reformei manageriale în cadrul serviciilor Comisiei Europene* definește controlul intern precum că, „acoperă totalitatea politicilor și procedurilor concepute și implementate de către managementul organizației, pentru a asigura: atingerea obiectivelor acelei organizații într-un mod economic, eficient și eficace, respectarea regulilor externe și a politicilor și regulilor managementului, protejarea bunurilor și a informațiilor, prevenirea și depistarea fraudelor și greșelilor, precum și calitatea documentelor de contabilitate și producerea în timp util de informații de încredere referitoare la segmentul financiar și de management”.

La nivel internațional definiția controlului intern mai larg recunoscută este formulată de *Comitetul Entităților Publice de Sponsorizare a Comisiei Treadway S.U.A. (1992, Modelul COSO)*, definește „controlul intern ca un proces implementat de consiliul de administrație, conducere și alți membrii ai personalului unei entități, care își propune să furnizeze o asigurare rezonabilă cu privire la atingerea următoarelor obiective: eficacitatea și eficiența funcționării, fiabilitatea informațiilor financiare, respectarea legilor și regulamentelor”, care a creat și un cadru de control, elaborat pentru a coordona sistemul de control încât să răspundă cerințelor managementului riscurilor”. Iar, *Institutul Canadian al Contabililor Autorizați (1995 Modelul COCO)*, susțin că, „controlul intern este ansamblul elementelor unei organizații (inclusiv resursele, sistemele, procesele, cultura, structura și sarcinile) care, în mod colectiv, îi ajută pe oameni să realizeze obiectivele entității publice, grupate

în trei categorii: eficacitatea și eficiența funcționării; fiabilitatea informației interne și externe; respectarea legilor, regulamentelor și politicilor interne”.

Conform *INTOSAI (Organizația Internațională a Instituțiilor Supreme de Audit)*, „controlul intern este un instrument managerial utilizat pentru a furniza o asigurare rezonabilă că obiectivele managementului sunt îndeplinite”. Potrivit Standardelor Internaționale de Audit, emise de *Consiliul pentru Standarde Internaționale de Audit și Asigurare (IAASB) al Federației Internaționale a Contabililor (IFAC)*, controlul intern este definit ca „procesul conceput, implementat și menținut de către persoanele însărcinate cu guvernanta, conducere și alte categorii de personal cu scopul de a furniza o asigurare rezonabilă privind îndeplinirea obiectivelor unei entități cu privire la credibilitatea raportării financiare, eficiența și eficacitatea operațiunilor și conformitatea cu legile și reglementările aplicabile. Termenul de „controale” face referire la orice aspecte ale uneia sau mai multor componente ale controlului intern.” Astfel, conform *Cărții Galbene a Comisiei Europene* controlul intern modern „este orientat spre transparență, responsabilități clare, metodologie și standarde armonizate la nivelul Uniunii Europene. Transparența reprezintă manifestarea principiului de guvernare care ține de responsabilitatea pe care societatea civilă a desemnat o/atribuit o administrației statului pentru a crește veniturile și a efectua cheltuieli în numele/interesul său [16]. Transparența presupune că deciziile luate și implementarea acestora este în concordanță cu regulile și normele existente, implicând circulația liberă a informației și disponibilitatea acesteia celor care sunt vizați de deciziile în cauză și implementarea acestora. Informația este comprehensivă și furnizată în forme și prin mijloace ușor inteligibile [1, p.20].

Trebuie menționat că, în fiecare fază de dezvoltare, controlul intern a cunoscut o diversificare a conceptelor, obiectivelor și funcțiilor acesteia ca știință în cadrul activității economice. Din definițiile de mai sus, se observă că unii califică controlul intern ca proces managerial, alții ca un instrument managerial sau ansamblul de elemente a unei organizații, etc. Însă, un lucru este comun și clar că, controlul intern stabilește *obiective* cu privire la: *eficiență și eficacitate (performanțe)*, *fiabilitate informații (raportare)*, *conformitate cu cadrul normativ*.

Deși, în ultimii 30 de ani au fost formulate numeroase definiții ale controlului intern, în ceea ce privește esențialul, suntem de acord că este vorba de „**un ansamblu de elemente concrete implementate de către responsabilii de la toate nivelele ierarhice în scopul deținerii controlului asupra funcționării globale a entității publice, precum și a desfășurării fiecărei activități a acesteia pentru ca obiectivele fixate să fie atinse**”.

Astfel, „*scopul* organizării controlului intern este, de a oferi o asigurare responsabilă împotriva riscurilor și nu o asigurare absolută, de la controlul intern conducerea entității așteaptă asigurări rezonabile bazate pe evaluarea riscurilor, prin concentrarea pe cele trei principii ale performanței (economicitate, eficiență și eficacitate). În organizarea controlului intern se impune o mare flexibilitate, deoarece nu se pot da reguli pentru fiecare situație întâlnită și de asemenea, o regulă dacă nu este de actualitate sau este prea rigidă obstrucționează procesul și conduce la ineficacitate [7, p.304-305].

Iar necesitatea implementării controlului intern s-a impus în cadrul entităților publice din România după 1989. Desigur, procesul de implementare a **principiilor anglo-saxone ale controlului intern**, acceptate de Comisia Europeană a fost dificil și de durată, România demarând un proces legislativ pentru pregătirea entităților publice în vederea implementării noului sistem de control intern.

Astfel, începând din 1999, în sistemul de control românesc, este introdus „**controlul intern și audit intern**” pentru entitățile publice, ceea ce a impus necesitatea unor clarificări ale conceptelor și practicii în domeniu.

În România, definiția recunoscută a controlului intern în sectorul public este cea reglementată de Ordonanța Guvernului [3], *privind controlul intern și controlul financiar preventiv, republicată, respectiv* „controlul intern reprezintă ansamblul formelor de control exercitate la nivelul entității publice, inclusiv auditul intern, stabilite de conducere în concordanță cu obiectivele acesteia și cu reglementările legale, în vederea asigurării administrării fondurilor în mod economic, eficient și eficace; acesta include, de asemenea, structurile organizatorice, metodele și procedurile”.

Deși încă din anul 1999, prin publicarea OUG nr. 119/1999, s-a început reglementarea controlului intern la nivelul entităților publice din România, abia în anul 2005 odată cu intrarea în vigoare a OMFP nr. 946/2005, pentru aprobarea *Codului controlului intern, cuprinzând standardele de control intern/managerial la entitățile publice și pentru dezvoltarea sistemelor de control intern/managerial*, a devenit obligatorie.

Componentele controlului intern conform INTOSAI GOV 9100 „Linii Directoare pentru standardele de Control Intern în Sectorul Public”

În anul 2001, la Congresul Organizației Internaționale a Instituțiilor Supreme de Audit (INTOSAI) s-a decis actualizarea Liniilor directoare INTOSAI pentru standardele de control intern în sectorul public, emise inițial în anul 1992, prin introducerea tuturor aspectelor evolutive din domeniul controlului intern dar și integrarea unor elemente ale modelului COSO.

Prin integrarea acestui model COSO în Liniile directoare (activitate care a fost realizată de către grupul operativ al Comitetului Standardelor de Control Intern al INTOSAI) s-a încercat obținerea unei înțelegeri unitare a modului în care funcționează noul sistem de control intern, de către reprezentanții Instituțiilor Supreme de Audit.

Liniile directoare INTOSAI pentru standardele de control intern în sectorul public [16], fac parte din categoria INTOSAI GOV (ghid/îndrumar pentru bună guvernare) și sunt considerate extrem de utile atât managerilor din instituțiile publice care trebuie să implementeze sistemul de control intern, cât și auditorilor publici externi (din cadrul Curții de Conturi a României), care trebuie să cunoască acest sistem și să îl evalueze.

Utilizarea unor linii directoare comune pentru dezvoltarea unor standarde de control intern permit națiunilor să înțeleagă în mod unitar și să comunice acest nivel de asigurare și încredere altor națiuni, afaceri și organizații.

Astfel, s-a încercat dobândirea unei percepții unitare a modului în care funcționează noul sistem de control intern, de către reprezentanții Instituțiilor Supreme de Audit.

În anul 2001 Comisia Europeană a introdus 24 de standarde de control [2] completate de un set de cerințe de bază care ar trebui să stea la baza sistemului de control intern al fiecărui serviciu.

În anul 2007 Comisia Europeană și-a revizuit cadrul de control intern, reducând numărul standardelor la 16. Astfel, Cadrul COSO din 2013 a introdus 17 principii care sunt necesare pentru eficacitatea controlului intern, cadru care se bazează pe conceptele de guvernare. Iar, în anul 2016, Comisia Europeană și-a actualizat cadrul de control intern, pentru a-l alinia la Cadrul COSO 2013.

Potrivit Liniilor directoare INTOSAI privind standardele de control intern în sectorul public (INTOSAI GOV 9100), *controlul intern este format din cinci componente interdependente* [6, p.7], reprezentate în figura 1, cunoscute sub denumirea de **Cubul COSO**.

- **Mediul de control adecvat** presupune „o definire clară a responsabilităților, resurse și proceduri adecvate, modalități și sisteme de informare, instrumente și practici corespunzătoare”.
- **Evaluarea riscului** presupune crearea unui „sistem care să analizeze, pe de o parte, principalele riscuri identificate în ceea ce privește obiectivele entității, iar pe de altă parte, să asigure existența procedurilor de gestionare adecvate a riscurilor identificate”.
- **Activitățile de control** reprezintă „activitățile corespunzătoare de control pentru fiecare proces, concepute astfel încât să asigure reducerea riscurilor care pot afecta realizarea obiectivelor entității”.
- **Informarea și comunicarea** presupune „difuzarea internă de informații pertinente, fiabile, a căror cunoaștere permite fiecăruia să-și exercite responsabilitățile”.
- **Monitorizarea** implică „o supraveghere permanentă a dispozitivului de control intern, precum și o examinare a modului de funcționare.

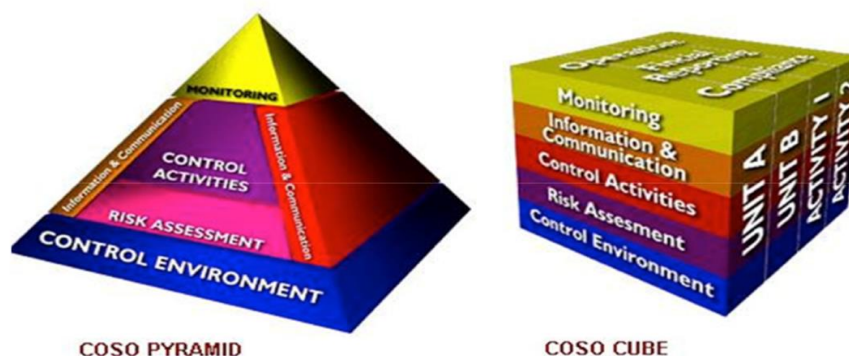

Fig. 1. Componentele modelului COSO

Sursa: elaborat de autori și preluate din INTOSAI GOV 9100[16]

Organizarea sistemului de control intern managerial în entitățile publice

În România, începând din anul 2005, odată cu intrarea în vigoare a Codului controlului intern, cuprinzând standardele de control intern/managerial la entitățile publice și pentru dezvoltarea sistemelor de control intern/managerial [9], procesul de proiectare și implementare a sistemului de control intern în cadrul fiecărei entități publice a devenit obligatoriu.

Conform prescripțiilor COSO din anul 1992 menținute și în cadrul revizuit COSO din 2013, au fost preluate cele cinci elemente ale controlului intern, stabilindu-se, în baza lor „25 de standarde de management” aplicabile entităților publice, ca ulterior, în anul 2015 să apară sub inițiativa Secretariatului General al Guvernului prin Direcția Control Intern Managerial și Relații Interinstituționale, Codul controlului intern managerial al entităților publice [8] ce stabilește 16 standarde de control intern managerial.

Astfel, managerii publici/ordonatorii de credite, precum și celelalte persoane care ocupă o funcție de conducere în entitatea publică, sunt responsabile pentru crearea și funcționarea unui sistem de control intern care să dea o asigurare rezonabilă că *obiectivele entității vor fi atinse*.

Există, astfel o relație directă între obiectivele generale (*ceea ce își propune să realizeze o instituție*) și cele cinci componente ale controlului intern (*ceea ce este necesar pentru a le atinge*):

- ✚ **Mediul de control** - etică și integritate; atribuții, funcții, sarcini; competența și performanță; structură organizatorică;
- ✚ **Performanțe și managementul riscurilor** - obiective; planificare; monitorizarea performanțelor; managementul riscului;
- ✚ **Activități de control** - proceduri; supraveghere; continuitatea activității;
- ✚ **Informare și comunicarea** – informarea și comunicarea, gestionarea documentelor; raportarea contabilă și financiară;
- ✚ **Evaluare și audit** - evaluarea sistemului de control intern managerial; auditul intern.

Astfel, că obiective generale ale controlului intern au fost identificate:

- **răspundere** (raportare),
- **conformitate** (cu legile și reglementările),
- **operațiuni** (sistematice, cu caracter etic, economice și eficiente) și
- **protejarea resurselor**, și *relația acestora cu cele cinci componente ale controlului intern sunt reprezentate în figura 2 [1, p.14].*

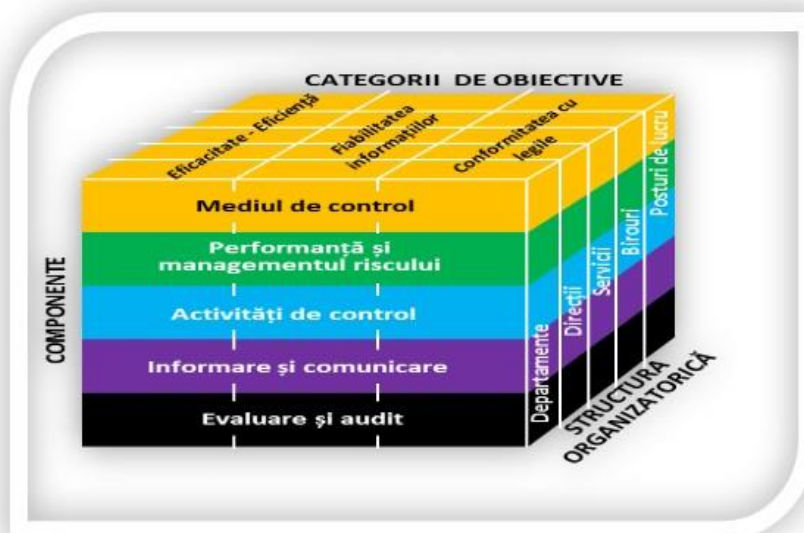

Fig. 2. Relația dintre cele 5 componente ale modelului COSO și obiectivele generale ale controlului intern

Sursa: elaborat de autori după [1, p.14]

În conformitate cu actele normative și legislația în domeniu, controlul intern managerial este în responsabilitatea conducătorilor entităților publice, care au obligația proiectării, implementării și dezvoltării continue a acestuia.

Astfel, entitatea publică își organizează propriul sistem de control intern managerial adaptat la specificul și dimensiunea acesteia, în funcție de particularitățile cadrului legal de organizare și de funcționare, precum și de standardele de control intern managerial și prin conducătorii entităților publice dispune măsurile necesare pentru constituirea a două structuri interne [8] precum urmează:

- + **Comisia de Monitorizare** – pentru monitorizarea, coordonarea și îndrumarea metodologică a implementării și dezvoltării sistemului de control intern managerial;
- + **Echipa de Gestionare a Riscurilor** - în vederea gestionării riscurilor la nivelul entității publice.

În conformitate cu Ordinul Secretarului General al Guvernului nr. 400/2015 pentru aprobarea *Codului controlului intern managerial al entităților publice*, cu modificările și completările ulterioare, „Sistemul de control intern managerial al oricărei entități publice operează cu o diversitate de procedee, mijloace, acțiuni, dispoziții, care privesc toate aspectele legate de activitățile entității”.

Acest ansamblu de elemente este stabilit și implementat de conducerea entității, pentru a-i permite acesteia deținerea unui bun control asupra funcționării entității în ansamblul ei reprezintă *Instrumentarul de control intern managerial* - identificat a fi alcătuit din șase grupe mari precum: **obiective, mijloace, sistem informațional, organizare, proceduri și control**.

Entitățile publice, în procesul de implementare și dezvoltare a sistemului de control intern managerial, în conformitate cu prevederile Ordinul Secretarului General al Guvernului nr. 400/2015, cu modificările și completările ulterioare, pot parcurge o *serie de etape* conform standardelor de control intern managerial, etape ce sunt evaluate pe parcursul derulării misiunilor de verificare și îndrumare metodologică, în conformitate cu Ordinul Secretarului General al Guvernului nr. 201/2016, după cum urmează:

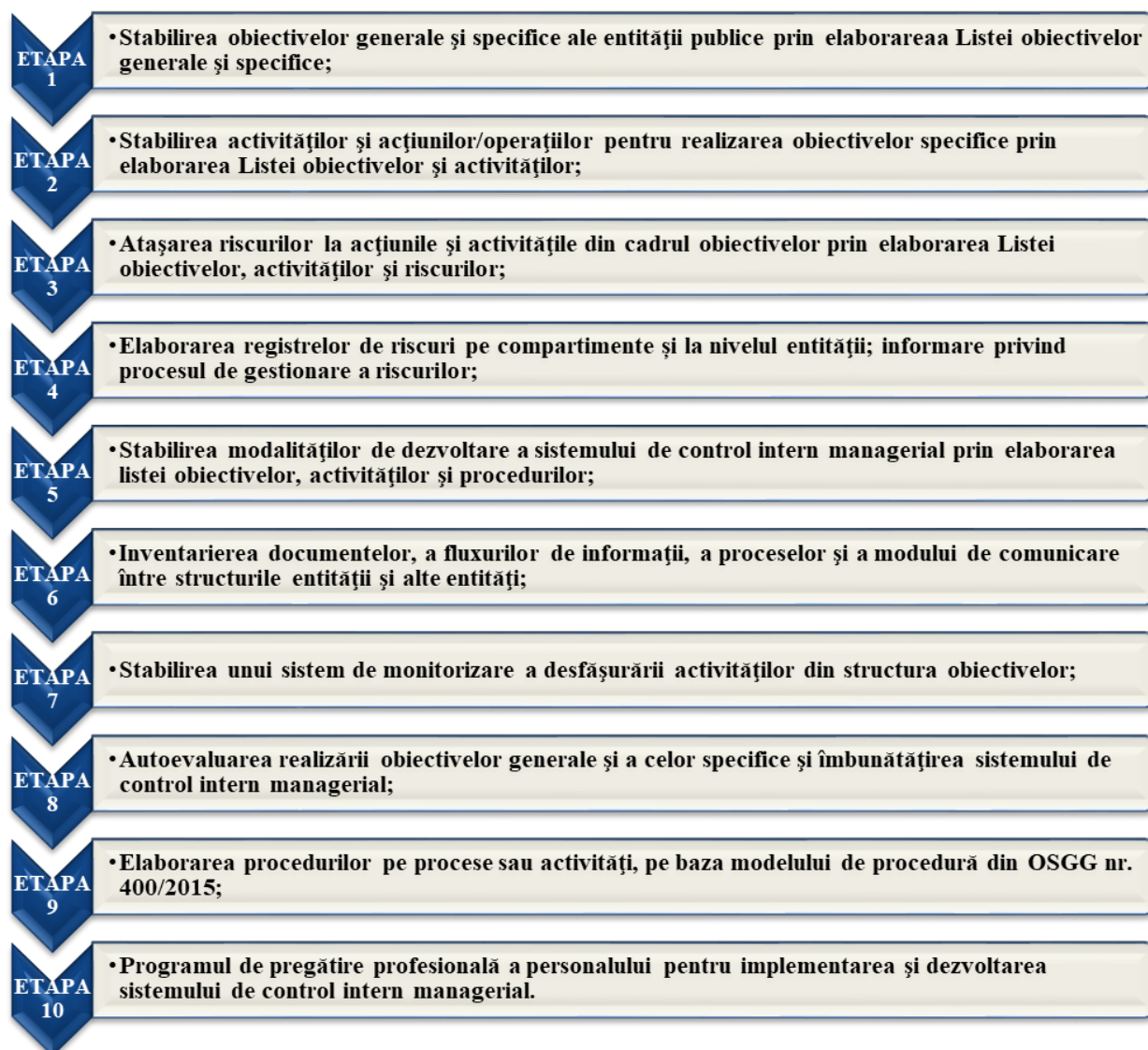

Fig. 3. Etapele parcurse de entitățile publice în procesul de implementare și dezvoltare a sistemului de control intern managerial

Sursa elaborat de autori

Un sistem de control este astfel conceput încât, să poată sprijini conducerea unei entități publice, în gestionarea operațiunilor efectuate pentru atingerea obiectivelor organizației, gestionarea activităților sale, prin metode mai eficiente de pe fiecare nivel al entității.

Implementarea sistemului de control intern managerial, nu este un proiect care se încheie, ci este un proces complex în permanentă dezvoltare a ansamblului de politici, proceduri concepute și implementate de către managementul și personalul entității publice, în vederea furnizării unei asigurări rezonabile pentru:

- ✚ atingerea obiectivelor într-un mod economic, eficient și eficace;
- ✚ respectarea regulilor externe și a politicilor și regulilor managementului;
- ✚ protejarea bunurilor și informațiilor;
- ✚ prevenirea și depistarea fraudelor și greșelilor.

Controlul intern este acum utilizat pe scară largă în cadrul sistemelor de guvernare, iar părțile interesate cer rezultate mai bune de calitate, responsabilitate și transparență, dar și un control suplu și debirocratizat, care să permită conducerii entității publice să „controleze” mai puțin, însă să „dețină controlul” funcționării acesteia.

Reformele de-a lungul timpului și creșterea profesionalismului demonstrează caracterul dinamic al controlului public intern.

Din analiza modului de implementare a Sistemului de control intern managerial (SCIM), la nivelul ordonatorilor atât de la nivel central cât și de la nivel teritorial, se constată că procesul este în plină desfășurare, cu un grad ridicat de implementare a standardelor de control intern la nivelul ordonatorilor principali de credite din cadrul aparatului central.

Pentru entitățile de mici dimensiuni, această implementare se realizează cu dificultăți, cel mai adesea aceasta este formală, personalul și ordonatorii de credite neînțelegând suficient rolul sistemului de control intern, activitatea de control intern nefiind pe deplin percepută ca un instrument managerial utilizat pentru a furniza o asigurare rezonabilă că obiectivele entității sunt îndeplinite, iar resursele umane și financiare sunt bine folosite.

Concluzie

Deși se depun eforturi pentru implementarea adecvată a sistemului de control intern managerial la nivelul entităților publice, acesta este, deocamdată, un proces care mai necesită eforturi, totodată trebuie îmbunătățit atât modul de verificare pe verticală a procesului de implementare a sistemului de control intern managerial, dar și modul de cooperare între ordonatorii principali de credite cu entitățile din subordine pentru a exista o abordare unitară.

În concluzie, controlul intern este un proces, o sumă de activități care [12, p.9]:

- înainte de acțiune orientează (*când și cum trebuie făcut*);
- în cursul desfășurării acțiunilor ajută (*previne, aprobă, monitorizează*);
- după desfășurarea acțiunii evaluează (*procedurile aplicate și rezultatele obținute*).

Bibliografie

1. Curtea de Conturi, „Ghid de evaluare a sistemului de control intern în entitățile publice”, 2011, <http://www.curteadeconturi.ro/Regulamente/GHIDCONTROLINTERN.pdf>
2. Curtea europeană de conturi, Guvernanța în cadrul Comisiei Europene, https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-court-auditors_ro
3. Dicționarul explicativ al limbii române, Ed. Academiei, București, 1975.
4. Ghiță M., Controlul financiar componentă a mecanismului economiei de piață, Editura Universitaria, Craiova, 1995.
5. Le petit Larousse - Dictionaire encyclopedique, Paris, Larousse, 1975.
6. Îndrumar-Evaluarea controlului intern în scopul realizării misiunilor de audit public intern, Ministerul Finanțelor Publice-Unitatea centrală de armonizare pentru auditul public intern, București 2014.
7. Năstase M., Zecheru V., „Managementul „obiect” de audit intern”, Editura Economică, București 2005, pp. 304-305.
8. Ordinul Secretarului General al Guvernului nr. 400 din 12 iunie 2015 pentru aprobarea Codului controlului intern managerial al entităților publice, cu modificările și completările ulterioare.
9. OMFP nr.946/2005, pentru aprobarea Codului controlului intern, cuprinzând standardele de control intern/managerial la entitățile publice și pentru dezvoltarea sistemelor de control intern/managerial.
10. Ordonanța Guvernului nr. 119/1999 privind controlul intern/managerial și controlul financiar preventiv, republicată, cu modificările și completările ulterioare, https://www.isjsalaj.ro/scim/OSGG_400-SCIM-prezentare.pdf
11. Ordinul Experților Contabili din Franța, Le controle interne dans les collectivites locales, Paris, 1977.
12. Oprean I., Control și audit intern, Cluj-Napoca, 2010, http://file.ucdc.ro/cursuri/21_2_5416_Control_si_audit_intern_Prof_dr_Ioan_Oprean.pdf
13. The New Merriam - Webster Dictionary, Springfield, Massachusetts, Merriam-Webster Inc, Publishers, 1989
14. <http://www.intosai.org/about-us.html>
15. <http://www.intosai.org/en/issai-executive-summaries/view/article/intosai-gov-9100-guidelines-for-internal-control-standards-for-the-public-sector.html>
16. https://www.isjsalaj.ro/scim/OSGG_400-SCIM-prezentare.pdf
17. <https://dokumen.tips/documents/suport-curs-crearea-imaginii-unitatii-administrativ-teritoriale-ver2.html>

UNELE ASPECTE FISCALE ȘI CONTABILE PRIVIND ACTIVITATEA INDEPENDENTĂ

SOME FISCAL AND ACCOUNTING ASPECTS OF INDEPENDENT ACTIVITY

CZU: 347.7:334.722.1(478)

BĂDICU Galina

Dr. conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

E-mail: badicu.galina@ase.md

Abstract. The objective of this article is to provide the relevant general information regarding the independent business carried out by a resident individual, namely: the tax regime, the particularities of the trade in the case of independent activity, the procedure for recording and reporting the independent activity, accounting matters. The actuality of the researched subject is determined by the implementation of a new simplified fiscal regime, which aims to support the individuals to initiate their own business. In this context, there are normative changes in the field of accounting, which oblige independent individuals to keep accounting in a simplified form. The research was carried out on the basis of a review of the regulatory framework of taxation and accounting, using the comparative method, which allowed us to identify the differences between the full and simplified fiscal tax regime. Also, through the method of analysis of specialized literature and normative and legislative acts in the field, which allowed us to analyze the content of the issues.

Keywords: self-employment, natural person, business activity by a resident individual, simplified tax regime, simplified accounting.

JEL Classifications: M41

Introducere

Comercianții-persoane fizice optează în continuare să activeze în bază de patentă și nu prea sunt interesați să se înregistreze în calitate de persoane fizice ce desfășoară activități independente.

Legea cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative nr. 281 din 16.12.2016 a operat completări în Codul Fiscal, printre care, și **inclusiunea ca contribuabili persoanele fizice rezidente care, fără a constitui o formă organizatorico-juridică, desfășoară activitate independentă în domeniul comerțului cu amănuntul** [6]. Completarea dată, are drept scop susținerea persoanelor fizice în vederea inițierii de către acestea a propriei afaceri și reprezintă o treaptă intermediară a afacerii, de la care cetățeanul urmează să progreseze odată cu dezvoltarea afacerii la formele organizatorico-juridice stabilite de lege, cum ar fi *întreprinzători individuali, societăți cu răspundere limitată etc. Aceasta înlocuiește patenta de întreprinzător*. Începând cu 1 ianuarie 2017 până la 31 decembrie 2018 în domeniul comerțului cu amănuntul în baza patentei de întreprinzător desfășoară activitate numai persoanele fizice-cetățeni titularii de patentă care, la data de 31 decembrie 2016, au deținut patente pentru activitățile specificate la pozițiile 1.1 și 1.2 din anexa la Legea nr. 93-XIV din 15 iulie 1998 cu privire la patenta de întreprinzător [7].

Actualmente, în literatura de specialitate autohtonă, nu sunt cercetate sub aspect complex prevederile fiscalității și contabilității privind activitatea independentă, deoarece este un subiect destul de recent. În acest context, studiul de față **își propune** o investigație amplă, în plan teoretic și aplicativ, în vederea identificării problemelor privind activitatea independentă de comerț desfășurată de către o persoană fizică rezidentă și fundamentării direcțiilor de perfecționare, conform cerințelor existente.

Importanța și actualitatea cercetării, în acest aspect, sunt condiționate de modificările în domeniul fiscalității, contabilității, asigurărilor etc. În plus, tema cercetării se încadrează în

conjunctura reformei și modificării fiscalității și contabilității în vederea adaptării acestora la practicile europeană și internațională.

Pentru a realiza și pune în valoare scopul cercetării, au fost stabilite următoarele **obiective**:

- ✓ examinarea teoretică a conținutului economic a noțiunii de activitate independentă;
- ✓ identificarea subiecților ai impunerii ce desfășoară activitatea independentă;
- ✓ specificarea particularităților comerțului în cazul activității independente;
- ✓ delimitarea și examinarea aspectelor fiscale și contabile privind activitatea independentă;
- ✓ studiul și sinteza rapoartelor ce trebuie prezentate de persoana fizică ce desfășoară activitate independentă.

Supportul direct al investigațiilor l-au constituit actele legislative și normative ale RM în domeniul fiscalității și contabilității, inerente activității independente, informații publicate pe paginile oficiale ale Ministerului Finanțelor și Serviciului Fiscal de Stat.

Rezultate și discuții

Atunci când alegem forma afacerii este important să luăm în considerare toate caracteristicile specifice și să reflectăm asupra a ceea ce ni se potrivește nouă și situației noastre cel mai bine. Conform Codului Civil, capitolul I, ne sunt puse la dispoziție următoarele afaceri în calitate de persoană fizică: *întreprindere individuală, gospodărie țărănească, activitate profesională, patentă de întreprinzător* [1]. Recent, în legislația fiscală a apărut o nouă activitate ce poate fi desfășurată de persoana fizică - *activitate independentă*.

Amintim, că prin introducerea la categoria „contribuabili” a persoanele fizice ce desfășoară activitate independentă în domeniul comerțului, *s-a urmărit înlocuirea patentei de întreprinzător*.

Astfel, desfășurarea activităților de comerț cu amănuntul la tarabe, tejghele, în chioșcuri (gherete), pavilioane și din autovehicule, precum și comerțul cu produse alimentare și mărfuri ușor alterabile autohtone *se permite* până în data de 31 decembrie 2018. Prevederea este valabilă doar pentru titularii de patentă care, la data de 31 decembrie 2016, dețineau patente pentru activitățile respective. *Patenta poate fi obținută în continuare, însă, pentru alte categorii de activități*.

Acest fapt, poate fi confirmat prin completarea Codului fiscal cu un nou capitol (*în Titlul II, Capitolul 10²*) ce se referă la regimul fiscal stabilit pentru persoanele fizice ce desfășoară activității independente [2] introdus prin Legea nr. 281 din 16.12.2016 [6], care a intrat în vigoare din 01.01.2017. Regimul fiscal respectiv se aplică numai activităților independente desfășurate în domeniul comerțului cu amănuntul (*cu excepția mărfurilor supuse accizelor*). **În așa fel, activitățile independente de comerț nu pot fi desfășurate în baza patentei de întreprinzător.**

Conform art. 5, pct. 36¹ din Codul Fiscal, se consideră **activitate independentă** - activitatea de comerț desfășurată de către o persoană fizică rezidentă doar în mod individual, fără a constitui o formă organizatorico-juridică, în urma desfășurării cărora se obține venit [2].

Din definiția prezentată, rezultă că persoanele fizice pot să desfășoare independent activități de comerț cu alte persoane fizice, *fără a înregistra o entitate*. La aceste activități se referă: comerțul cu amănuntul la tarabe, tejghele, în chioșcuri (gherete), pavilioane și din autovehicule, precum și comerțul cu produse alimentare și mărfuri ușor alterabile autohtone etc. Evident, comerțul mărfurilor (*mărfuri nealimentare, produse fabricate și ambalate de producător, legume și fructe proaspete, alte mărfuri permise de lege*) se va desfășura în piețe agricole, locuri autorizate de către autoritățile locale, alte locuri amenajate, cu condiția notificării primăriei localității (*locurile permise prin regulamentul consiliului local de desfășurare a comerțului în teritoriu*).

În opinia noastră, riscurile asumate de persoana fizică în desfășurarea activității independente pot fi de natură profesională și economică, cum ar fi: incapacitatea de adaptare la timp și cu cele mai mici costuri la variațiile mediului economico-social, variabilitatea rezultatului financiar, deteriorarea situației financiare, în funcție de specificul activității etc.

Evident, atunci când inițiam o afacere, este important să aflăm dacă este nevoie de autorizație, de înregistrare sau să facem alte notificări la orice autoritate publică. Acest lucru poate implica cerințe

speciale cu privire la: persoana fizică sau juridică, ca operator al afacerii; sediul persoanei juridice; însăși afacerea etc.

Cadrul juridic și fiscal de autorizare a activității individuale este reglementat de Codul fiscal. Activitatea independentă se efectuează printr-un sistem simplificat de înregistrare. Pentru a-și înregistra activitatea independentă, persoana fizică trebuie să depună o cerere la subdiviziunea Serviciului Fiscal de Stat în a cărei rază teritorială de deservire își are adresa de domiciliu [2, art. 69⁷(2)]. Dovadă a înregistrării fiscale servește confirmarea luării în evidență fiscală [2, art. 69¹³(3)].

Concomitent, activitatea de comerț urmează a fi desfășurată cu utilizarea obligatorie a mașinii de casă și control cu memorie fiscală (MCC) [2, art. 69⁸(2)]. Ținem să reamintim că încasările bănești în numerar se efectuează prin intermediul dispozitivelor și sistemelor pentru înregistrarea operațiunilor cu numerar, respectând reglementările aprobate de Guvern, inclusiv Lista genurilor de activitate al căror specific permite efectuarea încasărilor bănești în numerar fără aplicarea mașinilor de casă și de control. Informații detaliate putem găsi în Hotărârea Guvernului cu privire la aplicarea mașinilor de casă și control cu memorie fiscală pentru efectuarea decontărilor în numerar nr.474 din 28.04.1998, cu modificările ulterioare [3]. Modul de înregistrare al mașinilor de casă și control în cazul activității independente este unul simplificat, prin aceeași cerere ce trebuie depusă la subdiviziunea Serviciului Fiscal de Stat în a cărei rază teritorială de deservire își are adresa de domiciliu.

Conform prevederilor capitolului 10² din Codul fiscal, regimul fiscal al persoanelor fizice ce desfășoară activitate independentă stabilește doar înregistrarea și încetarea activității independente [2].

În acest context, prevederile Legii nr. 220-XVI din 19 octombrie 2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali reglementează suspendarea, reluarea activității doar în cazul contribuabililor cu statut de persoană juridică [8]. Astfel, rezultă că legislația în vigoare **nu prevede regimul de suspendare a activității desfășurate de persoane fizice**, inclusiv și a activității independente.

Contribuabilul care a încetat activitatea este obligat, în termen de 5 zile de la adoptarea unei astfel de decizii, să prezinte o informație la subdiviziunea Serviciului Fiscal de Stat, cu anexarea obligatorie a Declarației cu privire la impozitul pe venit din activități independente [2, art. 69⁷(3)].

În viziunea Ministerului Finanțe, persoanele fizice ce desfășoară activități independente de comerț cu alte persoane fizice, fără a constitui o formă organizatorico-juridică a activității de antreprenariat, urmează să dezvolte afacerea și, ulterior, să se înregistreze sub o formă de organizare juridică, prevăzută de legislație.

Orice persoană fizică care practică activitatea independentă se prezintă în raporturile fiscale în calitate de contribuabil. Ca contribuabil are obligația de a prezenta în termenul stabilit organului fiscal dări de seamă privind impozitele calculate.

În acest context, menționăm că în conformitate cu prevederile art. 69⁷ din Codul fiscal, în calitate de subiecți ai impunerii sunt persoanele fizice rezidente care **obțin venituri din activitățile independente desfășurate în domeniul comerțului cu amănuntul (cu excepția mărfurilor supuse accizelor) în sumă ce nu depășește 600 000 lei într-o perioadă fiscală** [2, art. 69⁷]. **Cota impozitului pe venit constituie 1% din obiectul impunerii, dar nu mai puțin de 3 000 de lei** [2, art. 69¹¹].

Calcularea impozitului se efectuează anual, iar achitarea la buget în rate, trimestrial, până la data de 25 a lunii următoare trimestrului corespunzător, la contul trezorerial de venituri al bugetului unității administrativ-teritoriale conform adresei de domiciliu/reședință a contribuabilului. Din punct de vedere al raportării fiscale, persoana fizică care desfășoară activitate independentă, prezintă Declarația cu privire la impozitul pe venit (Forma AI 17), nu mai târziu de data de 25 martie a anului următor perioadei fiscale de declarare [2, art. 69¹²(4)].

În prima perioadă fiscală, contribuabilul este în drept să diminueze suma impozitului pe venit datorat cu suma cheltuielilor suportate pentru procurarea mașinii de casă și de control utilizate în activitate [2, art. 69¹¹]. *Din prevederile Codului Fiscal, rezultă că obligația utilizării mașinii de casă*

și de control nu va avea un impact financiar asupra contribuabililor, deoarece procurarea mașinilor de casă și control se va finanța din contul bugetului.

Persoanele fizice care vor desfășura activități independente se vor scuti de taxele locale privind amenajarea teritoriului și pentru unitățile de comerț și/sau prestări servicii. La fel, acestei categorii de contribuabili i se va acorda dreptul să importe mărfuri în scopul desfășurării activităților independente de comerț. La efectuarea importurilor se vor achita toate taxele și drepturile de import. Importul se va permite doar pentru mărfurile utilizate în activitatea desfășurată.

De asemenea, contribuabilii vor avea obligația ținerii contabilității cheltuielilor și veniturilor într-o formă simplă. Acest sistem de evidență este unul simplificat și nu trebuie confundat cu sistemul contabil în partidă simplă aplicat de către celelalte categorii de agenți economici, deoarece, conform art. 2 din Legea contabilității nr. 113/2007, prevederile acesteia nu se răspândesc asupra persoanelor care desfășoară activitatea independentă [5]. Ministerul Finanțelor urmează să stabilească în acest sens indicații metodice simplificate. Este de remarcat, că Indicațiile metodice de evidență a cheltuielilor și veniturilor în partidă simplă pentru persoanele care practică activitate independentă urmează a fi aprobate în cel mai scurt timp. Astfel, Ministerul Finanțelor a înaintat modificări și completări la Ordinul nr.2 din 9 ianuarie 2017. Prin aceasta, urmează a fi elaborate indicații metodice întru reglementarea specificului ținerii evidenței veniturilor și cheltuielilor în scopuri fiscale de către persoanele ce desfășoară activități independente (conform cap.10² din titlul II al CF). Indicațiile elaborate vor descrie modul de întocmire și completare a unui Registru-jurnal, în care persoana fizică, care desfășoară activități independente în domeniul comerțului cu amănuntul, cu excepția mărfurilor supuse accizelor, va înregistra veniturile și cheltuielile aferente activității [12].

În scopul practicării activității independente, în temeiul Ordinului Serviciului Fiscal de Stat nr. 13/2017, persoanele respective vor putea achiziționa de la Serviciul Fiscal de Stat următoarele formulare:

- ✓ *actul de achiziție a mărfurilor* - pentru documentarea achizițiilor pe care le vor efectua de la persoane fizice;
- ✓ *bonul de plată* - pentru documentarea vânzărilor efectuate în cazul când utilizarea MCC este temporar imposibilă (*din cauza defectării, deconectării rețelei electrice etc.*) [13].

Alte documente primare cu regim special nu vor fi oferite persoanelor fizice care desfășoară activitate independentă.

În cazul returnării mărfurilor de către persoana fizică care desfășoară activitate independentă, agentul economic - furnizor are obligația de a întocmi documentul primar cu regim special factura fiscală cu semnul minus, în modul general stabilit.

Persoanele fizice ce desfășoară activități independente în domeniul comerțului cu amănuntul, cu excepția comerțului cu mărfuri supuse accizelor și sunt înregistrate în modul stabilit la Serviciul Fiscal de Stat, potrivit art. 26 al Legii nr. 489-XIV din 08.07.1999 privind sistemul public de asigurări sociale **sunt obligate** în termen de 10 zile de la data înregistrării să se înregistreze în calitate de plătitori de contribuții la bugetul asigurărilor sociale de stat la subdiviziunea teritorială a Casei Naționale unde își au adresa juridică [10].

Potrivit prevederilor ordinului Ministerului Finanțelor nr. 158 din 22.12.2017 cu privire la modul de achitare și evidență a plăților la bugetul public național prin sistemul trezorerial al Ministerului Finanțelor în anul 2018 [11], mărimea contribuției de asigurări sociale de stat obligatorii pentru persoanele fizice care desfășoară activități independente în domeniul comerțului cu amănuntul, specificată la punctul 1.6 din anexa nr. 3 la Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2018 nr. 281 din 15.12.2017, virează contribuția anuală pentru asigurarea individuală în sumă de 8 424 lei. Termenul de virare a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii este lunar, câte 1/12 din suma anuală, până la data de 25 a lunii următoare lunii de gestiune. Conform legislației, tipurile prestațiilor sociale asigurate a persoanelor fizice sunt: pensia minimă pentru limită de vârstă și ajutorul de deces [4].

În continuare, se propune o prezentare comparativă a aspectelor contabile și fiscale privind activitatea independentă și activitatea în baza patentei de întreprinzător.

Concluzii

În baza studiului realizat, am atestat faptul că persoana fizică poate desfășura comerțul cu amănuntul - **activitate independentă**, ca alternativă la patenta de întreprinzător. Odată cu intrarea în vigoare a amendamentelor la Legea nr. 231/2010 cu privire la comerțul interior [9], activitatea independentă poate fi lansată prin metoda depunerii unei cereri la subdiviziunea Serviciului Fiscal de Stat în a cărei rază teritorială de deservire își are adresa de domiciliu. Urmare acestor modificări legale, afacerea în comerț cu amănuntul poate fi lansată într-o zi.

Tabelul 1. Aspecte generale ale activității independente vis-a-vis de activitatea în baza patentei de întreprinzător

Activitatea independentă	Cerințe	Activitatea în baza patentei de întreprinzător
Fără a constitui o formă organizatorico-juridică pentru desfășurarea activității (art. 69 ⁷ , Codul Fiscal).	Formă organizatorico-juridică a activității	Nu impune înregistrarea de stat a titularului acesteia. (art. 3, Legea nr. 93 din 15.07.1998 cu privire la patenta de întreprinzător).
Prin depunerea unei cerere la subdiviziunea Serviciului Fiscal de Stat în a cărei rază teritorială de deservire își are adresa de domiciliu	Înregistrarea	Prin obținerea patentei la subdiviziunea Serviciului Fiscal de Stat în a cărei rază teritorială de deservire își are adresa de domiciliu
Forma simplificată , conform modului stabilit de Ministerul Finanțelor (urmează a fi aprobată). Contribuabilii vor aplica contabilitatea de casă în conformitate cu art. 44 alin.(2), Codul Fiscal. În scopuri fiscale, contribuabilii sânt obligați să țină evidența vânzărilor și procurărilor. (art. 69 ⁸ , Codul Fiscal).	Forma de organizare a contabilității	Nu se extind cerințele privind ținerea evidenței contabile și financiare (art. 3, Legea nr. 93 din 15.07.1998 cu privire la patenta de întreprinzător).
Este interzisă angajarea de personal	Alt personal auxiliar	Este interzisă angajarea de personal
În scopuri fiscale, contribuabilii sânt obligați să utilizeze mașina de casă și de control la efectuarea decontărilor în numerar în modul stabilit de Guvern pentru contribuabilii care țin evidența contabilă (art. 69 ⁸ , Codul Fiscal).	Obligația utilizării mașinii de casă și de control	Nu se extind cerințele privind efectuarea operațiilor de casă și decontărilor (art. 3, Legea nr. 93 din 15.07.1998 cu privire la patenta de întreprinzător).
Este condiționat de mărimea venitului realizat în decursul unui an fiscal, care nu trebuie să depășească 600 mii lei (art. 69 ⁷ , Codul Fiscal). Scutirea de plata taxelor locale: taxa pentru unitățile comerciale și/sau de prestări servicii, taxa pentru amenajarea teritoriului.	Regimul fiscal	Impunerea fiscală a titularului patentei se efectuează sub formă de taxă pentru patentă , care include impozitul pe venit, taxele pentru resursele naturale, taxa pentru unitățile comerciale și/sau de prestări servicii, taxa pentru amenajarea teritoriului (art. 12, Legea nr. 93 din 15.07.1998 cu privire la patenta de întreprinzător).
Persoanele fizice care desfășoară activități independente în domeniul comerțului cu amănuntul sunt obligate să achite 1% din venitul din activități independente de comerț obținut în perioada fiscală de declarare, dar nu mai puțin de 3 mii lei anual (art. 69 ¹¹ , Codul Fiscal).	Impozit pe venit	Nu se extind cerințele prevederile art.90 din Codul fiscal. Titularul patentei este eliberat de datoria de a plăti suplimentar pentru patentă dacă, prin actele normative adoptate după primirea patentei, taxa pentru ea s-a majorat (art. 16, Legea nr. 93 din 15.07.1998 cu privire la patenta de întreprinzător).
Persoanele fizice care desfășoară activități independente în domeniul comerțului cu amănuntul sunt obligate să vireze contribuția anuală pentru asigurarea individuală în sumă de 8424 lei, lunar, câte 1/12 din suma anuală, până la data de 25 a lunii următoare lunii de gestiune (Anexa nr. 3 la Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2018 nr. 281 din 15.12.2017).	Contribuție de asigurarea socială de stat	Titularii patentei achită în mod obligatoriu contribuția de asigurare socială de stat (art. 12, Legea nr. 93 din 15.07.1998 cu privire la patenta de întreprinzător). Tariful constituie 8 424 de lei anual, dar nu mai puțin de 1/12 din această sumă lunar, în funcție de durata activității desfășurate pe bază de patentă, la momentul solicitării sau prelungirii patentei (Anexa nr. 3 la Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2018 nr. 281 din 15.12.2017).
Costul anual a poliței de asigurare în medicină	Polițe de asigurare	Costul anual a poliței de asigurare în medicină
Persoanele fizice care desfășoară activități independente în domeniul comerțului cu amănuntul sunt obligate să prezinte Declarația cu privire la impozitul pe venit AI 17, nu mai târziu de data de 25 martie a anului următor perioadei fiscale de declarare (art. ? CF).	Darea de seamă privind impozitul pe venit	Nu se extind cerințele privind prezentarea dărilor de seamă financiare și statistice (art. 3, Legea nr. 93 din 15.07.1998 cu privire la patenta de întreprinzător).

Nelimitat (până la încetarea activității la solicitarea persoanei fizice)	Perioada de valabilitate	De la o lună la 12 luni
---	---------------------------------	-------------------------

Sursa: elaborat de autor în baza actelor legislative enumerate [2,4,7]

Pentru desfășurarea activității independente a fost stabilit un regim fiscal simplificat. Acesta este condiționat de mărimea venitului obținut în decursul unui an fiscal, care nu trebuie să depășească 600 mii lei, prin introducerea unui impozit unic în mărime de 1% din volumul anual al vânzărilor cu extinderea drepturilor de comercializare și stabilirea unor obligațiuni:

- ✓ evidența procurărilor și vânzărilor de marfă;
- ✓ utilizarea mașinilor de casă și control cu memorie fiscală, cheltuielile de procurare ale cărora fiind deductibile.

Această activitate este permisă doar pentru desfășurarea comerțului cu amănuntul ce preconizează vânzarea anumitor categorii de mărfuri și în locurile unde pot fi livrate aceste bunuri.

La capitolul „evidența obligatorie a vânzărilor și procurărilor”, Ministerul Finanțelor urmează a elabora indicații metodice întru reglementarea specificului ținerii evidenței veniturilor și cheltuielilor în scopuri fiscale de către persoanele ce desfășoară activități independente.

La stabilirea noului mecanism sau luat în considerare interesele tuturor subiecților interesați: ale statului, comercianților, consumatorilor. Urmare a diverselor întruniri cu reprezentanții deținătorilor de patentă, s-a decis prelungirea termenului de activitate în comerț în bază de patentă (31.12.2018), în paralel cu implementarea regimului fiscal nou creat - *activitate independentă* (din 01.01.2017). Măsura în cauză urmărește diminuarea evaziunii fiscale, asigurarea concurenței loiale printre întreprinzătorii individuali, protejarea drepturilor consumatorilor.

Bibliografie

1. Codul Civil nr. 1107 din 06.06.02. Disponibil pe: <http://lex.justice.md/md/325085/>
2. Codul fiscal pentru anul 2018. Disponibil pe: <http://www.fisc.md/CodulfiscalalRM.aspx>
3. Hotărârea Guvernului cu privire la aplicarea mașinilor de casă și control cu memorie fiscală pentru efectuarea decontărilor în numerar nr.474 din 28.04.1998, cu modificările ulterioare. Disponibil pe:
4. Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2018 nr. 281 din 15.12.2017. Disponibil pe: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=373499&lang=1>
5. Legea contabilității nr. 113/2007. Disponibil pe: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?id=351443&lang=1>
6. Legea cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative nr. 281 din 16.12.2016 27.12.2016. Disponibil pe: <http://lex.justice.md/md/368097/>
7. Legea nr. 93-XIV din 15 iulie 1998 cu privire la patenta de întreprinzător. Disponibil pe: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=312890>
8. Legea nr. 220-XVI din 19 octombrie 2007 privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și a întreprinzătorilor individuali. Disponibil pe: <http://lex.justice.md/md/326009/>
9. Legea nr. 231/2010 cu privire la comerțul interior*. În Monitorul Oficial Nr. 265-276 din 19.08.2016.
10. Legea nr. 489-XIV din 08.07.1999 privind sistemul public de asigurări sociale. Disponibil pe:
11. Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 158 din 22.12.2017 cu privire la modul de achitare și evidență a plăților la bugetul public național prin sistemul trezorerial al Ministerului Finanțelor în anul 2018. Disponibil pe: <http://lex.justice.md/md/373508/>
12. Ordinul nr.2 din 9 ianuarie 2017 privind aprobarea unor formulare tipizate aferente activității persoanelor fizice care desfășoară activitate independentă. Disponibil pe: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=368436>
13. www.contabilitate.md
14. www.mf.gov.md
15. www.fisc.md

ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND CONȚINUTUL CAPITALULUI PROPRIU

CZU:657.411:334.722.8

CHIRILOV Nelea

Dr. conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

E-mail: chirilovnv@gmail.com

Rezumat. În prezent, în literatura de specialitate autohtonă și internațională nu sunt investigate sub aspect complex abordările referitoare la esența capitalului propriu. În acest context, articolul de față își propune o investigație amplă, a delimitărilor și fundamentărilor teoretice specifice privind capitalul propriu al societății pe acțiuni. Prin urmare, se prezintă examinarea amplă a abordărilor privind conținutul economic al conceptului privind capitalul propriu, precum și analiza teoretico-științifică a opțiunilor de definire și funcțiilor acestuia. Din investigațiile efectuate s-au identificat și examinat cinci grupe de abordări și caracteristici referitoare la esența capitalului propriu, precum și s-a fundamentat științific noțiunea de „capital propriu al societății pe acțiuni”.

Cuvinte cheie: capital propriu, societate pe acțiuni, active nete, sursă proprie de finanțare, proprietari.

Clasificare JEL: M41, M 49

Introducere

O condiție indispensabilă pentru dezvoltarea economică a societăților pe acțiuni o reprezintă formarea unui capital propriu suficient pentru asigurarea prestigiului lor pe piața de capital și obținerea încrederii investitorilor în perspectivele de dezvoltare strategică.

Cercetarea delimitărilor și fundamentărilor teoretice specifice privind capitalul propriu va asigura formarea și dezvoltarea viziunilor noi în rândul managerilor și investitorilor din cadrul entităților, în ceea ce privește utilizarea eficientă a capitalului propriu, care să contribuie la îmbunătățirea poziției financiare și performanțelor societăților pe acțiuni autohtone.

În acest scop, au fost stabilite următoarele obiective:

- analiza teoretico-științifică a conținutului economic al conceptului privind „capitalul propriu al societății pe acțiuni”,
- stabilirea opțiunilor de definire capitalului propriu,
- identificarea funcțiilor capitalului propriu,
- fundamentarea științifică a noțiunii de capital propriu al societății pe acțiuni.

Rezultate și discuții

În literatura de specialitate și actele normative, se conțin diverse abordări referitoare la esența capitalului propriu. În opinia noastră, aceste abordări pot fi divizate în cinci grupe, care definesc capitalul propriu și sunt prezentate în figura 1.

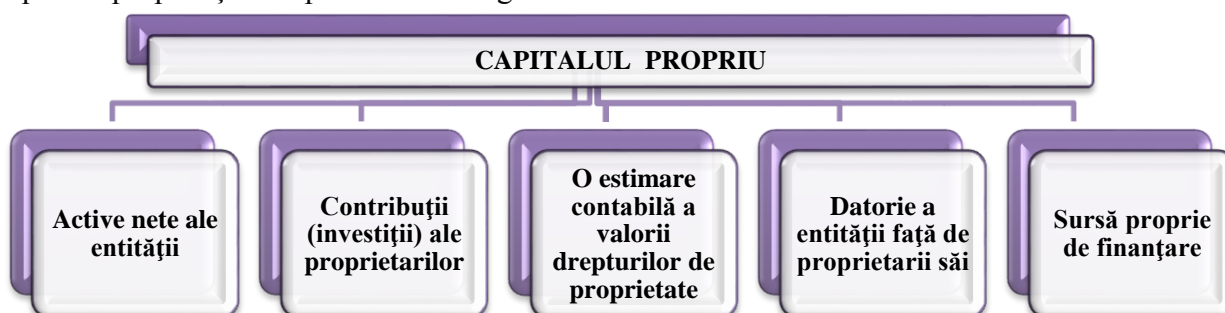

Fig. 1. Abordări referitoare la esența capitalului propriu
Sursa: elaborat de autori în baza generalizării surselor bibliografice

Prima grupă de abordări este cea mai răspândită și se conține în Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară, precum și în reglementările normative din Republica Moldova și din alte țări.

Așadar, conform pct. 5 din SNC „Capital propriu și datorii” [20] și alin 2 din pct. 21 din SNC „Prezentarea situațiilor financiare” [21], „capitalul propriu este mărimea rămasă în activele întreprinderii după scăderea datoriilor”. Potrivit prevederilor art. 39 alin.(2) al Legii privind societățile pe acțiuni nr. 1134-XIII din 02.04.97, „sursă a activelor nete este capitalul propriu al societății” [12].

În conformitate cu pct. 4.4 lit. (c) al Cadrului general conceptual pentru raportarea financiară, „capitalurile proprii reprezintă interesul rezidual în activele unei entități după deducerea tuturor datoriilor sale” [5].

Observăm că, conform tratărilor menționate, definiția noțiunii de capital propriu este asemănătoare. Astfel definit, capitalul propriu se examinează ca sinonim al activelor nete, calculate ca diferența dintre valoarea activelor totale și datoriilor totale. Deci, această abordare definește capitalul propriu printr-o relație de calcul, și nu prin intermediul unor elemente de identificare legate de generarea profitului. În acest context, cercetătorul științific român Nichita M. Elena Mirela, susține că: „prin referință la elementele relației de calcul (active – datorii), putem susține apariția, și, implicit, recunoașterea capitalului doar atunci când sunt îndeplinite condițiile privind recunoașterea resurselor economice (activelor) și a obligațiilor societății (datoriilor). Astfel se explică lipsa criteriilor de recunoaștere a capitalului: recunoașterea activelor și datoriilor generează recunoașterea capitalului și, în această situație, stabilirea unor criterii specifice ar fi redundantă” [16, p.80]. Din aceste precizări, reiese că caracterul de element rezidual, care se desprinde din definiție, este aplicat doar pentru evaluarea capitalului propriu, în sensul, că valoarea la care este înregistrat capitalul propriu în bilanț depinde de evaluarea activelor și a datoriilor.

Prin urmare, se poate constata că abordarea capitalului propriu, ca element rezidual, nu este una ideală, ea nu ne permite să afirmăm că astfel definit capitalul propriu este o sumă de mijloace bănești pe care proprietarii le vor primi la lichidarea societății pe acțiuni. Problema constă în faptul că activele nete calculate în baza valorilor contabile pot să nu coincidă cu activele nete determinate în baza prețurilor de piață. În mod normal, suma cumulată a capitalului propriu nu poate corespunde decât din întâmplare cu valoarea de piață a acțiunilor societății pe acțiuni sau cu suma care ar putea fi obținută prin vânzarea pe bucăți a activelor disponibile sau a societății în întregime presupunând continuarea activității.

A doua grupă de abordări, referitoare la noțiunea de capital propriu ca contribuții (investiții) ale proprietarilor, o regăsim la un grup de cercetători științifici români, sub coordonarea profesorului universitar Mihai Ristea, ce afirmă că „capitalurile proprii reprezintă echivalentul valoric al resurselor investite în active și pentru care întreprinderea nu trebuie să acorde echivalent în bunuri sau servicii unei terțe persoane” [18, p.71]. Analogic, economiștii români N.Sighiea, N.Drăcea, D.Berceanu, T.Ciurezu menționează că „capitalurile proprii constituie investiția acționarilor sau asociaților firmei, la început prin aporturi directe, sub forma capitalului social inițial, care este sporit în cursul vieții firmei, apoi, în mod indirect, sub forma autofinanțării, prin renunțarea integrală sau parțială la remunerarea ce li s-ar fi convenit ca dividend” [19, p.17]. O opinie similară împărtășește savantul român Gheorghe D. Bistriceanu și colaboratorii săi, care apreciază că, în sensul financiar al noțiunii, capitalul propriu „este suma de monedă adusă de asociați sau acționari, plus cea generată de activitatea proprie și imobilizată în deținerea capitalului economic” [2, p.83].

În opinia noastră, capitalul propriu nu este constituit doar din contribuțiile proprietarilor, deoarece conține și elemente de altă natură, ca de exemplu: diferențe din reevaluarea activelor imobilizate, subvenții, profit nerepartizat, rezerve.

Abordările din a treia grupă, referitoare la noțiunea de capital propriu ca estimare contabilă a valorii drepturilor de proprietate ale proprietarilor, le întâlnim la economistul român Gheorghe Gavrilaş care menționează că „capitalul propriu este acea parte a capitalului deținut de întreprinzător asupra căruia își exercită calitatea de proprietar, pentru că aparține acționariatului și este rezultatul fructificării capitalului astfel mobilizat” [8, p.97]. De aceeași părere sunt și cercetătorii științifici

români Marius Dumitru Paraschivescu și Florin Radu, care definesc capitalul propriu ca fiind „sumele nedatorate în momentul închiderii exercițiului, ele aparținând proprietarilor. El (capitalul propriu) este dobândit prin aportul proprietarilor, prin autofinanțare ori din alte resurse financiare” [17, p.18]. În acest context, economistul român Bojian Octavian susține că „capitalul propriu este partea de capital pusă la dispoziția întreprinderii de către proprietari: întreprinzători individuali, asociați sau acționari și aparține de drept proprietarilor, deci, nu este exigibil (rambursabil)” [3, p.137].

În acest context, putem menționa că, în cadrul societății pe acțiuni, puterea acționarilor asupra afacerii se manifesta prin acțiunile deținute. Potrivit prevederilor art. 12 alin. (1) al Legii privind societățile pe acțiuni, acțiunea „atestă dreptul proprietarului (acționarului) de a participa la conducerea societății, de a primi dividende, precum și o parte din bunurile societății în cazul lichidării acesteia” [12]. Aici este important de completat cu părerea economistului din Republica Moldova, A.Suhovici, care susține că „atractivitatea investirii în acțiuni, prin prisma drepturilor acționarilor, este și va rămâne factorul hotărâtor pentru dezvoltarea societăților pe acțiuni autohtone” [22, p.131].

Așadar, adepții acestei abordări pentru caracteristica capitalului propriu pun accentul pe drepturile proprietarilor asupra activelor din bilanțul entității.

A patra grupă de abordări se referă la noțiunea de capital propriu ca datorie a entității față de proprietarii săi și se regăsește la savanții ruși V.V.Covalev și Vit.V.Covalev, ce menționează că conținutul capitalului propriu poate fi tratat ca datorii pe termen lung a entității față de proprietarii săi [7, p.41]. Analogic accentuează și economistul român Camelia Iuliana Lungu, potrivit căruia „capitalul propriu este asimilat într-o oarecare măsură, obligațiilor, în sensul că reprezintă obligații ale societății față de investitori” [13, p.117].

Această abordare se conține și în Legea privind societățile pe acțiuni. În conformitate cu prevederile art. 24 alin. (4) al legii nominalizate „față de bunurile ce aparțin societății cu drept de proprietate, acționarul este titular al drepturilor obligaționale” [12]. Datoria societății pe acțiuni față de investitori se reflectă în prevederile articolelor 25, 49 și 98 ale Legii privind societățile pe acțiuni, conform cărora societatea pe acțiuni este datoare să plătească dividende și, în caz de lichidare a societății, deținătorii de părți din capitalul propriu să fie despăgubiți din eventuala valoare de lichidare rămasă după onorarea tuturor creditorilor [12].

Abordările din cea de-a cincea grupă au o viziune funcțională și tratează capitalul propriu ca sursă proprie de finanțare. Astfel abordează savanții francezi Jacky Maille și Michel Remilleret, care în legătură cu noțiunea capitalului propriu, consideră că acestea „sunt fonduri care rămân în mod permanent la dispoziția întreprinderii. Ele constituie, pe de altă parte, o garanție pentru bancheri și creditorii întreprinderii. Ele participă împreună cu elementele de pasiv extern la finanțarea întreprinderii” [10, p.26]. În același sens, definesc capitalul propriu și savanții din Republica Moldova, A.Nederița, N.Țiriulnicova, și anume: „capitalul propriu reprezintă o totalitate de surse proprii de finanțare a activității economico-financiare a întreprinderii” [15, p.328]. În opinia unui grup de cercetători științifici din Republica Moldova, sub coordonarea conferențiarului universitar L.Grigoroi, „capitalul propriu reflectă finanțarea proprie a bunurilor economice aflate în patrimoniul entității economice, ce încorporează resursele economice ale entității” [9, p.258]. În acest context, renumitul savant austriac Erich A.Helfert menționează că „capitalurile proprii ale acționarilor, reprezintă suma netă a contribuțiilor diferitor clase de acționari la finanțarea afacerii, precum și profiturile acumulate în timp și nedistribuite acestora sub formă de dividende” [11, p.19].

Generalizând cercetările reflectate în literatura economică și reglementările normative, putem concluziona că noțiunea de capital propriu este foarte complexă și fiecare abordare prezentată studiază această noțiune din diferite puncte de vedere, care aduc propriile sale perspective de caracterizare. Totodată, în opinia noastră, abordarea capitalul propriu ca sursă proprie de finanțare este cea mai fundamentală, deoarece capitalul propriu rămâne, în mod permanent, la dispoziția societății pe acțiuni și participă împreună cu sursele împrumutate la finanțarea activității economico-financiare a acesteia.

Din cele relatate până acum, se poate menționa că, actualmente, există optici diferite asupra conceptului de capital propriu. Acest concept este folosit cu semnificații foarte diverse atât în literatura științifică, cât și în practica economică. Pentru a realiza un minimum de rigoare științifică,

este necesară sublinierea opticii din care este definit capitalul propriu. Din punctul nostru de vedere, se pot distinge următoarele optici de definire a capitalului propriu al societății pe acțiuni: optica contabilă, optica juridică, optica economică și optica financiară.

În optica juridică, capitalul propriu al societății pe acțiuni poate fi privit ca ansamblul drepturilor de proprietate, pe care le dețin acționarii și de care beneficiază. Această definiție se poate completa cu părerea cercetătorului științific român Mihaela-Brândușa Tudose, care consideră că, din punct de vedere juridic, capitalul propriu „reprezintă primul indiciu al garanției pentru terțe persoane” [23, p.25].

În optica contabilă, capitalul propriu al societății pe acțiuni reprezintă sursele proprii de finanțare a societății pe acțiuni, înscrise în pasivul bilanțului și constituite prin aportul acționarilor, prin autofinanțare și din alte surse nerambursabile.

Din punctul nostru de vedere, legătura dintre optica contabilă și cea juridică este foarte bine evidențiată, deoarece contabilitatea a fost și rămâne, mai mult sau mai puțin, marcată de conceptele juridice. De exemplu, structura capitalului social ilustrează aportul fiecărui acționar la formarea capitalului social al societății pe acțiuni, aceasta determinând condițiile de exercitare a puterii și servind ca bază de repartizare a profitului net.

În optica economică, capitalul propriu al societății pe acțiuni este o categorie economică care poate fi privită atât din punct de vedere al provenienței (capital social și suplimentar, rezerve, profit nerepartizat (pierdere neacoperită), alte elemente de capital propriu), cât și din punct de vedere al repartizării profitului. În acest context, economistul român Dorel Berceanu susține că „recurgerea la capitaluri proprii antrenează o constrângere economică, în sensul că impune firmei o anumită remunerare a acționarilor sau asociaților săi, ca o premisă a unei viitoare posibilități de finanțare prin capitaluri proprii. Această remunerare se realizează prin vărsarea de dividende” [1, p.213].

În optica financiară, capitalul propriu al societății pe acțiuni indică posibilitățile de finanțare a activității economico-financiare a societății pe seama surselor de finanțare proprii.

Din cele prezentate mai sus, reiese că există diferențe între opticile de definire a capitalului propriu al societății pe acțiuni. După părerea noastră, alegerea opticii de abordare a capitalului propriu trebuie să se efectueze în funcție de obiectivele urmărite de utilizatorii de informații.

Conținutul capitalului propriu poate fi examinat într-un mod mai riguros, făcându-se referință la funcțiile fundamentale pe care le îndeplinește și care vor fi cercetate în continuare. Astfel, economistul român Gheorghe Manolescu susține că „capitalurile proprii au două funcții: să finanțeze o parte a investiției; să servească drept garanție creditorilor întreprinderii care finanțează cealaltă parte” [14, p.240]. O abordare mai largă a funcțiilor capitalului propriu este conturată de către savantul rus O.V.Efimova, care distinge patru funcții ale capitalului propriu: operativă – ce constă în menținerea unei activități continue; de protecție – orientată spre apărarea capitalului creditorilor și acoperirii pierderilor; de repartizare – ce rezidă în participarea la repartizarea profitului; de reglementare – referitoare la participarea anumitor subiecți (persoane fizice și juridice) la conducerea entității [6, p.252].

În opinia noastră, funcția esențială a capitalului propriu al societății pe acțiuni constă în asigurarea autonomiei financiare a societății pe acțiuni, deoarece permite libertatea de acțiune a societății pe acțiuni; conferă societății pe acțiuni un mare grad de independență privind alegerea investițiilor; permite diminuarea gradului de îndatorare și, implicit, reducerea cheltuielilor financiare; asigură accesul pe piața de capital și atragerea investitorilor etc.

Concluzii

Generalizând abordările privind esența capitalului propriu, opticile de definire și funcțiile capitalului propriu, recomandăm aprofundarea conținutului acestei categorii economice prin următoarea definiție: capitalul propriu al societății pe acțiuni reprezintă una din sursele de finanțare pe termen lung, constituită prin contribuțiile acționarilor, autofinanțare și din alte surse nerambursabile în scopul asigurării autonomiei financiare, creșterii rentabilității și valorii de piață a societății pe acțiuni.

Bibliografie

1. Berceanu, D. (2001) *Politici de finanțare a firmei*. Craiova: Universitaria.
2. Bistriceanu, Gheorghe D. (1995) *Finanțele agenților economici*. București: Didactică și pedagogică.
3. Bojian, O. (2001) *Contabilitate generală*. București: Universitară.
4. Bucur, Ion (2012) *Introducere în contabilitate*. București: C.H.Beck.
5. *Cadrul general conceptual pentru raportarea financiară*. Emis de IASB în septembrie 2010. Available at: <http://www.mf.gov.md/ro/actnorm/contabil/standartraport/>.
6. Efimova, O.V. (2002). *Финансовый анализ. четвертое издание, переработанное и дополненное*. Moscova: Бухгалтерский учет.
7. Covalev, V.V., Covalev, Vit.V. (2004) *Финансовая отчетность. Анализ финансовой отчетности. (основы балансоведения). Учебное пособие*. Moscova: Проспект.
8. Gavrițaș, Gh. (2007) *Costul capitalului*. București: Economică.
9. Grigoroș, L. (coord.) (2012) *Contabilitatea întreprinderii*. Chișinău: CARTIER.
10. Jacky Mailler, Michel Remilleret (1989) *Analyse financière de l'entreprise*. Paris: CLET.
11. Helfert Erich, A. (2006) *Tehnici de analiză financiară. Ghid pentru crearea valorii*. Ediția 11. București: BMT Publishing House.
12. Legea privind societățile pe acțiuni. Nr.1134-XIII din 02.04.97. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.38-39/332 din 12.06.1997; *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr.1-4/1 din 01.01.2008.
13. Lungu, C.Iu. (2007) *Teorie și practici contabile privind întocmirea și prezentarea situațiilor financiare*. București: CECCAR.
14. Manolescu, Gh. (1995) *Managementul financiar – Concepte, Instrumente, Studii de caz*. București: Economică.
15. Nedeșta, A. (coord.) (2003) *Contabilitatea financiară*. Chișinău: F.E.P.”Tipografia Centrală.
16. Nichita, M. Elena Mirela (2010) *Costuri, evaluare și mentenanță în contabilitatea capitalurilor*. Teză de dr. în economie. București.
17. Paraschivescu, M. D., Radu, F. (2008) *Managementul contabilității financiare*. Iași: Tehnopress.
18. Ristea, M. (coord.) (2005) *Contabilitatea financiară a întreprinderii*. București: Universitară.
19. Sighiea, N. (2000) Capitalurile proprii ale întreprinderii – mod de finanțare și cost. *Finanțe, Credit, Contabilitate*, nr.2. p. 17.
20. Standardul Național de Contabilitate „Capital propriu și datorii”, Aprobabil prin ordinul ministrului finanțelor № 1533 din 22.10.2013. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 233-237 din 22.10.2013.
21. Standardul Național de Contabilitate „Prezentarea situațiilor financiare”, Aprobabil prin ordinul ministrului finanțelor № 1533 din 22.10.2013. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 233-237 din 22.10.2013.
22. Suhovici, A. (2012) Atractivitatea investiției în acțiuni prin prisma drepturilor acționarilor. Analiza Comparată. *Analele Academiei de Studii Economice din Moldova*, ediția a X-a. Chișinău: ASEM, p. 130-136.
23. Tudose, Mihaela-Brândușa (2006) *Gestiunea capitalurilor întreprinderii. Optimizarea structurii financiare*. București: Economică.

IMPACTUL TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIONALE ASUPRA CONTABILITĂȚII

THE IMPACT OF INFORMATION TECHNOLOGIES ON ACCOUNTING

CZU:657:004.9

BAJAN Maia

Dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

E-mail: bajan.maia@ase.md

Abstract. Accounting, as a main source of economic information of an entity, has proven receptivity to the solutions offered by information technologies, developing itself into an information system that tends to integrate some of the features specific to other functions. Modern information systems, in general and the accounting information system in particular, redesigns the entity's internal structure and contributes to the direction and streamlining of information flows, by also providing useful information not only for the decision making processes of managers' at all hierarchical levels, but also for external information users.

Nowadays, information technology is oriented towards innovation in the service area, among which also the accounting one. The IT system is no longer just an option but a necessity for the business environment and especially for accounting. Technological changes offer new opportunities and bring forward numerous challenges to the accounting field and profession, thus helping entities to take correct decisions on many occasions. Their positive impact often outweighs the negative effects, such as fraud or data security problems derived from the use of IT. The rapid technological progress challenges the business environment, hence leading not only to the need of frequent updates of software and hardware resources, but also the acquirement of new competences by accountants.

Keywords: accounting, information technologies (IT), accounting information system, professional accountants

Cuvinte-cheie: contabilitate, tehnologii informaționale (IT), system informational contabil, profesioniști contabili

JEL Classifications: M41, M15

Introducere

În prezent, tehnologiile informaționale (IT) au pătruns puternic atât în viața economică cât și în viața socială a fiecărei națiuni. Integrarea rapidă a tehnologiilor informaționale și de comunicații în viețile noastre profesionale și private este pe cale să transforme societatea într-o „societate informațională”, în care volumul de informații și cunoaștere devine o resursă economică de bază.

Proliferarea utilizării tehnologiilor informaționale în activitățile economice, începută la mijlocul secolului trecut, a atins în prezent un nivel la care poate puțini s-ar fi așteptat, dar în același timp deschide noi direcții de dezvoltare și evoluție. Prezentul demers de cercetare, reprezintă o incursiune în abordarea sistemelor informaționale contabile, pornind de la însăși implicațiile pe care alinierea termenilor o sugerează. Contabilitatea, ca sursă principală de informații economice a unei entități, a dat dovadă de receptivitate la soluțiile oferite de tehnologia informației, dezvoltându-se într-un sistem informațional care, prin natura sa, tinde să integreze o parte din trăsăturile specifice celorlalte funcții.

Progresele înregistrate în domeniul IT, impactul pe care acestea îl au asupra diferitelor sfere de activitate, perioada lungă scursă de la începuturile informatizării contabilității și experiența acumulată în domeniu stabilește relația dintre contabilitate și informatică.

Abordarea descendentă a rolului pe care informațiile contabile îl au în cadrul sistemului informațional economic, în primul rând, pune în discuție rolul subsistemului informațional al oricărei

entități subliniind ca element central în procesul de obținere, comunicare și valorificare a informațiilor. Totodată, prin această abordare se insistă de a identifica modalitățile prin care aceste sisteme sunt realizate, pornind de la premisa că acestea trebuie să fie corelate cu strategia și obiectivele entității pe care o deservește în scopul luării deciziilor eficiente.

În contextul evoluției rapide a tehnologiei informaționale folosite în domeniul economic și a condițiilor concurențiale, este necesară o re poziționare a locului informației contabile în sistemul informațional al entității economice și nu numai. Abordarea sistemică, a entității conduce la o viziune integrată la nivelul fluxului de informații contabile ce reflectă starea și mișcarea resurselor materiale și financiare.

Contabilitatea are privilegiul de a asigura modelarea entității sub influența factorilor interni sau externi. Din acest motiv informatizarea entităților a început de la contabilitate, având în vedere caracterul structurat al acesteia.

Metodologia de cercetare

Sistemele informaționale contabile prezintă un domeniu de cercetare complex care îmbină și chiar extinde elemente specifice altor domenii socio-economice și tehnice printre care: contabilitatea, auditul, teoria sistemelor, informatica și management. Pentru fixarea cercetărilor în domeniul contabilității și a sistemelor informaționale trebuie de pornit de la cercetările întreprinse de economiștii Murthy U.S. și Wiggins C.E. [6] care au propus patru direcții de cercetări contabile bazate pe:

- 1) utilizarea tehnologiei informaționale;
- 2) extinderea spre o orientare sistemică;
- 3) domeniul sistemelor informaționale;
- 4) managementul sistemelor informaționale cu orientare contabilă.

Încadrarea în direcțiile de cercetare este susținută de eforturile realizate pentru a analiza impactul tehnologiei informaționale asupra entității și implicit a funcției contabile din perspectiva obținerii și utilizării informațiilor contabile acordând o atenție deosebită evidențierii modului în care controalele IT contribuie la asigurarea calității informațiilor contabile.

Prin studiul realizat s-au testat modalitățile în care contabilii aplică cunoștințele în domeniul IT pentru realizarea unor activități specifice sistemelor informaționale contabile. Din perspectiva metodelor de cercetare utilizate în demersul științific realizat se îmbină cercetarea calitativă cu cea cantitativă. Pentru aprofundarea problematicilor de interes, cercetarea are un caracter preponderant calitativ. Cunoștințele teoretice sunt folosite în vederea unei mai bune înțelegeri a unui fenomen și nu pentru a realiza ipoteze, iar aspectele care au fost aprofundate prin cercetare calitativă vizează: locul și rolul sistemului informațional în cadrul unei entități, importanța sistemului informațional contabil, precum și parametri calitativi ai informațiilor contabile utile în luarea deciziilor, impactul sistemelor informaționale moderne asupra contabilității.

Cercetarea calitativă realizată s-a bazat în mare parte pe metode interpretative pentru înțelegerea efectelor pe care sistemele informaționale le exercită asupra contabilității, precum și procesele prin care sistemele informaționale influențează și sunt influențate în acest context. De asemenea, în cadrul lucrării se regăsesc și elemente specifice metodei critice în special în analiza cadrului profesional în care se poziționează sistemele informaționale contabile.

Printre metodele specifice științelor socio-umane, care au fost folosite în cadrul cercetării calitative întreprinse menționăm: observarea neparticipativă, analiza documentelor și analiza comparativă. Abordarea neparticipativă se datorează naturii domeniului de cercetare și a stadiului actual de cunoaștere în domeniul de interes. Totuși prin comparațiile realizate, opiniile proprii exprimate și concluziile formulate se relevă aspectele participative ale cercetării și relevanța informațiilor transmise.

Analiza literaturii de specialitate

În literatura de specialitate, tehnologia informației este orientată spre inovarea domeniului dedicat serviciilor, dintre care face parte și cel contabil. Actualmente, opțiunile sistemului IT nu mai este doar o opțiune, ci o necesitate pentru mediul de afaceri și mai ales pentru profesia contabilă. În scopul asigurării eficienței activității contabile și calității serviciilor oferite de profesioniștii contabili, este necesar ca aceștia să poată beneficia de toate avantajele pe care le oferă sistemul IT: acuratețe, securitate, capacitatea de a lucra cu volume mari de date și de a le procesa în mod eficient.

Contabilitatea prin obiectivele, principiile, normele și metodele sale imuabile, ca sursă de bază în mediul economic, politic și social aflat într-o perpetuă evoluție, este influențată de tehnologiile informaționale care caută să simplifice procesele entității și să ofere abordări inovative adaptate la mediul de afaceri dinamic, care intermediază comunicarea cu clienții, furnizorii și cu alți utilizatori.

În acest context, tehnologia informației în contabilitate devine un instrument puternic care permite utilizatorilor să creeze o gamă variată de capabilități pentru a realiza obiectivele entității. Informația tehnologiei este influențată și are influență asupra creșterii economice, sociale, politice și globalizării. Într-o conceptualizare a contabilității ca știință socială cu tehnologia informațională și de comunicare, al cărui impact în ultimii ani pare a fi descompunerea paradigmei tradiționale de gestiune și o comunicare a informațiilor contabile, se transformă nu numai într-un nou instrument pentru a garanta comunicarea eficientă, dar și într-un obiect de studiu pentru contabilitate.

Cercetarea contabilă orientată către analiza impactului pe care noile tehnologii informaționale prin potențialul său de a dezvolta noi instrumentele de analiză, modelare și raportare, precum și necesitatea de a evalua și de a asigura fiabilitatea sistemelor de informare contabile pe care le încorporează, devine o direcție de studiu necesară pentru cercetătorii din domeniul dat.

Necesitatea de informații pentru luarea deciziilor eficiente în cadrul entității devine din ce în ce mai complexă, iar culegerea și distribuția de date în timp au devenit posibile, managerii au nevoie de numeroase informații într-un timp scurt și asigură că acestea sunt corecte și distribuite unui grup select de factori de decizie.

În contextul evoluției sistemelor informaționale, în literatura de specialitate, studiul tendințelor în contabilitate urmărește trei aspecte prezentate în figura 1.

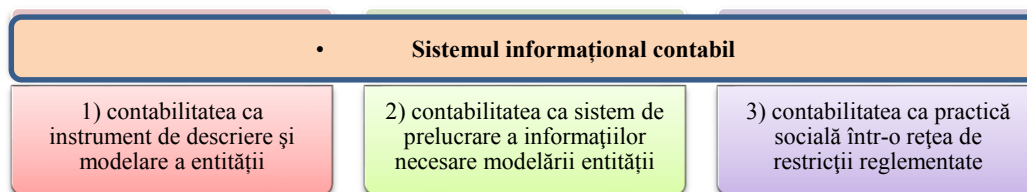

Fig. 1. Aspectele sistemului informațional contabil

Sursa: elaborat de autor în baza [8]

Rezultate și discuții

Demersul științific al acestui articol are ca scop identificarea elementelor esențiale care influențează și favorizează obținerea informațiilor, modul în care aceste elemente interacționează pentru a forma un sistem informațional contabil care să satisfacă nevoile informaționale exprimate de utilizatori și nu numai, în condițiile în care mediul economic suferă schimbări adesea surprinzătoare. Dinamismul și continua evoluție a mediului în care o entitate activează impune realizarea unui sistem informațional contabil flexibil dar în același timp și rezistent la schimbări.

Flexibilitatea îi asigură entității adaptarea la modificările mediului și posibilitatea furnizării de informații relevante într-un interval de timp din ce în ce mai mic. Rezistența sistemului informațional asigură entității funcționarea corespunzătoare a acestuia și oferă posibilitatea de extindere și fără a compromite atingerea obiectivelor pe termen lung pe seama obiectivelor pe termen scurt.

Informatizarea sistemului contabil al entității aduce o serie de avantaje, printre care putem enumera:

- eliminarea transcrierilor manuale a operațiunilor economice;
- reducerea numărului de erori prin intervenția factorului uman în operațiile de transcriere, clasificare, centralizare, totalizare etc.;
- facilitatea dezvoltării unor noi modalități de valorificare a informațiilor;
- obținerea de informații detaliate într-un timp mai scurt;
- utilizarea formelor noi de prelucrare a datelor.

Conceptul „contabilitate – sistem informațional” descrie modul în care o serie de elementele eterogene și relațiile dintre acestea concură la susținerea strategiei generale a unei entități economice, în vederea atingerii obiectivelor. Tehnologiile informaționale, prin elementele sale constitutive permit identificarea principalelor vulnerabilități și riscuri ale sistemului informațional contabil care pot duce la o funcționare defectuoasă ceea ce are efect asupra calității informațiilor contabile obținute.

Abordarea propusă a relevat caracterul complex pe care informațiile contabile îl au, având în vedere rolul pe care îl joacă în: luarea deciziilor manageriale, favorizarea și influențarea deciziilor utilizatorilor externi, conceperea, realizarea și implementarea sistemelor informaționale.

Analiza impactului tehnologiei informației asupra domeniului contabilității trebuie să pornească de la rolul contabilității, care poate fi considerat un „instrument” pentru satisfacerea cerințelor utilizatorilor în luarea celor mai bune decizii și de a ajunge la cea mai bună alocare a resurselor. Direcțiile de dezvoltare a contabilității derivă din studiul obiectivului contabilității și presupune analiza principiilor, normelor, metodelor și procedeele contabile care conduc la atingerea obiectivului stabilit.

Orice analiză economică a unei unități economice are la bază informația, privită ca o resursă, și modul în care aceasta este vehiculată. Culegerea, stocarea, prelucrarea, analiza și transmiterea informațiilor sunt activități care trebuie să folosească eficient și eficace resursele informaționale și umane cu scopul obținerii succesului economic. În aceste condiții contabilitatea necesită existența unui sistem informatic de contabilitate performant, care să respecte anumite cerințe organizaționale și legislative.

Contabilitatea fiind considerată „arta” măsurării, înregistrării, clasificării și comunicării informațiilor financiare cu privire la toate evenimentele și tranzacțiile care au loc în cadrul activității a unei entități, sistemul IT servește drept instrument pentru procesarea, stocarea, organizarea și transmiterea datelor, de regulă prin folosirea calculatoarelor electronice. Utilizarea IT în mediul de afaceri mărește abilitatea entităților de a-și înregistra și conduce tranzacțiile financiare. Tehnologia informației poate gestiona toate datele, informațiile și cunoștințele utilizate de entități pentru a-și atinge obiectivele stabilite, în conformitate cu misiunea și strategiile acestora.

Ca urmare a accesului rapid la informații și a eliminării operațiilor redundante, IT și conectarea prin intermediul internetului au determinat modificări importante în activitatea profesioniștilor contabili și au îmbunătățit sistemul de raportare financiară. Schimbările tehnologice oferă noi oportunități și aduc numeroase provocări domeniului și profesiei contabile, ajutând, de cele mai multe ori, entitățile în luarea deciziilor corecte. Impactul pozitiv al acestora depășește efectele negative, cum ar fi fraudă sau problemele de securitate a datelor manifestate ca urmare a utilizării IT. În acest context, securitatea informațiilor contabile semnifică limitarea accesului la informațiile confidențiale ale entității și folosirea unor instrumente de prevenire a utilizării lor neautorizate. Reglementările cu privire la securitatea informațiilor contabile impun restricționarea accesului la datele confidențiale ale entităților. Prin utilizarea unui sistem computerizat dotat cu un mecanism adecvat de securitate, accesul neautorizat la informațiile contabile poate fi mai ușor de prevenit.

Profesia contabilă în corelare cu sistemul IT se bazează pe trei provocări-cheie, care sunt prezentate în figura 2. A le accepta pe fiecare dintre acestea reprezintă o oportunitate strategică de a întări profesia contabilă și, totodată, economia globală. Profesioniștii contabili cunosc cât de importantă este tehnologia pentru succesul pe termen lung și sustenabilitatea oricărei entități indiferent de mărimea sau misiunea sa.

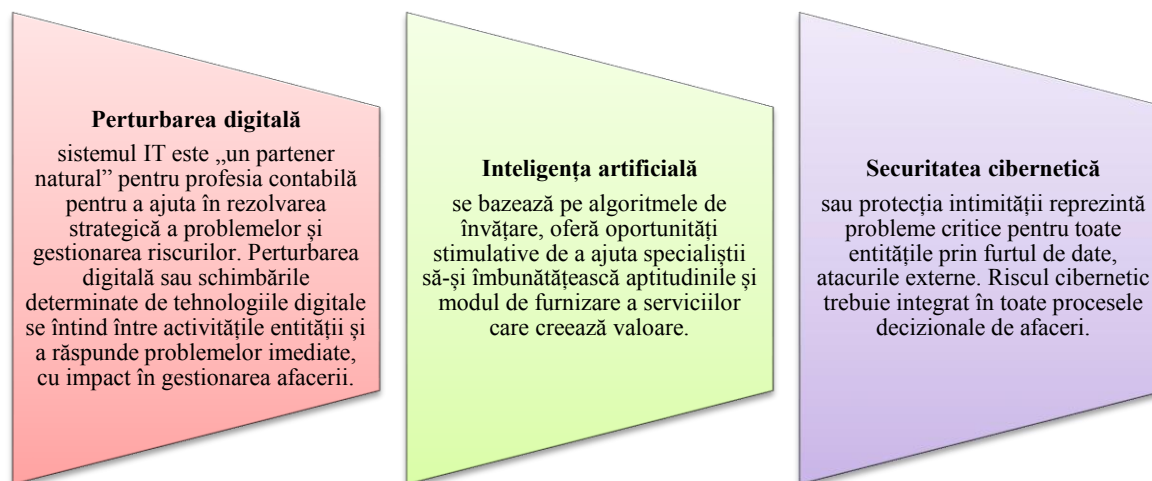

Fig. 2. Provocările profesiei contabile cu tehnologia informațională

Sursa: elaborat de autor în baza [3]

Văzută inițial ca un suport pentru desfășurarea activității entității, tehnologia informațională joacă un rol din ce în ce mai important în viața tuturor entităților, datorită schimbărilor rapide de pe piață și extinderii conexiunilor la nivel global. Sistemul IT cuprinde un ansamblu de echipamente de calcul și aplicații software folosite împreună pentru a memora, prelucra, manipula și transmite date solicitate de utilizatorii de informații.

În cadrul mediului de afaceri, tehnologia informației are ca scop să îi ajute pe manageri și să le asigure acestora suportul necesar în procesul luării deciziilor. Prin intermediul sistemelor oferite de IT, datele contabile sunt transformate în informație și cunoaștere, fiind utilizate apoi la diferite niveluri ierarhice ale managementului. Datorită noilor instrumente, ce includ rutinele de calcul și aplicațiile software, managerii pot controla mai bine situația economică și financiară a entităților. Ei pot obține cu mai multă ușurință informațiile necesare în procesul de luare a deciziilor, eliminând datele redundante și activitățile neperformante și consumatoare de timp.

Progresul tehnologic rapid aduce noi provocări mediului de afaceri, prin care necesită nu doar actualizări frecvente ale resurselor software și hardware, ci și dobândirea unor noi competențe din partea contabililor. Este necesar ca ei să înțeleagă impactul pe care îl au noile tehnologii asupra afacerii și să știe cum să le utilizeze în mod optim pentru eficientizarea activității lor. Pentru a fi competitivi, contabilii trebuie să fie bine pregătiți și flexibili în fața provocărilor generate de utilizarea tehnologiei informaționale.

Creșterea complexității sistemelor de contabilitate informatizată cât și volumul mare al tranzacțiilor înregistrate în prezent au condus la înlocuirea cu o frecvență accelerată a tehnicilor „manuale” în contabilitate, cu tehnici moderne, asistate de calculator.

În contabilitate, impactul tehnologiilor informaționale poate fi analizat din două perspective:

- 1) utilizarea tehnologiei informaționale, sub forma diferitelor aplicații specializate permit o analiză complexă a datelor entității, oferind o creștere a eficienței și eficacității activității;
- 2) integrarea pe scară tot la mai largă a tehnologiei informaționale la nivelul oricărei entități generează și noi riscuri. Astăzi, într-un mediu informatizat, verificarea și aprecierea sistemului informatic, la nivelul unei entități, reprezintă „cheia” care îi conferă managerului încrederea asupra informațiilor furnizate pentru luarea deciziilor eficiente.

Pentru o educație adecvată în domeniul contabilității, tehnicile moderne de analiză și predicție, sistemele informaționale contabile (SIC), sistemele ERP (*Enterprise Resource Planning*) sau XBRL (*eXtensible Business Reporting Language*) trebuie să fie incluse în noua arie curriculară a planului de învățământ. Actualmente, universitățile oferă diverse programe de studiu a sistemelor informaționale contabile. Conceptul de contabilitate și paradigma IT luate împreună constituie astfel fundamentul

unui sistem educațional adecvat, necesar pentru o mai bună integrare a noilor absolvenți pe piața muncii.

Sistemul informațional contabil este în general un sistem informatizat utilizat pentru efectuarea sarcinilor contabile din cadrul unei entități. El este inclus în rețeaua informațională a entității și este responsabil de generarea informațiilor necesare în procesul luării deciziilor [1]. Designul sistemelor informaționale contabile depinde de structura organizatorică a entității, dimensiunea acesteia, modul său de culegere și raportare a informațiilor financiare, utilizatorii informațiilor furnizate de sistemul informațional contabil, precum și de tipurile deciziilor luate la nivelul conducerii.

Software-ul contabil este un instrument pentru înregistrarea și procesarea tranzacțiilor contabile și a evenimentelor din cadrul entității și cuprinde diferite module funcționale, pornind de la documentarea primară până la module de raportare financiară.

Sistemul informațional contabil poate fi utilizat pentru a conecta toate nivelurile ierarhice ale entității și a comunica mai bine cu partenerii de afaceri. Acesta reduce volumul informațiilor inutile și poate prelucra atât datele financiare, cât și pe cele nefinanciare. Canalele de comunicare furnizate de sistemul informațional contabil pot difuza și transmite informația într-un mod mai eficient și pot oferi informații financiare oportune și mai precise.

Tehnologia informației schimbă modul în care entitățile își desfășoară activitatea în aspectele ei esențiale, legate de structură, obiective, strategii și resurse umane. Datorită avantajelor competitive, sistemul IT este utilizat pe scară largă în mediul de afaceri, prin care oferă noi funcții și instrumente pentru procedurile contabile, determinând schimbări pozitive la nivelul profesiei contabile. Avantajele prelucrării datelor financiar-contabile cu ajutorul computerelor sunt accesarea rapidă a conturilor corespunzătoare, reprezentarea detaliată a informațiilor financiare, care pot fi ușor tipărite sau transmise online în orice moment, precum și o mai bună detectare a erorilor și un control mai eficient al informațiilor. Componentele unui sistem informatic de contabilitate sunt descrise în figura 3.

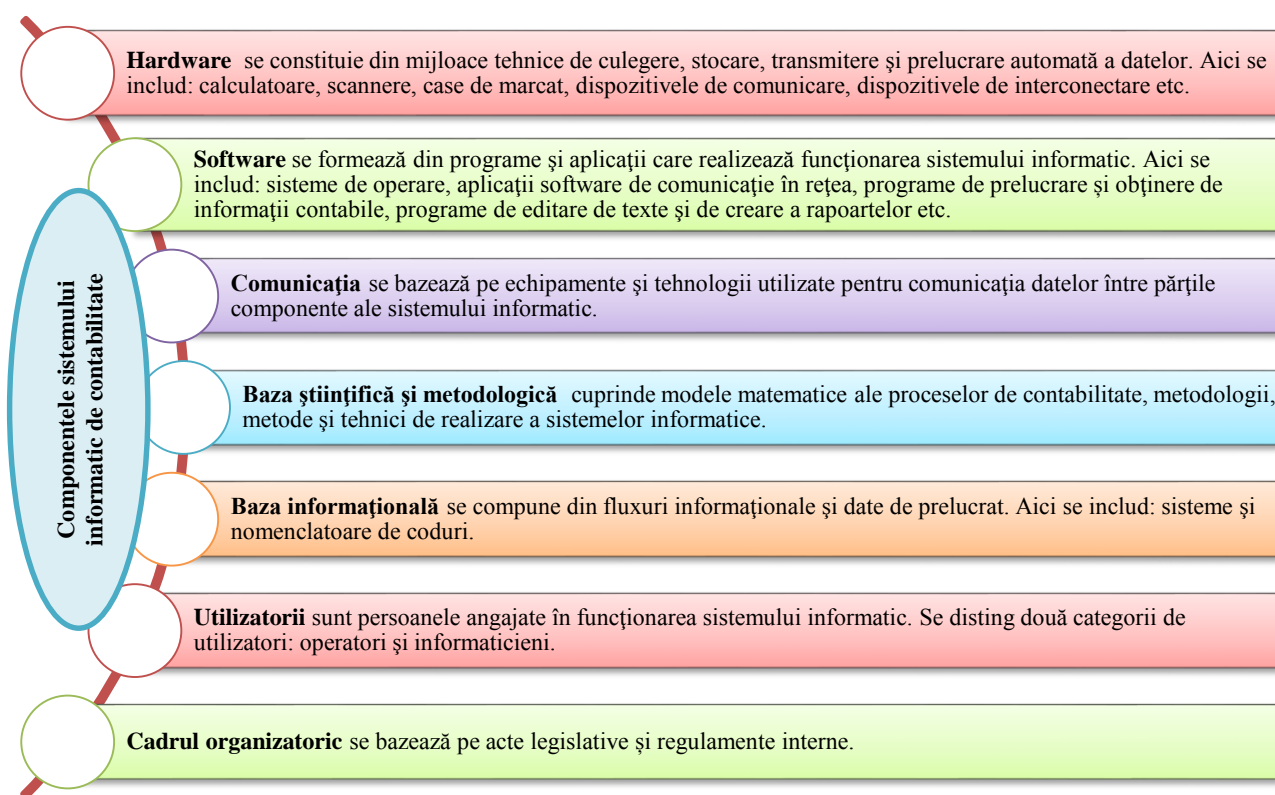

Fig. 3. Componentele sistemului informatic de contabilitate

Sursa: elaborat de autor în baza [4 și 7]

Prin intermediul noilor tehnologii care se răspândesc în întreaga lume, datele sunt colectate într-o bază comună, facilitând accesul în timp util la informații coerente și îmbunătățind capacitatea de analiză a acestora. Resursele IT pot reduce costurile contabile suportate de entitate prin eliminarea sarcinilor redundante, migrarea procedurilor cu costuri ridicate într-un mediu online prin intermediul instrumentelor de calcul interactive [5]. Utilizatorii, precum profesioniștii contabili, sunt capabili să exporte și să distribuie situațiile financiare către toate părțile interesate și informațiile contabile obținute prin intermediul IT conțin instrumente ce permit crearea de grafice și diagrame, care asigură o mai bună înțelegere a informațiilor financiare. Suportul electronic pentru înregistrarea datelor înlocuiește hârtia, având un efect pozitiv asupra mediului și au ca rezultat final reducerea nivelului cheltuielilor necesare pentru prelucrarea informațiilor din cadrul entităților.

În același timp, utilizarea IT poate îmbunătăți procesul contabil prin eliminarea elementelor inutile din sistemul de contabilitate, cum ar fi tranzacțiile identice și consumatoare de timp. Aceasta poate ajuta la o mai bună organizare a activității entității, prin concentrarea pe obiectivele sale principale și pe cerințele clienților [2].

Utilizarea tehnologiei informaționale reduce erorile matematice create de realizarea manuală a înregistrărilor contabile. Ca urmare a folosirii software-ului specializat de contabilitate, situațiile financiare și rapoartele manageriale pot fi generate cu ușurință și în timp util [9]. Se pot astfel obține informații financiare și nefinanciare la momentul oportun, permițându-le managerilor să ia deciziile cele mai bune în scopul îmbunătățirii competitivității entității.

În același timp, sistemele informatice implementate în cadrul departamentului financiar-contabil trebuie să fie flexibile, pentru a se adapta la volumul tranzacțiilor și modificărilor organizatorice din cadrul entității în activitatea sa.

Concluzii

În mediul marcat de schimbări rapide, tehnologia informației devine un important partener strategic pentru afaceri. Sistemul IT îmbunătățește performanțele entității și îi mărește competitivitatea pe piața mondială, având un impact pozitiv asupra proceselor organizaționale, incluzând contabilitatea, finanțele, marketingul și resursele umane.

Lucrările contabile efectuate manual, cu hârtia și creionul, au fost înlocuite cu cele mai avansate tehnici folosind sistemul IT. Noile tehnologii utilizate în contabilitate au un mare impact asupra domeniului contabil, deoarece ajută contabilii să efectueze într-un mod eficient calculele cerute de tranzacțiile economice și de procesul de raportare. Software-ul de contabilitate, ajută contabilii în sarcinile zilnice prin care a îmbunătățit eficiența departamentului de contabilitate. Cercetarea dată demonstrează impactul pozitiv major al IT asupra sistemelor de contabilitate, care determină îmbunătățirea performanțelor în afaceri. Multe tranzacții pot fi efectuate rapid, într-un mod simplificat, iar managerii sunt capabili să ia decizii mai bune pentru atingerea obiectivelor entității.

Mediul concurențial acerb forțează entitățile economice să identifice, să asimileze și să exploateze toate mijloacele disponibile care să îi permită eficientizarea activității, reducerea costurilor și în același timp creșterea performanțelor, reducerea timpului de răspuns la mutațiile pieței și a cadrului legal. Printre mijloacele care pot asista entitatea în atingerea obiectivelor sale se numără și asimilarea soluțiilor oferite de tehnologia informației prin includerea acestora în sistemele informaționale.

Sistemele informaționale moderne, în general, și sistemul informațional contabil, în particular, remodelează structura internă a entităților și contribuie la direcționarea și eficientizarea fluxurilor de informații din cadrul entității și prezintă informații utile pentru luarea deciziilor de managerii de la toate nivelurile ierarhice, precum și informații necesare utilizatorilor externi de informații.

Prin intermediul sistemului informațional al entității se poate contribui la eliminarea nivelurilor ierarhice (centrelor de responsabilitate) inutile ca urmare a îmbunătățirii controlului și a delegării unor responsabilități. Desigur în aceste condiții accentul este pus pe monitorizarea activităților și chiar a deciziilor luate la nivel de centre de responsabilitate. Acestea împreună cu optimizarea proceselor

și îmbunătățirea comunicării pot contribui la realizarea unei structuri organizaționale dinamice și adaptabile.

Bibliografie

1. Ceran, M.B., Gungör, S., Konya, S. *The Role of Accounting Information Systems in Preventing the Financial Crises Experienced in Businesses*. Economics, Management and Financial Markets, vol. 11, nr. 1, pp. 294-302.
2. Kennedy, F.A., Brewer, P.C. (2005), *Lean Accounting: What's It All About?*, Strategic Finance, vol. 87, nr. 5, pp. 26-34.
3. Kirtley O. Profesia contabilă în era digitală. Provocări și oportunități. Disponibil: <http://www.ceccarbusinessmagazine.ro/profesia-contabila-in-era-digitala-provocari-si-oportunitati-a1002/>
4. Lascu R-M., Pușcaș M-A. Dimensiunea informativă a contabilității în procesul de asistare a deciziei economice prin utilizarea tehnologiei informaționale. Disponibil: <http://www.ceccarbusinessmagazine.ro/dimensiunea-informativa-a-contabilitatii-in-procesul-de-asistare-a-deciziei-economice-prin-utilizarea-tehnologiei-informationale-a361/>
5. Lim, F.P.C. Impact of Information Technology on Accounting Systems. În: Asia-pacific Journal of Multimedia Services Convergent with Art, Humanities, and Sociology, vol. 3, nr. 2, pp. 93-106. Disponibil: http://www.sersc.org/journals/AJMAHS/vol3_no2_2013/6.pdf
6. Murthy U.S., Wiggins C.E. A Perspective on Accounting Information Systems Research. În: Journal of Information Systems, vol.13, nr.1:3-6. Disponibil: <http://aaajournals.org/doi/pdf/10.2308/jis.1999.13.1.3>
7. Paladi D-P., Tanasă F-E. Impactul tehnologiilor informaționale asupra sistemelor de contabilitate. Disponibil: <http://www.ceccarbusinessmagazine.ro/impactul-tehnologiilor-informationale-asupra-sistemelor-de-contabilitate-a925/>
8. Radu F. Abordarea contabilității în contextul noilor tehnologii informaționale. Disponibil: <http://www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/820061/27.pdf>
9. Thapayom A., Ussahawanitchakit P. Accounting Information System Excellence and Goal Achievement: Evidence from Information and Communication Technology Businesses in Thailand. În: The Business and Management Review, vol. 7, nr. 1, pp. 309-321. Disponibil: <https://pdfs.semanticscholar.org/643d/5b726d46068b7efe7027723655cee29095e0.pdf>
10. Vasilescu R. Sisteme informatice de contabilitate. Timișoara: Editura Eurostampa, 2008, 82 p. Disponibil: http://www.conta-conta.ro/miscellaneous/586_miscellaneous_contabilitate_files%20586_.pdf

STRATEGIA ȘI CONTROLUL DEZVOLTĂRII SISTEMULUI DE SERVICII ȘI PRODUSE BANCARE ȘI IMPLEMENTAREA ÎN SISTEMUL BANCAR AUTOHTON

CZU:336.717.061:005.584.1(478)

ȘTAHOVSCHI Ada

Dr., conf. univ., Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

E-mail: astahovschi@gmail.com

Abstract. In this article, the author aims to study the strategy and control of the development of banking services and banking system launched by commercial banks on the financial and banking market of the Republic of Moldova. We hope that this research will be important for the country's financial and banking system because, thanks to the implementation of new banking services and products, especially electronic technologies, all operations become computerized and banks only need to acquire these software programs to create infrastructure and train the staff after which electronic systems will be introduced into most of the bank's services and products.

The primary objective of each financial institution is to achieve profiled activity under acceptable risk conditions and, to that end, budget preparation is a component of the profit strategy. The bank's management aims at developing the bank's strategy and banking policies that are appropriate for achieving strategic objectives. The management of a bank, without a good strategy and rigorous control over the launch of banking products and services, cannot be successful in the financial and banking market.

The bases of the bank are profiled activities under acceptable risk conditions, and budgeting is a component of the profit strategy. Profit planning is, in fact, the central element of strategic planning of the bank, the synthetic form in which profit-making is materialized in the revenue and expenditure budget. Of particular importance in the budgetary procedure is the control of the budget execution, which can be correlated with the bank's dashboard, its financial components.

Keywords: strategy, control, management, banking services, banking products, bank audit, banking operations

JEL Classification: M 41, M42

Introducere

Managementul de vîrf al băncii are ca atribut fundamental elaborarea strategiei băncii și a politicilor bancare adecvate pentru realizarea obiectivelor strategice. Politica bancară este subordonată strategiei de dezvoltare a băncii (expresie a atributului de planificare al managementului băncii), strategie care trebuie să cuprindă toate componentele activității băncii, precum: dimensionarea și configurarea structurii organizatorice și de personal, proiectarea produselor și serviciilor, relațiile băncii cu clienții, luînd în considerare evoluția probabilă a mediului financiar, economic, social, intern extern.

Managementul unei bănci fără o strategie este comparabilă cu pilotarea unei nave fără busolă sau a unui automobil fără sistemul de direcție, în acest caz nava plutind în derivă, iar automobilul ieșind de pe carosabil. Însă prăbușirea băncii, inevitabilă fără busolă strategică, atrage după sine, prin efectul de domino, căderea verigilor din sistemul economic și financiar cu care banca face afaceri și, prin deviația comportamentelor, induce turbulența în sistemul bancar.

Strategia dezvoltării sistemului bancar

Obiectivul esențial al oricarei strategii bancare îl constituie nivelul profitului, în condițiile prudenței bancare și supravegherii reglementate a băncii, într-un mediu caracterizat prin risc și

incertitudine. Strategia bancară este necesară avînd în vedere natura și transformările majore produse în sectorul bancar pe plan mondial, îndeosebi după anii '80 ai secolului trecut, cînd au intervenit schimbări profunde ale mediului bancar, dar și în politicile băncilor mari, sub mai multe aspecte:

- a fost modificată concepția despre instituția bancară;
- a fost revoluționată tehnologia bancară, îndeosebi prin informatizarea operațiunilor bancare;
- a fost diversificată și inovată structura produselor și serviciilor bancare;
- a fost modificată și restructurată configurația rețelei bancare, băncile transformîndu-și sectoarele tradiționale, aparînd o piață de intermediere;
- a fost acutizată concurența pe piețele financiare, băncile intrînd în competiție cu noi instituții financiare și nonbancare.

Acești factori ai schimbării au impus băncilor necesitatea adaptării și adecvării comportamentelor, inclusiv în asumarea strategiilor proprii de dezvoltare, vizând, de exemplu, alianțele financiare, modernizarea controlului, schimbarea tehnologiilor financiare, comerciale etc, restructurarea profesiei bancare și a personalului.

Adaptarea băncii la schimbare, în condițiile evoluțiilor economico-financiare actuale, presupune înțelegerea și promovarea diferențiată a următoarelor *forme de strategie* [4, p.194]:

- *strategia de cucerire*, care estimează locul în cursa de afirmare a băncii pe plan național, regional și mondial;
- *strategia de repliere*, restaurare, care implică recunoașterea slăbiciunilor băncii în mediul concurențial și plasarea în poziții subordonative;
- *strategia de consolidare*, specifică fazele de avînt al băncilor, de asumare a propriei dezvoltări.

Implementarea strategiei reclamă adoptarea unor decizii, care vor fi realizate prin instrumente și mijloace cuprinse în planurile strategice, orientate primordial spre direcții strategice: clientelă, resursele financiare, personalul și produsele bancare. Orientarea activității spre aceste direcții evidențiază patru tipuri de comportamente strategice ale băncii [3, p.138]:

- *comportamentul prudent*, caracterizat prin concentrarea asupra atragerii de resurse și efectuarea de plasamente cu risc minim, implementarea de produse și servicii deja acceptate de piață, dezvoltarea metodologiilor și normelor interne;

- *comportamentul moderat*, caracterizat printr-o adaptabilitate adecvată, și uneori inovatoare, la variațiile conjuncturale ale pieței resurselor și plasamentelor;

- *comportamentul agresiv*, caracterizat prin atragerea de resurse la costuri mari și efectuarea de plasamente în condiții de risc, prin realizarea de produse și servicii noi, prin monitorizarea permanentă a pieței;

- *comportamentul mixat*, promovat prin combinarea diferențiată a celor trei comportamente prezentate, în funcție de evoluția mediului economic și de poziția băncii.

Strategiile pe termen lung ale băncii presupun ajustări în timp ale planurilor, programelor și instrumentelor pe măsura realizării obiectivelor propuse, aceste strategii concretizîndu-se în strategii pe termen mediu, cuprinzînd elemente globale de planificare, caracterizate prin parametri cuantificabili vizînd obiective și variabile fundamentale ale activității băncii.

Metode și proceduri de elaborare a strategiei bancare

Elaborarea strategiei băncii reprezintă esența managementului strategic al acesteia, al cărui proces se caracterizează prin următoarele *metode* [4, p.196]:

- ❖ analiza strategică, care presupune luarea în considerare a obiectivelor, situației concrete, resurselor disponibile, a restricțiilor (constrîngerilor);
- ❖ alegerea strategiei, care implică identificarea opțiunilor, evaluarea acestora, precum și formularea opțiunii preferate;

- ❖ implementarea strategiei, concretizată în planificarea modului de acțiune în baza opțiunii alese, punerea în practică a acesteia, monitorizarea realizării și compararea rezultatelor cu obiectivele.

Componentele defnitorii ale unei strategii bancare sunt [4, p.196 -199]:

➤ **Previziunea.** Previziunile sunt fundamentale pentru elaborarea unei strategii. Pe de o parte, acestea sunt previziuni ale evoluției mediului, care permit orientarea și susținerea analizei strategice, precum și realizarea metodologiei de planificare în corelare cu procedura de bugetizare. Pe de altă parte, pornind de la previziuni referitoare la condițiile de piață, pot fi realizate proiecții ale rezultatelor și ale comportamentelor echilibrului fundamentale ale băncii.

Elaborarea previziunilor înseamnă a formula ipoteze, pornind de la studii și analize specifice, referitoare la evoluția probabilă a mediului și a diferiților factori de gestiune care afectează banca, înainte de a elabora un demers voluntarist de planificare a acțiunii, centrat pe decizii și instrumente.

Planificarea și bugetizarea nu pot fi realizate decât dacă managementul băncii dispune de informații referitoare la evoluția previzibilă a mediului, și aceasta în condițiile în care fiabilitatea previziunilor în domeniul bancar și financiar este afectată de volatilitatea datelor și informațiilor referitoare la piețele financiare și bursiere.

Managementul strategic reclamă existența unor compartimente specializate în cadrul băncii, care să studieze și să urmărească evoluția mediului, a conjuncturii, să furnizeze informații prospective decidenților bancari, dar și a departamentelor implicate în realizarea politicii bancare într-un mediu în schimbare. Aceste prospectări strategice vor servi la definirea „axelor” strategice ale băncii, la stabilirea obiectivelor generate, la determinarea ipotezelor economico-financiare ale planificării strategice pe orizonturi temporale medii și lungi.

Utilizarea previziunilor este necesară în elaborarea proiecțiilor anuale ale variabilelor și indicatorilor financiari ai băncii, prin utilizarea unor modele de simulare a anumitor parametri cheie ai băncii. În acest sens, de exemplu, poate fi simulată prin sisteme expert evoluția rezultatelor activității de creditare în funcție de evoluția ratei dobânzii și a ofertei de credit (produse și servicii), permițând astfel anticiparea rezultatelor conform unor scenarii de comportament al ratei și ofertei.

Proiecțiile, ca element de finalizare strategică a previziunilor, evidențiază viziunea băncii referitor la obiectivele viitoare, la poziția și locul băncii, proiectarea obiectivelor vizând:

- ✓ *profitabilitatea*, adesea echivalentă cu aportul profitului net la cifra de afaceri;
- ✓ *valoarea acțiunilor*, atât sub aspectul dividendelor, cât și sub cel al prețurilor acțiunilor;
- ✓ cota de piață, în condiții de costuri, profitabilitate și calitate care asigură competitivitate produselor și serviciilor bancare;
- ✓ *diversitatea și calitatea produselor și serviciilor bancare.*

Aceste obiective proiectate, prin cuantificări dezirabile, sunt comparate cu rezultatele prognozei, ale previzionării pe baza strategiilor curente, determinându-se abaterile, prin analiza diferențelor, pentru a identifica distanța (ecartul) și obstacolele dintre situația prezentă și obiectivele proiectate.

➤ **Planificarea strategică** reprezintă procesul prin care managementul băncii concepe misiunea și finalitățile, stabilește obiectivele, evaluează atuurile și oportunitățile, proiectează calea de urmat. Ea integrează factorii interni și externi pentru a permite băncii să se îndrepte în direcția dorită, identificând riscurile pe care banca și le va asuma și evaluând costurile. Componentele esențiale ale planificării strategice sunt:

Evaluarea performanțelor trecute și a scenariilor elaborate:

Evaluarea externă ia în considerare factorii externi băncii care pot influența atingerea obiectivelor, îndeosebi concurența, utilizând în acest sens analiza punctelor tari și slabe ale băncii, oportunitățile și pericolele.

Evaluarea internă presupune luarea în considerare a capacităților, potențialului și ofertelor băncii, trebuind să fie evidențiate constrângerile și limitările proprii băncii.

După identificarea și analiza factorilor externi și interni, a influenței lor asupra băncii, evaluarea se finalizează prin identificarea avantajelor competitive, două avantaje detașându-se: avantajul

costurilor și avantajul diferențierii (al individualizării). Pe această bază vor fi redefinite obiectivele băncii, proiectate în procesul previziunii.

➤ **Planul strategic.** Acesta reprezintă rezultatul unei activități de concepție, avînd ca elemente centrale misiunea și finalitățile. Managementul de vîrf al băncii va reflecta și arbitra asupra opțiunilor fundamentale ale băncii, asupra modalităților de dezvoltare, asupra ritmului de reînnoire a produselor, asupra diversificării și alianțelor. Reluînd analiza și evaluarea punctelor tari și slabe, a oportunităților și pericolelor, alegerile strategice vizează punctele cheie care ar permite băncii evoluția spre atingerea finalităților propuse. Aceste finalități se exprimă prin obiective generale și financiare, cuantificate pe diferite deschideri temporale (mediu și lung), vizînd capitalul, profitabilitatea, riscurile, acționarii, piața, produsele.

Înainte de a concretiza, prin decizii, aceste elemente strategice ale băncii în planuri operaționale de acțiune, managementul strategic realizează o analiză situațională a băncii comparativ cu misiunea, finalitățile și obiectivele supuse opțiunilor. Aceasta analiză vizează domenii precum: situația financiară, produsele și serviciile, segmentele de piață (clienții), resursele umane, mediul economic.

Compararea situației cu obiectivele permite evidențierea schimbărilor pe care banca va trebui să le realizeze în tehnologia și comercializarea bancară, în activitățile operaționale și ființionale, în managementul și marketingul băncii.

În acest sens sunt relevate compatibilitatea și acceptabilitatea opțiunilor strategice ale băncii [4,p.199]:

- cu potențialul organizațional și cu oportunitățile băncii,
- cu resursele de finanțare și cu portofoliul activelor băncii,
- cu aptitudinile și profesionalismul personalului și managerilor,
- cu interesele și preferințele clienților și partenerilor.

În promovarea planificării strategice, cinci opțiuni vor trebui în mod necesar analizate:

- ✓ necesitatea restructurării ca element al dezvoltării băncii;
- ✓ oportunități de competitivitate în combaterea concurenței;
- ✓ realizarea de alianțe;
- ✓ imitarea sau inovarea în perspectiva diferențierii;
- ✓ diversificarea în condiții de vulnerabilitate.

➤ **Planul de acțiune (operațional)** poate fi definit ca o parte formalizată, cuantificată a demersului strategic, el trebuind să concretizeze în cifre și mijloace opțiunile strategice. În acest sens, procedurile de planificare sunt standardizate în cadrul băncii, elaborarea planului operațional al băncii presupunînd descentralizarea activităților, stabilirea de planuri operaționale la nivelul departamentelor și centrelor operaționale, precum și la nivelul centrelor de responsabile, și agregarea acestora. Planul operațional este orientat spre client, vizînd creșterea rentabilității în condiții acceptabile de risc.

Elaborarea planurilor operaționale specifice presupune stabilirea obiectivelor tactice, operative, cu termene concrete de realizare, centrate spre realizarea opțiunilor strategice.

Planul operațional permite un mai bun „pilotaj” financiar al băncii, putîndu-se anticipa global, pe baza veniturilor și cheltuielilor așteptate, nevoile de finanțare ale băncii și deci structura bilanțului, a resurselor și plasamentelor.

Formalizarea planificării strategice prin planul operațional permite o alocare mai concretă și rațională a resurselor, o definire concretă a priorităților de investiții.

➤ **Implementarea strategiei** presupune comunicarea scopului și implicațiilor acesteia personalului băncii, într-un mod clar, eficient și concret.

Elementele necesare implementării sunt:

- aplicarea planurilor de acțiune prin stabilirea și promovarea unor planuri de măsuri și bugete corespunzătoare pe ansamblul băncii și, îndeosebi, pe componentele acesteia;
- monitorizarea și controlul, în vederea evaluării modului de realizare a obiectivelor, a luării măsurilor corective;

- clarificarea obiectivelor organizaționale și stabilirea nivelurilor de realizare a acestora în procesul de îndeplinire a planurilor de acțiune, în scopul reactualizării și adaptării obiectivelor, reconsiderării instrumentelor și mijloacelor de realizare.

Urmărirea realizării strategiei, a planurilor de acțiune implică necesitatea stabilirii unui ansamblu coerent, corelat de indicatori care să permită evaluarea realizării obiectivelor în patru domenii cheie: financiar, clientelar, operațional, resurse umane. Pe fiecare domeniu vor fi definiți indicatorii de decalaj sau ai rezultatelor și indicatorii de performanță sau de orientare, alegerea, formularea și delimitarea acestora făcându-se în funcție de situația concretă a băncii.

➤ **Bugetizarea strategiei.** În cadrul managementului strategic al băncii, bugetul reprezintă atât un instrument de planificare contabilă și financiară, cât și un instrument de coordonare a unităților descentralizate ale băncii.

Bugetul constă în planificarea nivelului țintă al veniturilor și cheltuieliilor, pe ansamblul băncii, pe unități componente și pe centre de profit. În derularea activității băncii, conform obiectivelor stabilite, sunt evidențiate abaterile de la obiectivele bugetare stabilite, în funcție de cauzele abaterilor, sunt adoptate decizii de corectare și de adoptare a obiectivelor, bugetul controlând activitatea băncii, îndeosebi din punctul de vedere al cheltuielilor [5, p.70]

O importanță esențială în procedura bugetară o are controlul realizării bugetului, care poate fi corelat cu tabloul de bord al băncii, al componentelor financiare ale acesteia. **Controlul**, urmărirea realizării bugetului, presupune următoarele elemente [1, p.285]:

- ✓ *compararea realizărilor* cu obiectivele bugetare pentru a determina gradul de realizare și a permite analiză ecarturilor;
- ✓ *prezentarea măsurilor*, a mijloacelor necesare recuperării nerealizărilor sau ajustării obiectivelor bugetare;
- ✓ *reactualizarea adaptativă a obiectivelor*, mijloacelor și structurilor bugetare în funcție de necesitățile impuse în perspectivă realizării finalităților strategice.

➤ **Planificarea profitului.** Obiectivul fundamental al băncii îl constituie realizarea unei activități profilate în condiții de risc acceptabile, și în acest sens elaborarea bugetului constituie o componentă a strategiei profitului.

Planificarea strategică profitului parcurge următoarele etape:

- ❖ elaborarea situațiilor descentralizate referitoare la costurile și veniturile pe centre organizaționale generatoare de profit și de costuri;
- ❖ prognozarea evoluției elementelor de activ și pasiv furnizoare de venituri și consumatoare de resurse (cheltuieli), în diverse scenarii evolutive a situației economice a băncii;
- ❖ elaborarea planurilor de profit pe centre organizaționale, care reflectă „înclinația spre performanță” a acestora, generând ajustări și adaptări din partea managementului de vîrf al băncii, care conduc în final, prin coordonare, la stabilirea planului global al profitului pe ansamblul băncii;
- ❖ stabilirea termenelor, delegarea responsabilităților și alocarea resurselor pentru implementarea planului de profit.

Planificarea profitului constituie, de fapt, elementul central al planificării strategice a băncii, forma sintetică în care se concretizează planificarea profitului fiind bugetul de venituri și cheltuieli.

Bugetul de venituri și cheltuieli asigură realizarea în etape a obiectivelor cuprinse în strategia de dezvoltare, reprezentînd elementul fundamental al antecalculațiilor costurilor. Elaborarea bugetului de venituri și cheltuieli într-o bancă este precedată de preliminarea evoluțiilor structurilor bilanțiere ale băncii, generatoare de venituri și cheltuieli. Respectînd, de regulă, modelul contului de rezultate, bugetul de venituri și cheltuieli reprezintă un „cont previzionat” al veniturilor și cheltuielilor și, deci, al profitabilității băncii.

Concluzii

În urma studiului efectuat putem să facem următoarele concluzii:

Sistemul bancar, sector cheie în orice economie națională, trebuie și el să fie racordat din toate punctele de vedere la realitățile specifice competiției de pe piața bancară europeană, o piață puternică, transparentă și cu tradiție. Nivelul ratelor dobânzii ca produs bancar reflectă echilibrul sau dezechilibrul intern și extern, situația lichidităților din economie, starea monedei naționale. Ratele dobânzilor sunt interconectate la evoluția inflației, reprezentând totodată un obiectiv specific de politică monetară al băncilor centrale. Astfel, băncile centrale pot interveni în procesul de formare a ratelor dobânzii pe piața, în vederea atingerii unui nivel optim al acestora, racordat la cerințele reale ale economiei în momentul respectiv.

Strategia bancară poate fi definită ca reprezentând ordonarea unor valori prioritare ale activității bancare, precum și a unor componente ale politicilor bancare vizînd principalele domenii ale activității băncilor, elaborarea strategiilor presupunînd determinarea obiectivelor, a misiunii și finalităților băncii, stabilirea și metodelor și instrumentelor, a mijloacelor de realizare a obiectivelor, prin politici și programe adecvate.

Evident, o condiție de îndeplinit de către furnizorul de servicii, în speta bancă, este să asigure o flexibilitate mai mare pentru clienți. În prezent, există înca unele rigidități, bariere, însemnând de fapt restricții în ceea ce privește plățile posibile (de exemplu, numai către anumite conturi, sau, deși sistemul este on-line, practic transferurile se realizează într-un timp care nu diferă prea mult de varianta clasică).

Din punctul de vedere al băncii, costurile scad cu fiecare nou client care utilizează serviciul, degreveză salariații băncii de o serie de operațiuni de rutină și le permite să se concentreze pe alte servicii/priorități sau spre alți clienți, care vor fi serviți mai prompt.

Reușita unei strategii bancare este apreciată sub următoarele aspecte:

- ✓ varietatea serviciilor și individualizarea poziției competitive;
- ✓ adaptarea activităților bancare la obiectivele strategiei;
- ✓ asigurarea delimitării, distingerii opțiunilor proprii de cele ale concurenței;
- ✓ orientarea activităților spre promovarea avantajului competitiv;
- ✓ existența unei convergențe organizaționale în susținerea strategiilor;
- ✓ operaționalizarea eficientă a realizării strategiilor.

Bibliografie

1. Dedu V. Gestiune și audit bancar. București, 2008. 380 p.
2. Butulescu V., Ștahovschi A., C.Simion. Rolul și problemele implementării unui sistem de management în relațiile cu clienții. În: Revista științifică „*Studii Economice*”, Chișinău: ULIM, 2008, nr.1-2, p. 126-135.
3. Butulescu V. Rentabilitatea implementării unor noi servicii bancare pe piața financiar – bancară din România. În: Revista științifică „*Studia Universitatis*”, Chișinău: USM, 2012, nr. 7(57), p.136-145.
4. Ștahovschi A., Butulescu V., Gribincea A. Organizarea managerială a serviciilor și produselor bancare a României în perioada pre și post aderării la Uniunea Europeană. Chișinău, Tipogr, Print Caro SRL, 2010. 224p.
5. Ștahovschi A., Butulescu V., Managementul distribuției serviciilor bancare în România. În: *Anale ULIM*, Chișinău, 2007, vol.6, p. 69-80.

CONTABILITATEA SECTORULUI ASOCIATIV ÎN CONTEXTUL SUSTENABILITĂȚII

CZU:657.15(478):061.2

HAREA Ruslan¹, GRAUR Anatol², BUGAN Corneliu³

^{1,2}Dr., conf. univ.; ²Drd., lector; ^{1,2}Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

Abstract. This paper analyzes the mechanisms of accounting and different types of sponsorship, charity and sponsors' as well as their recipients' patronage. It also presents the aspects of taxation and the impact of sponsoring and philanthropic activities on the financial results of the sponsors themselves. In a shorten form this paper describes the accounting mechanisms of above mentioned sources as a property of non-profit organizations, being recipients of material and financial philanthropic moneys.

Keywords: accounting, non-profit, NGO, sponsorship, philanthropic.

JEL classification: M41.

Sustenabilitatea reprezintă calitatea unei activități antropice de a se desfășura fără a epuiza resursele disponibile și fără a distruge mediul, deci fără a compromite posibilitățile de satisfacere a nevoilor generațiilor următoare.

Sustenabilitatea financiară este o parte distinctă a sustenabilității organizaționale și se referă la măsura în care organizația dispune de o bază de resurse suficient de diversificată astfel încât să poată asigura resursele necesare pentru derularea activităților sale. Organizațiile cu resurse financiare și materiale substanțiale și cu un management financiar riguros au șanse sporite la supraviețuire și dezvoltare. Sustenabilitatea financiară este adesea definită din perspectiva autonomiei financiare. Din acest punct de vedere, două sunt capacitățile esențiale pe care trebuie să le dezvolte o organizație pentru a-și consolida sănătatea financiară:

1. Capacitatea de a mobiliza resurse prin modalități cât mai diverse și din surse cât mai diferențiate. Aici, miza este diversificarea bazei de resurse de care dispune organizația, creșterea gradului de autonomie și securitate financiară și dezvoltarea unor surse proprii de venit (activități generatoare de venit, depozite, acțiuni, „endowments”, proprietăți productive, etc).

2. Capacitatea de a administra corect și eficient resursele de care dispune. Folosirea eficientă și chibzuită a resurselor de care dispune organizația este o condiție de bază a succesului său și afectează în mod direct capacitatea organizației de atragere de noi resurse. Regula este simplă : succesul organizației de acum este cel mai bun garant al succesului sau viitor.

În analiza sustenabilității financiare a unei organizații non-prfit, câteva principii par să fie universal valabile:

- Existența a cel puțin 3 surse diferite de finanțare. În condițiile în care un singur finanțator asigură mai mult de 30% din resursele financiare ale organizației se poate vorbi de un grad ridicat de risc organizațional. În astfel de situații, organizația este practic dependentă de un singur finanțator și își pierde autonomia organizațională.

- Existența a cel puțin 3 mecanisme de atragere de fonduri care generează venituri substanțiale. Organizațiile viabile din punct de vedere financiar folosesc metode și strategii diverse de mobilizare de resurse: scrierea de cereri de finanțare, sponsorizări, donații individuale, activități generatoare de venituri, cotizații ale membrilor, desemnarea procentuală (2%), dividende și dobânzi bancare, etc. Mai mult decât atât, ponderea acestor tipuri de resurse financiare în bugetul anual al organizației trebuie să fie semnificativa. Adică, fiecare din cele 3 mecanisme principale de atragere de fonduri să contribuie cu cel puțin 30% din bugetul anual al organizației.

- Adoptarea și monitorizarea sistematică (lunară, trimestrială sau anuală) a unui set de indicatori ai sănătății financiare a organizației. Exemple:

a. ponderea donațiilor individuale comparativ cu o perioadă precedentă sau cu aceeași perioadă din anul anterior;

b. valoarea cotizațiilor colectate de la membrii organizației;

c. numărul și valoarea cererilor de finanțate elaborate și câștigate sub formă de proiecte sau implicit finanțări de destinație specială;

d. număr de beneficiari plătitori pentru diverse servicii oferite contra plată în conformitate cu prevederile statutare și a prevederilor legislației în vigoare.

- Monitorizarea și menținerea sub control a unor tipuri de cheltuieli fixe (neproductive). Spre exemplu:

a. cheltuielile de telecomunicații, internet și consumabile de birou să nu depășească suma de cel mult 2000 lei pe lună;

b. cheltuielile fixe administrative să nu depășească 7% din bugetul anual al organizației;

c. cheltuielile pentru salarizarea personalului administrativ să nu depășească 25% din valoarea proiectelor finanțate de diverse organizații internaționale.

- Evaluarea anuală și la sfârșitul fiecărui program a unor indicatori de tipul cost/beneficiar.

Iarăși, organizațiile necomerciale pot învăța de la organizațiile de afaceri știința planificării și managementului financiar. Organizațiile de afaceri, pentru care sănătatea financiară este un aspect extrem de important, dispun de sisteme și indicatori foarte complicați de măsurare a sănătății financiare și de semnalare a oricărei tendințe de înrăutățire a acestei situații. Ele monitorizează evoluția veniturilor lunar prin comparație cu lunile anterioare sau cu aceeași lună din anul anterior și dezvoltă ținte și previziuni privind evoluția financiară a organizației.

În comparație cu practicile sectorului de afaceri, practicile de planificare și management financiar din majoritatea organizațiilor din sectorul asociativ par rudimentare. Cel mai adesea, singurul indicator al sănătății financiare este evoluția bugetului față de anul sau anii anteriori. Iar atunci când se încearcă evaluarea pe baza unor indicatori gen cost/beneficiu, colectarea datelor este nesistematică și reprezintă o aproximare grosieră.

Chiar dacă sunt esențiale pentru supraviețuirea și evoluția unei organizații, resursele financiare nu garantează însă sustenabilitatea organizațională. Acest lucru este evident în domeniul afacerilor unde cazuri de companii „bogate” dar care au dat faliment sau au intrat într-un declin accelerat sunt nenumărate. Capacitatea unei organizații de a-și securiza viitorul financiar este determinată de o serie de alți factori precum:

- relevanța programelor sale pentru necesitățile primordiale și nevoile grupurilor țintă;
- capacitatea de a furniza servicii cu un impact social sporit la costuri mai reduse;
- capacitatea de a înțelege și anticipa evoluția mediului extern (finanțatori, așteptările beneficiarilor, concurența, etc);
- eficiență sporită în folosirea resurselor de care dispune;
- management financiar riguros;
- vizibilitate, prestigiu și recunoaștere socială;
- atașament și dedicație din partea celor ce lucrează în cadrul organizației;
- existența unui mediu organizațional extern favorabil etc.

În perioada stabilizării statalității, majoritatea surselor cu scop de asistență financiară au fost îndreptate către Republica Moldova din partea diferitor instituții și organizații internaționale prin intermediul organizațiilor neguvernamentale. Acestea nu urmăresc obținerea de profit, și astfel, gestiunea resurselor menționate prin ONG-uri persista dirijată strict pe obiectivele echitabile ale asistenței oferite.

Asistența financiară externă reprezintă un concept larg, care include mai multe elemente, cum ar fi ajutoarele financiare, împrumuturi preferențiale, aporturi și suport în natură diversificată din partea partenerilor de dezvoltare etc., iar un loc aparte îl ocupă **donațiile filantropice (granturile)**.

Grantul reprezintă sumă de bani acordată pentru un anumit program sau proiect în diverse domenii de activitate fără a se solicita restituirea acesteia, cu excepția cazurilor de fraudă sau utilizare contrar destinației.

Granturile, la momentul actual, constituie sursa principală de finanțare a activității ONG-urilor din Republica Moldova. Acestea se referă la susținerea unor programe sau proiecte social-economice cu destinație prestabilită de către donator.

În acest context, contabilitatea activităților realizate de ONG și a structurilor patrimoniale ale acestora trebuie să asigure delimitarea și înregistrarea separată a mijloacelor cu destinație specială a căror utilizare este condiționată de realizarea unor misiuni speciale (procurarea/crearea anumitor active, finanțarea unor programe/proiecte concrete etc.).

Mijloace cu destinație specială constituie activele și serviciile primite sau care urmează să fie primite sub formă de granturi, donații, alocații, asistența financiară sau tehnică, contribuții ale fondatorilor și membrilor, alte finanțări și încasări, mijloace și fonduri proprii a căror utilizare este condiționată de realizarea unor misiuni speciale impuse de finanțator sau donator.

În conformitate cu Indicațiile metodice privind particularitățile contabilității în organizațiile necomerciale [2] recunoașterea inițială a mijloacelor cu destinație specială se efectuează în baza *contabilității de angajamente*.

Mijloacele cu destinație specială pot fi primite sub formă de active imobilizate (imobilizări necorporale și corporale etc.) stocuri, servicii sau sub formă de numerar destinate procurării/creării activelor, precum și acoperirii costurilor și/sau cheltuielilor aferente mijloacelor cu destinație specială. Mijloacele cu destinație specială se recunosc în cazul existenței unei certitudini întemeiate că:

- 1) mijloacele vor fi primite de către organizația necomercială;
- 2) condițiile aferente utilizării acestor mijloace vor fi îndeplinite;
- 3) valoarea mijloacelor poate fi determinată în mod credibil.

Mijloacele cu destinație specială ce urmează să fie primite se înregistrează ca majorare concomitentă a creanțelor și a finanțărilor și încasărilor cu destinație specială pe termen lung sau curente, iar intrarea efectivă a mijloacelor cu destinație specială se înregistrează ca majorare a activelor și diminuare a creanțelor.

Situația 1. ONG a obținut un grant de la un finanțator prin intermediul unui Acord de grant semnat în iunie anul curent pentru realizarea unui proiect de 600 000 lei pe termen de 18 luni, începând cu 01 iulie. În conformitate cu bugetul de proiect, prima tranșă a mijloacelor din grant în mărime de 300 000 lei au fost încasate în contul curent la 01 septembrie.

Situația menționată prevede reflectarea în contabilitate a următoarele înregistrări:

în luna iulie - recunoașterea mijloacelor de grant:

Debit contul 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială” la suma de 300 000 lei;

Credit contul 425 „Finanțări și încasări cu destinație specială pe termen lung” – 200 000 lei.

Notă: Se propune utilizarea unui cont nou prin intermediul Politicii de contabilitate a ONG – 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială”, cu funcții ale contului de activ și modul de funcționare în similitudine cu conturile de creanțe din Planul general de conturi contabile.

în luna septembrie - primirea primei tranșe a grantului:

Debit contul 242 „Conturi curente în monedă națională” – 300 000 lei.

Credit contul 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială” la suma de 300 000 lei.

Evaluarea inițială a mijloacelor cu destinație specială se efectuează în funcție de forma (monetară sau nemonetară) în care acestea au fost primite. Mijloacele primite sub formă monetară se evaluează la valoarea lor nominală, iar cele sub formă nemonetară – la costul de intrare, care se determină în conformitate cu SNC, ținând cont de regulile stabilite conform Indicațiilor metodice [2].

Mijloacele cu destinație specială utilizate pentru justificarea cheltuielilor din activitățile curente se înregistrează în debitul conturilor de cheltuieli aferente cu creditul datoriiilor ce confirmă sursa de proveniență a acestora. Concomitent cu constatarea cheltuielilor se reflectă și diminuarea finanțărilor și încasărilor cu destinație specială, precum și majorarea veniturilor aferente mijloacelor cu destinație specială în mărime egală cu cheltuielile constatate.

Utilizarea mijloacelor cu destinație specială pentru procurarea diferitor active circulante, precum și a stocurilor se înregistrează ca diminuare a finanțărilor și încasărilor cu destinație specială și majorare a:

- 1) veniturilor aferente mijloacelor cu destinație specială – la valoarea stocurilor utilizate;
- 2) veniturilor anticipate – la valoarea stocurilor și avansurilor acordate neutilizate.

În conformitate cu prevederile Politicii contabile proprii, ONG poate înregistra finanțările și încasările cu destinație specială aferente stocurilor și avansurilor acordate la venituri anticipate în sumă totală. În acest caz, pe măsura utilizării stocurilor și decontării avansurilor acordate, veniturile anticipate se vor deconta la venituri curente.

Situația 2. ONG a primit conform bugetului de proiect mijloace din grant în sumă de 50 000 lei în luna august, pentru realizarea unui proiect pe termen de 3 luni. Din contul mijloacelor grantului în august au fost procurate pliante informative în valoare de 3 000 lei, din care, efectiv au fost distribuite beneficiarilor pliante în sumă de 2 000 lei. Pliantele informative rămase în stoc, în valoare de 1 000 lei au fost distribuite în totalitate în luna octombrie.

Situația menționată impune reflectarea următoarelor înregistrări:

- în luna august:

- procurarea pliantelor informative:

Debit contul 211 „Materiale” la suma de 3 000 lei;

Credit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 3 000 lei.

- achitarea datoriilor:

Debit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 3 000 lei;

Credit contul 242 „Conturi curente în monedă națională” – 3 000 lei.

- distribuirea pliantelor informative către diverși beneficiari:

Debit contul 715 „Cheltuieli aferente mijloacelor cu destinație specială” – 2 000 lei;

Credit contul 211 „Materiale” – 2 000 lei.

- decontarea finanțărilor și încasărilor cu destinație specială aferente:

• la valoarea pliantelor informative distribuite:

Debit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente” – 2 000 lei;

Credit contul 615 „Venituri aferente mijloacelor cu destinație specială” – 2 000 lei.

• la valoarea pliantelor informative nedistribuite:

Debit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente” – 1 000 lei;

Credit contul 535 „Venituri anticipate curente” – 1 000 lei.

- în luna octombrie:

- distribuirea pliantelor informative rămase către diverși beneficiari:

Debit contul 715 „Cheltuieli aferente mijloacelor cu destinație specială” – 1 000 lei;

Credit contul 211 „Materiale” – 1 000 lei.

- decontarea veniturilor anticipate curente aferente pliantelor informative distribuite:

Debit contul 535 „Venituri anticipate curente” – 1 000 lei;

Credit contul 615 „Venituri aferente mijloacelor cu destinație specială” – 1 000 lei.

Mijloacele cu destinație specială primite sub formă de active imobilizate sau utilizate pentru procurarea unor astfel de active se înregistrează ca diminuare a finanțărilor și încasărilor cu destinație specială și majorare a fondului de active imobilizate.

Situația 3. ONG, în baza bugetului de proiect pe 18 luni, a achiziționat și a pus în funcțiune un copiator la costul de intrare 28 000 lei în luna noiembrie. Datoria comercială pentru copiatorul procurat s-a achitat în mărime totală în luna ianuarie a anului următor. Conform Politicii contabile a ONG, amortizarea copiatorului se calculează începând cu luna următoare și pentru luna ianuarie constituie 500 lei.

Conform datelor din situația menționată se contabilizează:

în luna noiembrie:

- intrarea și punerea în funcțiune a copiatorului:

Debit contul 123 „Mijloace fixe” – 28 000 lei;

Credit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 28 000 lei.

- decontarea mijloacelor cu destinație specială utilizate pentru procurarea copiatorului:

Debit contul 425 „Finanțări și încasări cu destinație specială pe termen lung” – 28 000 lei;

Credit contul 341 „Fonduri”, subcostul 3411 „Fonduri de active imobilizate” – 28 000 lei.

în luna ianuarie:

- achitarea datoriei comerciale pentru copiator:

Debit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 28 000 lei;

Credit contul 242 „Conturi curente în monedă națională” – 28 000 lei.

- calcularea amortizării copiatorului:

Debit contul 341 „Fonduri”, subcostul 3411 „Fonduri de active imobilizate” – 600 lei;

Credit contul 124 „Amortizarea mijloacelor fixe” – 600 lei.

În cazul gestionării și utilizării mijloacelor cu destinație specială în valută străină, precum și la data raportării (întocmirii situațiilor financiare) apar diferențe de curs valutar favorabile sau nefavorabile, care se înregistrează ca majorare sau diminuare a finanțărilor și încasărilor cu destinație specială. Aceste diferențe se referă la soldurile numerarului în casierie și la conturile curente în valută străină, la conturile de depozit, la creanțele și datoriile în valută străină aferente mijloacelor cu destinație specială și se contabilizează la data efectuării tranzacției și la data raportării.

Situația 4. ONG în luna august a obținut un grant în valută străină în mărime de 20 000 euro pentru realizarea unui proiect pe un termen de 12 luni. La 10 septembrie organizația a încasat mijloacele la contul curent în valută străină în sumă de 20 000 euro. La 15 septembrie organizația a achiziționat birotică din străinătate în valoare de 3 000 euro pentru utilizare în cadrul proiectului. Achitarea integrală a datoriilor față de partenerii străini s-au efectuat la 25 septembrie.

Cursul oficial al leului moldovenesc constituie la data:

- recunoașterii creanței aferentă grantului – 21,67 lei/euro;

- primirii grantului – 21,49 lei/euro;

- achiziționării materialelor de birou – 22,10 lei/euro;

- achitării datoriei – 22,67 lei/euro.

Situația menționată presupune contabilizarea următoarelor operații:

- recunoașterea mijloacelor de grant – 433 400 lei (20 000 euro × 21,67 lei/euro):

Debit contul 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială” la suma de 433 400 lei;

Credit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente” – 433 400 lei.

- intrarea mijloacelor de grant – 429 800 lei (20 000 euro × 21,49 lei/euro):

Debit contul 243 „Conturi curente în valută străină” – 429 800 lei.

Credit contul 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială” la suma de 429 800 lei.

- înregistrarea diferenței de curs valutar nefavorabile în sumă de 3 600 lei [(20 000 euro × 21,67 lei/euro) – (20 000 euro × 21,49 lei/euro)]:

Debit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente” – 3 600 lei.

Credit contul 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială” la suma de 3 600 lei.

- achiziționarea materialelor de birou – 66 300 lei (3 000 euro × 22,10 lei/euro):

Debit contul 211 „Materiale” la suma de 66 300 lei;

Credit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 66 300 lei.

- achitarea datoriei comerciale – 68 010 lei (3 000 euro × 22,67 lei/euro):

Debit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 68 010 lei;

Credit contul 243 „Conturi curente în valută străină” – 68 010 lei.

- înregistrarea diferenței de curs valutar nefavorabile aferentă datoriilor curente – 1 710 lei (68 010 lei – 66 300 lei):

Debit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente” – 1 710 lei;

Credit contul 521 „Datorii comerciale curente” – 1 710 lei.

Notă: dacă la momentul achitării s-ar fi constatat diferență favorabilă a cursului valutar, atunci s-ar fi întocmit o formulă contabilă inversă:

Debit contul 521 „Datorii comerciale curente”;

Credit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente”.

Dobânzile calculate pentru soldurile mijloacelor cu destinație specială în conturile curente și de depozit, altor investiții în monedă națională și valută străină se recunosc ca majorare concomitentă a creanțelor curente și a finanțărilor și încasărilor cu destinație specială.

Situația 4. ONG a încasat în martie mijloace cu destinație specială pentru realizarea unui proiect pe un termen de 26 luni în sumă totală de 520 000 lei, din care inclusiv cheltuieli pe primul an – 240 000 lei. Conform condițiilor finanțatorului, suma mijloacelor cu destinație specială neutilizată în primul an de realizare a proiectului (280 000 lei) s-a plasat la 1 aprilie la un cont de depozit bancar pentru 12 luni, cu rata dobânzii anuale de 9%, iar dobânda obținută urmează să fie utilizată pentru suplinirea finanțărilor oferite.

Astfel, ONG înregistrează dobânda calculată de la suma mijloacelor cu destinație specială (depozit) – 28 000 lei $[(280\,000\text{ lei} \times 10\%) : 100]$:

Debit contul 235 „Creanțe privind mijloacele cu destinație specială” la suma de 28 000 lei;

Credit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente” – 28 000 lei.

Mijloacele cu destinație specială neutilizate apar în cazul utilizării incomplete a mijloacelor primite, din motivul sistării proiectelor sau după finalizarea acestora, când suma mijloacelor primite nu s-a cheltuit în total. Cu acordul finanțatorului mijloacele neutilizate pot fi rambursate, redirecționate la cofinanțarea altor proiecte sau lăsate la dispoziția organizației necomerciale.

Rambursarea mijloacelor neutilizate se înregistrează prin:

Debit contul 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente”;

Credit contul 242 „Conturi curente în monedă națională”;

Credit contul 243 „Conturi curente în valută străină”.

Redirecționarea mijloacelor se înregistrează ca corespondență internă între subcosturile conturilor sintetice de evidentă a finanțărilor și încasărilor cu destinație specială.

Decontarea mijloacelor neutilizate și rămase la dispoziția organizației necomerciale se înregistrează prin:

Debit conturile 425 „Finanțări și încasări cu destinație specială pe termen lung” sau 537 „Finanțări și încasări cu destinație specială curente”;

Credit contul 341 „Fonduri”, subcostul 3412 „Fonduri de autofinanțare”.

În afară de misiunile cu destinație specială, organizația necomercială poate desfășura și activitate economică, inclusiv activitate de producție, de prestare a serviciilor, de investiții și de alt gen, care reiese nemijlocit din scopurile statutare. Acest drept se asigură prin prevederile art. 188 al Codului Civil al RM.

Activitatea economică generează venituri și cheltuieli care se înregistrează conform contabilității de angajamente, în baza regulilor generale stabilite de SNC.

Veniturile din activitatea economică cuprind:

1) venituri din activitatea de producție, vânzare de bunuri, executarea lucrărilor și prestarea serviciilor;

2) venituri financiare (venituri din diferențe de curs valutar și de sumă, dobânzi, cu excepția celor aferente mijloacelor cu destinație specială, investiții, alte venituri financiare);

3) venituri rezultate din recompensele primite pentru compensarea cheltuielilor sau pierderilor din calamități naturale sau alte evenimente excepționale;

4) alte venituri aferente activității economice.

Rezultatul din activitatea economică profit (pierdere) se determină la finele perioadei de gestiune și se decontează la majorarea sau diminuarea fondului de autofinanțare al organizației necomerciale.

În final rezultatul activității ONG, care nu are ca sursă activitatea economică este non-profit. Aceasta se datorează reflectărilor concomitente a sumelor de cheltuieli suportate cu înregistrarea veniturilor din utilizarea mijloacelor cu destinație specială ce s-au consumat. În așa fel, matematic se obține egalitatea perfectă între suma veniturilor și a cheltuielilor organizației, iar din comparația lor rezultă situația de non-profit.

De menționat, că acest moment este valabil și pentru rezultatele financiare din activitatea economică, dar aceasta ține de prevederile statutului ONG privind activitățile generatoare de venituri. Dacă ONG are în statut activități economice potrivite cu misiunea proprie, există direcții concrete în care se vor îndrepta veniturile sau alte surse obținute din activitatea economică, atunci acestea pot fi asimilate finanțărilor cu destinație specială.

Bibliografie

1. Codul Civil al Republicii Moldova, Nr. 1107 din 06.06.2002 // Monitorul Oficial Nr. 82-86 din 22.06.2002.
2. Indicațiile metodice privind particularitățile contabilității în organizațiile necomerciale, aprobate prin Ordinul ministrului finanțelor nr.188 din 30 decembrie 2014.

THE APPROACH TO INTERNAL CONTROL IN THE CONTEXT OF RISK FACTORS

ABORDAREA CONTROLULUI INTERN ÎN CONTEXTUL FACTORILOR DE RISC

CZU:657.6:005.915

ȘEVCIUC Tatiana

Dr., conf.univ., UASM, Republica Moldova

E-mail:sevcuictatiana@mail.ru

Abstract. The scientific research presented in this article aims to investigate the relationship between risk mitigation and risk factors. It asserts and deepens the argument that there is a direct relationship between the objectives of an entity and the internal control that it applies to ensure the reliability of financial reporting. The article will also highlight the possible events (risks) that may occur that could hinder the achievement of these objectives. Because the literature addressing this topic is not very broad, the goal of this article is to deepen the analysis of the interactions between internal control and the factors that prevent the achievement of the entity's objectives, highlighting the risks related to this activity.

Key words: internal control, risk assessment, medium control, risk audit

JEL Clasifications: M420

Introducere

Prin studiu și antiteză, s-au reliefat succint asemănări și deosebiri, îndeosebi interpretări nuanțate, privind conceptele menționate cu scopul redării unei părți importante a relației dintre acestea, fără să se emită pretenția realizării unei lucrări exhaustive. Realizarea articolului are la bază o cercetare descriptivă, calitativă, prin apelarea la un proces interpretativ al subiectului supus atenției. Lucrarea ține cont de viziunea literaturii de specialitate privind accepțiunile atribuite controlului intern și factorilor de risc, a căror intercondiționare se dorește a fi evidențiată. În realizare oricărui demers științific este necesară utilizarea unor metode și instrumente de cercetare a căror menire este facilitarea procesului de cercetare științifică.

În cadrul articolului de față metoda utilizată pentru expunerea ideilor este cea interpretativă și constă în analiza certărilor științifice demarate pe parcursul ultimelor decenii asupra unor aspecte definitorii ale auditului financiar (și anume a controlului intern, mediului de control, activităților de control, riscului de audit, monitărării).

Probleme și discuții

Îmbinând viziunea teoretică cu experiența de management, control, s-a încercat aducerea în sfera teoretică, a acelor evenimente corporative indezirabile, privind incapacitatea, dezinteresul sau necunoașterea în corelarea sistemului de control intern cu cultura conducerii entității.

Potrivit ISA 315.4 (c) controlul intern reprezintă procesul proiectat, implementat și menținut de către persoanele responsabile cu governanța, conducere și alte categorii de personal cu scopul de a furniza o asigurare rezonabilă privind îndeplinirea obiectivelor unei entități cu privire la credibilitatea raportării financiare, eficiența și eficacitatea operațiunilor și conformitatea cu legile și reglementările aplicabile. Termenul de „controale” face referire la orice aspecte ale uneia sau mai multor componente ale controlului intern.

O definiție cuprinzătoare a controlului intern a fost propusă de IFAC în 1994: „Sistemul de control intern este ansamblu de politici și proceduri aplicate de conducerea unei entități în vederea asigurării, atât cât este de posibil, a gestiunii riguroase și eficiente a activităților sale. Aceste proceduri

implică respectarea politicilor de gestiune, protejarea activelor, prevenirea și detectarea fraudelor și erorilor, exactitatea și exhaustivitatea înregistrărilor contabile și stabilirea la timp a informațiilor financiare fiabile” [9, p. 20]. Toate celelalte definiții date de diferite de diferite instituții și organizații profesionale se regăsesc în definiția anterioară, axându-se pe cele două obiective ale unui control intern:

- protejarea patrimoniului;
- fiabilizarea informațiilor contabile. [3, p. 216]

Această idee se regăsește și la colectivul de autori Ana Morariu, Gheorghe Suciuc și Flavia Stoian [8, p. 73]. Potrivit autorilor menționați, controlul intern cuprinde întregul sistem de controale financiare și nonfinanciare, inclusiv auditul intern, stabilit de management, potrivit scopurilor sale, menite să-l ajute în administrarea entității în mod economic, eficient și eficace, asigurând respectarea strategiile manageriale. Are drept scop protejarea activelor și resurselor asigurând acuratețea și completitudinea înregistrărilor contabile, precum și elaborarea la termenele stabilite și în mod demn de încredere a datelor financiare și manageriale. [8, p. 73-74]

Auditorul trebuie să înțeleagă controlului intern relevant pentru audit. Deși este probabil ca majoritatea controalelor relevante pentru audit să fie aferente raportării financiare, nu toate controalele care sunt aferente raportării financiare sunt relevante pentru audit. Măsura în care un control, individual sau în combinație cu altele, este relevant pentru audit depinde de raționamentul profesional al auditorului. [6, p. 273-324]

Așadar, controlul intern poate ajuta entitatea în efortul ei de atingere a unui anumit nivel de performanță și profitabilitate, dar și de prevenire a pierderilor sau a riscurilor ce pot apărea sau pot influența performanța entității. Controlul intern relevant pentru un audit are legătură în primul rând cu raportarea financiară. Acesta abordează obiectivul entității de a întocmi situații financiare pentru scopuri externe. Dar totodată, trebuie să menționăm că controlul intern nu poate asigura succesul unei afaceri și nici nu poate oferi certitudinea în legătură cu fiabilitatea situațiilor financiare ale entității. Prin urmare, un sistem de control intern are limitele sale. Mai mult ca atât, un sistem de control intern poate fi pus în valoare cu niște costuri înalte, ceea ce ar duce la o constrângere importantă.

Atunci când se obține o înțelegere a controalelor care sunt relevante pentru audit, auditorul trebuie să evalueze proiectarea acestor controale și să determine dacă acestea au fost implementate, prin efectuarea de proceduri suplimentare interviuării personalului entității. [6, p. 274]

Noțiunea de „control intern” așa cum este utilizată în ISA 315 nu se reduce doar la activitățile de control cum ar fi repartizarea sarcinilor, autorizațiilor și reconciliere conturilor etc. Controlul intern cuprinde cinci componente principale:

- Mediul de control;
- Procesul de evaluare a riscurilor entității;
- Sistemul informațional, inclusiv procesele de afaceri aferente, relevante pentru raportarea financiară și comunicare;
- Activitățile de control relevante pentru audit;
- Monitorizarea controalelor. [6, p. 276]

Aceste componente care au o legătură cu obiectivele raportării financiare și oferă un cadru util auditorilor pentru înțelegerea diverselor aspecte ale sistemului de control intern al entității.

Este foarte important de menționat că felul în care este conceput și implementat controlul intern va fi diferit în funcție de dimensiunea și complexitatea entității. Este știut faptul că entitățile mici folosesc deseori mijloace mai puțin formale și proceduri și procese mai simple pentru atingerea obiectivelor propuse. Aceste cinci componente ale controlului intern expuse anterior ar putea să nu fie atât de clar delimitate, cu toate acestea, scopurilor de bază sunt la fel de variabile.

Prima preocupare a auditorului este dacă și cum poate un control specific să prevină sau să detecteze și să corecteze prezentările eronate semnificative în clasele de tranzacții, soldurile conturilor sau prezentările, precum și afirmațiile aferente lor. Auditorii trebuie să evalueze erorile identificate pe parcursul desfășurării procesului de auditare. Ei efectuează această activitate, cu scopul de a evalua impactul erorilor asupra opiniei de audit, precum și pentru a stabili activitatea suplimentară pe care

trebuie să o execute. Aceasta reduce riscul ca auditorul să se afle în situația de a nu obține suficiente probe de audit, care să-i permită să finalizeze auditul.

Îndată ce auditorul descoperă erori sau slăbiciuni ale sistemului de control, el va investiga cum și de ce s-au produs acestea. Erorile descoperite în timpul efectuării testelor, în special în timpul testării elementelor cheie sau a celor cu valoare mare – sugerează existența unor slăbiciuni și solicită ca auditorul să revizuiască evaluarea riscului. Totodată, auditorul utilizează erorile descoperite pentru a actualiza erorile estimate. Dacă baza materialității crește sau descrește cu mai mult de 10% față de ceea ce a stabilit auditorul în faza de planificare, acesta va ajusta, de asemenea, și nivelul materialității. În cazul în care auditorul modifică evaluarea riscului, erorile estimate sau nivelul materialității, atunci el va înregistra aceste schimbări și motivația aferentă în documentele de lucru. Deci, ținând cont de aceste modificări va calcula noua dimensiune a eșantioanelor ce urmează a fi selectate.

Procesul de evaluarea a riscurilor oferă conducerii informațiile necesare pentru determinarea tipurilor de riscuri aferente activității, de fraudă pe care trebuie să le gestioneze, precum și pentru acțiunile pe care trebuie să le întreprindă. Conducerea poate iniția planuri, programe sau măsuri pentru a trata riscuri specifice ori poate alege să accepte un risc din motive de costuri sau din alte considerente. Acest lucru este relevant și în ISA 315.16 „Dacă entitatea a stabilit un astfel de proces (denumit în continuare „procesul de evaluare a riscului entității”), auditorul trebuie să îl înțeleagă, alături de rezultatele sale aferente. Dacă auditorul identifică riscuri de denaturare semnificativă pe care conducerea nu a reușit să le identifice, auditorul trebuie să evalueze dacă a existat un risc adiacent despre care estimează că ar fi fost identificat prin procesul de evaluare a riscului entității. Dacă există un astfel de risc, auditorul trebuie să înțeleagă motivul pentru care procesul respectiv nu a dus la identificarea riscului și trebuie să evalueze măsura în care procesul este adecvat circumstanțelor sale sau să determine dacă există o deficiență semnificativă a controlului intern, în ceea ce privește procesul de evaluare a riscului entității.” [6, p. 300]

Acolo unde mediul de control este inefficient, este improbabil ca procedurile de control să fie eficiente, oricât de sigure ar putea apărea în documente. Este deci fundamental să se cunoască modul în care controalele funcționează în cadrul entității. Procedurile de control reprezintă acele politici și proceduri pe care conducerea entității le stabilește pentru a proteja entitatea împotriva fraudelor, pierderilor, neregularităților și erorilor, având un rol atât preventiv cât și de detectare.

- Controalele preventive. Sunt destinate pentru a stopa și preveni apariția erorilor și neregularităților, în primul rând în evidențele contabile. Acestea sunt fie documentare, prin natură (manuale de politici sau proceduri) fie implică proceduri specifice de control aplicate fiecărei operațiuni.

- Controalele de detectare. Aceste controale sunt realizate cu scopul de a descoperi și corecta erorile sau neregularitățile din evidențele contabile, acolo unde acestea există, având în general o semnificație mai mare pentru auditor în comparație cu controalele preventive, întrucât, în mod normal există o proba documentară, care arată că acest tip de control a funcționat în conformitate cu destinația care i s-a dat inițial (ex.: verificarea concordanței dintre sistemul de salarizare și înregistrările din sistemul contabil). [7, p. 19]

În primul rând, auditorul trebuie să evalueze în ce măsură conducerea entității a creat și a menținut o cultură organizațională bazată pe principiile fundamentale stipulate în Codul Etic. După care, va determina în ce măsură punctele forte ale mediului de control asigură o bază optimă pentru celelalte componente ale controlului intern. Eficiența controalelor interne pentru entitate nu poate depăși integritatea și valorile etice ale persoanelor care le creează, gestionează, monitorizează. În mod similar, calitatea controalelor este influențată de competența celor implicați în realizarea lor. Mediul de control determinat în mare măsură de politicile manageriale și de stilul de funcționare al entității este fundamental pentru modul de desfășurare al controalelor într-o instituție. De aceea, pentru a obține înțelegerea deplină a mediului de control, auditorul trebuie să se preocupe în principal de politicile de nivel înalt și practicile entității auditate și într-o măsură mai mică de controalele detaliate asupra operațiunilor individuale. Atunci când auditorul caută să înțeleagă mediul de control, el trebuie să țină cont de:

- valorile etice și integritatea conducerii;
- stabilirea de către conducere a obiectivelor și conștientizarea riscurilor pe care le implică îndeplinirea acestora;
- stilul de funcționare al managementului (ex.: prin coduri de conduită și manuale de proceduri) și structura organizatorică;
- cum stabilește managementul responsabilitățile (ex.: prin structura organizatorică și prin separarea atribuțiilor);
- politicile manageriale de menținere a personalului competent, respectiv politicile de recrutare și perfecționare a pregătirii profesionale;
- supravegherea de către management a procedurilor de control și a funcționării sistemului contabil inclusiv revizuirea operațiunilor și monitorizarea bugetului (inclusiv auditul intern);
- modul în care managementul entității asigură respectarea legilor și reglementărilor. [7, p. 19]

Dacă auditorul nu este mulțumit de mediul de control al entității, este puțin probabil ca procedurile de control să funcționeze eficient în practică. În consecință, nu este nevoie ca auditorul să evalueze în mod individual procedurile de control, deoarece nu vor exista diferențe față de evaluarea riscului de control. În aceste circumstanțe, chestionarul privind mediul de control nu va fi trimis entității, iar auditorul încheie evaluarea riscului de control stabilind că acesta este ridicat.

De menționat că auditorul ar trebui să discute cu conducerea entității slăbiciunile mediului de control și să facă recomandări pentru întărirea acestuia. Totodată el va utiliza slăbiciunile identificate prin aplicarea chestionarului, în vederea formulării unor recomandări de remediere.

În cazul în care auditorul este mulțumit de calitatea mediului de control al entității atunci se creează premiza că procedurile de control funcționează eficient în practică, iar auditorul poate evalua dacă într-adevăr acestea se desfășoară eficient.

O ipoteză destul de des întâlnită în literatura de specialitate este că „un mediu de control satisfăcător nu reprezintă în mod necesar un mijloc de descurajare a fraudei, dar poate conduce la diminuarea riscului de fraudă” [5, p. 94]. Prin urmare, raportul invers ar fi că deficiențele mediului de control pot submina eficacitatea controalelor, în special cu privire la fraudă. Deci, se poate afirma, că mediul de control în sine nu previne, sau detectează și corectează, o denaturare semnificativă. Dar, acesta poate, totuși, influența evaluarea auditorului cu privire la eficacitatea altor controale (de exemplu, monitorizarea controalelor și derularea activităților specifice de control) și astfel, evaluarea de către auditor a riscurilor de denaturare semnificativă. Procesul de evaluare a riscurilor entității, deși este unul complex, reprezintă baza pentru modul în care conducerea determină riscurile care urmează a fi gestionate. Dacă acel proces este adecvat circumstanțelor, inclusiv naturii, mărimii și complexității entității, îl va ajuta pe auditor în identificarea riscurilor de denaturare semnificativă. Măsura în care procesul de evaluare a riscurilor entității este adecvat circumstanțelor reprezintă o chestiune de raționament.

Nici un sistem de control nu poate garanta în totalitate înregistrarea corectă și acuratețea deplină a operațiunilor. De aceea, auditorul, când evaluează riscul de control, trebuie să țină seamă de o serie de factori, cum ar fi:

- posibilitatea ca aceste controale să nu fie făcute de cei responsabili cu desfășurarea lor;
- efectuarea necorespunzătoare a controalelor, datorită unor erori umane ca rezultat al unui raționament sau interpretări greșite sau datorită neglijenței sau neatenției;
- incapacitatea sistemelor de control standardizate de a aborda operațiunile neobișnuite;
- eșecul controlului datorită unor schimbări intervenite în prelucrarea operațiunilor și adoptarea unor proceduri neadecvate (nestandardizate).

Trebuie de menționat că controlul intern are o sferă de cuprindere mult mai vastă. Iar, existența unui sistem de control intern rational conceput și corect aplicat constituie o serioasă prezumție asupra fiabilității conturilor și a concordanței dintre datele contabilității și realitate.

După Ion Florea, Ionela-Corina Macovei etc. [5, p. 216-217] controlul intern are o sferă de cuprindere mult mai largă, cuprinzând, pe lângă controlul gestionar și controlul financiar preventiv, următoarele tipuri de control:

- controlul administrativ intern, care se exercită sub forma controlului ierarhic;
- controlul reciproc (verificarea internă a operațiunilor) exercitat între compartimente și salariați, pe baza fluxurilor materiale și informaționale din întreprindere și pe baza separării funcțiilor;
- autocontrolul salariaților asupra lucrărilor executate;
- controlul contabil intern bazat, în special, pe principiile de bază ale metodei contabilității: dubla înregistrare și egalitatea bilanțieră. Totodată, la baza acestui tip de control sau corelațiile dintre conturile sintetice, dintre evidența cronologică și sistemică, dintre evidența operativă și contabilitatea analitică, dintre aceasta și cea sintetică, dintre datele contabile și realitatea faptică.

Prin urmare, evaluarea concepției unui control presupune a vedea în vedere dacă respectivul control, individual sau în combinației cu alte controale este apt să prevină sau detecteze și concretizeze, în mod eficient denaturările semnificative. Deci, implementarea unui control înseamnă că acel control există și că entitatea face uz de el. Auditorul ia în considerare concepția unui control pentru a stabili dacă ia în considerare implementarea sa.

Cunoașterea controalelor unei entități nu este suficientă pentru a servi ca testarea eficienței operative a controalelor, decât dacă există un anumit automatism care să asigure aplicarea consecventă a operării controlului. [2, p. 199] De exemplu, obținerea probelor de audit despre implementarea unui control operat manual la un moment dat nu furnizează probe de audit despre eficiența operativă a controlului la alte momente pe parcursul perioadei auditate. Totuși, IT-ul permite entității să proceseze un volum mare de date cu consecvență și sporește capacitatea entității de a monitoriza desfășurarea activităților de control și de a realiza segregarea eficientă a datoriilor prin implementarea controalelor de securitate în aplicații, baze de date și sisteme de operare. Astfel, datorită consecvenței interne a procesării IT, aplicarea procedurilor de audit pentru a stabili dacă un control automat a fost sau nu implementat poate servi ca test al eficienței operative a controlului respectiv, în funcție de evaluarea auditorului și testarea controalelor cum ar fi cele asupra modificărilor de program.

Auditorul trebuie să înțeleagă sistemul informațional, inclusiv procesele de afaceri aferente, relevante pentru raportarea financiară, inclusiv următoarele aspecte:

- Clasele de tranzacții din cadrul operațiunilor entității care sunt semnificative pentru situațiile financiare;
- Procedurile, atât din cadrul sistemelor de tehnologie a informației (IT), cât și a sistemelor manuale, prin care aceste tranzacții sunt inițiate, înregistrate, procesate, corectate după caz, transpuse în registrul Cartea mare și raportate în situațiile financiare;
- Înregistrările contabile aferente, informațiile justificative și conturile specifice din situațiile financiare care sunt utilizate pentru a iniția, înregistra, procesa și raporta tranzacțiile; acestea includ corectarea informațiilor incorecte și modul în care informațiile sunt transferate în registrul Cartea mare. Înregistrările pot fi manuale sau în format electronic;
- Modul în care sistemul informațional captează evenimentele și condițiile, altele decât tranzacțiile, care sunt semnificative pentru situațiile financiare;
- Procesul de raportare financiară utilizat pentru întocmirea situațiilor financiare ale entității, inclusiv estimările contabile și prezentările semnificative; și
- Controalele aferente înregistrărilor contabile, inclusiv înregistrărilor contabile non-standard, folosite la înregistrarea tranzacțiilor nerecurente, neobișnuite sau a ajustărilor

Auditorul trebuie să înțeleagă modul în care entitatea comunică rolurile și responsabilitățile de raportare financiară și aspectele semnificative privind raportarea financiară, inclusiv:

- comunicările dintre conducere și persoanele responsabile cu guvernanta; și
- comunicările externe, precum cele cu autoritățile de reglementare. [6, p. 302]

Conducerea entităților are nevoie de informații fiabile pentru:

- gestionarea entității (de exemplu, planificarea, stabilirea bugetului, monitorizarea performanțelor, întocmirea situațiilor financiare etc.);
- atingerea obiectivelor ;

- identificarea, evaluarea și tratarea factorilor de risc. [4, p. 64]

Comunicarea de către entitate a rolurilor și responsabilităților de raportare financiară și a aspectelor semnificative aferente raportării financiare implică o înțelegere a rolurilor și responsabilităților individuale aferente controlului intern al raportării financiare. Aceasta include aspecte precum măsura în care personalul înțelege modul în care activitățile sale aferente sistemului informațional de raportare financiară sunt legate de activitatea altor părți și de mijloacele de raportare a excepțiilor la un nivel superior adecvat din cadrul entității. Comunicarea poate lua forma unor manuale de politici și manuale de raportare financiară. Canalele de comunicare deschisă ajută la oferirea unei asigurări că excepțiile sunt raportate și se întreprind acțiuni în funcție de acestea.

Este știut faptul că majoritatea entităților fac uz de sisteme IT pentru raportarea financiară și în scopuri operaționale. Totuși, chiar și atunci când IT-ul este extensiv utilizat există și elemente manuale în cadrul sistemelor. Raportul între elementele manuale și cele automate variază. În practica actuală, în special, cea a entităților mici, mai puțin complexe sistemele sunt cu preponderență manuală. În alte cazuri, gradul de automatizare variază de la anumite sisteme substanțial automatizate cu puține elemente manuale la altele, predominant manuale, chiar în cadrul aceleiași entități. În consecință, sistemul de control intern al unei entități este probabil să conțină elemente manuale și automatizate, ale căror caracteristici sunt relevante pentru evaluarea riscului de către auditor și alte proceduri de audit bazate pe aceasta.

Printre îmbunătățirile controlului intern rezultând din integrarea tehnologiilor informaționale în sistemele contabile se numără [1, p. 380-381]:

- Mecanismele de control informatice le înlocuiesc pe cele manuale. Beneficiile evidente ale tehnologiilor informaționale, cum ar fi posibilitatea de a gestiona rentabil volume impresionante de operațiuni economice complexe, determină organizațiile să facă apel la asemenea tehnologi pe tot parcursul procesului lor de raportare financiară.

Unul dintre avantajele tehnologiilor informaționale constă în posibilitatea de a îmbunătăți controlul intern încorporarea unor mecanisme de control executate de computer în activitățile cotidiene de prelucrare a operațiunilor. Înlocuirea procedurilor manuale cu mecanisme de control programate, care aplică verificări și calculează solduri pentru fiecare operațiune prelucrată, poate reduce erorile umane care ar putea apărea în mediile manuale tradiționale. Un sistem de IT bine controlat oferă un potențial mai mare de reducere a erorilor, deoarece computerele prelucrează informațiile de manieră consecventă, uniformă.

- Sunt disponibile informațiile de calitate înaltă. După ce managementul se convinge de fiabilitatea informațiilor produse cu ajutorul tehnologiilor informaționale, utilizarea acestor informații oferă un potențial adițional de îmbunătățire a deciziilor manageriale. În primul rând. Mediile IT complexe sunt, de obicei, gestionate cu eficacitate, deoarece complexitatea impune organizare, proceduri și documente eficiente. În al doilea rând, sistemele IT oferă, de regulă, managementului o cantitate mai mare de informații de calitate, disponibile mai rapid decât majoritatea sistemelor manuale.

Un lucru relevant în cadrul misiunii de audit în evaluarea controlului intern este înțelegerea activităților de control care sunt concepute pentru atenuarea riscurilor implicate în activitățile zilnice sau protejarea activelor. Auditorul se poate concentra asupra identificării și înțelegerii activităților de control care abordează domenii în care auditorul consideră că riscurile de denaturare semnificativă pot fi mai ridicate. Atunci când multiple activități ating fiecare același obiectiv, nu este necesară înțelegerea fiecăreia dintre activitățile de control aferente aceluiași obiectiv. Cunoștințele auditorului despre prezența sau absența activităților de control obținute prin înțelegerea celorlalte componente ale controlului intern îl ajută pe auditor să determine dacă este necesar să acorde o atenție suplimentară înțelegerii activităților de control.

În cadrul activităților de control, important este activitatea specifică controlului, individual sau în combinație cu altele, previne, sau detectează și corectează denaturările semnificative în clasele de tranzacții, solurile de conturi sau prezentările de informații.

Auditorul trebuie să înțeleagă activitățile de control relevante pentru audit, acestea fiind cele pe care auditorul le consideră necesare a fi înțelese în vederea evaluării riscurilor de denaturare

semnificativă la nivelul aserțiunilor și conceperii unor proceduri de audit subsecvente ca răspuns la riscurile evaluate. Un audit nu prevede o înțelegere a tuturor activităților de control aferente fiecărei clase semnificative de tranzacții, solduri ale conturilor și prezentări în situațiile financiare sau a fiecărei aserțiuni relevante pentru acestea.

Activitățile de control sunt politicile și procedurile care ajută la oferirea unei asigurări că directivele conducerii sunt puse în aplicare. Activitățile de control, în măsura în care au loc în sistemul IT sau în sistemele manuale, au diferite obiective și sunt aplicate la diferite niveluri organizaționale și funcționale. Exemplele de activități de control specifice le includ pe cele referitoare la următoarele:

- Autorizare.
- Revizuirea performanței.
- Procesarea informațiilor.
- Controale fizice.
- Segregarea sarcinilor. [6, p. 305]

Activitățile de control care sunt relevante pentru audit sunt:

- cele care se impun a fi tratate ca atare, fiind activități de control care se referă la riscuri semnificative și cele care sunt aferente riscurilor pentru care procedurile de fond singure nu oferă probe de audit suficiente și adecvate;
- cele care sunt considerate drept relevante, potrivit raționamentului auditorului.

În înțelegerea activităților de control ale entității, auditorul trebuie să înțeleagă modul în care entitatea a răspuns la riscurile generate de sectorul IT.

În final conchidem că riscurile de denaturare semnificativă la nivelul situațiilor financiare se referă la riscurile care sunt legate mai pregnant de situațiile financiare ca întreg și pot afecta numeroase aserțiuni. Riscurile de această natură nu sunt neapărat riscuri care pot fi identificate cu ajutorul aserțiunilor specifice pentru clasa de tranzacții, soldul contului sau nivelul de prezentare. Mai degrabă acestea reprezintă circumstanțe care pot spori riscurile de denaturare semnificativă la nivelul aserțiunilor, de exemplu, prin eludarea de către conducere a controlului intern. Riscurile de la nivelul situațiilor financiare pot fi relevante, în special pentru luarea în considerare de către auditor a riscurilor de denaturare semnificativă generate de fraudă.

Controalele aplicațiilor sunt proceduri manuale sau automate care funcționează, de obicei, la nivel de proces de afaceri al entității și se aplică procesării tranzacțiilor de către aplicațiile individuale. Controalele aplicațiilor pot avea o natură de prevenire sau detectare și sunt proiectate pentru a asigura integritatea înregistrărilor contabile. În consecință, controalele aplicațiilor implică proceduri utilizate pentru a iniția, înregistra, procesa și raporta tranzacții sau alte date financiare. Aceste controale ajută la oferirea unei asigurări că tranzacțiile au avut loc, sunt autorizate, și sunt înregistrate și procesate complet și cu acuratețe. Exemplele includ validarea editărilor datelor de intrare și verificări ale secvențelor numerice cu urmărirea manuală a rapoartelor de excepție sau corectarea la momentul intrării datelor.

Trebuie de menționat că natura controalelor proceselor aferente entității va varia în funcție de riscurile implicare și de aplicarea specifică. Controalele proceselor aferente activității pot fi clasificate în preventive, de identificare și corective, de compensare sau de direcționare așa cum se prezintă mai jos.

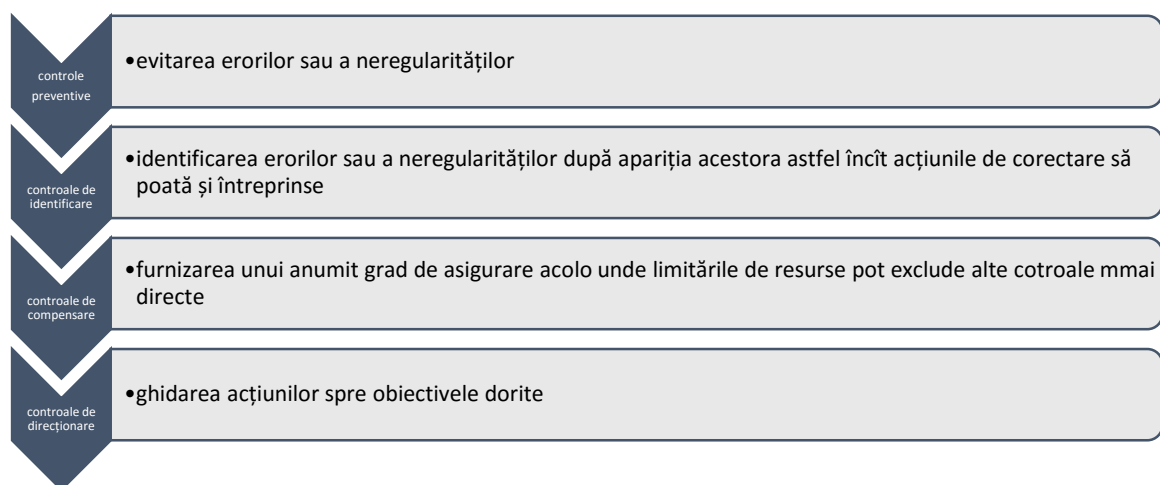

Fig. 1. Clasificarea controalelor

Sursa: Ghid de utilizare a ISA-urilor în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii

Concluzie

Evaluarea concepției unui control presupune a vedea în vedere dacă respectivul control, individual sau în combinației cu alte controale este apt că prevină sau detecteze și concretizeze, în mod eficient denaturările semnificative. Deci, implementarea unui control înseamnă că acel control există și că entitatea face uz de el. Auditorul ia în considerare concepția unui control pentru a stabili dacă ia în considerare implementarea sa. Acolo unde mediul de control este inefficient, este improbabil ca procedurile de control să fie eficiente, oricât de sigure ar putea apărea în documente. Riscurile la nivelul situațiilor financiare pot deriva, în special, dintr-un mediu de control deficient (deși aceste riscuri pot fi, de asemenea, corelate cu alți factori, precum condițiile economice nefavorabile). De exemplu, deficiențele precum lipsa competenței conducerii pot avea un efect mai grav asupra situațiilor financiare și pot prevedea un răspuns general din partea auditorului.

Bibliografie

1. Arens, A.; Loebbecke, J. O abordare integrată. Chișinău: ARC, 2003, 922 p. ISBN 9975-61-290-3
2. Brezeanu, P.; Poantă, D. etc. Audit financiar: repere metodologice, etice și istorice; reglementări internaționale: extrase. Editura Cavallioti, București, 2008, 457 p. ISBN 978-973-7622-45-7
3. Florea, I.; Macovei, I. etc. Introducere în expertiza contabilă și în auditul financiar. Editura CECCAR, București, 2008, 308 p. ISBN 978-973-8414-44-0
4. Ghid de utilizare a ISA-urilor în auditarea întreprinderilor mici și mijlocii. Ed. a 3-a. București: Editura CECCAR, 2012, 562 p. ISBN 978-606-580-020-5
5. Macovei, I. Auditul financiar de la norme naționale la standarde internaționale. Editura Tehnopress, Iași, 2012, 293 p. ISBN 978-973-702-922-5
6. Manual de standarde internaționale de audit și control de calitate. Codul etic al profesioniștilor contabili/Federația Intern. A Contabililor (IFAC). Ch.: Moldpres, (Combinatul poligrafic). In: Monitorul Oficial al Republicii Moldova (ediție specială). 2012, 996 p. ISBN 978-9975-4363-1-1
7. Manual de audit financiar și regularitate. Proiect finanțat de UE. București, 2003, 98 p.
8. Morariu, A.; Suciuc, GH. etc. Audit intern și guvernanta corporativă. Editura Universitară, București, 2008, 467 p. ISBN 978-973-749-318-7
9. Norme de audit financiar și certificare a bilanțului contabil nr.1/1995, CECAR, București p.20

FINANCIAL AUDIT IN PUBLIC INSTITUTIONS

CZU:657.6:657.15

BULAT Inga

Ph.D., University of the Academy of Science of Moldova

Email: bulat.inga124@gmail.com

Abstract. The paper is based on the analysis of the role and needs of the audit in the financial analysis of entities by addressing internal control and accounting reform.

We will try to argue the inseparable link between accounting and control, mutual influence between the accounting system and internal control, and the relationship between them. Transparency policies and accounting policies used are guaranteed by internal control through internal audit, external audit, and financial audit, and the interest of investors is centered and concerned with the degree of internal control over the management of financial resources. The place and role of the audit to manage risks and provide recommendations on internal financial control.

How users of financial information from entity development and investment opportunities depend to a large extent on the credibility of financial statements. Emphasis is placed on the assessment of the audit or the management of internal control in the management of financial resources, which involves the assessment of the internal control, including the quality of the accounting information provided in the public financial statements.

Keywords: financial, public, audit, entity, manager, control.

JEL classification: M42, G34, H83.

Introduction

Today, through the reforms introduced by the European directives, it is required that each entity implements public internal financial control / corporate governance and manage resources as transparently and efficiently as possible and at the state level to provide external assurance for third parties or the investors led to the development of the audit function through regulations both at national and international level.

Following the study on the emergence and evolution of the audit in the Republic of Moldova reveals that it is a corresponding concept, a new function for the entities in the country, with singular particularities, which can not be confused with others, given that the managers from different domains seeks to assure the management of resources and the organization of its activities, and the place and role of the audit depending on professionalism, knowledge applied according to standards, general rules, methodological norms, and the types of documentation and evidence obtained developed and applied in carrying out the audit missions could provide the degree of assurance and the most concise recommendations.

1. Role of the audit in the assessment of internal financial control

The audit has more than a millennium of age, but terms have been used at different times, such as inspection, control, revision, verification, accounting expertise, supervision, etc. Each of these terms implies:

- comparing the real situation with the situation that should exist;
- analysis of deviations and risks;
- proposing or recommending measures aimed at contributing to the objectives of the entity.

Until the beginning of the 20th century, the work of external and internal auditors was characterized by the fact that: [5]

1. tracked, first, the detection of frauds and errors;
2. verification of transactions and transactions was, as a rule, exhaustive;
3. The auditors were not concerned about an internal control assessment and, as a result, did not identify the risks due to insufficient internal control.

With the increasing complexity, in the conditions of the globalization of the activity of the entities, it generated the necessity to diversify the audit function, because the systems, areas and objectives audited are very diverse and complex, which is why we must have specialists from all specialties, and the international norms state that the auditor does not have to know all the crafts in the world in order to be able to practice his specialty; he only needs to have a good knowledge of the environment that he audits, understands and acquires the culture of the organization, through his professionalism and independence will be able to choose the methods, techniques and tools needed to obtain sufficient evidence that can provide a degree of assurance on internal control in some areas and provide recommendations for improving the entity's organization and use of resources.

Thus, in recent years, the audit has a rapid evolution and has become an unavoidable aid to the managers of the economic entity, its main objective being to assist members by assessing internal control, establishing [3]

- if internal control has detected all risks;
- if for all identified risks it has found the most appropriate procedures;
- if controls are missing in certain activities;
- if there are redundant checks.

1.1 Internal audit in addition plus value at entity level

Internal audit helps the entity achieve its objectives by bringing a systematic, disciplined approach to assessing and improving the effectiveness of risk management, internal control, and governance. It also provides the subdivisions of the organization, the Board of Directors, the Management Board with an independent and objective view of risk management, control and governance, measuring and evaluating their effectiveness in meeting the organization's established goals.

By defining the concept of internal audit in the literature, we note that it is not a unanimously accepted approach to internal audit, because depending on the type of entity, the role and attributions differ, but the basic definition is given by the Professional Standards of Internal Audit elaborated by the Institute of Internal Auditors, "*Internal Audit is an independent and objective activity that gives an organization assurance of the degree of control over operations, guides it to improve its options and contributes to adding value. Internal auditing helps this entity achieve its goals, evaluating in a systematic and methodical approach its risk management, control and governance processes by making proposals to enhance their effectiveness.*" The internal auditor's duty is to ensure by providing high-quality professional services in the assessment of goodwill and management's professionalism in the management of internal resources and risk management of the entity.

The purpose of the internal audit is to define the purpose of internal audit, which is to provide advice and provide objective assurance on the effectiveness of the financial management and control system by providing recommendations for its improvement, thereby contributing to the improvement of public entity activity, and the scope of internal audit includes all activities and operational processes of the entity.

Actually, in the Republic of Moldova, a particular emphasis is placed on the establishment and functionality of the internal audit units in the organizational structure of public entities if they are part of the central specialized body of the public administration or the local public administration authority of level two. At the same time, the other public entities have the right to create an internal audit unit with the consent of the hierarchically superior body, and the main concerns of the audit are regulated by standards, methodological norms and by the legal framework, such as:

- Reporting management to the highest level to make the right decisions in improving the entity's activity;
- assessment and supervision of the internal control system;
- provide advice and guidance to improve management, based on the risk analysis of auditable activities.

By law no. 229/2010 on public internal financial control clearly stipulates the rights and obligations of the manager and the internal audit unit staff, as well as the rights and obligations of the manager of the unit and of the audited entity. Thus, internal audit is an important constituent element of the internal public financial control structure, having the purpose and the well defined object, which presumes that:

- The objectives are to control the activities, which will lead to the improvement of the existing performance and not to its judgment, as the tax expert helps to better apply the tax regime. Even if the manager is judged by his audit reports, this is not the objective of the internal audit.

- Achievements should not be questioned by the auditee, and if this is done in a positive manner. For example, it is the case of an insufficiency, important irregularities discovered by the internal auditor, which immediately informs the manager and which he will resolve without delay. In this case, the malfunction reported in the internal audit report led to corrective action, which also resulted in the auditor's assessment as a dynamic and effective manager.

- Responsibilities should take into account that often the analysis of the causes of an irregularity reveals the existence of weaknesses that originate in shortcomings over which the manager has no good control. On this occasion, it is noticed that the solutions must come in a hierarchical way or even at the level of the organization, if they are problems of cultural dimension, professional training, budget, organization, computer science, etc.

Therefore, in an entity where the internal audit is part of the culture of the organization, it is accepted with interest, but in an entity experiencing significant potential risks, with the lack of compliance with the underlying regulations, with low efficacy and fragility due to the misappropriation of funds, the disappearance of assets or fraud, it is obvious that the manager will be judged, appreciated, considered according to the findings. In a standard case, the internal audit engagement may highlight inefficiency, redundancy in the system, or opportunities for improving activities / actions, but there are several reasons why management should not be directly addressed:

This paradoxical situation, often encountered, stimulates the logic of the auditee who finds that the internal auditor confirms the inadequacies he himself has signaled. From the above presentation, it results that this is the concrete and unequivocal advice given to the manager by the internal auditors.

The frequency of audit of the objectives and processes is determined based on the assessed risks. Thus, internal auditors can audit an entity for 8-12 weeks and then return after a period of 2-3 years depending on the risks that arise. In this sense, we need a risk measurement system. This is the audit plan, which takes place over strategic periods, usually 5 years, structured annually and includes all activities. The difference is that some activities will be audited once, and some more times depending on the risk assessment. Based on the audit plan, the number of auditors is also determined and according to them, the risks to be treated and those to be waived for the moment are selected. The periodicity of the audit engagement presupposes that the internal auditor may return at any time there, if deemed necessary, which is reflected in the plan of activity and programs established and previously approved between the entity and them.

The services provided involve the entity's help to achieve its objectives, which is achieved through a methodical and systematic organization of the audit process, aimed at improving control and management processes, at different times, helping operational management to improve functional management and risk analysis.

Therefore, the scope of the proposed law is public entities and does not extend to corporations.

1.2 The role of external audit in ensuring the degree of public internal financial control

The external audit is to ensure responsibility for the use of public funds in any modern democratic society and as represented by the state body of the Court of Accounts, which has the

competences established by the international standard, methodological norms and legislation, respectively:]

- assessing the legality, regularity, compliance, economy, efficiency, effectiveness of the management of public financial resources and public patrimony;
- promoting internationally recognized standards on transparency and accountability in public finance management;
- ensuring transparency by informing responsible public authorities and the general public about its strategic and annual plans, its findings and recommendations.

In all public entities or using the examination of accounts for all revenue, expenditure, public debt and all bodies created by it, unless otherwise specified, [7]

- the examination of revenue and expenditure ensures sound financial management, namely that the funds will be used in an economic, efficient and effective manner;
- submitting an annual report presenting its observations on the implementation of the budget of the public entity for each program / process for the year ended, as well as the legality and regularity of the operations;
- awarding procedural notices on proposals for Community economic legislation to be consulted on all proposals aimed at anti-fraud measures;
- ensuring that Parliament, within the limits of its powers, controls the execution of the public budget by publishing the audit reports and given verdicts.

Principles that are respected by both internal and external audit are:

- Independence in carrying out its activities;
- The findings are substantiated by appropriate and justifiable evidence, which is obtained through the use of various methods, techniques and tools

The main differences between the internal and external audit function are presented as follows, see Tab. no. 1.

In conclusion, the objectives and attributions of the two external audit functions and the internal audit to the financial-accounting function, we find that there are substantial differences. Thus, the internal audit's accounting function is assessed through compliance, regularity, effectiveness and management, and in the responsibility of external audit, it seeks to assess the same objectives but uses other audit methodologies as follows:

- *The external audit* exercised over the financial-accounting function performs the certification of the regularity, sincerity and fair image of the accounts and of the final financial statements;
- *The internal audit* of the entity's financial-accounting function assesses the internal control system and makes recommendations and conclusions for possible findings and provides reasonable assurance of its operation.

1. Typology of financial audit in public entities.

Therefore, due to the fact that the internal and external audit combines the analysis of the inheritance control with financial analysis elements or follows a procedure / operation, a process / financial activity as it has been carried out, we can conclude that the obtained evidence also has a financial character.

Financial audit today has several forms of achievement and expression in the work and audit reports, depending on who is achieved, which are its objectives and scope. Thus assurance on the management of financial resources can be provided by both the internal and external auditors as well as the financial auditors contracted.

For a more accurate financial statement, the entity should take into account its position in the state and the demands of its external partners.

Because the internal and external audit objectives are to carry out the insurance or advisory audit and are risk-based but also take into account possible risks, taking into account the preventive nature of the internal audit activity. Assumes that we can distinguish the following types of audit, listed in table no. 1. Thus their role is:

Table 1. Audit delimitation in the Republic of Moldova

Nr. crt.	REFERENCE FIELDS	INTERNAL AUDIT	EXTERNAL AUDIT
1	Staff	It is part of the function of the Service	Provider and is legally independent and reports to and subordinates to the Parliament of the Republic of Moldova.
2	Relationship with the entity	Employee of the entity	An independent public entity vis-à-vis other public entities.
3	Beneficiaries of the audit	Operational managers at all levels	All public and public interest entities that manage public takeovers and patrimony.
4	Objectives audit	Assess the internal control system and provide reasonable assurance to management that it is operational	a) assessing the legality, regularity, compliance, economy, efficiency, effectiveness of the management of public financial resources and public heritage; b) promotion of internationally recognized standards on transparency and accountability in the field of public finance management; c) ensure transparency by informing responsible public authorities and the general public about its strategic and annual plans, its findings and recommendations
5	The purpose of the audit	Serves the needs of the entity.	It serves the interests of a third person, physical or legal, who needs real financial information.
6	Audit types	a) system audit, which examines the financial management and control system to assess the efficiency of its operation; b) the compliance audit, which verifies compliance with the regulatory framework, policies and procedures followed and, where appropriate, the need to improve the internal control procedures used to ensure compliance with the legislation; c) financial audit, which evaluates the adequate and effective functioning of the internal control procedures related to the financial systems; d) performance audit, which examines the use of resources within a program, function, operation or management system to determine whether resources are used in the most cost-effective, efficient and effective way to achieve the objectives of the public entity; e) Audit of Information Technologies, which examines the effectiveness of financial management and control of information systems.	a) A compliance audit determines whether the activity of audited entities is in compliance with the legislation and rules established by the authorities. The compliance audit shall be concluded with a conclusion or opinion of the auditor on compliance. ; b) performance audit - assesses the economy, efficiency and effectiveness of a particular aspect of the operations carried out by an entity or a part thereof or in a program or activity. c) financial audit: Checks and evaluates the financial statements, financial systems and operations of the audited entity; examine the annual financial statements and the audited entity's accounts / reports in order to assess whether the reports are accurate and whether the accounts are presented truthfully and faithfully; assess compliance with financial reporting requirements; Evaluates the financial management and control system and internal audit of the audited entity; perform interim audit engagements throughout the financial year, including monitoring the implementation of previous audit recommendations and reviewing the actions undertaken on the basis of these recommendations.
7	The relationship with the employees of the entity	They always change the interlocutors according to the planned mission, and, from this point of view, the internal audit is periodic for those audited.	He always has the same interlocutors in the entity and, from this point of view, external audit is permanent for the audited.
8	Independence	It is independent in the exercise of its function in the sense of exercising objectivity and professionalism over the audited processes, but it is dependent on the fact that: - is an integrated part of the processes carried out by the entity; - It depends on the professional standards, and the legislation they have to comply with.	It has a specific independence that establishes its activity and manages its financial resources for the planned activities and is independent of the audited units.
9	Independence in relation to management	It is independent of audited activities, but it also responds to management needs	It is independent of audited activities, but it also responds to management needs
10	Method	It is a risk-based approach and any field of activity uses the same techniques and working tools.	The methodology is adjusted by its activity.
11	Working style	It focuses its attention on future events	It focuses on understanding past events and removing them in the future.
12	Fraud Prevention	It has the purpose of preventing the elimination of distortions and the prevention of fraud.	Centralize the focus on fraud detection and prevention and only focus on those that can affect the financial side
13	Audit perspective	Standards IIA	The audit standards of INTOSAI. and so on

• **The internal audit** is a technical, managerial and financial-accounting verification of a patrimonial entity designed to perform a general diagnosis of the system. This type of verification has a concomitant nature of events. In fact, it targets certain goals throughout the year, as well as those that are underway, so it is a permanent check. At present, internal audit activities are applicable to both public interest entities and public entities and was legislated for practical reasons due to the harmonization of the national regulatory framework with European standards, with our country's desire to join the European Union. [1] In order to achieve these objectives, the internal auditor, in the study of the accounting function, examines:

- compliance with the operating rules established by the entity (assignment of tasks, working procedures, planning, etc.), causes and possible consequences;

- the whole of the internal control system that governs the operation of accounting and enables the responsible person to have better control over the activity. That is why he has to worry about the professional training of the accountants, as well as the organization of the work.

All this information allows us to form an opinion on the control over the accounting operations and therefore to recommend suitable solutions for its improvement. This way, we can figure out how much an internal auditor would try to make a certification, in the sense that it would eliminate from the very beginning the possibility of making an exhaustive judgment.

We specify that the internal attribute of the internal audit function is an essential feature of this activity, and even the eventual outsourcing of the function should not lead to a change in the content of this activity.

The exercise of the function in the interest of the entity implies its involvement in the improvement of the entity culture, the internal audit having to make an essential contribution to its consolidation.

• **The external audit** that evaluates the activity of public entities aims at verifying the degree of internal control as well as the internal audit activity. Through the obtained evidence it can formulate the findings regarding the degree of accomplishment of the internal control and the management of the public / external resources / funds.

The *objectives* of the *external auditor*, in analyzing the accounting function, to assess the regularity, sincerity and true image of the accounts, examine in more detail: [2]

- exhaustiveness of the records;

- the veracity of the figures;

- the correct evaluation of the operations;

- registration period;

- Correcting situations according to legal obligations.

In conclusion, the scope of internal audit and external audit is not confusing and demonstrates at the same time the complementarity of the two activities, as shown in the table above.

2. Auditing and financial control of entities

Financial control, as a form of knowledge of patrimonial reality in a market economy, envisages three positions of economic and financial interest: [4]

- the interests of the economic managers in order to obtain the management of the financial resources;

- the interests of external experts on the veracity of the acts produced by the entities and the reality of the information received from them;

- state interests based on the reporting and results of the public entities' activity.

Therefore, the management of patrimonial entities not only seeks to identify and correct deficiencies, but also to collect timely and real information that can be provided only by means of financial audit activities that will provide it with the information base for quality, forecast. The knowledge gained through the financial audit activity is based on a rigorous analysis of reality in order to identify and remedy any deficiencies. Also, an important part of the financial audit activity is to identify the management's objectives.

For these choices there may be different views between managers and financial auditors, but they can be argued. Whatever the point of view, the financial auditor actually understands that management's position is taken to record successful activities.

Financial audit is intended to express its opinion on the regularity and sincerity of the data presented in the financial statements by the report issued and from their synthesis results a clear, complete and complete image of the patrimony and are interested in the following aspects:

- affiliation and supporting documents of the goods and processes carried out;
- management is in line with Standards and legislation;
- compliance with financial control procedures;

Their objective is to determine whether the financial statements present a true and fair view, the results of the year and whether the financial statements at the year-end, operations and assets and liabilities have been properly recorded in the financial statements. The audit of good financial management aims to assess which of the measures planned by the entity have been well applied in the light of the principles of sound financial management of the European Union funds, respectively through the following types of audit: [4]

a) **Financial statements audit** - is the audit performed by financial auditors in order to certify that the information described in the financial statements (in the balance sheet, the profit and loss account, the cash flow statement, etc.) accurately presents the real situation heritage and comply with legally accepted principles. The audit of financial statements may be performed by several categories of auditors, but generally it is associated with independent external auditors, and in our country it is also known as financial audit or external audit.

b) **Operational audit** - is also known as performance audit or managerial audit and refers to the assessment of how the audited entity is conducted on the basis of the principles of economy, efficiency and effectiveness.

In the literature, there are controversies about the notion of operational audit in the sense that some authors use either the name of a managerial audit or a management audit or performance audit, while others use all of these names considering that they have the same meaning .

In view of the above, we believe that the use of the notion of operational audit is appropriate because the use of the other names may give rise to confusion or subjective interpretations. To reinforce this conclusion, we can argue that if we use the notion of managerial audit, it can easily be confused with management audit, which has a different meaning.

In general, the operational audit is carried out by internal auditors, who have the advantage of having a thorough knowledge of the unit, but there are also situations in which their competencies in a given field are not sufficient, then the services of specialists outside the unit .

Such a financial audit is commissioned by managers in order to receive recommendations for improving operational activities. An example of an operational audit work is auditing the efficiency of fixed assets in a unit, which we could advise that this type of audit is approaching more than managerial consulting rather than the typical objectives of a financial audit.

c) **Compliance audit** - is also called a regularity audit and is designed to provide reasonable assurance of the detection of errors resulting from non-compliance with contractual provisions, which has a considerable impact on the financial statements.

Relational Accounting - Financial Control - Financial Audit, Harmonized with International Accounting Standards The users of accounting information confuse the notions and activities of accounting, financial control and financial audit.

From the research of the bibliographic resources, a series of opinions argue that the sources of the financial audit are common to those of financial accounting and control, and there is no precise delimitation between them. In this regard, we can mention Richard Brown's opinion, quoted by two other specialists in the field [2], according to which the origin of the audit is located in the past, just a little further than the origin of the accounting. Whenever the progress of civilization led to the need for a man to be entrusted to a certain extent, the property of another, the opportunity of a certain type of verification of the fidelity of the former becomes evident. The doctrine has revealed that financial audit is in line with other economic areas, such as accounting, financial control, internal audit, etc.

Consequently, we can conclude that a simple yet concrete classification helps more than the use of such original criteria.

Overall conclusion: Accounting and auditing are designed to provide the best financial reporting systems for the benefit of corporate governance as a set of principles that influence fairness and ethical behavior in the entity.

Bibliography

1. Bodarev, P., 2003, Financial audit, Chisinau
2. Bostan, I., 2000, Financial Control, Edit. Polirom, Iasi,
3. Boulescu, M., 1993, Court of Accounts - Tradition and Current Affairs, Edit. Expert Consult SRL, Bucharest,
4. Horomnea Em., Financial Audit. Concept. Standards and norms, Ed II, Editura Tipo Moldova,
5. Ghiță, M., 2008. Corporate Governance. ed. Economics, Bucharest
6. Pippidi, Al.M., 2015. The Quest for Good Governance: How Societies Develop Control of Corruption, ed. Cambridge University Press, London.
7. Law no. 260 of 07.12.2017 on the organization and functioning of the Court of Accounts of the Republic of Moldova,
8. Law no. 229 of 23.09.2010 on the public internal financial control.
9. Government Decision no. 573 of 06.08.2013 regarding the approval of the Public Finance Management Strategy 2013-2020
10. Order of the Ministry of Finance no.113 of 15.09.2011 regarding the approval of the Regulation on the reporting of the internal audit activity in the public sector.
11. Consolidated annual report on public internal financial control for 2016, elaborated by the Ministry of Finance of the Republic of Moldova

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ 90-ЛЕТНЕЙ ДАВНОСТИ

NINETY-YEAR-OLD ECONOMIC ANALYSIS

CZU:005.52(091)(470+571)

ЩЕРБАТЮК Василий

Европейский университет Молдовы, г. Кишинев, Республика Молдова

E-mail: v.scerbatiuc@mail.ru

Abstract. The newly discovered old paper on economic analysis - the brochure "A Brief Review of the Perm Industrial Complex for 1924-25 and 1925-26" was critically studied and evaluated, and also quite fully presented to a wide circle of readers and specialists. The content and methodology of the analysis (carried out more than 90 years ago) of fixed and working capital, depreciation charges, bank loans, profits and losses, capital works, production program, labor, wages, labor productivity, quality, cost and sales of products, overhead costs, trade and procuring activity, sales markets, selling prices, etc. was disclosed in detail. A number of important conclusions regarding the evolution of the analysis of economic activity have been made, as well as suggestions for further improvement in the current conditions of market economy management.

Keywords: economic analysis, the historical aspect of its development, the Perm industrial complex, its main indicators and the reasons for their changes in time and space.

JEL Classification: M 41

Введение

Важным вопросом современной теории экономического анализа (анализа хозяйственной деятельности предприятий) является история его возникновения, становления и развития. На основе использования многочисленных литературных источников он глубоко и подробно исследовался и рассматривался в специальной литературе многими экономистами-аналитиками [1, 4, 5, 7, 10, 12 и др.]. Однако при этом не учитывалась недавно найденная нами брошюра «Краткий обзор работы Пермского промкомбината за 1924-25 и 1925-26 года» [3]. Она включает различные вопросы организации и анализа хозяйственной деятельности Пермского промышленного комбината, который был образован 15 декабря 1924 г. путем объединения различных предприятий. Целями этого объединения являлись: улучшение использования оборотных средств, укрепление финансового положения, объединение заготовок и сбыта, а также приближение и улучшение технического и финансового руководства и контроля за работой предприятий.

Основная часть

Анализ хозяйственной деятельности Пермского промышленного комбината за 1924-25 и 1925-26 годы включает подробное изучение основного и оборотного капитала, амортизационных отчислений, банковских кредитов, прибыли и убытков, производственной программы, заработной платы, производительности труда, качества, себестоимости и реализации продукции, накладных расходов, торгово-заготовительной деятельности, рынков сбыта, покупателей, продажных цен и других показателей. Его методические основы, краткое содержание и результаты зависят от многих факторов (особенности организационной структуры и деятельности объекта анализа, квалификация его исполнителей, их цель и др.) и представляются ниже. При этом следует учитывать, что хозяйственный год в СССР с сентября

1921 г. до сентября 1930 г. исчислялся с 1 октября по 30 сентября и не совпадал с календарным годом.

В ходе анализа основного капитала составлена следующая таблица (в руб.), которая, как и все остальные, в первоисточнике не имеют названий:

	1924-25 г.	1925-26 г.	За 2 года
Новые постройки и сооружения	18086	111466	129552
Приобретено и изготовлено оборудования, машин, инвентаря и транспортных средств	103160	199922	303082
Выполнено капитальных ремонтов	25834	22985	48819
Итого	147080	334373	481453

Источник этой и последующих таблиц: [3].

Кроме того, рассчитана структура капитальных затрат комбината, выявлены его предприятия с наибольшим удельным весом этих затрат. В частности определено, что из общей суммы капитальных затрат на Зюкайский маслобойный завод приходится 234726 руб. или 48,8% и на Очерский завод сельскохозяйственного машиностроения – 88127 руб. или 18,3%. И эти важные экономические показатели сопоставлены со средним процентом амортизации.

Анализ оборотного капитала показал, что на 1 октября 1926 г. его фактическая величина 918528 руб. больше суммы, предусмотренной уставом Пермского промышленного комбината при его организации, в 745406 руб. Он также включал изучение оборотных средств за три года, с подразделением их на собственные и заемные, которое установило, что «рост оборотных средств идет очень быстрым темпом, увеличиваясь за год почти вдвое. Рост этот происходит, однако, почти исключительно за счет все повышающегося привлечения в оборот средств заемных Пользование в широких размерах заемными средствами вызывает уплату больших процентов за пользование кредитом и напряженность в работе. В настоящее время ... необходимо усиление оборотного капитала безвозвратной ссудой.

Оборачиваемость средств в течение 1924-25 г. происходила в среднем 2,2, а в 1925-26 г. уже 2,7 раза, т.е. налицо более быстрая оборачиваемость. По плану на 1926-27 г. оборот этот предположен 3 раза в течение года» [3, с. 4].

Анализ амортизационных отчислений Пермского промышленного комбината отличается своей краткостью и констатацией их постоянного значительного увеличения за три года. Оно объясняется в основном тем, что эти отчисления производились с основного капитала в новой оценке, переоцененного согласно его действительной стоимости.

При проведении анализа фонда улучшения быта рабочих, который стоит на одном из первых мест, что говорит о его важности в то далекое и трудное время, указывались конкретные суммы прибыли, поступившие в этот фонд за 1924-27 годы. Кроме того, показано его расходование за тот же период на строго определенные цели: ремонт домов для рабочих и служащих, погашение затрат по постройке рабочего клуба, его оборудование и другие нужды. Дальнейший экономический анализ выявил, что не имея своих собственных оборотных средств в достаточном объеме, комбинат вынужден постоянно пользоваться банковскими кредитами, величина которых зависела от увеличения объемов производства. 52% всех краткосрочных кредитов получены через отделение Государственного банка, а остальные – через специальные банки. Также конкретно представлены результаты изучения задолженности по этим кредитам во времени и по различным банкам.

Анализ прибылей и убытков ограничился двумя утверждениями относительно первых двух лет хозяйственной деятельности Пермского промышленного комбината:

1) по доходным предприятиям имеется прибыль в сумме 627907 руб., а по некоторым другим – убыток в размере 234495 руб., что обеспечило в целом положительный финансовый результат – 393412 руб. чистой прибыли. Из них 235102 руб. получены в 1924-25 г. и 158310 руб. – в 1925-26 г.;

2) наиболее доходными предприятиями являются пивоваренный завод, Зюкайский маслобойный завод, Очерский завод сельскохозяйственного машиностроения и кулечная фабрика.

Капитальные работы подробно проанализированы в разрезе каждого из 7 предприятий комбината с указанием конкретных достижений и недоработок за отчетный период, а также запланированных мероприятий на перспективу. Далее отмечено значительное положительное изменение силового хозяйства: в 1924-25 г. все предприятия в целом имели 46 двигателей общей мощностью 581 лошадиных сил, а на 1 октября 1926 г. – 84 двигателя общей мощностью 780,5 лошадиных сил. Т.е. рост силового хозяйства составил 34,5% при аналогичном показателе промышленности округа в 19,9%.

Анализ производственной программы Пермского промышленного комбината, проведенный в 20-е годы XX века, включает следующую таблицу:

Годы	Сумма продукции, руб.	% к предыдущему году	% к 1923-24 г.
1923-24	1886000	–	100,0
1924-25	3608000	191,3	191,3
1925-26	6430000	178,2	340,9
1926-27	7779000	121,0	412,5

На ее основе сделан вывод о том, что в 1923-24 г. имел место бурный рост местной промышленности, который частично сохранил свой темп и в следующем хозяйственном году. Но в 1925-26 г. рост выработки продукции значительно замедлился, что вызвано плохим состоянием оборудования и ограниченностью оборотных средств, составлявших 14,5% стоимости вырабатываемой продукции.

Сравнение роста выработки по Пермскому промышленному комбинату с ростом выработки всей промышленности округа выявило, что первый показатель опережает второй. Так, отношение всей товарной массы государственных предприятий округа к предыдущему году в 1925-26 г. составило 138,9% и в 1926-27 г. – 119,5%, тогда, как по комбинату эти соотношения соответственно 178,2% и 121,0%.

В то же время удельный вес продукции комбината в общей товарной массе промышленности округа постоянно повышался: в 1924-27 годы он равнялся соответственно 10,6%, 13,9% и 15,9%.

Экономический анализ также показал, что по росту выработки Очерский завод сельскохозяйственного машиностроения «стоит на первом месте, как давший увеличение выработки (по сумме) за 2 года в 7,5 раз. По имеющимся сведениям ... в довоенное время при кустарном производстве на заводе производилось до 3000 молотилок; таким образом уже в 1925-26 году выработка завода превзошла довоенную больше, чем в 2 раза. Такому развитию завода способствовал, главным образом, громадный спрос населения на молотилки, почему вся годовая выработка завода с избытком запродавалась уже в начале года по крупным договорам с уральскими и сибирскими организациями» [3, с. 8].

Производство продукции по ее видам на Очерском заводе сельскохозяйственного машиностроения характеризовалось так:

	1923-24 г.		1924-25 г.		1925-26 г.	
	выработка	% выполнения	выработка	% выполнения	выработка	% выполнения
Молотилки	1067 шт.	177,8	3458 шт.	230,5	6604 шт.	137,6
Приводы	1040 шт.	173,3	2812 шт.	187,5	6763 шт.	140,9
Продажная стоимость всей продукции, руб.	178295	–	662000	–	1322968	–
% к стоимости: предыдущего года	–	–	371,3	–	199,8	–
1923-24 г.	100,0	–	371,3	–	742,0	–

На втором месте по росту выработки промышленной продукции один из крупных заводов Урала и Сибири – Зюкайский маслобойный, «давший также за 2 года громадное увеличение выработки (в 3 раза) Сырьевые ресурсы Уральской области, с одной стороны, и

рентабельность маслобойного производства – с другой, поставили перед Промкомбинатом и Окрисполкомом вопрос о полном переоборудовании завода с расчетом производительности завода до 1 миллиона пудов переработки маслосемян в год» [3, с. 8]. Производственная деятельность этого и других предприятий далее всесторонне анализировалась аналогично с Очерским заводом сельскохозяйственного машиностроения.

Анализ рабочей силы Пермского промышленного комбината показал, что рост выработки продукции значительно опережал рост количества рабочих и служащих и это вызвано повышением интенсивности и механизации труда рабочих, а также рационализацией производства. Общее количество рабочих и младшего обслуживающего персонала уменьшилось за год на 29%, в то время как общая выработка продукции по всем предприятиям повысилась на 78,2%. Это произошло, главным образом, за счет ликвидации пошива обуви на кожевенном заводе „Труженик”. Так как ценность выработанной обуви 1 рабочим-пошивщиком в сравнении с ценностью выработанной продукции 1 рабочим на других предприятиях невелика, то понижение количества рабочей силы на этом заводе и дало такое резкое несоответствие между ростом выработки и рабочей силы в целом по комбинату.

Кроме того, в ходе экономического анализа определены процентные соотношения количества служащих к рабочим и младшему обслуживающему персоналу по предприятиям Пермского промышленного комбината. В 1923-24 г. они варьировали от 7,4 до 30,4% при среднем уровне 9,7%, а в 1925-26 г. – от 9,7 до 33,0% при среднем уровне 12,6%, что объяснялось различиями (особенностями) производства. Так, на пивоваренном заводе данное соотношение 27,0% ввиду значительной механизации производства, требующего сравнительно небольшого штата рабочих; на кожевенном заводе „Труженик” этот показатель высок (33,0%) в связи со сложностью бухгалтерского учета кожевенного производства. Значительное понижение процента служащих к числу рабочих и младшего обслуживающего персонала в 1925-26 г. по сравнению с предыдущим годом имелось на полиграфических предприятиях (9,7% против 12,2%) в связи с произведенной реорганизацией управления этими предприятиями.

Анализ заработной платы и производительности труда выявил, что на Пермском промышленном комбинате имеется их увеличение в 1925-26 г. по сравнению с 1924-25 г. Так, общий рост первого показателя в среднем по всем предприятиям составил 30,5%, а второго – 50,2%. Таким образом, соотношение роста заработной платы и производительности труда в целом по комбинату таково, что производительность обгоняет заработную плату. По отдельным предприятиям средняя заработная плата рабочих и служащих (в руб.) и эти соотношения следующие:

Наименование предприятий	1924-25 г.		1925-26 г.		% повышения заработной платы		% повышения производительности и труда
	Рабочие	Служащие	Рабочие	Служащие	Рабочие	Служащие	
Очерский завод сельскохозяйственного машиностроения	40,29	57,67	55,86	86,27	38,6	50,0	32,3
Зюкайский маслобойный завод	26,36	63,00	36,86	71,31	40,0	13,2	111,7
Кожевенный завод „Труженик”	40,55	65,11	49,95	81,69	23,0	25,4	53,3
Юговской кожевенный завод	34,17	71,50	45,82	95,67	37,0	33,7	35,2
Пивоваренный завод	35,12	104,00	41,69	130,09	18,7	25,0	46,3
Полиграфические предприятия	43,54	58,21	51,43	84,45	18,1	43,3	67,3
Спичечная фабрика	31,88	76,36	39,73	86,75	24,6	13,6	38,8
Гвоздарный завод	48,59	69,00	60,33	91,36	24,1	32,4	32,6
Кондитерская фабрика	52,33	64,67	54,17	70,08	3,5	8,3	0,8
Среднее по всем предприятиям	39,16	64,77	51,24	86,45	30,8	33,6	50,2

В результате анализа качества продукции Пермского промышленного комбината выявлено, что оно в значительной степени зависит от состояния оборудования, которое в большинстве случаев крайне изношено, устарело и не соответствует требованиям производства, а также от качества поступающего сырья. Для определения уровня качества продукции учитывались требования тогдашнего рынка, предъявлявшего повышенный спрос на определенный ассортимент. Имелись значительные достижения в этой области: так льняные масло и олифа Зюкайского завода считались безукоризненными, а кожа, вырабатываемая заводом

„Труженик”, – хорошей и не уступающей по качеству продукции других уральских заводов. В некоторых случаях компания увеличения производительности труда имела и отрицательные последствия – она приводила к снижению качества отдельных видов продукции.

Большое внимание в брошюре «Краткий обзор работы Пермского промкомбината за 1924-25 и 1925-26 года» уделено анализу себестоимости продукции. Он показал, что заводская себестоимость единицы продукции по большинству предприятий за два года превысила сметы и произошло абсолютное удорожание продукции в 1925-26 г. по сравнению с предыдущим хозяйственным годом. Главными причинами таких изменений являлись повышение цен на сырье, а в некоторых случаях увеличение расхода сырья или материалов в целях повышения качества продукции. По некоторым предприятиям повышение себестоимости объяснялось также увеличением цеховых расходов за счет мелких текущих ремонтов изношенного и старого оборудования.

В ходе проведения экономического анализа также составлена таблица, которая приводится ниже в сокращенном виде:

Наименование предприятий и их продукции	Средняя за 1923-24 г.	Средняя за 1924-25 г.		Средняя за 1925-26 г.		1925-26 г. в % к 1923-24 г.
	заводская себестоимость	заводская себестоимость	% к 1923-24 г.	заводская себестоимость	% к 1924-25 г.	
Очерский завод сельскохозяйственного машиностроения						
Молотилка	217-43	176-76	81,3	167-31	94,7	77,0
Чугунное литье – 1 т	201-86	152-29	75,4	161-29	106,9	80,0
Зюкайский маслобойный завод						
Масло льняное – 1 т	388-50	377-71	97,2	576-13	152,5	148,3
Олифа льняная – 1 т	447-73	416-13	92,9	608-26	146,2	135,9
Кожевенный завод „Труженик”						
Полувал – 1 т	2306-09	2130-03	92,4	2091-50	98,2	90,7
Мостовье – 1 т	2736-42	2182-54	79,8	2551-69	116,9	93,2
Спичечная фабрика						
Спички – 1 ящик	5-45	6-04	110,8	6-32	104,6	116,0
Гвоздарный завод						
Гвозди резные – 1 т	267-36	227-09	84,9	303-73	133,7	114,0
Кулечная фабрика						
Кульки – 1 т	404-09	388-82	96,2	358-20	92,1	88,6

Как видно из таблицы, на Очерском заводе сельскохозяйственного машиностроения себестоимость молотилок в 1925-26 г. по сравнению с предыдущим годом снизилась на 5,3% (100,0 – 94,7) и с 1923-24 г. составила 77%. Это вызвано, главным образом, уменьшением расходов на заработную плату вследствие рационализации и механизации производства. По Зюкайскому маслобойному заводу удорожание масла и олифы произошло исключительно вследствие повышения стоимости маслосемян. Если исключить этот фактор из калькуляции себестоимости продукции, то все остальные расходы по выработке масла ежегодно снижались: приняв 1923-24 г. за 100%, эти расходы составили в 1924-25 г. 82,5% и в следующем хозяйственном году – 72,1%. Хорошие результаты в целом имел кожевенный завод „Труженик“, но в 1925-26 г. темп снижения его расходов уменьшился вследствие удорожания кожевенного сырья и повышения его загрязненности, которое вызвало уменьшение выхода выделанных кож и незначительно снизило стоимость выпускаемой продукции, несмотря на уменьшение других расходов. На спичечной фабрике повышение себестоимости спичек объяснялось удорожанием химических материалов, получаемых из-за границы, увеличением расхода парафина с целью улучшения качества продукции, а также увеличением цеховых расходов по ремонту изношенных машин и станков. На гвоздарном заводе в 1925-26 г. также повысилась себестоимость продукции, главным образом, вследствие удорожания сырья, увеличения заработной платы, выработки со второго полугодия исключительно мелких гвоздей и больших текущих ремонтов, вызванных изношенностью оборудования. По кулечной фабрике имелось последовательное и прогрессирующее понижение себестоимости кульков из-за значительного повышения объемов их производства.

Накладные расходы Пермского промышленного комбината – следующие важные объекты экономического анализа, выполненного более 90 лет тому назад. Он показал, что по отношению к заводской себестоимости общезаводские и цеховые расходы составили 19,7% в 1924-25 г. и 20,2% в следующем хозяйственном году. Такое повышение этого показателя объяснялось большими текущими ремонтами оборудования и общезаводскими расходами одного промышленного предприятия, которое впоследствии ликвидировали.

Расходы по банковскому кредиту в 1925-26 г. по сравнению с предыдущим годом значительно увеличились: с 43304 руб. до 129412 руб., т.е. почти в 3 раза. На 1926-27 г. они запланированы с некоторым понижением – в 110000 руб. Полная ликвидация этих расходов возможна только путем пополнения собственных оборотных средств безвозвратной ссудой.

На содержание управленческого аппарата израсходовано 91800 руб. или 3,3% к себестоимости реализованной продукции в 1924-25 г. и 138692 руб. или 2,6% в следующем году. Рост административных расходов был значительно более медленным, чем развитие производственно-торговой деятельности комбината, несмотря на то, что его управленческий аппарат увеличился после перевода ряда предприятий на цеховой учет и отчетность. Этот перевод снизил общезаводские накладные расходы, увеличив в значительно меньшей степени административные. Общая сумма месячной экономии накладных расходов от указанного мероприятия – 1750 руб., что составило в год 21000 руб. Значительно снизились хозяйственные и канцелярские расходы: 18050 руб. в 1924-25 г. и 12779 руб. в следующем году. Расходы же по командировкам в указанный период снизились еще более значительно, в 2,5 раза. Планом на 1926-27 г. предусмотрено дальнейшее уменьшение административных расходов – 134700 руб. с понижением их удельного веса по отношению к себестоимости продукции до 2,2%.

Торговые расходы к обороту по реализации продукции равнялись 6,8% в 1924-25 г. и 6,5% в следующем хозяйственном году, на 1926-27 г. по смете их уровень 5,6%, т.е. снижались. Сравнение первого процентного отношения с аналогичным средним уровнем по другим комбинатам Уральской области величиною в 7,3% позволило установить, что в Перми оно на 0,5 (6,8 – 7,3) пункта ниже.

Торгово-заготовительная деятельность Пермского промышленного комбината заключалась в заготовке основного сырья и материалов для предприятий, а также в реализации их продукции. Анализ этой деятельности показал, что к моменту организации комбината, его предприятия недостаточно обеспечивались сырьем, а получение сырья в середине операционного года путем заключения новых договоров встречало большие затруднения, из-за чего некоторые предприятия приостанавливали свою деятельность на непродолжительное время.

Снабжение сырьем в 1925-26 г., благодаря своевременному и плановому заключению генеральных договоров, проходило в более благоприятных условиях, хотя и тут имелись перебои, которые вызывали остановку предприятий, вследствие невыполнения своих обязательств поставщиками и общего недостатка сырья на рынке (бумага в первом полугодии, кожевенное сырье во втором полугодии).

Основными поставщиками сырья комбинату являлись: железа, чугуна – Уралмет; льносемян – Масложирсиндикат; бумаги и картона – Камуралбумтрест, угля – Кизелкопи, кокса – Донуголь, кожевенного сырья – Кожсиндикат, химических материалов – Спичсиндикат. Снабжение пивоваренного завода основным сырьем (хмель и солод) не носило строго планового характера, вследствие того, что это сырье приходилось приобретать почти исключительно на частном рынке. Снабжение дровяным топливом затруднений не встречало, и предприятия обеспечивались им полностью весь операционный год.

Реализация продукции осуществлялась преимущественно оптом и частично путем комиссионной продажи. В 1924-25 г. спрос на продукцию превышал ее предложение, из-за чего к концу операционного года имелись минимальные остатки продукции. 1925-26 г. был несколько тяжелее, ввиду общего напряженного финансового положения и сокращения сроков кредитования по заготовкам и продаже, а также сокращения вексельного кредита в банках. Тем не менее сбыт продукции в целом осуществлялся весьма успешно.

Общая сумма реализованной продукции в 1924-25 г. составила 3840000 руб. и в следующем хозяйственном году – 6293000 руб., т.е. весьма существенно, на 63,9 $[(6293000 : 3840000) \times 100 - 100]\%$, увеличилась. Соотношение реализации своей продукции к ее выработке составило за первый год 99,6% и за второй – 92,6%. Эти важные экономические показатели позволяют вполне обоснованно дать положительную оценку деятельности данного хозяйствующего субъекта.

Анализ рынков сбыта и покупателей позволил установить, что Пермский промышленный комбинат реализовывал свою продукцию не только на рынках Уральской области, но и далеко за ее пределами: в Сибири, Средней Азии, Центральном и Южном районах. Соотношение сбыта продукции по районам таково:

Районы	1924-25 г.		1925-26 г.	
	Руб.	%	Руб.	%
Европейская часть Союза	450000	11,7	485000	7,7
Сибирь	1090000	28,4	1087000	17,3
Урал	2300000	59,9	4647000	73,8
Средняя Азия	–	–	74000	1,2
В с е г о	3840000	100,0	6293000	100,0

Как видно из приведенных данных, в 1925-26 г. больше чем вдвое увеличилась сумма продаж продукции на Урале, составляющая подавляющую часть (73,8%) общего объема реализованной продукции.

Группы покупателей продукции и их удельные веса в процентах за два года являются следующими:

	1924-25 г.	1925-26 г.
Синдикаты своей промышленности	13,5	14,5
Государственные органы и торговля	54,9	40,5
Кооперация	20,5	32,0
Частные лица	–	10,5
Розничная продажа	11,1	2,5

Таким образом, в 1925-26 г. по сравнению с предыдущим периодом значительно, на 11,5 (32,0 – 20,5) %, возрос удельный вес кооперации в сбыте продукции комбината за счет уменьшения участия государственных органов и торговли. Частным лицам реализовывалось преимущественно пиво. Пермский промышленный комбинат являлся одним из лучших в Уральской области, как передающий распределение своей продукции государственной торговле и кооперации.

Значительное место в брошюре «Краткий обзор работы Пермского промкомбината за 1924-25 и 1925-26 года» занимает анализ продажных цен на продукцию. Их динамика в рублях и процентах приводится ниже:

Наименование продукции	1923-24 г.	1924-25 г.		1925-26 г.		% к 1923-24 г.
	продажная цена	продажная цена	% к 1923-24 г.	продажная цена	% к 1924-25 г.	
Молотильные гарнитуры	187,00	187,00	100,0	187,00	100,0	100,0
Масло льняное – 1 т	407,44	434,09	106,5	589,98	136,0	144,0
Олифа – 1 т	522,00	665,33	120,0	628,71	93,0	114,0
Полувал – 1 т	3631,88	2600,00	71,6	2480,00	95,4	68,3
Юфть – 1 т	3484,77	2510,00	72,0	3060,00	122,0	80,0
Пиво – литр	–	51,80	–	41,50	80,8	–
Гвозди – 1 т	372,95	255,09	61,0	304,60	121,0	80,0
Спички – 1 ящик	5,97	6,55	110,0	5,50	84,0	92,1
Пряники и конфеты – 1 т	–	82,10	–	75,80	92,3	–
Кульки – 1 т	444,37	479,77	108,0	452,91	94,4	102,0
Набор – 1000 б.	0,60	0,65	108,0	0,70	107,7	116,0
Печать – 1000 отт.	1,25	1,25	100,0	1,45	116,0	116,0

Как видно из таблицы, продажные цены за три года постоянно менялись и, как правило, в сторону увеличения. В 1925-26 г. по сравнению с 1923-24 г. они повысились на масло льняное, олифу, кульки, полиграфические изделия и понизились на остальные виды продукции (полувал, юфть, гвозди, спички). Это объяснялось различными причинами (изменения себестоимости в ту или иную сторону, установление нормированных продажных цен и др.), которые подробно указаны в разрезе выпускаемых видов продукции.

В завершение анализа хозяйственной деятельности Пермского промышленного комбината в 1924-26 годы сформулированы перспективы дальнейшего развития большинства его предприятий.

Зюкайский маслобойный завод в 1926-27 г. «переработает до 500 тыс. пудов льносемян, но в следующем операционном году уже будет работать с полной нагрузкой – 1000000 пуд. В целях удешевления продукции завода, ввиду расположения его в стороне от железной дороги, ... должен быть поставлен вопрос о постройке жел.-дор. ветки от завода до разъезда № 30 (9 верст).

Вторым крупным заводом, на развитие которого должно быть обращено большое внимание, является Очерский завод, имеющий твердые перспективы к дальнейшему расширению, ввиду увеличивающегося спроса на сельскохозяйственные машины. Намечаемая реконструкция Очерского завода в 1926-27 и в последующие годы должна увеличить производительность завода с 8 тысяч до 12-15 тыс. молотилок в год. Развитие завода и удешевление молотилки также связано с постройкой жел. дор. до завода, причем этот вопрос является очередным насущным вопросом ближайших лет.

... Наличие производства молотилок Очерского типа в Юго-Камском заводе и Боткинском заводе, является нецелесообразным и идет в ущерб развитию Очерского завода, специализировавшегося на производстве молотилок, и который имеет более твердую базу и хорошую будущность. Неудачная попытка производства очерских молотилок в Омске доказывает несостоятельность такого положения.

Разбросанность однородного производства должна быть ликвидирована и увязка и разрешение этого вопроса должны быть поставлены в качестве очередной задачи перед Облсовнархозом.

Кондитерское производство на Урале не распространено и усиливающийся спрос на кондитерские изделия указывает на возможность развития этого производства в большом масштабе.

... Полиграфические предприятия имеют значительно изношенное оборудование и для нормальной их работы и дальнейшего развития необходимо приобретение новых машин.

Кроме расширения существующих предприятий, перед местной промышленностью стоит вопрос об организации новых производств для удовлетворения потребностей местного населения, как Пермского округа, так и в целом Уральской области, к числу которых нужно отнести организацию хлебозавода в Перми, для массового производства хлебных продуктов. Наличие на Урале 2-х спичечных фабрик в Перми и Тюмени с крайне изношенным и не отвечающим требованиям современной техники оборудованием, с одной стороны, и с другой стороны, более выгодное экономическое положение Перми по сравнению с Тюменью в смысле обеспечения дешевым основным сырьем – осинкой, запасы которой в районе р. Камы и ее притоков более, чем достаточны для обеспечения спичечного производства в размерах потребности всего населения Уральской области, ставят вопрос об организации в Перми новой спичечной фабрики с большей производительностью, рассчитанной на обслуживание полностью потребностей Уральской области с одновременным закрытием существующих фабрик, как в Перми, так и в Тюмени.

... Расширение же существующих предприятий также упирается в недостаток оборотных средств Промкомбината, почему до разрешения вопроса об увеличении оборотного капитала Промкомбината проведение в жизнь плана расширения в том объеме, как это диктуется необходимостью, невозможно» [3, с. 23-24].

Выводы

На основании вышеизложенного можно сделать следующие важные выводы и предложения.

1. С полным основанием можно утверждать, что есть немало печатных работ, в которых рассматриваются различные вопросы анализа хозяйственной деятельности предприятий, неизвестных специалистам в этой области. Они изданы в разные годы XIX-XXI веков, имеют названия, включающие термины из других отраслей экономических знаний (бухгалтерский учет, экономика, финансы, управление, статистика предприятий и др.), и представляют значительный интерес для истории и современной теории и практики экономического анализа. К числу таких работ, несомненно, относится брошюра «Краткий обзор работы Пермского промкомбината за 1924-25 и 1925-26 года». Знание ее содержания способствует (помогает) лучшему познанию и пониманию сущности и развития экономического анализа, его значения в хозяйственном управлении.

2. В этой брошюре не употребляется термин «анализ», однако фактически содержится самый настоящий анализ хозяйственной деятельности конкретного экономического объекта, который в целом незначительно отличается от современной практики экономического анализа деятельности предприятий Республики Молдова.

3. Анализ хозяйственной деятельности, содержащийся в данной брошюре, в целом является достаточно глубоким, подробным, комплексным и квалифицированным, хотя и имеет некоторые погрешности (повторы, неточности и субъективные оценки). Почти по каждой его теме обязательно определяются отклонения от прошлого года и далее выявляются их причины, а также предлагаются пути решения соответствующих проблем хозяйственной практики. Впоследствии очень много аналогов такого экономического анализа появилось в специальной учебной литературе, изданной в XX и XXI веках [2, 4, 6-10, 13 и др.].

4. Представленный выше анализ хозяйственной деятельности входит в состав Отчета Пермского окружного исполнительного комитета Советов рабочих, крестьянских и красноармейских депутатов за 1924-26 годы, т.е. является его частью. Этот факт свидетельствует о том важном значении, какое придавалось экономическому анализу в весьма сложное и трудное время начала построения социализма – нового общественного строя, воплощающего принципы социальной справедливости, свободы и равенства.

5. При проведении анализа хозяйственной деятельности Пермского промышленного комбината использовались такие общенаучные методы познания как сравнение, анализ, синтез, абстрагирование, индукция, дедукция, классификация, системный и исторический подходы. Кроме того, широко применялись специальные приемы: сравнение (с различными базами – прошлый период, план, другие объекты), абсолютные, относительные и средние величины, детализация, таблицы и др.

6. Брошюра «Краткий обзор работы Пермского промкомбината за 1924-25 и 1925-26 года», изданная еще в прошлом веке, имеет самое непосредственное отношение к истории развития анализа хозяйственной деятельности предприятий, она ее неотъемлемая часть и поэтому должна обязательно учитываться при исследовании и рассмотрении данного вопроса. Эта брошюра также может служить примером для современных отечественных предприятий, так как многие из них не проводят глубокого экономического анализа своей деятельности и тем более не публикуют его результаты.

7. Представленный выше анализ хозяйственной деятельности Пермского промышленного комбината проведен в 1926-27 г., т.е. более 90 лет тому назад. Он, несомненно, во многом поучителен и представляет значительный интерес для современной теории и практики экономического анализа во всех отраслях рыночной экономики. Вместе с тем весьма интересен комплексный анализ деятельности этого же комбината за те же годы и по тем же исходным данным, но проведенный в XXI веке на основе сформировавшейся за многие десятилетия современной системы специальных знаний экономического анализа и с помощью всего арсенала его нынешних методов и приемов. Сравнение результатов и выводов этих двух анализов позволит сделать многие принципиально важные выводы о теории,

практике, науке, развитии, перспективах (будущем) и эффективности анализа хозяйственной деятельности предприятий, а также о качестве научных исследований в этой области.

8. В учебные планы высших учебных заведений по подготовке специалистов в области бухгалтерского учета и финансов целесообразно ввести новый предмет «История экономического анализа», включив в его программу, в частности, следующие вопросы: понятие и объективная необходимость анализа хозяйственной деятельности предприятий; его зарождение, этапы эволюции и их характерные особенности; формирование экономического анализа как науки и практики; наиболее значимые труды по теории, методологии, методике и практике анализа хозяйственной деятельности предприятий; его современное состояние и перспективы развития; история экономического анализа в развитых зарубежных странах. Изучение этого предмета будет способствовать углублению аналитической подготовки бухгалтеров и финансистов, формированию у них высоких профессиональных компетенций и повышению уровня высшего образования в стране.

Литература

1. Баканов М. И., Кашаев А. Н., Шеремет А. Д. Экономический анализ. Теория, история, современное состояние, перспективы. – М.: Финансы, 1976.
2. Гарнов А. П. и др. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: учебник. – М.: ИНФРА-М, 2018.
3. Краткий обзор работы Пермского промкомбината за 1924-25 и 1925-26 года. – Пермь, 1927.
4. Курс анализа хозяйственной деятельности: учебник / Под ред. С. К. Татура, А. Д. Шеремета. – М.: Экономика, 1974.
5. Лазаришина І. Д. Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика: монографія. – Рівне: НУВГП, 2005.
6. Мельник М. В., Герасимова Е. Б. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия: учебное пособие. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2018.
7. Савицкая Г. В. Теория анализа хозяйственной деятельности: учебное пособие. – М.: ИНФРА-М, 2007.
8. Цирюльникова Н. и др. Анализ финансовой отчетности. – Кишинэу, 2005.
9. Чернышева Ю. Г. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия (организации): учебник. – М.: ИНФРА-М, 2018.
10. Шеремет А. Д. Теория экономического анализа: учебник. 2-е изд., доп. – М.: ИНФРА-М, 2005.
11. Щербатюк В. В. Вопросы развития теории и методологии экономического анализа // Asigurarea viabilității economico-manageriale pentru dezvoltarea durabilă a economiei regionale în condițiile integrării în UE: conferința internațională științifico-practică. – Bălți, 2017.
12. Щербатюк В. В. К истории развития сравнительного экономического анализа // Бухгалтерский учет, 1988, № 4.
13. Щербатюк В. В. Сравнительный анализ в системе управления общественным питанием: учебное пособие. – М.: Моск. кооп. ин-т, 1983.

СТРУКТУРА СТРАХОВОЙ ПРЕМИИ И ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА СТОИМОСТЬ СТРАХОВОЙ УСЛУГИ

STRUCTURE OF THE INSURANCE PREMIUM AND FACTORS AFFECTING THE PRICE OF INSURANCE SERVICES

CZU:368.025.1(478)

ДОЛГИЙ Владимир

Преподаватель, Молдавского Государственного Университета

E-mail:v.dolghi@cie.md

Abstract. Tariff policy of the insurer is a set of price strategies as part of the overall development strategy of the insurance company and is built taking into account factors and methods that are appropriate to adhere to when establishing market prices for competitive types of insurance services.

Key words: insurance, insurer, insured, pricing, insurance tariff.

JEL Classification: M41

Введение

В соответствии с терминологии страховой деятельности, страховая премия это оплаченная потребителем (страхователем) цена за страховые услуги страховщику за принятое им на себя обязательство осуществить страховую выплату страхователю при наступлении страхового случая, предусмотренного в договоре страхования или законом по обязательным видам страхования.

Правовая база деятельности в области страхования и перестрахования, развития и укрепления отношений между страховщиками, страхователями и третьими лицами определяется 4 статьи закона о страховании № 407-XVI от 21.12.2006 [1, ст.4].

Страховая премия отражает возмездный характер страховой сделки, совершаемой страхователем и страховщиком и определяет долю участия каждого страхователя в формировании страхового резерва страховщика, который служит источником страховых выплат. Цена страховой услуги должна быть достаточным для того, чтобы покрыть ожидаемые убытки по взятым страховщиком на страхование рисков, а также финансировать все расходы по ведению страховых операций. На размер страховой премии кроме ожидаемые убытки по взятым на страхование рисков влияют и другие факторы: уровень конкуренции, инфляции в стране, размер процентных ставок и другие коммерческие факторы. Поскольку страховое акционерное общество является коммерческой организацией, в цену страховой услуги заложена и прибыль.

Основная часть

Страховая премия оплачивается страхователем страховщику при получении страхового полиса в порядке и сроки, предусмотренные договором страхования при заключении договора добровольного (факультативного) страхования. В данном случае, страховые премии и тарифы рассчитываются страховщиком и конкретный размер страхового тарифа устанавливается договором страхования по соглашению сторон.

По обязательному страхованию, участники страхового рынка обязаны применять страховые премии и тарифы, установленные в соответствии со специальными законами. В соответствии с действующим законодательством и нормативными актами в области

страхования, орган надзора обязывает страховщиков собирать и систематизировать основные статистические данные в соответствии с его типовыми формами. Эти данные используются ими при расчете страховых премий для каждого класса страхования.

Таким образом, во исполнение положений Закона № 414-XVI от 22 декабря 2006 об обязательном страховании гражданской ответственности за ущерб, причиненный автотранспортными средствами [2, ст.11], орган надзора утвердил положение о методе расчета базовой страховой премии и корректирующих коэффициентов по обязательному страхованию автогражданской ответственности и установил долю нагрузки в базовой страховой премии при внутреннем и внешнем обязательном страховании автогражданской ответственности, Постановление № 26/10 от 13.06.2013 о страховых премиях обязательной автогражданской ответственности [3, приложение 1 и 2]. В соответствии с данным постановлением доля нагрузки в базовой страховой премии при обязательном страховании автогражданской ответственности включает:

- расходы страховщика, в том числе: аквизиционные расходы, комиссионные вознаграждения и другие выплаты страховым посредникам за заключение договоров страхования, заработная плата, в том числе обязательные социальные и медицинские взносы, собственным сотрудникам за заключение договоров страхования, прочие аквизиционные расходы;
- взносы в Фонд защиты жертв аварий;
- регуляторные платежи;
- маржу прибыли;
- платежи за поддержание и модернизацию государственной автоматизированной информационной системы.

Доля нагрузки в базовой страховой премии при внешнем обязательном страховании автогражданской ответственности дополнительно включает расходы по перестрахованию и взносы в Фонд компенсаций, размер которого устанавливается Положением о данном фонде, утвержденной органом надзора.

Что касается страхового тарифа при факультативном страховании, страховщик обязан предоставить органу надзора актуарные расчеты страхового тарифа при представлении пакета документов на включение в лицензию определенного вида страхования.

Значит, в структуру страховой премии входит часть премии, предназначенная для формирования страхового резерва страховщика из которой оплачиваются убытки по страховым случаям и часть, предназначенная для покрытия расходов страховщика на ведение дела и формирование плановой прибыли, то есть доля нагрузки. В совокупности они составляют страховую премию или брутто-премию по виду страхования, а также по договору страхования, при необходимости применения индивидуального подхода к взятому риску.

Иначе говоря, страховой тариф представляет собой ставку страховой премии с единицы страховой суммы и политика страхового ценообразования обосновывается на вероятности наступления взятого на страхование риска, то есть страховой тариф должен быть экономически обоснованным, а актуарные расчеты должны с наименьшей погрешности показать вероятность наступления страхового события по заключаемому договору. Однако, даже при самых тщательных актуарных расчетах невозможно учесть и математически строго определить вероятность наступления страхового события, что делает задачу ценообразования в страховании сложной и специфичной.

Страховой тариф как цена на рынке страховых услуг также формируется и под влиянием закономерностей выбора цен. Для решения данных задач страховщикам необходимо грамотно проводить политику установления цен на свои продукты из чего должны исходить специалисты страховой компании при обосновании размера страховых тарифов [4, стр.214].

Как было отмечено, задача ценообразования является определением экономически обоснованной величины тарифа, но еще есть необходимость и в определении выгодной и конкурентоспособной цены для каждого страхового продукта, т.е. для каждого договора

страхования. Под экономической обоснованностью страхового тарифа понимается соблюдение равенства финансовых обязательств страхователей и страховщика, закладываемых в страховой тариф с учетом уровня страхового риска, а под выгодностью страхового тарифа подразумевается возможность покрытия за счет тарифа собственных расходов страховщика, так как это коммерческая услуга. Конкурентоспособность тарифа определяется по его соотношению с аналогичными тарифами других страховых компаний и в динамике по его соответствию показателю убыточности страховой суммы с учетом выбранной страховщиком ценовой стратегии. Рассчитанные таким образом страховые тарифы, позволяют соблюсти имущественные интересы как страхователя, так и страховщика по определенному договору страхования.

Из вышеизложенного видно, что в соответствии с разработанным страховщиком условия страхования, оплаченная страхователем премия должна обеспечить выплату страховых сумм и покрыть расходы страховщика. При этом, как известно, базой для расчета премий является тариф, который на определенном отрезке времени это относительно постоянная величина, а базой выплат страховых сумм является страховой случай, который на том же отрезке времени это вероятностная величина. Значит, страховой тариф и страховые случаи становятся регуляторами денежных потоков страховщика, плотность которых зависит от количества страхователей, страховых сумм по каждому договору страхования, финансовых последствий (страховых событий).

Но расчеты страхового тарифа по взятым на страхование рискам страховщиком смыкаются и с другими расходами, такие как административно-хозяйственными и организационными расходами, прочими расходами страховщика и доходами от инвестиционной деятельности. Включение или не включение в тарифы затрат страховщика предопределяет особенности распределения страховых рисков с целью их выравнивания и унификации, а также в целях повышения имущественного интереса страхователей. Тарифы могут быть скорректированы путем исключения из ответственности страховщика части рисков, при применении скидок и надбавок, а также при определении франшизы, когда часть ответственности по риску несет страхователь.

Тарифы в страховании дифференцируются по видам страхования и типы страховых продуктов, которые достаточно жестко связаны с методами определения страховых тарифов. Существуют разные подходы к формированию цены на страховую услугу и расчету тарифа, основанные на актуарных расчетах, являющихся прикладной частью классической актуарной науки. Основываясь на этом, актуарий обязан определить экономически обоснованную величину тарифа, благодаря чему повышается устойчивость страховой деятельности.

Обоснованно, рассчитанные страховые тарифы обеспечивают необходимую финансовую устойчивость страховых операций, то есть устойчивое сбалансирование доходов и расходов страховщика, превышение доходов над расходами. Завышенный тариф приводит к перераспределению через страховой резерв излишних средств, а его занижение приводит к образованию дефицита финансовых ресурсов в страховом фонде, что не обеспечивает выполнению взятых на страхование обязательств страховщиком.

Величины, применяемые в расчете страхового тарифа, определяются на основе учетной информации, статистических данных, информации о заключенных сделках и прогнозов изменения данных показателей с учетом иных ожидаемых факторов. Значит и бухгалтерский учет страховых операций имеет важную роль в расчете экономически обоснованной величины страхового тарифа, данные которого необходимы для определения и анализа составляющих страховой премии.

Исходя из этого, страховщик должен вести учет в разрезе договоров страхования, сострахования и перестрахования, страховых выплат и по другим направлениям, которые нужны для управления страховым акционерным обществом и составления финансовой, статистической и специализированной отчетности.

Выводы

Деятельность страхового общества основана на прогнозировании исходов будущих событий, то есть оценки вероятности наступления страхового случая, предусмотренного договором страхования или законом при обязательном страховании. Цена страховой услуги характеризуется страховым тарифом, который зависит от информации о свершившихся фактах и от ожидаемых убытков относительно предстоящих событий.

Обеспечение самокупаемости и рентабельности страховых операций, это общий принцип ценообразования. В данном случае страхование, как вид коммерческой деятельности не исключение. Поэтому страховые тарифы должны устанавливаться таким образом, чтобы поступление страховых платежей могло покрыть формирование страховых резервов и других расходов страховщика, а также обеспечивало некоторое повышение доходов над расходами, то есть прибыли.

Ценообразование является важнейшей частью маркетинговой политики страховщика и позволяет сформировать его экономически обоснованную комплексную политику финансового роста за счет оценки влияния каждого фактора на общий результат деятельности страхового общества.

Литература

1. Legea cu privire la asigurări. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 47-49/213 din 06.04.2007.
2. Legea cu privire la asigurarea obligatorie de răspundere civilă pentru pagube produse de autovehicule. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 44-48/85 din 26.02.2016 cu completări și modificări.
3. Hotărârea nr. 26/10 din 13.06.2013 cu privire la primele de asigurare obligatorie de răspundere civilă auto cu completări și modificări, Comisia Națională a Pieței Financiare Republica Moldova. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 340-346 (5382-5388) din 18.12.2015.
4. Н.Н. Никулина, Л.Ф. Суходоева, Н.Д. Эриашвили «Страховой маркетинг», ЮНИТИ-ДАНА, Москва, 2009, 503 с.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО РАЗВИТИЯ
В СВЯЗИ С ПЕРЕХОДОМ РОССИИ НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ

PUBLIC AUDIT AND ITS DEVELOPMENT PROSPECTS IN CONNECTION WITH
RUSSIA'S TRANSITION TO INTERNATIONAL STANDARDS

CZU:657.6(470+571)

ВОРОНЧЕНКО Трофим

*Заместитель начальника отдела аудита Департамента учета и контроля Минпромторга России,
аспирант Российской академии предпринимательства, Россия, Москва*

E-mail: t.p.voronchenko@gmail.com

Annotation. The article deals with organizational, legal and methodological issues, revealing the current state and trends in the development of public audit. The paper gives a preliminary assessment of the prospects of its harmonization with the financial audit, as well as opportunities to improve its efficiency, effectiveness and efficiency, as a result of Russia's transition to international audit standards.

Key words: public audit, financial audit, international standards on auditing (ISA), public sector Economics, public resources, quality, efficiency, effectiveness and impact of audit.

В современных кризисных условиях развития мировой экономики, проблема рационального и эффективного использования государственных финансовых, природных и интеллектуальных ресурсов и получения ожидаемых результатов от их инвестирования, приобретает первостепенную важность для всех стран, независимо от достигнутого уровня их социально-экономического развития. В то же время, решение данной проблемы особенно актуально в странах со значительной долей государственного участия в капитале крупнейших национальных корпораций, число которых достаточно велико в мире. Как правило, это связано с широким использованием государственных средств, направленных на развитие инновационных сфер экономики, что, в свою очередь, приводит к необходимости повышения ответственности бизнеса за развитие, не только финансируемых государством секторов, но и за социально-экономическое развитие страны в целом. Мировой опыт свидетельствует о том, что «эффективное управление публичными финансами невозможно без применения различных форм внешнего и внутреннего финансового контроля»²². В этой связи, в мировом масштабе, ставится задача «усиления контроля использования всех видов капитала, включая природного, а также рационального использования и распределении имеющихся ресурсов, в том числе, оказания, за их счет, помощи тем странам, где эти ресурсы отсутствуют»²³.

Относительно России, следует отметить, что, с начала нынешнего столетия, роль государства в развитии и укрепления промышленного потенциала страны, существенно повысилась. За счет государственных средств было создано значительное количество государственных корпораций, основными задачами которых явились осуществление научно-исследовательских, опытно-конструкторских и технологических работ (далее - НИОКР и ТР), развитие наукоемких и инновационных производств, а также коммерциализация полученных инновационных продуктов. Последнее способствовало приобретению государственным сектором коммерческих функций и его сближению с реальным сектором экономики. Кроме

²² Ильин А.Ю. Проблемы и перспективы развития внутреннего государственного финансового контроля // Финансовое право. 2017. № 10. с. 12 - 16.

²³ Авирмед Д. Некоторые вопросы совершенствования системы внутреннего контроля в государственном секторе // Аудиторские ведомости. 2017. № 1 - 2.

того, активизировалось финансирование со стороны государства, а также на основе государственно-частного партнерства большого числа медицинских, оздоровительных, просветительских, культурных и других социальных программ, направленных на обслуживание населения, в результате чего появилась возможность соединения государственных средств с частным капиталом.

В создавшихся условиях, когда за счет государственных ресурсов динамично развивается не только бюджетная сфера, но и реальный сектор российской экономики, возрастает роль государственного регулирования, осуществляемого, в том числе, посредством внутреннего и внешнего государственного контроля и аудита. Примечательно, что, на начальных этапах развития рыночных отношений, активное участие в развитии российской экономики, принимали государственные и муниципальные унитарные предприятия, при проверке которых, ставилась задача не столько в выражении мнения о достоверности и точности составления отчетности, как в предпринимательских структурах, сколько в оценке эффективности использования государственных ресурсов. Это было связано с тем, что государственные средства направлялись не только на содержание бюджетных учреждений, но также на создание новой государственной собственности, что потребовало, наряду с финансовым аудитом предпринимательских структур, активизировать в России, как и во многих странах, работу высших органов государственного финансового контроля и развивать государственный аудит.

С развитием рыночных отношений, усложнением межбюджетных отношений, усилением роли налогового регулирования экономики как основного источника формирования доходной базы бюджета, возрастает значимость государственного аудита в бюджетной сфере. Контроль и аудит становятся важнейшими инструментами социально-экономической политики государства. Возникает необходимость в новых подходах к пониманию сущности, форм и методов государственного финансового контроля и аудита в государственном секторе. При их проведении, главным вопросом становится не столько оценка целевого и законного характера расходования средств, сколько целесообразность и эффективность управленческих решений, принятых в связи с разработкой и реализацией стратегий развития. Новые задачи и направления государственного контроля потребовали пересмотра всей работы контрольных органов и изменения методик ее проведения и принятия «Концепции долгосрочного социально-экономического развития Российской Федерации на период до 2020 г., предусматривающей институциональные преобразования системы государственного контроля, в виде индивидуального подхода к контрольной деятельности, сокращения числа контрольных мероприятий, снижения затрат, усиления ответственности контрольных органов, признания недействительными результатов проверок в случае допущения грубых нарушений при их проведении, значительного сокращения внепроцессуальных проверок со стороны правоохранительных органов²⁴.

Современный аудит является неотъемлемой частью системы управления и развития любых предпринимательских структур, а также, субъектов государственного сектора экономики. В этих условиях важнейшей предпосылкой совершенствования аудита является тесное взаимодействие и гармонизация, как на уровне предпринимательских структур, в рамках проведения аудиторских проверок, так и при проведении государственного контроля за использованием бюджетных ресурсов и государственной собственности. В данном контексте, появляются точки соприкосновения и взаимообогащения аудита, проводимого в соответствии с Федеральным законом от 30.12.2008 № 307-ФЗ «Об аудиторской деятельности», в отношении предпринимательских структур и государственного контроля эффективности использования ресурсов.

В условиях расширения государственного регулирования экономического развития и

²⁴ Распоряжение Правительства РФ от 17.11.2008 №1662-р (ред. от 10.02.2017) «О Концепции долгосрочного социально-экономического развития РФ на период до 2020 года» // СПС КонсультантПлюс.

формирования экономических субъектов с преобладающей долей государственного капитала, прослеживается тенденция сближения требований финансового и государственного аудита, что отражено в, частности, в проекте «Концепции дальнейшего развития аудиторской деятельности в Российской Федерации», направленной на гармонизацию и согласованности сотрудничества государственных контрольных органов с аудиторскими организациями и сближении нормативных требований государственного аудита и аудита предпринимательских структур²⁵. Данные тенденции становятся все более устойчивыми и позволяют российскому аудитору полностью интегрировать с требованиями международного аудиторского сообщества.

Современный этап развития аудиторской деятельности характеризуется существенными трансформациями не только в организации, но и в методическом и правовом содержании работы аудиторских организаций, ориентированных на более полное удовлетворение запросов предпринимательских структур. Эта тенденция реформирования аудита является общей для аудиторов всех стран. На ее реализацию в настоящее время направлены изменения Международных стандартов аудита, прежде всего стандартов, регламентирующих содержание риск-ориентированного аудиторского заключения, а также на превентивный контроль и оценку реальных возможностей проверяемой предпринимательской или государственной структуры эффективно использовать имеющиеся ресурсы.

Государственный аудит позволяет создать подходящие условия и усилить ожидания эффективного исполнения учреждениями и государственными служащими своих функций, в соответствии с нормативно-правовыми актами и этическими нормами. В этой связи, аудиторам государственного сектора необходима особая система стандартов, которая позволит им своевременно определять наиболее прогрессивные и оптимальные направления решения аудиторских заданий и стимулировать их совершенствование. Указанная система стандартов позволит разным органам государственного финансового контроля, включая независимых аудиторов, взаимодействовать между собой в организации, проведении и реализации управленческих рекомендаций, согласовывать целевую направленность контрольных мероприятий и методы их достижения. Таким образом, система стандартизации государственного аудита, как основополагающий фактор его системности, создаст эффект взаимозависимости в самой системе контроля.

В настоящее время, направления развития аудита, выбор методов регулирования его развития, оценка роли и основных задач аудиторской деятельности, характер взаимоотношения аудиторских организаций и руководства проверяемых субъектов находятся в центре внимания мирового аудиторского сообщества и активно дискутируются во всех странах. В мировом сообществе эти аспекты тесно увязываются с четким определением задач и направлений проведения аудиторских исследований, способствующих повышению их качества и результативности. В частности, большое внимание уделяется вопросам совершенствования аудиторских процедур, более четкой классификации и определению источников аудиторских доказательств, а также их стандартизации. В основе предлагаемой системы стандартов для любого государства, мировое сообщество рекомендует использовать международные стандарты и руководства (ISSAI и INTOSAI GOV), разработанные Международной организацией высших органов аудита (ИНТОСАИ - INTOSAI), являющейся автономной, независимой, неполитической, неправительственной организацией, созданной как постоянный институт для обмена идеями и опытом в сфере внешнего аудита между высшими органами аудита (далее - BOA) различных государств. Указанные стандарты и руководства разрабатываются на основе Лимской декларации руководящих принципов

²⁵ Проект Концепции дальнейшего развития аудиторской деятельности в Российской Федерации. http://minfin.ru/common/upload/library/2016/06/main/proj_concep_ot_230616.pdf (дата обращения: 24.02.2018).

аудита, содержащей общие философские и концептуальные подходы к деятельности ВОА²⁶. Их основной целью является обеспечение независимого и эффективного аудита высшими органами аудита. Они содержат требования к аудиту государственного сектора экономики на организационном уровне ВОА, в то время как на уровне выполнения отдельных аудиторских заданий и отдельных аудиторских проверок их цель - способствовать членам ИНТОСАИ в разработке собственного профессионального подхода, с учетом требований национальных законодательных и нормативно-правовых актов.

ISSAI допускает проведение аудиторских проверок и, в соответствии со стандартами, разрабатываемыми другими международными организациями, при условии, что это не вызовет противоречий и аудиторы будут ссылаться на стандарты ISSAI. Примером служат Международные стандарты аудита (МСА - ISA), разрабатываемые и выпускаемые Международной федерацией бухгалтеров (МФБ - IFAC), включенные в руководства по проведению финансовых проверок (ISSAI 1000 - 2999) при финансовых аудитах, на использование которых, Россия полностью перешла в 2017 г. В результате их внедрения на территорию страны, возникла необходимость обеспечения концептуального взаимодействия финансового и государственного аудита и разработки единого подхода к решению современных проблем аудита путем осуществления совместных и скоординированных действий контрольных органов государственного и коммерческого секторов. Только, в таких условиях, системное внедрение разработанных подходов даст положительные результаты и будет способствовать эффективному развитию сферы аудита в правильном направлении на пути к соответствию действий аудиторов современным экономическим условиям и сущности понятия «качественный аудит».

Проблемным вопросам, связанным с внедрением МСА в России и адаптации аудиторских организаций к новым условиям, посвящено большое количество исследований, цель которых, является серьезная методическая поддержка и объединение усилий в переходный период, организация обучения сотрудников, совершенствование механизмов внешнего контроля для устранения и предотвращения разного рода нарушений, связанных с неверной трактовкой международных требований²⁷.

Переход России на МСА является важным шагом на пути повышения эффективности и качества аудита, а также доверия к его результатам со стороны пользователей финансовой отчетности и общества в целом. При всех сложностях и издержках переходного периода, которым для многих российских аудиторов были 2016 и 2017 гг., многочисленные концептуальные и практические преимущества применения МСА не вызывают сомнения. При этом, «концептуальные преимущества затрагивают, прежде всего, интересы пользователей, аудиторов и общества в целом, а практические - станут очевидными для российских аудиторов при выполнении ими конкретных аудиторских заданий по МСА и по мере накопления знаний и опыта работы с МСА»²⁸.

В ряде МСА определены специальные пояснения и дополнения, позволяющие учитывать общую специфику именно субъектов государственного сектора экономики, по называнию «Особенности аудита организаций государственного сектора»²⁹. На практике могут также существовать различия в подходах к аудиторской проверке субъектов государственного сектора экономики, но они не должны оказывать значительного влияния на основные

²⁶ Мельник М.В. Международные стандарты ISSAI и INTOSAI GOV, структура, содержание и практика применения высшими органами финансового контроля // Бухгалтерский учет, аудит и статистика. 2012. № 6. с. 135 - 144.

²⁷ Турищева Т.Б. Внедрение международных стандартов аудита в России // Аудитор. 2015. № 12; Ситнов А.А. Особенности применения международных стандартов аудита в государственном секторе экономики // Аудиторские ведомости. 2015. № 11.

²⁸ Зубова Е.В., Надеждина М.Э. Преимущества применения международных стандартов аудита // Аудиторские ведомости. 2016. № 11, с. 10.

²⁹ Ситнов А.А. Особенности применения международных стандартов аудита в государственном секторе экономики // Аудиторские ведомости. 2015. № 11. с. 8 - 15.

принципы и аудиторские процедуры, применяемые в процессе аудита. Применяя общепринятые принципы МСА к субъектам государственного сектора экономики, аудитор должен учитывать, в первую очередь, положения конкретных законодательных и нормативно-правовых актов, которые непосредственно влияют на аудиторское задание по проведению аудиторской проверки соответствующих субъектов. Именно указанные законодательные и нормативные правовые акты могут конкретизировать характер, содержание и форму аудиторского отчета или заключения, а также особые подходы к проведению самой аудиторской проверки.

Резюмируя вышеизложенное, следует отметить, что, в настоящее время, предприниматели и государство одинаково заинтересованы в выявлении нарушений, злоупотреблений и предупреждении коррупционных рисков. Именно данная позиция является точкой соприкосновения и существенного сближения государственного и финансового аудита, в которой, в качестве важнейшего направления, выступает проблема оценки эффективности использования государственных и корпоративных ресурсов. В этой связи, система Международных и национальных стандартов государственного аудита призваны способствовать развитию частного и государственного секторов экономики, в том числе, в части теоретико-методического и организационно-правового обеспечения осуществления аудиторской деятельности, несомненно, являющейся неотъемлемой частью эффективного и результативного развития любого государства.

Список использованных источников:

1. Проект Концепции дальнейшего развития аудиторской деятельности в Российской Федерации. http://minfin.ru/common/upload/library/2016/06/main/proj_concep_ot_230616.pdf (дата обращения: 24.02.2018).
2. Распоряжение Правительства РФ от 17.11.2008 №1662-р (ред. от 10.02.2017) «О Концепции долгосрочного социально-экономического развития РФ на период до 2020 года» // СПС КонсультантПлюс.
3. Авирмед Д. Некоторые вопросы совершенствования системы внутреннего контроля в государственном секторе // Аудиторские ведомости. 2017. № 1 - 2.
4. Зубова Е.В., Надеждина М.Э. Преимущества применения международных стандартов аудита // Аудиторские ведомости. 2016. № 11, с. 10.
5. Ильин А.Ю. Проблемы и перспективы развития внутреннего государственного финансового контроля // Финансовое право. 2017. № 10. с. 12 - 16.
6. Мельник М.В. Международные стандарты ISSAI и INTOSAI GOV, структура, содержание и практика применения высшими органами финансового контроля // Бухгалтерский учет, аудит и статистика. 2012. № 6. с. 135 - 144.
7. Ситнов А.А. Особенности применения международных стандартов аудита в государственном секторе экономики // Аудиторские ведомости. 2015. № 11.
8. Турищева Т.Б. Внедрение международных стандартов аудита в России // Аудитор. 2015. № 12;

ASPECTE PRIVIND CONTABILITATEA PIESELOR MUZEALEȘI A ALTOR BUNURI CULTURALE ÎN CADRUL ENTITĂȚILOR DIN SECTORUL PRIVAT

ASPECTS REGARDING THE ACCOUNTING OF MUSEUM EXHIBITS AND OTHER CULTURAL GOODS IN THE PRIVATE SECTOR ENTITIES

CZU:657.4:069.5(478)

GUDIMA Galina

Lector superior, Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

E-mail: gudima.galina@ase.md

Abstract. In the process of accounting for museum exhibits and other cultural assets of the entity, may appear several problems related to the classification and recognition, valuation and accounting of these assets. The aim of this research is to examine the problems related to the accounting of museum exhibits and other cultural goods in the conditions of harmonizing the accounting of the Republic of Moldova with international practices.

Cuvintele-cheie: piese muzeale, bunuri culturale, clasare, recunoaștere, evaluare, contabilitate.

JEL Classification: M 42

Introducere

Organizarea contabilității pieselor muzeale și a altor bunuri culturale este o temă actuală și prezintă un interes deosebit, având în vedere problemele cu care se confruntă entitățile în procesul de recunoaștere, evaluare și contabilizare a acestor active, lacunele din actele normative în vigoare ce reglementează contabilitatea bunurilor culturale, abordarea foarte vagă a acestei teme în literatura de specialitate.

Conținut de bază al studiului

În patrimoniul unor entități private se pot găsi obiecte originale, care au o semnificație deosebită pentru entitate sau chiar pentru patrimoniul cultural național, numite *bunuri culturale*.

Potrivit Legii muzeelor nr. 262 din 07.12.2017 [1] *bunuri culturale* sunt obiecte cu trăsături de relativă creație originală, cu semnificație de mărturie istorică privind comportamentele tehnice, sociale, estetice, religioase, mitologice și de viață cotidiană ale unei societăți determinate de pe un anumit palier cronologic.

Pentru expunerea bunurilor culturale aflate în patrimoniul entităților pot organiza propriile muzee, numite *muze instituționale*.

Muzeul este definit de Legea muzeelor ca o instituție de cultură, aflată în serviciul societății, care achiziționează, conservă, cercetează și valorifică, în special prin expunere, patrimoniul material și imaterial în scopul cunoașterii, educării și al recreării publicului larg [1, art.2].

În conformitate cu art. 5 din Legea muzeelor [1] *muze instituționale* sunt instituțiile muzeale care dețin piese muzeale semnificative pentru istoria unei întreprinderi, instituții, organizații, asociații, confesiuni religioase, comunități etnice etc.

Obiectul cu valoare științifică, istorică, culturală, artistică și muzeală, păstrat într-un muzeu se numește *piesă muzeală*, iar ansamblul de bunuri culturale, constituit în mod sistematic și coerent de către persoane fizice sau persoane juridice de drept public ori de drept privat formează *colecția muzeală* [1, art.2].

În procesul de organizare a contabilității tranzacțiilor cu bunuri culturale este necesar de ținut cont de apartenența acestora la *patrimoniul cultural național mobil*.

Patrimoniul cultural mobil reprezintă un ansamblu de bunuri culturale mobile, clasate în patrimoniul cultural național cu valoare deosebită sau excepțională istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică și tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică, epigrafică, estetică, etnologică și antropologică, reprezentând mărturii materiale ale evoluției mediului natural și ale relației omului cu acest mediu, ale potențialului creator uman [2, art.2].

Clasarea bunurilor culturale mobile este o procedură de stabilire a categoriei bunurilor culturale mobile și de înscriere a acestora în *Registrul patrimoniului cultural național mobil*, care potrivit *Regulamentului privind Registrul de stat al patrimoniului cultural mobil* [8] reprezintă o bancă electronică de date și cuprinde informații privind bunurile culturale mobile aparținând patrimoniului cultural mobil al Republicii Moldova. Acest registru se ține în formă manuală și electronică și este gestionat și completat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în baza registrelor de evidență ale proprietarilor de bunuri culturale, ale muzeelor și altor instituții, în proprietatea sau folosința cărora se află bunurile culturale.

Este necesar de menționat că în conformitate cu art. 8 din *Legea privind protejarea patrimoniului cultural național mobil* [2] declanșarea procedurii de clasare a bunurilor culturale mobile se face:

a) *din oficiu*, în cazul:

- ✓ bunurilor culturale mobile care se află în proprietatea statului sau a unităților teritorial-administrative și care sunt administrate de instituții publice, de alte persoane juridice la care statul sau o autoritate publică este deținător de acțiuni;
- ✓ bunurilor culturale mobile care se află în proprietatea cultelor religioase;
- ✓ bunurilor culturale mobile care fac obiectul unor vânzări prin licitație sau prin intermediul unui agent autorizat;
- ✓ bunurilor culturale mobile pentru care se solicită export temporar sau definitiv;
- ✓ bunurilor culturale mobile descoperite întâmplător sau în cadrul unor cercetări sistematice;
- ✓ bunurilor culturale mobile confiscate;
- ✓ bunurilor culturale mobile care au făcut obiectul unor tentative de export ilicit ori care au fost scoase ilegal din teritoriul Republicii Moldova;
- ✓ bunurilor culturale mobile din domeniul public ce urmează a fi restaurate;
- ✓ bunurilor culturale mobile care fac obiectul unei cercetări penale;

b) *la solicitarea persoanelor fizice și juridice de drept privat proprietare de bunuri culturale mobile*.

Totodată, menționăm că bunurile culturale mobile arheologice aflate în proprietate privată se înregistrează în mod obligatoriu la Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, cu declanșarea procedurii de clasare.

Confidențialitatea datelor despre colecțiile private de bunuri culturale înregistrate și despre componența acestora este garantată de *Legea privind protejarea patrimoniului cultural național* [2].

În figura 1 se prezintă grupele de bunuri culturale care în conformitate cu art. 4 din *Legea privind protejarea patrimoniului cultural național mobil* care se includ în componența patrimoniului cultural național mobil.

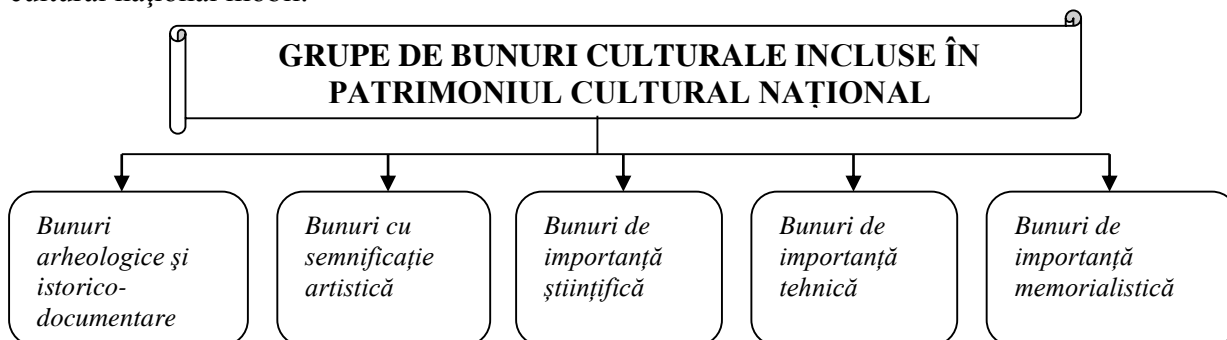

Fig. 1. Grupe de bunuri culturale care se includ în patrimoniul cultural național al RM

La grupul *bunurilor arheologice și istorico-documentare* se atribuie:

- a) piese arheologice din săpături terestre și subacvatice sau din descoperiri întâmplătoare, cu excepția eșantioanelor de materiale de construcție, de materiale din situri, care constituie probe arheologice pentru analize de specialitate;
- b) inscripții, elemente separate provenite din dezmembrarea monumentelor istorice;
- c) mărturii materiale și documentare privind istoria politică, economică, socială, militară, religioasă, științifică, artistică, sportivă sau din alte domenii;
- d) manuscrise, incunabule, cărți rare și cărți vechi, publicații de diferite tipuri, cu autografe și ex-librisuri, periodice;
- e) documente și tipărituri de interes social: documente de arhivă, hărți și alte materiale cartografice;
- f) obiecte cu valoare memorialistică;
- g) obiecte și documente cu valoare numismatică, filatelică, heraldică: monede, medalii, decorații, insigne, bancnote, sigilii, brevete, mărci poștale, drapelul și stindarde;
- h) piese epigrafice;
- i) fotografiile, clișee fotografice, filme, înregistrări audio și video;
- j) instrumente muzicale;
- k) uniforme militare și accesorii la ele;
- l) vestimentație;

În componența *bunurilor cu semnificație artistică* se includ:

- a) opere de artă plastică: pictură, sculptură, grafică, desen, gravură, stampă și altele asemenea;
- b) opere de artă decorativă și aplicată: mobilier, tapiserii, covoare, piese din sticlă, ceramică, metal, lemn, textile și din alte materiale, podoabe;
- c) obiecte de cult: icoane, broderii, orfevrărie, mobilier și altele;
- d) proiecte și prototipuri de design;
- e) materiale primare ale filmelor artistice, documentare și de animație;
- f) monumente de for public, componente artistice expuse în aer liber;
- g) cărți poștale și ilustrații;
- h) piese decorative pentru spectacole;

Grupul *bunurilor cu semnificație etnografică* include:

- a) elemente de arhitectură populară;
- b) elemente din instalații tehnice;
- c) obiecte de uz casnic și gospodăresc;
- d) unelte de muncă;
- e) produse ale industriei casnice textile: covoare, păretare, prosoape, costume populare și altele asemenea;
- f) mobilier;
- g) recuzită a obiceiurilor;
- h) obiecte de cult;
- i) produse de artizanat contemporan;

În componența *bunurilor de importanță științifică* se includ:

- a) specimene rare și colecții de zoologie, botanică, mineralogie, petrologie, paleontologie, antropologie, speologie, anatomie;
- b) trofee de vânat;

Bunurile de importanță tehnică sunt:

- a) creații tehnice de unicat;
- b) rarități, indiferent de marcă;
- c) prototipuri ale aparatelor, dispozitivelor și mașinilor de creație curentă;
- d) orologerie;
- e) realizări ale tehnicii populare;

- f) documente tehnice: proiecte, planuri, schițe, brevete de invenții;
- g) mijloace de transport și de telecomunicații;
- h) matrice de CD-uri, CD-ROM, DVD;

La *bunurile cu semnificație memorialistică* se referă:

- a) bunuri și obiecte memoriale;
- b) documente și fotografii din viața personalităților;
- c) piese legate de evenimente de importanță națională și internațională.

În funcție de semnificația sau de importanța lor istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică, tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică, epigrafică, de vechimea, unicitatea sau de raritatea lor, bunurile aparținând patrimoniului cultural național mobil fac parte din:

- ❖ categoria **A** – „**Tezaur**”, care include bunuri culturale de valoare excepțională pentru umanitate;
- ❖ categoria **B** – „**Fond**”, care include bunuri culturale cu valoare deosebită pentru Republica Moldova.

Cercetarea bunurilor care fac parte din patrimoniul cultural național mobil se realizează de către instituțiile publice specializate în domeniu: Academia de Științe a Moldovei, biblioteci, muzee, arhive.

Clasarea bunurilor culturale mobile se efectuează în baza unui raport de expertiză întocmit de experți acreditați de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. Organismul științific competent să hotărască clasarea bunurilor culturale mobile este *Comisia națională a muzeelor și a colecțiilor*.

Hotărârea de clasare, însoțită în mod obligatoriu de raportul de expertiză elaborat de experți ai bunurilor culturale mobile acreditați de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, se semnează de președintele Comisiei naționale a muzeelor și a colecțiilor și se aprobă prin ordin al ministrului culturii în termen de 3 luni din momentul declanșării procedurii de clasare. La hotărârea de clasare se anexează la extras concluziile din raportul de expertiză, fișa standard a bunului cultural clasat și fotografia alb-negru sau color, după caz.

Pentru fiecare bun cultural clasat Ministerul Educației, Culturii și Cercetării eliberează un certificat, care nu constituie prin sine un certificat de proprietate.

Declasarea bunurilor culturale mobile se efectuează: la cererea titularilor dreptului de proprietate sau din oficiu în cazul invalidării expertizei; distrugerii confirmată prin acte doveditoare; deteriorării grave, care nu poate fi remediată prin operațiuni de restaurare, precum și în cazul pierderii, confirmate prin acte doveditoare.

La declasarea bunurilor culturale se eliberează un *ordin de declasare*, care este luat în evidența *Registrului patrimoniului cultural național mobil*, procedându-se la radierea bunului respectiv. Ordinul de declasare se comunică proprietarului, titularilor de alte drepturi reale, precum și deținătorilor cu orice titlu ai bunurilor culturale mobile, după caz.

În conformitate cu art. 17 din *Legea privind protejarea patrimoniului cultural național mobil*[2] *lucrările de conservare și de restaurare a bunurilor culturale mobile clasate* care se află în proprietatea publică a statului, în proprietatea persoanelor fizice și juridice, a titularilor de alte drepturi reale se efectuează doar de către conservatori și restauratori acreditați către Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (cu avizul Comisiei naționale a muzeelor și a colecțiilor), în baza unui contract încheiat în conformitate cu actele normative în vigoare.

Potrivit art. 18 din *Legea privind protejarea patrimoniului cultural național mobil*[2] persoanele fizice și juridice de drept privat pot împrumuta instituțiilor publice, persoanelor juridice de drept privat bunuri culturale mobile clasate.

Scoaterea peste hotarele Republicii Moldova a bunurilor culturale mobile clasate reprezintă o operațiune de export temporar, care se efectuează numai în bază de autorizație de export temporar, eliberată de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării în conformitate cu legislația în vigoare.

Bunurile culturale mobile clasate în categoria „*Tezaur*” care se află în proprietatea persoanelor fizice sau juridice de drept privat pot fi exportate doar temporar, iar cele clasate în categoria „*Fond*” - pot fi exportate definitiv doar în cadrul unui schimb de bunuri culturale cu valoare

și semnificație comparabile, care reprezintă unicate sau rarități pentru patrimoniul cultural național mobil al Republicii Moldova. Acest schimb de bunuri culturale este aprobat prin ordin al ministrului Educației, Culturii și Cercetării, cu avizul Comisiei naționale a muzeelor și a colecțiilor.

Este necesar de menționat că în cazul în care entitatea dispune de *bunuri culturale producție contemporană*, inclusiv operele de artă plastică și fotografică, operele cu caracter etnografic ale meșterilor populari, operele de artă decorativă sau de cult, orice alte opere ale autorilor în viață (artiști plastici, artiști liber-profesioniști, artiști amatori, meșteri, artizani, studenți, elevi, copii) create independent ori în cadrul unui proces instructiv-educativ, *acesteanu fac obiectul clasării și pot fi exportate definitiv sau temporar fără autorizație de export, circulând fără restricție.*

Potrivit art. 19 din *Legea privind protejarea patrimoniului cultural național*[2] comercializarea bunurilor culturale mobile clasate care se află în proprietate privată sau intermedierea vânzării se va efectua numai prin agenți economici autorizați prin ordin al ministrului culturii, cu avizul *Comisiei naționale a muzeelor și a colecțiilor*, în baza *Normelor de comercializare a bunurilor culturale mobile*, aprobate de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării.

În conformitate cu art. 21 din *Legea privind protejarea patrimoniului cultural național* bunurile culturale mobile proprietate a persoanelor fizice sau juridice de drept privat clasate la categoria „*Tezaur*” pot face obiectul unor vânzări publice numai în condițiile exercitării dreptului de preemțiune de către statul Republica Moldova, prin Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, în conformitate cu legislația în vigoare.

Operațiunile de conservare și de restaurare a bunurilor culturale mobile clasate care se află în proprietate privată, în proprietatea cultelor religioase și a altor titulari de drept privat se efectuează din contul proprietarului, iar în cazuri speciale, cum ar fi cel în care proprietarul bunului cultural mobil clasat la categoria „*Tezaur*” este o persoană de drept privat din a cărei declarație rezultă că nu dispune de surse financiare pentru acoperirea cheltuielilor de conservare și restaurare, aceste operațiuni vor fi finanțate, parțial sau integral, de la bugetul de stat ori de la bugetele unităților administrativ-teritoriale, după caz, în conformitate cu *Legea privind protejarea patrimoniului cultural național*. În cazul vânzării ulterioare a acestor bunuri culturale mobile, costul operațiunilor de conservare și restaurare urmează să fie returnate instituției finanțatoare de către proprietarul vânzător.

Este necesar de menționat că tranzacțiile cu bunurile culturale mobile, care sunt incluse în *Registrul de stat al patrimoniului cultural mobil* se înregistrează în *Registrul tranzacțiilor cu bunuri culturale mobile* în baza cererii de înregistrare a tranzacției, copiei certificatului privind dreptul de succesiune și listei bunurilor culturale mobile, care fac obiectul tranzacției. Documentele menționate se depun la Ministerul Educației, Culturii și Cercetării.

Bunurile culturale, inclusiv piesele muzeale intrate în patrimoniul entității urmează a fi recunoscute, evaluate și contabilizate în conformitate cu prevederile actelor normative în vigoare. În cadrul entităților din sectorul privat contabilitatea pieselor muzeale și a altor bunuri culturale se reglementează de *Legea contabilității nr.113 din 27.04.2007; Standardele Naționale de Contabilitate/ Standardele Internaționale de Raportare Financiară; Planul general de conturi contabile; Catalogul mijloacelor fixe și activelor nemateriale; Codul fiscal al Republicii Moldov* și alte acte normative în vigoare.

Contabilitatea pieselor muzeale și a altor bunuri culturale este condiționată de sursa de intrare a lor: achiziționare; primirea cu titlu gratuit; depunerea activelor de către fondatori ca aport la capitalul social și constatarea plusurilor la inventariere.

Documentele primare în baza cărora se înregistrează intrarea bunurilor culturale sunt: *factura fiscală; procesul verbal de primire-predare a obiectului; actul de donație; Extras din Registrul de stat privind înregistrarea societății; proces verbal de inventariere.*

În procesul de recunoaștere în patrimoniul entității a obiectelor ce ar putea fi atribuite categoriei „piese muzeale” sau „bunuri culturale” contabilii se confruntă cu o dilemă, ce ține de clasificarea obiectului la categoria „*mijloace fixe*” sau „*obiecte de mică valoare și scurtă durată*”. Astfel, potrivit p.6 din *SNC „Imobilizări corporale și necorporale”* [5] obiectul se recunoaște ca imobilizare numai în cazul respectării simultane a patru condiții:

- 1) obiectul este identificabil și controlabil de entitate;
- 2) proprietățile și particularitățile lui corespund definiției imobilizărilor necorporale sau corporale;
- 3) este probabil că entitatea va obține beneficii economice viitoare din utilizarea obiectului;
- 4) costul de intrare a obiectului poate fi evaluat în mod credibil.

Este necesar de menționat că potrivit IAS 16 „Imobilizări corporale” [10] pentru recunoașterea imobilizărilor corporale este necesar ca obiectul să corespundă următoarelor condiții:

- 1) este probabilă generarea de beneficii economice viitoare aferente elementului pentru entitate; și
- 2) costul elementului poate fi evaluat în mod fiabil.

Mijloacele fixe sunt definite de SNC „Imobilizări corporale și necorporale”: ca *imobilizări corporale transmise în exploatare, valoarea unitară a cărora depășește plafonul valoric prevăzut de legislația fiscală sau pragul de semnificație stabilit de entitate în politicile contabile*.

Potrivit art. 26 (2) din *Codul fiscal* [4] plafonul valoric pentru mijloacele fixe este de **6000 lei**. La întrebarea, „cum se contabilizează piesele muzeale, care valorează mai puțin decât plafonul stabilit de legislație” răspunsul îl găsim în *Catalogul mijloacelor fixe și activelor nemateriale* [7]. Astfel, în conformitate cu p.63 din *Catalogul mijloacelor fixe și activelor nemateriale*, **valorile muzeale, indiferent de costul lor**, sunt clasificate ca „**Alte mijloace fixe**” (cu excepția exponatelor de importanță științifică, istorică și tehnică nesupuse, prin reglementările în vigoare, evidenței contabile în expresie valorică).

Este de menționat că, în *Catalogul mijloacelor fixe și activelor nemateriale* sau în alt act normativ în vigoare nu se prezintă definiția *valorilor muzeale*, nu este clar dacă la categoria „Alte mijloace fixe” se atribuie doar *piesele muzeale* sau și *alte bunuri culturale*, care nu se află în muzeu.

În opinia noastră, *toate bunurile culturale*, care nu sunt destinate vânzării urmează să fie recunoscute ca *mijloace fixe*, indiferent de costul lor, iar alte obiecte care nu sunt considerate bunuri culturale – în funcție de costul de intrare și durata de utilizare .

Cu privire la satisfacerea condiției de recunoaștere a imobilizărilor corporale stipulate, atât de SNC „Imobilizări corporale și necorporale”, cât și de IAS 16 „Imobilizări corporale” și anume: *obținerea de beneficii economice în urma utilizării obiectului*, în cazul bunurilor culturale, există mai multe opinii. Unii cercetători consideră că bunurile culturale, aflate în patrimoniul întreprinderii, nu generează beneficii economice viitoare și nu pot fi considerate active. Totodată, menționăm că, pentru unele entități (muzeele, galeriile de artă) bunurile culturale sunt mijloace fixe de o importanță majoră, fără acestea activitatea entităților nu poate fi desfășurată. Bunurile culturale pot fi vândute, ele pot genera venituri în urma expunerii lor de către entitate contra unei plăți, sau prin exploatarea dreptului la reproducerea lor. Aceste bunuri pot fi expuse pentru dezvoltarea științifică și culturală a societății, pot fi păstrate pentru a fi expuse ulterior sau pentru cercetare științifică. Astfel, bunurile culturale pot fi considerate active imobilizate.

În afară de cele menționate, la recunoașterea obiectelor intrate în patrimoniul entității este foarte dificil de delimitat *bunurile culturale* (obiecte cu trăsături de relativă creație originală, cu semnificație de mărturie istorică) de alte obiecte de pictură, ceramică, decor etc., care *nu pot fi considerate bunuri culturale*. În cazul când specialiștii entității nu dispun de competențele necesare pentru a soluționa problema, este nevoie de apelat la serviciile evaluatorilor specializați în domeniul culturii (experți independenți).

În conformitate cu SNC „Imobilizări corporale și necorporale”, la intrarea în patrimoniul entității bunurile culturale se evaluează la *costul de intrare*, care se determină în funcție de sursa de intrare a obiectului. În tabelul 1 se prezintă componența costului de intrare al bunurilor culturale.

Potrivit SNC „Imobilizări corporale și necorporale”, evaluarea ulterioară a bunurilor culturale, ca și a altor mijloace fixe se efectuează la *valoarea lor contabilă (cost)* sau în baza modelului propus de IAS 16 „Imobilizări corporale”- *la valoarea reevaluată*, care reprezintă valoarea sa justă la data reevaluării diminuată cu suma pierderilor cumulate din depreciere.

Pentru evidența mijloacelor fixe în *Planul general de conturi contabile* este prevăzut contul de activ 123 „Mijloace fixe”, care poate fi desfășurat cu ajutorul mai multor subconturi. Dat fiind faptul,

căbunurile culturale se includ în grupul „Alte mijloace fixe”, evidența lor se ține în subcontul **1239 „Alte mijloace fixe”**.

Evidența analitică a bunurilor culturale se ține pe fiecare obiect în parte, în fișe de inventar.

Tabelul 1. Componența costului de intrare al bunurilor culturale în funcție de sursa de intrare în patrimoniul entității

<i>Sursa de intrare</i>	<i>Componența costului de intrare</i>
Achiziție	<i>Costul de achiziție</i> , diminuat cu suma taxelor recuperabile și sconturile oferite de către furnizor + <i>Costurile direct atribuibile</i> pentru a aduce obiectul în locul și în starea necesară pentru folosirea după destinație (costuri de transportare, taxe nerecuperabile, costul serviciilor de expertiză, comisioane calculate intermediarilor, costuri de restaurare, costurile îndatorării capitalizate conform SNC „Costurile îndatorării” etc.)
Creare de către entitate	<i>Costul efectiv</i> al obiectului, format din: costul proiectului; costuri directe de materiale; costurile directe cu personalul, contribuțiile pentru asigurările sociale și primele de asistență medicală aferente; costurile indirecte de producție etc.
Primire de la fondatori ca aport la capitalul social al entității	<i>Valoarea aprobată prin decizia organului împuternicit de conducere a entității</i> + <i>Costurile direct atribuibile</i> pentru a aduce obiectul în locul și în starea necesară pentru folosirea după destinație.
Primire cu titlu gratuit	<i>Valoarea înscrisă în documentele primare de intrare sau la valoarea stabilită de expertiza independentă</i> + <i>Costurile direct atribuibile</i> pentru a aduce obiectul în locul și în starea necesară pentru folosirea după destinație.
Stabilirea plusurilor la inventariere	<i>Valoarea justă</i> + <i>Costurile direct atribuibile</i> pentru a aduce obiectul în locul și în starea necesară pentru folosirea după destinație.

Un moment important în procesul de organizare a contabilității bunurilor culturale este *amortizarea*. Este cunoscut faptul, că pentru mijloacele fixe aflate în exploatare entitatea calculează amortizarea acestora, cu scopul reînnoiri ulterioare a lor. Referitor la piesele de muzeu, în p.61 din *SNC „Imobilizări corporale și necorporale”* se stipulează că pentru **obiectele din muzee și de artă, clădirile și construcțiile speciale considerate ca monumente de arhitectură și artă nu se calculează amortizarea**. La aplicarea acestui act normativ apare întrebarea: care obiecte de imobilizări corporale se consideră *obiecte de artă*? Menționăm că *SNC „Imobilizări corporale și necorporale”*, precum și alte acte normative în vigoare, nu prezintă definiția *obiectelor de artă*. Din figura 1 se observă că *Legea muzeelor* [1] evidențiază *bunurilor culturale cu semnificație artistică* într-un grup aparte, în care se includ nu numai opere de artă plastică, artă decorativă și aplicată dar și: obiecte de cult; proiecte și prototipuri de design; cărți poștale și ilustrații etc. În opinia noastră, prevederile p.61 din *„Imobilizări corporale și necorporale”* se referă la toate bunurile culturale aflate în patrimoniul entității.

Concluzii

Piesele de muzeu și alte bunuri culturale intrate în patrimoniul entității sunt recunoscute ca mijloace fixe, indiferent de valoare lor și se țin la evidență în conturi analitice deschise în cadrul contului de gradul II 1239 „Alte mijloace fixe”. Evidența analitică a acestor active se ține pe fiecare obiect în parte în fișe de inventar.

Problemele principale cu care se confruntă contabilii în procesul de organizare a contabilității pieselor de muzeu și a altor bunuri culturale țin de evaluarea și clasificarea acestora. Problema evaluării bunurilor culturale poate fi soluționată cu ajutorul evaluatorilor profesioniști (experți acreditați), însă clasificarea și contabilizarea acestor bunuri este dificilă din cauza neconcordanței prevederilor actelor normative în vigoare ce reglementează contabilitatea activelor imobilizate. Astfel, în *Catalogul mijloacelor fixe și activelor nemateriale* [7] se face referință la valorile muzeale, care se includ în componența mijloacelor fixe, indiferent de valoare și nu se precizează definiția lor, iar în *SNC „Imobilizări corporale și necorporale”* [5] se stipulează că nu se calculează amortizarea pentru obiectele de muzeu și de artă și de asemenea nu se prezintă definiția acestor categorii de active. În alte acte normative în vigoare ale Republicii Moldova valorile muzeale și obiectele de artă nu sunt definite. *Legea muzeelor* [1] prezintă doar definițiile pieselor de muzeu și a bunurilor culturale, inclusiv a bunurilor culturale cu semnificație artistică.

Bibliografie

1. Legea muzeelor nr.262 din 07.12.2017[online]. Disponibil:<http://lex.justice.md/md/373716%20/>.
2. Legea privind protejarea patrimoniului cultural național mobil nr. 280 din 27.12.2011 [online]. Disponibil: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=342998>.
3. Legea contabilității nr.113 din 27.04.2007 [online]. Disponibil: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?id=351443&lang=1>.
4. Codul fiscal al Republicii Moldova[online]. Disponibil:<http://www.fisc.md/CodulfiscalalRM.aspx>.
5. Ordinul Ministerului Finanțelor nr. 118 din 6 august 2013 privind aprobarea Standardelor Naționale de Contabilitate cu aplicare de la 1 ianuarie 2014[online]. Disponibil: <http://www.mf.gov.md/actnorm/contabil/standartnew>.
6. Planul general de conturi contabile, cu modificări și completări ulterioare [online]. Disponibil: <http://www.mf.gov.md/actnorm/contabil/plannew>.
7. Catalogul mijloacelor fixe și activelor nemateriale aprobat prin hotărârea Guvernului RM nr. 338 din 21.03.2003 (cu modificările și completările ulterioare) [online]. Disponibil: <http://lex.justice.md/md/296151/>.
8. Regulamentul privind Registrul de stat al patrimoniului cultural mobil, aprobat prin hotărârea Guvernului RM nr. 1111 din 11.09.2003. *Monitor Oficial al Republicii Moldova*. 2003, nr. 204-207.
9. Regulamentul privind evidența și conservarea patrimoniului cultural mobil, aprobat prin hotărârea Guvernului RM nr. 1111 din 11.09.2003. *Monitor Oficial al Republicii Moldova*. 2003, nr. 204-207.
10. IAS 16 „Imobilizări corporale”.

ANALIZA PERFORMANȚEI ȘI STABILITĂȚII FINANCIARE, PRIN PRISMA INDICATORILOR DE LICHIDITATE ȘI SOLVABILITATE

CZU:005.915:005.334.4

COJOCARI Ala

Lector, Academia de Studii Economice a Moldovei, Republica Moldova

E-mail: cojocari_alla@ase.md

Abstract. The analysis of financial performance and stability on the basis of the liquidity and solvency indicators of an economic entity has a decisive role in establishing the development strategy, especially during an economic crisis. The objective of this communication is to present and develop the fundamental issues of financial stability. The analysis and assessment of financial stability must cover all these sources of risks and vulnerabilities, which will require the systematic monitoring of all parts of the financial system as well as of all sectors of the real economy.

Keywords: financial performance, financial stability, liquidity, solvency, profitability, strategies, activity, property, economic growth

JEL Classification: M 49, H 39, G 39, F 49

Introducere

Abordarea stabilității financiare, ca noțiune, a devenit în ultimul timp, un important subiect în domeniul politicii naționale și internaționale, atât la nivel bancar, cât și al întregii economii, indiferent de genul de activitate și forma de proprietate al oricărui agent economic.

Măsurarea stabilității financiare, după conținut, are ca scop de a stimula asigurarea responsabilității autorităților în îndeplinirea anumitor sarcini, fie pentru a sprijini punerea în aplicare a strategiei alese în atingerea obiectivului în timp real. Stabilitatea unui sistem financiar poate fi măsurată prin mai multe metode [6], atât cantitative, care prezintă avantaje și dezavantaje, legate de capacitatea de a furniza informații precise cu privire la nivelul de stabilitate, cât și calitative – prin implicarea nemijlocită a factorilor de producție.

Stabilitatea financiară reprezintă starea în care mecanismele economice de formare a prețurilor, de evaluare, divizare și gestionare a riscurilor financiare funcționează suficient de bine pentru a contribui la creșterea performanței economice. Studiarea stabilității financiare, în practica analitică are un rol important atât la nivel național cât și internațional, deoarece aceasta poate anticipa o criză financiară sau alte dezechilibre economice. Problematika stabilității financiare a devenit una din preocupările principale ale autorităților în special după crizele financiare succesive din Asia și America Latină din anii '90. [3]

Analiza financiară, potrivit SNC "Prezentarea situațiilor financiare" [2] a căpătat noi valențe în complexul creșterii economice interdependenței între piețe de desfacere și instituții, care ulterior vor contribui la înregistrarea și sporirea atât a rezultatelor financiare pozitive, precum și a fluxurilor de numerar, inclusiv creșterilor de capital.

Stabilitatea sistemului financiar, după conținutul economic, reprezintă situația în care orice agent economic, indiferent de genul de activitate pe care îl practică, trebuie să reziste tuturor perturbărilor din economie; să fie capabil să medieze finanțarea din cadrul economiei, să poată gestiona plățile și, nemijlocit, să poată redistribui riscurile într-o manieră satisfăcătoare.

Etapa premergătoare, privind calculul indicatorilor de stabilitate și performanță financiară, potrivit unui studiu [3] o reprezintă diagnosticul financiar, care indiferent de domeniul de utilizare, presupune o analiză complexă a fenomenului investigat, a mecanismului său de formare și de modificare. Diagnosticul financiar reprezintă o analiză a situației economice a unei entități care permite evidențierea, atât a aspectelor pozitive, cât și a aspectelor negative legate de activitatea acesteia.

Astfel, în dependență de gradul de extindere a analizei, se poate vorbi de un diagnostic global, care atinge toate etapele posibile privind creșterea performanțelor economice sau de un diagnostic special, inclusiv diagnostic financiar.

Diagnosticul financiar, de regulă este obligatoriu pentru entitățile aflate în dificultate și supuse unui proces de reorganizare și/sau lichidare [4]. El poate fi cerut de proprietar sau de către bănci comerciale în cazul în care entitatea apelează la acordarea de credite. De asemenea, conducerea entității poate cere realizarea unui diagnostic pentru a cunoaște mai bine situația companiei, chiar dacă nu există probleme sesizabile la momentul respectiv. Există și cazuri în care alte persoane externe cer realizarea unui diagnostic – acționari, clienți, furnizori, etc.

Indiferent de motivația care constituie fundamentul deciziei de a realiza un diagnostic al companiei, obiectivele urmărite sunt aceleași: stabilirea aspectelor pozitive și a aspectelor negative legate de activitatea entității, stabilirea punctelor forte și a punctelor de fragilitate a acesteia. Astfel, obiectivul unui diagnostic financiar constă nu în soluționarea problemelor, ci în identificarea acestora – element absolut necesar pentru a le putea rezolva ulterior.

Metode de cercetare

Analiza performanței și stabilității financiare, începe cu calculul și analiza indicatorilor ce caracterizează lichiditatea și solvabilitatea financiară a unei entități economice, indiferent de genul de activitate și forma organizatorico-juridică a acesteia. Stabilitatea financiară, în sens larg [6] reprezintă infrastructură, instituții, piețe – interconexiune între elementele din activul și pasivul bilanțului. Efectul stabilității financiare asupra întregii economii constă în atragerea și plasarea eficientă a resurselor disponibile; supravegherea prudentială și monitorizarea sistemului existent; alocarea suplimentară a resurselor și asumarea riscurilor, privind gestiunea justificată a bunurilor de care dispune entitatea la un moment dat, de regulă un an. Analiza stabilității financiare, prin prisma indicatorilor de lichiditate și solvabilitate presupune urmărirea permanentă a riscurilor potențiale, indiferent dacă acestea se situează în interiorul sistemului financiar sau în afara acestuia, adică în activitatea economică, propriu-zisă.

Măsurarea stabilității sistemului financiar, prin intermediul calculului indicatorilor de lichiditate, indicatorilor de prudență, solvabilitate contribuie, nemijlocit la creșterea patrimoniului format în cea mai mare parte pe seama surselor proprii. Ca rezultat, primul indicator ce reflectă stabilitatea financiară a unei entități economice în constituie **coeficientul autonomiei**. După conținutul economic, coeficientul autonomiei [5] sau **rata solvabilității** reprezintă indicatorul ce caracterizează entitatea din punct de vedere a independenței față de terța persoană. Coeficientul în cauză reflectă ponderea patrimoniului format pe seama surselor proprii în suma totală a activelor entității. Acest indicator se interpretează prin aprecierea modificărilor lui în dinamică și, nemijlocit, prin compararea cu **nivelul teoretic recomandat – 50%**. În acest caz, dacă jumătate din patrimoniul companiei este format pe seama surselor proprii, atunci aceasta servește drept garanție privind achitarea tuturor datoriilor față de creditorii [6]. Creșterea acestui indicator dovedește drept sporirea independenței financiare, precum și micșorarea riscului în cazul greutăților financiare. Calculul și aprecierea acestui indicator, rezultă din următoarea relație cauzală:

$$K_A = CP_R / TP, \text{ unde} \quad (1)$$

K_A – coeficientul autonomiei;

CP_R – valoarea capitalului propriu;

TP – total pasive (valuta bilanțului)

Dacă acest indicator nu atinge nivelul de siguranță, atunci entitatea respectivă va întâlni dificultăți la obținerea unui credit bancar, fiind nevoită, nemijlocit, să expună un gaj sau garant anumit.

Drept indicator invers proporțional coeficientului autonomiei este **coeficientul de atragere a surselor împrumutate** care reflectă ponderea mijloacelor împrumutate în suma totală a valutei bilanțului. După conținutul economic, acest coeficient caracterizează structura surselor de finanțare a activelor

din punct de vedere al cotei surselor împrumutate. Acest coeficient desemnează nivelul de îndatorare al entității și în mod normal trebuie să oscileze în **limitele 0 – 50%**.

Coeficientul de atragere a surselor împrumutate rezultă din următoarea relație cauzală:

$$K_{Si} = (DTL + DC) / TP \text{ sau } 1 - K_A, \text{ unde} \quad (2)$$

K_{Si} – coeficientul de atragere a surselor împrumutate;

DTL – valoarea datoriilor pe termen lung;

DC – valoarea datoriilor curente;

TP – total pasive (valuta bilanțului);

K_A – coeficientul autonomiei

Deoarece, cota cea mai mare, în cele mai dese cazuri, din total surse atrase de finanțare le revine datoriilor financiare, inclusiv creditelor bancare și împrumuturilor, atât pe termen lung, cât și la termen, apare necesitatea calculului unui alt indicator relativ, numit **rata solvabilității curente**, care rezultă din următoarea relație cauzală.

$$\text{Rata solvabilității curente} = \frac{\text{Valoarea numerarului}}{\text{Credite bancare pe termen lung și scurt} + \text{Dobânda de plătit}} \quad (3)$$

Un alt indicator ce caracterizează stabilitatea financiară a unei entități economice este **coeficientul riscului financiar**. Valoarea acestui coeficient trebuie să oscileze în **limitele 0 – 30%**. În caz contrar, compania se consideră posesoare a indicatorului ridicat de risc financiar. Prin urmare, atragerea suplimentară a capitalului financiar trebuie oprită.

Riscul financiar reprezintă variabilitatea profitului net ținând cont de cota de formare a patrimoniului. Astfel, dacă patrimoniul este format în cea mai mare parte pe seama surselor proprii, atunci entitatea nu suportă nici un risc financiar.

În practica analitică, riscul financiar poate fi analizat și prin calculul efectului de levier financiar al rentabilității capitalului propriu. În acest caz, rentabilitatea capitalului va fi influențată de următorii trei indicatori [4]:

1. **rentabilitatea activelor;**
2. **rata dobânzii;**
3. **nivelul de îndatorare.**

Calculul și aprecierea acestor indicatori rezultă din următoarea relație cauzală:

$$R_{CPr} = R_A + (R_A - R_D) \times K_C, \text{ unde} \quad (4)$$

R_{CPr} – rentabilitatea capitalului propriu;

R_A - rentabilitatea activelor;

R_D – rata dobânzii;

K_C - coeficientul de corelație dintre sursele împrumutate și proprii, unde:

$$K_C = (DTL + DC) / CPr \quad (5)$$

Stabilitatea financiară a unei entități economice, necesită calculul următorului indicator relativ, numit **efectul de îndatorare**, care după conținutul economic reprezintă rezultatul financiar pozitiv sau negativ pe care-l poate obține entitatea ca urmare a utilizării creditului în calitate de capital. Astfel, efectul de îndatorare se obține prin comparația rentabilității activelor cu rata dobânzii. Pentru aceasta se recomandă următoarea relație cauzală.

$$E_i = (R_A - R_D) \times K_C, \text{ unde} \quad (6)$$

E_i – efectul de îndatorare;

R_A - rentabilitatea activelor;

R_D – rata dobânzii;

K_C - coeficientul de corelație dintre sursele împrumutate și proprii.

În practica analitică, corelațiile dintre rentabilitatea activelor, rentabilitatea capitalului propriu și rata dobânzii pot fi reflectate astfel [4]:

√ dacă $R_A > R_D$ situația este profitabilă acționarilor, iar apelarea la credite apare ca un mijloc de ameliorare a rentabilității capitalului propriu, ca urmare $R_{CPr} > R_A$;

√ dacă $R_A = R_D$ atunci $R_{CPr} = R_A$

√ dacă $R_A < R_D$, atunci valoarea datoriei este mai mare decât rentabilitatea activelor, ceea ce duce la scăderea rentabilității capitalului propriu, adică $R_{CPr} < R_A$.

Aprecierea indicatorilor relativi ce țin de analiza stabilității și performanțelor financiare pe seama indicatorilor de solvabilitate financiară se efectuează prin intermediul următorului tabel analitic.

Tabelul 1. Aprecierea și evoluția în dinamică a indicatorilor de solvabilitate financiară la entitatea "ICS ALFA" SRL

Indicatori	Anul precedent	Anul curent	Ritm. creșterii, %
A	1	2	3
1. Profit (pierdere) până la impozitare, lei	1 046 129	1 244 714	118,98
2. Profit net (pierdere netă) al perioadei de gestiune, lei	894 474	1 075 668	120,26
3. Valoarea medie a activelor, lei	13 318 631	12 958 988	97,30
3.1 valoarea medie a activelor circulante - total	3 230 033	2 052 131	63,53
3.1.1. valoarea numerarului	266 868	167 149	62,63
3.1.2. stocuri	1 297 205	1 222 502	94,24
4. Valoarea medie a capitalului propriu, lei	8 634 603	9 628 417	111,51
5. Valoarea medie a datoriilor, lei inclusiv:	4 681 029	3 330 571	71,15
5.1. datorii pe termen lung – total	2 960 819	2 402 160	81,13
5.1.1. credite bancare și împrumuturi pe termen lung	2 139 192	1 567 498	73,28
5.2. datorii curente	1 720 210	928 411	53,97
5.2.1. credite bancare și împrumuturi pe termen scurt	1 169 764	726 527	62,11
6. Cheltuieli privind dobânda la credite și împrumuturi, lei	227 320	164 985	72,58
7. Rata dobânzii, %	6,9	7,2	x
8. Rentabilitatea activelor, %	7,85	9,61	x
9. Rentabilitatea capitalului propriu, %	10,36	11,17	x
10. Rata solvabilității curente, %	7,55	6,80	x
11. Rata autonomiei sau rata solvabilității, %	64,83	74,30	x
12. Rata de corelație dintre sursele atrase și proprii, %	54,21	34,59	x
13. Rata de atragere a surselor împrumutate, %	35,17	25,70	x

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor din Bilanț, anexa 1; Situația de profit și pierdere, anexa 2 a Situațiilor financiare; www.bnm.md

Din calculele efectuate în tabel se observă, că valoarea coeficientului de autonomie la entitatea "ICS ALFA" SRL, atât la începutul anului, cât și la sfârșitul perioadei este destul de mare (mai mare ca 50%) ceea ce denotă faptul independenței financiare. Mai mult ca atât, se constată o tendință de creștere pozitivă a acestui indicator de la 64,83 la 74,30%, pe seama tendinței de creștere a valorii capitalului propriu (111,51%). Ca rezultat, rata de atragere a surselor împrumutate scade de la 35,17 la 25,70%. Acest fapt se datorează tendinței de micșorare a surselor atrase cu 28,85 p.p (71,15-100), ceea ce se apreciază pozitiv.

Diminuarea ratei solvabilității curente de la 7,55 la 6,80% se datorează tendinței negative de micșorare mai mare a numerarului disponibil (62,63%), necâtând la o diminuare și a creditelor și împrumuturilor atât pe termen lung, cât și scurt.

Rentabilitatea capitalului propriu, în perioada supusă analizei, la entitatea respectivă crește de la 10,36 la 11,17%, pe seama majorării atât a rentabilității activelor, cât și pe seama diminuării coeficientului de levier. Prin urmare, la entitatea "ICS ALFA" SRL se respectă situația:

$$R_A > R_D, \text{ ca urmare } R_{CPr} > R_A \text{ [4]}$$

Această situație este profitabilă acționarilor, privind plata dividendelor, iar apelarea la credite apare ca un mijloc de ameliorare a rentabilității capitalului propriu, precum și creștere a patrimoniului, în cea mai mare parte pe seama surselor proprii.

Informația ce reflectă rezultatele indicatorilor de solvabilitate și evoluția acestora în dinamică, evidențiate în tabelul 1, poate fi ilustrată prin intermediul următoarei diagrame.

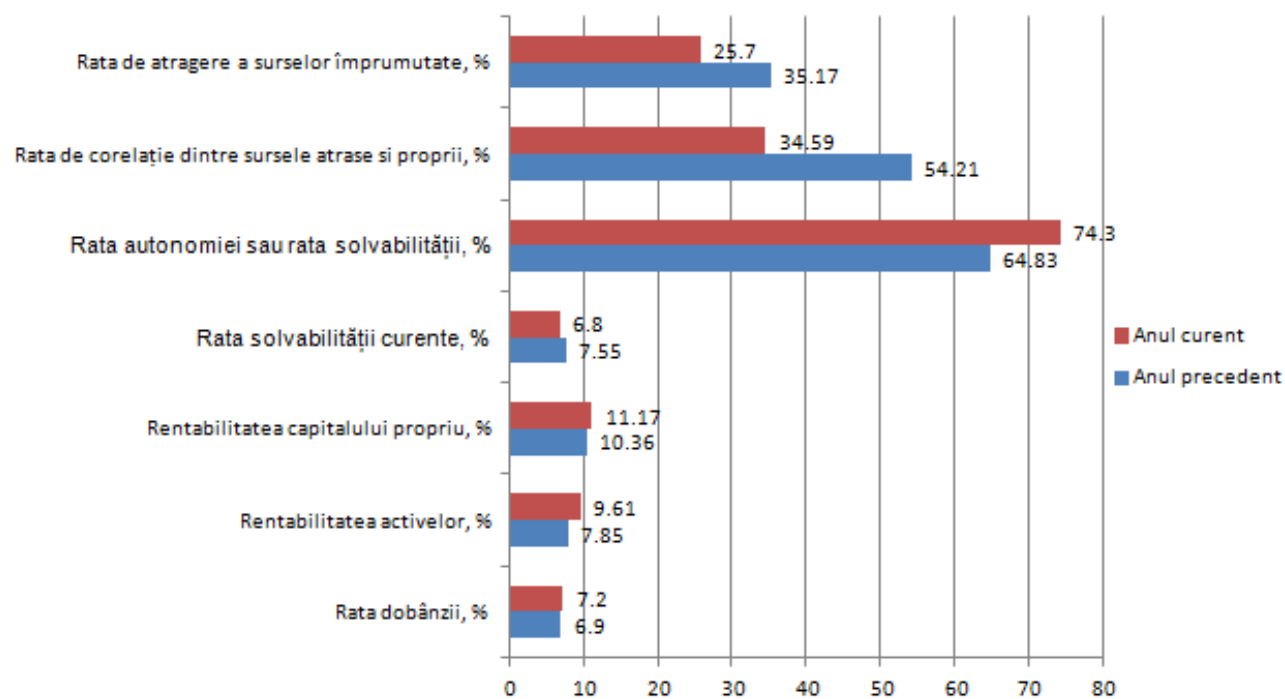

Fig.1. Evoluția indicatorilor de solvabilitate

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor din Tabelul 1

Următoarea etapă, privind analiza și aprecierea stabilității financiare constă în calculul indicatorilor de lichiditate. Deci, lichiditatea reprezintă raportul dintre elementele de activ, în sensul că se poate stabili cât din valoarea activului se află sub formă lichidă în conturile de numerar, și cât pot să devină lichide imediat.

Solvabilitatea este o noțiune mai vastă și reprezintă capacitatea unei entități economice de a face față datoriiilor pe o perioadă mai lungă de timp. Aici, intervine comparația dintre elementele de activ și pasiv, respectiv disponibilitățile și obligațiile.

Este evident faptul, că entitatea este solvabilă dacă are disponibilități de mijloace de plată. Pornind de aici, s-au construit diferiți indicatori, care includ ambele noțiuni, fiind folosite în scopuri diferite. Așa de exemplu în momentul declarării stării de faliment se poate calcula gradul de lichiditate existent [5], ca raport între activele lichide și care pot deveni lichide către datoriile curente.

În cadrul studiilor de evaluare economică, în special în cazul transmiterii dreptului de proprietate, practica analitică recomandă calculul următorilor indicatori relativi:

$$\text{Rata solvabilității generale} = \frac{\text{Active circulante}}{\text{Datorii curente}} \quad (7)$$

În practica analitică acest indicator se întâlnește și sub denumirea de **lichiditatea curentă**, care după conținutul economic, reprezintă capacitatea unei entități economice de ași onora obligațiile sale curente pe seama a **2,0 – 2,5 lei** active circulante.

Lichiditatea intermediară sau rata lichidității de gradul 2, este următorul indicator relativ, care după conținut semnifică care este capacitatea unei entități economice de ași achita **70 – 80 bani** datorii curente, fără a recurge la vinderea stocurilor de mărfuri și materiale. Calculul acestui indicator rezultă din următoarea relație cauzală.

$$\text{Lichiditatea intermediară} = \frac{\text{Active circulante} - \text{Stocuri}}{\text{Datorii curente}} \quad (8)$$

Al treilea indicator, dar nu cel din urmă este **lichiditatea absolută** sau imediată, care după conținutul economic reprezintă ce posibilități are compania de ași achita **20 – 25 bani** datorii curente pe seama numerarului disponibil.

Calculul și aprecierea stabilității financiare prin intermediul indicatorilor de lichiditate se efectuează în următorul tabel analitic.

Tabelul 2. Aprecierea și evoluția în dinamică a indicatorilor de lichiditate la entitatea "ICS ALFA" SRL

Nr.	Indicatori	Mărimea teoretică	Anul precedent	Anul curent	Abaterea,+/-
A	B	C	1	2	3
1	Lichiditatea absolută	0,20 - 0,25	0,16	0,18	+0,02
2	Lichiditatea intermediară	0,70 - 0,80	1,12	0,89	-0,23
3	Lichiditatea curentă	2,0 - 2,5	1,88	2,21	+0,33

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor din Bilanț, anexa 1a Situațiilor financiare

Din datele tabelului se observă, ca nivelul coeficientului lichidității absolute la finele perioadei precedente este de 0,16 lei, cu o creștere de 0,02 până în anul curent, deci entitatea "ICS ALFA" SRL este capabilă să-și achite 18% din datoriile sale curente pe seama activelor perfect lichide. Totuși, băncile comerciale, își vor asuma careva riscuri, privind acordarea creditelor pe termen scurt. Totodată, se observa faptul că lichiditatea intermediară întrece cu mult limitele stabilite, fiind în anul precedent de 1,12 lei, iar în anul curent - 0,89 lei, mărimea teoretică fiind 0,80 lei. Această situație, denotă faptul, că entitatea analizată dispune de prea multe creanțe curente, cu o diminuare însă în dinamică, prin urmare, ea poate influența debitorii a-și întoarce banii.

Valorile coeficientului lichidității totale arată, că entitatea analizată, atât la începutul, cât și la sfârșitul perioadei raportate este capabilă să-și achite datoriile sale curente numai mobilizând toate activele circulante. În acest caz, solvabilitatea entității "ICS ALFA" SRL este asigurată. Prin urmare, potențialii investitori nu vor risca să-și investească mijloacele financiare libere, deoarece creșterea mărimii coeficientului analizat semnifică existența la entitatea analizată a structurii raționale a activelor circulante, necesare dezvoltării durabile a companiei.

Rezultatele indicatorilor ce caracterizează lichiditatea bilanțului entității supuse cercetării, precum și corelația acestora cu nivelul teoretic stabilit [5], ilustrativ pot fi reflectate prin intermediul următoarei diagrame.

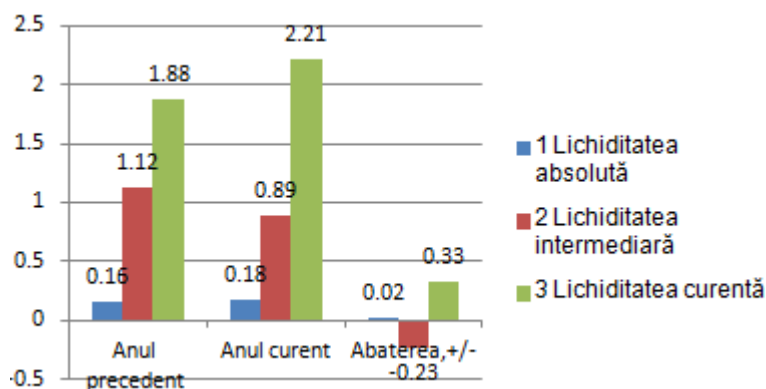

Fig.2. Evoluția indicatorilor de lichiditate

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor din Tabelul 2

Concluzii

Identificarea, calculul și analiza celor mai relevanți indicatori de creștere a performanțelor financiare sunt preocupări importante actuale ale tuturor agenților economici, inclusiv și a băncilor comerciale privind monitorizarea stabilității financiare. Indicatorii folosiți în evaluările atât ale diverselor organisme internaționale, cât și naționale, arată că sistemul financiar este capabil să gestioneze adecvat riscurile, iar intensitatea provocărilor, practic nu diferă de la o entitate la alta. Astfel, indicatorii utilizați necesită un calcul mai detaliat, ceea ce va reclama o monitorizare atentă a evoluțiilor, prin eforturi minime și efecte maxime.

Prin urmare, atunci când se dorește de a crește performanța financiară a companiei, pe seama indicatorilor de solvabilitate și lichiditate, în practica analitică se recurge la următoarele elemente cheie [1], cum ar fi:

√ **Stocurile**: ideal ar fi ca acestea să fie rotite cât mai rapid;

√ **Furnizorii**: ideal este obținerea unui credit comercial cât mai generos din punct de vedere al termenului de achitare;

√ **Clienții**: aceștia vor avea nevoie de un anumit timp până la efectuarea plății. Ideal ar fi ca acesta să fie cât mai redus.

Aprecierea solvabilității prin metoda ratelor este adesea puțin semnificativă datorită aprecierii generale a lichidității, respectiv solvabilității, fără luarea în analiză a duratei de rotație a activelor, inclusiv surselor de formare ale acestora.

Bibliografie

1. Regulamentului privind marjele de solvabilitate și coeficientul de lichiditate ale asigurătorilor, (reasigurătorilor), aprobat prin Hotărârea Nr. 2/1. 2011. Chișinău: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.59-62.
2. Standardele Naționale de Contabilitate, aprobate prin Ordinul MF nr.118. 2013. Chișinău: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.233-237/1533.
3. Borio, C.; Drehmann, M. 2009. Assessing the risk of banking crises. New York City: revisited BIS Quarterly Review.
4. Niculescu M. 2005. Diagnostic financiar. București: Editura Economică.
5. Țiriulnicova, N.; Paladi V.; Gavriluc L.; Chirilov N.; Furtună D. 2011. Analiza rapoartelor financiare. Ediția II-a, revăzută. Chișinău: Asociația Obștească ACAP RM.
6. Vintilă, G. 2012. Gestiunea financiară a întreprinderii. București: Editura Economică.

**PATRONAJUL TEHNOLOGIILOR INFORMAȚIONALE PRIN INTERMEDIUL
MOLDOVA IT PARC – OPORTUNITĂȚI ȘI REZERVE**

**SPONSORSHIP OF INFORMATION TECHNOLOGIES THROUGH MOLDOVA IT
PARC - OPPORTUNITIES AND RESERVES**

CZU:004.7:(346.7+347.77)(478)

IACOB Aliona

Universitatea de Stat din Moldova, Republica Moldova

E-mail: aliona.iacob.78@mail.ru

Abstract. The engine of the world economy is today in the IT dimension. In order to create the necessary premises for boosting the development of the information technology industry by creating high added value jobs and attracting domestic and foreign investments in the Republic of Moldova, the first IT Park starts its activity. Becoming a resident of the IT Park, entities will benefit from a range of facilities, with the most basic being the 7% single tax that will replace 7 existing taxes. For the analysis of these facilities we will use classification, comparison and analysis procedures to highlight the opportunities and reserves of the activity of residents and administrators of "Moldova IT Park".

Keywords: Parc IT, rezident al parcului IT, facilități, impozit unic

JEL Classifications: M; M4; M48

La 1 ianuarie 2018 în Republica Moldova apare primul parc IT (information technology) - o inovație, binevenită și mult necesară țării noastre. Constituția Republicii Moldova prevede că statul trebuie să asigure condiții prielnice, uneori prin facilități, unor anumitor categorii de agenți economici, activitatea cărora conduce la creșterea competitivității economice a țării [3].

Deoarece astăzi tehnologia a avansat atât de mult încât este prezentă peste tot în viața noastră, Guvernul Republicii Moldova stabilește cadrul legal referitor la organizarea și funcționarea parcurilor IT, la baza căruia au stat un șir de documente importante ale politicii publice, așa ca Strategia națională de dezvoltare "Moldova 2020" [10], Cartea Albă a Politicilor din domeniul tehnologiilor informaționale de comunicații [1]., Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova digitală 2020” [7]., Strategia de creștere a competitivității industriei tehnologiilor informaționale [8] și multe altele. Toate aceste documente prevăd strategii ce pun în evidență problemele de bază ale industriei tehnologiilor informaționale de comunicații în Republica Moldova.

Scopul general, urmărit de stat, prin adoptarea cadrului legal pentru crearea parcurilor IT vizează asigurarea condițiilor favorabile pentru creșterea competitivității sectorului tehnologiilor informaționale de comunicații. Scopul particular este de a crea noi locuri de muncă, astfel încât mințile luminate ale acestui pământ să rămână acasă, să nu emigreze, investițiile autohtone și străine să ia amploare, produsele în domeniul IT să se valorifice, și nu în ultimul rând să se stabilească parteneriate cu companiile multinaționale din domeniul tehnologiei informației prin transferarea practicilor autohtone din acest domeniu

Pentru realizarea acestui scop indispensabil țării noastre, în baza Legii nr.77 din 21.04.2016 cu privire la parcurile pentru tehnologii informaționale, în Republica Moldova la 1 ianuarie 2018 își începe activitatea primul parc IT, la care astăzi, deja, conform Registrului de evidență a rezidenților Moldova IT Park au aderat 140 de membri [12].

Parcul pentru tehnologia informației rezează o structură organizatorică, instituită prin hotărâre de Guvern, administratorul căruia este desemnat în funcție de către Guvern, la propunerea Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor. Acesta nu are infrastructură în sensul clasic

al cuvântului și nici clădiri, cum se întâmplă cu incubatoarele din alte țări. E o entitate virtuală. Doritorii pot să depună dosarul online ca să beneficieze de acest sistem.

Acest Parc IT are menirea de a valorifica oportunitățile de creștere a industriei IT prin implementarea unui cadru de reglementare motivant prin facilitarea sistemului fiscal și de administrare a afacerilor.

Sursele de venit ale parcului se constituie din cotizațiile obligatorii ale rezidenților parcului, mărimea cărora este stabilită în funcție de numărul rezidenților parcului și venitul din vânzări al acestora [9].

Pentru a deveni rezident al parcului IT, entitatea trebuie să aibă ca activitate operațională de bază una sau mai multe activități conform clasificatorului activităților din economia Moldovei (CAEM Rev.2), și anume:

- a) activități de realizare a soft-ului la comandă (software orientat spre client) (62.01);
- b) activități de editare a jocurilor de calculator (58.21);
- c) activități de editare a altor produse software (58.29)
- d) activități de management (gestiune și exploatare) al mijloacelor de calcul (62.03);
- e) prelucrarea de date, administrarea paginilor web și activitățile conexe (63.11);
- f) activități ale portalurilor web (63.12);
- g) activități de consultanță în tehnologia informației (62.02);
- h) alte activități de servicii în tehnologia informației (62.09).

Evident, entitatea mai poate desfășura și alte tipuri de activități, în afara celor enumerate mai sus, dar cu condiția că venitul din activitatea de bază să fie mai mare de 70% din total venituri. Pentru determinarea respectării acestei obligații, se calculează raportul dintre suma venitului obținut din vânzarea serviciilor activității de bază și suma totală a venitului din celelalte activități (vânzarea produselor (mărfurilor), prestarea serviciilor, executarea lucrărilor și alte venituri înregistrate în evidența contabilă). În acest caz, ambii indicatori ce țin de mărimea venitului din vânzări se determină lunar, cu total cumulativ de la începutul anului calendaristic respectiv sau de la începutul activității în parcul pentru tehnologia informației. Dacă pe parcursul a cel mult 2 luni calendaristice ale anului în curs, venitul din activitatea de bază este sub 70 %, aceasta nu se consideră încălcare cu condiția asigurării indicatorului de 70% calculat total pentru anul respectiv.

În continuare vom analiza care sunt motivele pentru care o entitate ce desfășura asemenea activități pînă la 1 ianuarie 2018, adică pînă la apariția parcului IT urmează să adere sau nu la acest Parc.

Deci, a fi rezident al parcului IT înseamnă a beneficia de următoarele facilități și stimulente:

1. *Calcularea și achitarea impozitului unic în mărime de 7% din venitul din vânzări*, înregistrat lunar în evidența contabilă. Celelalte tipuri de venituri (de ex: venituri financiare, excepționale, etc.) se consideră ca fiind impozitate prin aplicarea impozitului unic și nu se impozitează separat. Astfel, impozitul unic include, și respectiv substituie 7 impozite și taxe standard existente: - impozitul pe venit din activitatea de întreprinzător, impozitul pe venit din salariu, contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii datorate de angajați și angajatori, primele de asigurare obligatorie de asistență medicală datorate de angajați și angajatori, taxele locale, impozitul pe bunurile imobiliare, și taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehicule înmatriculate în Republica Moldova. În tabelul de mai jos, vom face o comparație a facilității menționate în cazul unui rezident și nerezident a parcului IT.

Raportarea (declararea) impozitului unic se va efectua conform Ordinului Ministrului finanțelor nr.135 din 06 noiembrie 2017 [11], în care au fost la aprobate formularele dărilor de seamă ce vizează impozitul unic datorat de rezidenții parcurilor IT. Darea de seamă se prezintă către subdiviziunea Serviciului Fiscal de Stat în raza căruia se deservește contribuabilul, pînă la data de 25 a lunii următoare lunii de gestiune. În darea de seamă respectivă agentul economic va prezenta calculul a cei doi indicatori descriși mai sus, astfel încît să se aleagă suma maximă care va constitui impozitul unic. În cazul exemplului nostru în rîndul 010 calculul $235000 * 7\% = 16450$ lei, air în rîndul 020 relația $30\% * 5600$ lei * 8 angajați = 13440 lei. În rîndul 030 vom plasa suma maximă – 16450 lei.

Tabelul 1. Povara fiscală în cazul rezidentului și nerezidentul Parcului IT

Entitate rezident a Parcului IT	Entitate nerezident a Parcului IT
<p>Calculează și achită 1 impozit</p> <p>1) <i>Impozit unic în mărime de 7% calculat de la venitul din vânzări din luna curentă.</i> Totodată aici avem și o restricție – impozitul unic nu trebuie să fie mai mic decât 30 % din produsul dintre numărul de angajați și salariul mediu stabilit pe economie. Deci lunar impozitul unic trebuie comparat cu produsul dintre 30%*nr de angajați * 5600 De exemplu dacă în luna februarie 2018 entitatea înregistrează venit din vânzări la suma de 235000 lei, și are 8 angajați atunci impozitul unic se va calcula după următoarea schemă: 1) 30 %* 5600 lei * 8 angajați = 13440 lei 2) 235000*7% = 16450 lei 3) Impozitul unic calculat și achitat pentru luna februarie 2018 va constitui suma maximă dintre aceste două valori, adică 16450 lei. Suma impozitului unic perceput de la rezidenții parcurilor IT se vor încasa la Ministerul Finanțelor într-un cont trezorerial de încasări, fiind ulterior repartizate [9]: a) la bugetul de stat: impozitul pe venit obținut din activitatea de întreprinzător – 10,0%, impozitul pe venit reținut din salariu – 19,4%, taxa pentru folosirea drumurilor de către autovehiculele înmatriculate în Republica Moldova – 0,1%; b) la bugetul asigurărilor sociale de stat: contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii de la rezidenții parcurilor din industria tehnologiei informației – 54,7%; c) la fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală: primele de asigurare obligatorie de asistență medicală sub formă de contribuție procentuală din salariu și din alte recompense, achitate de angajați și angajați – 15,4%; d) la bugetele locale: taxele locale percepute de la rezidenții parcurilor pentru tehnologia informației – 0,3%, impozitul pe bunurile imobiliare ale persoanelor juridice – 0,1%.</p>	<p>Calculă și achită 7 impozite</p> <p>1) <i>Impozit pe venit cota căruia depinde de regimul de impozitare</i> - 3 % din veniturile operaționale sau 12 % din venitul impozabil (calculat în baza profitului pină la impozitare și ajustările permise de codul fiscal) 2) <i>Contribuțiile sociale de stat obligatorii datorate de angajator</i> - 23% din fondul de salarizare și la alte recompense, în cazul angajaților agenților economici a căror activitate de bază este realizarea de programe 2 salarii medii lunare pe economie prognozate pe anul respectiv 3) <i>Primele de asigurare obligatorie de asistență medicală datorate de angajator</i> - 4,5% din fondul de salarizare și la alte recompense. 4) <i>taxe locale</i> - actualmente Codul fiscal reglementează 14 taxe locale, mărimea cărora este stabilită de autoritățile locale, fără existența unor plafonări. Considerăm că cea mai relevantă taxă locală pentru agenții economici din domeniul activităților IT o constituie taxa pentru amenajarea teritoriului care se achită pentru fiecare salariat. Mărimea acesteia diferă de la o localitate la alta. 5) <i>Impozitul pe bunurile imobiliare</i> - cota impozitului pe bunuri imobiliare diferă în funcție de destinația bunului, relevant pentru agenții economici din domeniul activităților IT o constituie bunurile imobiliare cu destinație comercială cota constituind 0,3% din valoarea estimată a acestor bunuri. 6) <i>taxa pentru folosirea drumurilor</i> - mărimea cotei taxei rutiere respective se stabilește în funcție de caracteristicile autovehiculele. 7) <i>impozitul pe venit din salariu</i> – 7și 18 % de la venitul impozabil (care constituie 2 salarii medii prognozate pe economie) <i>Odată cu beneficierea titlului de rezident al parcului IT, compania nu mai are obligația achitării acestor 7 impozite menționate mai sus.</i></p>

Sursa: Elaborat de autor în baza codului fiscal al Republicii Moldova

Tabelul 2. Declarația cu privire la impozitul unic / Forma IU 17

Indicatori	Cod	Baza impozabilă (suma, numrur salariaților)	Cuantumul salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul de gestiune	Cota impozitului unic /	Suma impozitului unic, (lei)
1	2	3	4	5	6
Total venituri din vânzări	010	235000	x	7%	16450
Numrur de salariați în decursul perioadei fiscale, angajați în baza contractelor de muncă	020	8	5600	30%	13440
Suma impozitului unic spre plată	030	x	x	x	16450

Sursa: Ordin nr. 135 din 06.11.2017 cu privire la aprobarea formularelor dărilor de seamă ce vizează impozitul unic datorat de rezidenții parcurilor pentru tehnologia informației

La această declarație obligatoriu se întocmește și o anexă în care rezidentul prezintă lunar respectarea condiției că venitul din activitatea de bază este mai mare de 70% în total venituri.

Tabelul 3. Anexă la Declarația cu privire la impozitul unic Indicatorii ce țin de determinarea ponderii activității desfășurate în parc de către rezidenți

Nr. crt.	Indicatori	Lunar, perioada fiscală raportată	De la începutul anului calendaristic
1	2	3	4
1	Venit din vânzări din Declarație		
2	Venit din alte activități		
3	Pondere activității desfășurate în parc (%) (rînd. 2 : rînd. 1 x 100)		

Sursa: Ordin nr. 135 din 06.11.2017 cu privire la aprobarea formularelor dărilor de seamă ce vizează impozitul unic datorat de rezidenții parcurilor pentru tehnologia informației

Calculul și raportarea impozitului unic simplifică mult și povara contabilității rezidentului parcului IT, astfel în locul calculării, reținerii, achitării și raportării a 7 impozite, contabilitatea calculează un singur impozit prin intermediul trei indicatori simpli de calculat.

Pe lângă dările de seamă specifice sectorului IT, rezidenții parcului IT, lunar vor prezenta și darea de seamă privind reținerea impozitului pe venit, a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală și a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii calculate (Forma IPC 2018). Această dare de seamă conține trei tabele de bază, care vor fi completate de către rezidenți astfel:

1) în cazul când entitatea pe lângă angajații sectorului IT mai are personal auxiliar (contabil, deridicător, pază etc) atunci se va completa tabelul nr.1 suma venitului achitat, impozitul pe venit și primele de asigurare obligatorie de asistență medicală reținute din acesta:

2) în cazul când entitatea are doar angajați în domeniul IT atunci va completa doar tabelul 2 Informația privind începerea, suspendarea și desfacerea relațiilor de muncă și tabelul 3 Declarație privind calcularea și utilizarea contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii și informația privind evidenta nominală a asiguraților în sistemul public de asigurări sociale.

De menționat, că celelalte impozite și taxe vor fi achitate de rezidenții parcurilor IT în modul general stabilit. Astfel, în componența impozitului unic nu se includ impozitul pe venit reținut la sursa de plată, stabilit în conformitate cu prevederile art.88 alin.(5), art.89, 90, 901 și 91 din Codul fiscal, contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii și primele de asigurare obligatorie de asistență medicală calculate/reținute la efectuarea plăților în folosul persoanelor fizice, altele decât plățile salariale, taxa pe valoarea adăugată, accizele, alte taxele rutiere precum și alte impozite, taxe și plăți obligatorii nespecificate expres ca parte componentă a impozitului unic.

2) *Facilități deosebite pentru angajații rezidenților parcului IT* și anume plățile salariale obținute sînt considerate ca fiind impozitate final. Rezidentul parcului IT nu va efectua calculul și reținerea contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii, primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală și impozitului pe venit aferent venitului salarial achitat, iar angajații nu vor avea obligația declarării veniturilor respective, precum și achitării adiționale a impozitului pe venit. Deci în contabilitatea rezidenților parcului IT salariile vor fi calculate și achitate la aceeași sumă. Entitatea nu va avea obligația calculării și reținerii celor 6% în fondul de pensii, 4,5 % asigurări medicale și 7-18 % impozit pe venit.

Tabelul 4. Diferențe la calculul și reținerile din salariu pentru entitățile rezident și nerezident a Parcului IT

Entitate rezident a Parcului IT	Entitate nerezident a Parcului IT
1. Calculează și achită salariile la aceeași sumă, nu efectuează nici o reținere.	1. Calculează salariile și în momentul plății efectuează reținerea a 6% în fondul de pensii, 4,5 % asigurări medicale și 7-18 % impozit pe venit.
2. Nu are obligația de a completa fișa personală de evidență a veniturilor sub formă de salariu și a altor plăți efectuate de rezident în folosul angajaților săi.	2. Are obligația de a completa fișa personală de evidență a veniturilor sub formă de salariu și a altor plăți efectuate de rezident în folosul angajaților săi.
3. Angajații parcurilor IT nu pot beneficia de scutirile personale, scutirile acordate soției (soțului) sau scutirile pentru persoanele întreținute, precum și alte scutiri și alte deduceri referitoare la plățile salariale achitate de rezidenții parcurilor IT. Scutirile neutilizate în acest caz nu pot fi transmise către soție (soț).	3. În cazul aplicării facilității conform căreia venitul impozabil constituie 2 salarii medii pe economie angajații parcurilor IT nu pot beneficia de scutirile personale, scutirile acordate soției (soțului) sau scutirile pentru persoanele întreținute, precum și alte scutiri și alte deduceri referitoare la plățile salariale achitate de rezidenții parcurilor IT. Scutirile neutilizate în acest caz nu pot fi transmise către soție (soț). În acest caz angajații prezintă copii autentificate notarial.

Sursa: Elaborat de autor în baza legii nr.77 din 21.04.2016 cu privire la parcurile pentru tehnologia informației

Raportarea (declararea) informației cu privire la veniturile angajaților se va efectua pentru toți angajații conform notei informative privind salariul și alte plăți efectuate de către rezidentul parcului IT în folosul angajaților (Forma ISAPTI 17), iar pentru fiecare angajat în parte conform Informației privind salariul și alte plăți efectuate de către rezidentul parcului IT în folosul angajatului.

Darile de seamă respective se prezintă către subdiviziunea Serviciului Fiscal de Stat în raza căruia se deservește contribuabilul, pentru toți angajații anual pînă la data de 25 ianuarie, iar pentru fiecare angajat pînă la 1 martie a anului următor anului calendaristic în care au fost efectuate aceste plăți. Aceste note informative includ date referitor la angajații entității, la suma venitului din salariu anual și numărul de luni în care angajatul a activat în parcul IT.

Totodată, salariații rezidenților parcului IT beneficiază de toate tipurile de prestații de asigurări sociale de stat din bugetul asigurărilor sociale de stat. Venitul lunar asigurat al acestor salariați va constitui 60% din cuantumul salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul respectiv, indiferent de mărimea efectivă a venitului salarial primit pentru munca desfășurată în parc, numărul zilelor lucrate pe parcursul lunii și programul de muncă al acestuia (deplin sau parțial).

În cazul în care angajatul a activat pe parcursul lunii atît în cadrul unui parc pentru tehnologia informației, cît și în afara acestuia, venitul lunar asigurat va fi constituit din venitul din care au fost calculate contribuții individuale de asigurări sociale și 60% din cuantumul salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul respectiv, cu excepția cazurilor calculului indemnizației paternale care se realizează reieșind din venitul mediu lunar asigurat realizat la locul de muncă de bază.

La fel, salariații rezidenților parcului IT obțin statutul de persoană asigurată în sistemul de asigurări obligatorii de asistență medicală în baza listelor de evidență nominală a persoanelor asigurate angajate, prezentate și actualizate de rezidenții parcului.

3) *Rezidenții parcurilor IT nu au obligația de a ține evidența și de a calcula uzura mijloacelor fixe în scopuri fiscale* conform modului prevăzut în titlul II al Codului fiscal, aceasta fiind efectuată doar în scopuri financiare în conformitate cu normele contabile stabilite. Aceasta evident ar însemna o simplificare a muncii contabilității entității rezident a parcului IT, prin faptul că la sfîrșit de an nu se va întocmi Registrul de evidență a mijloacelor fixe pe categoriile de proprietate și a uzurii acestora în scopuri fiscale, nu vor determina suma corectărilor și influența lor asupra bazei valorice a mijloacelor fixe la finele perioadei de gestiune, nu vor determina depășirea limitei privind cheltuielile pentru reparație precum și suma cheltuielilor pentru reparație permisă la deducere.

4) *La achitarea prealabilă a dividendelor*, rezidenții parcurilor IT care aplică impozitul unic nu vor avea obligația de achitare prealabilă a impozitului pe venit în conformitate cu prevederile art.80 din Codul fiscal [2], adică dacă achită dividende acționarilor (asociaților) săi pe parcursul perioadei fiscale nu vor achita ca parte a impozitului suma egală cu 12% din profitul perioadei fiscale în curs, din care se vor achita dividende.

5) *facilități fiscale privind TVA și anume,*

- scutirea de TVA a activelor imobilizate utilizate nemijlocit la fabricarea produselor, la prestarea serviciilor și executarea lucrărilor, activelor imobilizate destinate includerii în capitalul social

- restituirea TVA la investiții (cheltuieli) capitale adică cheltuieli efectuate de către agenții economici în legătură cu procurarea și crearea activelor imobilizate, și care se includ în costul acestora.

Astfel, rezidenții parcurilor IT pot beneficia de facilitățile menționate la procurarea/achiziționare sau importul activelor imobilizate, spre exemplu tehnica de calcul.

În afară de aceste facilități oferite de legislație, rezidenții mai pot beneficia și de facilități acordate din partea administrației Parcului IT, și anume: alocații financiare, obținute prin concurs în cadrul unor programe de stat și posibilitatea de a beneficia de mijloacele financiare din fondurile de risc, create cu implicarea Guvernului.

Concluzie

Termenul de facilitate în general reprezintă ușurință de a realiza ceva sau condiție specială acordată unei persoane. Astfel, în țara noastră persoanelor ce desfășoară activități în domeniul IT li se acordă aceste facilități enumerate mai sus. Facilitățile acordate pot crea oportunități dar și provocări în unele cazuri.

Principala facilitate este taxa unică de 7% din vânzări. Benefic pentru entitatea rezident, deoarece are loc o reducere a poverii fiscale prin calculul și achitarea unui singur impozit în loc de 7 impozite și o raportare mai simplificată a activității economico – financiare din partea contabilității entității.

Scutirea și restituirea TVA, la dobândirea de către rezident a activelor imobilizate antrenate în activitatea de bază reprezintă o imensă oportunitate, deoarece în cazul procurării (importului de bunuri) acestea nu vor achita taxa pe valoare adăugată, iar în general oportun ar fi ca rezidenții parcului IT să fie scutiți total de această taxă.

Cu toate că din salariilor angajaților rezidenților parcului IT nu au loc reținerile sociale, medicale și fiscale, aceștea beneficiază de toate tipurile de prestații de asigurări sociale de stat, în mărime de 60% din cuantumul salariului mediu lunar pe economie, indiferent de mărimea efectivă a venitului salarial primit [6]. În acest caz, mulți angajați s-ar bucura de creșterea salariilor, dar există totuși persoane care vor fi afectate negativ. Dacă ar urma să iasă în concediu de maternitate, persoana va primi o indemnizație considerabil mai mică, egală doar cu 60 % din salariul mediu lunar, indiferent că pe parcursul anului a înregistrat un venit sub formă de salariu mai mare. Asemenea facilitate este binevenită pentru genurile de persoane care nu au interese de a acumula pensii sau a primi indemnizații de maternitate. Nu înzadar conform articolului 16, aliniatul 3 al Legii Nr. 77 din 21.04.2016 cu privire la parcurile IT rezidentul parcului este obligat să-i informeze în scris pe salariații săi despre particularitățile asigurării sociale și medicale, precum și despre particularitățile impozitului pe venit din salariu. Astfel angajatul fiind informat, urmează să decidă personal dacă facilitatea respectivă îl avantajează sau nu.

În cazul entităților care aplică regimul standard de impozitare, la sfârșitul anului acestea prezintă serficiului fiscal de stat nota informativă privind salariul și alte plăți efectuate de către patron în folosul angajaților (IALS 14) unde clar se indică cu ce sume a contribuit fiecare angajat anual la bugetele țării, pe când în cazul angajaților rezidenților parcului IT cu regim special de impozitare această informație va lipsi, deoarece contribuția la bugetele țării se va efectua din impozitul unic per entitate și nu per angajat.

Credem că companiile ca entități ar fi foarte interesate să devină membri acestor parcuri IT și că marea parte a companiilor într-adevăr vor deveni membri ai parcurilor IT, lăsând oamenii oarecum să piardă de pe urma acestei decizii.

Există rezerve și la alte capitole. Întru-un moment dat, când entitatea rezident va dori să-și înlocuiască tehnica de calcul în urma învechirii morale, aceasta va trebui să-și planifice această realizare, astfel încât venitul din vânzarea acestor bunuri să nu depășească 30 % din totalul veniturilor, sau să facă această realizare încălcând această proporție, doar că pe parcursul doar a două luni calendaristice. A planifica vânzările ar însemna realizarea bunurilor după plan dar nu atunci când găsești cumpărătorul.

Pe lângă cotizația de membru al parcului IT care depinde de volumul vânzărilor și care reprezintă costuri pentru entitate, rezidentul parcului IT va fi obligat conform art.18 din legea cu privire la parcurile pentru TI, să efectueze anual auditul activității sale. Societățile de audit sau auditorii calificați, vor fi selectați și contractați pe bază de concurs de către administrația parcului conform criteriilor stabilite de aceasta. Rezultatele auditului rapoartelor financiare vor fi publicate pe pagina web oficială a Ministerului Tehnologiei Informației și Comunicațiilor, iar opiniile de audit – pe pagina web oficială a parcului și pe portalul guvernamental unic de date deschise. Această prevedere va presupune costuri suplimentare obligatorii suportate de entitatea rezident.

Vorbind despre avantaje, unii experți din domeniul IT spun că atunci când ai de achitat 7% din vânzări, există un stimulent să înregistrezi compania, să ai vânzări legale și să eviți salariile în plic, ceea ce ar rezolva o serie de probleme sistemice. În același timp, experiența țărilor din Europa Centrală și de Est arată că facilitățile fiscale, mai ales cele care țin de impozitul pe venit, s-au dovedit ineficiente, susțin unii specialiști. Rămâne de văzut cum va derula activitatea rezidenților și administratorilor „Moldova IT Park” și cum vor depăși aceste provocări.

Bibliografie

1. Cartea Albă a Politicilor din Domeniul TIC /Asociația Națională a Companiilor Private din Sectorul Tehnologiilor Informaționale de Comunicații/ ict.md/files/documents/ICT_ro.pdf (accesat 18/03/2018)

2. Codul Fiscal al Republicii Moldova nr. 1163-XIII din 24.04.1997 /Monitorul Oficial al R.Moldova, ediție specială din 08.02.2007
3. Constituția RM din 29.07.1994/ Monitorul Oficial Nr. 112.08.1994
4. HOTĂRÎRE Nr.1144 din 20.12.2017 cu privire la crearea parcului pentru tehnologia informației „Moldova IT park”/ Monitorul Oficial Nr. 451-463 din 29.12.2017
5. HOTĂRÎRE Nr. 108 din 03.02.2005 privind aprobarea Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire, modul de calcul și de plată a indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă/ în Monitorul Oficial din 11.02.2005 Nr. 24-25 , art Nr : 162
6. HOTĂRÎRE Nr. 99 din 21.11.2017 cu privire la aprobarea completărilor ce se operează în unele hotărâri ale Guvernului/în Monitorul Oficial din 24.11.2017 Nr. 411-420 art Nr : 1107
7. HOTĂRÎRE Nr. 857din 31.10.2013 cu privire la Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale “Moldova Digitală 2020”/ Monitorul Oficial Nr. 252-257 din 08.11.2013 art Nr : 963
8. HOTĂRÎRE nr. 254 din 14.05.2015 cu privire la aprobarea Strategiei de creștere a competitivității industriei tehnologiei informației pe anii 2015-2021/ Monitorul Oficial nr.124-130/291 din 22.05.2015
9. Legea nr.77 din 21.04.2016 cu privire la parcurile pentru tehnologia informației/ în Monitorul Oficial Nr. 451-463 din 29.12.2017, art Nr : 1272.
10. Legea Nr. 166 din 11.07.2012 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”/ în Monitorul Oficial Nr. 245-247 din 30.11.2012 art Nr : 791
11. ORDIN Nr. 135 din 06.11.2017 cu privire la aprobarea formularelor dărilor de seamă ce vizează impozitul unic datorat de rezidenții parcurilor pentru tehnologia informației/ în Monitorul Oficial Nr. 399-410 din 17.11.2017 , art Nr : 2014
12. Moldova IT Parc /<http://moldovaitpark.md/en/home-english/> (accesat 17/03/2018)
13. Mecanism funcțional de aplicare a impozitului unic/<https://monitorul.fisc.md/editorial/mecanism-funcional-de-aplicare-a-impozitului-unic.html> (accesat 19/03/2018)

CONTABILITATEA – O REPREZENTARE NORMATIVĂ A REALULUI ECONOMIC?

CĂPĂȚINĂ-VERDEȘ Neli

CZU:657.1+657.37

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România

E-mail: neliverdes33@gmail.com

Abstract. Contabilitatea reprezintă instrumentul prin care este reflectată realitatea economică a unei entități. Rezultatul evidenței contabile este materializată sub forma informației pe care aceasta o generează. Scopul acestui studiu este orientat spre descrierea caracteristicilor calitative necesare a fi respectate în cazul informației financiare, pentru a fi considerată relevantă pentru utilizatori. De asemenea se va analiza impactul pe care îl poate avea aplicarea tehnicilor de contabilitate creativă asupra calității informației financiare, prezentate în rapoartele financiare anuale. Pentru atingerea obiectivelor propuse a fost efectuată o revizuire a literaturii de specialitate în ceea ce privește subiectul dat. Pe de o parte, contabilitatea a fost prezentată ca actor principal în furnizarea de informații utile, relevante și necesare în procesul decizional, pe de altă parte au fost prezentate argumente în ceea ce privește prezentarea unor informații financiare, folosind tehnici de contabilitate creativă, care distorzionează imaginea fidelă a poziției și performanței financiare a întreprinderii.

Cuvinte cheie: informația financiară, caracteristici calitative, contabilitatea creativă

JEL Classifications: M41

Introducere

Contabilitatea reprezintă instrumentul prin care este reflectată realitatea economică a unei entități economice. Fiind parte a mediului profesional al oricărei națiuni, aceasta are la bază norme, principii general acceptate, raționamente și practici profesionale. Rezultatul evidenței contabile este întru chipat sub forma informației pe care aceasta o generează, fie pentru uz intern – informația rezultată din contabilitatea de gestiune, fie destinată utilizatorilor externi – informația produsă de contabilitatea financiară.

Cantitatea, dar în același timp, calitatea informației financiare, reprezintă adevărata avere pentru societate. Evoluția societății noastre este determinată de creșterea continuă a necesității de informare. Dezvoltarea rapidă a tehnologiei în ultimele secole a condus la ideea că sec. al XXI-lea este secolul civilizației informației. Resursele limitate de pe planeta noastră ne-au impus să cuantificăm, să calculăm și să economisim, dorința de a supraviețui orientând omenirea la un comportament economic rațional (Horomnea et al., 2012).

Contabilitatea este acel *motor*, care generează informațiile ce stau la baza deciziilor, fie a unei persoane, familii, entități economice, națiuni sau chiar a întregii omeniri. Potrivit Federației Internaționale a Contabililor (*IFAC, International Federation of Accountants*): „O caracteristică distinctivă a profesiei contabile este asumarea responsabilității de acțiune în interesul public. Prin urmare, responsabilitatea profesionistului contabil nu se limitează exclusiv la satisfacerea nevoilor unui client sau ale unui angajator.”

Chiar dacă, la o primă vedere, informația prezentată de contabilitate este sub forma unor cifre, care de cele mai multe ori nu spun nimic concret, ea orientează utilizatorul în fundamentarea deciziilor. Nici un eveniment din mediul economic nu poate fi trecut cu vederea fără a fi înregistrat în contabilitate. Contabilul este considerat consilierul managementului dintr-o entitate, deoarece acesta dispune de abilitățile profesionale necesare folosind tehnici, instrumente și mijloace specifice contabilității pentru a oferi informația potrivită și utilă în luarea deciziilor (Horomnea et al., 2012). Scopul acestui studiu este orientat spre descrierea caracteristicilor calitative necesare a fi respectate în cazul informației financiare, pentru a fi considerată relevantă pentru utilizatori. De asemenea se va

analiza impactul pe care îl poate avea aplicarea tehnicilor de contabilitate creativă asupra calității informației financiare, prezentate în rapoartele financiare anuale. Pentru atingerea obiectivelor propuse se va realiza o revizuire a literaturii de specialitate în ceea ce privește subiectul dat.

Stadiul cunoașterii

Informația în prezent este considerată cel mai solicitat bun pe piață, deoarece cel care deține informația, deține și cunoaștere, iar cunoașterea înseamnă putere, potrivit lui Francis Bacon. Din perspectivă economică, contabilitatea este sursa principală de informație, deoarece aceasta o generează, fie pentru uz intern, fie pentru interes public.

Contabilitatea este instrumentul cel mai potrivit pentru reprezentarea realității economice a unei entități (Brewster, 2003), importanța acesteia fiind accentuată încă din antichitate, prin codul de legi al lui Hammurabi și continuând cu scribii care duceau evidența patrimoniului faraonilor din Egipt (Colasse, 2009). Mai târziu, Luca Pacioli, fiind considerat părintele contabilității, a reușit să ilustreze cu măiestrie practicile contabile din vremea sa în lucrarea ”Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalita” (Goldberg, 2001).

De-a lungul timpului unul din principalele obiective ale contabilității a fost de a satisface interesele utilizatorilor de informații financiare. După cum rezultatul activității contabile se materializează în rapoartele financiare, potrivit reglementărilor internaționale acestea trebuie să prezinte fidel situația poziției financiare a întreprinderii, precum și modificările care au intervenit asupra poziției financiare pe parcursul activității entității economice (IASB, 2010). Se prezumă că, atunci când acestea sunt elaborate, raportările financiare anuale prezintă realitatea economică a întreprinderii pe parcursul unei perioade de timp, realitate după care se conformează utilizatorii, care ulterior folosesc informațiile prezentate în aceste rapoarte, pentru luarea deciziilor.

Se consideră că din tot setul de informații care circulă în mediul economic, cea generată de contabilitate are un nivel de importanță ridicat, deoarece contabilitatea a fost recunoscută ca principala sursă de informare a unei națiuni (Mongestern, 1967, p. 143). Contabilitatea este fundamentată pe principii, norme și reglementări, precum și pe raționamentul profesional al contabilului, iar fructificarea activității acesteia constă în punerea la dispoziție a informației financiare relevante și utile celor care o solicită direct sau indirect.

După părerea lui Horomnea et al., 2012 ”managementul modern nu poate fi conceput fără oferta informațională a contabilității”. Autorii menționează faptul că schimbările continue din viața economică a unei entități fac în așa fel ca ceea ce a fost considerat valabil în trecut, va fi depășit în viitor, fiind necesară intervenția corectivă a profesionistului contabil. În aceste condiții se poate afirma că succesul și performanța unei entități economice depind în mare măsură și de activitatea contabilității (*Ibidem*).

La o primă vedere se pare că, dacă pe parcursul timpului informația contabilă a dobândit statutul de a fi cea mai de încredere pentru mediul economic, nivelul de complexitate al informației generate de contabilitate este nici pe departe unul redus, aceasta fiind adesea imprecisă și puțin utilă pentru utilizatori per ansamblu, deoarece nu este posibil a satisface necesitățile de informare a fiecăruia în parte, iar costurile pentru obținerea acesteia nu întotdeauna sunt relevante.

În realitate ar trebui să se întâmple cu totul altfel. Situațiile financiare, conform reglementărilor contabile și cadrului de raportare în contabilitate, respectând criteriile de calitate a informației financiare, trebuie să prezinte un minim de informație necesară pentru toate categoriile de utilizatori. Pot apărea probleme însă, în cazul pregătirii insuficiente a utilizatorului în domeniul economic sau a incapacității acestuia de a extrage informația cu adevărat relevantă pentru a o utiliza ulterior în procesul decizional.

Prin intermediul informației rezultate din activitatea contabilă se crează realitatea economică a unui fenomen. Contabilii, cel mai adesea se regăsesc în postura acelor indivizi care evaluează realitatea, prezentând-o așa cum este, însă există argumente pertinente în a se considera că aceștia construiesc realitatea economică a fenomenelor ținând cont doar de anumite aspecte, excluzându-le uneori pe cele mai importante (Morgan, 1988, p. 477). Alteori, din varii motive, precum crearea unei *poze* favorabile sau a unei imagini atrăgătoare a entității economice, informația rezultată din contabilitate

este deformată, utilizatorii luând decizii greșite în baza ei, fiind manipulați de realitatea economică aparentă, cu urmări negative sau chiar dezastruoase asupra activității viitoare a acestora (Voinea, 2013, p. 109). De aceeași părere este și Macintosh & Shearer, 2000, în concepția cărora contabilii percep veniturile sau capitalul fără a face referire la realitatea fenomenelor sau obiectelor, iar contabilitatea nu mai funcționează conform logicii reprezentării reale a lucrurilor și economiei orientate spre administrare și informare.

Profesia contabilă este constrânsă în ultimul timp deoarece există îndoieli din partea utilizatorilor în legătură cu veridicitatea informației financiare prezentate în situațiile financiare anuale. Marile scandaluri precum Enron, Global Crossing, Tyco, falimentul marilor companii de asigurări în anii '90 ai secolului trecut, precum și criza pieței imobiliare au condus la decepție din partea investitorilor. Toate aceste scandaluri cauzate de informații financiare denaturate au ridicat întrebarea: mai există credibilitate în contabilitatea din prezent? (West, 2003). Probabil această îndoială în ceea ce privește credibilitatea contabilității a apărut deoarece la acel moment aceasta avea responsabilitatea de a se pronunța în mod independent asupra adevărului și exactității informației din situațiile financiare anuale, privilegiu acordat prin normele contabile (Bayou et al., 2011). Ca urmare a acestor crize și scandaluri presa descria situațiile financiare anuale ca fiind false, derutante sau chiar frauduloase (ex. Wall Street Journal, Business Week, Bloomberg).

Shaub & Fischer, 2008 fac referire la trei valori în ceea ce privește etica în profesia contabilă, una dintre acestea fiind: a spune adevărul. După părerea lor, contabilitatea nu trebuie să facă nimic în plus decât să prezinte fenomenele și evenimentele în așa mod cum acestea s-au produs, fără a adăuga sau exclude anumite aspecte care ar putea denatura semnificativ informația rezultată.

Caracteristici calitative ale informației

Informația financiară reprezintă baza procesului decizional în cadrul unei entități economice (Gelard, 2008). Aceasta trebuie să ofere avantaje competitive, atât utilizatorilor interni, cât și celor externi, deoarece în funcție de valoarea economică a informației financiare se va obține câștigul, rezultat în urma deciziei optime (Budugan, 2016).

Din perspectiva sistemului contabil britanic, dar și american (Alexander & Nobes, 2007; Nair & Frank, 1980) informația financiară este esențială în fundamentarea deciziilor investitorilor, iar pentru a limita efectele nefavorabile rezultate din reprezentarea unei realități deformate a entității economice este necesar a fi elaborate reglementări corespunzătoare, bazate pe principii etice.

Pentru ca informația financiară să fie considerată utilă pentru cei interesați aceasta trebuie să respecte anumite criterii sau, mai bine zis, caracteristici calitative. Potrivit standardelor internaționale de raportare financiară (*IFRS, International Financial Reporting Standards*) caracteristicile calitative fundamentale, care trebuie să fie asimilate informației financiare sunt: relevanța și reprezentarea exactă. Totodată acestea sunt completate, de așa-numitele caracteristici amplificatoare: inteligibilitatea, comparabilitatea, verificabilitatea și oportunitatea.

Relevanța este capacitatea informației de a avea influență asupra deciziei utilizatorilor (IASB, 2008). În literatura de specialitate informația trebuie să aibă capacitatea de a fi predictivă și/sau confirmativă, dacă aceasta pretinde a fi relevantă. Valoarea predictivă a informației este determinată de posibilitatea acesteia de a fi utilizată pentru realizarea de prognoze (Francis et al., 2004; Lipe, 1990; Schipper & Vincent, 2003), în timp ce confirmarea sau modificarea unor evaluări anterioare este datorată valorii confirmative a informației (Jonas & Blanchet, 2000). O informație relevantă este în același timp determinată de pragul de semnificație, adică luarea în considerație sau omiterea ei poate influența diferit utilizatorii în luarea deciziilor.

Reprezentarea exactă (eng. *faithful representation*) este a doua caracteristică fundamentală care trebuie să fie respectată în cazul informației financiare prezentate în situațiile financiare anuale. Ca și în cazul relevanței, reprezentarea exactă este determinată de anumite condiții. Astfel, pentru ca o informație să reprezinte exact evenimentele și fenomenele aceasta trebuie să fie neutră, completă și lipsită de erori (IASB, 2008). Literatura de specialitate prezintă patru caracteristici care trebuie să fie asimilate cu reprezentarea exactă: neutralitate, completitudine, lipsa erorilor și verificabilitatea

(Beasley, 1996; Cohen et al., 2004; Dechow et al., 1996; Gaeremynck & Willekens, 2003; Kim et al., 2007; Jonas & Blanchet, 2000; Maines & Wahlen, 2006; McMullen, 1996; Rezaee, 2003; Sloan, 2001; Willekens, 2008).

Potrivit normelor în vigoare prezentarea informației în așa fel încât să respecte criteriile de calitate nu este posibilă, iar pentru satisfacerea obiectivului de maximizare a efectului acestor calități este necesară respectarea lor la un nivel rezonabil (IASB, 2008). Respectarea referențialului contabil și a principiilor contabile impuse poate spori gradul de încredere a utilizatorilor în informațiile financiare, aceștia fiind asigurați că fenomenele și evenimentele care au avut loc sunt reprezentate exact (Maines & Wahlen, 2006).

Situațiile financiare anuale niciodată nu vor putea conține informații complete, ținând cont de faptul că evenimentele și fenomenele sunt prezentate în condiții de incertitudine. De aceea este important ca în situațiile financiare anuale să fie incluse și argumente pertinente în legătură cu estimările și aserțiunile făcute de conducerea entității (Jonas & Blanchet, 2000).

Aplicarea corectă și argumentată a principiilor contabile crește probabilitatea înțelegerii metodelor utilizate de către cei care pregătesc situațiile financiare anuale. Aceasta va conduce la reducerea riscului că informația financiară conține erori (Jonas & Blanchet, 2000; Maines & Wahlen, 2006).

Neutralitatea informației se referă la capacitatea acesteia de a fi obiectivă și echilibrată (Jonas & Blanchet, 2000). O informație neutră nu ar trebui să manipuleze decizia utilizatorului într-o direcție anume. Un exemplu al neutralității în prezentarea informației este prezentarea atât a aspectelor favorabile, în ceea ce privește activitatea entității economice, dar și specificarea celor mai puțin favorabile.

Maines & Wahlen, 2006 afirmă că pentru a atribui eticheta *reprezentare exactă*, informației financiare este necesar ca situațiile financiare anuale să fie auditate și trebuie să primească o opinie fără rezerve. Raportul de audit aduce, astfel, plus valoare informației financiare printr-o asigurare rezonabilă că fenomenele economice au fost reprezentate exact și sunt lipsite de denaturări semnificative (Gaeremynck & Willekens, 2003; Kim et al., 2007; Willekens, 2008).

Inteligibilitatea este una dintre caracteristicile amplificatoare ale informației contabile care se referă la capacitatea acesteia de a putea fi înțeleasă de către utilizatori (IASB, 2008). Pentru a fi inteligibilă, informația trebuie să fie clasificată și să caracterizeze evenimentele și fenomenele așa cum au avut loc acestea, fiind prezentată într-o manieră clară și concisă (Ibidem).

Faptul că, informația trebuie să fie clasificată și caracterizată, denotă buna organizare a acesteia în situațiile financiare anuale și, ca o consecință, este mult mai ușor a găsi informația de care este interesat utilizatorul (Jonas & Blanchet, 2000). Spre exemplu, prezentarea informației din notele explicative sau din contul de profit și pierdere poate oferi mai multe detalii în ceea ce privește profitul (Beretta & Bozzolan, 2004). Explicațiile sub formă de expunere condiționează o înțelegere mai bună a informației (Iu & Clowes, 2004). Utilizarea tabelelor sau graficelor în situațiile financiare anuale, de asemenea, contribuie la o înțelegere mai bună a informației, clarificând relațiile dintre fenomene (Jonas & Blanchet, 2000). Atunci când este inevitabilă utilizarea unor termeni specifici unui domeniu de activitate, mai puțin cunoscuți sau termeni tehnici, este bine să se anexeze un glosar al acestora pentru a crește gradul de inteligibilitate a informației.

Totodată se prezumă că utilizatorii informațiilor financiare dispun de cunoștințele necesare pentru a le putea înțelege și analiza, iar dacă este necesar, aceștia pot apela la un consilier care să le explice pe înțelese informațiile care prezintă interes (IASB, 2008).

A doua caracteristică amplificatoare a informației financiare, **comparabilitatea**, permite utilizatorilor să identifice asemănări și deosebiri ale fenomenelor economice. Aceasta înseamnă că utilizatorii pot face comparații între informațiile financiare din diferite perioade prezentate de una și aceeași entitate economică (comparații în timp), sau pot compara informații oferite de entități diferite (comparații în spațiu) (Toma, 2012). Pentru ca informația să fie comparabilă în timp, este necesar ca entitatea care o furnizează să folosească aceleași politici și proceduri contabile (Jonas & Blanchet, 2000; Vincent & Schipper, 2003). În cazul comparației în spațiu, la fel, este necesar să se țină cont de politicile contabile, precum și de structura situațiilor financiare anuale, de modul de prezentare a tranzacțiilor

și alte aspecte importante, pentru ca rezultatele comparației să prezinte relevanță în procesul decizional (Jonas & Blanchet, 2000).

Prin **verificabilitate**, ca și caracteristică amplificatoare a informației contabile se presupune asigurarea utilizatorilor că aceasta reflectă exact realitatea fenomenelor economice, care au avut loc (IASB, 2008). Pentru a aplica această caracteristică este necesar ca doi verificatori diferiți și independenți să ajungă la un numitor comun, în ceea ce privește prezentarea unui fenomen economic (Toma, 2012). Când ne referim la **oportunitate**, discutăm despre capacitatea informației de a fi utilă în procesul decizional, înainte de a-și pierde calitatea de a putea influența decizia utilizatorului. Cu alte cuvinte, informația contabilă trebuie să fie la îndemâna utilizatorului în locul și în momentul potrivit, pentru a lua o decizie corectă. În cazul situațiilor financiare anuale, o parte a informației pe care acestea o conțin nu mai este oportună, ținând cont de faptul că este o perioadă destul de lungă, în cazul unor entități economice, din momentul încheierii exercițiului financiar și până la publicarea situațiilor financiare anuale auditate. Din contra, trecerea timpului nu are influență asupra oportunității informației financiare, în cazul când utilizatorii au scopul de a realiza prognoze în ceea ce privește evoluția activității entității (Toma, 2012).

Cauzele nerespectării condițiilor de calitate a informației financiare

Caracteristicile calitative ale informațiilor sunt respectate diferit în fiecare țară. Aceasta se întâmplă din diverse motive determinate, fie de referențialele contabile adoptate, fie de modul de interpretare și implementare a referențialului impus, fie de diferențele între reglementările contabile și practicile preferate (Feleagă, 2006).

Reglementările contabile naționale diferă de la un stat la altul, existând o serie de factori care influențează acest aspect. Chiar dacă fenomenul globalizării impune armonizarea și convergența legislației naționale cu cea internațională, totuși există o serie de factori care încetinesc sau chiar împiedică acest proces. Asemenea factori pot fi considerați: diferențele culturale, nivelul de trai, nivelul de dezvoltare economică, existența unor activități sau tranzacții specifice etc.

În același timp, la nivel internațional există două referențiale contabile de bază: Standardele Internaționale de Raportare Financiară (*IFRS*) și Principiile Contabile General Acceptate de SUA (*US GAAP, United States General Accepted Accounting Standards*). Scopul *IFRS* în ceea ce privește raportarea și informația financiară este prezentarea imaginii fidele a poziției și performanței financiare a entității economice, în timp ce *US GAAP* sunt axate, mai degrabă, pe respectarea regulilor de înregistrare a operațiunilor în contabilitate, forma în care acestea se raportează neavând relevanță. Chiar dacă regulile de raportare ar fi unice pentru toate statele lumii, aplicarea acestora va fi diferită, existând o serie de factori care conduc la aceasta. Diferențele apar atunci când se fac estimări sau previziuni, deoarece regulile sunt interpretate într-o anumită manieră, în același timp, traducerea unei norme în diferite limbi poate avea o semnificație diferită, dacă aceasta este făcută de o persoană care nu este nativă a acestei limbi (Hope, 2007).

Diferențele între reglementările contabile și practicile preferate apar atunci când în activitatea entităților și modul de raportare a informațiilor este implicat direct guvernul, prin intermediul autorităților fiscale. Astfel, în funcție de interesele partidului de la guvernare, entitățile economice vor fi obligate să respecte anumite reguli care nu sunt în concordanță cu reglementările contabile internaționale (Ibidem).

Contabilitatea creativă – influența asupra calității informației financiare

Asimetria informațională sau *hazardul moral* (Cooper & Keim, 1983) determinat de calitatea informației pe care o dețin managerii entităților economice, în raport cu *outsider*-ii, adică utilizatorii externi, a creat un conflict de interese și a condus la acțiuni precum: denaturarea informației destinate utilizatorilor externi (Cooper & Keim, 1983), folosirea acesteia pentru obținerea unor beneficii personale (Scott, 2006), luarea unor decizii contrare intereselor investitorilor (Healy & Palepu, 2001). Rezultatul acestor acțiuni va fi întotdeauna o informație care nu reflectă realitatea economică a

entității, asimetria informațională conducând la scăderea lichidității piețelor financiare (Glosten & Milgrom, 1985) și ruina acestora (Cooper & Keim, 1983).

Astfel de acțiuni se pot concretiza în utilizarea practicilor contabilității creative de către manageri, pentru a distorsiona realitatea economică a entității. Luca Paciolo, părintele contabilității, face prima referire la contabilitatea creativă acum o jumătate de secol în celebrul său tratat „Summa de arithmetica, geometria, proportioni et proportionalita” din anul 1494, în care prezintă tehnici de contabilitate creativă. Potrivit lui Naser (1993) „manipularea conturilor este o veche problemă contabilă care pornește din anul 1920”.

Colasse (1997) consideră contabilitatea ca fiind un instrument ciudat. Concepută pentru a descrie entitatea economică, aceasta oferă doar imagini vagi, subiective și incomplete. Fiind necesară pentru a furniza informații, a facilita și a spori procesul decizional, aceasta se dovedește a fi înșelătoare, falsă, retorică și chiar incorectă.

În ultimii ani s-au făcut din ce în ce mai multe cercetări care evidențiază taxonomia practicilor de contabilitate creativă. În lucrarea intitulată „Politici și opțiuni contabile” (2002), profesorii Feleagă și Malciu afirmă despre conceptul de contabilitate creativă că aceasta se folosește de cele mai multe ori cu scopul de a caracteriza procesul prin care profesioniștii contabili utilizează cunoștințele pentru a manipula cifrele din conturile anuale. Collase (1997) este de părere că prin contabilitatea creativă crește performanța companiilor și poziția financiară a acestora, deoarece aspectele negative sunt camuflate.

Malciu (1999) subliniază că există două abordări ale contabilității creative: prima scoate în relief imaginația profesioniștilor contabili pentru care nu s-au găsit soluții contabile normalizate și cea de-a doua vizează aspecte cu privire la modul de aplicare a tehnicilor care au în vedere contabilitatea creativă.

Schipper (1989) menționează faptul că tehnicile de contabilitate creativă presupun o intervenție intenționată asupra modului de raportare financiară prin care se urmărește obținerea unor câștiguri. Healy & Wahlen (1999) presupun că managerii folosesc raționamentul profesional în raportarea financiară pentru denaturarea informațiilor, cu scopul de a convinge investitorii cu privire la performanța entității sau pentru a influența mărimea onorariilor convenite, dacă acestea depind de rezultatele raportate.

Argenti (1976) este de părere că falimentul multor întreprinderi, premisă pentru dezvoltarea multor crize economice, are legătură cu utilizarea tehnicilor de contabilitate creativă. Ca urmare a declinului multor afaceri au avut loc o serie de scandaluri în mediul financiar, încrederea în informația financiară fiind pierdută. Comportamentul utilizatorilor externi, în astfel de cazuri, vizavi de entitatea care raportează informații denaturate va fi unul precaut, posibil chiar ignorant.

Lainez și Callao (1999) consideră contabilitatea creativă ca fiind utilizarea posibilităților oferite de legislația în materie contabilă de a elabora rapoarte financiare care să reflecte un deziderat, mai degrabă, decât o imagine obiectivă a realității. Faptul că un contabil se comportă creativ, prezentând realitatea economică a unei entități economice așa cum o vede el sau ar vrea ca cei din jur să o perceapă, la prima vedere pare a fi o încercare nevinovată, dar cu impact negativ asupra deciziilor utilizatorilor și imaginii entității pe piața de capital (Voinea, 2013). De aici apare și comportamentul precaut al utilizatorilor, când vine vorba de contabilitatea creativă.

Contabilitatea creativă nu este contrară legii, adică ea acționează în conformitate cu principiile, normele și practicile contabile, însă nu și în spiritul acestora. Aceasta constă în utilizarea normelor, folosindu-se de flexibilitatea sau uneori chiar lipsa acestora pentru a furniza informații în mod diferit decât dacă s-ar acționa în spiritul legii. Contabilitatea creativă, în aceste condiții este asociată cu cuvintele: înșelăciune sau denaturare a normelor (Naser, 1993).

Prin urmare, contabilitatea creativă poate fi considerată o formă legală a fraudei (Bistriceanu, 2008), deoarece ca și cea din urmă, ea este bazată pe distorsionarea realității și reprezintă una din cauzele apariției dificultăților financiare ale întreprinderilor (Tabără & Rusu, 2013). Atunci când managerii utilizează practici de contabilitate creativă, ei nu-și mai pun problema existenței eticii în afaceri, fiind determinați de circumstanțe să acționeze. Aceștia se folosesc de lacunele existente în reglementările

contabile și caută soluții pentru a prezenta o situație optimă și eficientă a activității întreprinderii (Bistriceanu, 2008).

Concluzii

Încă de la apariția acesteia, contabilitatea a fost considerată un instrument important în economie, tocmai din motiv că prin intermediul ei putea fi prezentată o imagine completă și reală a situației unei averi, întreprinderi, națiuni etc. În prezent contabilitatea se confruntă cu probleme legate de integritatea și calitatea situațiilor financiare anuale, sursă principală de informare pentru investitori și alți utilizatori interesați. Legislația contabilă este optimizată de la an la an, pentru a spori calitatea informațiilor financiare prezentate de managementul entităților economice și a reduce efectul unor practici de contabilitate creativă, care distorsionează realitatea economică, adică imaginea fidelă a poziției și performanței financiare a entității. Aceste încercări nu sunt suficiente, argumente în acest sens fiind falimentul multor mari companii sau fraudele descoperite, ca urmare a utilizării unor astfel de practici.

Principalele caracteristici pe care ar trebui să le posedă o informație considerată a fi de calitate în procesul decizional, potrivit *IFRS* sunt: relevanța și reprezentarea exactă, fiind completate de inteligibilitate, comparabilitate, oportunitate și verificabilitate. Chiar dacă o informație nu poate respecta în același timp toate aceste caracteristici, este important ca aceasta să fie prezentată în așa manieră, încât să aibă valoare de decizie.

Scopul acestui studiu a fost să aducă argumente în ceea ce privește prezentarea realității economice de către contabilitate. Pe de o parte, contabilitatea a fost prezentată ca actor principal în furnizarea de informații utile, relevante și necesare în procesul decizional, pe de altă parte au fost prezentate argumente în ceea ce privește prezentarea unor informații financiare, folosind tehnici de contabilitate creativă, care distorsionează imaginea fidelă a poziției și performanței financiare a întreprinderii.

Utilizarea tehnicilor de contabilitate creativă îi avantajează doar pe manageri, atunci când remunerațiile lor depind de performanțele întreprinderii, însă pe scurt timp, deoarece legislația fiscală și contabilă se perfecționează și ține pasul cu inovațiile și creativitatea contabilă din prezent. Utilizatorii externi care beneficiază de pe urma unor informații rezultate din utilizarea contabilității creative vor rămâne în pierdere de fiecare dată, deoarece deciziile pe care le vor lua vor pleca de la niște informații distorsionate, incapabile să furnizeze previziuni.

Pentru a atenua efectul unor practici de manipulare a performanțelor obținute de o entitate este necesar un control mai riguros al activității acestora, prin auditul situațiilor financiare, mai ales pentru entitățile care prezintă un interes deosebit pentru investitori, precum și elaborarea de reglementări privind raportarea, care să fie cu un pas înaintea creativității contabililor.

Legislația fiscală și contabilă trebuie să fie explicită, inteligibilă și cu norme metodologice de aplicare specifice, pentru toate activitățile care se desfășoară în cadrul entităților economice. Acestea nu trebuie să fie interpretabile, ci foarte clar specificate, pentru ca să nu existe loc de alte păreri sau discuții.

Gradul de încredere al utilizatorului în informațiile financiare depinde în mare măsură de reputația entității și conformarea acesteia la referențialul contabil și fiscal în ceea ce privește contabilitatea și raportarea financiară. Riscul crește odată cu sporirea investițiilor, din această cauză managerii întreprinderilor ar trebui să furnizeze informații în așa măsură, încât să diminueze riscurile și să permită luarea unor decizii corecte pentru viitor, deoarece acestea influențează desfășurarea în condiții de continuitate a activității întreprinderii.

Responsabilitatea managementului entității economice, în ceea ce privește raportarea financiară, trebuie să țină de respectarea legislației contabile și orientarea către prezentarea realității *reale* a entității, pentru a conduce utilizatorii externi la decizii potrivite și oportune și a evita dificultățile economice viitoare sau chiar falimentul entității.

Bibliografie

- Alexander, D.; Nobes, C. 2007. *Financial accounting. An international introduction*. 3rd edition, Harlow: Pearson Education.
- Bayou, M. E.; Reinstein, A.; Williams, P.F. 2011. To tell the truth: A discussion of issues concerning truth and ethics in accounting, *Accounting, Organizations and Society*, 36: 109-124.
- Beasley, M. 1996. An empirical analysis of the relation between board of director compensation and financial statement fraud. *The Accounting Review*, 71(4): 443-466.
- Beretta, S.; Bozzolan, S. 2004. A framework for the analysis of firm risk communication. *The International Journal of Accounting*, 39: 265-288.
- Bistriceanu, Gh.D., 2008. *Sistemul fiscal al României*, București: Editura Universitară.
- Brewster, M. 2003. *Unaccountable: how the accounting profession forfeited a public trust*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Cohen, J.; Krishnamorthy, G.; Wright, A. 2004. The corporate governance mosaic and financial reporting quality. *Journal of Accounting Literature*, 23: 87-152.
- Colasse, B. 1997. *Enciclopedia de gestion*. 2nd edition, Paris: Editura Economică.
- Cooper, K.; Keim, G. D., 1983. The Economic Rationale for the Nature and Extent of Corporate Financial Disclosure Regulation: A Critical Assessment. *Journal of Accounting and Public Policy*, 2(3): 189-205.
- Dechow, P. M.; Sloan, R. G.; Sweeney, A. P. 1996. Causes and consequences of earnings manipulation: An analysis of firms subject to enforcement actions by the SEC. *Contemporary Accounting Research*, 13(1): 1-36.
- Feleagă, N., 2006. Contabilitatea din România la ora convergențelor cu directivele europene și referențialul internațional, România în Uniunea Europeană. Potențial de convergență, *supliment al Revistei de Economie teoretică și aplicată*, : 94.
- Feleagă, N., Malciu, L., 2002. *Politici și opțiuni contabile*, București: Editura Economică.
- Francis, J.; LaFond, R.; Olsson, P.; Schipper, K. 2004. Cost of Equity and Earnings Attributes. *The Accounting Review*, 79(4): 967-1010.
- Gaeremynck, A.; Willekens, M. 2003. The Endogenous Relationship between Audit-Report Type and Business Termination: Evidence on Private Firms in a NonLitigious Environment. *Accounting and Business Research*, 33(1): 65-79.
- Glosten, L. R.; Milgrom, P. R. 1985. Bid, Ask and Transaction Prices in a Specialist Market with Heterogeneously Informed Traders. *Journal of Financial Economics*, 14(1): 71-100.
- Goldberg, L. 2001. *A journey into accounting thought*, editat de Leech, L.S., London and New York: Routledge.
- Healy, P. M.; Palepu, K. 2001. Information Asymmetry, Corporate Disclosure, and the Capital Markets: A Review of the Empirical Disclosure Literature. *Journal of Accounting and Economics*, 31: 405-440.
- Healy, P. M., Wahlen, J. M. 1999. A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting Horizons*, 13: 365-383.
- Hope, Ole-K. 2007. Attribute differences between U.S. GAAP and IFRS earnings: An exploratory study, *The International Journal of Accounting*, 42(2): 123-142.
- Horomnea, E.; Budugan, D.; Georgescu, I.; Istrate, C.; Bețianu, L.; Dicu, R.; 2012. *Introducere în contabilitate concepte și aplicații*, Iași: Tipo Moldova.
- IASB, 2010, *Cadrul general conceptual de raportare financiară*. Available on the Internet:<http://mf.gov.md/sites/default/files/documente%20relevante/cadrul_general_conceptual_de_raportare_financiar.pdf>.
- IASB, 2008. *Exposure Draft on an improved Conceptual Framework for Financial Reporting: The Objective of Financial Reporting and Qualitative Characteristics of Decision-useful Financial Reporting Information*. London.
- Iu, J.; Clowes, C. 2004. Evaluating a measure of content quality for accounting narratives (with an empirical application to narratives from Australia, Hong Kong, and the United States). *Working paper series*.
- Jonas, G.; Blanchet, J. 2000. Assessing Quality of Financial Reporting. *Accounting Horizons*, 14(3): 353-363.
- Kim, J.; Simunic, D.; Stein, M.; Yi, C. H. 2007. Voluntary Audits and the Cost of Debt Capital for Privately Held Firms: Korean Evidence. *Working paper series*.
- Lipe, R. 1990. The relation between stock returns and accounting earnings given alternative information. *The Accounting Review*, 65: 49-71.
- Macintosh, N.; Shearer, T. 2000. The accounting profession today: A poststructuralist critique. *Critical Perspective on Accounting*, 11: 607-626.

- Maines, L.; Wahlen, J. 2006. The Nature of Accounting Information Reliability: Inferences from Archival and Experimental Research. *Accounting Horizons*, 20(4): 399-425.
- Malciu, L. 1999. *Contabilitate creativă*, București: Editura Economică.
- McMullen, D. 1996. Audit committee performance: An investigation of the consequences associated with audit committees. *Auditing*, 15(1): 87-103.
- Mongestern, O. 1967. *On the accuracy of economic observations*. 2nd edition, Princeton: Princeton University Press.
- Morgan, G. 1988. Accounting as Reality construction: Towards a new epistemology for accounting practice, *Accounting, Organizations and Society*, 13(5): 477-485.
- Nair, R.D.; Frank, W.G. 1980. The impact of disclosure and measurement practices on international accounting classifications. *The Accounting Review*, 55(3): 426-450.
- Naser, K. 1993. *Creative accounting: it's nature and use*. London: Prentice Hall International.
- Rezaee, Z. 2003. High-quality financial reporting: The six-legged stool. *Strategic Finance*, 84(8): 26-30.
- Schipper, K. 1989. Commentary on earnings management. *Accounting Horizons*, (December): 91-102.
- Schipper, K.; Vincent, L. 2003. Earnings Quality. *Accounting Horizons*, 17: 97-110 (Supplement).
- Scott, W.R. 2006. *Financial Accounting Theory*. 4th edition, Toronto: Pearson-Prentice Hall.
- Sloan, R. 2001. Financial accounting and corporate governance: a discussion. *Journal of Accounting and Economics*, 32: 335-347.
- Tabără, N.; Rusu, A. 2011. Considerații privind impactul contabilității creative asupra calității informațiilor prezentate în situațiile financiare anuale. *Revista Audit Financiar*, 11: 37-44.
- Voinea, M. M. 2013. Contabilitatea – o reprezentare normativă a realului economic? *Management Intercultural*, 2(28): 108-114.
- West, B. 2003. *Professionalism and accounting rules*. London: Routledge.
- Willekens, M. 2008. Effects of external auditing in privately held companies: Empirical evidence from Belgium. *Working paper series*.

ПРОБЛЕМЫ ВНЕДРЕНИЯ СИСТЕМ ABC «ACTIVITY BASED COSTING»

CZU:657.471:005(100)

СКАКУНОВА Людмила

Старший преподаватель, кафедры бухгалтерского учета и аудита МолдГУ

В практике и экономической теории все чаще используется мысль, что тот, кто управляет и контролирует затраты (себестоимостью), имеет самую большую возможность победить в мировом соревновании за превосходство. В сущности, прогресс любой природы должен определяться реализацией экономических ценностей (товаров или услуг) с наименьшими затратами. Современная битва между мелкими предприятиями (единицами) (фирмами) или между крупными (странами) больше не ведётся с помощью оружия. Настоящие современные жёсткие баталии идут на обрывистой, скалистой, болотистой или засушливой площади ЗАТРАТ. Те единицы (предприятия, объединения), которые могут лучше всех снизить уровень затрат, станут победителями в жестокой борьбе (войне) за выживание. Современная история всё больше пишется в свете затрат. Многие изменения в мировом плане применимы к затратам: расцвет (рост) и падение (упадок) некоторых народов, регионов, фирм, великие процессы интеграции, дружб и альянсов, военных конфликтов и коммерческих трений.

В 1988 г. профессора Гарвардской Школы Бизнеса Роберт Каплан и Робин Купер с целью улучшения методов исчисления издержек разработали и предложили **метод ABC «Activity based costing»**. В соответствии с данным методом предприятие рассматривается как набор рабочих операций. Работы потребляют ресурсы (материалы, оборудование и др.) и имеют какой-либо результат. В рамках метода было предложено выделить три типа работ по способу их участия в выпуске продукции: штучная работа, пакетная работа и продуктовая работа и один тип – общехозяйственные работы, не зависящий от производственных событий. Затраты по первым трем типам могут быть отнесены на себестоимость конкретного продукта и только по четвертому типу работ производится предварительная группировка и последующее их распределение.

Представление предприятия как набора рабочих операций позволяет открыть широкие возможности для совершенствования его функционирования, проводить качественную оценку деятельности.

Метод ABC получил широкое распространение на европейских и американских предприятиях. Он постоянно совершенствуется, например, известны варианты применения ABC в комплексе с другой методикой, называемой концепцией учета затрат жизненного цикла. В СНГ метод ABC известен под многими названиями: «пооперационное исчисление издержек», «функционально-стоимостной анализ», «учет затрат по работам», учет затрат по бизнес - процессам и др. Независимо от названия метод ABC играет важную роль в условиях значительного роста косвенных расходов для их управления и сокращения.

В современных условиях хозяйственной деятельности возрастает доля косвенных затрат. Прямые и косвенные затраты имеют особенности, которые необходимо учитывать при организации учета производственных затрат.

При любом распределении косвенных затрат невозможно точное их отнесение на себестоимость конкретных продуктов, что может повлиять негативно на выбор управленческих решений. Если использовать альтернативные варианты и делать выбор между ними, решения окажутся субъективными и меняющимися даже в рамках одного предприятия. В мировой практике применяются методы, которые позволяют управлять затратами в условиях роста косвенных расходов. Отечественным предприятиям, заинтересованным в развитии своей экономики, целесообразно обратить внимание на метод ABC и его разновидности.

Однако, несмотря на то, что метод ABC обеспечивает управленческий состав предприятия более точной информацией о затратах по различным видам деятельности, продукции, услуг, не все предприятия решаются на его применение. Это порой связано с проблемами, которые требуют рассмотрения.

1. Малоизученный метод практиками

Несмотря на единичные исключения, авторы и преподаватели Управленческого учета редко берут на себя труд раскрыть методику разработки системы ABC на примере конкретного предприятия, равно как и показать возможности ее применения для тех или иных управленческих целей. Вместе с тем эта методика слишком сложна и многоэтапна, чтобы ее можно было применить на практике, руководствуясь исключительно теоретическими рассуждениями и описаниями.

2. *Отсутствие четко выраженной цели бизнеса и заинтересованности руководства.*

Проект внедрения данного метода предполагает дополнительные трудозатраты, соответственно и финансовые потери. И если руководство не понимает зачем это нужно и полностью не поддерживает данный проект, то ничего не получится. Например, на некоторых крупных предприятиях разработкой и внедрением данного метода занимается экономический отдел.

3. *Индивидуальное и организационное сопротивление нововведениям.*

Может случиться, что не все менеджеры приветствуют нововведения. Часть сотрудников может сопротивляться изменениям, причем это может быть неявным. Такое неприятие связано с инертным мышлением, с нежеланием учиться новому. Сопротивление сотрудников не направлено только против метода ABC, оно может возникнуть из-за внедрения любой новой системы управления.

С сожалением можно констатировать и тот факт, что практики, использующие метод ABC не делятся своими знаниями и проблемами, с которыми они сталкиваются в процессе его применения.

Для тех, кто хочет понять и разобраться с методом ABC стоит ознакомиться с первоисточниками, а именно с Положениями (стандартами) управленческого учета Института управленческих бухгалтеров США (Statements of Managerial Accounting — SMA), посвященными ABC/ABM. Основная часть учебников и статей построены на одной теоретической базе: рассматриваются понятия «вид деятельности» и «бизнес-процесс», анализируется методика их выделения и описания; рассматриваются ресурсы, виды деятельности и объекты калькулирования как последовательные этапы аккумулирования затрат; анализируется состав и количественная оценка затратообразующих факторов (драйверов затрат) первого и второго уровня. Технически, этого достаточно, чтобы решить несложную задачу по моделированию распределения затрат в системе ABC.

Библиография

1. Колин Друри. Управленческий и производственный учет. -М.: Юнити, 2012. -735 с.
2. Николаева С.А. Управленческий учет. -М.: ИПБ России ИПБ-БИНФА, 2002. -176 с.
3. Хорнгрен Ч.Т. и Фостер Дж. Бухгалтерский учет: управленческий аспект: Пер. с англ./ Под ред. Я.В. Соколова. - М.: Финансы и статистика, 2000. - 416 с.
4. Lucian Popescu, Aurelian-Virgil Baluta “Metode si procedee de calculatia costurilor” Universitatea Spiru Haret 2007 стр. 10
5. Кустарев В.П., Голубев А.А., Варламов Б.А. Методические указания по организации и проведению итоговой государственной аттестации. Специальность 080507.65 "Менеджмент организации". СПб.: СПбГУ ИТМО, 2007. - 84 с.
6. Энтони А. Аткинсон, Раджив Д. Банкер, Роберт С. Каплан, С. Марк Янг. Управленческий учет: Пер. с англ. / Под ред. А. Д. Рахубовского. – М. – СПб. – К.: ООО «И.Д.Вильямс», 2017. – 880 с.

Academia de Studii Economice
a Moldovei

Think Ahead

Association of Chartered
Certified Accountants

KPMG în Moldova

Asociația Contabililor și
Auditorilor Profesioniști
din Republica Moldova

Conferința Științifică Internațională

ediția a VII-a

consacrată Zilei Profesionale a Contabilului

**„Contabilitatea și auditul în condițiile
globalizării: realități și perspective de
dezvoltare”**

19-20 aprilie 2018, mun. Chișinău